СЛОВАРЬ

РОСИЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ

ТОМ ТРЕТІЙ.

П—С.

ЗІБРАЛИ І ВПОРЯДКУВАЛИ

М. Уманець і А. Спілка.

ЛЬВІВ, 1897.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

ЛННБ України ім. В. Стефаника
01332022D

2006

СЛОВАРЬ

РОСИЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ

ТОМ ТРЕТІЙ.

П—С.

ЗІБРАЛИ І ВПОРЯДКУВАЛИ

М. Уманець і А. Спілка.

ДОДАТОК ДО „ЗОРІ“ 1896 РОКУ.

ЛЬВІВ, 1896.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

319662

6р
П. 55801
3 – Зигр.
ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ 0275418

СЛОВАРЬ РОСИЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ.

II.

Па́ва, здр. **па́вушка,** самиця пт. Pavo cristatus = па́ва, здр. пави́чка (С. Л.), па́вонька. — Прилетїла пава, серед двору впала. н. п.

Павили́на, павили́ца, рос. Cuscuta = повíтиця, привíтиця. С. Ан.

Павіа́нъ, Simius = павіян, з породи малп.

Павли́ниться = индичити ся, пиндючити ся і т. д. д. під сл. **Ва́жничать.**

Павли́ній, павли́новый, павли́ный = павúний. С. З.

Павли́нъ, Pavo cristatus = па́вич (С. З. Л.), павýн, павýк (С. З. Л.) — Helicophanta brevipes = куртонíг. С. Жел. — Роспривдив ся, як павич. С. З. — Сидить павун на могилї, спустив пірья по долинї. н. п. Б.

Павли́ныя о́чки, рос. Aquilegia vulgaris L. = о́рлики, дзвоно́чки, голубки́, оксами́т. С. Ан.

Па́воровокъ, па́воровъ = поворо́зка, поворо́зочка.

Па́вушка = д. **Па́ва.**

Павъ = д. **Павли́нъ.**

Па́вѣтеръ = ходовúй вíтер. Ман.

Па́губа = 1. згу́ба (С. З.), погúбель (С. Л.), загúба (С. Л.), загúн (С. Л.). — Хай перестане дївчат любити, бо то єсть згуба цїлого сьвіту. н. п. — Ой ти дївчино, моя люба, твоя краса — моя згуба. н. п. — Видячи отчизну до крайнеї приходячую згуби. Мазепа. С. З. — Лукавий спокусив, бо він мого загину хоче і він мене підвів. Гр. Чайч.

2. згу́ба (С. З.), утра́та (С. Ш.), стра́та (С. З.). — Чия згуба, в того річей повна губа. н. пр. — Не хочеш утрати, не йди нї в куми, нї в свати. н. пр. — Хто-ж мі страту нагородить. н. п. Б.

Па́губникъ, ца = погуби́тель, ка, згу́бця (С. Ж. З.).

Па́губность = згу́бність,

Па́губный, но = згу́бний, но.

Па́далина, па́далица = па́далиця.

Па́далище = па́дло (С. З. Л.), сте́рво (С. Л.). — Потяг падло в провалля. — Лежить, як пес на стерві. н. пр.

Па́далищный = па́дловий, сте́рвин.

Па́даль = 1. д. **Па́далина.** 2. д. **Па́далище.**

Па́даніе = па́дання.

Па́дать, пасть = 1. па́дати, упа́сти, впа́сти, вали́ти ся, повали́ти ся, по троху — підпада́ти, підпа́сти. — Упав до долу. — Пьяний з ніг валить ся. — Снїжок підпадає.

2. ги́нути (С. З.), загиба́ти, поги́нути, заги́нути (С. Аф. З.), згúнути (С. Аф. З.), — Багато згинуло козаків у тій баталії.

3. упада́ти, підупада́ти, занепада́ти, упа́сти, підупа́сти. — Упав в тїсну дїру. С. Ш. — Промисли що року упадають. —

Па́даетъ жре́бій = випада́є йому. —

Па́даетъ подозрѣніе = па́дає вина́. —

— **Па́дать, упа́сть въ о́бморокъ** = млїти, зомлїва́ти (С. Аф.), умлїва́ти (С. Ш.), зомлїти, умлїти. — З жалю умлївае. н. п. — **Па́дать ду́хомъ** = в ту́гу, в журбу́ вдава́тись, журúти ся.

Падёжъ = падїж, упа́док (С. Ш.), опа́да, спа́док (С. Ж.), падь, по́шесть, дох, ви́здих. — Не маєш статку (худоби), не буде й упадку. н. пр. — У нас дох на курей. Хар.

Паде́жъ = паде́ж, відмíнок. — Перший відмінок найчастїше на питання „хто“ або „що“?, другий на питання „чий“ або „кого“ і т. д. Гр. См. Ст.

Паде́ніе = па́дання, упада́ння.

Па́дина = ло́щина, падь, пад (Херс.).

Па́дкій = ла́сий (С. Л.), охо́чий, ква́пний,

сквапки́й, квапли́вий (С. З.). — Ласий на ковбаси. н. пр. — Ласий, як муха до патоки. н. пр. — До ковбаси сквапкий, а від рала — швидче драла. Кн. — До меду він наче муха та сквапкий. Кн.

Па́дкость = квапли́вість.

Па́дубъ, рос. Fraxinus excelsior L. = я́сень, ясени́на. С. Ан.

Паду́чая болѣ́знь, Epilepsia = чо́рна не́міч (С. Л.), чо́рна хворо́ба, бо́лість (С. Л.), причи́нна, не дуже сильна — **мимохі́д**, **мимохі́дник**, у дітей — **роди́мець** (С. З.). — Щоб на тебе причинна вдарила! н. пр. — Упав чоловік; я догадав ся що се його причинна вдарила, швидче кожухом прикрив його. Кн. — В чистий четверг купають ся від чорної хвороби. Ос. — Щоб тебе родимець побив! н. пр.

Па́дчерица = па́дчерка, па́сербиця. С. З. Л.

Падь = д. **Па́дина**.

Паёкъ = па́йка.

Па́жить = ви́гон, ви́пас, пастівни́к, пасови́сько.

Пажъ = 1. паж (що вчить ся в пажеському корпусі).

2. джу́ра, чу́ра. — Сам царь Лазарь середину держить, його джура, Відослав. з ним поруч. Ст. С.

Пази́ло = фуга́нок, уто́рник (С. Ш.).

Пази́ть = жолоби́ти.

Пазни́къ = 1. д. **Пази́ло**.

2. рос. Hypochaeris, Achyrophorus — хвоста́ч, петро́ва за́куска. С. Ан.

Па́зуха = 1. па́зуха па́зушшя (Номис). — Мати рве пазуху, дітям ховаючи, а дїти — од матері ховаючи. н. пр.

2. паха́, пахва́ (д. **Мышка 3**).

Па́зушина = дїрка, я́мка.

Па́зушистый = дїрча́тий, дїрча́стий, ямкува́тий.

Па́зушный = па́зуховий.

Пазъ, мн. **пазы́** = жо́лоб, жолобо́к, рівчачо́к, в клепках для дна — уто́ра, частїше мн. уто́ри (С. Л. Ш.), в стовпах — у́шу́л, частїше мн. ушу́ли. — Ця дїжка тече в уторах. С. П.

Пай = пай, па́йка.

Па́йщикъ, ца = спі́льник, ця. — Брали ниву в спілку! Коли спільник, а не злодюга, так бери своє принародно. Кн.

Пайща́на = спі́лка, товари́ство (д. **Ассоціа́ція**).

Паке́тъ = паке́т, кове́рта (Гал.).

Па́клень, рос. Acer Tataricum L. = д. **Неклёнъ**.

Паклу́нъ = рос. Teucrium Chamaedrys L. — чебре́ць лїсови́й, самосі́л, ма́точник польовий, T. Polium L. — сїда́ч, сива́ш. С. Ан.

Па́кля = кло́ччя (С. З.), пачіски́. — Се ключчя не пропаще — його беруть у нас забивати цілини. Кн.

Па́кляный = кло́ччаний, з кло́ччя. — Як з клоччя батіг. н. пр.

Паковáть, ся = пакува́ти, ся. — Хоч пакуй ся, та й на Кубанські степи. Лев.

Па́колокъ = па́кіл.

Па́костить = па́костити, ка́постити (С. Л.), паску́дити (С. З. Л.), шко́дити, нївечити.

Па́костникъ, ца = па́косник (К. Ч. Р.), ка́посник (С. З. Л.), паску́дник (С. З.), шко́дник, ця.

Па́костничать = д. **Па́костить**.

Па́костный = па́косний (С. Л.), ка́посний (С. З. Л.), паску́дний, шкодли́вий. С. Л.

Па́кость = па́кость (С. Л.), ка́пость (С. З. Л.), паску́дство, паску́дність, мерзе́нство, шко́да. — Хто другому капости вигадує, себе самого до біди призводить. Зінь.

Пала́та, частїше мн. **пала́ты** = па́ла́п, буди́нок, пала́ти, хоро́ми, го́рниці. — Церкви та палати і ні однїсїнької хати. К. Ш. — Колись в хороми я зайшов, давно покинуті панами. В. Щ. — На горі стояв палац панський. н. о — **Ума́ пала́та** = голова́, розу́мна голова́, голова́тий. — **Казённая пала́та** = губе́рська устано́ва скарбово́го мінїсте́рства. — **Суде́бная пала́та** = суд дру́гої інстанції. — Так саме зовуть ся і ті будинки, де вони містять ся.

Пала́тка = намéт, накриття, шате́р, шатро́, аби яка — халабу́да, халабу́дка, на базарі або на ярмарку — я́тка. я́точка. — Під вербою намет стоїть, а в наметї козак лежить. н. п. — Ой напъяли козаченьки великий намет. н. п. — Которий багатиї під наметом сїли. н. п. — Наглядів білий шатер, а біля шатра коня припъято. н. к. — Не має тих яток, де продають батьків та маток. н. пр.

Палаче́вскій, палаче́въ = катівськи́й, ка́тів, ка́товий. — І жінки їх теж терпіли пекельниї муки· їх шпигали, мордували катівськиї руки. Галуз. — Щоб тебе не минули катівські руки. н. пр. — Катова сокира. К. Кр.

Пала́чъ = кат, поб. като́га. С. З. Л. — Хто не слухає тата, той послухає ката. н. пр. — Чужа хата — гірша ката. н. пр. — І спали, упившись кровію, кати. К. Ш. — І найстаршиї Ляхи смерть йому читають. Прочитали — і кати мотуз натягають. Руд.

Пала́шъ = меч, міч (прямий, гострий з обох боків). — Рубає мечем голови з плечей. н. п. — Міч — самосїч. н. п.

Па́левый = 1. блі́до-жо́втий, полови́й (колір).
2. гли́няний з поли́вою бі́лою або блі́до-жо́втою (про посуду).

Палени́на = па́лятина, сма́лятина, шма́лятина. — Щось наче шмалятину чуть.

Палёный = сма́(шма́)ля(е)ний. — Шмалений кабан.

Па́лецъ = 1. па́лець, пу́чка, здр. па́льчик, па́лю́шок. С. З. Л. — Вхопив, аж пальцї знать. н. пр. — Дай панові пучку, а він за ручку. н. пр. — На одній руцї пучки, та не однакові. н. пр. — На руках і на ногах холонуть пучки. Кн. — **Безымя́нный па́лецъ** = д. під сл. **Безымя́нный.**
2. (в машинах) — па́лець, зуб.

Па́лечный = па́лешний, пальцьови́й. — Палешне колесо. (Д. під сл. **Зу́бчатый**).

Палиса́дина = па́ля, кіл, тонка — тичи́на.

Палиса́дникъ = палїса́дник, при́садок (Кн.), горо́дчик (Кр.). — Оце добре, що біля двору завели присадки: курява у вікна не так лїзти ме. Кн. — І памятник Катерининому сьпівацї не тулив ся б в малесенькому присадку. Кн.

Пали́тель = пали́й. С. З.

Пали́тельный = пальни́й, запа́льни́й.

Пали́ть = пали́ти і д. **Обжига́ть.**

Па́лка, здр. **па́лочка** = па́лиця (С. З. Л.), здр. па́личка, поб. палюга́, палимо́н, зб. палїччя, що з нею ходять — цїпо́к (С. З. Л.), здр. цїпо́чок, поб. цїпу́ра (С. Л.), загнута з одного краю — кий, кій, зб. кіяччя, (С. Л.), попівська або чернеча — патери́ця (С. З. Л.), чабанська — ґирли́ґа (С. Аф. Л.), з гаком, щоб ловити овець — берна́к (Ман.), не отесана і товста — лома́ка, здр. лома́чка, зб. лома́ччя (С. З. Л.), для гри в опуки — ги́лка (С. З. Л.), для чистки плуга — и́стик, що нею перебивають у печі — ожо́г, що нею перегортають огнище — жи́жло, до партів або та, що дїти грають ся у конї — джиґа́н (Кр.), залїзна або деревъяна з метал. ручкою на взір молотка або сокирки — ке́леп (С. Л. З.), топіре́ць (Гал.), з гвіздком на кінцї — осьо́н, з карлючкою — ко́стур, карлю́чка, ще загострена — клю́чка, сми́кавка, щоб грати ся у свинки то-що — ковінька, (С. Л.), ковизка (Ман.), з булавою на кінцї — булава́, кийо́к, кійо́к, ще й загнута — ковінька (д. **Клюка́**), з карбами — карб, карбіж, карбо́ванка (д. **Би́рка**), у гайдарів, що на ній накарбовано число овець — гайда́рка, на котрих чіпляють ся і сушать ся неводи — ти́чка, пі́дтич, що стромляють ся для рослин — тичи́на, ти́чка, маленька для застромлювання, для скручування або для играшки — патик, пати́чок, пати́чка (Кр.), цу́рка, пу́рочка, для гри на цимбалах — би́льце, у шевцїв, щоб вирівнювати — змо́рщина, щоб лощити — клеса́чка (Ман.), з роскепом для лову раків — рогу́ля, щоб повертати млинове каміння — мельо́н, у копаниць — сапи́лно, у мітли — мі́тлище, держа́к, де́ржално (д. **Метлови́ще**), у кочерги — кочержи́лно (д. **Держа́лка**), у коси — кісся́ (д. **Коса́ 2**), у цїпа — цїпи́лно (д. **Держа́лка**), у списа — ра́тище (д. **Коньё**), у черпака — держа́к, де́ржално (д. **Держа́лка**). — І без палиці похожаю. Сам. — А та палиця пан називаєть ся — треба її слухати. н. пр. — Старцї палїччям міняють ся, та й то могрич пъють. н. пр. — А ти б її палюгою. Кр. — Язик до Київа доведе і до кия. н. пр. — Взяв у руку цїпок про случай. Кн. — В руцї цїпок, а на другій заснула дитина. К. Ш. — Ударив його цїпком. н. о. — Цїпок у руки взяв і почвалав. Гр. — Аж ось і сам старий іде з цїпочком тихо по під тином. К. Ш. — А як між собою заведуть ся, то я й цїпуру покажу: ось я вас помирю. О. С. — У батюшки патериця з срібною головкою. н. о. — І чабани хутко закидали ґирличами і стали збирать овець до купи. Ст. Х. — Ломакою по спинї оперіщив. С. З. — Взявши келеп в руки, та й піду. С. З. — Келепом по ребрах добре торкає. н. д. — Капосні хлопці: що поставляєш тички сїтї сушити, а вони й повалять. Чайч. — Чи не той то хміль, що по тичині въеть ся? н. п. — Нї Богові сьвічка, нї чортові ожог. н. пр. — Грати у гилки. С. З.

Пало́мникъ = богомо́лець, проча́нин, мн. проча́не. С. З.

Пало́мничество = про́ща. С. З.

Па́лочка = д. **Па́лка** здр.

Па́лочникъ = рос. Typha L. — рогіз (укр.), па́лки (Гал.), Typha augustifolia L. — кіях, кіяшо́к, рогіз, Т. latifolia L. — кіяхи, рогіз, султа́нчики. С. Ан.

Па́лочный = па́лишний, кийо́вий.

Па́лочье = палїччя, кияччя, лома́ччя (д. **Па́лка** зб.).

Па́лтусъ, риба Pleuronectes hypoglossus = з поро́ди однобо́ких.

Па́луба = 1. чардак, чердак (на суднах). С. Л. — То й друг на чардак виступав, до козаків словами промовляє. н. д. — Чайки були без чардака. н. о. — На чердаці „Князя Пожарського“ і тісно і холодно, треба в каютї сидїть. Кн.

2. па́луба (повозка крита). С. З. — Скриньки і іние речи, в палуби забравши, до Киіва припровадили. Маркович. С. З.

3. д. **Кро́вля** і **Кры́ша.**

Пальба́ = пальба́, стрільба́, стріля́ння. — Не їдьте туди, там тепер у салдатів пальба йде. Кн.

Пальцево́й = д. **Па́лечный.**

Па́мятливость = памъятли́вість.

Па́мятливый = памъятли́вий (С. Л.), памъяткий, памъяту́щий (С. Л.), тямки́й (С. Ш.).

Па́мятникъ = па́мъятник (С. Жел.), па́мъяток, па́мъятка. — Лишили безліч памъяток монументальних. Пр. — **Надгро́бный па́мятникъ** = надмогильний па́мъятник, надгро́бок, нагро́бок. С. З.

Па́мятный = 1. памъятни́й, незабу́гній. С. Л.

2. памъятко́вий.

Па́мятно = в па́мъятку, в по́мки, в тямки́, в знаки́. С. Л. — Чи в помки вам яка пожежа була? С. Л. — Той день дав ся мінї в тямки. — Йому і не в тямки було, що він се зробив. С. З. — Чи тобі в тямки? С. Ш.

Па́мятовать, ся = памъята́ти, ся, памъятува́ти.

Па́мять = 1. па́мъять (С. Л.), тя́ма, тя́мка (С. Ш.), по́мка, па́мороки (С. Л.), Останнє здаєть ся, вживаєть ся тільки у виразї: „забути па́мороки“. — Таку ледачу памъять маю, що й не згадаю. Б. Г. — **Въ па́мять вре́заться** = в тямки́, в знаки́ да́тись. — **Приводи́ть на па́мять** = пригадувати.

2. спо́мин, згадка. — Посажу коло хатини на спомин дружинї і яблуню і грушечку на спомин єдиній. К. Ш. — **На па́мять** = 1. д. **Наизу́сть.** 2. на спо́мин, на зга́дку, на неза́будь.

3. (вещ) — па́мъятка. — Се мінї зосталась памъятка після батька.

4. поминки, панахви́да.

Панёва = плáхта. С. З. — По малюнку: карта́та, карта́цька (С. З.), синя — синя́тка, червона, викрашена червцем — черча́та, черча́ста (С. З.).

Пане́лина = пла́нка.

Пане́ль = 1. пла́нка. — Треба вже однаково і планки з підлогою красити.

2. пішоход. — У Київі пішоходи, наче стіл. — У людей і на пішоходах рівнїш, ніж у нас у хатї. Кн.

Па́ника = поля́ка (Ман.), перепо́лох, по́пло́х. — Тодї як скотина пропадала, яка поляка йшла. Ман. — Як уздріли його — усе село до бору навтїкача, усї мов одно переняли ся поплохом. Кн.

Панихи́да = панахи́да, панахви́да, парастас, в 40-ий день після смерти — сороко́вини. — І панахвиди править, у ставники сьвічки по 10 хунтів ставить. Гр.

Пантало́ны = штани́, шарова́ри, узенькі — галя́нцї, спідні — спі́дні, хутряні вовною в середину — йршані. (Д. під сл. **Брю́ки**).

Пантоми́на = ми́ги. — Почав щось на мигах говорити. Руд.

Па́нцырь = па́нцир.

Па́перть = притво́р. С. Жел.

Папи́роса, папиро́ска = цига́рка, мн. цига́рки. Кр.

Папиро́сный = цига́рошний.

Папиро́сникъ, ца = цига́рошник, цига́рник, ця.

Папиро́сница = ду́дочка, з очерету — очере́тянка.

Па́пка = те́ка. С. Ш.

Па́поротникъ = рос. Aspidium Filix mas Sw. — па́пороть, A. F. femina Sw. — па́пороть, жіно́ча па́пороть, A. Thelypteris Sw. — болотяна́ па́пороть. С. Ан.

Па́поротный = па́поротниковий.

Па́пороть = 1. кісточки́ в пти́чих кри́лах під плече́м.

2. полоте́нце. С. Жел. Пар. — Лапи з полотенцем, як у качки. н. о.

3. д. **Па́поротникъ.**

Па́ра = па́ра, волів запряжених — супру́га (С. З.), волів з возом — паровиця. С. З. — Пара коней. — Пара чобіт. — Волів супруга добра. С. З. — **Составля́ть, подбира́ть, подобра́ть подъ пару, па́ры** = парувати, ся, спарувати, добірати до пари. — Не мінї старому з нею парувати сь. Ган. Бар. — От уже друге лїто не спарую вола: усї ярмарки витоптав, а пари йому нема. Кн. — **Па́рою лошаде́й** = па́рою коней, удву́коньо.

Пара́бола = 1. при́чта, при́тча.

2. матем. — пара́бола.

Параболи́чески = при́тчою, при́тчами, при́чтою, при́чтами. — Почав він говорити, та все якось причтами.

Параграфъ = артику́л.

Парáдный = 1. парáдний (С. Жел.). 2. пи́шний, роскі́шний, показни́й, що до одежі — ша́тний (С. З.), оша́тний. — На добрих конях, шатно і при оружжю. Л. Сам.

Парáдъ = 1. парáда. С. Жел. Пар. 2. д. **Наря́дъ 2.**

Паразúтъ = чужоїд. — Живе, наче вовчок той на тютюні — чужоїдом. — Вік свій звікував чужоїдом: аби йому хліб, а чий він — байдуже, аби не його. Кн.

Паралúчная рѣ́на, рос. Bryonia alba = нечіпáй зілля, перестýп, перестýпень. С. Ан.

Паралúчъ, Paralysis = підвíй. С. Жел.

Параллепúпедъ = гранчáк.

Параллéльный, но = рівнолéжний (С. Жел.), рівнодáльний, но, пóруч, впóруч, опорýч. — Кругові лінії, проведені доокола землі рівнобіжно з рівником, звуть ся рівнолежними. Зем.

Параллéль = 1. рівнолéжник. С. Жел. 2. порівня́ння.

Парапéтъ = 1. вал, окíп. 2. би́льця і т. д. д. **Перúла.**

Парафúнъ = земляни́й віск. Хар.

Парáшка = катери́нка (Гал.). — Коло дверей стояла звичайна арештанська посуда „катеринка“. Фр.

Пáрдва = д. **Бекáсъ.**

Парепёкъ = парубíйка (С. З. Л.), парубчá (С. Л.), парубчýк (С. Л.), хлóпець, хлопчáк, пахóлок (С. З.). Д. **Пáрень.**

Паренúна = пар. — Зъорав і під пар зоставив десятину.

Парéніе = ширя́ння, шугáння, буя́ння (д. **Парúть**).

Пáреніе = пáріння.

Пáрень = пáрубок, здр. парубчá, парубчýк, парубíйка (д. **Паренёкъ**), мн. — Парубки́, парубъя́та, зб. парубóцство (С. З. Л.), хлóпець, здр. хлóпко, хлопчá, хлопчáк (д. **Паренёкъ**), мн. хлóпці, хлопъя́та, пáрень, поб. парня́га (С. З.), мн. пáрні, челядúн. — У неділю на вигоні дівчата гуляли, жартували з парубками, деякі сьпівали. К. Ш. — Як я наше тепе рішне парубоцство прирівняю до дїда. Кн. — Хлопче молодче, який ти ледащо! Полюбив дівчину сам не знаєш на що. н. п. — Всї дівчата яко мога хлопців кинули, побігли зострічать сліпого. К. Ш. — Та піди, хлопку, до винниці та вточи горілки. н. д. — Та туман яром котить ся, парню гулять хочеть ся. н. п. — Він парняга добрий. — На те й мати родила, щоб дівчина любила хорошого челядина. н. п. — **Пáрнемъ быть, пробы́ть** = парубкува́ти, хлопцюва́ти, пропарубкува́ти, спарубкува́ти, похлопцюва́ти, довго — напарубкува́тись. — Я й спарубкував а волї в батька не зазнав. Чайч. — Ще й не напарубкував ся, як пішов у москалї.

Парú = закла́д. — Заклад не йде в лад. н. пр. — **Держáть парú** = об закла́д, у закла́д би́тись, йти, закладáти ся. — Боже борони йти в заклад. н. пр. — Можна бити ся об заклад, що... Кн. — Спорь як хоч, а об заклад не бий ся. н. пр — Не заходь з дядьком у заклад. н. пр. — Собаки закладались, та хвостів позбувались. н. пр. — Син з батьком закладавсь, та в яйцї оставсь. н. пр.

Пáристый = парúстий (д. **Пáрный 1**).

Парúть = ширя́ти, шугáти (С. Л.), лїтати, буя́ти (С. Ш.), носи́тись. — А думка край сьвіта на хмарі гули. орлом сизокрилим лїтає, ширяє, аж небо блакитне широкими бъє. К. Ш. — Ширяє мріями геть понад землею. — Шуляк шугає. С. Л. — Буяли в небі криламн орлиці. С. Ш. — Та лїтає орел, та лїтає сизий, він лїтає в високости. н. п.

Пáрить, вы́парить, ся = 1. пáрити, ви́парити, ся. — Парила капусту та вже розпарила. — Треба дїжку випарити. 2. пáрити, шпáрити, чухráти, перíщити, ви́парити і т. д. д. **Бить** (різками). 3. під пар, під толóку, на перелїг зоставля́ти (землю). 4. парува́ти ся (С. З.), спарува́ти ся. — Горобці тепер саме почали парувати ся.

Паркéтъ, паркéтный полъ = тафльóвана підлóга. С. Ш.

Пáркій = паркúй.

Парлáментскій = рáдний.

Парлáментъ = рáда держáвна, генерáльна. С. Жел. — Барвінський вибраний послом до Ради державної. Пр. — Романчук промовляв на Раді державній. Пр.

Пáрма = д. **Барвенá.**

Пармазáнъ = сир пáрмський.

Пáрневъ = пáрубків, хлóпців, пáрнів, парубóцький, парубóчий, хлопъя́чий. — Лаврін знав парубоцький звичай і повів усю парубочу ватагу в шинк. Лев.

Парни́къ = парни́к.

Пáрникъ = парúстий (д. **Пáрный 1**).

Парни́шка = д. **Паренёкъ.**

Парнóй = тéплий. — **Парнóе молокó** = тéпле молокó (С. Ш.) і д. під сл. **Молокó.**

Пáрный = 1. парúстий, до пáри, спарóваний. — Під такого вола не знайдеш

паристого. Кн. — Кубків паристих в середині визолочуваних 4. Ст. О. — Добре коні спаровані, так і віз рівно йде. Кн. — **Не пáрный** = не парúстий, про чоботи, рукавиці — рóспарки, про волів — рóспари. Ман. — Чоботи не паристі.

2. пáрний, на пáру кóней, удвýконь. — Санки удвуконь.

Паровúкъ = паровúк (С. Жел.), парівнúк.

Паровóзъ = паровíз (С. Жел.), машúна паровá.

Паровóй = 1. паровúй. — Парова машина.

2. парникóвий. — Се не городні, а парникові огірки. — **Паровóе пóле** = д. **Паръ 2.**

3. вʼялений. — Вʼялена риба.

Парокóнный = двукóнний. С. Л.

Парокси́змъ = перепáдок. — Що дня у ранці і у вечері перепадок: спершу мерзну аж трушу ся, а потім кине мене в піт... Мине перепадок і легше стане. Кн.

Парóль = гáсло. С З. — Сьогодня гасло: Мария. Маркович. С. З.

Парóльный = гасловúй.

Парóмъ = порóн. С. Л. — На пороні переправились через річку.

Парóмщикъ = порóнщик, перевíзник на пороні.

Пароходъ = парохíд, пароплáв. — Сьогодня сподівають ся на пароплав з Гурева. Кн.

Пароходство = пароплавбá. — В конторі пароплавби купив білет. Кн.

Партéръ = пáртер.

Пáртія = 1. сторонá, сторóництво, пáртия.

2. робочих, рибалок і т. д. — ватáга, чумаків — вáлка (С. Л.), війська — д. **Отрáдъ 2.**

3. пáртия. (Ціла гра спочатку до кінця, частина краму, що куплена або призначена на продаж разом, теж про людей, що беруть шлюб).

Пáрусить = парусúти. С. Жел.

Пáрусъ = пáрус (С. Жел.), вітрúло, здр. вітрúльце, жáгель (С. Жел.), жáглик (Як.), боковий — косéць. — Готово! Парус роспустили, посунули по синій хвилї. К. Ш. — І попливе човен з широкими вітрилами і добрим кормилом. К. Ш. — Зараз згорнули вітрила і поплили на човні. Сам. — Вохкість з жагликів аж капле, округи густий туман. „Засьвіти огонь на щоглї!“ каже гучно копитан. Як. — Вже вітер жаглик надимає... Прощай, прощай мій рідний краю. Як.

Пáрусный = пáрусний (С. Жел.), вітрúльний. — Щоглу управив в помостї з дрючком поперешним вітрильним. Нїщ.

Парчá = парчá (С. Жел.), грезéт.

Парчевóй = парчéвий, грезетóвий (С. З. Жел.). — Взяла очіпок грезетóвий. Кот.

Паршúвецъ = пархáч, парх, шолудúвець.

Паршúвить, ся = паршúвити, ся. — Одна вівця шолудива цїлу отару паршивить.

Паршúвый = паршúвий, шолудúвий, пархáтий. С. З. — Шолудиве порося і в Петрівку мерзне. н. пр. — Жид пархатий.

Паршъ, частїше мн. **паршú** = пáрші (С. З.), пáрхи, шóлудї (С. З.).

Паршúвѣть, опаршúвѣть = паршúвіти, шолудúвіти і д. **Опаршúвѣть.**

Паръ = 1. пáра (С. З.), дух. — Як вода кипить, то з неї пара йде. Де-що про Сьв. Б.

2. пáр, толóка (С. З. Ш.), облíг, перелíг (С. З.). — Років 10 або 15 перелогом лежить земля. н. о. — То оце було поорем років 3, та й пускаєм знову на переліг, а орем новину. н. о. — **Быть подъ пáромъ** = парувáти, толокувáти, перелóгом облóгом лежáти.

Пасéніе = пáства, пасїння. — Волів прижене з пастви. Чайч. — Не до пасїння ягнят було тому, кого природа щедро наділила. Кн.

Пáсквиль = пáшквиль (С. З.), прúкладка. — Школярі скомпонували віршу на свого дика, а він божить ся, що за сю прикладку буде їх шкварити. Кв.

Пáсленъ = рос. Solanum Dulcamara L. — паслíн, глúстник, глистя́к, пасльóн, вóвчі я́годи, надтúнник, паслíн-глúстник, S. nigrum L. — паслíн, чóрний паслíн. С. Ан.

Пáсмурный, но = 1. хмарнúй, хмýрний, охмáрений. — У дівчини серце, як лїтнє сонце: хоч воно й хмарне, хмарнесеньке, та тепле, теплесеньке. н. п.

2. похмýрий, хмýрий (С. З. Л.), охмáрений, нахмýрий (С. З.), понýрий (С. З. Л.), похнюпий (С. З. Л.), сумовúтий. — Похмурий обрій життя його не вияснив ся. Кн. — Дитинний вік Шевченка минав хмуро. Кн. — Пані така охмарена: з очей знати, що плакала. Кн.

Пáсмурѣть = хмáрити ся, хмýрити ся, охмáрювати ся. — Ой хмарить ся — дощ буде, туманить ся — дощ буде. н. п. — Весела твар його з того слова почала охмарювати ся. Кн.

Пасовáть = пасувáти.

Паспóртный = пашпортóвий, білéтний.

Паспóртъ = пáшпорт, білéт. (Пр. д. під сл. **Билéтъ.**)

Пастбище = пáства, пастовéнь, пастівнúк, пасовúця, пасовúще, пáша, па-

сови́ско, ви́гон, ви́пас. — Волів прижене з пастви. Чайч. — Попереду вийшов з острова пастівник, а потім і косить стали. п. о. — Займи й нашу на пашу — нехай попасеть ся. п. пр. — Скотарство вимагало пасовищ. Кн. — Землї б досить було, та пасовища нема, сутяжно про скотину. Кн.

Па́ства = 1. д. **Па́стбище.**

2. па́ства, пара́хвія, парахвія́не. — Який піп, така його й парахвія. п. пр.

Пастерна́къ, рос. Pastinaca sativa L. = пастерна́к, пустерна́к. С. Ан.

Пасти́, сь = па́сти, ся, випаса́ти, в дорозї — попаса́ти, на ходу — по́паски (Сп.), про пастухів — чабанува́ти, чередникува́ти, гайдаруваги, про диких птиць і тварів — жирува́ти. — Іде Марко з чумаками, ідучи сьпіває, не поспіша до господи — воли попасає. К. Ш. — Отара ж попаски попхалась навмання. Гр.

Пастила́ = пави́дло (сухе). С. З.

Пасто́ръ = па́стор.

Пасту́хъ, здр. **пастушо́къ** = пасту́х, здр. пастушо́к, пастуша́, овець — вівча́рь, чаба́н, гайда́рь, вата́жник, здр. вівча́рик, чабане́нь, рогатої худоби — скота́рь, ста́дник, го́нщик (С. З.), корів, телят тощо в череді — чередни́к, коріник, коней — ста́дник, табу́нщик (С. З. Л. Ш.), свиней — свинарь, свинопа́с (С. З. Л.), телят — теля́тник (С. Ш.), кіз — коза́рь, гусей — гуся́тник, коней в степу на піч — коня́рь (Сп.), старший чабан — ота́ман, ли́чман, отага́с, молодший або помішник — підпа́сок, підпа́сач (С. Л.), старший гурта — гуртопра́в (С. Л.), останнї — гайда́рь, гайда́й (С. Л.), кухарь у чабанів — байба́ра. — Який пастух, така й череда. п. пр. — Побраталась свиня з пастухом. п. пр. — Коли б можна бути через зїму котом, через лїто пастухом, а на Великдень попом. п. пр. — Як снїг упаде, то й пастух пропаде, як снїг ростане, то й пастух устане. п. пр. — Колишнє пастуша „стад непорочних“ повернули на кухарча. Кн. — Був на селї вівчарь Тарас, він панових овечок пас. Б. Г. — Сопілка вівчареви втіха. п. пр. — І вівчарик на ґирлиґу похилився. В. Щ. — Була отара добра в чабана. Чайч. — Був собі чабанець такий, що змалку все вівцї пас. п. к. — Вже панський стадник Опанас, покинувши товар, що пас. Гр. — Чередник погнав скотину попід гору на долину. В. Щ. — Як би Бог слухав чередника, уся б худоба вигинула. п. пр. — Чередник ляснув пугою і погнав череду на толоку. Ск. — Раз прибив ся такий кінь до табунщиків. п. к. — Став він до свинаря за підпасача. п. к. — Ватажники ватагу гнали. К. Ш. — Як черед без личмана, так військови без гетьмана. п. пр. — А сам попереду, як личман, іде. С. З. — Я був за байбару, а отагас як оперіще мене ґирлиґою за те, що не послухав. Чигир. — Два чабани, чи мало було і підпасачів. Ст. Х. — Ми його на весні до чередника за підпасача оддамо. Кн. — **Быть пастухо́мъ** = чередникува́ти, чабануваги, чаба́нити, ватажникуваги, гайдарюваги, скотарувати. — **Безъ пастуха́** (про стадо) — само́пас, бе́збеш. — Череда ходить самопас. — Череда пішла безбеш. Ман.

Пасту́шескій, пасту́шій = чередникі́в, чабані́в, чаба́нський, пастухі́в, пасту́ший, вівча́рський, гайдарі́в, гайда́рський, скотарі́в, скота́рський, свинарі́в, свина́рський, теля́тників (С. Ш.), табу́нщиків (С. Ш.). — **Пасту́шья изба́** = чаба́рня.

Пасту́шка = пасту́шка, чередни́ця, корі́вниця, теля́тниця, гуся́тниця.

Пасту́шья су́мка, трава́, рос. Capsella Bursa pastoris Moench. = о́чки (Ман.), ріжу́ха, мішо́чки (Под. Вол.), ві́нички, гри́цики, зозу́льник, сїрики (Полїсся), червиши́ник. С. Ан.

Пасть = 1. па́ща (С. Л.), пе́лька (С. З.), пащека́ (С. Л.). — Самсон як ухватив лева за пащу. п. о. — Міні на груди він стрибнув, та в пащу я йому ввіткнув мій келеп, О. Пч. — З пащек лядських вирвавши. С. З. — Вилаю так, що і в пельку не полїзе п. пр.

2. па́стка і д. **Западня́** і **Лову́шка.**

Пасть = упа́сти, полягти́.

Пастьба́ = ви́пас, випаса́ння, по́пас, попаса́ння, па́ства, пасїння. (Д. пр. під сл. **Пасе́ніе**). — **Вре́мя пастьбы́** = пасови́ця.

Па́сха = па́ска, вели́кдень. С. З. Л. — Верба бъе, не я бью, за тиждень Великдень, ось недалечко червоне яєчко. п. пр. — Кажуть „Великдень“, а він зовсім не великий. п. пр. — **Недѣля Св. Па́схи** = д. під сл. **Недѣля.**

Пасха́льный = велико́дний. — Діждали великодних сьвят. п. к. — Великодні сьвятки. С. З.

Па́сынковать = пасинкува́ти.

Па́сынокъ = па́синок, па́серб. — Ми отцеві свойому сини, а не пасинки. С. З.

Па́сѣка = па́сїка. С. З. Л.

Па́сѣчникъ = па́сїшник. С. З. Л. — **Быть па́сѣчникомъ** = пасїшникува́ти. С. З.

Пáтока = пáтока (од меду, од сахарю), маляса, меляса (од буряків).

Патріáрхъ = патріáрха.

Патріóтъ, патріотúческій = патріóта, патріóт, патріотúчний. — Потомок гетьмана дурного і презавзятий патріот. К. Ш.

Патрóнница, патронтáшъ = ладівни́ця (С. З. Л.), ладýнка (С З.), кулéшниця (С. Л. Жел.), пришиті до чумарки — гузарí. — У ладівниці ні однісінького набою. п. д — З шабельтасами і кулешницями козацькими. Л. В.

Патрýль = дозóр, обхóд.

Пáужина = пóлудень, підвечірок. С. З.

Пáужинать = полýднувати, підвечíркувати. С. З.

Пáуза = зупúнка, перестáнок. — Дивись бо в ноти: бачиш зупинка — і стань. Кн.

Паýкъ, ком. Araneа = павýк. С. З. Л. — **Паýкъ крестовúкъ** = хрещáтник. — З довгими ногами — косáрь. — Tetragnatha — тенéтник. С. Ш. — Lycosa Tarantula — тарáнтул, тарáнтух. — Така сила тарантухів на городí. Чайч.

Паутúна = павутина, пáвоть, зб — павутúння, спочатку осенí — бáбине лíто. — Було вродили сливи, та як упала на садок павоть, то так і пропала садовина. Хар. — Почав він снувати павутиння, щоб йому заплутати темних людей. Кн.

Паутúнный = павутúний.

Паýчій = павукóвий.

Пафъ = бах, бух, бабáх! — Коли се щось біля річки бах! — Я так і затрусила ся. Чайч. — А він бабах з рушниці!

Пахáніе = орáння, óранка (С. З. Л.), ралом — рáлянка.

Пáханый = óраний.

Пáхарскій = пáхарський (С. З.), хлібороб́ський. — У пахарській хаті Україна мати обох нас родила. К. Д.

Пáхарь = пáхарь (С. З.), хлібороб (С. З.), рáтай (С. Л.), орáч (С. З.), плугáтарь, плугáч (С. З.), що оре сохою — соховúк. — Вона хороша, як тая квітка, а таки йде заміж за хлібороба. Кв. — Орачі повипрягали волів, пасуть. н. о.

Пахáть = орáти (С. З. Л.), ралом — рáлити, з середини до країв — орáти в розгíн, в друге — двоїти, в третє — троїти, ралом в другий бік — дóвжити (Лев.). — Кому чорт не орав, то й сіяти не буде. н. пр. — Та й орав мужик край дороги. н. п. — І учора орав і сьогодня орав! Ой хто-ж, хто-ж тобі, мое серденько, волів поганяв. н. п. — Сусід жито уже сіє, у сусіда зеленіє, а у мене не орано і ще й жито не сіяне. н. п.

Пахви́ = пíдхвістя. — **Сбúть съ пахвéй** = збúти з пантелúку, забúти бáки.

Пахлýнъ = д. **Паклýнъ**.

Пáхнуть = пáхнути, тхнýти (С. Ш.), душúти (С. Л.), трохи — пахтíти (С. З.), погано — пестú, смердíти. С. Л. — Квітки пахнуть ясним ранком. Аф. — Мнясце пахтить. Б. Г. — Риба тхне від голови. С. Ш. — Від тебе горілка так і душить, С. Л. — Звідки се так гаррю несе? С. Л. — Не їла душа часнику, не буде й смердíти. н. пр.

Паховúна = пахвинá.

Паховóй = пахвовúй.

Пахотá = 1. духóта, задýха.

2. д. **Пахáніе**. — **Окóнчить пахоту́** = об'орáтись. — Люди вже об'орялись, пообо'рювались. О. С.

Пáхотникъ = д. **Пáхарь**.

Пáхотный = 1. óрний (С. Жел.), хлібороб́ний. — Орна земля. — Опріч лісу і пасовища орної землі припадає на чоловіка. Кн. — Хліборобна земля. Чайч.

2. хлібороб́ський.

Пáхоть = рíлля, óранка. — Біла рілля, чорне насіння? (н. з. папір і письмо). — Раз якось журавлі унадились клювати зéрно на рілі. — Гр. Чайч.

Пáхтать, спáхтать = колотúти, збивáти, збúти мáсло.

Пахýчесть = пахýчість, пах.

Пахýчій = пахýчий, пахнючий, пахнющий, запашнúй, духовúтий. — Ой посíйте там рутоньки, пахнючої маруноньки. н. п. — Запашний василечок. н. п.

Пахъ = пахвá.

Пáчеси = клóччя, пачúски.

Пáчка = пáчка, жмýт, жмутóк (С. Л.), вязка. — Пачка паперу. — Жмут шовку. — 6 у мене чималенький жмуток її листів. Кн.

Пáчканіе = 1. каля́ння, мáзання.

2. мáзання, ля́пання.

Пáчкать, запáчкать, ся = 1. каля́ти, ся (С. Л.), мáзати, ся, валя́ти, ся, мýрзати ся, брýдити, мúзькати, плямúти, салом або чим жирним — ялóзити, ся (Ос.), смальцювáти, борошном — борошнúти, крівю — кріва́вити, мов квачем — квацювáти і т. д. д. **Запáчкать, ся**. — Добра птиця свого гнізда не каляє. н. пр. — Не мурзай ся коло колíс, спідничку вбереш. Кн. — Аби на двір — вона й мурза-

єть ся коло калюжі. Кн. — Дивись же мінї! хвартушок білий, чистий, бережи, не мизкай. Кн.

2. про малювання і писання — ля́пати, ма́зати, квацюва́ти, дря́пати, ба́зграти.

Пачкотня́ = ляпани́на, базграни́на. — Деж таки, щоб пан відповідав на базгранину простого хлопа. Фр.

Пачку́нъ, пачку́нья = 1. нехлю́й, нехлю́я, нечепу́ра, замазу́ра (сп. р.), ялозник, ця. му́рза, заму́рза (сп. р.), і д. **Неопря́тный.** — Хоч тричі на день умивай її — не поможе. — Мурза мурзою й буде. Кн. — Який з тебе ялозник: учора надів білу сорочку, а сьогодня хоч в жлукто її. Кн.

2. д. **Мара́тель.**

Паша́ = баша́. — Турецький бана. С. Ш.

Па́шенный = о́рний.

Пашни́на = пахвина́.

Пашня́ = ни́ва, о́рне по́ле, рілля́.

Па́юсная икра́ = кавъя́р. — 1 кавъяру везе з Дону. К. Ш.

Пая́льный = пая́льний (С. Жел.), люто́вний.

Пая́ніе, пая́ть = пая́ння, лютува́ння, пая́ти, лютува́ти (С. Жел.). — Зломила ся сережка, чи можна ж її спаяти? Кн. — Цемент, що споює народ з інтелигенциєю. Кн.

Пайсничать = кумедничати, блазнува́ти, ду́рника стро́їти.

Пая́цъ = куме́дник, кумедійник, бла́зень,

Пая́тельный = д. **Пая́льный.**

Пега́съ, риба Pegasus (Belone rostrata) = сарга́н.

Педа́ль = ступи́р, в верстаку — ша́йда.

Пейза́жъ, пейзажи́стъ = крайо́браз; краєви́д (С. Жел.); маля́р, що малює крайо́брази.

Пека́рня = хлібопе́кня, пека́рня (С. З.).

Пе́карь, ка = пе́карь, ка (С. З.), хлібопе́к, хлібопе́ка (С. Ш.), печи́льник, ця, що пече на базарь — перепіча́йка (С. З.). — Бач, яка я печільниця. що треба показувати, як паску пекти. Чайч.

Пеклёванный = питльо́ваний.

Пелена́ = 1. настільник, ска́терка, скатерти́на, о́брус (д. **Насто́льникъ**).

2. покрива́ло, плащани́ця.

3. пелю́шка (д. **Пелёнка**).

Пеленальный = сповива́льний.

Пеленáть, спеленáть = повива́ти, сповива́ти, вповива́ти, пови́ти, спови́ти. С. З. Л. — Не одцурався того слова, що мати сьпівала, як малого сповивала з малим розмовляла. К. Ш.

Пелёнка, пелёночка = пелю́шка (С. З. Л.), разом з сповивачем — пови́ток, спови́ток (С. Л.), пови́ття (С. З.), пови́точок, під голову — приголо́вач, приголо́вок, приголо́вичок, на руки — підру́чник. — Спить в пелюшках під вербою дитяточко. К. Ш. — Яке в пелюшках, таке і в редюшках. н. пр. — А в біленькі пелюшки сповивала, а з шовку сповивачик сукала. н. п. — Напоїла роменом, сповила тебе в пелюшки шовковиї кволе та слабе. В. Щ. — Єсть у мене два хвартушки, буду драти на пелюшки. н. п. — Треба ж і до малої дитини кинути ся, підложити суху пелюшку. Кв. — Гей, про ту волю козацькую, що була й минула, тепер вона, мов дитина, в сповитку заснула. н. п.

Пелёночный = пелюшко́вий.

Пелери́на = дармові́с. — Треба, щоб і дармовіс був довгий. К. К. (Мартин Боруля).

Пеле́сина = пля́ма, блезно́, ли́сина (на шкурі).

Пеле́сый = пері́стий, рябий.

Пеликáнъ, пт. Pelicanus anocrotalis = ба́ба пти́ця. С. Л. Ш.

Пело́вый = поло́вʼяний, змішаний з поло́вою.

Пельме́ни = ушки́. С. З. Ш.

Пена́лъ = пірни́к, перна́ч. — Пані подарувала мінї пернач такий гарний, усе в йому: і пера і ручки і ножик. Кн.

Пенёкъ = 1. пень, здр. пеньо́к.

2. мн. **пеньки́** — палки́, колодочки́ (у птиць).

Пе́нный = штрапни́й — Штрапні гроші.

Пе́нтюхъ = тюхтій (С. Ш.), теле́пало, мни́кало і д. ще під сл. **Неотёса.** — Таке з тебе мникало, наче баба в чотирьох кожухах. Кн.

Пень = 1. пе́нь, що в землї — корч, над землею зараз — прикорень.

2. йо́лоп, бо́вдур, те́лепень, теле́пало, тюхтій, бе́цман, штурна́к, чвала́й. (д. **Глупе́цъ, Дура́къ, Неотёса** і **О'лухъ**). — **Сталъ въ пе́нь** = як пень став.

Пенька́ = пря́диво (С. Л.), коно́плї.

Пенько́вый = прядівня́ний, конопля́ний.

Пе́ня = пеня́; штраф.

Пеня́ть = вимовля́ти, дорика́ти, кори́ти, наріка́ти. — А хазяїн його лає, ще й хазяйка вимовляє. н. п.

Пепели́стый = попели́стий.

Пепели́ть, ся = попели́ти, ся, попеліти.

Пепели́ще = 1. попе(і)ли́ще, попе(і)ли́ця. — Прохололо... ні іскорки: лежить попелище. Аф.

2. бáтьківщина, материзна, рідна осéля.

Пепеловúдный, пепелоцвéтный = попелá(я)стий. С. З. — Попелястий вiл. Б. Г. — Стару попеляcту гуску забив хворостиною. Фр.

Пéпелъ = пóпiл. С. З. — Золото і в попелї блищить. — **Превратúть ся въ пéпелъ** = спопелїти.

Пéпельникъ = попільник, попільня́.

Пéпельный = попела(я)стий. — Борода у його вже попеляста. Кн.

Первáчъ = первáк, первачóк. С. З.

Пéрвенецъ = первáк (С. З. Л.), первачóк (С. З. Кр.), первача́, первúсток (С. З.), первúстка, первúтка (Нїс.), перворідень (К. Св. П.). — Я первак у своїх батьків, мене мати повила, як тебе ще й на думцї не носила. Кн. — Повила молодця первісточка. Кн. — Пестить Горпина свою дївчину первістку. М. В. — Взяли мого первісточка під аршин. Кн. — У корови знайшло ся первача — бичок. Кн. — Первак, сноиок. С. З. — Що ваш первак грушевий квас. Кот.

Пéрвенство = 1. пéрвость (С. Ж.), пéршість, пéршенькво́. — Вам першенькво́. Кр.

2. перева́га, пéред.

Первенствовáть = верховóдити, пéред вести, головувáти (С. Л.). — Нема Сїчі, пропав і той, хто всїм верховодив. К. Ш. — Твоє дїло верховодити на полї, а в хатї я голова. Кн. — Верховодить курка, доки курчата виростуть. н. пр.

Пéрвина = первина́, першина́, перв(ш)и́нка.

Первобы́тный = первíстичй, предковíчний, предковéцький. — Первíстний устрій Полян був родовим. Кн.

Пéрвое = впéрве, спéршу, впéрше.

Первоклáссный = першорядний. — Хоч би був і першорядний талант або сам геній. Кн.

Первоначáльный, но = первíстний, первíтний, но, початкóвий, спéршу (С. Л.), спочáтку, з самóго почáтку, насáмперéд. С. Л. — В первіствій своїй формі гусла є дуже архаїчний струмент. З. Боян. — Се залежало не від науки шкільної, а від первістного виховання. Зап. Кн. — Ту статью надруковано первістно у Вѣст. Европы. З. Ог. — Розклали воду на дві первітні частини. Де-що про Сьв. Б. — В йому первістна причина. Кн. — Початкові селитьби завсдили біля річок, по низинах. Кн. — Істория з самого початку застає Полян. Кн.

Первопу́тіе = первозїммя.

Перворо́дный, перворождённый = первóрідень і д. **Пéрвенецъ.**

Первостатéйный, первостепéнный = перво(шо)рядний. Лев.

Первоцвéтъ, рос. Primula officinalis Jacq. = прóлїски, просерéнь, ряст, бóжі рýчки, бíла бýквиця, котики, лїсовé зїлля, медяни́к, медяничкй, медяни́к-зїлля, николáйки, сорóчі лáпки (Укр.), клю́чики, кукурíчка, гадúнниця (Гал.). С. Ан.

Пéрвый = пéрвий, пéрший, передній, попередній; стáрший, найстáрший; крáщий, найкрáщий, славнїйший, найславнїйший. — **Во пéрвыхъ** = пéрве, пéрше, впéрве, впéрше, в первáх, пéршим рáзом. — Тарас в первах не няв тому віри. Кн — Треба уважати, що він помилив ся не першим разом. Кн. — **Первóна-перво** = насáмперед, наперед усього, в первáх. — В первах заплати гроші, а тоді й бери собі. Кн. — **Въ пéрвый разъ** = упéрве, впéрв(ш)е, пéршим рáзом, впервáх. — Не відомо у кого впервах Тарас почав учити ся. Кн. — **Пéрвый сортъ** = первáк, первачóк.

Пердёжъ = пердíння. — Срання пердїнням не одбудеш. н. пр.

Перебавля́ть, перебáвить = передавáти, наддавáти, передáти, наддáти. — Передав кутї меду. н. пр.

Перебáлтывать, переболтáть, ся = 1. переколочувати, перебóвтувати, переколотúти, перебовтáти. — Треба перебовтати наливку.

2. перебрíхувати, перебрехáти.

Перебарабóшить = розворушúти, розкуйóвдити, розкúдати, попереки́дати.

Перебивáть, перебúть = 1. перебивáти, перебúти, вúбити. перелупúти, перелущювáти, перетовктй, батогами — перебатóжити, перешмагáти, на мотлох — перетрощúти, перемотлошúти. — Перебили усїх. — Усїх чисто людей у містї вибито і місто спалено. Чайч. — Перетовкли всю посуду.

2. перебивáти, перешкожáти, перебúти, на перешкóді стáти, річ — перечéплювати, перепиняти, перехóплювати, перебаранчáти, перечепúти і т. д. — Не перепиняйте мене, а то й казати не буду. Чайч.

Перебивáть, перебúть, ся = 1. д. **Перебивáть.**

2. перебивáти ся, перемагáти ся (С. Л.),

бíдкати ся, оберта́ти ся, пробува́ти ся, сяк-так, ну́дити сьвíтом, перебúти ся, перемогти́ ся, перебíдкати ся, перебíдувáти.

Перебúвка = 1. перебива́ння, пересипа́ння.

2. перебíй. — Він пішов на перебій і одбив у мене.

Перебира́ніе = перебіра́ння, перебíрка.

Перебира́ть, перебра́ть = 1. розбіра́ти розібра́ти. — Розбірати папери.

2. забіра́ти, набіра́ти, забра́ти, набра́ти, понабіра́ти. — Набрав більше як на сто карбованців.

3. перебіра́ти, вередува́ти, вига́дувати. — Не в рідного батька перебірати. н. пр. — Не вигадуй — їж що єсть!

4. перекида́ти, пересипа́ти, переки́дати, пересúпати. — Перекидали стару хату і поставили нову.

Перебира́ться, перебра́ться = 1. д. **Перебира́ть.**

2. перебира́ти ся, переїзди́ти, перено́сити ся, перебра́ти ся, переїхати, перенести́ ся. — Переїхав у наше село. Кот.

Перебúть = д. **Перебива́ть.**

Перебóй = перебíй.

Перебóйникъ = би́тка.

Перебóйщикъ, ца = перекýпщик, пере́куп (С. З.), пере́купка (С. З.).

Переболта́ть = д. **Перебáлтывать.**

Переболéть = ви́боліти, переслабува́ти, прослабува́ти, перехворíти, перехворува́ти, пронеду́жати.

Перебора́живать, перебора́нивать, перебороздúть, перебороня́ть = перескоро́жувати, перескóродити, переволо́чувати, переволочи́ти.

Перебора́ть, перебóрть = перемага́ти, перемогти́. — Багато лиха зазнав, а все переміг. Чайч.

Перебóрка = 1. перебіра́ння, розбіра́ння і т. д. д. **Перебира́ть.**

2. перегоро́дка, розгоро́дка, пере́січка (Черн. Чайч.).

Переборóздить = д. **Перебора́живать.**

Перебормота́ть = перемúрити, перехама́ркати, перехарама́ркати.

Перебóрть = д. **Перебора́ть.**

Перебóрчивый = перебíрчик, здр. перебернúченько, вередли́вий. — Перебірчику місяченьку, усіх зірочок перебрав, одну собі сподобав. н. п. — Пан Халуненко, перебернúченько. н. к. — В їжі та ще в одежі він був трохи вередливый. Кн.

Перебóрчивость = вередли́вість, бри́шкання.

Перебóръ = 1. перебíр.

2. забóра (на пр. Дніпровські забори).

Перебра́живать, перебродúть = 1. ви́бродити, поблука́ти, пове́штати ся, попове́штати ся, пошва́ндяти, посновиґа́ти, обни́кати, попотиня́ти ся. — Поповештав ся таки й я по сьвіту. Чайч. Див. ще під сл. **Бродúть 1.**

2. перегрáвати, перегра́ти, ви́грати ся, перешумува́ти і т. д. д. **Бродúть 2.** — Вино перешумувало. — Ще не виграв ся сирівець. Чайч.

Перебра́нивать, перебранúть, ся = переля́ювати ся, переля́яти. ся, ви́лаяти (всіх). — Жінки перелаювались через тин. — З нею кожне боїть ся заводити ся — вона кожного перелає. Чайч.

Перебра́нка = ля́йка, сва́рка, ля́яння (обопільне). С. Л.

Перебра́сываніе = перекида́ння.

Перебра́сывать, перебросáть, перебро́сить, ся = переки́дати, перешпурну́ти, переки́нути, ся, поперекида́ти. — Поперекидай мінї мішки через тин. Чайч.

Перебра́ть, ся = д. **Перебира́ть, ся.**

Перебре́дить = перебрехáти, переїна́чити (переказуючи що).

Перебрести́, перебрéсть = 1. перелїзти, перечвалáти, перечалáпати. — На силу переліз через хату — такий слабий.

2. перебрести́ (у брід).

Перебрива́ть, перебри́ть, ся = перего́лювати, переголи́ти, ся.

Перебродúть = д. **Перебра́живать.**

Перебросáть, перебро́сить, ся = д. **Перебра́сывать, ся.**

Перебрызгивать, перебрызгать, ся = перебри́зкувати, перехлю́пувати, перебри́зкати, перехлю́пати, ся.

Перебудúть = побуди́ти (всіх або багато).

Перебучúть = позоли́ти.

Перебывáть, перебы́ть = побува́ти, перебува́ти, перевертáти ся, побу́ти, перебу́ти, перевернýти ся. — Побував скрізь. — У нас сьогодня багато гостей перебувало. — Всього перебуло.

Перебѣгáть, перебѣгивать, перебѣжáть = 1. перебігáти, перебíгти (С. З.), дуже швидко — перечухра́ти, перемахну́ти. — Вже як заєць перебіжить через дорогу, то вже без халепи не обійти ся. К. Х.

2. передава́ти ся, перекида́ти ся, переда́ти ся, переки́нути ся. — Перекинув ся до Ляхів.

3. випереже́ати, ви́передити. — Хоч як він швидко біг, а я випередив.

Перебѣгать = ви́бігати, обо́бігати. — Вибігав скрізь — нігде нема.

Перебѣгъ = 1. перебіг.

2. утічка, мандрівка

Перебѣжа́ть = д. **Перебѣга́ть.**

Перебѣжка = 1. д. **Перебѣгъ.**

2. ви́передки, перего́н. — Одвели на випередки дві верстви.

Перебѣжчикъ = перевітник, перевідник, переки́дчик (С. З.), пере́кидько, переки́ньчик, пере́вертень (С. З.), метуне́ць. — Привели перекидьків з Дорошенкового табору. Кп. — Не покладайтесь на його, пане, він у нас метунець: сьогодня з вами, завтра з нами, вранці до жидів, а у вечері од жидів до панів. Кн.

Перебѣливать, перебѣли́ть = 1. перебілювати, перебіли́ти, побіли́ти (знову).

2. переписувати, переписа́ти, попереписувати. — Попереписуєм усе чистенько, тоді й підем. Чайч.

Перебѣсйться = переказ́ити ся, ви́казити ся, перемордува́ти ся, про худобу після дроковиці — передрочити ся. — Тепер перемордував ся трохи — спокійнїший став.

Переба́ливать, переба́лить, ся = 1. перекида́ти, переки́нути, ся. — Треба перекинути сїно на другий віз.

2. перево́зити, перевезти́, ся. — Перевезти через річку на той бік.

3. перехо́дити, перейти́. — Йому вже перейшло за 70 лїт.

4. перехиля́ти ся, перехили́ти ся. — **Ходи́ть переба́ливаясь** = пере́хильцем ходи́ти, переваги-ва́ги. — **Переба́ливаясь ходя́щій, въ переба́лку** = качконо́гий. Чайч.

Переваля́ть = 1. перебороти, повали́ти. — Борець усїх переборов.

2. перекача́ти, переваля́ти. — Перекачав у піску всї яблука.

3. перевали́ти. — Треба перевалити повсть, бо скімшила ся.

Переваля́ться = 1. ви́качати ся, ви́валяти ся, закаля́ти ся і т. д. д. **Запа́чкаться.**

2. переболїти, переслабува́ти, перехорува́ти. — Багато людей переболїло за се лїто.

Перева́ривать, перевари́ть, ся = перева́рювати, перевари́ти, ся.

Перевезти́ = д. **Перевози́ть.**

Перевернýть = д. **Перевёртывать.**

Перевёрстывать, переверста́ть = вирі́внювати, рівня́ти, перелашто́вувати, ви́рівняти, перелаштува́ти.

Перевёртывать, перевернýть, ся = 1. переверта́ти, перекида́ти, ся, перевернýти, переки́нути, ся. — Він натрапив колесами на горб і перекинув ся. Лев. — Перевернув ся на другий бік. — **И ко́сти мой въ моги́лѣ перева́рнутся** = і кісти мої струхнýть ся в ямі. Номис.

2. перегорта́ти, перегорнýти, ся. — Часом шелесне хтось, перегортаючи листки. Лев. В. — Треба перегортати соломою яблука, щоб не побились у дорозї.

3. поверта́ти, повернýти (в иньший бік).

4. перекру́чувати, перекрути́ти. — Перекрутив замо́к.

Перевёртышъ = штурхане́ць, стуса́н. — Дав йому такого стусана, що той аж перекинув ся.

Переве́рчивать, переверте́ть = перекру́чувати, перекрути́ти. — Перекрутив замо́к.

Переверша́ть, переверши́ть = пересу́жувати, пересуди́ти.

Переве́сть = д. **Переводи́ть.**

Перевзнýздывать, перевзнузда́ть = перегнýздувати, перегнуздати.

Перевива́ть, переви́ть, ся = 1. перевива́ти, переплїта́ти, пересу́кувати, переви́ти, переплести́, пересука́ти, ся. — Червоною стьожечкою косу перевито. Мир. — Треба пересукати цей мотузок.

2. перекида́ти, перекладати, переки́дати, перекла́сти. — Перекласти сїно на другий віз.

Перевинти́ть = перешрубува́ти.

Перевира́ть, перевра́ть = перебрїхувати, перебрехати, переверзти́, попереброхувати. — Нїко́ли не скаже як слїд: усе попереброхує, попереброхує. Чайч.

Перевы́ры = бре́хнї.

Перевиса́ть, перевы́снуть = звиса́ти, перехиля́ти ся, звиснути, перехили́ти ся.

Перевы́слый = зви́слий, перехи́лений, похи́лий.

Перевы́ть = д. **Перевива́ть.**

Перево́дина = підва́лина (під підлогою), сво́лок (під стелею).

Переводи́ть, перевести́, ся = 1. перево́дити, перевести́. — Перевів через кладку.

2. перекладати (С. Л.), тлума́чити (С. Ш.), перекла́сти, перело́жити (С. Л.), перетлума́чити. — Тодї переклали Кирило і Методій Сьв. письмо з грецької мови на словянську. Г. См. Ст. — Слово о полкові Игоревим. Перетлумачив К. Шейковський.

3. вивóдити, вибавля́ти, вигу́блювати, ви́вести, ви́бавити, ви́губити, повивóдити і т. д. — Вибавив мишей — пацюки завелись. Чайч. — **Перевести́ духъ** = д. **Передохну́ть.**

Перево́дный = 1. перево́дений.
2. переводни́й.
3. перело́жений, перекладни́й.

Перево́дчикъ = перекла́дчик (С. Жел.), ця, перекла́дач (С. Ж.), перекла́дарь Лобода), тлума́ч, ка (С. Ш.).

Перево́дъ = 1. перево́д.
2. пере́клад (С. Жел. З. Л.), тлума́чення (С. Ш.), віршом — пере́сьпів. — Йов. Пересьпів П. Ратая. Л. 1869. — Слово о полкові Игоревому. Пересьпів з старосьвітської грамоти. Переклав В. Кендзерський. — **Въ перево́дѣ зна́читъ** = пере́кладом єсть. К. Св. П. — Переклади з Гоголя О. Пчілки.

Перевози́ть, перевезти́, ся = перево́зити, перевезти́, ся, поперево́зити. — Поки поперевозимо кавуни з баштана, то й вечір. Чайч.

Перево́зка, перево́зъ = перевіз, хліба з поля — возови́ця.

Перево́зчикъ = перевізни́к (С. Жел.), перево́зець. — Ой ви хлопці, перевозці. н. п.

Перевола́кивать, перевало́чь = переволіка́ти, перетяга́ти, переволокти́, перетягти́, попереретяга́ти. — Попереретягай ці мішки в хату. Чайч.

Перевало́ка, перевало́къ = во́лок, у запорожців — прогно́й (Д. під сл. **Мѣсто**).

Переволнова́ться = перетурбува́ти ся, перехвилюва́ти ся, перекипі́ти, перелютува́ти.

Перевало́чина = д. **Перево́дина.**

Перевало́чь = д. **Переволáкивать.**

Перевора́чивать, перевороти́ть, ся = перевертáти (С. Л.), перекида́ти, перевернýти, перекúнути, ся. — **П. на изна́нку** = лицюва́ти, вивертáти, перелицюва́ти (С. З.), ви́вернути, поперелицьо́вувати (про де-кільки).

Перевора́шивать, перевороши́ть, ся = перевертáти, перегортáти, переворýшувати, переверну́ти, перегорну́ти, переворуши́ти, ся. — Листочки папіру шуршать, перегортувані його пальцями. О. Мир.

Перевороватъ = перекрáсти.

Переворотúть, ся = д. **Перевора́чивать, ся.**

Переворо́тъ = 1. перевертáння, перекида́ння.
2. пере́ворот, пере́вороть. С. Жел.

Переворча́ть = перебурча́ти (про людей), перегарча́ти (про собак).

Перевра́ть = д. **Перевира́ть.**

Перевѣва́ть, перевѣя́ть, ся = перевію́вати, перевія́ти, ся, поперевію́вати. — Ще не все жито поперевіювали. Чайч.

Перевѣдываться, перевѣдаться = розправля́ти ся, розпра́вити ся. — Я з ним розправлюсь за се.

Перевѣнчивать, перевѣнча́ть, ся = вінча́ти, звінча́ти, перевінча́ти, ся.

Перевѣря́ть, перевѣрить = перевіря́ти, перевірити.

Перевѣсить = д. **Перевѣшивать.**

Перевѣска = перева́жування.

Перевѣсло = 1. ду́жка (у відра або в кошика).
2. коро́мисло (не велике).

Перевѣсъ = перева́га, перемо́га. С. З. Л. — Польща давно мала перевагу на своїм боці. Бар. О. — Перевагу над ним бере на півночі Москва. Бар. О. — Ти серце їх закрив і затуманив, не дай же їм на судї переваги. К. І. — Мінї дали перевагу, бо постать у мене показнїша. Кн. — **Взять перевѣсъ** = го́ру взя́ти (С. Л.), верх узя́ти, осилкува́ти.

Перевѣшать = перевішати.

Перевѣшивать, перевѣсить, ся = 1. перева́жувати, перева́жити, ся. — На його терезах 4 пуди, а переважили па казених, так трохи не пъять. Кн.
2. ві́шати, чіпля́ти, повісити, почепи́ти на и́ньше мі́сце. — Повісь цю картину на иньше місце.
3. перева́жувати, перемага́ти, го́ру, верх бра́ти, перева́жити, перемогти́ (С. З.), го́ру, верх взя́ти. — Правда кривду переважить. н. пр. — Один другого не переважить, хоч на одній гильцї повісь. н. пр. — Старші люди правду кажуть: два хитрих мудрого не переважуть. Б. Г.
4. перева́жувати ся, перехиля́ти ся, перевиса́ти, перева́жити ся, перехили́ти ся (С. Л.), перевúснути. — Не переважуй ся за бильця, а то голова болїти ме. Кн. — **Перевѣсившись** = перехили́вшись, пере́хильці, пере́хильцем.

Перевѣять = д. **Перевѣва́ть.**

Перевяза́ть = д. **Перева́зывать.**

Перева́зка = 1. перевъя́зування.
2. пере́въязка.

Перева́зывать, перевяза́ть, ся = перевъя́зувати, перевъязáти, ся, мотузкою — перемоту́зити.

Пе́ревязь = перевíсся, черезплíчник (К. З. о. Ю. Р. С Жел.), пе́ревъязь. — Рушниця у його на перевъязї, так і руки йому тулящі. Кп.

Перега́живать, перега́дить = перепаску́жувати, перепаску́дити (С. Л.), перепога́нити, перегидити, перепа́костити, попаску́дити, попога́нити.

Перега́нивать = д. **Перегоня́ть.**

Перега́чивать, перегати́ть = перега́чувати, перегати́ти, поперега́чувати.

Перегиба́ть, перегну́ть, ся = 1. перегина́ти, перегну́ти, ся.

2. перехиля́ти, перехили́ти, ся. — Не перехиляй ся, бо впадеш.

Перегúбъ = 1. перегина́ння.

2. зало́м (С. З.), за́крут.

Перегла́дывать, переглода́ть = перегриза́ти, перегри́зти, поперегриза́ти.

Перегла́живать, перегла́дить = перегла́жувати, перегла́дити, перепрасува́ти, погла́дити, попрасува́ти.

Перегло́хнуть = 1. поглу́хнути. — Поглухли — не чують. К. Ш.

2. поглуши́ти ся. — Од буръяну всї квiтки поглушили ся.

Переглота́ть = поковта́ти.

Переглуши́ть = поглуши́ти.

Перегля́дка = перегляда́ння, пере́гляд, пере́гляди.

Перегля́дывать, переглядѣ́ть, ся = перегляда́ти, передивля́тись, перегля́нути, передиви́тись, попереглядáти, попередивля́тись. — Усе передивив ся і нiчого не знайшов. — Попереглядав я знову тi книжки — і не знайшов. Чайч.

Перегля́дываться, переглянýться = перегля́дувати ся, передивля́ти ся, зглядáти ся, ззира́ти ся, перегля́нути ся, зглянути ся, ззирну́ти ся. — Зглянулись ми з дїдусем — що се за дивовижа така? Ос. — Вони один на одного зглянулись. н. к. — А вони промiж себе ззирають ся, один о́дному на взнаки дають. Чайч. — Іззирають ся в розмовi очi з очами. К. Д.

Перегна́ивать, перегнои́ть = перегно́ювати, перегноїти.

Перегна́ть = д. **Перегоня́ть.**

Перегнива́ть, перегни́ть = перегнива́ти, гни́ти, тру́хнути (С. Ш.), перегни́ти, погни́ти, потру́хнути. — Потрухли чумацькi вози і занози. н. пр.

Перегно́й = перегнiй.

Перегноúть = д. **Перегна́ивать.**

Перегнýть, ся = д. **Перегиба́ть, ся.**

Перегнѣ́ваться = перегнiвати ся, пересéрдити ся.

Переговáривать, переговори́ть, ся = 1. переговóрювати, ся, перемовля́ти, ся (С. Л.), переговори́ти, перемóвити, ся. — Той Гнат Голий, що здавна зо мною перемовляв ся. І. Г.

2. перека́зувати, перемовля́ти, переказа́ти, перебала́кати (С. Л.), перемóвити. — То я з ним постояла: які були вiрнi слова, то всї я з ним перемовила. н. п. — Нехай опiсля перебалакаєм.

3. пересу́жувати, суди́ти, осужда́ти, обмовля́ти, пересуди́ти, обмóвити. — За очi судять.

Переговóрщикъ = 1. посере́дник.

2. пересу́дливий.

Переговóръ, частїше мн. **переговóры** = 1. перемóва, переговóри. С. Жел.

2. пересуди, осу́да, поговiр. — Була слава, були поговори та на тую дївчинонькy, що чорнiї брови. н. п.

Перегоди́ть = потрiвáти, переждáти, перетрiвáти (С. З.), перечасувáти, почекáти, перечекáти. — Потрiвай, не тїкай — куплю черевички. н. п. — Перечасуймо трохи, поки дощ перейде. Чайч. — Переждали ми і годину і дві, а його нема та й нема. — **Перегодя́** = перегóдом (С. З.), згóдом. — Перегодом в чистiм полї зацвiли волошки. н. п. — Нехай трохи згодом.

Перегодовáлый = д. **Годовáлый.**

Перегодовáть = пролiтувáти.

Перегóнка = 1. переганя́ння. — **Въ перегóнку** = на ввúпередки. — Давай бiгати на ввипередки!

2. перегiн.

Перегóнный = перегiнний. — **П. сосýдъ** = лéмбик.

Перегоня́ть, перегна́ть = 1. випережáти (С. Л.), попережáти, обминáти, ви́передити (С. Л.), попереди́ти, обмину́ти. — Дуже вiн швидко бiг, та я випередив його.

2. перегóнити, перегнáти. — Жили ми добре, поки нас не перегнали сюди. Кп.

3. переганя́ти, перегна́ти. С. Л. — Перегнав на лембик.

Перегора́живать, перегородúть, ся = перегоро́жувати, перетинáти, перегороди́ти, ся, поперегоро́жувати. — Оце! всї шляхи поперегорожувано, — нiкуди й проїхати. Чайч.

Перегора́ть, перегорѣ́ть = перегоря́ти, перегорiти, на попiл — попелiти, спопелiти.

Перегорева́ть = перетужи́ти, пересумува́ти, перебі́дкати ся.

Перего́ркнуть = згі́ркнути.

Перегоро́дка = загоро́дка (С. Л.), перегоро́дка, перети́ка, пере́сі́чка (Чер. Чайч.), в човні — поріг в річці, в ставу — Яз, їз (Ос.) і д. **Забо́й, ка 2.**

Перегорѣ́ть = д. **Перегора́ть.**

Перегости́ть = перегостюва́ти.

Переграфи́ть = перелиніяти.

Перегреба́ть, перегре́сть = перегрома́жувати, перегріба́ти, перегорта́ти, перегрома́дити, перегребти́, перегорну́ти.

Перегружа́ть, перегрузи́ть, ся = перегружа́ти, перепако́вувати, перекла́да́ти, перегрузи́ти, ся і т. д. — Перепакувавши свою клажу з возів на машину, сїли ми спочити. Кн.

Перегру́зка = перепакува́ння. — Знов перепакування: з машини пакуй на вози. Кн.

Перегрѣва́ть, перегрѣ́ть = перегрі́ва́ти, перегрі́ти.

Перегрыза́ть, перегры́зть = перегриза́ти, перегри́зти, ви́гризти, поперегриза́ти. повигриза́ти. — Як би кайдани перегризти. К. Ш. — Повигризала усе.

Перегрязни́ть = перекаля́ти, переваля́ти, побруди́ти. — Перекаляв усю одежу.

Перегудѣ́ть = перегусти́, перегуді́ти, перегуча́ти.

Перегу́лъ = перепі́й. — З перепою болить голова.

Перегуля́ть = перепи́ти.

Передава́ть, переда́ть, ся = 1. передава́ти, переда́ти, ся. — Чарку з рук до рук передавали. — Мати передала Оксаною дочці хлїба. Чайч. — Передав кутї меду. н. пр.

2. пере́ка́зувати, переказа́ти, наказа́ти. С. Л. — Що до тебе нї письма послати, нї людьми переказати. н. п. — Молодиці переказували Мотрі, як її судить свекруха. Лев. — Тарас переказував мінї де-які епізоди з свого життя. Кн. — Переказав через його, щоб ми не жахались. Кн. — Ой далеко я живу од милого та нїким наказа́ти. н. п.

3. д. **Перебѣга́ть 2.** — **Переда́ть ве́ксель** = пережирова́ти. — Узяв та вексель той на жінку і пережировав. Кн.

Передавливать, передави́ть, ся = дави́ти, души́ти, подави́ти, ви́давити, подуши́ти, ви́душити, почави́ти. — Усїх подушили.

Передаривать, передари́ть = обдаро́вувати, роздаро́вувати, обдарува́ти, роздарува́ти.

Переда́тчикъ = д. **Перебѣ́жчикъ.**

Переда́ча = передава́ння, на словах — пере́каз. С. Л. — Непевний переказ звісток нашкодив їм. Кн.

Передва́ивать, передвои́ть = переганя́ти, перегна́ти (спирт, оцет).

Передвига́ть, передви́нуть, ся = пересува́ти, пересо́вувати пересу́нути, ся. — Пересунь оцю скриню на друге місце. — Вітер буває од того, що воздух пересовується на друге місто. — Осередок сили культурної пересунуть самі обставини з одного краю до другого. Кн.

Передвиже́ніе = пересува́ння.

Передвижно́й = рухо́мий, пересувни́й, походя́щий. — Сьвя́та суть двоякії: рухомі, котрі переміняють ся кождого року, і не рухомі, котрі кождого року в один день припадають. Б. Н. — Походящий стіл, а не вкопаний у землю. Чайч. Хар.

Передвои́ть = д. **Передва́ивать.**

Передёргивать, передёрнуть, ся = просми́кувати, просмикну́ти, ся.

Передержа́тель = переде́ржанець. С. Жел. — Ви передержанці! ревнув писарь, ви передержуєте біглих! Десяцькі! Шукайте скрізь. Кв.

Переде́рживать, передержа́ть, ся = 1. переде́ржувати, перехо́вувати, перетри́мувати, передержа́ти і т. д. — Ви передержуєте біглих. Кв. — Переховує у себе злодїйкуватих людей.

2. тра́тити (більш як призначено), перетра́чувати, перетра́тити, ся.

Передёрнуть = д. **Передёргивать.**

Передира́ть, передра́ть, ся = 1. роздира́ти, обдира́ти, передира́ти, розідра́ти, роздёрти, обідра́ти, подра́ти, передра́ти, ся. — Розідрав на шматки. — Подрав усю одежу. — Передрав та й кинув.

2. перешмага́ти, перелупи́ти, одшмага́ти, одчухра́ти, ви́шпарити, одлу́щити (всїх або багатьох), перечухра́ти, перекатува́ти. — Козаки перешмагали нагайками всїх, хто зараз не розійшов ся.

3. би́ти ся, поби́ти ся, за чуби — переч у́бити ся. — Почали змагать ся і всї побили ся.

Переди́ть = випереже́ати.

Передко́вый = 1. пере́дній. — Передні колеса.

2. передко́вий. — Купив передкового товару на чоботи.

Передневáть = переднюва́ти.

Пере́дникъ, пере́дничекъ = хва́ртух (С. З.), хвартушина, здр. хвартушо́к (С. Ш.), фа́р-

тух і т. д., попере́дник, попере́дничок (Чайч.), запа́ска, запасчи́на, запа́сочка (С. З. Л.). — Запаскою частїше зоветь ся шматок тканини, котрою запинають ся, замість спідниці. — На бережку у ставка, на дощечцї у млинка хвартух прала дївчина. н. п. — На камені ноги мила, тонкий хвартух замочила. н. пр. — Як була я молодою преподобницею, повісила хвартушину над віконицею. н. п. — Ой назбірала грушок повненький хвартушок. н. п. — На опеньки ходила, запасчину згубила. н. п.

Пере́дній = пере́днїй. — **Пере́дняя часть** = пе́ред, гостра — носо́к, у волока — бі́жний кінець, що має широкий перед — переди́стий.

Пере́дняя = пере́дня, прихата, присїнок, присїнки. — У присїнках пани сидїли, на дворі ж вкруг стояв народ. Кот.

Передово́й = передови́й, пере́днїй, передови́к, передня́к, напереду́вець. — Бі́жить верховий — передовик... ударили в дзвони. Кн. — **Передова́я статья́** = провідна́, вступна стаття.

Передовѣря́ть, передовѣ́рить = перевіря́ти, перевірити.

Передо́къ = передо́к (передня частина чобіт, екіпажа то що), у плузї — колїсня́, колїшня́. (Чайч.).

Передо́мъ = упере́д, вупере́д.

Передохну́ть = передихати, од(від)дихати, перевести, звести дух (С. Аф.), од(від)спати ся, відпочити, перепочити (С. Л.). — Я од твоїх жартів і досї оддихати не можу. Кр. — Нїколи й духу перевести. Кн.

Передо́хнуть = подо́хнути, ви́дохнути, ви́здихати, поздиха́ти, повиздиха́ти. — Воли та корови усї поздихають. н. п. — А бодай би вони тобі всї виздихали!

Передраж(з)нивать, передразни́ть, ся = передра́жнювати, перекривля́ти, передражни́ти, перекриви́ти, ся, кількох — попередра́жнювати, поперекривля́ти.

Передра́ть = д. **Передира́ть**.

Передробля́ть, передроби́ть, ся = роздрібля́ти, роздроби́ти, перекришити, ся.

Передро́гнуть = перемерзти ся.

Передрожа́ть = перетруси́ти ся, передрі́жати, перетремтїти.

Передря́бнуть = повъя́нути, перевъя́нути потру́хнути, зтру́хнути. — Редька уся потрухла.

Передря́га = трівога, колотне́ча, бе́шкет.

Переду́мывать, переду́мать, ся = роздýмувати, передýмувати, роздýмати, передýмати, ся, перемислити, переміркувати.

Передури́ть = передурїти, перепустувати.

Передуши́ть = подуши́ти, ви́душити, подавити, ви́давити. — Тхір у нас усї кури видушив. Кр. — Сучого сина звірюка половину кролів видавив. н. к

Перёдъ = пе́ред, чобіт, екіпажа — пере́до́к. — **Взять перёдъ** = ви́передити, попереди́ти.

Передышка = перепочи́вок, перепочи́нок.

Передѣва́ть, передѣ́ть, ся = переодяга́ти (С. Л.), передяга́ти, переодягти́, ся, перебра́ти ся (д. **Переодѣва́ть**).

Передѣ́лывать, передѣла́ть, передѣли́ть, ся = переділя́ти, переділи́ти, ся.

Передѣ́лка = перероб́ка, перемайструва́ння, начиння — пересипка, чобіт — перетя́жка. — Як взяли ся за перемайстрування будинку, так і перевели грошї на воші. Кн.

Передѣ́лъ = 1. переділ.
2. д. **Передѣ́лка**.

Передѣ́лывать, передѣ́лать, ся = 1. перероблювати, переробити (С. Л.), перемайструва́ти, перечини́ти, перелашту́ва́ти, начиння — пересипа́ти, пересипати, попересипа́ти, одежу на виворіт — перелицюва́ти (С. Л.), з народнього на книжне — попи́сьмачити, на свій лад — переіна́кшити, переіна́чити (С. Л.), про що лихе — перекоїти ся. — Переробив усе по своїому. — Комору перемайстрував на хату, та й гаразд. Кн. — Треба мінї в своєму творі перемайструвати одну подробицю. Кн. — Треба покликати бондаря — хай дїжечки попересипає, а то вже дожили ся, що нї в чому буде й огірки на зїму посолити. Чайч. — Містив у збірник усе, як воно було записано, не вважаючи, що дещиця покалїчене, попи́сьмачене. Номис.
2. поробити, наробити, переробити. — В один день багато дїла поробив. — Робиш що дня до кривавого поту й не переробиш нїколи роботу. Гр. Ч.

Передѣ́льный = переділ́ьний.

Передѣля́ть = д. **Передѣ́лывать**.

Передѣ́ть = д. **Передѣва́ть**.

Переёмъ = 1. перейма́ння, займа́ння, за́йманка.
2. пере́йма. — Ой люди, люди, хто найшов чіпця — перейма буде. Буде перейма чарка горілки, хто найшов чіпця мові жінки. н. п.
3. перехва́т. — Кожух з перехватом.

Пережáривать, пережáрить, ся = перепікáти, пересмáжувати, перешквáрювати, перепектú і т. д. д. **Жáрить 1 і 2**; попектú, посмáжити.

Пережáть = д. **Пережимáть** і **Пережинáть**.

Переждáть = д. **Переждидáть**.

Пережéвывать, пережевáть = пережóвувати, пережувáти, пережмáкати, про жуйних — перемиґáти.

Пережелáть, ся = перехотíти, ся, переманути ся.

Пережéлкнуть = пожóвкнути. — Усе листя пожовкло.

Пережелтúть = пережовтúти; пожовтúти. — Дуже вже жовто — пережовтив. — Пожовтили усі крашанки.

Переженúть, ся = переженúти, поженúти, ся, попережéнювати. — Переженив усіх синів. — Наші хлопці всі вже поженили ся.

Пережéчь = д. **Пережигáть**.

Переживáть, пережúть = переживáти, перебувáти, пережúти (С. Л.), перебýти (С. Л.), побувáти, побýти, пожúти. — Пережив усіх дітей і зостав ся сам віку доживати. — Я твоє багатство переживу, а ти мого вбожества не переживеш. н. пр. — Біс біду перебуде — одна згине, друга буде. н. пр. — Побував скрізь. — Наші злидні ваше багатство перебудуть. н. пр.

Пережигáть, пережéчь, ся = перепáлювати, перепалúти, ся (С. Л.), про волосся — перешмалúти, ся. — Казав лікарь — перепалить галуну. Кн. — **Пережжённый** = перепáлений. — Поять дитину перепаленим ячменем. Кн.

Пережидáть, переждáть = пережидáти, переждáти (С. Л.), перетрівáти (С. З. Л.), перегодúти (С. Л.), перечекáти (С. Л.), не довго — перечасувáти (С. Л.), день — переднювáти, тиждень — перетижнювáти, зíму — перезíмувáти, лíто — перелíтувáти, лежачи — перелéжати, стоячи — перестóяти, сидючи — пересúдіти. — Якось перетрівати лиху годину. Кон. — Заміж вийти — не дощову годину пересидíти. н. пр.

Пережижáть, пережúдить = перерідúти.

Пережимáть, пережáть, ся = 1. давúти, видáвлювати, чавúти, вичáвлювати, вúдавити, вúчавити, подавúти, почавúти, ся (знов).

2. викрýчувати, віджимáти, вúкрутити, віджáти, ся, повикрýчувати, повіджимáти. - Перецодоскала і віджала всі сорочки.

3. перетягáти, перетягтú. — Перетягли жилу.

4. д. **Переминáть, ся 2**.

Пережинáть, пережáть = пожинáти, вижинáти, пожáти, вúжати. — За малу годину вижали всю ниву.

Пережирáть, пережрáть = трúскати, лóпати, жéрти, потрúскати, полóпати, пожéрти. — Увесь хлíб потрúскали.

Пережúть = д. **Переживáть**.

Перезвáнивать = передзвóнювати.

Перезвáть = д. **Перезывáть**.

Перезвонúть = передзвонúти, перекалатáти, перебláговістити.

Перездрáстоваться = поздоровкати ся, перездоровкати ся, подаючи руки — перечолóмкати ся, скидаючи шапку — перешапкувáти ся.

Перезимовáть = перезíмувáти, вúзімувати.

Перезнобúть = 1. поморóзити, одморóзити, поодморóзювати. — Поодморозювали в дорозі руки й ноги.

2. перетрусúти, переморóзити. — Лихоманка перетрусила.

Перезлúться = пересéрдити ся, перелютувáти, перегнівати ся.

Перезрéвать, перезрéть = переспівáти (С. Л.), перестигáти, переспíти, перестúгнути, про людину — перестарíти ся, перехожáти (С. Л.). — Дівка — як ягідка: гарна доки не перспіє. Кн.

Перезрéлый = переспíлий, перестúглий, про насіння, що вже й тріснуло — рéпанка, рéпаник, рéпало, рéпанець, про людину — перестáркуватий.

Перезудúть = пересвербíти.

Перезывáть, перезвáть, ся = перекликáти, перемáнювати, перекликáти, переманути, ся. — Як би мíні перекликати сюди Лавріна, яб па віки зостала ся у матері. Лев. — Я шавлію пересію, руту перетичу, а до себе миленького таки перекличу. н. пр.

Перезябáть, перезябнуть = перемерзáти, перемéрзнути. — Здорово перемерзли на холоді, аж зуби торохтять. Кн.

Перейгрывать, переигрáть, ся = перегравáти, перегрáти, ся.

Переименóвывать, переименовáть, ся = переменóвувати, переменувáти. С. Жел.

Переймчивый = перенятливий.

Переймчивость = перенятливість.

Переинáчивать, переинáчить = переінак-

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА АН УРСР № 0275418

шувати, переінáкшити (С. Жел.), переíнчити, перекрутúти, перевернýти.

Перейскивать, перейскáть = перешýкувати, перешукáти, вúнишпорити. — Ходить він, перешукує, що єсть у возах — тим і харчується ся. К. З. о Ю. Р.

Перейтú = д. **Переходúть.**

Перекáливать, перекалúть, ся = перегартóвувати, перегартувáти, ся.

Перекáлывать, перекололóть, ся = 1. викóлювати, вúколоти, поколóти. — Що з того, що ви нас виколите? Нас є багацько, то виколють і вас. н. о. К. З. о Ю. Р. — Поколи усіх кабанів.

2. поколóти, ся. — Поколов собі пальці, поки нарвав шипшини.

3. розкóлювати, розколóти, ся, порозкóлювати, порубáти, поколóти, ся. — Порубали усї дрова.

4. перешпúлювати, перешпилúти, ся. — Треба перешпилити квітку на другий бік.

5. тріскати ся, потрíскати ся. — Дошки потріскались од жару.

Перекапрúзничать = переверéдувати, передрочúти ся.

Перекáпывать, перекопáть, ся = перекóпувати, перекопáти, ся (знову, або багато, або впоперек). — Перекопав грядку. — Перекопав дорогу, щоб не їздили. — Перекопав увесь горóд.

Перекатáть = д. **Перекáтывать.**

Перекатú-пóле = рос. Gypsophila paniculata L. — перекотú пóле, котú пóле, катýн. Asparagus officinalis L. — підчóс, зáячий холодóк, шпарáги. С. Ан.

Перекатúть = д. **Перекáтывать** і **Перекáчивать.**

Перекáть = 1. перекóчування, перекáчування.

2. гýркіт (С. Аф.), гуркотня́ (С. З.), грюкíт, гуркотáння, гуркотнéча.

Перекáтывать, перекатáть, ся = 1. перекáчувати, перекачáти, на малі — перемаґльóвувати, перемаґлювáти, ся. — Треба перекачати сорочку, бо щось погано викачана. — Перекачала усї сорочки.

2. побúти, вúбити (всїх), перешмагáти.

3. перекóчувати, перекотúти, ся. — На силу перекотили цю колоду.

Перекáчивать, перекатúть, ся = д. **Перекáтывать 3.**

Перекáчивать, перекачнýть, ся = перехиля́ти, перехилúти, переважити, ся. — Човен перехилив ся на бік.

Перекáшивать, перекосúть, ся = 1. викóсювати, вúкосити, покосúти, ся. — Уже все сїно покосили.

2. кривúти, покривúти, скривúти, скосúти, ся.

Переквашивать, перекваситься** = перекáсювати, перекáсити, ся.

Перекидáть, перекúдывать, перекúнуть, ся = 1. перекидáти, перекúнути, ся (Д. **Перебрáсывать, ся**).

2. д. **Перебѣгáть.**

Перекипáть, перекипéть = перекипáти, перекипíти. — Та нуте вже їсти, а то й каша перекипить. Чайч.

Перекисáть, перекúснуть = перекисáти, перекúснути.

Пéрекись = перéкис.

Перекладúна = перéчка, попереч́ка, попереч́ина, дїлúна, між кроквами — бáнта, бáнтина (С. З. Ш.), до котрої привішують туші — трúнпуль (Ман.), під стелею — свóлок (С. З.), трам, трамóк, трямóк (С. З. Ш.), через канаву або через річку — клáдка, в драбині — щабéль, щаблї, в меблях між ніжками — обніжжа, в санках між полозками — перéчка (С. Л.), на хрестї — перехрéстя, в улику — сніз, снóза, мн. снóзи. — Край Варшави два стовпи, на стовпах дїлина, під стовпами молодий козак з Чигирина. Руд. — Дай курцї грядку, а вона летить на банту. н. пр. — Ой у полї річка, через річку кладка. н. пр. — З стїни на стїну перекинули трамки, а по трамках стелю з дошок. Кн. — Трохи не долїз, як щабель поломив ся.

Перекладáдка = перекладáння.

Перекладывать, перекласть = перекладáти, переставля́ти, перекласти, переставити, попереклáдати, попереставля́ти. — Переклав з бочки в дїжку. — Погано поскладав, треба перекласти — Переставив пічку.

Перекладывать, переложúть, ся = 1. перекладáти, переложúти, ся, попереклáдати. — Треба поперекладати сїном, щоб пляшки в дорозї не побили ся.

2. передавáти, передáти, соли — пересóлювати, пересолити, чого рідкого — переборщúти. — Передав кутї меду. н. пр.

Перекле́ивать, переклеúть = перекле́ювати, перекле́їти, попереклéювати, карюком — перекарю́чити.

Переклеймúть = переклейнúти, перетавруватú. — Переклейнити треба вівцю. Чайч.

Перекликáть, перекликнýть, ся = 1. перекликáти, окликáти (Сп.),

перекли́кати, перекли́кнути, окли́кнути, ся. — Рано збудять, оглядїтись не дадуть, перекличуть, до майдану поведуть. В. Щ.

2. перекликáти ся, перегýкувати ся (С. Л.), перегукнýти ся. — Поросходились, та й давай перегукуватись: аж луна по лїсу йде.

Перекли́чка = перекликáння, óклик (Сп.).

Перекова́ть = д. **Перекóвывать.**

Перековéркивать, перековéркать, ся = перевертáти, перекрýчувати, перевернýти, перекрутúти, ся, перекоперсáти, поперевертáти і т. д. — Все по свойому перекоперсають. Гул. Ар.

Перекóвывать, перекова́ть = 1. перекóвувати, перекувáти. — Перекувати підкову.

2. закóвувати, позакóвувати. — Позаковували їх та й повели.

Перековыря́ть = поколупáти.

Перекóкать, ся = побúти, перебúти, потовктú, перетовктú, ся. — Горшки в дорозї побили ся.

Перекола́чивать, перекололи́ть, ся = 1. перебивáти, перебúти, ся. — Перебий гвіздок на друге місце.

2. вибивáти, вибúти, ся, повибивáти. — Повибивай кожухи та нехай провітрять ся, тодї й складай у скриню.

3. д. **Перебива́ться 2.**

Перекололо́ть = д. **Перека́лывать.**

Перекóмкивать, перекóмкать = перемúнати, перемнúти, помнúти, пожýжмити.

Переконопа́чивать, переконопа́тить = переконопáчувати, переконопáтити, перепаклювáти.

Перекопа́ть = д. **Перека́пывать.**

Перекоптúть = д. **Перека́пчивать.**

Перекóпъ = 1. перекóпування.

2. перекíп.

Перекормúть = обгодувáти.

Перекоро́бить, ся = перекóрчити, перегнýти, пережолóбити, перешкарýбити, спачúти, ся, покóрчити, ся і т. д.

Перекóрщикъ, ца = перекíрливий, ва.

Перекóръ, частїше **перекóры** = перекíр, суперéчка (С. З.), змагáння. — Нехай буде гречка, аби не суперечка. н. пр.

Перекоря́ться = суперечáти ся, спереча́ти ся, спречáти ся (С. Л.), змагáти ся.

Перекóсина = кривинá (С. Л.), кривúзна (С. Пар.), косинá (Кн.).

Перекосúть = д. **Перека́шивать.**

Перекóсъ = перекíс.

Пéрекось = д. **Перекóсина.**

Перекочёвывать, перекочева́ть = перекочóвувати, переїздúти, переселя́ти ся, перекочувáти, переїхати, переселúти ся, перемандрувáти.

Перекра́ивать, перекроúть = перекрóювати, перекрóїти, перекря́яти.

Перекра́шивать, перекра́сить, ся = перекрáсювати, перефарбóвувати, перемальóвувати, перекрасúти, перефарбувáти, перемалювáти, ся.

Перекрести́ть = д. **Перекре́щивать.**

Перекрёстный = середохрéстний, перехрéстний. — Розняли Гонту на четверо, розвезли тїло і поприбивали на середохрестних шляхах. К. Ш.

Перекрёстокъ = перехрéстя (С. Л.), розхрéстя, розпýття (С. Л.), роздорóжжя (С. Л.), розвúлки, ростóка, розъїзд, рóзворотень. — Кинули малого на розпуттї. К. Ш. — На розпуттї кобзарь сидить та на кобзї грає. К. Ш. — Їде козак вулицею, дійшов до ростоки, та й спинив ся. Мова.

Пе́рекрестъ, перекрещéнецъ, нка = вúхрест, ка (С. Аф.), перéхрест, ка (С. З.). — Чоловік худородний — з жида перехрест. Мазепа. С. З.

Перекре́щивать, перекрести́ть, ся = 1. перехрéщувати, вихрéщувати, перехрестúти, вúхрестити, ся. — Був жид та вихрестив ся.

2. перехрéщувати, перехрестúти, ся, скрізь — обхрестúти. — Мати перехрестила дитину. — Обхрестила всю хату.

Перекривúть = покривúти. — Покривив усї гвіздки.

Перекри́кивать, перекрича́ть = перекри́кувати, перегýкувати, перекричáти, перегукáти, перегвалтувáти, про жидів — переджерґотáти і т. д. д. **Крича́ть.**

Перекроúть = д. **Перекра́ивать.**

Перекропúть = покропúти, побрúзькати,

Перекро́шивать, перекрошúть, ся = покришúти, ся. — Покришили огірки до холодника. — Хлїб покришив ся.

Перекру́чивать, перекрутúть, ся = перекрýчувати, перекрутúти, ся. — Крути та не перекручуй. н. пр. — Ми правду, на користь собі, туди й сюди перекрутить умієм завсїгди. Гр. Чайч.

Перекрыва́ть, перекры́ть, ся = 1. перекрúвати, перекрúти, покрúвати, покрúти, ся. — Перекрив хату. — Як хата трохи протїка, то вже й наймать перекривати? Нї в мене думка не така. Гр. Чайч.

2. побúти. — Побив козирем.

Перекувы́ркивать, перекувы́ркать, пере-

кувы́ркнуть, ся = перекида́ти, переки́нути, ся, перебрикну́ти ся.

Перекудáхтать = перекво́кта́ти, перекудкудáкати.

Перекукова́ть = перекува́ти.

Перекуликáть = перепи́ти ся, налига́ти ся.

Перекуми́ться = покума́ти ся, перекума́ти ся. — Зо всїм селом і перекумала ся і пересварила ся. Кн.

Перекупáть, перекупи́ть = перекупáти, перекупо́вувати, перекупля́ти, перекýплювати, перекупи́ти. — Я хотїв купити, та він перекупив. — Шибаї перекуповують ще за го́родом.

Перекупáть = покупáти, ви́купати. — Покупав коней, та тодї й сам почав купатись.

Перекýпоривать, перекýпорить = перекоркува́ти.

Перекупщи́къ, ца = пере́куп (С. З.), перекýпник, перекýпчик, пере́купка (С. З.).

Перекýривать, перекури́ть, ся = перекýрювати, перекури́ти, ся.

Перекусáть, ся = покусáти, ся.

Перекýсывать, перекуси́ть = 1. перекýсювати, перегриза́ти, перекуси́ти, перегри́зти. — Вовк перекусив ногу у собаки

2. перекýсювати, перекуси́ти, перехопи́ти, приснїдати, ґамну́ти. — Треба хоч чого небудь перехопити, поки до обіда.

Перекýтывать, перекýтать = обкýтувати, обгорта́ти, пообкýтувати, пообгорта́ти, позатушкóвувати.

Перелагáть, переложи́ть = перекладáти, перекла́сти.

Переля́живать, переля́дить = переля́жувати, переля́гожувати, переля́дити, переляднува́ти, переладна́ти.

Переля́живать, переля́зить = переля́зити, ви́лазити. — Вилазив скрізь.

Переля́мывать, переломи́ть, переломáть, ся = перело́млювати, переломи́ти, переламáти, поломи́ти, поламáти, перетрощи́ти, потрощи́ти, ся. — Переломив палицю.

Переля́ять = перега́вкати, перебреха́ти. — Собаки перегавкали. (Д. під сл. **Переставáть**).

Перелгáть = д. **Перелыгáть.**

Перелегáть, переле́чь = 1. перелягáти, перелягти́. — Переляж на тапчан.

2. перевертáти ся, перевернýти ся. — Перевернув ся на другий бік.

Перележáлый = злежáлий, завалящий.

Переле́живать, перележáть, ся = 1. переле́жувати, обле́жувати, переле́жати, одле́жати. — Одлежав боки

2. зле́жувати ся, зле́жати ся. — Борошно злежало ся.

Перелетáть, перелетéть = перелїтáти, перелетїти, переле́тнути, перешугнýти, переки́нути ся. — Горобець перелетїв через дерево та й сїв. — Думками вона переки нулась не знать як далеко. Кн.

Перелётный = перелїтний.

Перелётъ = перелїт.

Переле́чь = д. **Перелегáть.**

Переливáть, перели́ть, ся = 1. переливáти, перето́чувати, пересипáти, переле́ти, перелля́ти, переточи́ти, пересипати, ся, перехлю́пати, через край — перебýрхати. — Ходїмте, поможете мінї переточить горілку. К. К. — Ну, пересип борщ в маненький горщик, то й спорожниш цей. Чайч.

3. переливáти, переле́ти, ся, попереливáти. — Дзвони переливали на гармати.

3. переливáти ся, линїти, лелїти (Ман.). — Гречки линїють. Ман.

Переле́вчатый = одмі́тний, мінючий, мінли́вий (С. Жел.), міньо́нний, селезни́стий (про тканину). — Воно одмітне — зараз то буде сїре, а то біле. Хар. Чайч.

Переле́въ = 1. переливáння, перето́чування.

2. переле́в, частїше мн. переле́ви (переміна в голосї або в кольорах).

Переле́изывать, перелизáть = облúзувати, вилúзувати, облизáти, ви́лизати, повилúзувати, пообли́зувати.

Перелиневáть = полинїяти, перелинїяти.

Переле́йка = линя́ння.

Переленя́лый = ви́линялий.

Переленя́ть = ви́линяти.

Переле́истывать, перелистовáть = перегортáти, перегóртувати, перегорну́ти. — Перегортав листи в книжцї, не читаючи навіть. — Взяла альбом з фотографиями і стала перегортувати його. Кн.

Переле́ть = д. **Переливáть.**

Перелицевáть = перелицювáти, ви́лицювати.

Перелови́ть = ви́ловити, перелови́ти.

Перело́гъ = перелі́г, облі́г. С. З. — Років 10 або 15 перелогом лежить земля. н. о. Д. ще під сл. **Паръ 2.**

Переложи́ть = д. **Перелагáть.**

Перело́й = капáчка (так саме і в чеській мові: karaczka).

Перело́йная трава́, рос. Parnasia palustris L.

= білозóр, гадáй-зíлля, мáточник бíлий. С. Ан.

Переломáть, переломúть, ся = д. **Перелáмывать, ся.**

Перелóмъ = 1. злáмання, полóм.

2. злóм, злáмане мíсце. — Треба зъязати на зломі.

3. у хворобі — перелóм, перемóга. — **На перелóмъ** = на перекір. — **Перелóмъ постá** = середопістя.

Перелóпываться, перелóпаться = трíскати ся, лóпати ся, потрíскати ся, полóпати ся. — Потріскались горшки од жару. — Полопались усі струни.

Перелýживать, перелудúть = полудúти, побілúти.

Перелукáть, перелукнýть = перекúдати, перекúнути, перешпу(жбу)рнýти.

Перелупúть = облупúти, пооблýплювати.

Перелущúть = полýскати, полузáти. — Полускали всї оріхи.

Перелыгáть, перелгáть = перебрíхувати, перебрехáти. — Що не скажи йому, він усе перебреше.

Перелѣзáть, перелѣзть = перелáзити, переліэти.

Перелѣпливать, перелѣпля́ть, перелѣпúть, ся = переліплювати, переліпúти, ся.

Перелѣсокъ = перелíсок, перелíс, гайóк, лíсок, молодня́к, молодничóк.

Перелѣсье = д. **Поля́на.**

Перелѣтовáть = перелíтувáти.

Перемáзывать, перемáзать, ся = мáзати, мастúти, шмарувáти (все або ще), помáзати, помастúти, пошмарувáти, пообмáзувати, ся.

Перемалёвывать, перемалевáть = 1. перемальóвувати, перемалювáти. — Перемалював картину.

2. помалювáти, понамальóвувати. — Понамальовував чимало за се лíто.

Перемáлывать, перемолóть = перемéлювати, перемолóти.

Перемáнивать, переманúть = перемáнювати, перенáжувати, перемовлять, перевáблювати, переманúти (С. Л.), перенáдити (С. З. Л.), перемóвити, перевáбити (С. З.), переєднáти. — Я шавлію пересію, руту пересажу, таки свого миленького к собі перенажу. н. п. — До себе народ перевабляли. Самойлович. С. З.

Перемáнщикъ, ца = перемóвник, ця.

Перемáрывать, перемарáть, ся = 1. каля́ти, вимáзувати, покаля́ти, вúмазати, позакáлювати, повимáзувати, пообмáзувати, ся. — Позакалював усю одежу.

2. вичíркувати, перечíркувати, повичíркувати, поперечі(é)ркувати. — Що було написано, геть усе поперечеркував.

Перемáсливать, перемáслить, ся = 1. перемáщувати, перемастúти, ся.

2. вúялозити, вúсмальцювати, заялóзити, засмальцювáти, позаялóзювати, позасмальцьóвувати, ся.

Перемáтывать, перемотáть, ся = перемóтувати, перемотáти, ся.

Перемáхивать, перемахáть, перемахнýть, ся = 1. перестрúбувати, перестрибнýти, перескóчити; перебігáти, перебíгти.

2. перекúвувати ся, перекúвáти ся.

Перемáчивать, перемочúть, ся = 1. мочúти, помочúти, перемочúти, пообмóчувати, ся. — Не домокло, треба ще помочити. — Дуже довго мочив, та й перемочив. — Пообмочувались, поливаючи грядки.

2. обпíсювати ся, обсцикáти ся, пообпíсювати ся, пообсцикáти ся. — Дíти пообпісювались у ночі.

Перемáщивать, перемостúть = перемóщувати, перестéлювати, перебуркóвувати, перемостúти і т. д. д. **Мостúть 1.**

Перемáяться = перемогтú ся, перебíдкати ся.

Перемéдливать = д. **Пережидáть.**

Перемежáться, перемежúться = 1. переставáти, перериватн ся, перестáти, перервáти ся.

2. мінятн ся, змінятн ся, перемінятн ся, змінúти ся, перемінúти ся. — **Перемежáющаяся лихорáдка** = гнітю́чка.

Перемежёвывать, перемежевáть, ся = 1. перемежóвувати, перемежувáти, ся. — Межували не раз, та знов треба було перемежовувати.

2. намежóвувати, розмежóвувати, намежувáти, розмежувáти, ся, понамежóвувати, порозмежóвувати. — Порозмежовували наші надíли.

Перемéжка = перéрва, перестáнок. — Працює без перестанку.

Перемéжливый, перемéжный = перерúвний.

Перемерзáть, перемёрзнуть = мéзнути, змéрзнути, перемéрзнути, вúмерзнути, позамерзáти, повимерзáти.

Перемёрзлый = помéрзлий, перемéрзлий.

Перемерéть = вúмерти, повимирáти.

Переметáть, перемести́ = перемітáти, перемести́.

Перемётный = перекидни́й. — **Перемётная сума́** = непе́вний, вітрого́н, же́вжик, шалобро́д, слизькоязи́кий (власне: а) нестатечний в своїх прихильностях і б) той, що не держить таїни, котру йому довірено).

Переме́тчикъ = д. **Перебѣ́жчикъ.**

Перемётъ = 1. перекида́ння.

2. переме́т. — Ловить рибу переметом.

Перемётывать, переметáть, переметну́ть, ся = 1. д. **Перебра́сывать, ся.**

2. перешива́ти, переши́ти (на живу нитку), нафастригува́ти (знову), перериго́вувати, перериговáти. — Зариговала та не доладу, велїли перериговать. Кн.

3. д. **Перебѣгáть 2.**

Перемечтáть = перема́рити, перемрі́яти.

Перемигáть = переморгáти, перелу́пати (д. **Мигáть**).

Перемúгиваться, перемигну́ться = змо́ргувати ся, перемо́ргувати ся, зморгну́ти ся, переморгну́ти ся (С. Л.). — Зморгнулись одно на одне. н. к.

Перемина́ть, перемя́ть, ся = 1. перемина́ти, перетира́ти, перемня́ти, перемъя́ти, помня́ти, помъя́ти, перете́рти, ся (д. **Мя́ть** 1 і 2).

2. перемина́ти ся, мня́ти ся, му́лити ся, перемня́ти ся. — Довго мняв ся, поки сказав. — **П. съ ноги́ на́ ногу** = топта́ти ся, переступа́ти.

Перемири́ть, ся = помири́ти, поєдна́ти, ся.

Перемúріе = приміррря, примúрок (Л. В. С. З.), замире́ння (Кр.).

Перемола́чивать, перемолоти́ть = перемоло́чувати, перемолоти́ти, помолоти́ти, в околот — переколоти́ти.

Перемо́лвить = **Переговáривать 2.**

Перемоло́тъ = перемоло́т, колосків — колосува́ння.

Перемоло́ть = д. **Перема́лывать.**

Перемори́ть = ви́морити, ви́губити, перевести, ви́вести, повивóдити, поперево́дити. — Галуном повиводили усїх блощиць.

Перемороóзить = поморóзити, заморóзити, позаморóзювати.

Перемороси́ть = перемря́чити.

Перемости́ть = д. **Перема́щивать.**

Перемоти́ть = д. **Перема́тывать.**

Перемочи́ть = д. **Перема́чивать.**

Перемудря́ть, перемудри́ть, ся = перемудрувáти.

Перемути́ть = 1. скаламу́тити, сколоти́ти.

Та налетїли гуси з далекого краю, та сколотили воду в тихому Дунаю. н. п.

2. перебаламу́тити, пересвари́ти, між родичами — розрідни́ти. — Пересварив усїх.

Перему́чить = перему́чити, перемордува́ти, перекатува́ти.

Перемывáть, перемы́ть, ся = перемива́ти, переми́ти, поми́ти, ся, про білизну — перепіра́ти, перепра́ти, попра́ти, ся, посуду теплою водою — перeба́нити (С.Л.), поба́нити, стіл, лавку то що, витираючи — перешарува́ти (С. Л.). — Сорочка через 3 днї перепіра́ть ся. н. к. Гр. Ч.

Перемы́кивать, перемы́кать = 1. перечі́сувати, перечеса́ти (льон, коноплї).

2. витéрплювати, перетéрплювати, ви́терпіти, перетерпі́ти, перебідува́ти.

Перемы́слить = д. **Передýмывать.**

Перемы́чка = 1. склепі́ння і д. **А'рка.**

2. зага́та.

3. д. **Перекла́дина.**

4. перечі́сування (льону, коноплї).

Перемѣ́на = переміна, перемінка, зміна (С. Л.), одміна (С. Л.), замі́на і д. **Измѣне́ніе.** — Щоденна переміна робітників не довела до добра. Кн. — Що разу одміна: вранцї одно, а в обід друге. Кн. — У нас їжа без одміни: хлїб та вода — вся наша їда. Кн. — Нема в його й сорочки на перемінку. Кн.

Перемѣня́ть, ся = д. **Перемѣня́ть, ся.**

Перемѣ́нный = переміни́й.

Перемѣ́нчивый = неста́лий, перепа́дистий.

Перемѣня́ть, перемѣня́ть, ся = 1. переміня́ти, одміня́ти, зміня́ти, замі́ня́ти, переміни́ти, одміни́ти (С. Л.), зміни́ти, замі́ни́ти, ся (С. Л.), поіна́кшити, дно — передни́ти (Д **Измѣни́ть 1**). — Не одміняй ся нї в чім, як слово і рученьку подала. Ч. К.

2. міня́ти ся, зміня́ти ся, поміня́ти ся, замі́ня́ти ся, одміня́ти ся (С. Л.). — Помінялися хрестами і с того часу побратими.

3. міня́ти ся, зміня́ти ся, міни́ти ся, оберта́ти ся, зміни́ти ся (С. Л.), помі́ни́ти ся (С. Л.), оберну́ти ся. — Помінив ся на виду.

Перемѣ́ривать, перемѣ́рить, ся = перемі́ря́ти, перемі́рити, ся.

Перемѣсúть = д. **Перемѣ́шивать.**

Перемѣсти́ть = д. **Перемѣща́ть.**

Пéремѣсь = мішани́на.

Перемѣ́тить = перезначи́ти, перетаврy-

ва́ти, перекарбува́ти, перештампова́ти (д. **Мѣтить**).

Перемѣченіе = переѣна́чка, перетавру-ва́ння.

Перемѣшивать, перемѣси́ть, ся = переміша́(сю)вати, перемі́сити, ся. — Перемісити тїсто.

Перемѣшивать, перемѣша́ть, ся = 1. переміша́вати, переміша́ти, поміша́ти, ся. — Помішав землю з глиною.

2. перегорта́ти, перегріба́ти, перегорну́ти, перегрести́, ся. — Перегорни в печі.

3. перевору́шувати, переворуши́ти, перекуйо́вдити. — Перекуйовдив мої книжки і папери.

Перемѣща́ть, перемѣсти́ть, ся = переміща́ти, перекла́дати, перемісти́ти, ся, перено́сити ся, перенести́ ся.

Перемѣще́ніе = переміщування, тасова́ння. — От переміщуванням геть чисто зруйновано і достатки і здоровъя його. Кн. — Почало ся тасовання станів людности. Кн.

Перемя́ть, ся = д. **Переминать, ся.**

Перена́шивать, переноси́ть, ся = 1. перено́сити, перенести́, попереноси́ти, ся. — Перенїс усе в хату. — Переносять ся в сусїди до нас.

2. зно́сити, носи́ти, ся. — Обидзі свити зносили ся.

Перени́зывать, перенизать, ся = перени́зувати, перенизáти, попереди́зувати, ся. — Порвала намисто, то треба попереди́зувати, а то порозгублюєть ся. Чайч.

Перени́зка = перени́зування.

Перенима́ть, перня́ть, ся = 1. перейма́ти, перехо́плювати, перня́ти, перехопи́ти, ся. — Не все те переймати, що по водї пливе. н. пр. — **Побѣжа́лъ, чтобъ перня́ть** = побіг на вперéйми. н. о.

2. перейма́ти, навча́ти ся, перня́ти, навчи́ти ся. — Челядь переймає паньскі звичаї. Кн. — Од батьків дїти і собі навчають ся.

Переноси́ть, перенести́, ся = 1. перено́сити, перенести́, ся, на иньшу кватирю — перебіра́ти ся, перебра́ти ся. — **Переноси́ть вѣсти** = розно́сити бре́хнї, розбріхувати, роздзво́нювати.

2. терпі́ти, вите́рплювати, ви́терпіти, перетерпі́ти. — Витерпів багато лиха.

Перено́сица = перені́сся.

Перено́съ = перено́ска.

Перено́сы = пли́тки, бре́хнї.

Переночёвывать, переночева́ть = переночу́ва́ти, обночу́ва́ти, заночу́ва́ти. — Вибрали дворик веселий, просимось обночувати. Ос.

Перено́щикъ, ца = 1. д. **Носи́льщикъ.**

2. плету́н, ха.

Перепырну́ть = перепорину́ти, перепурну́ти. — З берега пурнув та на той бік перепурнув.

Перенюхивать, перенюхать, ся = перенюхувати, перенюхати, обнюхати, ся.

Перня́ть = д. **Перенимать.**

Переобува́ть, переобу́ть, ся = перебува́ти, перезува́ти, перевзува́ти, перебу́ти, перезу́ти, перевзу́ти, ся. — Треба перебути ся, — щось муляє в чоботї. Чайч.

Переодѣва́ніе = передяга́ння. С. Л.

Переодѣва́ть, переодѣ́ть, ся = передяга́ти, перебіра́ти ся, переодяга́ти (С. Л.), передягти́, ся, перебра́ти ся. — Царенко перебрав ся за старця. н. к. — Перебрав ся в паньский жупан, а душа та сама — жидівська. Кн.

Переора́ть = перекрича́ти, перегука́ти, перегаласува́ти, перего́рлати, перегвалтува́ти.

Переосвидѣтельствовать = переглядїти.

Переоцѣнка = переціну́вання.

Переоцѣнивать, переоцѣни́ть = переціня́ти, переці́нува́ти.

Перепа́дать = попа́дати. — Всї попадали у воду.

Перепада́ть, перепа́сть = перепада́ти (С. З.), перепа́сти. — Дощі перепадають. — І йому де-що перепадає од цього.

Перепа́дчивый = перепа́дистий.

Перепа́ивать, перепаять = перелютовувати, перелютова́ти, перепаяти.

Перепа́ивать, перепои́ть = напува́ти, понапува́ти, напо́ювати, понапо́ювати. — Понапував гостей.

Перепа́костить = попаску́дити, спаску́дити, поні́вечити, зні́вечити, переві́вечити.

Перепа́лзывать, переползти́ = перела́зити, перелїзти.

Перепали́ть = попали́ти, перепали́ти, пі́рря, шерсть — пошмали́ти, перешмали́ти.

Перепа́лывать, перепало́ть, ся = перепо́лювати, перепало́ти, ся, попало́ти, повипо́лювати.

Перепа́ривать, перепа́рить = перепа́рювати, перепа́рити.

Перепа́рхивать, перепорха́ть, перепорхну́ть = перелїта́ти, перелетїти, перелину́ти, перепурхну́ти.

Перепа́рывать, перепоро́ть = 1. роспо́рювати, роспороти, попороти, пороспо́рювати. — Що нашила, то все попорола.
2. перешмага́ти, перебато́жити, перечухра́ти. — Перешмагали всіх різками.
Перепа́сть = д. **Перепада́ть.**
Перепа́хивать, перепаха́ть, ся = 1. пере́орювати, переора́ти, вдруге — двоїти, ви́двоїти, втретє — троїти, ви́троїти. — Треба переорати, бо погано з'орано.
2. переорювати, переора́ти, ся. — Переорав дорогу. — Не переорюй межи нїкому н. пр.
3. поора́ти, повиоpювати, ся. — Поорав усе поле. — Геть усе повиорювали.
Перепа́чкивать, перепа́чкать, ся = покаля́ти, перекаля́ти, закаля́ти, позака́лювати, забрудни́ти, ся, лице — замурзати, обмурзати, ся, чим жирним — заяло́зити, засмальцювати, ся, позаяло́зювати і т. д., чим рідким — заквацюва́ти і т. д. д. **Па́чкать.**
Перепа́шка = пере́ор.
Перепа́ять = д. **Перепа́ивать.**
Перепека́ть, перепе́чь, ся = 1. перепіка́ти, перепекти, ся. — Хлїб перепік ся. — Не вгадала — перепекла пироги.
2. напекти́, понапіка́ти. — Понапікали і понаварювали всього багато.
Перепелёнывать, перепелена́ть, ся = 1. пересповива́ти, пересповити. — Треба пересповити дитину.
2. сповити, посповива́ти. — Сповила усїх дїтей.
Перепелёсый = 1. весня́нкуватий, веснува́тий, конопля́стий, рябий (С. З.), таранкува́тий (С. Ш.). — Гарненька, тільки трошки веснувата.
2. пери́стий, пері́стий (С. З.). — Ой дам тобі пері́сту телицю. н. п.
Перепели́ный = перепели́ний, перепеля́чий.
Перепёлка = перепели́ця (С. З. Л.), перепе́лочка, перепі́лочка, перепе́лонька, перепели́чка. — Ой ти знав на що брав мене невеличку, згодувала мене мати, як перепеличку. н. п.
Перепёлкинъ = перепеля́чий. — Найнов яйце перепеляче. н. о.
Пе́перепеловъ = перепели́ний.
Перепёлочный = перепеля́чий. — **Перепёлочная трава́**, рос. Eryngium campestre L. = бі́лий будя́к, колю́чка, миколайчики, ада́мова голова́. С. Ан.
Пе́перепелъ, пт. Tetrao coturnix = пе́перепел, ласк. — перепе́лонько. — Мисливець сїтку розіпъяв і, сюрчучи немов перепелиця, у житї перепела він піймав. Гр. Чайч.
Перепеля́стый = д. **Перепелёсый.**
Перепеля́тникъ = 1. пт. Falco nisus — кі́бець, кі́бчик.
2. перепеля́тник (що ловить пер пелів).
Перепеча́тка = 1. передрукува́ння.
2. пере́друк.
Перепеча́тывать, перепеча́тать, ся = передрукóвувати, передрукува́ти, ся.
Перепе́чь = д. **Перепека́ть.**
Перепива́ть, перепи́ть, ся = перепива́ти, перепи́ти, ся, поперепива́ти ся, попи́ти ся. — Він усїх перепив. — Всї поперепивали ся. — Попили ся на весїллї як свинї. Чайч.
Перепи́ливать, перепили́ть, ся = перепи́лювати, перепиля́ти, ся.
Перепи́ска = 1. пере́пис (С. Ш.), перепи́сування.
2. пере́писка, листува́ння. — Листування їх вело ся не довго. Кн.
Перепи́сывать, переписа́ть, ся = 1. перепи́сувати, спи́сувати, переписа́ти, списа́ти, ся, скопіюва́ти, ізкопіюва́ти, попереписувати і т. д. — Треба переписати, бо погано написано. — Той лист ізкопіювавши, послали. Л. В.
2. спи́сувати ся, листува́ти ся (С. Л. Ос.), сла́ти ся. — Дорошенко через ченця листував ся з Шереметєвим. Кн.
Пе́репись = пере́пис, спис, о́пис (С. З.).
Перепи́счикъ, ца = перепи́сувач, ка, пи́сар, пи́сарь, копіїста. — Поправляю та лаю темного переписувача пъяницю Нечаєва. Кн. — Писарі там пишуть. Кот.
Перепи́ть, ся = д. **Перепива́ть, ся.**
Перепи́хивать, перепихать, перепихну́ть, ся = 1. перепихувати, перепха́ти, перепхну́ти, ся. — Перепхнув човен на той бік.
2. повпиха́ти, позапиха́ти. — Повпихав усе клоччя в щілини — такі здорові.
Перепла́вливать, переплавля́ть, перепла́вить, ся = 1. перето́плювати, переплива́ти, перетопи́ти, переплити, ся. — Перетопили чавун. — Неначе срібло куте, бите і семикратне перелите огнем в горнилї. К. Ш.
2. переплавля́ти, переганя́ти, перепла́вити, перегна́ти, ся. — Днїпром до нас дрова переплавляють.
Перепласта́ть = переплата́ти, перекарбува́ти.
Перепла́та = перепла́тка.
Перепла́чивать, переплатить, ся = пере-

пла́чувати, передава́ти, переплати́ти, переда́ти, ся. — Передав на кожусї три карбованцї. Кн.

Переплéскать = перехлю́пати.

Переплета́ть, переплéсть, переплести́, ся = 1. переплі́та́ти, перевива́ти, переплести́, перевйти, ся. — Переплела косу, бо погано була заплетена. — Переплела косу стьожкою.

2. переплу́тувати, сплі́та́ти, переплу́тати, сплести́, ся, посплі́та́ти ся. — Гилки посплі́тали ся.

3. оправля́ти, опра́вити, ся (С. Жел.), завести́ у палїту́рки. — Книжка зовсїм розбила ся, мусїв завести у палїтурки.

Переплётный = опра́вний, палїту́рний.

Переплётчикъ = палїту́рник, книгошле́т (С. Жел.).

Переплётъ = 1. переплїта́ння, переплїт.

2. опра́ва (С. З. Жел. Л.), палї(я)ту́рки (С. Жел.). — Дав на церкву євангелїю в дорогій оправі. С. Л. — Книжка в оправі. Кр — Треба книжки в палїтурки позаводити. Кн. — Книжки усї в палїтурках. Кн.

Переплывáть, переплы́ть = перепливáти, переплисти́, переплúнути. — Анї її (річку) перебрести, анї її переплинути, то прийдеть ся молодому на чужинї та й загинути. н. п.

Переплясáть = перетанцюва́ти. — Перетанцював зо всїми дївчатами. — Перетанцював усїх.

Перепóить = д. **Перепáивать**.

Перепóй = перепíй. — Хрипить з перепою.

Переполáскивать, переполоскáть, ся = переполїскувати, переполоска́ти, ся. — У недїлю рано зїлля копала, а в понедїлок переполоскала. н. п.

Переползáть, переползти́, переползть = д. **Перепáлзывать**.

Перепóлзать = ви́лазити. — Вилазив скрізь по всїх кутках.

Переполня́ть, перепóлнить, ся = переповня́ти, перепóвнити, ся.

Переполоскáть = д. **Переполáскивать**.

Переполóть = д. **Перепáлывать**.

Переполóхъ = переполóх, сполóх, рóзрух. (Пр. д. під сл. **Испýгъ** і **Перепýгъ**). — **Мужской переполóхъ**, рос. Campanula Cervicaria L. = звонки́, звоно́чки, дзвінки́, дзвіно́чок, лиша́йник.

Переполошúть = переполóхати, перелякáти, зґвалтувáти.

Перепóна, перепóнка = плівá, плíнка, у птиць — полотéнце прáпірка, в будові — д. **Перекла́дина**. — Лапи з полотенцем, як у качки. п. о. — Коли б і в курки була плінка на ногах, тодї б і вона по гусячі плавала. Кн.

Перепончатокры́лый = костокри́лий. — Через базарь кажан костокрилий перелетить. К. Ш.

Перепорóть = д. **Перепáрывать**.

Перепóртить, ся = переніве́чити (С. Л.), перепаску́дити (С. Л.), поніве́чити, попаску́дити, попсувáти, перепáкостити, спаску́дити, спога́нити, спартáчити, попартáчити, ся.

Перепорхáть = д. **Перепáрхивать**.

Перепоя́сывать, перепоя́сать = підперізувати, підперезáти, ся (знову).

Перепрáва = перепрáва, перевíз. — Через той лиман - річеньку переправу мали. н. п. — На той бік гукає: „Подай перевозу, — я перевезу ся“. н. п.

Переправля́ть, перепрáвить, ся = 1. переправля́ти, ся, перевóзити, ся, перебірáти ся, перепрáвити, ся (С. Л.), перевезти́, ся, перебрáти ся, на швидку — перехопúти ся.

2. поправля́ти, справля́ти, попрáвити, спрáвити, полáгодити, ся.

Перепрóбовать = 1. перекуштувáти, пересмакувáти. — Перекуштував усї кримські вина — нема кращого, як червоне воронцовське.

2. спрóбувати, перепрóбувати.

Перепродавáть, перепродáть, ся = перепрóдувати, перепродáти, ся.

Перепродáжа = перепрóдаж.

Перепрýда = загáта, грéбля.

Перепружáть, перепрýживать, перепрудúть, ся = перегáчувати, загáчувати, перегатúти, загатúти, ся. — Хотїли отут Десну перегатити та відвести її далї. Кн.

Перепрыгивать, перепрыгнýть = перестрибувати, перепли́гувати, перескóкувати, перестрибнýти, перепли́гнути, перескóчити, перескíкнути. С. Л.

Перепрыскивать, перепрыскать, ся = 1. перебрúзькувати, перепрúскувати, перебризь(прис)кати. — Вода перебризькує через камінь.

2. побрúзькати. — Побризькав усї квітки.

Перепрéвáть, перепрéть = 1. перепрівáти, перепріти. — Гляди, щоб каша не перепріла.

2. перемлівáти, перемлíти.

Перепрягáть, перепря́чь = перепрягáти, перепрягти́. — Треба перепрягти коней.

Перепря́жка = перепряга́ння.

*

Перепрямля́ть, перепрями́ть = випрямля́ти, ви́прямити, повипрямля́ти. — Повипрямляв усї гвіздки.

Перепря́сть = попрясти́. — Попряла усї кужелї.

Перепря́тать, ся = перехова́ти, ся. — Злодійських вещей чи не переховували? Б. Н.

Перепря́чь = д. **Перепряга́ть.**

Перепу́гивать, перепуга́ть, ся = 1. перелякувати, переполо́хувати, перестра́шувати (С. Ж.), переляка́ти (С. З. Л.), переполо́хати (С. З. Л.), переполоши́ти (С. Л.), пережаха́ти, ся, попереля́кувати, ся. — Кайдаш перелякав ся, одвів очі од страшної картини. Лев. — Як би росказать про якого небудь одного магната історию-правду, тоб перелякать саме пекло можна. К. Ш. — Свиня як закувіка, аж вовк перелякав ся. н. к. — Усї поперелякувались. Чайч. 2. сполóхувати, сполóхати, сполохну́ти. — Живе, як сорока на тину — хто йде, сполохне. н. пр.

Перепу́гъ = переля́к (С. З. Л.), переполо́х (С. З. Л.), пере́страх (С. Ж.), надто великий — пристрі́т. — Ляк сили додав, а переляк одіймає. н. пр. — З переляку Ганусенька трохи не зомлїла. П. Пр. — З переляку почали пани, а за ними жиди і єзуїти втїкати в Польщу. Бар. О. — Кабан як розбіжить ся з перестраху, як ударить ся об дуб рилом. н. к. — Визиваю пристріт із голови, з очей, із рук, із ніг і т. д. н. з. Яст.

Перепуска́ть, перепусти́ть, ся = спуска́ти, спусти́ти; пропуска́ти, пропусти́ти; перепуска́ти, перепусти́ти. — Спустив воду з верхнього ставу в нижнїй. — Пропустив валку чумаків через міст. — Перепустив води багато.

Перепу́тывать, перепу́тать = переплу́тувати, переплу́тати, ся, поплу́тати, ся, снуючи основу — накла́сти дя́дька. — Усе в голові переплутало ся. Кн. — А я слухаю, що вона балака, та й наклала дядька. Кот. Чайч.

Перепу́тье, у виразї: **на перепу́тье** = по дорозї. — Заїхав до його по дорозї.

Перепущáть = д. **Перепускáть.**

Перепѣ́вать, перепѣ́ть, ся = пересьпівувати, пересьпіва́ти, ся. — А ну, пересьпівай ще (частїше: просьпівай ще) оцю пісню! — Пересьпівав усї пісні — більше не знаю. — Поки я не пересьпіваю усіх пісень. н. к. — Він пересьпівав усіх. — Соловейки пересьпівують ся. — **Ночна́я куку́шка перепоёть денну́ю,** н. пр. = жінка скоріше умóвить чоловіка, ніж хто йньший.

Перепя́ливать, перепя́лить, ся = напина́ти, напъясти́ знов.

Перепя́тывать, перепятна́ть, ся = поплями́ти, ся,

Перераб6́тка = перерóбка, перерóблювання.

Перераб6́тывать, перераб6́тать, ся = перерóблювати, перероби́ти, ся.

Перера́нить = пора́нити (багатьох).

Перерва́ть = д. **Перерыва́ть.**

Перержа́вѣть = перержа́віти.

Перерисо́вывать, перерисова́ть, ся = перемальóвувати, перемалюва́ти, ся,

Перерожда́ть, перероди́ть, ся = перерожда́ти, перероди́ти, ся.

Перероста́ть, перерóсть = перероста́ти, перерости́, ви́гнати ся. — Переріс своїх товаришів. — От вигнав ся, що вже й нїкуди рости.

Перерубáть, перерубúть, ся = перерýбувати, перетина́ти, одрýбувати, перерубáти, перетя́ти, перетну́ти, одрубáти, ся, цюкаючи — перецюкáти. — Перерубав на двоє. — Рубав дрова, та й перетяв собі палець. — Лучче б був одрубав собі палець або ногу перетяв, як оце мало зо мною скластись. К. Х. — А у його така шабля, що на що наставиш, так і перетне. н. к. Ман. — Нещастя стане тим ножем, що перетне нитку життя. Кн. — Цюкав, цюкав, насилу перецюкав.

Переруга́ть, ся = перелая́ти, ся, пересвари́ти ся. — Усїх переляв. — Вони між собою пересварили ся.

Перерыва́ть, переры́ть = 1. перерива́ти, перекóпувати, переря́ти, перекопáти. — Треба вдруге перекопати грядки. — Перекопали дорогу — треба об'їздити. 2. перерýшувати, перевертáти, переворуши́ти (С. Л.), перерýшити, перекуйóвдити (С. Л.), перевернýти, перекоберсáти, перемотлошúти. — Перерушив усї мої папери. — Перекуйовдив постїль.

Перерыва́ть, перерва́ть, ся = 1. перерива́ти, перерва́ти, перешматува́ти, перешматкува́ти, ся. — Перервав нитку. — Як сіпонув, так і перешматував. 2. перебива́ти, перехóплювати, перечéплювати, перебúти, перехопúти, перечепúти. — Він перебив нашу розмову.

Переры́въ = 1. перекóпування. 2. пере́рва, пере́йма (С. З.); перестáн, перестáнок. — Періодичному виданню у нас тяжко перебути хоч рік без перерви. Кн. — **На переры́вѣ** = на пере́рваному. —

Звяжи на перерваному. — **Перерывами** = переймом, в ряди-годи. С. Л.

Перерыть = д. **Перерывáть.**

Перерѣзъ = 1. перерізування.

2. перерíз (місце, де перерізано).

Перерѣзывать, перерѣзать, ся = 1. перерізувати, перерізáти, перетинáти, перерізати, перетя́ти, перетну́ти, ся, великими шматками, скибами то-що — перебатувáти, зразу — перечесáти, чикаючи — перечúкати, швидко аби-як — перечикри́жити. — Перерізав пополам. — Перетяв палець. — От він узяв, тай перетяв одного разу зубами. н. о. — Перечикала шийку курчатї. Ос.

2. порíзати, ви́різати. — Порізала усїх курей. — Усїх людей Татари вирізали. н о.

3. перейма́ти, перегоро́жувати, перея́ти, перегороди́ти, заступи́ти (дорогу).

Переряжáть, перерядúть, ся = передягáти, ся, перебірáти ся, передягти́, ся, перебрáти ся. — Передягла ся в нову одежу. — Князь перебрав ся за старця. н. к.

Перерѣшáть, перерѣши́ть = перерішáти, пересу́жувати, переріши́ти, пересуди́ти.

Пересáдка = пересáджування.

Пересáживать, пересади́ть, ся = 1. пересáжувати, пересадови́ти, пересади́ти, ся, попересáжувати. — Пересадила на другу грядку. — Пересадили хлопця через перелаз. — Пересадовили їх у другий вагон.

2. перешúвати, перешúти. — Треба перешити ґудзики.

Пересáживаться, пересѣсть = пересїда́ти, пересїсти. — Пересядь на ослін, а то цей стільчик хитаєть ся.

Пересáливать, пересáлить, ся = засмальцьо́вувати, заяло́зювати, засмальцюва́ти, заяло́зити, ся, позасмальцьо́вувати і т. д.

Пересóливать, пересоли́ть = 1. пересо́лювати, пересоли́ти. — Пересолила борщ, такий як ропа.

2. переборщáти, переборщи́ти, передáти кутї ме́ду. — Почав росказувать дуже добре, а на при кінцї переборщив отими жартами.

Пересвéрливать, пересверли́ть = пересве́рдлювати, пересве́рдлити, переверті́ти.

Пересви́стывать, пересвистáть = пересви́стувати, пересвистї́ти, попересви́стувати. — Пересвистів усїх. — Попересвистував усї пісні.

Пересви́стываться, пересви́снуться = пересви́стувати ся, пересви́снути ся. — Почали вони пересвистувати ся та й зійшлись.

Переселéнецъ = переселéнець, перехóдець (С. Ж.).

Переселя́ть, пересели́ть, ся = переселя́ти, ся, перехóдити, перебірáти ся, перевóзити ся, перенóсити ся, пересели́ти, ся, перейти́, перебрáти ся, перевезти́ ся, перенести́ ся, попереселя́ти, ся і т. д. — Батьки Шевченка перебрали ся з Моринець в Кирилівку. Кн. — **Переселúться въ вѣчность** = перебрáти ся до Бóжої осéлї. — Душа його покинула нас та перебрала ся до Божої оселї. Кн.

Пересердúться = пересéрдити ся, відсéрдити ся (Чайч.), перегнівати ся, перелютувáти.

Пересúживать, пересидѣть = пересúжувати, пересидїти. — Пересидїв ногу.

Пересúливать, пересúлить = перемагáти (С. З. Л.), перевáжувати, переважáти (С. Л.), перемогти́ (С. Л.), перевáжити, подýжати (С. З. Л.), здоláти і д. **Одолѣвáть** і **Осúливать.** — Кому Бог поможе, то й все переможе. н. пр. — Правда кривду переважить. н. пр. — Чорти б твого батька вбили з чорними бровами, а я свої в сажу вмажу — твої переважу. н. п. — Не подужають вони козацької сили. Б. Х. Кост.

Пересúнивать, пересини́ть, ся = пересúнювати, пересини́ти, ся.

Перескáбливать, перескобли́ть = 1. перегембльóвувати, перегемблювáти. — Перегемблював дошки.

2. перескшк)ромáжувати, перескрібáти, перескромáдити, перескребти́.

Перескáзъ, перескáзы = 1. пéреказ, 2. д. **Перенóсы.**

Перескáзчикъ, ца = 1. оповідач, 2. д. **Перенóщикъ, ца** 2.

Перескáзывать, пересказáть = перекáзувати, накáзувати, переказáти, наказáти. — Молодиці переказували Мотрі, як її судить свекруха. Лев. — Ой болить головонька, нїчим завъязати, ой далекó до родини, нїким наказати. н. п. (Д. ще під сл. **Передавáть** 2.)

Перескáкивать, перескочи́ть, перескокну́ть = перестри́бувати, перепли́гувати, перескóкувати, перестрибну́ти, перепли́гнути, перескóчити, перескíкнути. — Перестрибнув через рівчак. — Перескочив через тин та й сів. — Байдуже гори та яри — всї враз перестрибну — кат їх бери. Гр. Чайч.

Перескáкивать, перескакáть = д. **Перебѣгáть** 3.

Перескобли́ть = д. **Переска́бливать.**
Перескокну́ть, перескочи́ть = д. **Переска́кивать.**
Перескреба́ть, перескрёбывать, перескре́сть = перескрі́бати, перескребти́.
Пересла́ивать, переслои́ть = перекладáти, перекла́сти (шарами).
Пересла́ть = д. **Пересыла́ть.**
Пересла́щивать, пересласти́ть = пересолóжувати, пересолоди́ти. — Пересолодила баба квашу. Кн.
Переслу́шивать, переслу́шать = переслу́хувати, вислу́хувати, переслу́хати, ви́слухати. — Всього не переслухаєш, що люди кажуть. — Вислухавши всіх, тоді й каже.
Переслі́дывать, переслі́довать = переслі́дкувáти.
Переслі́жина = 1. д. **Кривизна́** (деревини, колоди).
2. дроска́, ска́за, ска́лина, близно́. С. Пар. Д. ще під сл. **Изъянъ.**
Пересма́ливать, пересмоли́ть = пересмóлювати, пересмоли́ти.
Пересма́тривать, пересмотре́ть, ся = 1. передивля́ти ся, переглядáти (С. Л.), перегля́(е́)жувати (С. Л.), перезирáти, передиви́ти ся (С. Л.), перегля́нути, переглядíти. — Казали дядько, щоб я вівцї передивив ся — чи нема у якої черви. п. к. Ман. — Переглядаючи зшитки своїх віршів, вибрав з них. Кн. Зап.
2. переглядáти ся (С. Л.), перегля́дувати ся, зглядáти ся (С. Л.), взирáти ся (С. З.), перегля́нути ся, згля́нути ся, взирну́ти ся. — А вони між собою переглядають ся. — Зглянулись ми з дїдусем — що се за дивовижа така. Ос. Д. ще під сл. **Перегля́дываться.**
Пересмоли́ть = д. **Пересма́ливать.**
Пересмо́тръ = пере́гляд. С. Л. — Перегляд українських книжок. Ос.
Пересмотре́ть = д. **Пересма́тривать.**
Пересмі́нывать, пересмі́ять, ся = 1. пересьмію́вати, висьмію́вати і т. д. д. **Осмі́нывать.**
2. пересьміха́ти ся, пересьміхну́ти ся. — Дивлюсь, що се вони пересьміхають ся, аж вони змовились піддурити. н. о.
3. пересьмію́вати ся, пересьмія́ти ся, регочучи — перерегота́ти.
Пересмі́хáться, пересмі́хнуться = д. **Пересмі́ваться 2.**
Пересмі́шить = пересьмішúти, насьмішúти (усіх).
Пересмі́шливый = д. **Насмі́шливый.**
Пересмі́шникъ, ца = д. **Насмі́шникъ, ца.**
Пересмя́ть, ся = д. **Пересмі́нывать, ся.**
Пересмя́глый = смажний, пересмáглий, попе́чений. — Смажні уста.
Пересмя́гнуть = пересмáгнути, попектúсь. — **Пересола́живать, пересолоди́ть** = пересолóжувати, пересолоди́ти.
Пересоли́ть = д. **Переса́ливать.**
Пересо́лъ = пересі́л. — Недосіл на столї, а пересіл на голові. н. пр.
Пересори́ть = 1. позасьмі́чувати. — Позасьмічували лушпинням усю хату.
2. проци́ндрити, розтри́нькати. — Роз тринькав багато грошей.
Пересоса́ть = пересса́ти, пересмокта́ти.
Пересо́хлый = пересо́хлий, ви́схлий.
Пересо́хнуть = д. **Пересыха́ть.**
Пересочини́ть, пересочини́ть = перекомпоно́вувати, перероблювати, перекомпонувáти, переробúти.
Переспа́ть = д. **Пересыпа́ть.**
Переспо́ривать, переспо́рить = перемагáти, перемогти́ (в спірці), переспо́рити, переговори́ти, перепе́рти, забúти ба́ки. — Уже як бачу я, тебе не переперти: хто дурнем уродивсь, тому дурним і вмерти. Гул. Ар. — Спорили довго, а на решті він таки забив йому баки.
Переспра́шивать, переспроси́ть = перепи́тувати, переспúтувати, опúтувати, перепита́ти, переспита́ти. — А в козака та дві дївоньки — одна другу перепитує — чи бачила жениха мого. н. п.
Переспро́съ = перепи́тування.
Переспѣва́ть, переспѣть = д. **Перезрѣва́ть.**
Переспѣ́лый = д. **Перезрѣлый.**
Перессо́ривать, перессо́рить, ся = пересварúти, ся, перела́яти ся, між родичами — розріднúти, ся.
Переставáть, переста́ть = переставáти, угáвати (С. Ш.), вгавáти, переста́ти, уста́ти (С. Л. Ш.), про вітер, гомін — ущу́хнути (С. Ш.), уни́шкнути, зани́шкнути, про дощ — передощúти, про нудоту — перену́дити, про біль зубів — упúти, боятись — перебоя́ти ся, сердитись — пересе́рдити ся, відсе́рдитися, журити ся — пережурúти ся, віджурúти ся, гавкати — перегáвкати, перебрехáти і т. д. — Хилили ся густі лози, та вже й перестали, дивили ся карі очі, та й плакати стали. н. п. — Бог дасть передощить — буде ясно. Хер. — Унили зуби. Хер. — Еге! вже я не той! перебояв ся; піду серед ночі куди хочете. Кр. — Скоро собака перебрехав, ми тодї тихцем до комори. Кн.

Перестáвливать, переставля́ть, перестáвить, ся = переставля́ти, перестановля́ти, перестáвити, перестанови́ти, ся.

Перестáивать, перестоя́ть, ся = перестóювати, перестоя́ти, ся. — **Перестоя́лый** (про трунки, овочі) — перестíй. — Усї груші гнилобокі, бо перестíй, давно треба було обтрусить. Кн. — Колись смашний був квасок, а тепер — перестíй. Кн.

Перестарéлый = перестарíлий, перестáркуватий.

Перестарéть = перестáріти ся.

Перестáть = д. **Переставáть.**

Перестёгивать, перестегáть, ся = 1. перестьóбувати, перестьóбати. — Треба перестьобати ковдрю.

2. защіпáти, застíбáти, запинáти, защіпнýти і т. д. (на ново). — Защіпни краще ґудзики.

3. перестьóбати, перешмагáти, перебатóжити. — За це їх усїх перешмагали різками.

Перестеклúть = перес(ш)клúти. — Треба перешклити вікна.

Перестигáть, перестúчь, перестúгнуть = д. **Перегонять 1.**

Перестилáть, перестлáть = перестилáти, перестеля́ти, перестéлювати, перестелúти. — Перестели постїль. — Треба перестелити поміст.

Перестúрывать, перестирáть, ся = перепірáти, перепрáти, ся (Д. під сл. **Перемывáть**).

Перестúчь = д. **Перестигáть.**

Перестóй = перестíй. (При д. під сл. **Перестáиваться**).

Перестоя́ть, ся = д. **Перестáивать, ся.**

Перестонáть = перестогнáти.

Перестрáгивать, перестрогáть = перестрýгувати, перестругáти, гемблем — перегемблювáти.

Перестрадáть = перетерпíти, перемýчити ся, перепечáлити ся (Лев).

Перестрáивать, перестрóить = 1. перестрóювати, перебудóвувати, переробля́ти, перестрóїти, перероби́ти, перебудувáти, перемайструвáти, про хату ще — перекúдати, про баркан — пересúпати. — Перебудував хату — тепер просторнїша. — Стара вже хата стала — треба перекидати та нового дерева додати. Чайч.

2. понастрóювати, понабудóвувати, понастрóїти, понабудувáти. — Понабудував багато в дворі.

3. перестрóювати, перестрóїти, переладнувáти. — Переладнував бандуру і знов почав грати.

Перестращáть = перестраха́ти, настрáха́ти, наляка́ти (багатьох), попереля́кувати.

Перестригáть, перестрúчь = перестригáти, перестрúгти.

Перестрогáть = д. **Перестрáгивать.**

Перестрóить = д. **Перестрáивать.**

Перестрóйка = перебудувáння, перемайструвáння. — Обридло мінї оце перемайстрування: тільки те й роби, що з хати в хату переходь. Кн.

Перестрéливать, перестрéля́ть = 1. постріля́ти, вúстріляти. — Се гайдамаки; вистріляймо їх вражих синів. К. З. о Ю. Р.

2. вистрéлювати, повистрéлювати. — Повистрелювали всї набої.

Перестрéливаться, перестрéля́ться = перестрéлювати ся, перестріля́ти ся.

Перестрéлка = стріля́ння, перестрíлювання.

Переступáть, переступúть = переступáти, пересягáти, переступúти, пересягнýти, широко ступаючи — перецúбати.

Переступéнь = д. **Парáличная рéпа.**

Перестучáть = перестýкати, перестукотíти.

Пересудáчивать, пересудáчить = пересýжувати, пересудúти і д. **Осуждáть 2.**

Пересудúть = д. **Пересуждáть.**

Пересýдчикъ = пересýдливий.

Пересýды = осýда, перéсуди, поговíр, слáва. — Смерть не така страшная, як осуда людськая. н. пр. — Була слава, стали поговори та на тую дівчиноньку, що чорнії брови. н. п.

Пересуждáть, пересýживать, пересудúть = 1. пересýжувати, пересудúти; перерáдити, переміркувáти.

2. д. **Пересудáчивать.**

Пересулúть = наобіця́ти (надто багато).

Пересýчивать, пересучúть = пересýкувати, пересукáти.

Пересýчка = пересýкування.

Пересýшивать, пересушúть, ся = 1. пересýшувати, пересушúти, ся. — Пересушили дуже сухарі.

2. повисýшувати, ся. — Повисушували усї сорочки.

Пересчúтывать, пересчитáть, перечéсть, ся = перелíчувати, перерахóвувати, перелíчити (С. Л.), перерахувáти, ся. — ІСловєнин сїмъю велику, во тьмі і неволї, перелічив до одного. К. Ш. — Перелічу дні і лїта, кого и де, коли любив, кому яке до-

бро зробив. К. Ш. — Дід взяв і перелічив усі яблука. н. к.

Пересила́ть, пересла́ть, ся = пересили́ти, пересла́ти, ся.

Пересы́лка = пере́силка, пересила́ння. — **Посла́ть кого́ по пересы́лкѣ** = посла́ти під калаву́ром.

Пересыпа́ть, пересы́пать = пересипа́ти, пересы́пати; перетру́шувати, перетруси́ти.

Пересыпа́ть, переспа́ть = пересипа́ти, переспа́ти.

Пересы́тить = д. **Пересыща́ть.**

Пересыти́ть = д. **Пересыча́ть.**

Пересыха́ть, пересо́хнуть = пересиха́ти, пересо́хнути, попересиха́ти, повсиха́ти. — Були річки — повсихали. н. п.

Пересыча́ть, пересыти́ть = пересоло́жувати, пересити́ти, передава́ти, переда́ти ме́ду.

Пересыща́ть = д. **Пресыща́ть, ся.**

Пересѣва́ть, пересѣ́ять = пересі́ва́ти, пересі́яти, на решеті — переточи́ти, перерешетува́ти. — Треба ті спомини переточити і дещицю з них повикидати геть. Кн.

Пересѣда́ть, пересѣсть = пересі́да́ти, пересі́сти.

Пересѣ́дина = скалу́бина, рубе́ць.

Пересѣдлывать, пересѣдла́ть = сїдла́ти, кульба́чити на́ ново, пересїдла́ти, перекульба́чити.

Пересѣка́ть, пересѣ́чь = 1. переру́бувати, перетина́ти, переруба́ти, перета́ти, перетну́ти. (Д. **Перерубать**).

2. перейма́ти, перепиня́ти, заступа́ти, перегоро́жувати, загоро́жувати, перея́ти, перепини́ти, пере(заго)роди́ти (дорогу).

3. д. **Перестёгивать 3.**

Пересѣ́къ = перері́з, шапли́к.

Пересѣсть = д. **Пересѣда́ть.**

Пересѣ́чь = д. **Пересѣка́ть.**

Пересѣ́ять = д. **Пересѣва́ть.**

Перета́лкивать, перетолка́ть, -кну́ть = перепиха́ти, перепи́хувати, перешто́вхувати, перепха́ти, перепхну́ти, перешто́вхну́ти. — Перепхнув човен на той бік річки.

Перетанцова́ть = перетанцюва́ти.

Перета́пливать, перетопи́ть, ся = перето́плювати, перетопи́ти, ся.

Перета́птывать, перетопта́ть = перето́птувати, перетопта́ти, потопта́ти.

Перета́скивать, перетаска́ть, перетащи́ть = перета́скувати, перетяга́ти, перево-лїка́ти, перетаска́ти, перетягти́, переволокти́, перепе́рти (Ос.), поперетяга́ти і т. д. — Поперетягали дубки з берега на двір. — Сей злодїячка чимало добра перетягав у людей.

Перета́чивать, перетача́ть = перешива́ти, перешити́.

Перета́чивать, переточи́ть = перего́стрювати, перето́чувати, перегостри́ти, переточи́ти.

Перетащи́ть = д. **Перета́скивать.**

Перетека́ть, перете́чь = перетїка́ти, переливати ся, перетїкти́, перели́ти ся.

Перетере́ть = д. **Перетира́ть.**

Перете́рпливать, перетерпѣ́ть = перете́рплювати, вите́рплювати, перетерпі́ти, ви́терпіти (С. Л.).

Перетёсывать, перетеса́ть = перетїсувати, перетеса́ти; повитїсувати, потеса́ти. — Перетесати брус, щоб рівний був. — Повитїсував усї дошки.

Перетира́ть, перетере́ть = 1. перетира́ти, перете́рти, повитера́ти, віхтем або піском — перешарува́ти. — Треба перетерти, бо не добре витерто. — Уже всї тарілки повитерала.

2. перетира́ти, перете́рти, перешму́гляти, перешмо́ргати, поперети́рати і т. д. — Перешмугляв мотузок.

Перетка́ть, переткну́ть = д. **Перетыка́ть.**

Перетлѣва́ть, перетлѣ́ть = перетлі́ва́ти, перетлїти; перегнива́ти, перегни́ти, потру́хнути. — В печі перетлїло. — Потрухли чумацькі вози і занози. н. пр.

Перетолка́ть, перетолкну́ть = д. **Перета́лкивать.**

Перето́лки = д. **Пересу́ды.**

Перетолкова́ть = 1. д. **Перетолко́вывать.** 2. д. **Переговаривать 1.**

Перетолко́вывать, перетолкова́ть = переверта́ти, перекру́чувати, перебрі́хувати, переверну́ти, перекрути́ти. перебреха́ти, перетовкти́ (чужі речі), попереверта́ти і т. д. — Йому так казано, а він по своїому переверпув. — Не зрозуміла та й перетовкла в своїй ступі. Кн.

Перетоло́чь = перетовкти́, потовкти́.

Перетопи́ть = 1. д. **Перета́пливать.**

2. потопи́ти, поперето́плювати. — Потопили багато людей. — Попереторлювали усїх.

Перето́пки = від топлення — ви́топки, від сала — ви́шкварк (С. Аф.), шква́рки.

Перетопта́ть = д. **Перета́птывать.**

Переторго́вывать, переторгова́ть = 1. перебива́ти, набива́ти, перебити́, набити́ (ціну на торзі).

2. перекупо́вувати, перепродава́ти, перекупи́ти, перепрода́ти, перегандлюва́ти.

Перето́ржка = оста́ннiй торг.

Перетоскова́ть = пересумува́ти, вiджури́ти ся (Г. Барв.).

Переточи́ть = д. **Перета́чивать.**

Перетрави́ть = ви́труїти, потруїти, повитру́ювати. — Мишаком потруїв усїх мишей.

Перетрево́житься = перетурбува́ти ся, протурбува́ти ся, переполоши́ти ся (С. Л.).

Перетрёпывать, перетрепа́ть = перетира́ти, перете́рти, перетїпати (на пр. льон, коноплї), одлупи́ти, одлупцюва́ти, перелупцюва́ти (на пр. по пицї), перескубти (за волосся).

Перетре́скиваться, перетре́скаться = перетрі́скувати ся, потрі́скати ся, поло́пати ся. — Кахлї потрі́скались од жару.

Перетрепета́ть = перетремтїти, перетрі́пати ся.

Перетро́гать = переру́шити, перема́цати.

Перетру́сить = перебояти ся.

Перетру́ситься = д. **Перепуга́ться.**

Перетру́шивать, перетруси́ть, ся = перетру́шу(сю)вати, перетруси́ти. — Перетрусив сїно.

Перетряса́ть, перетря́сывать, перетрясти́, ся = перетру́сювати, перетрясти, ся.

Перети́ка = пере́тичка. — Бiла хустка з червоними перетичками. С. Л.

Перетыка́ть, перетка́ть = перетика́ти, перетка́ти.

Перети́кивать, перети́кать = 1. перетика́ти, перети́кати. — Погано позатика́в, треба перети́кати.

2. позатика́ти, повтика́ти, позастромля́ти, повстромля́ти. — Позатика́в усї щiлини. — Позастромляв усї кiлки.

Пере́ть = пе́рти, напира́ти. — Поперед себе та вражих Ляхiв облавою прут. н. п.

Перетя́гивать, перетяну́ть, ся = 1. перетяга́ти, переважувати, перетягти, переважити. — Схопились за палицю і давай тягатись, та таки я його перетяг. — Я переважив його на три хунти. — **Перета́гивая другъ дру́га** = навпереваги.

2. перетяга́ти, переволїка́ти, перетягти, переволокти. — Перетягли човен через мiлину тай знов попливли.

Перетя́гиваться, перетяну́ться = зтя́гуватись ду́же, перетяга́ти ся, перетягну́ти ся.

Перетя́пывать, перетя́пать = д. **Перерубать.**

Переубѣжда́ть, переубѣди́ть, ся = переві́ря́ти, перевíрити, переконати, ся.

Переу́гливать, переу́глить = перепа́лювати, перепали́ти на вугiлля.

Переу́локъ = проу́лок, прову́лок, прову́лочок (С. Л.), що немає виходу — зазу́бень (С. Л.), дуже вузький — сутки́, суточки́, су́тiсок.

Переу́мничать = перемудрува́ти.

Переупра́мить = перемогти, перепе́рти.

Переутю́живать, переутю́жить = перегла́жувати, перегла́дити, перепрасува́ти.

Переу́чивать, переучи́ть, ся = 1. переу́чувати, перевча́ти, перевчи́ти, ся (знову або на иньший лад).

2. понаучувати, понавча́ти (всїх або багатьох).

Переу́чка = переу́чування.

Перехаживать = д. **Переходи́ть.**

Перехва́ливать, перехвали́ть = 1. перехва́лювати, перехвали́ти, перехва́лити. — Перехвалив на один бiк. н. пр.

2. порозхва́лювати.

Перехва́тывать, перехвата́ть, перехвати́ть = 1. перехо́плювати, захо́плювати, перехапа́ти, схопи́ти, захопи́ти, посхо́плювати, позахо́плювати, похапа́ти. — Соцькі метнулись по ярмарку і перехапали усїх циган. — Приїхали копитани, гречаники похапали. н. п. — Тут зараз усїх злодiїв і посхоплювали.

2. перехо́плювати, перейма́ти, перехопи́ти, перня́ти. С. Л. — Не все те перейма́ти, що по водї пливе. н. пр.

3. перехо́плювати, перехопи́ти, вхопи́ти (пiдъїсти на швидку або позичить на короткий час). — Як бiгла через мiсточок та вхопила кленовий листочок, як бiгла через гребельку, та вхопила водицї кропельку — тiльки пила, тiльки й їла. (н. к. про козу-дерезу.)

Перехва́тъ = 1. перехо́плювання, перейма́ння, пере́йма. — **На перехва́тъ** = на перебiй, навви́передки.

2. перехва́т, стан (про одежу). — **Съ перехва́томъ** (про посуду) — перевъязакувата.

Перехвора́ть = переболíти, переслабува́ти, виболíти і д. **Переболе́ть.** — За ним і всї ми переслабували.

Перехитря́ть, перехитри́ть = 1. перехитрува́ти, передури́ти. — Вiн усїх перехитрував.

2. перемудрува́ти. — Почав добре та на при кiнцi перемудрував.

Переходи́ть, перейти́ = 1. перехо́дити, перехожáти, перейти́; перебірáтись, перебрáтись. — Перейшов дорогу. — Сьвіт перехожати. К. Ш. — Він до нас перейшов жити. — Він перебрав ся тимчасом на другу кватирю. Кн.

2. перехо́дити, перейти́ (до кого), достáвати ся, достáти ся (кому). — Ся хата достала ся йому від батька

3. вихо́жувати, обхо́дити, ви́ходити, обходи́ти, обійти́. — Виходив усї улицї і провулки. — Обійшов скрізь.

Перехо́дный = перехі́дний (С. Жел.), переступни́й.

Перехо́дчивый = д. **Перемі́нчивый.**

Перехо́дъ = перехі́д.

Перехолáживать, перехолоди́ть = перехолóжувати, перехолоди́ти, перестуди́ти.

Перехотéть, ся = перехотíти, перехтíти, ся, перебажáти. ся, переману́ти ся, перекортíти.

Перехули́ть = перегáнути, переганьби́ти.

Перецарáпывать, перецарáпать = подряпати, пошкрябати, передряпати, перешкрябну́ти (Чайч.), передряпну́ти. — Кицька подряпала їй усю руку.

Пе́рецъ, рос. Piper nigrum = пе́рець, здр. пе́рчик, одно зерно — перчи́на. — Заправив, як за перець. н. пр. - **П. ди́кій** = д. під сл. **Во́лчій** — **В. пе́рецъ.** — **П. стручко́вый**, Capsicum annuum L. = стрючкова́тий пе́рець, перчи́ця (С. Ан.).

Перецыгáнивать, перецыгáнить = д. **Пересмі́ювать** .

Перецѣ́живать, перецѣди́ть = перецїжувати, перецїдити, попереціжувати.

Перецѣлова́ть = перецїлува́ти.

Перецѣ́нивать, перецѣни́ть, ся = 1. перецїно́вувати, перецїнува́ти, перецїни́ти.

2. поцїнува́ти.

3. д. **Пересуждáть.**

Перецѣ́пливать, перецѣпи́ть = перече́(і)плювати, перечепи́ти.

Перечекáнивать, перечекáнить = перебива́ти, перебити; набива́ти, набити, понабива́ти.

Пе́речень = пере́лік, ре́естр. — Хиба він забуде! у його є реестр усіх твоїх гріхів і вчинків. Кн.

Перечёркивать, перечеркáть, перечеркну́ть = перече́(і)ркувати, перечеркну́ти.

Перече́рнивать, перечерни́ть = 1. перече́рнювати, перечорни́ти.

2. і 3. — д. **Перемáрывать.**

Перече́ркивать, перечерти́ть = перериcо́вувати, перерисува́ти; понарисо́вувати. — Понарисовував багато планів.

Перече́сть = д. **Пересчи́тывать** і **Перечи́тывать.**

Перечёсывать, перечеса́ть, ся = 1. перечі́сувати, перечеса́ти, ся.

2. начі́сувати, начеса́ти (багато), поначі́сувати.

3. начу́хати, розчу́хати, роздря́пати. — Розчухав болячку, вова й розъятрилась.

Перечёть = д. **Пе́речень.** — **На перечёть** = під лїко́м. — Цього року не вродило нїчого: всї вишнї під лїко́м. Кр.

Перечи́нивать, перечини́ть, ся = 1. перела́тувати, перелата́ти. — Перелатав свиту, а то погано була залатана.

2. перела́гожувати, перела́годити, пола́годити (багато)

Перечисле́ніе = перелїчування, пере́лік.

Перечисля́ть, перечи́слить = 1. перелїчувати, перерахо́вувати, перелїчи́ти, перерахува́ти (Д. **Пересчи́тывать**).

2. переписувати, переписа́ти. — Отож і переписали мене з кантонистів до волового парку в Дахнівку. Кн.

Перечи́стить = д. **Перечища́ть.**

Перечи́тывать, перечита́ть, перече́сть = перечи́тувати, перечита́ти, поперечи́тувати, попрочи́тувати. — Перечитав і вдруге. — Перечитав багато книжок. — Дайте мінї книжок, а то вже всї ті попрочитував. Чайч.

Пере́чить = пере́чити, суперечити.

Перечища́ть, перечи́стить = перечища́ти, перечи́стити (знову або багато) став од мулу — перешлямува́ти, землю од бур'яну — пересапа́ти, переполо́ти і т. д. д. **Очища́ть.**

Перечневóй = перелічни́й.

Пе́речница = перча́нка (С. Л.), перцівка. (С. Пар.). — Казала тобі: стовчи перцю, а ти подала порожню перчанку. Кн.

Пе́речный = перцьо́вий. С. Жел. — **П. трава́**, Lepidium lativolium L. = хрі́ниця, хрінок, соба́чий хрін, горо́бъяча ка́шка, гірча́к, L. sativum L. — жеру́ха, жиру́ха. С. Ан. — **П. зерно́** = перчи́на. С. Л.

Перешáгивать, перешагну́ть = переступа́ти, переступи́ти. — Чуже переступи, та не займи. н. пр.

Перешáгивать, перешагáть = д. **Исхáживать.**

Перешáривать, перешáрить = перешу́кувати, перешáрювати, перетру́сювати, перешука́ти і т. д.

Перешéекъ = ши́я, ши́йка (С. Жел.), межимóрря (С. Пар.), пересип. — З Перекопу шлях іде шиєю до Криму. Кн. — Смуга землї дуже вузька, що лучить два континента або суші, зоветь ся шийка. Зем.

Перешéлецъ = перехóдець і д. **Переселéнецъ**.

Перешелушúть = перелущити, перелúскати.

Перешёпты = шушýкання. — От не люблю вже я того шушукання! Сидить та шушукають ся.

Перешёптываться, перешепта́ться, перешепну́ться = перешéптувати ся, шушýкати ся, тишкувáти ся, перешептáти ся. — Про що вони шушукають ся, що й не чути? — Козаки і дівчата тишкували ся. Макар. — Панночки тишкуючись, на сьміх його піднїмали К. Х. — **Ра́ки перешепта́лись** = ра́ки вúшептались.

Перешибáть, перешибúть, ся = 1. перебивáти, перетинáти, перебúти, перетя́ти, ся. — Палицею перебив йому руку.

2. перемагáти, переважáти, перемогти́ (С. Л.), переважити, гóру взя́ти. (Д. **Превосходúть**).

Перешúбъ = 1. перебúвáння.

2. д. **Перелóмъ** 2.

Перешúвáть, перешúть, ся = 1. перешúвáти, перешúти. — Попорола і знов перешила.

2. понашúвáти. — Скільки сорочок понашивала!

Перешипéть = перешипíти, про гадюк — пересичáти, про масло, сало на огнї — перешкварчáти.

Перештемпелевáть = перештампувáти.

Перешумéть = перешумíти, перегомонїти.

Перещеголя́ть = 1. перехверцювáти, перехвинтити.

2. перемогти́, гóру взя́ти.

Перещýпывать, перещýпать = перелáпувати, перелапати, перемáцати.

Переѣдáть, переѣсть = 1. перегризáти, перегрúзти. — Як би кайдани перегризти... Так не ті їх ковалї кували, не так залїзо гартували, щоб перегризти. К. Ш

2. переїдáти, переїсти. — Ржа переїла залїзо.

3. поїдáти, поїсти, позъїдáти. — Що було — усе позъїдали.

Переѣздить = вúїздити, объїздити. — Вúїздили Польщу і всю Украïну, а не бачили такої, як ся Катерина. К. Ш.

Переѣздъ = 1. переїзд, переїздка, на другу кватирю — перебúрка.

2. переїздка.

Переѣзжáть, переѣхать = 1. переїздúти, переїхати, попереїздúти. — Переїхав на той бік. — Уже всї попереїздúли, — сама вона зостала ся по той бік, плаче — „се ж мене кинули“. Чайч.

2. перевóзитись, перебірáтись, перевезти́сь, перебрáти ся.

Переѣсть = д. **Переѣдáть**.

Перúла = бúльця (С. Л.), балáяси (С. Аф. З. Л. Ш.), пóручча, пóручнї (С. Л.), пóручі, побічниця.

Перúльный = балáясний.

Перúна = перúна, здр. перúнка, перúнонька.

Перúстый = піръєвáтий. — Нїкчемний півень, а здаєть ся великим, бо піръєвáтий. Кн.

Перúться = в палкú, в колодочкú вбивáти ся.

Періóдъ, періодúческій = период, періодúчний. С. Жел.

Пéрка = наконéшник (у свердла).

Перкáль, перкáлевый = перкáль, перкалéвий. С. Жел.

Перламýтъ, перламýтръ = перломýт.

Перлóвый = перлóвий. — **П. кáша** = пинцáк, логáза (Под.).

Перлъ, пéрлы = пéрло, одно зерно — перлúна, мн. пéрли, ласк. пéрлоньки. — Сльози як перло. н. пр. — Зубоньки — як перлоньки. н. п.

Пермéнь = д. **Пельмéнь**.

Пернáтый = пернáтий, перúстий. — **Пернáтыя** = птáство. — Як птиці перпатій в полї без древа ночувати, як рибі без води проживати. н. д.

Перó, мн. **пéрья** = 1. перó (у птиць, у риб), одно — перúна, піръїна, здр. перце́, легеньке — піръїнка, піръїночка, мн. пíрря, здр. пíръячко, у молодих птиць — палкú, палочкú, колодочкú. — **Плáвательныя пéрья** = плавцї. — Перо страшне не в гусака, а у дяка. н. пр. — Заревіло море. Хвилї горами здимались. По тих горах, як піръїни, судна колихались. П. Пр. — Та бодай тиї гуси с піръячком пропали. а. п. — Вирвіть у гуски плавцї, то й не попливе. Кн.

2. лóпать, пелю́стка (д. під сл. **Весло́** і **Лóпасть**).

Перóвникъ = д. **Пенáлъ**.

Перовóй = крилóвий (що вживаєть ся в крилах вітряка, на пр. дошки).

Перпендикуля́рный, но = сторчовúй (Кн.),

стрімки́й (С. Пар.), сторч, на́сторч, стрі́мко.

Перпендикуля́ръ = сторча́к.

Пе́рси = пе́рса.

Пе́рсикъ, рос. Persica vulgaris Dc. = бруснви́на. С. Ан. Ш.

Пе́рстенъ, перстенёкъ = пе́рстень, пе́рстінь, здр. персте́ник, пе́рстник (С. З.), персте́ник, пе́рстник (С. З.), каблу́чка, обіде́ць. С. Л. З.

Перстневи́й = перстне́вий, перстньо́вий. С. Жел.

Перстъ = д. **Па́лецъ**.

Персть = земля́, пил, по́рох.

Перу́нъ = бли́скавка; громова́ стріла́.

Перха́ть, перхну́ть = пи́рхати, пирхну́ти. С. З. — Нігде ані шиширхне, хиба то декуди крізь сон що небудь пирхне. Гул. Ар.

Перхо́та = пи́рхання.

Пе́рхоть = лупа́, у дітей — тїмени́ця (С. Ш.). — Повна голова лупи. Кр. — Що дня голову йому мию, а лупи не виведу і де вона береть ся. Кн.

Перцо́вка = перцївка, перчаківка. С. З.

Перча́тка = рукави́чка (С. Жел.), пальча́тка.

Перча́точникъ, ца = рукави́ч(ш)ник, ця. С. Жел.

Перча́точный = рукави́шний.

Першити = дра́ти в го́рлї.

Пёрышко = д. **Перо́** (здр.).

Перяно́й = піръяний. С. Жел.

Песи́ка = 1. рос. д. **Па́сленъ**.

2. те́мна сму́га на шкурі у ди́ких звірів.

Пе́сикъ = 1. пе́сик, цу́цик, цуцинá, щеня́. С. З.

2. пейс, пе́йсик (у жидів).

Пе́сій = соба́чий, пе́ський (С. З.). — **Пе́сья трава́**, рос. Dactylis glomerata L. = мітли́ця, вівсю́к, перійка. — **Пе́сій гроздъ**, рос. Solanum Dulcamara L. = д. **Па́сленъ**. — **П. язы́къ**, рос. Cynoglossum officinale L. = живокіст, чорноко́рінь, ку́ряча слі́пота́, соба́чка, соба́чий ко́рінь, воло́вий язи́к. С. Ан.

Песковáтый = піскува́тий.

Песо́къ = пісо́к, одно зерно піску — пісчи́на, глибо́кий — пісчуга́, зернатий — жорства́.

Песо́чница = пісо́шниця, пісо́чниця (С. Жел.), пісковня́.

Песо́чный = пісо́ч(ш)ний, пісковий.

Пе́стикъ = 1. товка́чик (С. Ш.) і д. здр. **Пестъ**.

2. Pistillum — ма́точка (Степ. О.), ма́точник (С. Пар.).

3. рос. Polygonum bistoria L. — ле́вурда, ра́кові ши́йки, рачки́, дику́ша. С. Ан.

Пестовóй = товкаче́вий, макого́нний.

Пестреди́на, пе́стредь = пі́стря, тяжи́на. (С. Ш.).

Пестреди́нный = пістрьо́вий, тяжи́новий (С. Ш.). — Пістрьові штани.

Пёстренькій = рябе́нький. — Тричі рябеньке. н. пр.

Пестри́ть = рябити. — **Пестри́ть въ глаза́хъ** = рябіє, рябить в очах. — Лигнув божої сльози (горілочки), так у його й рябить в очах. Кн.

Пестрота́ = рябизна (С. Жел.), ряботи́ння, пестри́ння (С. Жел. З.). — Не до смаку мінї таке ряботиння: і синє і зелене, й червоне і всяке. Кн.

Пестру́ха = рябу́ха.

Пестру́шка = 1. риба Salmo fario — пестру́ха, пестру́шка. С. Жел.

2. ми́ша, Mus lemmus.

Пёстрый = рябий, пері́стий (С. З. Пар.), мере́жаний, пи́саний, сорока́тий, строка́тий (С. З. Пар.), про птиць — зозуля́стий, різнопе́рий. — Рябе і в краму дороге. н. пр. — Ідним волом сивим а другим пері́стим. н. п. — Ой дам тобі, честний отче, пері́сту телицю. н. п. — Отам де буде пері́стний віл — по рудому білий. н. к. Ман. — Шапка сива, а свита пері́ста. н. пр. — На тому килимі і синє і жовте, і біле і червоне і всяке; такий — аж тричі пері́стий, так у вічі і бъє. Кн. — Носить ся, як дурень з писаною торбою. н. пр. — Оту зозуляcту курку піймай. Чайч. — Строкатий кінь.

Пестрѣть = рябіти. — Бачите — онде хатки рябіють. Кр.

Пе́стрядь = д. **Пестреди́на**.

Пестъ, здр. **Пе́стикъ** = щоб товкти — товка́ч (С. З. Ш.), здр. товка́чик (С. Ш.), товка́чка, товка́чечка (К. З. о Ю. Р.), ступи́р (С. З.), тлу́чок (С. Ш.), щоб розтирати — макогін (С. З. Л.), мъ́яло, розтирати сало в ковганцї — ко́вганок. — Дай дурню товкач, він і вікна побъє. н. пр. — Носить ся, як баба з ступирем. н. пр. — Взяв макогін та за ним наздогін. н. о. — Мовчи, невістко, не роззівляй губи, як ухвачу мъяло, вибъю тобі зуби. н. п.

Песча́никъ = пісковéць. С. Жел. Вол. Зап. Сид.

Песча́ный = пісковий (С. Жел.), піскува́тий (Сн. С. Жел.).

Песча́нистый = піскува́тий. С. Л. — Земля піскувата.

Песчи́на = пісчи́на.

Пёсъ = пес, соба́ка.

Пе́телька = д. **Пе́тля** (здр.).

Петли́ца = петли́ця. С. Жел. — Та щось нишком розмовляли: об отечестві, здаєть ся, та нових петлицях, та про муштри ще новіші. К. Ш.

Пе́тля = 1. петля́, здр. пете́лька, в сорочці — за́стіжка, особлива, щоб завъязувати — за́шмор (С. Аф.). — Стьожка в застіжках. Номис.

2. завіса. С. Л. — Хвіртка на поржавілих завісах. Кв.

3. ба́бка (металева в одежі). С. Ш.

4. о́чко, ві́чко (в плетінні).

Петро́вки, Петро́въ постъ = петрівка (С. З.), те що в петрівку — петрівочний, петрівча́ний (Лев.). — Шолудове порося і в петрівку змерзне. н. пр.

Петро́въ-день = сьвя́то сьв. Ап. Петра́ і Павла́. — **Это было до Петрова дня, по́слѣ П. д.** = се було́ до Пе́тра, після Пе́тра. — **На Петро́въ день** = на Пе́тра. — **Петро́въ крестъ, цвѣтъ,** рос. Lathraea Squamaria L. = петрів хрест, ма́слянки, шпара́говий ряст. — **Петро́въ бато́гъ, батожо́къ,** рос. Cichorium Intybus L. = петрів батіг, петро́ві батоги́. С. Ан.

Петроле́умъ = гас.

Петру́шечный = петру́шковий.

Петру́шка, рос. Petroselinum sativum Hoffm. = петру́шка. — **П. соба́чья,** рос. Aethus Cynapium L. = коко́риш. С. Ан.

Печа́лить = журити, смутити, засму́чувати, ту́ги завдава́ти. — Та не журь мене, моя мати, бо я й сам журю ся. н. п. — Чого тобі, мій синку, сумувати і серцю неньки туги завдавати? Б. К. (Д. теж під сл. **Опеча́лить**).

Печа́литься = журити ся, сумува́ти, смути́ти ся, смуткува́ти, тужи́ти, скорбува́ти, в ту́гу, в журбу́ вдава́ти ся, за ким — побива́ти ся. С. Л. — Ой як мінї не журить ся, що на серденьку туга, що я покидаю вірненького друга. н. п. — Не журись та Богу помолись. н. пр. — Рідна мама не жури ся, та й у журбу не вдавай ся. н. п. — Царю Лазе, володарю славний! Не жури ся, не смути ся серцем. Ст. С. — Ой бачить ся не журю ся, в тугу не вдаю ся, а як вийду за ворота — від вітру валю ся. н. п. — Сумували дїд та баба, сидячи у хатї, сумували, дивувались з чого донька вьяне. Гр. Ч. — Згубиш — не смутись, а знайдеш — не веселись. н. пр. — І жив, не любила і вмер, не тужила. н. п. — Як служиш, то нїчим не тужиш. н. пр. — Будем служити, не будем тужити. н. пр. — І Боже, як вона за ним побивала ся!

Печа́ловаться = 1. д. **Печа́литься.**

2. бідка́ти ся, бідкува́ти. — А отечество так любить, так за ним бідкує. К. Ш.

3. пе(і)клува́ти ся, побива́ти ся (С. З.) і д. **Забо́титься.** — Вік піклував ся про їх, а вони мінї за те начхали. Кр. — День крізь день піклував ся я про неї десять тижнїв. Кн. — Як я коло вас побиваю ся, що ви мінї здоровъя збавили. Г. Бар.

Печа́ливый = пе(і)клува́тий (С. З.) і д. **Забо́тливый.**

Печа́ль = журба́, журбо́та, ту́га, сум, сму́ток, смута́, сумота́, сумова́ння, печа́ль, жаль, жальо́к, жа́лощі, журі́ння, скру́ха, скорбо́та, гризо́та, ф(п)расу́нок, поту́га. С. З. Л. Ш. — Журба сушить, журба крушить козаченка молодого. н. п. — Нема щастя нї за мною, нї передо мною, тільки туга за тугою, журба за журбою. н. п. — Нехай спить та нехай не встане, нехай твоя головонька од журботи одстане. н. п. — У діброві зелененькій дївчина сьпівае, вона ж мінї молодому тугу наганяе. н. п. — Ой і ходю, блудую по підлозї, як місяць в крузї, пізно ляжу, рано встану, а серденько в тузї. н. п. — Повій вітре по темному лугу, розвій, розбий із серденька тугу. н. п. — Лиха та радість, по якій смуток наступае. н. пр. — Голосом моїм до Бога обізву ся помолившись, і заплачу од печалї, од скорботи похилившись. К. П. — Щоб та печаль, як той москаль, не перла ся в самотну душу. К. Ш. — З жалю слова не вимовить. С. Л. — Буде тяжкий жальок на нас нападати. н. п. — Не поможе й трунок, як прийде фрасунок. н. пр. — Козаченьку велика потуга, повтїкали волики із плуга. н. п.

Печа́льный, но = журни́й, но, журли́вий, во, сумни́й, но, смутни́й, но, сумли́вий, во, тужни́й, но, тужли́вий, во, засму́чений, скорбо́тний, но, жа́лісний, но, жа́лісливий, во, здр. смутне́нький, смутне́сенький. — Поливали доріженьку, тай курить ся курно, розважали дївчиноньку, тай журить ся жу́рно. н. п. — І погляд в очах ясних такий був щирий та журний. О. Пч. — Чого, пане, такі журливі? Ось рушаймо до ставу, там по воді розвіємо журбу. Кн. — Він журливо дивився на кобзу, куди й поділись жарти і сьміхи. О. Ст. — Усї дївоньки веселенькі, його Маруся смутненька сидить. н. п. — Смутний та не веселий сидів пан сотник. Кв.

Печа́таніе = друкува́ння.

Печа́тать = 1. печа́тати, запеча́тувати.

2. друкува́ти (С. З. Л.), печа́тати. — Книги которії дають до друку чтет і друкува-

ти позволяет. Б. Н. — Письмом польским і руським друкувати. Ст. Л.

Печа́тникъ = друка́р, друка́рь (С. З.), печа́тник (С. Жел.). — Друкарю! Не дрімай, де треба — точку став. Б. Б.

Печа́тный = 1. печа́тний, штемпо́ваний. — Штемпована мірка. — Онде злодій штемпований кайдани волочить. К. Ш.

2. друко́ваний. — Грамота друкованая. С. З.

Печа́тня = друка́рня (С. З. Л.), печа́тня (С. Жел.), тиска́рня.

Печа́точникъ = печатка́рь. С. Жел.

Печа́точный = печа́тковий.

Печа́ть = 1. печа́ть, частіше — печа́тка.

2. друк, друкува́ння. — Апостол острожського друку. Кіев. Ст. — **Отда́ть въ печа́ть** = віддáти до дру́ку.

3. письме́нство.

4. друк, письмо́. — Книжка друкована церковно-словянським письмом. — **Ме́лкая печа́ть** = дрібни́й друк.

Печа́ть соломо́нова, печа́тки, рос. Convallaria Polygonatum L. = куп, куп-зїлля, купи́на, чемери́ця, ра́кові ши́йки, натя́гач, одха́сник. С. Ан.

Пече́ніе = печíння.

Печёнка = д. **Пе́чень.**

Печёночникъ, рос. Agrimonia Eupatorium L. = пари́ло, парни́к, гладишник, кожу́шка, кожу́шечки, ли́пник, репъяшки́, печíнник. С. Ан.

Печёночный = печíнковий.

Печёный = пече́ний. — Кидай і печене й варене, та біжи. п. пр.

Пе́чень = печíнка. С. З.

Пече́нье = 1. печíння.

2. пече́не, пе́чиво, солодке — пу́ндики.

Печери́ца, гр. Agaricus campestris L. = печери́ця.

Печея́ = пе́карка, печíльниця, перепечáйка (д. під сл. **Пе́карь, ка**).

Пе́чка = д. **Печь** (здр.).

Печни́къ = пíчник, му́ляр.

Печно́й = пíчний, печови́й, гру́бний (Чайч.). — Одна труба печова, а друга грубна. Хар. Чайч.

Печу́ра = пічу́рка, закапе́лок. (С. Аф.).

Пе́чь = пíч, здр. пíчка. — Ой піч ходить на ногах, дїжу носять на руках. п. п. — Затопила піч. — Пече ж наша, пече, печи нам коровай гаряче. п. п. — *Частини печі:* під нею пусте місце на хлїб — мечéть (Ев.), на дрова — пíдпічок, підпíччя (М. Л.), шпанда́ри, для курей — ку́ча (М. Л.), передня частина, де ставлять горшки — при-пíчок (С. З. М. Л.), середина печі — че́люсті (С. З. М. Л.) спід — черíнь (С. З.), чіри́нь, пе́чище, частина печі над челюстями — ко́мін (М. Л.), місце за пічкою коло полу — запíчок, закапе́лок (С. Аф. З.). — **Ба́нная печь** = ка́мя́нка. — **Гончáрная п.** = го́рен (С. Л.). — **Известко́вая п.** = ванняр́ка (С. Л.), ване́льня, горн (Катеринос. Чайч.). — **Кирпи́че-обжига́тельная п.** = го́рен, па́лянка, гарто́вня. (С. Л.). — **Ко́мнатная, огрѣва́тельная печь** = гру́ба, гру́бка. С. Аф. З. Л. — **Кухо́нная п.** = вари́ста піч. — **Лѣтняя п.** (в сїнях або на дворі) — каби́ця. С. Л. — **Плави́льная п.** (на пр. на гутах) — гу́та. — **У́гольная п.** = углярня. — Пічка, в котрій роспарюють ся обіддя — варова́ па́рня, де роспарюють ся полозки — сухопа́рня, в нїй бга́льня, на котрій гнуть ся полозки. — **Ма́зать печь** = ма́зати піч (зверху), хутрува́ти (в серединї). — **Онъ изъ семи́ пече́й хлѣбы ѣдалъ** = був у буваль́цях. п. пр. — Не топила й не варила, на припічку жар, жар. п. п. — Під челюстями запіканку поставив. С. З. — Такий убогий, що й кошеняти пїчим с запічка виманити. п. пр. — Химка сидячи на ослончику, підкладала солому у грубку. Коц. — Чуже дїло роблячи, чужі печі хутруючи. п. п. — Лїзь під штандари. п. к. — Чогось мої гречаники на черінї сїли. п. п.

Печь, ся = 1. пекти́, що з борошна в маслї — сма́жити, пря́жити.

2. пекти́, шкварити, ся. — Сонце пече, шкварить.

3. пе(і)клува́ти ся, турбува́ти ся, упада́ти (коло кого) і д. **Забóтиться.**

Пешня́ = пíшня́.

Пеще́ра = пече́ра, пече́ря. С. Л.

Пеще́рный = пече́рний.

Пивни́ца = пи́вниця. — Та піди, хлопче, до пивницї, та вточи ще й пива. п. п.

Пивно́й = пи́вний.

Пи́во, пивцо́ = пи́во, пивце́. — А від пива болить спина, а від меду голова. п. п.

Пивоваре́ніе = пи́вництво, брова́рство. — Так саме підупало і пивництво — броварів поменшало. Кн.

Пивова́ренный, пивова́рный = брова́рський, брова́рний. — Броварна посуда. — **П. заво́дъ** = бро́вар, бро́варь (С. З. Л. Ш.), брова́рня (С. Ш.), пивова́рня. — Годі вам по броварнях пиво варити. п. д.

Пивова́ръ = брова́рник (С. З. Л.), брова́р (С. Ш.).

Пивова́рня = д. **Пивова́ренный заво́дъ.**

Пи́галица, пт. Fringa vanellus = ча́йка. С. З. Л. — Ой біда, біда чайці небозі, що вивела дїток при битій дорозї. н. п. — Чайка кигиче. н. п.

Пи́галицынъ = ча́йчин.

Пи́галка = д. **Пи́галица.**

Пи́гва, пи́гвовое де́рево, рос. Cydonia vulgaris Pers. = гду́ля, квіт, квітове́ де́рево (С. Ан.), ґду́ля.

Пигме́й = куца́н, куца́к, в жарт — курду́пель (С. З.).

Пи́гусъ = бі́гос (С. Ш.), бі́гус (С. З.).

Пи́жма, рос. Tanacetum vulgare L. = пи́жмо, наврóтич, прúворотень, нáворотень, коровáй. С. Ан.

Пи́ка = спис на ра́тищі. — Списом його проколов і одправив к батькам на вечерю. Дум. Д. ще під сл. **Копьё.**

Пи́кать, пи́кнуть = пі́кати, пі-пі́кати, пищáти, пи́снути. — **Пи́кнуть не смѣетъ** = не сьмі́є пи́снути.

Пике́тъ = 1. беке́т (С. Ш. К. З. о Ю. Р.), ча́та (С. З.). — І коло Уманя часто чати отправуючи. Л. С.

2. пікéт (гра в карти).

Пи́ки = ви́ни (С. Л.), вино́, одна карта з сїї масті — вино́вка (С. Л.).

Пикни́къ = гу́лянка (в складку, за го́родом).

Пи́кнуть = д. **Пи́кать.**

Пико́вка = вино́вка (д. **Пи́ки**).

Пи́ковый = вино́вий. С. Л. — Винова масть.

Пила́ = пи́лка, з одною ручкою — ножі́вка.

Пила́въ = стра́ва з варе́ного ри́жу з бара́ниною.

Пиле́ніе = пиля́ння, пи́лянка. — А скільки взяв за пилянку дров?

Пилигри́мъ = проча́н, мн. проча́не.

Пиликáло, пиликáльщикъ = цигúкало.

Пили́кáть = 1. цигúкати, цугúкати (Граб.). — Цигикає на скрипці.

2. піпі́кати. — Піпікає якась пташечка.

Пипи́льщикъ = пиля́р (Умань), що випилює дошки — тертúч(ш)ник, трач. С. Ш.

Пили́ть = 1. пиля́ти (С. З.), щербатим ножем — чи́кати, чипиля́ти.

2. го́лову гри́зти, мóркву скребти́, скромáдити, чуба мúлити. — Трохи не що дня гризе йому голову.

Пи́лка = д. **Пиле́ніе.**

Пиловáть = д. **Пили́ть.**

Пило́вка = д. **Пиле́ніе.**

Пи́льный = пило́вий. — **Пи́льный заво́дъ** = пи́льня. — **П. ме́льница** = та(е)рта́к, та(е)ртачо́к (водяний). С. Ш. — **П. трава́,** рос. Serratula tinctoria L. = страхополо́х, будячо́к, я́ловень. С. Ан.

Пи́льщикъ = д. **Пили́льщикъ.**

Пилю́къ = ка́ня.

Пилю́ля = пилю́ля, горо́шинка апте́чна (Нік.). — **Проглоти́ть пилю́лю** = мóвчки проковтну́ти, мóвчки сте́рпіти.

Пи́мы = чóботи (з оленячої шкури).

Пина́ть, пнуть = пха́ти, пхну́ти, шту́ркати, штурхну́ти (ногою), копну́ти ногóю.

Пино́къ = стуса́н, штурхане́ць.

Пи́пка = лю́лька, лю́лечка. — А тютюн та люлька козаку в дорозї знадобиться. н. п.

Пирами́дный = пирамúдовий.

Пира́тъ = д. **Корса́ръ.**

Пи́рный = бенке́тний, бенкето́вий. С. Ш. — Запросила до себе гостей на бенкетний день. н. п. — З нами вони садовились раз враз і за стіл бенкетовий. Нїщ.

Пирова́ніе = бенкетува́ння.

Пирова́ть = бенкетува́ти, балюва́ти, балува́ти. С Аф. Л. Ш. — Тут не бояв ся і Юнони, пустив ся все бенкетувать. Кот. — **Пиру́ющій** = бенкето́вець. С. Ж.

Пиро́гъ = пиріг, здр. пиріжо́к, пиріже́чок, мн. пироги́, пиріжки́, пиріже́чки, великі — пирожáчча (Полт. Чайч.), гречаний з сиром — ле́жень, з горохом — гороховя́ник, з калиною — кали́няник, з кропом і цибулею — книш, кукурузяний з сиром — манту́ла, без начинки — сту́лень (С. З.). — Залюбки книші побгали, стульні й паляниці. Макар.

Пиро́жное = пе́чиво, на пр. пу́ндик (С. З.), марципа́н (С. З.), верґу́н, верґунéць, верґу́нчик (С. Аф.). — Полтавські пундики пряжені. Кот. — Обійдеть ся цыганське весілля і без марципанів. н. пр.

Пиро́жный = пирогóвий.

Пиро́нъ, богемський гранат = кру́хлик. С. Жел.

Пиру́шка = гу́лянка, погуля́нка, погуля́ння (С. З.), вечірня для молодїжи — вечерни́ці, після хрестин — похре́стини, після миру — перепро́сини, прощальна — відкли́нне. — Мів у себе на погулянні значне товариство. Л. В. — Помирились і він покликав до себе усіх на перепросини. н. о.

Пируэ́тъ = викрута́с.

Пи́ршественный = д. **Пи́рный.**

Пи́ршество = д. **Пиръ.**

Пи́ршествовать = д. **Пирова́ть.**

Пиръ = бенке́т (С. Аф. З. Л. Ш.), бал (С. Аф. Ш.) у́чта (С. З. Ш.) і д. **Пиру́шка.**

— Пили козаки, мед-вино кружали, вони до себе Палїя на бенкет зазивали. н. п. — Тодї вiн взяв до себе батька та матїр i такий бенкет задав, що я ще й не бачив нїко́ли такого. н. о. Яст. — Що день було у їх похмілля, що день бенкети, моз весілля. Кот. — Розмова Голятовського на учтї в О. Миколая. Л. В. — **Любѝтель пирóвъ** = бенкета́рь.

Писа́ніе = 1. писа́ння.
2. письмо́.

Пи́саный = 1. пи́саний.
2. розмальо́ваний.

Писарѝшка = писарчу́к. С. З. Л.

Пи́сарская = писа́рня (д. під сл. **Канцеля́рія**).

Пи́сарскій = писарськи́й. — **П. до́лжность** = писа́рство. — Пробув на писарстві шість років.

Пи́сарша = пи́сарьша, писари́ха (С. З.).

Пи́сарь = пи́сарь (Лїв.), пи́сар (Прав.), син його — писаре́нко, дочка — писарі́вна, аби який або молодий помішник — писарчу́к, писарча́, мн. — писарчуки́, писарча́та. — **Пи́саремъ быть** = писарюва́ти. — Наш писар у нас уже сїм год писарює, то знає, з кого є що взяти, а з кого нї. Чайч. — Тут за столом повно писарчат; пишуть усе, аж пера риплять. Кн.

Писа́тель, ница = писа́тель, ка, письме́нник, ця, аби який — письма́к, писа́ка, останнє слово вживаєть ся иногдї і в похвалу, на пр. О! з його добрий писа́ка! — **Писа́тель ико́нъ** = маля́р, аби який — богома́з.

Писа́ть, ся = 1. писа́ти, ся, погано — маглюва́ти (Ос.), дря́пати, шкря́бати. — Так перо пише, як муха дише. н. пр. — Дряпає як курка.
2. малюва́ти, ся.

Писе́цъ = д. **Пи́сарь.**

Писка́рь, риба Cyprinus gobio = писка́рь (С. З.), пічку́р, пічкуре́ць.

Пи́скать, пи́скнуть = пищáти, пи́скнути.

Пискотня́ = писк, пи́скнява (С. З.), пискотня́.

Писку́лька = пи́щик. С. З.

Пискýнъ, нья = писку́н, ха.

Пистоле́тный = писто́льний.

Пистоле́тъ = писто́ль (С. Л.), писто́лля. — Ой не вспів козак Перебийніс на могилу зъїздити, та як узяв джура, та узяв малий с пистоля палити. н. д.

Пису́лька = пису́лька, ка́рточка, цеду́лка, цеду́лочка.

Писцо́вый = писарськи́й.

Писчебума́жный = папіро́вий. — **П. фа́брика** = папі́рня. С. З.

Пи́счій = писа́льний, писарськи́й. — **Пи́счая бума́га** = папі́р, папе́р, бома́га, писарськи́й папі́р. — Писарського паніру нема у мене. є, та тільки не писарський, а той, що на квітки. Кн. — Д. ще під сл. **Бума́га.**

Пи́сьменность = письме́нство.

Пи́сьменный = 1. руко́писний, пи́саний.
2. писарськи́й.
3. листо́вний, листови́й, письмо́вний. — Зсилання листового, нї словесного не имію. Брюховец. С. З. — Учав просить указу листовного. Кост. Мазепа. — Листовне повідомити. Кіев. Ст. — Нехай би був письмовно подав звістку. Кн.

Письмецо́ = листо́к, письме́чко і д. **Пису́лька.**

Письмо́ = 1. письмо́ (С. Л.), лист. — Чи письма писати, до милої слати? н. п. — Чи до неї лист писати, чи до неї мандрувати? н. п. — А ще од своїх рук листи писав, до Василя Молдавського посилав. н. д. — Гей сїв Сава в кінцї стола дрібні листи пише. н. п. — **Отвѣтное письмо́** = о́д(від)пис, о́дписка, ві́двість, ві́дповідь (д. під сл. **Отвѣтъ**). — **Откры́тое письмо́** = одве́ртий, отво́ристий лист (С. З. Л.).
2. писа́ння, письмо́.

Письмово́децъ, письмоводи́тель = д. **Пи́сарь.**

Письмоно́сецъ = пошта́рь, листоно́ша. — Раз у ранцї, ледве сонце встало, листоноша лист принїс дрібненький. Ст. С.

Пита́ніе = годува́ння, харчува́ння.

Пита́тель = корми́тель, годува́льник (Чайч.), пити́мий.

Пита́тельница = 1. корми́телька, пити́ма (С. З.).
2. ма́мка.

Пита́тельность = си́тність, си́ток. — Не ситна твоя картопля: їси її скільки, живіт надме, а ситку у неї не має. Кн.

Пита́тельный = си́тний (С. З. Л.), тра(е)вни́й (С. Л. Ш.), харчовни́й, про пашу — пашни́й. — Оця картопля так так що ситна! Зъїси — і чуєш силу. Кн.

Пита́ть, ся = годува́ти (С. Аф. З. Л.), харчува́ти (С. З.), живи́ти, ся. — Земля всїх годує і людину і рослину. Кн. (Пр. ще д. під сл. **Корми́ть**). — **Пита́ть довѣ́ріе** = ма́ти ві́ру (до кого), ня́ти ві́ри, діймáти ві́ри (кому). — Не йме йому віри. Граб. — Віри не діймаю. Г. Бар. — **П. наде́жду** = ма́ти, живи́ти, голу́бити надію. — На сина голубила надїю, вітер її розвіяв по

чужому полю. Кн. — **П. нéнависть** = мáти ненáвисть, ненáвидіти. — **Питáться надéждою** = сподівáти ся, покладáти надію.

Питéйный = 1. питнúй. — Питний мед. 2. трунковúй. С. Ш. — **Питéйный домъ** = шинóк, шинк. С. З.

Питóмецъ, питóмица = вихованець, годованець, нка. — Ніженський лицей дав Україні чимало годованців. Кн. — Дітей Біг-ма! Отсе сирітка — наша годованка. Кн. Д. ще під сл. **Воспúтанникъ, ца.**

Питóмникъ = шкілка (Степ. О.), садібня, розсáдник.

Питýхъ = питéць, питýн (Харьк. Чайч.).

Пить = пúти, здр. — пúточки, пúтоньки (С. З. Л.), багато з жадобою — дýдлити, жлýктити, лигáти, черкáти, цмýлити (К. Ч. Р.), хлистáти (С. Л.), ковтками — ковтáти, ґóльґати, чарками багато і часто — чаркувáти, просто з великої посуди, на пр. воду з відра, горілку з пляшки — нáхильцi, нáхильцем, нáхилки пити (С. Л.). — Питочки вона не хоче, їстки не береть ся. Макар. — Як то рідну матінку зоставить? Хто їй питочки і їсти без мене поставить? Макар. — Горілку, мед не чаркою, поставцем черкає. К. Ш. — Ой прошу вас, миле браття, не бийте, ой куплю вам цебер меду — нахильцi пийте. н. п. — **Пить круговýю** = кружáти, кругля́ти (С. З.), кружля́ти. — Зевес тодi кружав сивуху і оселедцем заїдав. Кот. — Журба в нинку мед-горілку поставцем кружала. К. Ш. — **Пить гóрькую чáшу** = бідувáти. — **Пить гóрькую, пить мёртвую чáшу** = без прóсипу пúти. — **Пить къ кому́ лúбо** = пúти до кóго, припивáти. — Не кажи: здоров! Не до тебе пъють. н. пр. — Козак до Ляха горілкою припиває, скляницею межи очі морськае. н. д.

Питьё = 1. пиття́ (С. Л.), питвó, нáпій, питéння, за-для худоби — пúйло (С. Л.). — Не до їжі, не до питва, пане; мене хлїбом вдовольнило лихо, а вином начастувала скрута. Ст. С. (Д. ще під сл. **Напúтокъ**). — **Волшéбное питьё** = дання́ (д. під сл. **Напúтокъ**). — **Гóдный для питья́** = питнúй, гóжий. 2. пиття́.

Питьевóй = питнúй. — У мене питний мед. Хар. Чайч.

Пихáніе = пхáння.

Пихáть, пихнýть = пхáти, штýрхати (С. З.), тручáти (С. Ш.), пхнýти, штурхнýти, тúснути. — Куди пхайте, то пхайте, аби не до хати. н. пр. — Свій свойому добра не мислить: як побачить на сухому, то в болото тисне. н. пр. — Дурня на голову тручай, а він на ноги паде. пр.

Пúхта, рос. Pinus, abies sibírica = свúрка, свирковé дéрево, шмéрка. С. Ан.

Пúчкать = пхáти, напихáти.

Пичýга, пичýжка = птáшка, птáшечка.

Пúшка, пт. Motacilla = трясогýзка, трясúхвостка. С. Ш.

Пúща = їжа (С. Л.), їдá (С. Л.), харч, харчí (С. З.), стрáва (С. З.), потрáва і д. **Кýшанье. — Пúща холóдная, не варёная** = сирова́ харч. Чайч. — У їх їжа така, що дай Боже і всякому. Кн. — Яка харч, така й робота. н. пр. — Набрав він собі харчі на три днї, та й пішов. н. к. — Д. ще під сл. **Кýшанье.**

Пищáль = 1. самопáл, пищáль, пищáлка (С. Ж.). — Пищаль семипяденная. н. д. 2. сопілка, дýдка, дýдочка; пúщик. 3. писáк (у колїсників для обточування ступиць).

Пищáльникъ, ца, рос. Sambucus racemosa L. = червóна бузинá. С. Ан.

Пищáть = пищáти, пискотїти (С. Л.), дуже тоненько — пíкати, піпíкати.

Пищевáреніе = харчовáріння, травíння.

Пищеварúтельный = харчоварúстий.

Пищóкъ = д. **Вáбикъ 1.**

Пищýха = зьв. Lepus alpinus, Pall. — зáєць гірськúй, пт. Certhia familiaris — ковáль. С. Жел.

Піáно, піанúссимо, муз. = тúхо, помáлу, дýже помáлу. — Помалу, малу, чумаче, грай, не врази мого серденька вкрай. н. к.

Піóнъ, рос. Paeonia officinalis Retz. = пивóнія. С. Ан.

Піявица, піявка, Hirudo medicinalis = пъявка.

Плáваніе = плав (С. З.), плáвання, плавбá. — Утїнка на плаву. н. п. — Не скрізь Днїпром плавба безпечна: на порогах.. Кн.

Плáватель = плавéць.

Плáвательный = пливнúй. — **Плáвательная перепóнка, п. пéрья** = д. під сл. **Перепóнка** (у птиць) і під сл. **Перó.**

Плáвать = плáвати, плúвати, витягуючи руки поверх води — сажнями плáвати. — Ой у полї озеречко, там пливало відеречко. н. п.

Плáвень = плáвень, плав. — Тепер селезень і утїнка сидять на одну плаву та їдять ряску. н. п.

Плавúленный завóдъ = топленúна (С. Жел. Ш.), гамáрня (Вол.). — **П. искýсство** = топлярство (С. Пар.), гамáрство.

Плави́льня = топі́льня (С. Пар.), гама́рня.

Плави́льщикъ = гама́рник.

Пла́вить = 1. гна́ти, сплавля́ти. — Нанив ся плоти гнати по Дніпру.

2. топи́ти (С. Ш.), розтопля́ти. — З нас деруть ремінь, а з їх бувало й лій топили. К. Ш.

Пла́вка = 1. сплав (водою).

2. то́плення. С. Ш.

Пла́вкій = розто́пистий. С. Пар.

Пла́вкость = розто́пистість. С. Пар.

Плавле́ніе = д. **Пла́вка** 2.

Пла́вный, но = рі́вний, но, легки́й, ко, пливни́й, но (С. Жел.), пла́вний (С. Жел.), плавки́й, пла́вко, плавкі́ш (С. Л.). — Легка хода. — Пливна бесіда. Фр. — Гарно читає: виразно, плавко. Кн.

Пла́вность = пла́вність. С. Жел.

Пла́кальщикъ, ца = плаку́н, пла́чка, пла́чниця (С. Жел. Пар).

Пла́каніе = пла́кання, плач.

Плака́тъ = па́шпорт.

Пла́кать = пла́кати, сильно — рида́ти, хлипаючи — хли́пати, голосячи — голоси́ти, з ревом — реві́ти, грубо — ру́(ю)мати, ру́(ю)мсати, тихенько — пхи́кати, сли́нити, ки́снути. — Вона плаче і ридає, свою долю проклинає. н. п. — Голосить на всю улицю. — Не румсай, доню! Пожаль ся слїз. Кн. — Не румсай — сльози не вода. — Питають у мене: чого я румсала? Чого очі зарумсані? Кн. — Не слинь, Паньку, і не журись. Гул. Ар. — А воно стоїть у куточку і пхикає. н. о.

Пла́каться = жалкува́ти ся, бі́дкати ся, наріка́ти (на кого).

Пла́кса = пла́кса (сп. р.), плаксі́й, плаксу́ха, плаксі́йка, рю́ма, рю́мса (сп. р.), ре́ва (сп. р.), ню́ня, тонкосліӟка (С. Ш.), ру́мса. — Така плаксі́йка, є чого, пічого, усе плаче. Ман. — Годї тобі, румса! Тільки й знаєш, що плачеш. Кн.

Плаксі́вый = плаксі́вий, плачли́вий, ревли́вий, ну(ю)ня́вий і д. **Пла́кса**. — Таке воно у нас нуняве; не так глянь на його — зараз і плаче... тонкосліӟка. Кн.

Плаку́нъ = рос. Lythrum salicaria L. — залізня́к чо́рний, залізня́к черво́ний, твердя́к, польові васи́льки, верба́ трава́, підере́жник, плаку́н, Epilobium angustifolium L. — дикий льон, льоно́к. С. Ан.

Плаку́ша = д. **Клику́ша**.

Пламени́стый = полумъяни́стий, поломини́стий.

Пла́менный, но = 1. полумъя́ний, поло-мінний. — Так і обдало усю хату полумъяним сьвітом. Кн.

2. палки́й, пальо́ний. — Ми бачили не дїда, а пальоного парубка. Кн. — Як пальоно ми цїлували ся! Здаєть ся з під тих поцїлунків било полумъям. Кн.

Пла́мень, пла́мя = по́лумъя, по́ломінь (С. Жел. Пар.), сине — же́врій. — Полумъєм бъє від його. Кн. — Головешки то там то сям тліють і полумъя бува блисне, як вітер повіє. Аф.

Пламенѣть = пала́ти, палахтїти, палахкотіти. — Стіг сїна палав навкруги. Кн. — Серце її палало огнем кохання. Кн. — Мов та сьвічка, що палахкотїла перед ним широким полумъям. Бар.

Пла́мя = д. **Пла́мень**.

Плане́та = планида́. С. Л. — І доглядїлись люди, що иньші зірки ходять округи тих нерухомих зірок і прозвали їх ходячими зірками або планидами. Де-що про Сьв. Б.

Плане́тный = планидний.

Планирова́ть = 1. рівня́ти, вирі́внювати.

2. розбива́ти по пла́ну, планува́ти.

Пла́нка = планиця.

Плановой = плановий.

Планта́ція = планта́ция. — **Бакчева́я п.** = башта́н (д. **Бакча́**). — **Свекловѣ́шная п.** = буря́шник. — **Таба́чная п.** = тютюнище.

Планъ = план, плант.

Пласта́ть = плата́ти, карбува́ти. — Тїло козацьке карбували, у чисте поле роскидали. н. п.

Пласти́на = пласти́на, в колодязї — зру́бина, ця́мрина, в мостї — мости́на, мо́стниця.

Пластова́ть = д. **Пласта́ть**.

Пластово́й = скибчатий.

Пластъ = ски́ба, шар (С. Жел.), ряд, верства́ (С. Жел. Пар.), як лопатою копнуть — штих (Ман.). — Зняв верхнїй шар землї, а там глина. — Зняли один шар, другий, а з під третього й вода ринула. Кн. — Пихи на чотири штихи. н. пр.

Пла́стырь = пла́стирь, по́лїпка, пля́стир (С. Пар.).

Пла́та = 1. платїж, опла́та, ви́плата, ро́зплатка.

2. пла́та, запла́та (С. Ж.), платня́ (Гал.), за дзвін по небіщику — подзві́ння (С. З. Ос.), за образу — безче́стя, за нахідку — пере́йма, за колодку на масниці — поколо́дне, з нового члена якого товариства — вступне́, вписове́, дальше — вкла́дка (С. З. Ф. д. ще під сл. **Взносъ**), за помел хлїба

зерном — рóзмір, мірчýк, промéл, за квартирю — комíрне (С. Жел.), за землю грошима — рáта, чинш (С, З.), снопами — скíпщина (С. З.), зерном як сіють — прúсів, прúсівок, жінці після родин, як виходить вперше — виводнé, за випас худоби — рогове́ (С. З.), за переїзд через міст — мостове́ (С. З.). — Нехай воно йому на подзвіння буде. н. пр. — Заплатив безчестя три карбованця. — Хто найде чіпця моєї жінки — перейма буде кварта горілки. н. п. — Чинші і всякі плати мають давати поданиї. С. З. — Жеби рата дорочная до скарбу належная була вистачена. Самойлович. С. З. — Брали мостовóго по пів золотого. н. д. — **За плáту** = плáтно. — **Плáта впередъ** = з горú.

Платёжный = платíжний, плáтний.

Платёжъ = платíж, оплáта.

Платéльщикъ, ца = плáтник, ця. С. Жел.

Платúть, заплатúть = 1. платúти, заплатúти, довг — вертáти, віддавáти, бýти плáтним, вернýти, віддáти (позичку). — Бувши винним, треба буть і платним. н. пр. 2. від(од)дячувати, оддячити.

Платúть, заплáтить = латáти, залатáти. — Залатав свиту.

Платóкъ, платóчекъ = хýстка, хустúна, хустúнка, хýсточка (С. З. Л.), з полотна — ширúна, ширúночка (Гал. С. З. Жел.). — Дарувала шиту шовкову хустину, щоб згадував на чужині. К. Ш. — Тодї в мене хрестини, як є що в хустині. н. пр. — Ой дай мíні, моя мати, шовкову хустину — най я вийду на улицю на час, на годину. н. п. — Хусточка ж моя, шовковая! Чи на те ж тебе я заробляла, щоб нелюбу, та й не милому та її я почіпляла? н. п. — Дівка ширúночку шиє. н. п.

Платóчный = хустковúй.

Плáтье = 1. одéжа, óдіж, одéжина, убíр, убрáння, плáття, лїтнє — лїтнúк, сукняне — сукмáн, сукмáна, сýкня (С. З.). — Єдні сукню королевську, другиї за руку хватаючи, цїлували. Л. В. (Д. під сл. **Одéжа**). 2. плáття, сýкня (С. З. Л. Прав.), в жарт — плахíття. — На дівочках добре плаття, а на парубках усе шмаття. н. п. — Горда та пишна в зеленій сукнї ходить, цареві, королеві голови не склонить. н. п. — Ой чого ти, Лемерівно, у свитї йдеш, а чи в мене дорогих сукнів не маєш? н. п. — Моя дочка як панночка — на лицю біленька, на нїй сукнї дорогі — сама молоденька. н. п. Под. — Єї шовкова сукня зашелестїла, як посохле листя. Бар.

Плáтьецо = плáттячко, сýкенка.

Платяно́е = д. **Менструáція.**

Платяно́й = одéжний.

Плаýнъ, рос. Lycopodium clavatum = дерезá. С. Ан.

Плáха = колóда, колóдка (С. Пар.), на котрій рубають дрова — дрúвітня. (Номис).

Плацъ = плац, пляц, майдáн. — Ой як вийдем на мандан та вдаримо в барабан. н. п.

Плачéвный, но = 1. плачлúвий, во (С. З.); бідолáшний, жалібний, но. — З жалобою моєю плачливою. Л. В. — Судила ся їй доля плачлива: з пъяницею побрала ся. Кн. 2. журнúй, смутнúй, но, тужлúвий, во, жалібнúй, но. — Смутний голос.

Плачéніе = латáння, залáтування.

Плачéй = д. **Плáкальщица** і **Плáкса.**

Плачéный = лáтаний, полáтаний. — Латана свита.

Плачлúвый = д. **Плаксúвый.**

Плачъ = плач, голосний — голосíння (С. Л.), сильний — ридáння, надто голосний — лéмент (С. Ж.), довгий — рý(ю)мсання.

Плашкóтъ = бáрка.

Плашмя́ = плáзом, лéжма, лежмóм, лїгма, лéжміть, лéзьма. С. Жел. Пар.

Плащани́ца = плащани́ця.

Плащъ = плащ (С. Жел. Л.), керéя (К. Ч. Р.), гуцульський — сардáк (Федьк.), д. ще під сл. **Епанчá.** — Шевченко накинув його своїм плащем. Кн.

Плева́ = 1. плївá, плївка. 2. полóва (д. **Мякúна**).

Плевáка = плювáка, плювáчка.

Плевáльникъ, ца = плювáльниця.

Плеванíе = плювáння.

Плевáть, ся, плю́нуть, ся = плювáти, плюнути, ся.

Плéвелъ, плéвелы = 1. рос. Lolium L. — мітлúця. 2. полóва (д. **Мякúна**).

Плевáкъ = 1. плювóк, харкотúння. 2. червячóк, з котрого виплóжуєть ся мýха.

Плéвый = мізéрний, пїкчéмний.

Племенúтый = сїмяни́стий. (Пр. д. під сл. **Плодовúтый**).

Плéмя = 1. плéмъя, плїмъя, племенó, нарóд. — Не на наше племъя ляже сором тій неволї. Ос. 2. рід, поколїння, плід (С. З.), плéмъя, плїмъя, нащáдок (С. З.), нащáдки, лайливо — кóдло (С. З. Л.). — Поколїння поколїнню об тобі розкаже — і твоя, кобзарю, слава не вмре, не поляже. Ос. — Нї роду, нї плоду. Кр. — Кляне твій рід і плід. н. о

Племя́нникъ = небо́ж (С. З. Л.), небі́ж (С. Л.), племе́(і)ник, по братові — брата́нич, брата́нчик (С. Ш.), синове́ць (С. З.), по сестрі — се́стрич, сестре́нець (С. З.), се́стрі́нець (Л. Сам.). — Сомко заслихавши певне о ізмінї сестренця своєго Юрася Хмельницького. Л. В.

Племя́нница = небо́га (С. З. Л.), здр. небі́жка, племе́(і)ниця, по братові — брата́ничка, синови́ця, по сестрі — сестри́чина, сестри́ниця.

Племя́нниковъ = небо́жів.

Племя́ничій = небо́гів, небо́жів.

Племенно́й = племі́нний. — **Племенно́й быкъ** = бага́й. — **П. жеребе́цъ, бо́ровъ** = ста́дник. С. З.

Плена́ = 1. ска́за, щерби́нка (на пр. на марморі, на металю).

2. пліва́, здр. пліва, на молоцї — шку́рка, кожушо́к.

Плени́стый = щербинова́тий.

Плёнка, плёночка = д. **Плена́** 2.

Плеска́ніе = плю́скання, плюск, хлю́пання.

Плеска́ть, ся, плесну́ть, ся = 1. плю́скати, ся, плюскотїти, хлю́пати, ся, хлюпотїти, хлюпоска́ти, ся, хлюпоста́ти, ся (Ос.), плюсну́ти, хлюпну́ти, ся. — Дитина плюскаєть ся в водї ручентями. Кн. — Хлюпощуть ся качаточка поміж осокою. К. Ш.

2. плеска́ти (С. З.), ля́пати, плесну́ти, ля́пнути (в долонї). — Іде малий та в долонї плеще. н. п.

Плескъ = д. **Плеска́ніе.**

Плёскъ = хвіст з перо́м у вели́ких риб.

Плесна́, Metatorsus = плесно (С. Жел.), плесно́ (Чайч.), плю́сно (С. Жел.), плїсня́ (Ніс.) — передня частина ступнї.

Плесну́ть, ся = д. **Плеска́ть, ся.**

Плести́, плесть, сплесть, ся = 1. плести́, сплести́, ся. — Сплїв батіг.

2. плести́ ся, ви́ти ся, обвива́ти, обповива́ти, обпови́ти. — Чи не той то хміль, що по тичинї вьеть ся? н. д. (Д. ще під сл. **Обвива́ть, ся**).

3. плескати і т. д. д. **Болта́ть 3.** — З тебе усе село буде сьміятись, коли будеш отаке плескати. н. о. Гр. Чайч.

Плести́ся = пле́нтати ся (С. З.), волокти́ ся (С. Л.), тягти́ ся (С. Л.), чвала́ти (С. Л.), теле́пати ся (С. Ш.), тїпати ся, плуга́нити ся, плужи́ти ся. — Воно поміж народом пленталось, то й бачило довлї. Г. Бар. — Вони тихо плентались дорогою. Лев. — Доки він плентав ся чужими шляхами. Кн. — Розпитав кудою йти і поплентав ся. Кн. (Д. ще під сл. **Брести́**).

Плесь = хлюп, плюсь. — Пливе човен води повен, та все хлюп, хлюп. н. п.

Плете́льщикъ, ца = плетїй, ка (С. Жел.), кошиків — кошика́рь (С. Жел.).

Плете́ніе = плетїння, весїльного вінка — вінкоплете́тини.

Плетени́ца, плетёнка = плетени́ця, ко́шик, кошо́вка і т. д. д. **Корзи́на.**

Плетёный = пле́тений.

Пле́те́нь = плетїнь, пліт, тин (С. Л. Ш.), тино́к, лїса, лїска (С. Л.), покриття на йому — острішок, острішина, накидане гноєм — зага́та, поперешний — перети́нок, місце, де перелазять — перела́з, місце коло тину — перетїнок у водї для лову риби — їз, їзо́к. — Поплели навкруги плетнї, а проїхати й нїкуди. Кн. — Циган своє за пліт волочить та ще хвалить. н. пр. — Вчепив ся, як слїпий плота. н. пр. — З доброго плота добрий і кіл п. пр. — Близько двору коло плота поглядаю на ворота. Руд. — Ой як би я волів мала, то б такими козаками плоти підпирала. п. п. — Живе, як сорока на тину — хто йде, сполохне. н. пр. — Хоч з чинами та попід тинами. н. пр. — Хоч бий, хоч лай, тільки через тин не кидай. н. п. — Через низький тин усї собаки скачуть н. пр. — З улицї лїса добра, нова, торік городив її. Кн. — Сидить півень на загатї, крикнув: кукуріку! н. п. — Як би мінї не тини та не перетинки, ходив би я до дївчини що день, що годинки. н. п. — За поповим перелазом там стояло троє разом. н. п. — **Ста́вить плете́нь** = тинити (С. Ш.).

Плетешо́къ = 1. па́смо, ста́лька (С. З.) — Заплела косу у три стальки.

2. шнур, шнуро́к.

Плетей = плетїйка.

Плетнёвый = пле́тений. — **Плетнёвая и́згорода** = д. **Плете́нь.**

Плеть, плётка = 1. з прядива — пліть, батіг, батіжо́к (С. Ш.), пу́га, пу́жка (Ос.), з реміня — карба́ч, малаха́й, канчу́к, товста і коротка — нага́й, нага́йка, з трьома кінцями — тройча́тка (С. Ш.). — Та взяв милий дротяную пліть, та й став милу у плеченьки гріть. н. п. — Та взяв милий дротяну нагайку, та див жінку з вечера до ранку. н. п. — В руках нагайський малахай. н. о. (Д ще під сл. **Нага́йка**). — **Пле́тью о́буха не перешибёшь** = голово́ю му́ра не пробъеш. н. пр.

2. гу́дина, огу́дина (С. З.), зб. — о́гуд

(С. З.), огýдиння, на пр. у огірків, кавунів і динь.

Плéха = д. **Непотрéбница.**

Плечевóй = плéчний. С. Жел. — **Плечевáя кость** = цівка. Чайч.

Плечúстый = плечáтий, плечáстий, плечнúстий. С. Жел.

Плечнóй = д. **Плечевóй.**

Плечó, здр. **плéчико**, поб. **плечúще** = 1. плечé, здр. плеченя, тко, мн. плéченьки, плечúщі, рáмо (С. З. Л.). — **Плечó съ плечéмъ** = пóплічі (С. З.), óплічі (С. Л.), плічó-плічі (С. Л.). — Івась Коновченко тее зачувае, велику радість має, з полковником поплічі сїдае. н. д. — **Черезъ плечó** = пóзплічі. — **Говорúть зъ плечá** = необміркувáвши.

2. лопáтка. — Купив лопатку телятини.

Плеéйды, сузíрря = волосожáр (С. З. Л.) квóчка (С. Л.), квóчка з курчáтами.

Плúнтусъ = плúнтус, лúштва.

Плитá = 1. плитнúк (камінь).

2. плúта, плúтка, тáфля, тáхля (С. Ш.).

Плúтный = плитóвий, плитнякóвий.

Пловéцъ = д. **Плáватель.**

Пловýчій = плывýчий. — **П. мостъ** = живúй, наплавний міст.

Плóвъ = д. **Плáвъ.**

Плодúть, ся = плодúти, розвóдити, водúти, ся.

Плодовúтость = плíдність, плодю́чість, родовúтість, родю́чість. С. Жел.

Плодовúтый, то = про рослину і тварь — плíдний, но (С. Ж. Жел.), про тварь — сїменúстий, плодю́чий (С. Жел.), плодли́вий (С. Жел.), плíдливий, родовúтий, про дерево ще — родю́че, про землю, країну — родю́ча (С. Л.), хлíборóдна, хлíбна, хлíбодáйна, врожáйна, урожáйна (С. Ш.), тýчна, про кішку, вівцю — котю́ча, про свиню — порóслива (С. Л.). — Плíдне дерево в раю приймають, безплíдне з раю викидають. н. пр. — Плíдна матка. С. Жел. — Корови добрі на молоко і сїменисті — що весни по телятку. Кн. — Чи не свиня ж була: тричі на рік з поросятами, та коли не 12, так 10, така сїмениста. Кн. — Родюча земля. С. Л. — Ся країна славна спокон віку родючою землею. Бар. О. — Земля хоч супíсок, а проте родюча. Кн.

Плодóвый = плодовúй, овочéвий, овощóвий. — Хто б шляхтичу сад овощовий по тряс. С. Л.

Плодоизгнáніе = вúплив. — З баби і з матері вона тим жила, що випливи робила: дасть дання на виплив і виплила дитина мертва. Кн.

Плодоно́сный = д. **Плодовúтый.** (Про землю і дерева).

Плодоперемѣ́нный = плодозмíнний.

Плодоро́діе = урожáйність (С. Ш. Жел.), родю́чість (С. Жел.) і д. **Плодовúтость.**

Плодоро́дный = урожáйний і т. д. д. **Плодовúтый** (про землю).

Плодъ = плíд, óвоч, óвощ, нáрод, зоставлений на насїння — **насїнник**, садовий — **садовúна** (С. З.), городнїй — **горóдина, огорóдина**, зірваний — **рванúця, рванúчка**; **добýток**. — Чий корінь, того й плíд. н. пр. Ман. — Який дїд, такий його й плíд. н. пр. — Принесїть же овощ достойний покаяння. К. Св. П. — Усяке бо дерево, що не родить доброго овощу, рубають і кидають у огонь. К. Св. П. — Добутком такої переміни стала одірваність інтелїґенциї од народу. Кн.

Плóить = фалдувáти. С. Ш.

Пломбúровáть = пломбувáти.

Плóскій = рíвний, плоскúй (С. Жел.), плáский (С. З.), плескáтий, плескувáтий (С. Л.). — Хто служить з ласки, того мішок плаский. н. пр.

Плосковáтый = плескáтий, плескувáтий.

Плоскогýбцы = обцéньки. С. З.

Плоскогóрье = узгíрья.

Плóскость = 1. плóща (С. Л.), площúна (С. Л. Ніс.), площовúна, плащúна (С. З.). — Україна розлягаєть ся скрізь плащиною. Кулїш. С. З.

2. д. **Пóшлость.**

Плостúть = плю́щити, розплю́щувати.

Плотвá, риба Cyprinus idus = плíтка (С. З. Л.), плíточка, особливої породи — **краснóпірка** — Коли не з удкою, так з вершою ловив сперва овсяночку, а там давав ся знать ся й плíточкам. Бодянський. С. З.

Плотúна, плотúнка = грéбля, грéбелька, загáта, гáтка. С. З. Л. — В кінцї греблї шумлять верби, що я насадила. н. п. — Як бігла через гребельку, вхопила водицї крапельку. п. к.

Плотúть, сплотúть = зъєдиня́ти, злуча́ти, зъєдинúти, злучúти; збивáти, приганя́ти.

Плотúца, плотúчка = д. **Плотвá.**

Плóтникъ = тéсля, тéсляр (С. З. Л. Ш.), тесля́к, тéсник (С. З.), здр. — тéслик (С. Ш.), тесéльчик (С. Ш.), сокúрник, що обробляє балки — баля́р. — І в договорі положили, щоб теслї і другі майстрі латинські помогли Троянам достроїть новий городок.

Кот. — Тесляр на наймичку свою, неначе на свою дитину, теслю було і струг покине, та й дивить ся. К. Ш. — Ой як ми будем до одної ходити, наймемо собі тесника домовину зробити. н п. — Ой ішло два тесельчики; сїкуть-рубають самбір-деревце. н. п. Гал.

Плóтничать = теслюва́ти, майструва́ти, теслярува́ти (С. Ш.).

Плóтничій, плóтническій = те́сельський (С. Ш.), тесля́рський. — Тесельський цех. С. Ш.

Плóтничество = тесля́рство, тесле́рство. С. Ш.

Плóтничный = те́сельський. С. Ш.

Плóтность = щільність, дебе́лість.

Плóтный, но = щільний, но (С. Л. Жел.). суцїльний, не (С. Л.), дебе́лий, ло, про чоловіка — опа́систий (С. З. Л.), гладкий (С. Л.), тїли́стий. — О полудні гребли сїно і в валочки клали щільно. н. п. — Гляньте в середину — яка дебела кленина. Кн. — Щільно причинені двері. Лев. В.

Плотнѣ́ть = міцня́ти, міцнїшати, про чоловіка — гла́дшати.

Плотовóй = плитови́й.

Плотоугóдіе = пóхіть. С. Пар.

Плотоугóдливый = похітли́вий.

Плотоя́дець = мясоїд, мясоже́рець. С. Жел.

Плотоя́дный = мясоже́рний. С. Жел.

Плóтскій = тїле́сний. С. Ш.

Плотъ = 1. плит, пліт, мн. плоти́, невеликий з 3—5 дубків — то́рок. Ман.

2. для прання — кла́дка.

Плоть = 1. тїло. — Терпи тїло, маєш, чого хтїло. н. пр. — **Крáйняя плоть** = залу́на. С. Жел.

2. плоть, бруд (Херс).

Плóхо = пога́но (С. Л.), аби́-як, зле, ке́псько, нега́рно, не до́бре, не гара́зд, не до ладу́, не до дїла. С. Л. — Погано баба танцює, та ще й довго. н. пр.

Плохова́тый, то = погане́нький, ко, аби́який, аби́-як, благе́нький (С. Аф. Ш.), лихе́нький, невірненький. — Благенька свита. — Перше було ходить у невірненькій свиточцї, а тепер на йому жупан. К. З. о Ю Р.

Плохóвецъ, рос. Daphne mezereum L. = д. під сл. **Вóлчій.**

Плоховѣ́соватый = просте́нький, проста́цький; д. **Плохова́тый.**

Плохóй = пога́ний, ке́пський (С. З.), благи́й (С. Аф. Ш.), ми́ршавий, мізе́рний, аби́-яки́й, яки́й-не́будь, незна́ть яки́й (С. Л.), невíрний. — Кепський господарь, як десять робіт зачинає, жадної не кінчає. н. п. — Благий уже у мене човен. — Блага уже у мене хати. С. Аф. — То в которого не було драної невірної кожушини. н. д. — **Плóхо дѣ́ло** = ке́пська спра́ва; не пере́ливки. — Гриць зобачив, що кепська справа. н. п. С. З. — Я вже бачу, що не переливки, та навтїкача.

Плохóнекъ, плохóнько = д. **Плохова́тый.**

Плоша́ть = 1. гiршати, поганiти, поганiшати.

2. неглядїти, недба́ти, хи́бити. — **Не плоша́й** = бережи́сь. — **На Бóга надѣ́йся (упова́й), а самъ не плоша́й** = на Бóга покладáй ся, а сам робити не пура́й ся. н. пр. (Д. ще під сл. **Богъ**).

Плóше = гiрше, поганiше. — Йому гірше стало. — Хоч гірше, аби иньше. н. пр.

Плóшечный = каганцéвий.

Плошина́ = просто́та, проста́к, плоху́та.

Плóшка = каганéць, каганóк. С. З. Л. — Живе, як каганець без лою. н. пр.

Площа́дка = 1. д. **Плóщадь** здр.

2. пóміст.

Площадно́й = 1. майда́нний, пляцови́й.

2. база́рьний, неподо́бний. — Лаєть ся неподобними словами. Кр.

Плóщадь = майда́н (С. З. Л.), здр. майда́нчик (С. Л.), плац, пляц, плóща. — **Торго́вая плóщадь** = мíсто (С. З.), торго́вица (С. Ш.), торг, здр. торжóк (С. Ш.), де важпиця — важня́. — До сходу сонця рано-рано у Вифлеємі на майдані зійшов ся люд. К. Ш. — Ой як вийдемо на майдан, та вдаримо в барабан. н. п. — Рано збудять, оглядїтись не дадуть, перекличуть, до майдану поведуть, стануть вчить.. В. Щ. — Стояли в шиках посредї майдану сїчового. Л. В. — Ватага перейшла на соборний майдан. Пр. — Не велику й не багату чоловік построїв хату, — та й поставив у селї коло міста на шпилї. В. Щ. — Куди ідеш? на торговицю. С Ш. — Не хоче коза на торг, так ведуть. н. пр. — Бути козї на торзї. н. пр. — Пішов котик на торжок, купив в N. пиріжок. н. п.

Площи́ть = д. **Плости́ть.**

Площи́ца = мандавóшка.

Плуговóй = плуговий.

Плугоде́ржка, рос. Ononis spinosa L. = вóвча, бича́ча трава́, вовчу́г, яглúця, ягúль. С. Ан.

Плугъ = плуг, плужóк, що робить велику борозну — борознúстий. — Плуг складаєть ся з двох частин: 1. плуг, 2. колíшня, колíсня або телíга, телíжка. *Частúни*

плу́га: 1. градїль (основа або ричаг плуга), в йому ко́чит, ко́чик (Полт.), кучу́к (Херс.) — се кілок, за котрий чіпляєть тяж, гужа́ (Полт.) — ремінь або ланцюг, що звязує плуг з колїшнею, і па́склин — клин в градїлї, що держить чересло. 2. чересло́, що ріже землю, а в йому заборозе́ники — кілочки, що регулїрують чересло. 3. стовба́ — зъединяє градїль з лемішем. 4. жа́бка, щоб піднїмать або опускать градїль. 5. поли́ця, поли́чка, що одвертає скиби землї. 6. леміш — підрізує скибу, кінець його — перо́. 7. чепі́га — дві ручки плугові, щоб повертати плуг — робо́ча, де треба одрізувати скибу, і я́лова або гуля́ча, що йде по борознї. 8. хвостовики́, їх два, кожний нарізно зоветь ся за́хвісток, вони зъязують чепігу з лемішем, щоб брать глибшу або мілшу борозну. — Нема над те ремесло, як леміш та чересло. н. пр. — На весїлля берись, а за чепігу держись. н. пр. — Гей, гей воли! Чого ж ви стали? Чи поле дуже заросло? Чи леміша иржа поїла? Чи затупилось чересло. Руд. — *Части́ни колїшнї:* 1. вісь, кінцї її — рукави́, середина — плече́, на нїй залїзнї штабки зверху — сто́си, знизу — підісо́к, на кінцї рукавів — за́гвіздок або заколе́сник — кілочок. 2. ко́лесо одно цїле, а друге без обода — баране́ць, в йому сту́пица або коло́дка або ма́точина, з шпицями і залїзним обручем навкруги ступицї — ри́хвою. 3. сокирня́ або тупірня́ — регулятор для постанови плуга на ширшу або вузчу скибу, в нїй кладеть ся сокира. 4. ключ, до котрого чіпляють війце, а в йому крючо́к (Херс.) або шлю́га або нача́ка (Полт.), що за його чіпляють війце. 5. війце́ — дишель: коли припрягають друге війце, то між ними приробляють скра́клї. — Всї назви, належачі до плуга, записані Ф. Красиньським в с. Керелівцї в Звенигородщинї і провірені від людей з Полтавщини (село Срібне) і Херсонщини (с. Перешори); які були одміни в останнїх — те визначено — Полт. Херс.

Плу́жка = ру́чка (скрипки).

Плужни́къ = леміш (д. під сл. **Плугъ**).

Плута́ть, ся = плу́тати, ся, блука́ти, блудити, плентати ся.

Плутиш́ка = шалага́н, шалапу́т.

Плу́тня, частїше мн. **плу́тни** = шахра́йство (С. З.), шалапу́тня (С. З.), шалапу́тнява (С. З. Л.), крутїйство, крута́рство, ви́крутнї, моше́нство.

Плутова́тый = шахраюва́тий.

Плутова́ть = шахрува́ти (С. Л.), шахраюва́ти, махля́рити, махлюва́ти.

Плутовско́й = шахра́йський.

Плутовство́ = д. **Плу́тня.**

Плуть = шахра́й (С. З.), шалапу́н, плутя́га (С. З.); крутїй.

Плыть = плисти́, плúнути, на спинї — голів че́рева. — **П. внизъ по рѣкѣ** = на низ плисти́, за водо́ю. — Пливе човен води повен. н. п. — По небу блакітному хмарочка плине, питай її, брате, куди вона плине? І. Г. — Сльоза за сльозою плине. Кн.

Плѣни́тель, ница = чарівни́к, ця, ласк. чарівни́ченька. — Ой ти дївчина-чарівниченька причарувала мое серденько. н. п.

Плѣни́тельность = прина́дність. — Усьміх розлив ся по його очах, додаючи їм ще більше принадности. Фр.

Плѣни́тельный, но = прина́дний, но, знадли́вий, во, звабли́вий, во, чарівни́й, зала́сний. — Нїколи ще зоря любови не сяла для нього так чудово, так принадно. Фр. — І дивить ся всюди усе так звабливо, що тільки б здаєть ся радїв. Чайч. — Козак та воля — заласна доля. н. пр.

Плѣни́ть = д. **Плѣня́ть.**

Плѣнникъ, ца = полоне́ник (С. Л. Жел.), полоня́нець, полоняни́н (С. Жел.), полоня́нка, бра́нець (С. Ш.), бра́нка (С. Л. Ш.), невільник, ця, въя́зень. — Нїхто не можеть челядникy анї полоненику своєму нїчого записати, вольним його не вчинивши. Ст. Л. — Гей темницю одмикайте, з неї бранців випускайте. Кон. — Межи ними дївка бранка сидить собі на конику. н. д. — Гей ти, дївко-бранка, Маруся пошівна Богуславка, чому ти можеш знати, що у нашій землї за день тепера? н. д.

Плѣнническій = невóльницький.

Плѣнный = пліннúй, полóнний (С. Жел.); д. **Плѣнникъ.** — **Плѣнные** = полоня́не, бра́нцї, невóльники, ясúр (С. З.). — Хан у Крим повернув, набравши ясиру. Л. Сам. — Аби здобичами і ясирами не отягчати ся. Л. В. — У сьвяту неділю не сизі орли заклекотали, як то бідні невольники у тяжкій неволї заплакали. н. д.

Плѣнъ = пліn (С. Жел.), полóн (С. Жел.), невóля, бран. — Визволь, Господи! всїх бідних невольників з тяжкої неволї турецької. — Стару неньку зарубали, а миленьку в полон взяли. н. д. — Чи у бран забрали? н. д.

Плѣня́ть, плѣни́ть = 1. полони́ти, запо-

лони́ти (С. Л.), в невóлю, у брáн забрáти, взя́ти. — Мале дівча полонили, тільки хлопця не вловили. І. Г. — Отця, неньку погубили, мене малу полонили. І. Г.

2. чарува́ти (С. Л.), на́дити, ва́бити, учарува́ти (С. Ш.), причарува́ти (С. З.), прина́дити, прива́бити (С. Л.). — Причарувала мою ти душу, тепер без тебе плакати мушу. н. п. — Ти принадив мою душу, пригорнув її до себе. К. П.

Плѣсень = цьвіль (С. З.), на кружках у дїжках — плїснявка. Лев. — Уся стїна цьвіллю взялась. Кн.

Плѣсневѣлый = цьвіли́й.

Плѣсневѣть = цьвісти́ (С. Л.), зацьвіта́ти (С. З.), цьві́ллю, мóхом бра́тись, обростáти.

Плѣсна = плїснявка (на языку).

Плѣснь = д. **Плѣсень**.

Плѣшáкъ, плѣши́вецъ = плїши́вець (С. Жел.), голомóзько, голомши́вець, шолуди́вець, лиса́к.

Плѣши́вый = плїши́вий (С. Жел.), голомóзий (С. Аф. Жел. З. Л.), голомши́вий, шолуди́вий, ли́сий, про вівцю — штимувáта. — **Плѣши́вая голова́** = ги́ря (Ос.). — Багато, як у голомозого чуприни. н. пр. — Насьміяв ся шолудивий голомозому. н. пр. — Шолудиве порося і у Петрівку змерзне. н. пр. — Забажала гиря кісничків. н. пр.

Плѣши́вѣть = ли́сїти, шолуди́віти. — Вже над чолом лисїє, а він за дівчатами гайсає. Кн.

Плѣшина, плѣшь = ли́сина, плїш (С. Жел.), голомóзина (С. Жел.), шóлудї. — Аби голова, а шолудї будуть. н. пр.

Плюга́вець = плюга́вець, ми́ршавець, пога́нець.

Плюга́вый = плюга́вий, ми́ршавий, пога́ний.

Плюну́ть = д. **Плева́ть**.

Плюсна́ = д. **Плесна́**.

Плюсникъ, рос. Sticta pulmonacea Ach. = дубóва ла́па. С. Ан.

Плющи́ть = д. **Плости́ть**.

Плющъ, рос. Hedera Helix L. = плющ, прочита́н (Под.), повíйка. С. Ан.

Пляса́ть = танцюва́ти, таньцюва́ти (С. Ш.), танчи́ти (С. Ш.), гопака — гопцюва́ти. — Аби таньцювати, а робити і лихо навчить. н. пр. — Ріжуть скрипки і бандури! Дівчата гопцюють. Гул. Ар.

Пля́ска = та́не́ць, та́нцї, та́ньцї. С. Ш. — Які грачі, такі й таньцї — позбивали собі пальцї. н. пр.

Пляса́унъ, пляса́унья = танцюри́стий, таньцюри́стий, таньцюри́ста, таньцюри́стка, тане́чниця, таньцю́ра (сп. р.). — С. Ш. Л. — Ледачій танечниці і хвартух на завадї. н. пр.

Плясовóй = тане́шний, до та́нцю. — Заграйте якої небудь до танцю.

Пневмати́ческій = пневмати́чний. — **П. маши́на** = духова́ машúна.

Пни́стый = пенякува́тий.

По = по, до, з, за (на питання: по чому? по що, по кого? по кім, по чім?). — По синьому морю. — Робити по закону. — До смерти тебе не забуду. — Вода дойшла до мосту. С. Л. — Пішов би я в лїс по дрова — в мене жінка чорноброва. н. п. — Дівчинонька по гриби ходила. н. п. — Пішла на базарь по нитки. — Пішов по лїкаря. — Плаче за братом. — Не суди мене з очей, суди з плечей. н. пр. — **Идти́ по́ полю, по́ лѣсу** = йти́ полем, лїсом, га́єм. — Чорнобрива дівчинонька ходя гаєм плаче. н. п. — **Сдѣлалъ по его́ совѣту** = зроби́в за його́ пора́дою, як він ра́див. — **По дѣлу** = за дїлом. — Тату! ось до вас чоловік прийшов за дїлом. Кр. — **По оши́бкѣ** = чере́з поми́лку, помили́вшись (Чайч.). — **По э́тому дѣлу** = в сїй спра́ві. — **Нѣмецъ по происхожде́нію** = Нїмець з ро́ду, ро́дом. — **По о́бщему согла́сію** = за спільною згóдою. — **По ми́лости ба́рской** = з ла́ски па́нської. — **По не́нависти ко мнѣ** = з нена́висти до ме́не. — **По моему́ мнѣнію** = на мою́ ду́мку. — **По несогла́сію** = чере́з незго́ду. — Через незгоду всї пропали, самі себе звоювали. п. Мазепина. — **Родня́ по женѣ** = ро́дич через жíнку, по жíнцї. — **Скуча́ть по женѣ** = за жíнкою ну́дитись. — **Вздыха́ть по не́й** = зітха́ти за не́ю. — Кого кохає, за тим і зітхає. н. пр. — **Вы́стрѣлить по ко́мъ** = стре́лити на ко́го.

Поалѣть = почервонїти, зчервонїти.

Поáхать = поóхкати.

Побáбничать = побабува́ти, поба́бити. — Побабувала років скільки, та й кинула.

Побагровѣть = почервонїти, зчервонїти.

Побáиваться = боя́ти ся (трохи) — Вона таки боїть ся трохи свого чоловіка.

Побалабóнить = побазїкати; подзвонúти, потеле́нькати.

Побалагу́рить = побала́кати, побазїкати.

Побаламу́тить = побаламу́тити, покаламу́тити.

Побáливать = болїти (часом, трохи), неду́гувати. — Голова часом болить.

Побалова́ть = 1. поба́лувати ся, попустува́ти, погра́ти ся. — Побалував ся трохи, пора й за книжки.
2. поба́лувати, попе́стити, пома́зати (кого).

Поба́лтывать = 1. сколо́чувати, колоти́ти (по троху або часами).
2. бала́кати, белькота́ти. — Дитина починає вже белькотати.

Поба́нить = поба́нити, поми́ти.

Побарабо́шить = покуйо́вдити, покудо́вчити і т. д. д. **Бараба́шить.**

Побара́хтаться = пововту́зити ся, побо́рсати ся; поборіка́ти ся.

Поба́риться = запанїти, попанїти. — Сидить мила — запанїла, чорт ма дров нї поля́на. н. п.

Поба́рски = по па́нському, як пан.

Поба́рствовать = попанува́ти.

Побарышничать = побаришува́ти, погандлюва́ти.

Побасе́нка = побре́хе́нька. С. Л. Кв.

Побаю́кать = полю́ляти, полюлю́кати, поколиха́ти, поколиса́ти.

Поба́ять = побала́кати.

Побездѣ́льничать = побайдикува́ти, поледарюва́ти, прогуля́ти (де-яку годину).

Побезпоко́ить, ся = потурбува́ти, ся (С. Л.), поклопота́ти, ся.

Поберега́ть, ся = берегти́, стерегти́, ся.

Побере́жникъ = берегови́й ві́тер.

Побере́жный = берегови́й, прибере́жний. — **П. жи́тель** = бережа́нин. — Усї бережане змагають ся проти його волї. Кн.

Побере́жье = бе́рег, прибере́жжя.

Побере́чь, ся = поберегти́, ся, постерегти́, ся, поглядї́ти, пошанува́ти, попильнува́ти (С. З.). — Пошануй худобу раз, вона тебе десять раз пошанує. н. пр.

Побесѣ́довать = побала́кати (С. З.), порозмовля́ти.

Побива́ть, поби́ть = побива́ти, поби́ти, попоби́ти, хворостиною — хльо́сту да́ти, почухра́ти, палицею — поломачити, посуду — потовкти́, хлїб, траву — потоло́чити, трохи — поколо́шкати. — Попобив його добре та й пустив. Чайч. — Потовк горшки й миски. — Гряд поколошкав трохи хлїб. Чайч. — Ще й мінї він ребра поломачив. Гр. Чайч.

Побира́ть = забіра́ти, забра́ти, взя́ти. — **Чортъ тебя́ поберя́** = неха́й тебе́ чорти́ візьмуть.

Побира́ться = старцюва́ти, проси́ти ми́лостиню, пої́д ві́конню ходи́ти.

Побиро́ха = прошак і д. **Ни́щій.**

Поби́ть = д. **Побива́ть.**

Побла́говѣстить = подзвони́ти.

Поблагодари́ть = поди́кувати. — Встаньте, бояре, встаньте, шапочки поздіймайте і подякуйте. н. п. — Подякував за хлїб, за сіль і за науку добрим людям. К. Ш. — Хлїбороб уклонив ся бабі, подякував тай поїхав. н. к. Гр. Чайч.

Поблагопріятствовать = погоди́ти, пощасти́ти, поспріяти. — І розміг ся чумаченько, доля погодила: дванадцять пар волів має та ще й грошей силу. Мова. — Погодив мінї Бог і на сей рік: почав я розживатись. О. Ст. — Спасибі попа! поспріяв мінї придбати обложок. Кн.

Поблажа́ть = потура́ти. С. З. Л. — Не потурай дитині. С. З. — Не потурай журбі: вона тебе під серце, а ти їй під ніс перцю. н. пр. — Я своїм парахвіянам не потураю, мужикові нї по що у зуби глядїти. Лев. — А козак добре дбає, на жінку не потурає, жінцї віри не діймає. н. д. — Коли у тебе грошї є, що не скажи, всяк потурає, брехню за правду всяк приймає. Ал. — То ти, дочко, не потурай свекрусї, не мовчи їй. Лев.

Поблаже́нствовать = пораюва́ти.

Побла́живать, поблажи́ть = дурі́ти, пустува́ти (часом).

Побла́жка = потура́ння, по́пуск (С. З.).

Поблева́ть = поблюва́ти.

Поблёклый = зівъя́лий, збля́клий (на пр. квітки), полиня́лий (на пр. тканина), змарнїлий (чоловік).

Побле́кнуть = збля́кнути (С. З. Л.), зівъя́нути, побля́кнути, полиня́ти, поні́дїти, змарнїти, помарнїти. — Сиві воли поздихають, так саме й корови, біле личенько не зблякне, анї чорні брови. н. п. — Полиняли брови, помарнїло личко, обсипала дїтвора, як перепеличку. н. п. — Всї мої квіти лугові понидїли, що твоїх кольорів у себе не видїли. н. п.

Поблестѣ́ть = поблищати, поблиска́ти.

Поблея́ть = побе́кати, поме́кати і т. д. д. **Блея́ть.**

Поблиста́ть = д. **Поблестѣ́ть.**

Поблуди́ть = 1. поблука́ти, поблуди́ти, потиня́ти ся. — Поблукавши мій Петрусь, та й до дому знов вернувсь. Кот.
2. побахурова́ти, поволочи́ти ся.

Поблужда́ть = д. **Поблуди́ть 1.**

Поблѣдне́лый = зблїдлий, побілїлий, пополотнїлий. — Сидить Галя в головах у брата, дрібні сльози ронить на чоло пополотнїле брата. Ст. С.

Поблѣднѣть = зблі́днути (С. Л.), зблі́днѣти, побліднути, побілі́ти (С. Л.), як полотно — пополотні́ти (С. Л.). — Побліднла на виду. К. Ч. Р. — Побіліе, як крейда, як стіна. н. пр. — Вона вся пополотні́ла з ляку.

Побогатырски = полица́рському.

Побогатѣть = забагатіти, побага́тшати, розбагатіти, розжи́ти ся, про кількох — порозжива́ти ся.

Побода́ть = поколо́ти, побу́цати, побу́цькати.

Пободри́ться = побадьори́ти ся, побасува́ти. — Кобила не така, як Свиридова або Стецькова, що гонів з десять як побасували, то й ноги повідкидали. К. Х.

Побожи́ться = забожи́ти ся, покля́сти ся, заприсягти́. — Готов забожить ся. Кн.

Побо́й = побі́й. С. Жел. — Ти заплатиш мінї за побій. Сп.

Побо́ище = д. **Би́тва.**

Поболта́ть = 1. побо́втати, поколоти́ти, сколоти́ти.

2. побала́кати, побазі́кати. С. Л.

3. поколиха́ти, похита́ти, помаха́ти, подри́ґати.

Поболѣть = поболі́ти, послабува́ти, похворі́ти, похорува́ти. — Поболить та й перестане. — Бодай же вам, чумаченьки, воли похворіли, як ви мої часнята з кашою поїли. н. п.

Побора́ть, побороть = 1. побо́рювати, поборо́ти, зборо́ти. — Не той козак, що поборов, а той, що вивернувсь. н. пр.

2. перемага́ти, змагати, верх, го́ру бра́ти, перемогти́, змогти́, поду́жати (С. Л.), здоліти, верх, го́ру взя́ти. (Д. **Одолѣва́ть**).

3. заступа́ти ся, оборона́ти, рятува́ти, заступи́ти ся, оборони́ти, порятува́ти.

Побормота́ть = 1. побуркота́ти, потуркота́ти.

2. побурмота́ти, помурмота́ти, помимрити, похарама́ркати.

Побо́рникъ, ца = засту́пник, ця, оборо́нець, оборо́нця (С. З.).

Побороня́ть, побороновáть = заволочи́ти, заскоро́дити (д. **Бороня́ть** 2).

Поборо́ть = д. **Побора́ть.**

Побо́ръ, частіше мн. **побо́ры** = здира́ство.

Побо́чный = 1. побі́чний, боковий, сторо́нній.

2. д. **Незаконнорóжденный.**

Побоя́рски = д. **Боя́рски.**

Побоя́ться = побоя́ти ся; постерегти́ ся.

Побра́живать = 1. пле́нтати ся і т. д. д. **Брести́.**

2. д. **Броди́ть 3.** (починати).

Побра́жничать = погуля́ти.

Побра́нивать, побрани́ть, ся = ла́яти, ся, зла́яти, покарта́ти, пола́яти, ся. — Полаялись та побились молодиці. Лев. — Покартай словами його, а не бий. Номис.

Побра́нка = ла́йка, сва́рка.

Побра́сывать = ки́дати, розкида́ти.

Побрата́нецъ, побрати́мъ = побрати́м, на́званий брат.

Побра́тски = побрате́рськи, брате́цьки, за брáт. — Вони братецьки мов жили. Гр. — Їли разом, за брат жили. н. о. Кіев. Ст.

Побре́згать = погре́бати, погре́бувати, погидува́ти; погордува́ти. — Та ще й не погидували нашими злиднями, а привітали мов рідню. Лев. В.

Побренча́ть = побрязча́ти, побри́нькати і т. д. д. **Брезжа́ть.**

Побрести́, побре́сть = побрести́, потягти́, повіяти ся, почвала́ти, попле́нтати ся (Ос.), потеліпа́ти ся, пошкандиба́ти. — Побрів народ, як очманілий, побрів од шинку до шинка. В. Ш. — Взявши торбу, потяг у Вільшану. К. Ш. — А він набрав дров, та й потяг собі помалу. Чайч. — Воно й повіяло ся з нашого села. Кн. — Ціпок у руки взяв і почвалав. Гр. — Потеліпавсь по воду. Кр.

Побри́ть, ся = поголи́ти, ся, ви́голити, ся, оголи́ти, ся. — Брати на панщину ходили, поки лоби їм поголили. К. Ш. — Він чистенько оголив ся і в жупана нарядив ся. н. п.

Поброди́ть = поблука́ти, пове́штати ся і т. д. д. **Броди́ть.**

Поброса́ть = поки́дати. С. Л.

Побры́згать = побри́зкати, побри́зькати, попри́скати, попо́рськати (К. Ч. Р.).

Побрюзжа́ть = побурча́ти, помурча́ти, побурмота́ти, побуркоті́ти.

Побря́кать = побря́зкати, побрязча́ти, забрязча́ти.

Побряку́шка = бря́зкало, бря́зкальце і д. **Бренча́лка.**

Побряца́ть = побрязча́ти і д. **Брезжа́ть.**

Побуди́тельный = спонука́ючий.

Побуждáть, побуди́ть = буди́ти, спонука́ти. — Оповідач мовчить за причини, не виявляє пружин, які спонукали до походів Русів. Бар. О.

Побужде́ніе = побу́дка, по́вод, спонука́ння. — На ради з такими побудками то сюди то туди хвіяли ся. Л. В. — Зробив так

за поводом власної волі моєї. Л. В. — Не дбали про задоволенне егоїстичних спонукань самолюбства. Пр.

Побу́йствовать = побушува́ти, побуя́ти, пошарабу́рити, повойдува́ти.

Побунтова́ть = побунтува́ти, ся.

Побура́вить = посве́рдлити, повертіти.

Побурла́чить = побурлакува́ти, пробурлакува́ти.

Побурли́ть = побушува́ти, побурха́ти, поклекотіти.

Побурча́ть = побурча́ти, побуркота́ти, побуркотіти, побурхотіти.

Побуча́ть = погудіти, погусти́ і т. д. д. **Бунча́ть.**

Побушева́ть = д. **Побу́йствовать.**

Побу́чить = позоли́ти, полу́жити. — Позолили мої дівчата плаття. К. З. о. Ю. Р.

Побуя́нить = д. **Побу́йствовать.**

Побыва́ть = побува́ти; одві́дати, навідати.

Побы́ть = побу́ти, пробу́ти.

Побычи́ться = 1. похму́рити ся.
2. спина́ти ся, опина́ти ся, пруча́ти ся (де-кільки часу).

Побѣга́ть = побі́гати.

Побѣгу́шки, у виразі: **„на побѣгу́шкахъ“** = у побіге́ньках, за попи́хача бу́ти. — Цілий день у побігеньках. Лев.

Побѣгъ = 1. утічка, утеча, тіка́ння, утік, утіка́нка, втек. С. Ш. — Для утічки з тюрми. Б. Н. — Утіканка не славна, але пожитечна. н. пр.
2. пасі́нок, пасинки́ (відсіля гл. пасинкува́ти), па́рост, па́го́нець і т. д. д. **О'тпрыскъ.**

Побѣда = 1. побі́да, ст. звитя́жство (С. Ж.). — Зичим хвалебного над неприятелем звитяжства. Київ. Ст.
2. перемо́га.

Побѣди́тель, ница = побі́дник, ця, стор. — звитя́жця (С. Ж.). — Еул, Енеїв як наслідник, похвальну рацию сказав і свій палаш, що звав ся побідник, до боку Низа привъязав. Кот. — Придбав собі славу побідника. Пр. — Кияне вийшли назустріч побідникові. Бар. О. — Поляки обходили ся, як побідники з завойованими. Бар. О.

Побѣди́ть = д. **Побѣжда́ть.**

Побѣдный, побѣдоно́сный = побі́дний.

Побѣжа́ть = побігти, швидко — дремену́ти, чкурну́ти, махну́ти, дмухну́ти, шасну́ти, шатну́ти, тупаючи — затупотіти, про дітей — покопотіти (К. Д.). — Втік — не втік, а побігти можна. н. пр. — Дременув, аж литками креше. н. пр. — І красти бублики шатнули школярі. Гр.

Побѣжда́ть, побѣди́ть = побіжда́ти, побива́ти, ст. звитяжа́ти (С. Ж.), побіди́ти, поби́ти, звитя́жити, повоюва́ти, звоюва́ти; перемага́ти, змага́ти, перемогти́ і т. д. д. **Осиливать.** — Пан Хмельницький добре вчинив: Польщу засмутив, Волощину побідив, Гетьманщину звеселив. н. д. — Сагайдак і шаблю, которими неприятеля звитяжав. Київ. Ст. — Радять ся, як їм того змія (що напав на їх) повоювати. н. к. — Мазепа бояв ся Палія, щоб він його не звоював. п. о. К. З. о Ю. Р. — Та ми ж його (Турка) та не звоюєм, тільки роздратуєм. н. п.

Побѣ́жка = біг, ходá. — У цього коня добра хода.

Побѣжникъ = довги́й ремі́нь замі́сць ди́шля в санка́х (в Сібіру, де їздять собаками).

Побѣливать = білити, побіля́ти.

Побѣли́ть = побілити, ви́білити, про кілько — повибілювати.

Побѣси́ть = подратува́ти, посе́рдити.

Побѣси́ться = показити ся; полютова́ти; помордува́ти ся, подурі́ти. (Д. **Бѣситься**).

Побѣсновáться = полютова́ти.

Повáдиться = д. **Повáживаться.**

Повáдка = 1. зви́чка; унáда (С. Ш.).
2. потурáння, по́пуск (д. **Поблáжка**).

Повáдливый, во, повáдный, но = звичний, но, зви́клий, ло; унáдний, но, унáдливий, во. С. Ш.

Повáдчикъ = привідця.

Повáживать = води́ти або вози́ти (часом).

Повáживаться, повáдиться = звика́ти, зви́кнути; унáжувати ся, унáдити ся (С. Л. Ш.), понáдити ся (С. Л.), знáдити ся (С. Л.), занáдити ся, роспонáдити ся. — Звик по неділях байдики бити, так і в понеділок не візьметь ся за роботу. Кн. — Унадив ся, як свиня у моркву. н. пр. — Посіяла мак над водою, та внадив ся як з бородою. н. п. Под. — Унадилась свинота до чужого болота. н. пр. — Як вовк до кошари унадив ся. н. пр. — Лисичка внадилась до тиєї яблуньки. н. к. — Оце помічаю, що вона понадилась проти череди і під вербу виходити. Кн. — В той садок до яблук занадив ся сокіл. н. к. — Роспонадив ся вовк, ще йде. н. к. Ман.

Повáжничать = попиша́ти ся, повелича́ти ся, побундю́чити ся.

Повáксить = поваксува́ти. — Поваксував чоботи.

Повали́ть, ся = 1. повали́ти, звали́ти, ся, покоти́ти ся. — Вітер дуба звалив. — І покотились яничари. К. Ш.
2. сну́ти, посу́нути, пошелéвкати. —

Коли це люди як сунуть з хати. н. к. — Так і пошелевкали всї в хату. Полт. Чайч.

Пова́лка, у виразї: **„въ пова́лку“** = по́котом. С. З. — Покотом полягали. С. З. — Зійшло сонце, — ляшки-панки покотом лежали. К. Ш.

Пова́лъ = 1. д. **Моръ, Падёжъ.**
2. у виразї: **„на пова́лъ“** = ло́ском, по́котом. С. З. — **Уби́лъ на пова́лъ** = на сме́рть заби́в.

Пова́льный = поголо́вний. — **Пова́льная болѣ́знь** = по́шесть, повітря і д. **Моръ.** — Була пошесть, то всїх нас перекачало. Кр.

Поварáксать = побáзграти, поля́пати.

Поварга́нить = побри́нькати, погра́ти на дримбі.

Пова́ренный = кухе́нний.

Поварёнокъ = кухарча́ (Ос.), ку́хтик. С. Л. — Тарас мусїв зробитись кухарчам. Кн. — Повернув ся Шевченко до пекарнї на кухарча. Кн.

Пова́ривать = вари́ти (по малу).

Поварúть = поварúти.

Поварúха = 1. кухова́рка, ку́харка (Пр. д. під сл. **Кухáрка**), по́варька (д. під сл. **Пова́рня**).
2. жінка ку́харева.

Пова́рничать = кухарюва́ти, кухова́рити.

Пова́рня = пека́рня, ку́хня (С. З. Л.), пова́рня. — Повернув його на пекарню навчати ся куховарству. Кн. — Піймали турибку, понесли її на поварню, а по́варька й каже.. н. к. Ман. (Пр. д. ще під сл. **Ку́хня**).

Поварскóй = ку́харський.

По́варство = ку́харство, кухова́рство. — Навчати ся куховарству. Кн.

По́варъ = ку́харь, ку́хар (С. Л.), кухова́р. — Щоб кухарь з голоду умер, то б на цвинтарі не поховали. н. пр. — Гадав зробити з його куховара і повернув його до пекарнї. Кн.

Повахля́ть = побáзграти, попарто́лити.

Пова́щивать = пово́щувати, вощи́ти (по малу).

Поввёртывать = повкру́чувати.

Поведéніе = пово́дїння (С. Жел.), пово́дженє (Кн.), поведїнка, поведéнция (С. З.), повела́чка (Ман.). — Таке поводженє скидаєть ся на панські примхи. Кн.

Поведёрно = ві́драми, на відро́.

Повели́тель, ница = повели́тель, ка.

Повеличáть = повеличáти, послáвити.

Повелѣвáть, повелѣ́ть = 1. веліти, наказувати, загáдувати, звеліти, наказáти, загадáти.
2. панувáти, верхово́дити (С. Л.).

Повелѣ́ніе = веління, наказ (С. Л.), за́гад (С. Л.).

Поверга́ть, пове́ргнуть, ся = ки́дати, ся, скида́ти, ся, па́дати, вали́ти, ся (С. Л.), ки́нути, ся, ски́нути, упáсти, звали́ти, ся, повали́ти, ся, підгорну́ти (Ос.).

Повернýть, ся = поверну́ти, завернýти, ся.

Повёрстный = верстови́й.

Повёрстывать, поверста́ть, ся = рівня́ти, порівня́ти, зрівня́ти, ся.

По́вертень, рос. Tropaeolum L. = красóля, красу́лька. С. Ан.

Повёртывать, повернýть, ся = вертїти, поверта́ти, повернýти, оберну́ти, ся.

Повертѣ́ть, ся = повертїти, покрути́ти, ся.

Пове́рхностно = зве́рху, позверхо́вне (Л. В.).

Пове́рхностный = 1. ве́рхнїй, поверхо́вий, 2. неглибо́кий, безосно́вний.

Пове́рхность = верх, по́верх (С. Л.), пове́рхня. — Доторкнувшись до єдвабного верху. Кн. — Озираючи поверхню царства. Пр.

Пове́рхъ = зве́рху, на ве́рсї (С. Л.), по ве́рсї (С. Л.).

Повеселúть, ся = повеселúти, звеселúти, ся.

Повеселѣ́ть = повеселїти, повеселїшати (С. Л.). — І у нас трохи повеселїшало.

Повести́, пове́сть = повести́, силоміць — попрова́дити, потягти́.

Повечéріе = вечі́рня.

Повечерѣ́ть = повечеріти, звечеріти. — Звечеріло, ніч заходить, місяць з хмари не виходить. В. Щ. — Ой уже вечір, та й повечеріло. н. п.

Повздóрить = посе́рдити ся, посвари́ти ся.

Повива́льный = повúвочний, ба́бницький. **П. ба́бка** = д. **Акуше́рка.**

Повивáть, повúть = 1. повива́ти, сповива́ти, спови́ти (д. **Пелена́ть**).
2. бабува́ти, ба́бити. С. Ш.

Повивнóе = повúвочне.

Повива́льщица = повитýха, сповитýха.

Повида́ть, ся = поба́чити, ся, зоба́чити, ся. — Як побачиш, що хто йде, то питай. н. о. Грін. Чайч. — Бог дасть ще побачимось.

Повúдимому = здаєть ся, мабýть, либо́нь, ви́дно, на о́ко. — На око наче що й добре воно, а яка в його душа — не вгадати. Кн.

Повили́ка, повили́ца, рос. Cuscuta Tourn. = повіти́ця, привіти́ця (С. Ан.), Convolvulus

arvensis L. = берíзка (С. Л.), повíйка (С. Ан.).

Повиля́ть = покрути́ти, повертíти, повиля́ти.

Повини́ться = призна́ти ся.

Повúнная = призна́ння. — **Принести́ повúнную** = призна́ти ся.

Повúнность = повúнність, натуральна — од(від)бу́ток. — Стійковий відбуток заїдає нас під жнива. Кн. — Прості лю́ди опріч того справля́ли відбутки иньчі: давали підводи, робочих на шляхи і т. и. Кн.

Повúнный = 1. винува́тий, ви́нний, ви́нен. — Він в сьому д лї не вивний.

2. повúнний, повúнен. С. Л. — Що винен, віддати повинен н. пр.

3. слухня́ний; поки́рний.

4. винува́тий, що признав ся в своїй винї.

Повиновáться = слу́хати ся (С. Л.), кори́ти ся, покоря́ти ся, послуха́ти (С. Л.).

Повиновéніе = по́слух (С. Л.), послуха́ння (С. Л.), слухня́нство, послухня́нство (С. З.), поко́ра. С. З.

Повинти́ть = поґвинтува́ти, пошрубува́ти.

Повира́ть = 1. побрíхувати.

2. підбрíхувати, прибрíхувати.

Повируха (сп. р.) = брехýн, брехýха, брехáчка (сп. р.) і д. **Враль.**

Повисáть, повúснуть = 1. повиса́ти, повúснути, почепúтись (С. Л.). — Він упав та й повис.

2. звиса́ти, звúснути, позвиса́ти. — Гилки так і позвисали до долу.

Повúслый = звúслий.

Повисéть = повисíти.

Повите́ль = д. **Повилúка.**

Повитýха = 1. повитýха, сповитýха і д. **Акушéрка.** 2. д. **Повилúка.**

Повúть = д. **Повивáть.**

Повúть = повúти, поплести́, покрути́ти, посука́ти. — Сів плести батіг, попля́в трохи тай кинув.

Повихáть, повихнýть, ся = звихáти, вивихáти, звихнýти, ви́вихнути, ся.

Повихля́ть = 1. почвала́ти, почеле́пати.

2. д. **Повиля́ть.**

Повлады́чествовать = попанува́ти, погосподарювáти, поволодарювáти.

Повладéть = поволодíти.

Повлáствовать = д. **Повлады́чествовать.**

Повлачúть, повлéчь, ся = поволокти́, потягти, ся.

Поводúть, повести́ = пово́дити, пове́сти. — Повів очúма. — **Пово́дить, повело́** = ко́рчить, зко́рчило (на пр. тїло), па́чить, попачúло, запачúло, подубúло (на пр. до́шку).

Поводúться = пово́дити ся, зна́ти ся (з ким). — **Съ кéмъ поведёшься, отъ того́ наберёшься,** н. пр. = з яки́м пристаёш, таки́м сам стаёш. н. пр.

Поводо́къ = д. **По́водъ 1.** здр.

Пово́докъ = по́вiль, по́вінь і д. **Во́дополь.**

По́водъ = 1. по́від. — Взяла коня за шовковий повід. н. п.

2. прúвід, по́від, притóка, причúна. — За приводом сїеї книжки. Кн. — Лишень притоки шукає, щоб помстити ся на хлопцеві. Фр. — **По какóму по́воду** = з яко́го по́воду, прúводу. — З якого приводу така пеня на мéне? Кн. — **Безъ всякаго по́вода** = без нїя́кої причúни.

Поводя́нѣть = поводнíти.

Повоева́ть = повоюва́ти, звоюва́ти. — Повоювали трохи, та й замирили. — Хоче нами козаками Турка звоювати. н. п.

Пово́енъ = д. **Повилúка.**

Повозúть = повозúти.

Повозúться = пововту́зити ся і т. д. д. **Возúться 2.**

Пово́зка = віз, вівóк, пово́зка, з будкою — бу́да, бу́дка (С. Ш.), велика татарська — гарба́, на двох колесах — бідá, бíдка (С. Ш.), поганенька — тарадáйка (С. Ш.), торохтíлка, чортопхáйка (С. Л.). — Ми поїдемо будою. С. Ш. — Поїхав бідою. С. Ш. — Торохтíлка торкоче, а коник бігти не хоче. н. пр.

Пово́й = 1. сповивáння. 2. д. **Повилúка.**

Пово́йникъ = 1. жіно́чий головни́й убíр (московок).

2. рос. Althaea officinalis L. = калáчики, проскурня́к, дúка ро́жа. С. Ан.

Поволáкивать = потягáти. — **Поволáкивать глазáми** = пово́дити очúма.

Поволóка = за́шморг. С. Аф. — Червоненька як маківка, а сама неначе ластівка, а очиці з зашморгом. С. Аф.

Поволочúть, ся = поволочúти, ся і т. д. д. **Волочúть, ся.**

Поволóчка = ску́бка, та́ска (С. Ш.).

Поволóчь, ся = поволокти́, потягти́, ся.

Пово́льничать = посвавóлити.

Пово́льный = повíльний.

Повопúть = поголоси́ти, погаласувáти, полементувáти, порепетувáти.

Поворáчивать, поворотúть = повертáти, оберта́ти, навертáти, повернýти і т. д. — **Ну! поворáчивай ся!** = ну, мерщíй!

Поворáшивать, поворошúть = ворушúти, поворушúти.

Повóрина = замóк (дерев. брусок, що лучить дві дошки або два бруса).

Поворковáть = повуркотíти, побуркотáти, потуркотáти.

Поворовáть = покрáсти.

Поворовскúй = злóдíйськи, по злóдíйському, як злóдíй.

Поворóвывать = крáсти, окрадáти (де-коли, по малу).

Поворотúть, ся = д. **Поворáчивать, ся.**

Поворóтливый = 1. повороткúй (С. Л.). — Повороткий човен.

2. мотóрний, меткúй, шамкúй (С. Л.), поворотнúй, поворотнúця. — Така поворотниця, як ведмідь. Кр.

Поворóтъ = поворóт, звороót, поворóтка, вороття́. — Сонце стоїть саме на південному звороті, ходім до борщу. Кн. — Тільки доїдете до верб, так зараз і поворотка. Чайч.

Поворóчать = поворóчати.

Поворошúть = д. **Поворáшивать.**

Поворчáть = побурчáти, помурчáти і т. д. **Ворчáть.**

Повострúть = погострúти.

Повощúть = повощúти.

Повráть = побрехáти.

Повреждáть, повредúть, ся = шкóдити (С. З.), псувáти, ся (С. Ж.), пошкóдити (С. Л.), на(за)шкóдити (С. З.), попсувáти, ся, здоровлю — зашкóдити, завáдити. — Як можна морально зашкодити. Кн.

Поврежде́ніе = шкóда (С. Л.), здоровлю від надсади — д. **Надры́въ 2.**

Повремени́ть = д. **Погоди́ть.**

Повре́менный, но = часови́й, ча́сом. — **Повре́менное изда́ніе** = часóпис.

Повсегóдный, но = щорóчний, що рóку, що гóду (д. **Ежегóдный**).

Повседне́вный, но = щоде́нний, по, що дня́, по вся́к день. — Нема йому впину: по всяк день зранку до ночі пъє. Кн. (д. ще під сл. **Ежедне́вный**).

Повсемѣ́стный, но = повсю́дний, повсю́ди, всю́ди, скрізь, по всіх усю́дах. — Се повсюдна вигадка, я чув про неї і в Київі і в Полтаві. Кп. — Нехай скрізь по всіх усюдах на землї знають.

Повсемѣ́сячный, но =що місяцьóвий, що мíсяця.

Повсечáсный, но = **Ежечáсный.**

Повстрѣчáться = зустрíти ся, здибáти ся.

Повсю́ду = д. **Повсемѣ́стно.**

Повторе́ніе = повторе́ння.

Повторúтельный, но = повторний, не. С. З.

Повторя́ть, повторúть, ся = повторя́ти, повторúти, ся, у дрýге казáти, робúти що.

Повы́бросать = повикидáти. — Взяла і кісточки собаці повикидала. н. к. Ман.

Повы́везти = повивóзити.

Повы́вести = повивóдити.

Повы́вестись = повивóдитись, позвóдитись, поперевóдитись. — Було багато яблунь, та всї попереводились.

Повы́дергать = вúсмикати, повисмикáти.

Повы́дѣлать = повироблля́ти.

Повы́жать = вúдавити, вúкрутити, повикрýчувати.

Повыжига́ть = повипáлювати.

Повыка́ть, повы́кнуть = звикáти, привикáти, призвичáюватись, зви(прúви)кнути, призвичáїтись.

Повыкáрмливать = повигодýвувати. — Чи не на сало повигодовували кабанів? Лев. В.

Повы́нести = повинóсити. — Повиносили геть усе з хати.

Повы́рубить = вúрубати, повирубáти, повирýбувати. — Багато лїсу було, та повирубували.

Повырывáть = повириватú, волосся, пірья — повискубáти, повискýбувати.

Повы́сказать = вúказати, повикáзувати.

Повы́скакать = 1. повибігáти, повискáкувати.

2. вúпасти, повипадáти.

Повы́таскать = повиволїкáти (Ос.), повитягáти.

Повы́чка = д. **Привы́чка.**

Повышáть, повы́сить, ся = підіймáти, піднімáти, піднóсити, підня́ти, піднести́, ся (д. **Возвышáть, ся**).

Повыше́ніе = повише́ння, підня́ття.

Повышúвать = повишúвати, мережками — повимере́жувати, шовком, сріблом або золотом — погаптувáти.

Повѣва́ть = повівáти, подихáти (С. Л.). — Вітер віє, повіває, казаночок простигає. В. Щ. — Вітерець подихає.

Повѣнча́ть, ся = повінчáти, звінчáти, перевінчáти, ся. — Ходім, серце, повінчаймось, коли вірно любиш. н. п.

Повѣ́ренный = повíренний, повíрний (С. З.).

Повѣ́рить = 1. повíрити, поня́ти, доня́ти вíри. — А вже козакові віри доняв. н. д.

2. д. **Повѣря́ть.**

Повѣ́рка = повíрка.

Повéрiе = повíр'я.

Повéря́ть, повéрить = 1. довіря́ти, звіря́ти, ся (С Л.), здава́ти ся, покла́дати ся на ко́го, прируча́ти, доруча́ти, дові́рити, звíрити, ся, здáти ся, покла́сти ся на ко́го, прируши́ти, доруши́ти (кому). — Він на пю все звіряв, а вона що зробила. Харьк. Чайч. — Покидаєш мене, серденятко моє, кому ж приручаєш? Приручаю тебе та єдиному Богу, а сам я поїду в далеку дорогу. н. п.

2. повіря́ти, перевіря́ти, повíрити, перевíрити. — Стала громада на тому, щоб перевірити гроші. Кн.

Повéса = шúбеник (С. Л.), пали́вода (С. З. Л.), пали́сьвіт (С. Л.), гультя́й (С. З.), гульви́са (С. З. Л.), жиру́н. — Тимош і Юрій були паливоди своєвольниї. Л. В. — Паливода і горлоріз. Кот. — Не слухняна душа, гульвиса, за книжку не сяде, все гульвики спрасляє. Кн. — Батькові гроші марнує... знечевъя зробив ся жируном, а був колись роботяга. Кн.

Повéсить, ся = повíсити, ся, почепи́ти, ся. С. Л. — Повісив на кілочку. — **Повéсить го́лову** = пону́ритись (С. Л.), зажури́тись, засумува́ти. — **П. носъ** = похню́питись. С. Л. — **Повéсившійся, повéшенный** = ві́шалник.

Повéсничать = шúбеничати, гультяюва́ти, пустува́ти, гу́львики справля́ти, ба́йдики би́ти.

Повѣствова́ніе = оповіда́ння (С. Л.), о́повідь.

Повѣствова́тель, ница = повіда́ч (С. З. Л.), оповіда́ч, ка. — Будь добрим вислухачем, будеш добрим повідачем. н. пр.

Повѣствова́ть = оповіда́ти, оповíдувати (С. З.). — Таке людям оповідають, що хіба тільки в гарному сні приспить ся. Ос. — Що отся молодичка оповідувала. К. Х.

Повѣствова́тельный = оповіда́льний, повíстьо́вий.

Повѣстка = по́вістка.

По́вѣсть = по́вість, оповіда́ння.

По́вѣтеръ = завíтром.

Повѣтріе = повітря, по́шесть.

Повѣща́ть, повѣсти́ть = оповіща́ти, оповісти́ти.

Повѣ́ять = 1. повія́ти (С. Л.), повіну́ти, подихну́ти, пахну́ти (С. Л.). — Повій, вітре, з України, де покинув я дівчину. Руд. — Знов з поля вітерець повіне. н. о. — Як із Низу тихий вітер повіне, вся ваша сторожа погине. н. п. — Подихнув вітерець.

2. повія́ти (хліб).

Повяда́ть, повя́нуть = вя́нути, повя́нути, зівя́нути.

Повяза́ть = повязáти, завязáти, ви́вязати, звязáти. — Взяли ж мене повязали і в снопики поскладали. н. п. — Завязав хустку на шию. — Нема краще як чернігівська молодичка вивяже голову. Кн. — Ой пішов чумак в Самарь на базарь, червоною хустиною голову звязав. н. п.

Повя́зка = повя́зка.

Повя́зывать = завя́зувати.

По́вязь = повя́зка.

Повя́лить = повя́ли́ти.

Повя́лый = повя́лий, зівя́лий.

Повя́нуть = д. **Повяда́ть**.

Погада́ть = поворожи́ти, заворожи́ти. — Заворожи й мені, циганочко! Чайч.

Пога́нецъ = пога́нець, плюга́вець, паску́да (сп. р.).

Пога́нить = пога́нити, паску́дити.

Пога́ный = пога́ний, паску́дний, плюга́вий, мерзе́нний.

По́гань = по́гань, паску́дство, не́чистъ, мерзо́та.

Пога́ркать = погука́ти, пого́рлати.

Погарцова́ть = пога(е)рцюва́ти.

Погаса́ть, пога́снуть = 1. га́снути, ту́хнути, пога́снути, поту́хнути. — Гасне люлька в роті. К. Ш. — Прибіг на пожежу, коли вже погасло.

2. утиха́ти, утихоми́рювати ся, утихнути, утихоми́рити ся, у(в)гамува́ти ся.

Погаша́ть, погаси́ть = 1. гасúти, тушúти, погасúти, потушúти. — Потуши сьвічку.

2. утихоми́рювати (С. Ш.), гамува́ти, утихоми́рити, угамува́ти. С. Ш.

Погаше́ніе = гасíння.

Погиба́ть, погúбнуть = гúнути (С. Л.), загиба́ти (С. З. Л.), погиба́ти, загина́ти (С. Л.), за(по)гúнути (С. Аф. З.), пропáсти, згúнути (С. З.), занапастúтись (С. Л.), запропастúтись, сконáти, посконáти. — Гине слава, батьківщина. К. Ш. — Ой поїхав в Московщину, та там і загинув, свою рідну Україну на віки покинув. н. п. — Чи з кохання загибати? н. п. — Згинули, мов їх земля поглинула. М. В. — Загиб, загиб у Синицях Пелех молоденький. н. п. — Хоч ізгинь, пропади, а до мене не ходи. н. п. — Бодай тиї посконали, що нас розлучили. н. п. Б.

Погúбель = погúбель, загúба (С. Л.), загúн (С. Л.), стрáта, згýба (С. З.). — Серце, Катерино, не показуй людям сльози, терпи до загину. К. Ш. — Видячи отчизну

до крайнеї приходячую згуби. Мазепа. С. З. — Ой ти дівчино, моя люба, твоя краса — моя згуба, брови чорні, очі сиві, а я хлопець нещасливий. н. п.

Поги́бельный = згу́бний.

Поги́блый = пропа́щий.

Поги́бнуть = д. **Погиба́ть.**

По́гибь = кривина́, зало́м (Ман.).

Погла́дить = погла́дити, порівня́ти і т. д. д. **Гла́дить.**

Погла́дывать = погри́зти і т. д. д. **Глода́ть.**

Погладе́ть = поглядіти, ґа́ви, ви́трішки половити.

Погода́ть = погри́зти і д. **Глода́ть.**

Погло́хнуть = заглу́хнути, заглушити ся.

Поглощать, поглоти́ть = глита́ти, гли́мати, ковта́ти, погли́нути (С. З. Л.), ковтну́ти, проковтну́ти; втя́гувати, вбіра́ти. — Згинули, мов їх земля погли́нула. М. В. — Щоб мене земля поглинула! Зїньк. — Крейда вбірає вохкість. Кр. — Пісок втягує в себе воду. Кр.

Поглоще́ніе = глита́ння; втя́гування.

Поглуми́ться = поглуми́ти ся, поглузува́ти, покепкува́ти, насьмія́ти ся. — Знаю вашу славу — поглузують, покепкують, тай кинуть під лаву. К. Ш.

Поглупе́ть = подурні́ти, подурні́шати, дурні́шим ста́ти.

Погля́дывать = 1. погляда́ти (С. З.), позира́ти. — По дворику похожає, на сонечко поглядає, чи високо сонце сходить? н. п. — Сестра ніби позирає на перелаз. Кн. — Позирає в вікно. К. З. о Ю. Р.

2. доглядати, наглядати, назира́ти. — Я піду на хвилину, а ти доглядай за дітьми.

Погляде́ть = поглядіти, подиви́тись. — Подиви ся, доню, яка я стара — мінї в домовину лягати пора. н. п. — Ти думаєш, ненько, що тут мінї добре, прийди, подиви ся, яке мінї горе. н. п.

Погля́нуть = погля́нути, позирну́ти. — Як зачув Новак Дебенич тее, позирнув на короленка Марка. Ст. С.

Погна́ть, ся = погна́ти, ся, потура́ти, попу́дити, заня́ти. — Він за ним погнав ся, та не здогнав. — От який звір вирветься з пущі, так багатирь поженеть ся за ним та й забуде. н. к. Ман. — Сів на свого кониченька, потурив за ними у погоню. Ст. С. — Як заняв пан Хмельницький поперед себе жидів череду. н. д.

Погнива́ть, погни́ть = гни́ти, гно́їти ся, гни́сти, тру́хнути, погни́ти, потру́хнути і т. д. д. **Гнить.**

Погнойть, ся = погноїти, згноїти, ся.

Погнусе́ть = погугня́вити.

Погну́ть, ся = погну́ти, зігну́ти, позгина́ти, ся.

Погнушаться = погре́бати (С. З.), погидува́ти, погиди́тись, побри́дитись. — Не погребайте моїм хлібом — сіллю.

Погнѣваться = погнівати ся, посе́рдити ся, поре́мствувати. — Посердив ся трохи, тай помирились.

Погнѣздно = попа́рно, па́рами.

Поговаривать = бала́кати, поде́йкувати (С. З.). — Давно вже люди балакають про це. — На неї ще й подейкують. Сп. — На ню подейкують, що вона таки відьоха. Харьк. Чайч.

Поговори́ть = побала́кати, поговори́ти, помо́вити, порозмовля́ти; поми́рити, похама́ркати і т. д. д. **Говори́ть.** — Нї с ким мінї порадитись, нї с ким побалакать, нї с ким думи роздїлить, нї с ким і заплакать. Грінченко.

Поговóрка = 1. розмо́ва, бала́чка.

2. прика́зка, прислі́вя (С. З.), приго́вірка. — До казки приказка годить ся. н. пр.

3. помо́вка, чу́тка, поголо́ска. С. З. — Про вовка помовка, а вовк у хату. н. пр. — Давно вже про це чутка йде.

Поговѣть = поговіти.

Пого́да = пого́да, годи́на. — **Хоро́шая, прія́тная пого́да** = до́бра, хоро́ша годи́на і просто годи́на. — **Дурна́я, ненáстная пого́да** = нега́да. — **Снѣ́жная п.** = снїговиця. — **Суха́я вѣ́тряная п.** = суховітриця. — **Наста́ла, наступа́етъ, бу́детъ хоро́шая п.** = на годи́нї ста́ло, розгоди́нюється ся, на годи́ну кладе́ть ся (Харьк. Чайч.). — І в годину і в негоду безперестанно народу плине з хурами зерна до знакомого млина. В. Щ. — Коли на Мартина хороша година, то буде добре на людей і на врожай. н. пр. — Ластівки вилїтають — годину обіщають. н. пр. — Треба вистигать косить за годину. С. Аф.

Погоди́ть = потрі(и)ва́ти, підожда́ти, почека́ти. — **Погоди́!** = стрі(и)ва́й, трі(и)ва́й, пострі(и)ва́й. — Пострівай, не тїкай! — Куплю черевички. н. п. — Пострівай! А таки дійду слїда. н. к. — **Погоди́** = зго́дом, перего́дом, тро́хи зго́дом. — Коли чую перегодом хтось кричить. н. о. — Приходь трохи згодом. н. о. — Трохи перегодом іде огородом. н. п. — Щож ти наймеш ся? Пита мене трохи згодом. О. Мир.

Пого́дишка = нега́да, нега́донька.

Погоди́чный = д. **Пого́дный.**

Пого́дки = одно́ по о́дному. — Пьятеро дїток — одно по одному.

Пого́дливый = нега́дяний, непого́жий.

Погóдно = 1. на рік, річно, на гóд. 2. через рік, год.

Погóдный = роковúй, годовúй, порóчний.

Погóжій (тільки про годину) = годúнянний, ясний, сóняшний. — Годинянe лїто. С. Л. — Годинянний день. С. Л.

Поголúть = обголúти; поголúти.

Поголóвный, но = поголóвний, но, усї до óдного.

Поголóвщина = посполúте рушéння. С. З.

Поголодáть = поголодувáти, поговíти.

Поголубéть = поголубíти.

Погóнка = д. **Нагонáй**.

Погóнный = повздóвжний.

Погóнщикъ = 1. погóнець, погóнич. 2. гінéць.

Погóнщичій = погóнецький.

Погóнъ = 1. погóня. 2. прогíн. 3. погóн (галун на військових мундирах). 4. фус, фýси, гýща (після горілки).

Погóня = погóня, гонúтва. — **Въ погóню** = на здогíн, в догíн, в погóнь, в погóню. — Кинувся за ним на здогíн. — А баба-яга як почула, та за ним в погонь. н. к. Ман. Гонитва за Татарами. К. Б.

Погоня́лка = батíг, пýга, бич і все иньше, чим поганяють.

Погоня́ть = поганя́ти, паня́ти, торкáти, волів — гéйкати, в лїво — сóбкати, коней ще — ньóкати, бичем — бичувáти. — І учора орав, і сьогодня орав, ой хто ж тобí, моє серденько, волів поганяв? н. п. — Паняй лишень, бо стає вже поночі. Кв. — А ну, торкай, хлопче, щоб ще за видна дoїхати. Граб.

Погорáть, погорéть = горíти, погорíти, згорíти.

Погоревáть = погорювáти, посумувáти, потужúти, пожурúти ся.

Погóрный = нагíрний.

Погородскú = погородя́нському.

Погорéлый = погорíлий.

Погорéть = д. **Погорáть**.

Погорéлецъ = погорíлець.

Погорячúться = погорячúти ся, погнівати ся, посéрдити ся.

Погоспóдски = по пáнському.

Погостúть = погостювáти.

Погоспóдствовать = попанувáти, пропанувáти.

Погóстъ = цвúнтарь. С. З. Л. — З довгою рукою під цвинтарь. н. пр. — І років через сто на цвинтарь прийде внук. Гул. Ар.

Пóготову = бíльше, гíрше.

Погрáбить = 1. пограбувáти, погáрбати, пошáрпати (д. **Грáбить** 2). 2. погромáдити, погребти (д. **Грáбить** 1).

Погрáживать, погрозúть, ся = похваля́ти ся, нахваля́ти ся, погрóжувати (С. З.), сварúти ся (С. З.), страхáти, похвалúти ся (С. Л.), погрозúти, посварúти ся (Ос.), по(на)страхáти. — Запорожцїв погрожує Мазепа і перестерегає. Кочубей. С. З. — Він похваляв ся підпалить. н. о. — Скінчивши так сю поважну рацию, пан-отець посварив ся на сина пучкою. Лев. В.

Погрáкать = погукáти, про воронів — покрá(я́)кати, покрю́кати.

Погранúть = пошлїховáти.

Погранúчіе = погряни́ччя, узгряни́ччя (С. Ш.). — Вони узгряниччя людом осадили. К. Д.

Погранúчный = погряни́чний, порубéжний, обмíжний. — **П. знакъ** = копéць, ставити — копцювáти. — Гряницю обходили, частиї копцї висипуючи. Л. В.

Погребáльный = похорóнний.

Погребáльщикъ = гробокóп, могúльник.

Погребáть, погребстú, погрестú = ховáти, хоронúти, поховáти, похоронúти. С. З. Л. — Піп людей ховає, ховають і його. н. пр. — То не хмари ясне сонце заступали, то не буйні вітри в темнім лузї бушовали, то козаки Хмельницького ховали, батька свого оплакали. н. о. — Казав себе поховати в стену при долинї, казав собі насипати високу могилу. н. п. — У холодній ямі мене поховали, ще й ногами зверху землю притоптали. Гр. Чайч.

Погребéніе = пóхорóн (С. Л.), ховáння.

Погребéцъ = погребéць (Лїв.), пýздро, пуздéрко, пуздéрок, пуздéрочко (С. З.). — Пуздерочко з срібними фляшками. Кочубей. С. З.

Погрéбица = погрéбиця, пригрéбиця, погребня́к, погребни́к.

Погребнóй = погрібни́й, льоховúй, склеповúй.

Погребстú = д. **Погребáть**.

Погребщúкъ = д. **Винопродáвецъ**.

Пóгребъ = пóгріб (Лїв. С. Л.), льох (Прав. С. З. Л.), холодни́к, глúбка (С. Л.), темни́к (С. З. Ш.), на квашенину — квасни́к, на пиво, мед то-що — пивни́ця, для бджіл — омшани́к, темни́к, бджоляни́к (Чайч.), камъяний, дужúй — склéп (С. З.), з сходами — похíдний (Чайч.), передня частина погріба — д. **Погрéбица**. — Скрізь ходи, тільки у той погріб не заходь. н. к. Ман.

— Поліз у погріб та вточи квасу. н. к. Ман. — То грім загнав їх в темний льох. Кот. — Аж кишить невольника у Сиракузах в льохах і тюрмах. К. Ш. — Піди. хлопче, до пивниці та вточи ще пива. н. д. — Піди до пивниці та наточи з барильця дулівки. Кн. — Заховати своїх бджілок у омшаник. О. Мир. — Склеп одбили, вина ренські повибірали. Мазепа. С. З.

Погре́зить, ся = приверзти́ ся, пома́рити, ся. — Таке ж приверзеть ся у ві снї.

Погремо́къ, рос. Alectorolophris (Rhimantus Crista Galli) = бубовни́к, жо́вті бра́тчики, бря́згітка, конопля́ник, липчи́ця (укр.), дзвіне́ць, звіно́чки (гал.). С. Ан.

Погрему́шка = бря́зкало, бря́зкітка, бря́зкальце, брязкотїло, гу́ркало, торо́хкало, торохтїлка, торохтїлочка. (Пр. д. під сл. **Бренча́лка**).

Погремѣть = погреми́ти, погрімотїти, погу́ркати, погуркотїти, погрюкотїти, погурча́ти і т. д. д. **Гремѣть.**

Погрести́, погре́сть = 1. д. **Погра́бить** 2. — 2. д. **Погреба́ть.**

Погрози́ть = д. **Погража́ть.**

Погромля́ть, погроми́ть = розбива́ти, руйнува́ти, плюндрува́ти, пусто́шити, ни́щити, розби́ти, порозбива́ти, поруйнува́ти, сплюндрува́ти, спусто́шити.

Погро́мъ = ро́зрух, руйнува́ння, сплюндрова́ння, спустоше́ння (С. Пар.). — Украї́на через нутряні розрухи нї на віщо звела ся. Ч. К. — Сваволенства і розрухи межи людьми дїють ся. Ст. Л.

Погрохота́ть = погуркотїти, погрюкотїти, погрю́кати, погу́ркати.

Погрубѣ́ть, погрубія́нить = погрубія́нити.

Погрубѣ́ть = погрубі́ти, погрубі́шати, погру́бнути, потвердїти, потвердїшати, потве́рднути.

Погру́дно = ку́пами. — Продає картоплю купами.

Погружа́ть, погрузи́ть, ся = 1. порина́ти, пори́нути, затопи́ти (С. Л.), зану́рити (С. Л.), потопи́ти, ся. — Любо місяцю з зорями в воду поринати. К. Д. — Я сїв і увесь поринув в єдине бажання. Кн. — Як набігла хвиля, так і потопив ся човен. 2. нава́жувати, ся, нахурува́ти, ся, накла́сти ху́ру, навнта́жити. — Тільки нахурували ся, зараз і поїхали.

Погрузи́ть, погру́знуть = тону́ти, топи́ти ся, потону́ти, затопи́ти ся, в болотї — загрузи́ти, загру́знути (С. Л.).

Погру́злый = зато́плений; загру́злий.

Погру́зка = нава́жування, хурува́ння.

Погрусти́ть = пожури́ти ся, посумува́ти, потужи́ти. — Може ще раз пожурю ся, з дїтками заплачу, може ще раз сонце правди хоч крізь сон побачу. К. Ш. — І жив — не любила, і вмер — не тужила, тодї тільки потужила, як на лаві положила. н. п. — Посумувала трошки та й з думки викинула.

Погры́зть = погри́зти, поточи́ти (д. **Грызть**).

Погрѣва́ть, погрѣ́ть, ся = грі́ти, погрі́ти, ся, перегрі́ти ся. — Пусти, свату, перегріти ся, на молоду подивити ся. н. п.

Погрѣша́ть, погрѣши́ть = 1. грішити, погрі́хувати, погрішити, погрішити, прогрішити ся. 2. помиля́ти ся (С. З.), омиля́ти ся, помили́ти ся, омили́ти ся (С. Л.), схибну́ти ся, схи́бити, зми́лити. (Пр. д. під сл. **Ошиба́ться**).

Погрѣшность = о́гріх (С. Л.), огрі́шок, про́гріх, по́милка (С. Л.), оми́лка (С. Ж.), хи́ба (Ос.), охи́ба (С. З.). — Кожний свої хиби визначає. н. пр. — Зробив невеликий огріх: укосив ся в ваму траву. Кн. — Не вельми то великий огрішок, що не так сказав. Кп. (Д. ще під сл. **Оши́бка**).

Погря́дно = грядка́ми. — Продьв огірки грядками.

Погряза́ть, погря́знуть = в болотї — гру́знути, погру́знути, загру́знути (С. Л.), у водї — тону́ти, затону́ти, затопи́ти ся.

Погря́злый = загру́злий.

Погрязнѣть = по(за)каля́ти ся, побруднїти.

Погуби́тель, ница = погуби́тель, ка, згу́бця (С. З. Ж.).

Погубля́ть, погуби́ть = губи́ти, збавля́ти, занапащати (С. Аф.), запропащати (С. Аф.), ни́щити, погубити, загубити (С. Аф.), згуби́ти (С. Л. З.), занапасти́ти (С. Аф. Л.), зба́вити, з сьві́та звести́, смерть заподїяти, страти́ти, сьвіт завъяза́ти. — Загубить душу. С. Аф. — Мене сестри з сьвіту згубили, під кущем у лїсї мене положили. Гр. Чайч. — Мабуть ти наважила звести мене з сьвіта. Лев. — Ти ж мінї вік занапастив. н. о. — Давай радитись, як би його звести — давай, кажуть, спалим. н. к. Ман. — Взяли мене заміж дали і сьвіт мінї завъязали. н. п.

Погуда́ло = 1. д. **Гуди́ла** і 2. д. **Забавникъ.**

Погу́дка = 1. го́лос, сьпів. 2. прикáзка, ви́гадка, прикладка. С. З.

Погудѣть = погусти́, погуча́ти і д. **Гудѣть.**

Погу́ливать = розгу́лювати.

Погули́ть = поагу́кати; потїшити, поба́вити (д. **Гу́лить**).

Погули́кать = погра́ти у пі́жмурки, у пана́са.

Погуля́ть = погуля́ти.

Погуля́вѣть = пошолуди́віти.

Погусте́ть = погустїшати, потужа́вити, потугїшати, про листя — поряснїти.

Погуто́рить = побала́кати, порозмовля́ти, побазїкати.

Подава́тель = подава́льник, пода́вач, подаве́ць (д. **Пода́тель**).

Подава́ть, пода́ть, ся = 1. подава́ти, пода́ти, ся. — **Пода́й, те** = ке, ке́те. С. Л. — А кете лиш кресало! К. Ш.

2. посува́ти, ся, посу́нути ся. — **Пода́й ся впере́дъ** = посу́нь ся наперед.

3. схиля́ти ся, наверта́ти ся, схили́ти ся, наверну́ти ся. — Я росказав їм усе дїло, тепер і вони схиляють ся на мій бік. — **Пода́ться** (про здоровля, лїта) — осу́нутись.

Подавля́ть, подави́ть, ся = 1. дави́ти, души́ти, чави́ти, подави́ти, подуши́ти (С. Л.), почави́ти, ся. — Подушили багато людей.

2. пригнїта́ти, утиска́ти (С. Ш.), глуши́ти (С. Аф.). заглуша́ти, тлуми́ти, затлумля́ти, заглуши́ти, затлуми́ти (С. З.). — Пригнїтають нашу мову.

3. дави́ти ся, подави́ти ся, удави́ти ся. — Бодай ти гадюкою подавив ся. н. пр.

Пода́вно = пото́му, поготів. — Ти не знаєш, а я й пото́му. Чайч. — Тепер дощів нема, а там і пото́му. Чайч. — Лев став такий плохенький, коли щеня не задавив, мене не займе й поготів. Б. Г.

Подаво́къ = піддавки́. — Грати в піддавки.

Пода́кать = пота́кати, поега́кати, притакну́ти.

Подари́ть = подарува́ти. С. Л. — Спарувать та й чортові подарувать. н. пр. — Коли подарував, то не надїйсь одібрать. н. п.

Пода́рокъ, здр. пода́рочекъ = дару́нок (С. Л.), подару́нок, подару́ночок, пода́рок, гости́нець, даровизна, баз(с)ари́нка, при умовах — порукави́шне, на спомин — па́мъятка, на сьвятках начальникам — раде́нь. — Ой що то мінї за такі дарунки: білі перла і коралї білу шию гнули. н. п. — Подарунки без штанів за Днїпром бігають. н. пр. — Соколят побрали, тугецькому царю в подарок послали. н. п. — Я грошей не платив — се даровизна від дядька. Кн. — Чумак понавозив жінцї і дїтям усяких басаринків. н. к. (Д. ще під сл. **Гости́нець** і **Даръ**).

Подаро́чный = подару́нковий, подарко́вий.

Пода́тель, ница = подава́льник, ця, пода́вач, подаве́нь, пода́вця. — Я тобі, Марусю, не подавець, що подам тобі гребінець. н. п. — Я, пане, кажу до його, тільки давець-подавець, а на суд сама вона стане. Кн. — Через сього подавцю листа до вашої милости посилаючи. Кіев. Ст. — Подавпї Христові! Зглянъте ся на мене бідного! Кн. (Записано в Київській Лаврі від старця).

Пода́тливость = усту́пливість, усту́пчивість (С. Жел.), схи́льчивість (С. Жел. Пар.).

Пода́тливый = усту́пний (С. Ш.), усту́пчи́вий, (С. Жел. Ш.), услу́хливий (С. Ш.), схи́льчивий (С. Жел. Пар.), згі́дливий, несперечливий, поту́льний, хисткий, здатний. — Нема в його твердої вдачі, пригрій його — він і подаєть ся, сказано — потульне серце в його. Кн. — Він напоїв ся, а я людина потульна і згодив ся. Кн. — Людина хисткої вдачі — він і перейшов до їх табору. Кн. — Турок нехай Москаля ще поляка, так Москаль здатнїший буде на умову. Ч. К.

Податно́й = податни́й, податко́вий. — Уряд податковий. С. Пар.

Пода́ть = д. **Подава́ть**.

По́дать = по́дать, пода́ток (С. З.), дани́на, о́платка (Кр.), дра́ча, подере́ча (Катеринос. Чайч.), з прибутку $^1/_{10}$ — десяти́на, з душі — поду́шне, на волосні потреби — волосне́. від димаря — димове́, поди́мне, верхове́, комине́, від бджіл — очкове́, воскове́, повоско́ве, за землю — ланове́, чинш (С. З.), від вола́ — рогове́, поволо́вщина (С. З.), від млинового кола — поколе́сне, поколе́щина, поголовна — головнина́, од рала — ралець. — Пересічно на чоловіка припадає самих земельних податків 12 рублїв на рік. Кн. — Інок вільний єсть од всїх податків. Б. Н. — Без всяких тяжарів і податків. С. З. — Тягнуть великі оплатки. Кр. — Чинші і всякіе плати мають давати піддании. С. З.

Пода́ча = подава́ння, пода́ння.

Пода́чка = пода́ння (С. З.), да́ток, да́тка (С. З.), да́чка. — Підлизуєть ся до панів, звик на датки, так де вже йому до роботи. Кн. — Жадними. хоч би найбільшими, не уводячи ся датками. Орлик. С. З. — **Живе́ть пода́чками** = в ру́ку ди́вить ся.

Пода́ніе = пода́ння (С. З.), ми́лостиня.

Подбавля́ть, подба́вить, ся = добавля́ти, прибавля́ти, підбільшувати, прикида́ти,

підкида́ти, доба́вити, приба́вити, підбі́льшити, прики́нути, підки́нути, ся.

Подба́вка = д. **Доба́вка** і **Надба́вка.**

Подба́лтывать, подболта́ть = підмі́шувати, підмі́шати, уколоти́ти.

Подбива́ть, подби́ть, ся = 1. підбива́ти, підби́ти, стелю до́шками — підшива́ти, підши́ти, про кілько — попідбива́ти, попідшива́ти. — **Подби́ть гвоздя́ми** = підби́ти гвіздка́ми, поцьвяхува́ти, чоботи — підкува́ти. — **П. глазъ** = підби́ти око, ставника́ поста́вити. — **П. подъ себя́** = підтопта́ти. — **Подби́ться** = підби́ти ся, підтопта́ти ся, притупа́ти но́ги. — На жовтім піску підбив ся. н. д. — Щось почав одставати — певне підтоптав ся. — **Подбива́ть, подби́ть пла́тье** = підшива́ти, підши́ти, хутром — ви́хутрувати (С. Л.), про кілько — попідшива́ти, повихутро́вувати.

2. підбива́ти, під(на)мовля́ти (С. З. Л.), підуща́ти, настре́нчувати, підцько́вувати (С. З.), підбу́рювати (С. Л.), підби́ти, пі́д(на)мо́вити (С. Л.), піджиґну́ти, підусти́ти (С. З.), настре́нчити, підцькува́ти, наштирити. — А на людей пана підцьковувати не боїш ся? К. Х. — Один на сопілку грає, другий дівча підмовляє. н. п. Под.

3. піддо́брювати ся, підла́зити, підле́щувати ся, підмо́щувати ся, підстила́ти ся (С. З.), підсипа́ти ся (С. З.), підлабу́знювати ся, прилабу́знювати ся, запобіга́ти ла́ски, лести́ти ся, піддо́брити ся, підлі́зти, підлести́ти ся (С. З.), підмости́ти ся, підси́пати ся, підлабу́знити ся, запобі́гти ла́ски. — Вже під його підстилались козаки й міщане. Макар. С. З. — Пан Турн щось дуже підсипав ся царі Латина до дочки. Кот. — На при кінці і до Козаренків підлабузнив ся. Зіньк. — І прилабузнивсь до Киприди, мов до просителі писець. Кот. — Не лестись: хіба я забула, що ти сьогодня зробив? Чайч.

Подби́вка = 1. підбива́ння.

2. д. **Подкла́дка.**

Подбира́ть, подобра́ть, ся = 1. підбира́ти, на(по)збира́ти, підібра́ти, зібра́ти, ви́збірати. — Насилу позбірав — такого багато порозсипало ся. — Розбила лямпу, то визбирай шкло, щоб хто ногу не заскабив. Кр.

2. піднїма́ти, підсми́кувати, ся, підтика́ти ся (Ос.), підня́ти, підсмикну́ти, ся, підти́кати ся, підкача́ти. — Підсмикни спідницю, а то аж волочить ся. — Підкачав штани.

3. підбира́ти, добіра́ти, підібра́ти, добра́ти, до пари — добіра́ти до па́ри, парува́ти, спарува́ти. — Хотів молитись, тай молитви не добрав, тільки заплакав. Ос. — Коли б спарувать, та чортові оддать. н. пр.

4. д. **Подбива́ться 3.**

5. підкрадати ся, підкра́сти ся. — Він підкрав ся до баштану тай давай кавуни рвати.

Подби́ть = д. **Подбива́ть.**

Подблю́дный = що підкладає́ть ся під блю́до, на пр. кружечок або що. — **П. пѣсня** = що сьпіва́ють в Моско́вщині жінки́ на сьвятка́х, воро́жучи на блю́дах.

Подбодра́ть, подбодри́ть, ся = підбадьо́рувати, підбадьо́рити, ся. — Разом з тим він підбадьорував молодіж. Кн.

Подбо́й = 1. д. **Подкла́дка.**

2. підбива́ння, підко́вування (чобіт гвіздками).

Подбо́йка = ба́бка (маленьке ковадло у шевців).

Подболта́ть = д. **Подба́лтывать.**

Подбо́рный = підбо́рний.

Подборо́дникъ = підго́рля, підборі́ддя.

Подборо́докъ = підборі́ддя, борода́, спідня частина — во́ло, хто має велике воло — волоста́тий. — Сїла й вона біля його, правою рукою торкаючись до підборіддя. Сам. — Лице горіло румянцем од висків до самого підборіддя. Лев. — Вуси чималенькі, а на бороді самий пушок. — І я там була, мед-вино пила, по бороді текло, а в рот не попало. н. к. — Упала та вдарила ся бородою об стіл. Кр.

Подбо́рщикъ = підбі́рач. — На всї руки бірач: і смушки підбере і стережись, щоб ключа до скринї не підібрав. Кн.

Подбо́ръ = 1. підбіра́ння, збіра́ння.

2. підбі́р, добір (С. Л.), на пари — парува́ння.

3. підпя́ток, ко́рок, ко́рки (Ос.). — Один чобіт на підкові, а другий на корку, а хто хоче лиха знати, то засватай дворку. н. п.

Подбоче́ниться = у бо́ки взя́ти ся.

Подбра́сывать, подбро́сить = підкида́ти, викида́ти, підки́нути, ви́кинути, дитину на руках, бавлячи — чу́кати, гу́цати, чуки́кати, мнич під гилку — підгиля́ти, підгили́ти. — Підкинув у гору. — А ну, хто вище викине. н. к.

Подбрива́ть, подбри́ть, ся = 1. підго́лювати, підголи́ти, ся. С. Л. — Підголив бороду. н. к.

2. обкрада́ти, обкра́сти, обікра́сти.

Подбро́сить = д. **Подбра́сывать.**

Подбрю́шина = підчере́вина.

Подбрю́шникъ = попру́га. С. Жел.

Подбрю́шный = підчере́вий. С. Л.

Подбѣга́ть, подбѣжа́ть = підбіга́ти, підбі́гти.

Подбѣ́ливать, подбѣли́ть = підбі́лювати, забі́лювати, підбіли́ти, забіли́ти, попідбі́лювати, позабі́лювати.

Подбѣ́лка = 1. підбі́лювання, забі́лювання. 2. забі́л (на пр. сметана до борщу).

Подбѣ́лъ = 1. д. **Подбѣ́лка 1.** 2. рос. д. **Мать** і **Ма́чиха.**

Подва́ливать, подвали́ть, ся = підко́чувати, підкоти́ти, ся.

Подва́лъ = д. **По́гребъ.**

Подва́ривать, подвари́ть, ся = 1. підва́рювати, дова́рювати, підвари́ти, дова́рити, ся. — Треба ще доварити, бо не зовсім зварилось. 2. нава́рювати, нава́рити. — Наварити вісь.

Подвезти́ = д. **Подвози́ть.**

Подверга́ть, подве́ргнуть, ся = віддава́ти, підво́дити, підляга́ти, віддати, підвести́, підлягти́, підпа́сти. — **Подве́ргнуться наказа́нію** = підпа́сти під ка́ру. — **Подве́ргнуть пы́ткѣ** = взя́ти на му́ки. — **Подве́ргнуть отвѣ́тственности** = підвести́ під одві́т. — **П. суду́** = відда́ти під су́д.

Подвереди́ться = пору́шити ся, підірва́ти ся і д. **Надорва́ть ся 2.**

Подвёртывать, подверну́ть, ся = підгорта́ти, підсо́вувати, підкладати, підко́чувати, підгорну́ти, підсу́нути, підкла́сти, підкача́ти, несподіванно надійти — наверну́ти ся, наско́чити, підско́чити. С. Л. — Підгорнувши невеличке рученя під біле личко. В. Щ. — Підсунув йому вексель до підпису. — Підкачай штани, бо задрипаєш ся. Кр.

По́двесель, подвесельку́мъ = д. **На́веселѣ.**

Подвеселя́ть, подвеселя́ть, ся = підвеселя́ти, підпо́вати, підвеселити, ся, підпоїти, підпива́ти, підпи́ти.

Подвести́, подве́сть = д. **Подводи́ть.**

Подвздо́хи = здух́вина, здухови́на (С. Жел.), голо́дна я́мка (між ребрами і клубом), голодні́вка, голодни́ця, голодня́нка (С. Жел.), бе́бехи (С. Аф. З. Ш.). — Не бий теляти по здуховині. Полт. — Треба шапкою вдарить о праву здуховину і тричі плюнуть на видлї (н. зам. від перелогів. Яст.). — Як йому не хиріть, коли надсадили бебехи. С. Аф.

Подвздо́шный = здухо́винний.

Подвива́ть, подви́ть, ся = 1. підвива́ти, підкру́чувати і д. **Завива́ть** і **Навива́ть.** 2. підла́зити, підмо́щуватись і т. д. д. **Подбива́ться 3.**

Подвивно́й = підкру́чений, прису́каний.

Подви́гать = посо́вати, пору́хати.

Подвига́ть, подви́нуть, ся = посува́ти, посо́вувати, присо́вувати, посу́нути, прису́нути, ся. С. З. Л. — Посуньте ся, дівчатка, а від стола та до запічка. н. п. — Посунься, брате, нехай чоловік сяде. Той посунув ся. н. к. Ман. — Посунь ся, Ляше, хай Русин сяде. н. пр. — Старче! село горить! А я за суму тай дальше посуну. н. пр. — Зелененький барвіночку стели ся низенько, а ти милий чорнобривий присунь ся близенько. н. п. — **Подвига́ясь** = посо́вуючись, по́сувом.

Подви́гаться = посо́ватись.

Подви́гивать = посува́ти.

Подви́гнуть, ся = зру́шити, пору́шити, ся, нахили́ти, ся до...

По́двигъ = по́двиг (С. Жел.), вели́кий учи́нок, вели́ке ді́ло. — Се подвиг є не задля тих, чия мета в житті утіхи. Зіньк.

Подви́жникъ, ца = подви́жник, ця (С. Жел.), трудівни́к, ця. — Живцем стоять перед мене історичні дїячі і трудівники. Кн. — Ліпше буде. щоб люди знали наймення тієї великої трудівниці. Кн.

Подви́жность = рухли́вість, руха́вість. С. Жел.

Подвижно́й = 1. рухли́вий, руха́вий (С. Жел.). движки́й, метки́й (С. Л.), потовку́чий, непосидю́щий. — По улицях раз у раз бачиш рухливих жидків. Пр. — Хоч старий, та ще движкий, раз у раз на ногах. Кн. — Про екіпажі — бігкий (С. Л.). 2. похідни́й, походя́щий, рухо́мий. — Похідний млин. — Походящий стіл. Сп. (Д. ще під сл. **Передвижно́й**).

Подвиза́ться = труждати ся, боро́ти ся.

Подви́нуть, ся = д. **Подвига́ть, ся.**

Подви́ть, ся = д. **Подвива́ть, ся.**

Подвла́стный = підвла́стний (С. Жел.), підвладний, підле́глий, піддани́й, підле́жний (С. Жел.).

Подво́да = підво́да, ху́ра, фу́ра. С. Ш.

Подводи́ть, подвести́, ся = 1. підво́дити, приво́дити, підвести́. привести́, ся. — Підвели йому коня. — **Подвести́ итогъ** = підсумува́ти.

2. наво́дити, навести́. — Той наймит і навів злодіїв до хазяїна.
3. підма́нювати, підво́дити, піддуґрювати, підмани́ти, підвести́, піддури́ти.

Подво́дный = підво́дний.

Подво́дчикъ = підво́дчик (С. Л.), пого́нець, хурщи́к (С. Ш.) і т. д. д. **Извозникъ.**

По́двое = подво́х, по́двa. — Я не вмію так як ти: подвох разом любити. н. п.

Подвози́ть, подвезти́, подве́зть, ся = підво́зити, приво́зити, надво́зити, підвезти́, ся і т. д.

Подвозный = надве́зений.

Подвозчикъ = возїльник, возій.

Подво́зъ = приво́з, на́воз,

Подво́и = приві́й, мн. приво́ї (у сохи).

Подвола́кивать, подволо́чь, ся = підволіка́ти, підволокти́, ся.

Подволо́ка = 1. підволіка́ння.
2. горі́ще, гора́. С. З.

Подвора́чивать, подворoти́ть = 1. підко́чувати, підкоти́ти. — Підкотив камінь під хату. — Підкотив віз під повітку. Чайч
2. підгорта́ти, підгорну́ти, підобга́ти. — Підгорнувши невеличке рученя під біле личко. В. Щ. — Сидить мила у порога, ніжки підобгавши. н. п.

Подворо́тня = підворі́тниця.

Подво́рье = 1. за́їзд, заїздний дім, постоя́лий двір.
2. подві́рря (дім з церквою або каплицею у го́родї для пробування ченців).

Подво́хъ = підхі́д, підкі́п, ка́верза (С. З.).

Подвы́пить = підпи́ти. — **Подвы́пившій** = підпи́лий, пъянува́тий, пъяне́нький, на підпи́тку. — А вже підпилий як засне, то хоч коти гармати — і усом не моргне. К. Ш.

Подвыша́ть, подвы́сить, ся = підні́ма́ти, підно́сити, ся і т. д. д. **Возвыша́ть, ся.**

Подвѣва́ть, подвѣять, ся = 1. піддува́ти, піддму́ти, піддмухну́ти.
2. віяти, провіва́ти, провія́ти.

Подвѣдомственность = зале́жність (С. Жел.), підле́глість (С. Л.).

Повѣдомственный = зале́жний, підле́глий, підле́жний (С. Жел.), підвла́стний (С. Жел.).

Подвѣне́чный = вінча́льний, шлю́бний.

Подвѣсить, ся = д. **Подвѣшивать, ся.**

Подвѣска, по́двѣсь = на́віска, навіски, прича́пка, прича́пок.

Подвѣтренный = підві́тряний.

Подвѣсокъ = підва́жок (що причеплюєть ся для ваги).

Подвѣшивать, подвѣсить, ся = чіпля́ти, почепи́ти, причепи́ти.

Подвѣять = д. **Подвѣва́ть.**

По́двязи = ре(и)штова́ння (С. З. Л.), ришту́нок (д. Лѣса́).

Подвяза́ть = д. **Подвя́зывать.**

Подвя́зка = 1. підвя́зування.
2. пі́двязка, у личаків, у постолів — воло́ка.

Подвя́зникъ = де́рево для риштова́ння.

Подвя́зочный = підвя́зковий.

Подвя́зывать, подвязáть, ся = 1. підвя́зувати, під'я́зувати, підвяза́ти, ся. — **Подвязáться кушако́мъ** = підпереза́ти ся по́ясом.
2. ришту́вати. — **Подвя́зывать лѣса́** = ста́вити ришто́вання.

Подга́дить = напаску́дити.

Подгиба́ть, подогну́ть, ся = 1. підгина́ти, підігну́ти, підібга́ти. — Сидить мила в кінці стола, ніжки підобгавши. н. п.
2. підгорта́ти, підгорну́ти, ся.

Подгла́дывать, подглода́ть = підгриза́ти, підгри́зти.

Подгла́зный = підо́чний.

Подгла́зье = я́мка під о́ком.

Подглода́ть = д. **Подгла́дывать.**

Подгля́дчикъ, ца = підгля́дач, догля́дач, ка, шпиг (С. З.). — Бач, чортова доглядачка, таки вздріла. Кв.

Подгля́дываніе = підгляда́ння.

Подгля́дывать, подглядѣ́ть = підгляда́ти, підгля́жувати (С. З.), підгле́жувати, підзира́ти, піддивля́ти ся, пантрува́ти (С. З.), зори́ти очи́ма, підгля́дїти, піддивити ся, підґу́здрити, підзорі́ти, припантрува́ти, приздрі́ти (С. Л.). — От він заховавсь десь і підзирає. н к. Гр. Чайч. — Приздріли люди, що він що ночі божої таска сїно. С. Л.

Подгнива́ть, подгни́ть = підгнива́ти, підгни́ти, попідгнива́ти. — **Подгни́вшій** = притрю́хлий.

Подгнѣта = підпа́л (С. З.), ро́зпал. — Принеси трісок на підпал.

Подгнѣта́ть, подгнѣти́ть = 1. підпа́лювати, підпали́ти.
2. підбу́рювати, підмовля́ти, під'ю́жувати і д. **Подбива́ть 2.**

Подгова́риваніе = підмовля́ння, підмо́ва.

Подгова́ривать, подговори́ть = підмовля́ти (С. З. Л.), намовля́ти (С. Л.), підуща́ти, підма́нювати, настре́нчувати, під-

мóвити (С. Л.), підговорúти (С. Л.), намóвити і т. д. д. ще **Подбивáть 2.** — Вони пъють та гуляють, із собою Семена Палія на охоту підмовляють. н. п. — На віщо ви її підмовляли йти в Київ? Лев. — Підмовляла дівчина молодого козака: а ти, серце, ходи. н. п. — Ой пъють-гуляють, дівча підмовляють: гей поїдьмо з нами. н. п. — Воду набірала, Марка намовляла: мандруй, Марку, і зо мною молодою. н. п. — У жидовство анї у бесурменство намовляти не мають. Ст. Л. — Мене, мамо, москаль знає, жить до себе підмовляє. н. п.

Подговóрщикъ, ца = підмóвник, ця (С. Пар.), наýстник, ця, шепотúнник, ця.

Подговóръ = підмóва, намóва, наущéння. — Ти дівчино спамъятай ся, на підмову не давай ся. н. п. — З намови і поради ріжних людей. Б. Н.

Подголóвокъ = підголóвач.

Подгóнъ = пригóн. — Тепер на ярмарку пригону мало було.

Подгоня́ть, подогна́ть, ся = 1. підганя́ти, поганя́ти, підігна́ти, ся.

2. прила́жувати, прилашто́вувати, приправля́ти, прила́дити, приладна́ти, прилашту́вати, припра́вити, ся.

Подгора́живать, подгороди́ть, ся = підгоро́жувати, підгородити, ся.

Подгора́ть, подгоре́ть = підгоря́ти, підс(ш)ма́лювати ся, підпіка́ти ся, підпаля́ти ся, підгорíти, підс(ш)малúти ся, підпекти́ ся, підпалúти ся, присмагля́ти ся, присма́жити ся. — Пир'жки трохи присмаглили ся. Кр. — Печене порося аж присмагло. С. З.

Подго́рье = підгíрря.

Подго́рный = підгíрний.

Подгоро́дный = підгоро́дний, пригоро́дний.

Подгорéлый = підпáлений, присмáглий.

Подгорéть = д. **Подгорáть.**

Подгорюниваться, подгорюниться = журúти ся, зажурúти ся, засмутúти ся. — Сидить зажурившись.

Подготовля́ть, подгото́вить, ся = 1. ви(на)гото́влювати (Ман.), підла́годжувати, підла́жувати, ви(на)гото́вити, підготува́ти, підла́дити, підладна́ти.

2. розпочина́ти, надро́блювати, розпоча́ти, надробúти, ся.

Подгра́бливать, подгра́бить, ся = підгрібáти, підгорта́ти, підгрома́жувати, підгребти́, підгорну́ти, підгрома́дити, ся. — Підгребти сїно до стога.

Подгреба́ть, подгре́сть = д. **Подгра́бливать.**

Подгрёбки = ви́грібки.

Подгри́фокъ = пристру́нник. — Вподовж нижньої части брямки, супроти ручки, приробена деревъяна полоска, міцно прикріплена до брямки — се єсть приструнник. До його навъязані всї струни бандури. Боян. Зоря 1895—1.

Подгру́дный = підгру́дний.

Подгру́докъ = підго́рля.

Подгрызáть, подгры́зть = підгризáти, підгризти, попідгризáти.

Подгу́зокъ = підгу́зок.

Подгу́ливать, подгуля́ть, подгульну́ть = підпивáти, підпúти. — **Подгуля́вшій** = д. **Подпúвшій.** — **Подгуля́вши** = на підпúтку. — На підпитку нема спинку. н. пр.

Подгущáть, подгусти́ть = густúти, підгустúти.

Поддáбриваться, поддóбриться = піддóбрювати ся, придóбрювати ся, підлóбрити ся, придóбрити ся. — Бач як придобрив ся, — все помагає. Полт. Чайч. — Щоб піддобрити ся до Преосьвященного. Лев. В.

Поддáбриваніе = піддóбрювання, придóбрювання, похлїбство.

Поддавáть, поддáть, ся = піддавáти, піддáти, ся; подавáти ся, підлягáти, повільняти ся, подáти ся, підлягти. — Сумно я ходжу, хоч я і сьмію ся, великая туга, та не подаю ся. н. п. — Не підлягайте вливу нудьги. Кн.

Поддавкú = піддавкú.

Поддáкивать, поддакну́ть = тáкати (С. Ш.), підтакáти (С. З.), потáкувати, притáкувати, підтакну́ти, потакну́ти, притакну́ти, підбрíхувати, підбрехáти, не в одно — перетáкувати, перетакну́ти. — Добрі хлопцї: один бреше, другий потакує. Чайч.

Поддáкивающій = тáкач (С. Ш.), потáкач (С. З.), потáкувач (Чайч.), підтáкач, підбрéхач. — Потакач тим і живе, що язиком грає. н. пр.

Поддáлбливать, поддолбúть, ся = піддóвбувати, піддовбти, ся.

Пóдданическій = піддáнський. С. Л.

Пóдданичество = піддáнство.

Пóдданный, ая = підда́ний, на (С. Л.), підда́нець (С. З. Л.), підда́ниця, підда́нка (С. Л.), підда́нок, підвла́сний, підвла́дний, на, підле́глий. — А также всї його підданцї носили латані галанцї. Кот.

Поддáнство = піддáнство.

Поддáть, ся = д. **Поддавáть, ся.**

Поддвига́ть, поддви́нуть, ся = підсува́ти, підсо́вувати, підсу́нути, ся. — Підсунь скриню під кро́вать.

Поддёвка = чума́рка, чина́рка, капта́н.

Поддерга́й = купопе́рий (що носить куцу одежу).

Поддёргивать, поддёргать, поддёрнуть, ся = підсми́кувати, підсмика́ти (С. Л.), підсми́кати, підсмикну́ти, ся, про кілько — попідсми́кувати, ся.

Поддéрживать, поддержáть, ся = піддéржувати, підтри́мувати, підпира́ти, піддержати, підтри́мати, підпе́рти; запомога́ти, підпомога́ти, засилювати, підбі́чувати, запомогти́ і т. д. д. **Защища́ть** і **Охраня́ть**. — Вона за руку не веде, вона тільки твій розум засилює, щоб сама ти свій шлях пізнала. К. Д. — **П. ро́дственныя сноше́нія** = рода́ти ся.

Поддéржка = підмо́га, запомо́га.

Поддёрнуть = д. **Поддёргивать**.

Поддо́бриться = д. **Подда́бриваться**.

Поддолби́ть = д. **Подда́лбливать**.

Поддо́нъ, поддо́нокъ = піддо́н, пі́дставка (С. Жел.), пі́дно́с (на пр. для пляшок, чарок то що), пі́дкладка, піддни́ще (на пр. під діжу або що). — Всї чарочки на підносах повихиляла. н. п.

Поддру́жье = дру́гі дружки́: піддру́жба, піддру́жий (С. З.), піддру́жко, піддру́жка. Кв.

Поддра́знивать, поддразни́ть = піддрато́вувати, піддро́чувати, піддратува́ти, піддрочи́ти.

Поддува́ло = піддува́ло, прога́ри.

Поддува́ть, подду́ть = піддува́ти, підмýхувати, піддýти (С. Жел.), піддмухну́ти.

Поддымки, поддымье = час, коли́ то́пить ся „**курна́я изба́**“ (д. під сл. **Изба́**).

Поддёва́ло = д. **Обма́нщикъ**.

Поддёва́ть, поддѣ́ть = 1. піддяга́ти, піддягти́, одяга́ти під... — Піддягни ще під свиту хоч оцей каптанок — вже ж воно тепліше буде.

2. підчéплювати, підчепи́ти (зачепити зі споду).

3. піддýрювати, підма́нювати і д. **Обма́нывать**.

4. кра́сти, підкрада́ти, підчéплювати, украсти, підчепи́ти.

Поддёвка = д. **Поддёвка** (тепер частїше пишуть се слово, як воно вимовляють ся, себто через „ё“, а не через „ѣ“).

Поддѣ́лка = підро́блювання; підро́блення (С. Жел.), фальш, хвальш. С. Ш.

Поддѣ́лывать, поддѣ́лать, ся = 1. підро́блювати, підробля́ти, підроби́ти, приро́блювати, приробити (зі споду).

2. підробля́ти (С. Жел.), фальшува́ти, хвальшува́ти, підроби́ти, зфальшува́ти. — Підробляти грошi. — Хто би листи або печатї фальшував. Ст. Л.

3. підро́блювати ся, підмо́щувати ся, підлабу́знювати ся, підкида́ти ся, підстила́ти ся (С. З.), підсипа́ти ся (С. З.), мости́ти ся, лаку́зити ся (Ман.), підбармо́вувати ся, примо́щувати ся; прима́зувати ся, прилабу́знювати ся, підроби́ти ся, підноровити ся, підверну́ти ся, присьо́рбати ся (С. Л.), підки́нути ся, підмости́ти ся і т. д, — А Іван підсипає ся до пана, трохи в руку його не цїлує. Кн. — На при кінцї і до Козаренків підлабузнив ся. Зїньк. — Вона не знала, як під кого підвернутись. Кв.

Поддѣ́лыватель, ница, поддѣ́льщикъ, ца = фальшовни́к, хвальшо(і)вни́к, ця (С. Ш.), тільки грошей — грошоро́б.

Поддѣ́льный = 1. підро́блений (С. Л.), підро́бляний (К. Кр.), підбо́рний (С. З. Л.), фальши́вий, хвальши́вий. С. Ш. — Були там купчики проворні, що їздили по ярмаркам і на аршинець на підборний поганий продавали крам. Кот. — Кинули ся до тієї метрики; піп глянув і зараз каже: вона підборна! Хиба се моя рука? і рука і печатка підборні. Кн. — Хиба ж не видно, що це хвальшиві гроші?

2. прикидли́вий (на пр. смуток, сьміх то-що). Гр. Чайч.

Поддѣ́ть = д. **Поддёва́ть**.

Поде́нка, ком. Ephemera = поде́нька. С. Жел.

Поде́нникъ = д. **Дневни́къ**.

Поде́нный, но = поде́нний, но. — **П. рабо́та** = поде́нщина.

Поде́нщикъ, ца = поде́нщик, ця (С. Жел.), поде́нний, ця (Харьк. Чайч.), поде́нник, ця (Черн. Чайч.), поде́нчичка. — Оце найма́ла поденниць мазати хату — так дорого. Чайч.

Поде́нщина = поде́нщина.

Подёргать = посми́кати, посїпати, пошáрпати, потóргати.

Подёргивать = сми́кати, сїпати, посми́кувати.

Подёргивать, ся, подёрнуть, ся = затя́гати, заволі́кати, затягти́, заволокти́, ся. — **П. льдо́мъ** = ше́рхнути, зашéрхнути.

— **Подёрнуть плёнкой, налётомъ** = затягти́ пліВкою, присма́гнути.

Подержа́ніе = 1. держа́ння, трима́ння. 2. ужи́ток (на якийсь час). — **Дать, взять на подержа́ніе** = позичити (на який час).

Подéржанный = ужи́ваний (С. Ш.), не но́вий, но́шений.

Подержа́ть, ся = подéржа́ти, потрима́ти, ся.

Подёрнуть, ся = д. **Подёргивать, ся.**

Подешевéть = подешéвшати (С. Л.), подешеВіти.

Поджа́ривать, поджа́рить, ся = піджа́рювати, підпіка́ти, підсма́жувати, піджа́рити, підпекти́, підсма́жити, ся.

Поджа́ристый = підпе́чений.

Поджа́рый = худорля́вий, сухорля́вий. С. З. Л.

Поджа́ть = д. **Поджима́ть.**

Поджéчь = д. **Поджига́ть.**

Подживо́тникъ = д. **Подбрю́шникъ.**

Подживо́тье = д. **Подбрю́шина.**

Поджи́га = 1. підпа́л. 2. д. **Подгово́рщикъ.**

Поджига́ніе = підпа́лювання, підпа́л.

Поджига́тель, ница = палІй (С. З. Л.), підпа́ляч, ка.

Поджига́ть, поджéчь, ся = 1. підпа́лювати (С. З.), підпали́ти, ся (С. З.), про декілько — попідпа́лювати, в печі — підто́плювати, підпа́лювати, підтопи́ти, ся. — **Поджéчь кого́** = спали́ти. — Добре вогонь горить, як в чим підпалить. н. пр. — Оженив ся навісний та взяв біснувату, та не мали що робити — підпалили хату. н. пр. — Осичина, чом не гориш та все куриш ся? Як би ж мене підпалили, я б горіла — не курила ся. н. п. — От раз жінка підпалила в хатї. н. к. Ман. — На що ж ти похвалив ся, що спалиш мене? Кр. 2. підпіка́ти, підпаля́ти, підсма́(шма́)лювати, підпекти́, підпали́ти, підшмали́ти, ся. — Підпекти пироги. 3. підбу́рювати і т. д. д. **Подбива́ть** 2.

Поджида́ть, подожда́ть = піджида́ти, наджида́ти, спожида́ти (С. Л.), очи́кувати, підожда́ти (С. Л.), потрі(и)ва́ти (С. Л.), почека́ти, пострІва́ти, затрІва́ти, зачека́ти. С. Л. — Оддав йому коня та й каже: підожди, я тобі ще гостинця дам. н. к. Ман. — Зачекай, я перше піду обмиюсь. н. к. — Пострівайте, поки я поражусь з Кривоносом об моєму ділї. О. Ст. (Пр. д. ще під сл. **Ожида́ть**). — **Подожди́!** = трі(и)ва́й, потрі(и)ва́й, стрІва́й, підожди́, почека́й!

Поджи́лки = жи́жки́. С. Аф. — Аж жижки трясуть ся. С. Аф.

Поджима́ть, поджа́ть, ся = підгорта́ти, підгорну́ти, підобга́ти, ся (С. Л.). — Сідай, Грицю, коло мене, ще й ніжечки підгорни, я ж тебе поцІлую, ти ж мене обійми. н. п. — Сидить мила на припічку, ніжки підобгавши. н. п.

Поджо́гъ = підпа́лювання, підпа́л. — Без підпалу дрова не горять. н. пр. — А в попелї тліє огню іскра великого, тліє не вгасає, підпалу жде, як той местник часу дожидає. К. Ш.

Подзадо́ривать, подзадо́рить, ся = піддро́чувати, ся, підштри́кувати, підбу́рювати (С. Л.), підцько́вувати, підтюжувати, розпаля́ти, ся, піддрочи́ти, ся, підштрикну́ти, підбу́рити, ся, підцькува́ти, розпали́ти. ся. — А ну! піддрочи дяка! Чи не дасть стусана. Кн. — Коли б його не підтюжував на мезе. Кн. — Він і так сердить ся, а той іще підштрикує.

Подзакуси́ть = підтї́сти, підживи́ти ся, приснІдати.

Подза́ривать, подза́рить = д. **Подзадо́ривать.**

Подзаты́локъ = карк, гамали́к (С. З.), за́дня части́на ши́ї під потилицею.

Подзаты́льникъ = 1. головни́й жіно́чий убІр у моско́вок, що надІва́єть ся на потилицю. 2. поти́лишник. С. З. Л. — **Дать подзаты́льникъ** = поти́лишника да́ти, в потилицю загили́ти. — **Надава́ть подзаты́льниковъ** = поти́лишниками нагодува́ти. Номис.

Подземе́лье = підземе́лля.

Подзе́мный = підзе́мний, підземе́льний, попідзе́мний. — Вирвав того дуба з корінням, тай подавсь аж у підземельне царство. н. к. Ман.

Подзо́рный = прозо́рний. — **Подзо́рная труба́** = д. **Зри́тельная т.**

Подзыва́ть, подозва́ть = підзива́ти, підклика́ти, прикликати, підізва́ти, підкли́кати (С. Л.), прикли́кати, покли́кати до се́бе (Чайч.). — Підізвав до себе та тоді й каже... — Підклика́в жида і питав ну що ж, як? н. о. Яст.

Подиви́ться = подивува́ти ся. — Еней тому подивував ся, у баби сучої спитав ся. Кот.

Подира́ть, подра́ть, ся = 1. дра́ти, шкря́бати, скубти́ поску́бувати, подра́ти, пошкря́бати, поскубти́, скубну́ти. — Все лице пошкрябала білезьке, продираючись по кущах колючих. Гр. Чайч. — Скубне за

чуба, та й знов питає, а не знає — знов поскубує. — **Моро́зъ по ко́жѣ подира́етъ** = моро́з по за шку́рою.

2. пачи́ти ся, коло́ти ся, тріскати ся, попачи́ти ся, потріскати ся, розколо́ти ся, поколо́ти ся. — Дошка од жару потріскала ся.

Подка́лывать, подколо́ть, ся = 1. підко́лювати, підштри́кувати, підколо́ти, підштрикну́ти, де-кілько — попідко́лювати і т. д. — Підколола собі палець шпичкою. Чайч.

2. підшпи́лювати, підшпили́ти, ся, про де-кілько — попідшпи́лювати. — Підшпилила спідницю шпильками.

3. підрубати, врубати (ще). — Врубай ще дровець.

Подканцеляри́стъ = підканцеляри́ст. Кот.

Подка́пывать, подкопа́ть, ся = підко́пувати, підрива́ти, підноря́ти, ся, підкопа́ти, підри́ти, ся, про де-кілько — попідко́пувати і т. д.

Подка́рмливать, подкорми́ть, ся = 1. підгодо́вувати, підгодува́ти, підхарчи́ти, підхарчува́ти, підживи́ти, ся, про де-кілько — попідгодо́вувати і т. д., про худобу — підпаса́ти, підпасти́. — Ой ма́тінко-лебідочко, підгодуй нас хоч трішечки. п. п. — Підгодувались трохи і коней підпасли та й поїхали.

2. прико́рмлювати, пригодо́вувати, прина́жувати ко́рмом, прикормити, пригодува́ти, про худобу — припаса́ти, припасти́, ся, зїмою — призїмова́ти, ся.

Подкарау́ливать, подкарау́лить = підстерега́ти (С. Л.), пристерега́ти, засїда́ти (С. Л.), чига́ти (С. Л.), пантрува́ти, сочи́ти, підстерегти́, пристерегти́, засїсти, попантрува́ти, присочи́ти. — Хто-ж це його дом приглядає? — А ну, каже, давай підстережу я його. н. п. Гр. Чайч. — Нехай присочить його. К. З. о. Ю. Р. — Засїдають два стрельчики, хочуть його вбити. п. п.

Подка́тывать, подка́чивать, подката́ть, подкати́ть, ся = підко́чувати, підто́чувати, підкоти́ти, підточи́ти, ся. — Підкотив камінь під хату. — Підточив віз під повітку.

Подка́шивать, подкоси́ть, ся = підко́шувати, підкоси́ти, ся.

Подква́шивать, подкваси́ть, ся = підква́шувати, підкваси́ти, ся.

Подки́дывать, подки́нуть = д. **Подбра́сывать.**

Подки́дышъ, подки́дышекъ = підки́док, підки́дьок (С. Жел.), жін. р. — підкида́чка (С. Жел.), сп. р. — підкидча́, підки́дько, поки́дько. — Виродував покидька на свою голову. Кн. — Не моє воно — покидько. Кн.

По́дкладень = по́дкладка (яйце, що підкладають ся під квочку).

Подкла́дка = 1. підста́ва, пі́дставка (С. Жел.), підкла́дка.

2. в одежі — підши́вка (С. Жел.), підби́вка, підбі́йка, підкла́дка.

Подкла́дъ = 1. підкладання, підкла́д.

2. д. **По́дкладень** і **Подкла́дка 1.**

Подкла́дывать, подкла́сть, подложи́ть, ся = 1. підкладати, підкла́сти, ся. — **Подкла́дывать я́йца подъ насѣ́дку** = підсипа́ти квочку.

2. підшива́ти, підбива́ти, підши́ти, підби́ти, ся (підшивку). — Він лисом підшитий, псом підбитий. н. пр.

Подкла́дышъ = д. **По́дкладень.**

Подклёвывать, подклева́ть, ся = клюва́ти, дзю́бати, дзьо́бати, поклюва́ти, подзьо́(дзю́)бати, ся. — Курка подзьобала увесь овес.

Подкле́ивать, подклеи́ть, ся = підкле́ювати, підкле́їти, ся, карюком — підкарю́чити, ся, про де-кілько — попідкле́ювати, ся.

Подкле́тъ = д. **Кладова́я.**

Подко́ва = підко́ва, на чоботях або на черевиках — підко́ва, підкі́вка, частїше мн. підківки́, що привъявуєть ся, щоб ходить по льоду — бузлу́к.

Подко́вывать, подкова́ть, ся = підко́вувати, підкува́ти, ся.

Подковы́ривать, подковыря́ть, подковырну́ть = підколу́пувати, підколупа́ти, підколупну́ти.

Подко́жный = підшку́рний.

Подкола́чивать, подколоти́ть, ся = підбива́ти, підби́ти, ся. — Треба підбити під це дощечку.

Подколо́дникъ = д. **Ольша́нка.**

Подколо́ть = д. **Подка́лывать.**

Подколѣ́нокъ = жи́жка. С. Аф.

Подкопа́ть = д. **Подка́пывать.**

Подко́пъ = 1. підкіп, тайни́к, потайни́к. — Порох засипаю — потайники вже зроблені. К. Ш. (Д. ще під сл. **Ми́на**).

2. підкіп, підступ, підхід, (д **Кова́рство** і **Подво́хъ**).

Подкорми́ть, ся = д. **Подка́рмливать.**

Подкра́дкою = крадькома́. С. З. Л.

Подкра́дываться, подкра́сться = підкрада́ти ся, кра́сти ся, пла́стати, підбарму́вувати ся, підкра́сти ся, про де-кільк — попідкрада́ти ся.

Подкрапи́вница = д. **Королёкъ 2.**

Подкра́шивать, подкра́сить, ся = підкра́шувати, підмальо́вувати, підбарму́вувати, підкраси́ти (С. Л.), підмалюва́ти (С. Л.), прифарбува́ти, під карий колїр — накарува́ти, під який иньший колїр — підсини́ти, підчорни́ти і т. д. д. **Кра́сить.**

Подкру́чивать, подкрути́ть, ся = підкручувати, підкрути́ти, ся, про де-кілько — попідкручувати.

Подкрёпа = підпо́ра.

Подкрёпле́ніе = підкре́п (С. Жел.), по́кріпость, підси́лок (С. Л.), підпи́ра (С. Л.), підмо́га, запомо́га.

Подкрёпля́ть, подкрёпи́ть, ся = 1. підкріпля́ти, ся (С. Жел.), підкрепля́ти, ся, покріпля́ти, ся (С. Жел.), підпира́ти (С. Жел.), підкрі́пити, ся, покрі́пити, ся, підпе́рти; підпомога́ти (С. З.), запомога́ти, підси́лювати, підпомогти́, запомогти́, підси́лити, ся (С. Л.); підживля́ти, підживи́ти, ся (С. З. Л.). — Мовлено правду, которую доводами підперти латво. Л. В. — За столом сидїли, покріпляли сили. К. Д. — Пішли вони у дворець, підкрепились. н. к. Ман. — Холодцем та ковбасою закусили та, як то кажуть, і підкрепили ся. Кот.

Подкузьми́ть = підвести́, підъїсти, підмани́ти. — Це він підъів Якова, це через його він три днї у вежі просид в. Та я тож тебе підъїм. Кр.

Подкуликáть = підпи́ти.

Подкупáть, подкупи́ть = підкупа́ти, підкупля́ти (К. Кр.), підпла́чувати, могори́чити, підкупи́ти, перекупи́ти, підплати́ти, підмогори́чити, ся, ску́п да́ти (Катеринос. Чайч.), де-кільки — попідкупа́ти і т. д. — З тюрми утїк, варту перекупивши. Б. Н.

Подкупно́й = підкупни́й, підку́плений, ку́плений.

По́дкупъ = пи́дкуп, підку́пство (С. Жел.), скуп (Катеринос. Чайч.). — А писарь з його скуп узяв, то тепер уже за його. Чайч.

Подку́пщикъ = підку́пник (С. Жел.), на́купень (С. З.), переку́пчик.

Подку́ривать, подкури́ть = підку́рювати, підкури́ти.

Подлага́ть, подложи́ть = підкладáти, підкла́сти, підложи́ти (С. З.), попідкладáти.

Подла́живать, подла́дить, ся = 1. підла́жувати, підстро́ювати, підла́дити, підладнува́ти, підстро́їти, ся.

2. підла́гожувати ся (С. Л.), підли́зувати ся, піддо́брювати ся, придо́брювати ся і т. д. д. **Подла́зить 2.**

Подла́за = підли́за (С. Л.), підли́зник, підли́зуха, прили́за (С. Л.) підлепливий, підле́пний (Лев.), вле́сливий, підхлїбник.

Подла́зить, подлёзть = 1. підла́зити, підлїза́ти, підлїзти, про де-кільки — попідлїза́ти.

2. підла́зити, підли́зувати ся, лиза́ти ся, підлабу́знювати ся, лабу́зити ся, прили́зувати ся, підхлїблювати ся, лести́ти ся, підлїзти, підлиза́ти ся, підлабу́знити ся, прилабу́знити ся і т. д. д. **Подольща́ться.**

Подла́зъ = д. **Подла́за.**

Подла́мывать, подломи́ть, ся = підло́млювати, підломи́ти, ся, заломи́ти ся.

Подла́скиваться, подласка́ться = підла́щувати ся і д. **Подла́зить 2.** і **Подольща́ться.**

Подлега́ть, подле́чь = лягáти, залягáти, лягти́, залягти́ (під що не́будь).

Подлежа́ть = нале́жáти, підлягáти, підпадáти. — Се дїло належить до суда. — Він за се підпадає під тяжку кару. — **Это подлежи́тъ сомнёнію** = се річ непе́вна.

Подлежа́щій = належа́чий (С. З.), належи́тий (С. З.), нале́жний (С. З. Пар.), принале́жний (С. Пар.), зале́жний (С. Пар.), підле́глий (С. З.). — Належачий братству церковному львовському. С. З. — Належитую честь йому віддати.

Подлета́ть, подлете́ть = підлїтáти, підлетїти, підли́нути.

Подлётокъ = пи́длїток.

Подле́цъ = подля́к, падлю́ка (С. Жел. З. Л.), паску́да (С. З.), пога́нець (С. Жел.). — Кругом паскуда! Чого ж на його не плюють? К. Ш.

Подле́чь = д. **Подлега́ть.**

Подлива́ть, подли́ть, ся = підлива́ти, підсипáти, підли́ти, підси́пати, ся, багато — підбу́рити, про де-кілько — попідлива́ти, попідсипáти. — Підсип ще борщу. А ну, підсип в чарку оцїєї животкової. Кн.

Подли́вка = 1. підлива́ння, підсипáння.

2. підли́ва, підли́вка (С. З.), підле́ва (С. З.), обли́вка, по́ливка. — До вовчого мъясива собача підлива. н. пр. — Свинячу го-

лову до хріну і локшину на переміну, потім з підлевою индик. Кот.

Подливно́й = підливни́й. — **Подливно́е колесо́** = підсоби́не ко́лесо і д. під сл. **Колесо́**.

Подли́за = підли́за.

Подли́зывать, подлиза́ть, ся = підли́зувати, підлиза́ти, ся, облиз́увати, облиза́ти.

По́длинникъ = д. **Оригина́лъ 1.**

По́длинно = спра́вдї, вла́сне, дїйсно, авже́ж, в само́ї ре́чі (С. Л.), са́ме так. — Він справдї такий, як про його кажуть.

По́длинность = спра́вжність (С. Пар.), пе́вність, правди́вість.

По́длинный = спра́вжнїй (С. Пар.), су́щий, справде́шний, щи́рий (С. Л.), правди́вий, вла́сний. — Се його власні слова.

Подлипа́ло = 1. підлипа́йло, підли́за і т. д. д. **Подла́за.**

2. д. **Волоки́та 2.**

Подлипа́льство = підли́зування, підле́сливість, підхлїбство.

Подлипа́ть, подли́пнуть = 1. підлипа́ти, підли́пнути, прили́пнути (зі споду).

2. д. **Подла́зить 2.** і **Подольща́ться.**

3. д. **Волочи́ться 2.**

Подли́ть = д. **Подлива́ть.**

По́дличать = роби́ти, чини́ти що паску́дне, гане́бне.

По́дло = ги́дко, паску́дно, гане́бно.

Подло́бье = підло́бъя.

Подло́гъ = підло́г (С. Жел.), підбо́р, фальш, фальши́вство, хвальш. С. Ш.

Подло́жный = д. **Подде́льный 1.**

Подломи́ть, ся = д. **Подла́мывать.**

По́длость = пі́длість (С. Жел.), підло́та, паску́дство, мерзе́нність (С. Пар.), по́гань (С. З. Жел.). — Одна підлота неминуче тягне за собою й другу. Кн. — **По́длость та́йную сде́лать** = гадю́чку вкинути.

Подлу́нный = підмісяшний. С. Жел. — **Подлу́нный міръ** = сьвіт Бо́жий.

По́длый = пі́длий (С. Жел.), по́длий, подля́чий (С. Жел.), падлю́шний, паску́дний, пога́ний (С. Жел.); плазови́тий. — От подла дитина! Кр. — **По́длый посту́покъ** = гане́бний вчи́нок.

По́длѣ = біля́, ко́ло, побіля́, край, о́бік, по́руч, по́плїч. (Пр. д. під сл. **Во́злѣ**).

Подлѣза́ть = д. **Подла́зить.**

Подлѣкарь = підлїкарь.

Подлѣпля́ть, подлѣпи́ть = підлїплювати, підлїпи́ти.

Подлѣсникъ = д. **Водни́къ 2.**

Подлѣсокъ = 1. підлїсся, за́лїсок, прилїсся і д. **Опу́шка 2.**

2. рос. Viola canina L. = братки́, сокирки́. С. Ан.

Подлѣсье = д. **Опу́шка 2.**

Подля́нка = паску́да, ледащи́ця. — Ой послухай, синку, що говорить вдова: моя дочка ледащиця не ночує дома. н. п.

Подма́зывать, подма́зать = підма́зувати, підма́щувати, шмарува́ти, підма́зати, підмасти́ти, пома́зати, пошмарува́ти, багато — попідма́зувати і т. д.

Подма́зчикъ = шмарово́з. С. З. — Тут всякі були пронози, перекупки і шмаровози. Кот.

Подмалёвка = підмальо́вування.

Подмалёвывать, подмалева́ть, ся = підмальо́вувати, підмалюва́ти, ся.

Подма́нивать, подмани́ть = 1. підма́нювати (С. З.), підмани́ти, прима́нювати, прина́жувати, приманити, прина́дити.

2. підду́рювати, підмовля́ти (С. З.), намовля́ти, підду́рити, підмо́вити, намо́вити, перемо́вити.

Подма́нка, подма́нъ = підма́на, підма́нювання і д. **Подгово́ръ.**

Подмаре́нникъ = рос. Galium L. — гірча́к, **П. же́лтый,** G. verum L. — бурку́н зїлля, дереза́, дрібноцьвіт, жовте́нька ка́шка, медяни́к, медявни́к, медова́ трава́, сиворотень. С. Ан.

Подма́сливать, подма́слить, ся = 1. підма́слювати, підма́щувати, підма́слити, підмасти́ти, ся.

2. підма́зувати, підмогори́чувати, підма́слювати, хлїби́ти, підма́зати, підмогри́чити, підхлїби́ти. — Підмазав станового, та й пішло дїло на лад.

Подмасте́рье = підма́йстер (С. Жел.), челя́дник.

Подма́тывать, подмота́ть = підмо́тувати, підмота́ти.

Подма́хивать, подмахну́ть = 1. зма́хувати, змахну́ти (зі споду).

2. підпи́сувати на швидку́.

Подма́чивать, подмочи́ть, ся = підмо́чувати, підмочи́ти, ся; підсцика́ти, підісця́ти, підбу́рити.

Подма́щивать, подмости́ть = підмо́щувати, підмости́ти, ста́вити риштова́ння.

Подмерза́ть, подмёрзнуть = підмерза́ти, примерза́ти, підме́рзнути.

Подмета́льщикъ, ца = метільник, ця, метільничка. — Я до печі куховарочку найму, а до хати та метільничку. н. п.

Подмета́ть, подмести́, сть = підмі́тати, підмести́, замі́тати, замести́, попідмі́тати. — Підмети хату. — Підмети сьміття під припічок.

Подмета́ть = д. **Подмётывать.**

Подмётка = 1. підмі́тання.

2. підме́ток (нова підошва до старих чобіт). Кр.

Подмётный = підкидни́й. — **Подмётное дитя́** = д. **Подки́дышъ.**

Подмёточный = підме́тковий (д. **Подмётка 2.**).

Подмётывать, подмета́ть -ну́ть = 1. підкида́ти, підки́нути (д. **Подбра́сывать**).

2. пришива́ти на живу́ ни́тку, підстьо́бувати, підстьоба́ти.

3. підкида́ти, підки́нути підме́тки. — Чоботи ще добрі, треба тільки підкинути підметки.

Подмётышъ = д. **Подки́дышъ.**

Подми́гивать, подмигну́ть = підмо́ргувати, підморгну́ти. С. Л.

Подмина́ть, подмя́ть = підтопта́ти. — Ведвідь підтоптав його під себе.

Подмо́га = д. **По́мощь.**

Подмога́ть, подмо́чь = запомога́ти, підпомога́ти, підсобля́ти, запомогти́, підпомогти́, підсоби́ти, зарятува́ти. (Д. **Помога́ть**).

Подмока́ть, подмо́кнуть = підмока́ти, підмо́кнути, примо́кнути, примокрі́ти.

Подмола́живать, подмолоди́ть, ся = 1. підмоло́жувати, підмолоди́ти, ся.

2. підсоло́жувати, підсолоди́ти (на пр. пиво квас).

Подмо́лвить = підтакну́ти, притакну́ти, потакну́ти (д. **Подда́кивать**).

Подмора́живать, подморо́зить, ся = 1. підморо́зювати, підморо́зити, ся. — Підморозити рибу.

2. підмерза́ти, підме́рзнути. — На дворі підмерзає.

Подмости́ть, ся = д. **Подма́щивать, ся.**

Подмо́стки = риштова́ння, підмо́стка, підмо́сток (С. Ж.); при́мость (С. З. Жел.), при́містки (С. Жел.). — Лежав на примості. С. З.

Подмочи́ть = д. **Подма́чивать.**

Подмо́чка = підмо́чка.

Подмо́чь = д. **Подмога́ть.**

Подмыва́ть, подмы́ть, ся = 1. підмива́ти, підми́ти, ся. — Підмий дитину.

2. ми́ти, підмива́ти, розмива́ти, підми́ти, розми́ти. — Не рад явір хилити ся — вода корінь мие. н. п. — Підмило греблю.

Подмы́лье = ми́лини, зми́лини, обми́лки.

Подмы́шка = паха́, пахва́ (д. **Мы́шка 3**).

Подмы́шковый = пахвови́й.

Подмѣ́нивать, подмѣня́ть, подмѣни́ть, ся = підмі́нювати, підклада́ти, підміни́ти, підкла́сти, підложи́ти, ся.

Подмѣси́ть = підміси́ти. — Підміси борошна в тісто.

Подмѣ́ска = підмі́шування, підмі́сювання.

Подмѣсъ = 1. д. **Подмѣ́ска.**

2. прими́шка. С. Жел.

По́дмѣсь = д. **Подмѣ́съ 2.**

Подмѣ́чать, подмѣ́тить = підглядати, постерега́ти, вимічати, пристерега́ти, назнава́ти, помічати, сочи́ти, підглядіти, по(при)стерегти́, поміти́ти, запримі́тити. (Д. **Замѣ́тить 2, Подгля́дывать** і **Подсма́тривать**). — Сочи ж його добре, чи не носить він висівок до шинку. Кн.

Подмѣ́шивать, подмѣша́ть, ся = підмі́шувати, примі́шувати, підміша́ти, примі́ша́ти, ся (С. Жел.).

Подма́ть = д. **Подмина́ть.**

Поднарье = мі́сце під по́лом (д. **На́ры**).

Поднаду́ть = піддури́ти, підмани́ти, підголи́ти, кількох — попіддува́рювати і т. д.

Подначальный = підначальний, підвла́стний, підле́жний. С. Жел.

Поднебе́сный = піднебе́сний. С. Жел.

Поднебе́сье = піднебе́сся.

Поднёбный = піднебінний.

Поднёбье = піднебе́ння (С. Жел.) і д. **Нёбо.**

Поднево́льный = підневільний, поневільний, приневільний.

Поднесе́ніе = підно́сіння.

Поднести́ = д. **Поднося́ть.**

Поднима́ть, поня́ть, ся = підійма́ти, підійма́ти, підня́ти, ся, важницею — підва́жувати, підва́жити; підво́дити, зво́дити, підвести́, звести́, ся; здійма́ти, ся, зніма́ти, зняти, ся, про сьвітило ще — підбива́ти ся, підби́ти ся (С. Л.), підійти́, про рослину — підганя́ти ся, підігна́ти ся, ви́гнатись. — Таке важке, що не піднімеш. — Підняв на улиці. — Тісто в дїжі піднялось. — Підняли його на улиці пъяного. — Ой галочки-чубарочки, підніміть ся в гору! Ой раді б ми підняти ся, та крилець не маєм. н. д. — Підвів ся

ся він трохи з ліжка. — Звів ся та й пішов. — А Богдан лежить ще там на лаві, не зведе й голівоньки з похмілля. Ст. С. — Шабля не візьме, рука не зведеть ся. К. Ш. — Ой поїхав козаченько з Лубень до Прилуки, ой плакала дівчинонька, здіймаючи руки. п. п. — Крилечками стрепенули, знялись в парі й полинули. н. п. — Сонце вже підбилось височенько. С. Л. — Сонце вже геть підійшло. Кр. — **Поднима́ть сєо́ру, шумъ** = збива́ти бу́чу, колотне́чу. — За онучу, та збили бучу. н. пр. — **Поднима́ть носъ** = ки́рпу гну́ти, чва́нитись. — Стара не страшна, так молода кирпу гне. Кот. — **П. на́ смѣхъ** = на глу́м бра́ти, взя́ти, глузува́ти, осьмія́ти. — Спостерігши, що її взяли на глум, майнула з хати. Кн. — **Поднима́ть крестъ** = зво́дити хрест. — Почали хрести зводити на баню. Кн. — **Подня́лся вѣтеръ** = схопи́в ся ві́тер. — Схопила ся шурябуря і стіжечок ізвернула. н. п. — **Подня́ть на себя́ ру́ки** = само́му собі́ смерть заподія́ти, ру́ки на се́бе наложи́ти. — **Подня́ть за́йца, медвѣдя** = ви́гнати за́йця, ведме́дя. — **Подня́ть вопро́съ** = зня́ти річ, пита́ння. — **П. паруса́** = розпусти́ти паруси́, вітри́ла, напаруси́ти. — **П. крикъ** = счини́ти крик, ґвалт. — **П. хвостъ, пла́тье** = заде́рти, задра́ти, позадира́ти. — **Подня́ть оружіе** = взя́тись за зброю, повста́ти. — **Подня́ться войно́ю** = повста́ти. — **Подня́ть больно́го на́ ноги** = відходи́ти, відха́яти, одвола́ти. — **Поднима́ться на что́ ли́бо** = пъяст и́ ся.

Подновля́ть, подновя́ть, ся = підновля́ти, відновля́ти, поновля́ти, підновя́ти, ся і т. д., кі́лько — попідновля́ти і т. д.

Подноготная, у виразах: **„онъ зна́етъ всю подноготную“** або **„высказалъ всю подноготную“** = він зна́є всі та́йности, він ви́казав всі та́йности (вїби і те, що під нігтем, йому́ відоме).

Подно́жіе = підні́жжя, гори — підгі́рря.

Подно́жка = ступи́ця, ступі́йка, ступе́нька. — Правою на ступицю, а лівою просто у віз, тай беркиць на сі́но. Кн. — Як зачепив крилом, так ступиця і одскочила. Кн.

Подно́жки = рушни́к або яка́ йньша тканина́, що просте́люється молоди́м під но́ги підчас вінча́ння. — Та поможи Боже на рушнику стати — тоді не розлучать ні батько ні мати. н. п.

Подно́жный = підно́жний, підно́жичий (С. З.). — **П. кормъ** = па́ша. — Пустив волів на пашу.

Подноси́ть, поднести́, ся = підно́сити, надно́сити, підне́сти́, наднести́, ся. — Піднеси ближче. — Таке важке, що не піднесу. — Наднеси ще трохи кавунів.

Подно́съ = підні́с (С. Жел.), підно́с, та́ця(а) (С Ш.), таре́лець. — Всї чарочки на підносах повихиляла. н. п.

Подно́щикъ = розно́щик напо́їв у шинку́, на́ймит шинкаря́, що подає́ горілку.

Подня́ть = д. **Поднима́ть.**

Поднѣпро́вье = поднїпря́нщина. С. З.

Подо́ = д. **Подъ.**

Подоба́етъ = годи́ть ся (С. Ж.), слї́д, нале́жить, ли́чить, прихо́дить ся. — **Не подоба́етъ** = не подо́ба, не слї́д, не годи́ть ся, не ли́чить і т. д. — Не подоба зірцї без місяця та й зіходити, не подоба дівцї до козаченька й виходити. н. п. — Не личить нашій честї і повазї вбачати кров посельську в себе дома. К. Б.

Подо́біе = 1. схо́жість, подо́ба (С. З. Л.), подобе́нство (С. Ж. З.).

2 манїр, взір (С. З.), кшталт, штиб, шти́ль (С. З.). — **На подо́біе** = на взір, взо́ром, на кшта́лт (С. З.), на шти́б і д. ще під сл. **Мане́ръ 2.**

Подо́блачный = підхма́рний.

Подо́бно = 1. тре́ба, слї́д, повинно, нале́жить, прихо́дить ся.

2. як, та́к як, мов, на́че, нена́че, так са́ме, похо́же. — **Подо́бно звѣрю, бро́сился** = мов звір той (так як звір) ки́нув ся.

Подо́бный = схо́жий (С. Л.), похо́жий, подібний.

Подобостра́стіе = підле́сливість, плазу́нство (С. Пар.).

Подобостра́стный, но = підле́сливий, облесливий, во, підле́слий (С. Жел.), лакею ва́тий (С. З.), підлабу́зник, невольничий (С. Жел.), плазови́й (С. Жел.). — Облесливий, як собака. н. пр. — Був у пана змалку і став підлабузником, боїть ся свого слова промовити, все щоб під панові мислї. Кн.

Подобра́ть, ся = д. **Подбира́ть, ся.**

Подобрѣть = подобрі́ти, подобрі́шати (С. Л.), пощири́ти, здо́брити ся (С. Л.).

Подови́къ = це́гла, що нею вистила́єть ся черінь у пе́чі.

Подо́вый, подовой = черіне́вий (належний до черіня або спечений на черіні).

Подогна́ть, ся = д. **Подгоня́ть, ся.**

Подогну́ть, ся = д. **Подгиба́ть, ся.**

Подогрѣва́ть, подогрѣ́ть, ся = розігрівáти, розігрíти, ся. — Розігрій борщ учорашнíй.

Пододвига́ть, пододви́нуть, ся = підсувáти, надсувáти, підсу́нути, надсу́нути, ся. — Підсунь скриню під ліжко.

Подожда́ть = д. **Поджида́ть.**

Подожже́нный = підпáлений; підпéчений; підшмáлений (д. **Поджига́ть 1 і 2**).

Подозва́ть = д. **Подзыва́ть.**

Подозри́тельность = підзóрливість, підглéдність. — Він нíкому не йме вíри, до всíх підглéдність мáє на думцí. Кн.

Подозри́тельный, но = непéвний, підзóрний, но (С. З.), підзóрливий, во, підóзрілий (С. Жел.), підозрíнний (С. Жел.), заздрíнний (С. Л.), зазóрливий (С. Л.); неймовíрний, невíрливий (С. Жел.). — Проте батюшка усе крив ся і матушцí здавалось те непевним. Лев. В. — Підзорно мíнí те здалось. Ч. К. — Совість подзорная есть яже із легких домислов мнит собí добро злим бити. Б. Н. — Підзорливо дивуючи — чого встряв він у таку справу. Лев. В. — Сьвідéтством людей вíри годних і не підозрíних. Ст. Л. — Ну що ж, найшли що підозрíного? Фр. — Неймовíрний або чоловíк та жíнка без вíри не спíлка. Грíнч.-Чайч

Подозрѣва́ть = підзóрити, прúздрити, заздрівáти (Лев.), зазóрити (С. Л.), підозрівáти (С. Жел.), покладáти гріх на кóго. — Нíчого не підзорячи, Гриць почав докладнíйше доводити. Лев. В. — І ворог наш не відважить ся призрíти нас. Пр.

Подозрѣ́ніе = підзóр (С. Жел. З.), прúзра (С. Л.), прúздра, прúздрíння, підозрíння (С. Жел.), підозрíлість (С. Жел.), постерегáння. — Брехня воно чи нí, та річ таківська, що правда і підзор одно для менє. К. Ш. Т. — Він нюхав воздух і очицями моргав, а на Антонíю з підзором поглядав. К. Д. Ж. — Писаря військового взято на Сибíр, маючи на його подзор. Л. С. — Не мав на його призри. С. Л. — Нíхто в сьвітí не кине на Шевченка прúздрою за нещирість. Кн. — Нí на кого, як на його моя прúздра: він торік обтрусив мою яблуню, він і тепер підрізав улик. Кн. — При сьвідетстві і признаках яких случних або підозрíнню знатном. Ст. Л.

Подóй = удíй. С. Ш. — Не щитай корову по удою. н. пр.

Подóйникъ = дíйни́ця (Д. **Доёнка**).

Подóйный = удíйний.

Подойти́ = д. **Подходи́ть.**

Подóйть = подоїти, здоїти, вúдоїти.

Подоко́нникъ = підлокóтник (С. Л.), варцáби (Гал.). — Вона сперла лíктí о варцаби і довго стояла задумавшись. Фр.

Подоко́нье = 1. підвíконня. — Щоб не прийшлось по підвíконню руку простягати. 2. д. **Подоко́нникъ.**

Подоко́нный = підвíкóнний.

Подолби́ть = подовбáти, подовбти́, подлу́бати, поцюкати.

Подо́ліе = подíл, подíлля, підгíрря.

Подóлъ = 1. д. **Подóліе.** 2. пе́лена́ (С. З. Л.), підшита — підтичка (С. З.). — Забери в пелену. С. Л. — Який вийшов с під пелений, таким буде і до труни. н. пр. — Сюди-туди дубком стрепену, натрусила жолудьків пелену. н. п.

Подольща́ться, подольсти́ться = підлéщувати ся, лестúти ся, влещáти ся, підлабу́знювати ся, підлúзувати ся, підлицяти ся, підмóщувати ся, підсипáти ся (С. З.), підстилáти ся (С. З.), підлестúти ся, влестúти ся (С. Л.), підлáщити ся (С. Л.), підлáстити ся, приластúти ся, підлабу́знити ся, прилабу́знити ся, прилабу́зити ся, підмостúти ся, підсúпати ся, підшúлити ся, припохлíбити ся, прислужúти ся, примаслити ся, прилестúти ся. — Та я готовий жити з вами, як з братом, підлещував ся жид. Лев. — Він підлестивсь до нашого Гетьмана. Ч. К. — Хоч до кого підлестить ся і що хоче взнає. Макар. — Він довго не казав, а як вона підлестилась добре, він і сказав. н. к. — Не лестись! Хíба я забула, що ти зробив? Чайч. — Пан суворий, а вона таки підлащилась до його, так що він пяв їй вíри. Кн. — Собака приластилась до тих сторожів. н. к. Гр. Чайч. — Ог вона до його прилестилась та й питає. н. к. Гр. Чайч. — Потім знову підластив ся і знову відкинув ся. Кроп. — Вона така підлизуха: підлижеть ся, підмостить ся. Чайч. — О! цей примаслитись умíє, облесливий. Кр. (д. ще під сл. **Подла́зить 2**).

Подóнки = одéнки, подéнки, подíння (Граб.), вúбовтки, щербéць, ощáдок, густí — гýща, фуз (С. Ш.), фус, фýси (С. Ш.), тíста або що — поскрéбок (С. З.), пóс(ш)крíбки, вúшкрíбки. — Зостались тільки поденки у дíжцí. Хар. — **Подóнки общества** = пóтолоч.

Подоплёка, подоплёчье = підшúвка полотняна в москóвських сорочкáх від кóміра до пóяса, спéреду і зáду.

Подопрѣва́ть, подопрѣ́ть = запрівáти, запрíти (зі спíду).

Подорва́ть = д. **Подрыва́ть.**

Подорóжная = подорóжня (бі́лет на проїзд на поштових конях).

Подорóжникъ = 1. рос. Plantago lanceolata L. = подорóжник, ра́нник, пора́нник, порі́зник, стяга́ч, соба́чі язи́чки, P. major L. = подорóжник, трипу́тник, трипу́тень, ба́бка. С. Ан.

2. пт. Emberiza nivalis = посьмітю́х (С. Пар.), сусі́дка. Катеринос. Чайч.

Подорóжный = 1. придорóжній (що при дорозі).

2. подорóжній (здатний в дорозі).

Подорѣ́шникъ, рос. Asarum = д. **Водни́къ 2.**

Подóса = коротéнька шерсть на соболя́х або на и́ньших звірка́х.

Подоса́довать = посе́рдити ся.

Подóсина = підíсок. С. З. (д. **Ось**).

Подоси́нный = підíсковий (зроблений з підíска або такий, що вживаєть ся на підíски).

Подоси́новикъ, гр. Boletus aurantiacus = підоси́чник.

Подóска = д. **Подóсина.**

Подосла́нецъ = догля́дач, підслу́хач, шпиг.

Подосла́ть = д. **Подсыла́ть.**

Подоспѣ́вать, подоспѣ́ть = наспіва́ти, приспіва́ти, наспі́ти (С. Л.), приспі́ти, надійти́ (С. Л.), настúгнути, нахопи́ти ся. — Зараз зібрав ся писати до Вас, аж тут і Ваш лист наспів.

Подостла́ть = д. **Подстила́ть.**

Подóсь = д. **Подóса.**

Подоставля́ть = подостача́ти, повистача́ти, понастача́ти.

Подотка́ть = д. **Подтыка́ть.**

Подóхнуть = подóхнути, погúнути, поздиха́ти, ви́здихати, повиздиха́ти. — Воли та корови усї поздихають, біле личко, чорні брови по вік не злиняють. н. п. — Бодай вони тобі повиздихали!

Подочерёдный = підчерговúй.

Подохóдный = з дохóду.

Подóшва = підóшва (спідня частина ступнї і товста шкура, що підшиваєть ся під обувя). — Находив ся, аж підошви горять — Ой тим не прийшов, що чорт має підошов. н. п. — **Подóшва горы́** = спід, низ гори́, підгі́рря, обні́жжя. — Найнижша частина гори зоветь ся обніжже. Зем.

Подóшевный, подóшвенный = підошóвний.

Подпада́ть, подпа́сть = 1. припада́ти, припа́сти. — Дитина припадав до матери. — Царівна ж як побачила його, так і припада до його. н. к. Ман.

2. д. **Подольща́ться.** 3. д. **Подверга́ться.**

Подпа́ивать, подпои́ть = підпóювати, підпоїти, кількох — попідпóювати.

Подпа́ивать, подпая́ть = припа́ювати, прилютóвувати, припаяти, прилютовáти (зі споду).

Подпа́костить = нака́постити, нашкóдити, напаскýдити.

Подпа́лзывать, подползти́ = підлїза́ти, підповза́ти, підлїзти, підповзти́.

Подпа́лка = за́смажка, на пр. у борщ, а більше підпалена — підпа́лка.

Подпа́ривать, подпа́рить = підпа́рювати, підпа́рити.

Подпа́рывать, подпоро́ть, ся = розпóрювати, розпороти, ся (зі споду).

Подпа́сть = д. **Подпада́ть.**

Подпа́хивать, подпахну́ть = підмітáти, змітáти, підмести́, змести́. — Підмела хату.

Подпа́хивать, подпаха́ть = під'óрювати, під'орáти.

Подпёка = підпéка (частина хлїба або пирога, що зі споду підпечена).

Подпека́ть, подпе́чь, ся = підпіка́ти, підпа́лювати, підпекти́, підпали́ти, ся, багато — попідпіка́ти, попідпа́лювати, ся.

Подпере́ть = д. **Подпира́ть.**

Подпёрка = лóпать (у млиновому колесї).

Подпе́чекъ = пíдпічок, підпíччя, штандáри (С. Жел.). — Лїзь під штандари. н. к.

Подпива́ть, подпи́ть = підпива́ти, підпи́ти, підпіячити. — Та там, бач, гуляння було, так ми трохи й підпіячили. н. о. Гр. Чайч.

Подпи́ливать, подпили́ть = підпи́лювати, підпиля́ти.

Подпи́локъ = терпýг (С. Ш.), терпужóк, пи́льник, підпи́лок, великий — ра́шпиль.

Подпи́лочный = терпугóвий.

Подпира́ть, подпере́ть, ся = підпира́ти, підпе́рти, підопе́рти, ся, про кілько — попідпира́ти.

Подписа́ть = д. **Подпи́сывать.**

Подписа́тель = підпи́сач.

Подпи́ска = 1. підпи́сування.

2. передпла́та, пренумера́та (Гал.). — Вона збірала передплату на „Живописную Украïну“ Шевченка в Чернигові і в Полтаві. Кн.

Подпи́счикъ = 1. підпи́сник. С. Пар.

2. д. **Абоне́нтъ.**

Подпи́сывать, подписа́ть, ся = підпи́сувати, підписа́ти, ся, кілько — попідпи́сувати, під чужу руку — підвóдити рýку.

— То рука не батькова, він підвів його руку, сфальшував. Кн.

Пóдпись = пíдпис. С. З. — Листи з подписами руки писаря гродського. Ст. Л. — З підписів на умові бачимо. Кн. — Который то тестамент свьідітелями моїми, з подписом їх власних рук, для лїпшої ваги, потвержаю. Кіев. Ст.

Подпи́ть = д. **Подпивáть.**

Подпла́чивать, подплати́ть = підлáтувати (С. З.), залáтувати, підлатáти (С. З.), залатáти (зі споду).

Подплета́ть, подплéсть = 1. підплітáти, підплести́.
2. підбивáти, перечéплювати, підбúти, перечепúти (кого ногою).
3. д. **Обмáнывать.**

Подплывáть, подплы́ть = підпливáти, підпливти́, підплисти́, підплúнути, про кількох — попідпливáти. — Підплив до плоту. — Підплив під міст. — Як сїконе її, так вона кровю і підплива. н. к. Ман.

Подпля́сывать = пританцьóвувати.

Подползáть = д. **Подпáлзывать.**

Подполко́вникъ, ца = підполкóвник, ця (військовий урядовець 7 ранги, жінка його).

Подполко́вничій = підполкóвницький.

Подпóлье = пóгріб, льох, я́ма під хáтою, мíсце під помóстом, в народніх казках — підземéлля.

Подпóльный = що під помóстом, в народ. казках — підземéльний.

Подпóра = 1. підпóра, здр. підпíрка (С. Жел.), супóра, підвáлина, сохá (Ос.).
2. підпóра, пóміч, підмóга, оборóна. — Не бачимо нїякої підпори йому. Кн. — Чоловік як ворона, а все жінцї оборона н. пр.

Подпоро́жье = запоро́жжя (місце на річці нижче порогів).

Подпороть = д. **Подпáрывать.**

Подпору́чикъ, ца = підпору́чик, ця (військовий урядовець 13 ранги, жінка його).

Подпору́чичій = підпору́чицький.

Подпóчва = підгру́нтя, підґру́нтя (С. Жел.), підóшва, живетéнь, живéць, цíлик, цілúва, щирéць.

Подпóчвенный = підгрунтóвий. — **Подпóчвенная водá** = підшкýрна, зашкýрна водá (Херс.).

Подпоя́ска = 1. підперізування.
2. пóяс, перезóк.

Подпоя́сывать, подпоя́сать, ся = підперізувати, підперезáти, ся. — Обувсь, одягсь, підперезавсь тай зовсім зібравсь. н. пр. — Не зобута, не зодягнена, тільки личком підперезаная. н. п. — Широким поясом підперізують ся. Чайч.

Подправля́ть, подпра́вить = підправля́ти, підпрáвити.

Подпре́чь = д. **Подпрягáть.**

Подпру́га = попру́га (С. Жел.), коло сїдла — трок. — Привъязав сакви до троку. Макар.

Подпру́живать, подпру́жить = підтягáти, підтягти́, стягти́ попру́гу.

Подпры́гивать, подпрыгну́ть = підплúгувати, підстрибувати (С. Л.), підскáкувати (С. Л.), вискáкувати, вибрúкувати, підплигну́ти і т. д.

Подпряга́ть, подпря́чь = підпрягáти, припрягáти, бичувáти, підбичóвувати, підпрягти́ і т. д. — Йду на гору — не бичую, а з гори йду — не гальмую. н. п.

Подпуска́ть, подпусти́ть, ся = підпускáти, припускáти, підпустúти, припустúти, про кількох — попідпускáти.

Подпуша́ть, подпу́шивать, подпуши́ть = підшивáти, підбивáти, підшúти, підбúти хýтром.

Подпущáть = д. **Подпускáть.**

Подпе́вать, подпе́ть = підсьпівувати, присьпівувати, підсьпівáти. — Я заведу пісню, а ви мінї присьпівуйте. Кн. — Музики приграваюють, дружечки присьпівують. Федь.

Подра́внивать, подровня́ть = підрівнювати, підрівня́ти.

Подража́ніе = наслїдування (С. Жел.), перейма́ння. — Твори наших письменників до І. Котляревського являють ся переважно наслїдуванєм взорцїв византийських. Ог.

Подража́тель, ница = наслїдувач (С. Жел.), наслїдувáтель, ка (С. Жел.), подóбник (С. Ж.), перéймець, поета — підсьпівач (С. З.). — Яко поет правдивий, а не підсьпівач, має він у своєму голосї щось праведно своє. К. Х.

Подража́тельность = наслїдування, услїдування. — Спостерегаємо в недугах нерв вих услїдування. Кн

Подража́ть = наслїдувати (С. Пар.), услїдóвувати, уступáти у слїд, перейма́ти, панові в життї — панúти ся. — Шевченко не услїдовує народної пісні. Кн. — Панська вигадка, а варто, щоб її переймали. Кн.

Подраздѣле́ніе = подíл, підрозділ (С. Пар.).

Подраздѣля́ть, подраздѣли́ть, ся = подíляти, розділя́ти, передíляти, поділúти і т. д. (поділене на дрібнїше).

Подра́знивать, подразни́ть = дратувáти,

дрочи́ти, подрату́вати, подрочи́ти. — Я не забарю ся, тільки хлопців подрочу, та й назад верну ся. н. п.

Подразумѣва́ть = підрозумі́вати, припуска́ти. С. Жел.

Подраста́ть, подрости́ = підроста́ти, надроста́ти, підрости́ (С. Л.), підбі́льшати (С. З.), побі́льшати, про кілько — попідроста́ти, про вовну — підруни́ти ся. — А як стала підростати — стали хлопці цілувати. н. п. — Як підбільшав і став валастати ся по сьвітах. Номис. С. З. — Поки маленькі дїти — гарненькі, побільшають — погіршають. н. пр.

Подра́ть = д. **Подира́ть.**

Подра́ться = 1. поби́ти ся (С. Л.), за чуби — поску́бти ся, почу́бити ся. — Він побив ся з писарем. Кн. — Бо ті попи, бо ті дяки за книші побъють ся, полають ся. н. п. 2. подра́ти ся, поде́рти ся, пошáрпати ся. — Штани в його полатані, подрана свитина. Як. — Пошарпалась одежа.

Подребезжа́ть = подеренча́ти, подренча́ти, поджирча́ти і т. д. д. **Дребезжа́ть.**

Подребе́рье = підребе́рря (С. Жел.) і д. **Подвздо́хи.**

Подрема́ть = подріма́ти, покуня́ти.

Подри́зникъ = підри́зник.

Подрисо́вывать, подрисова́ть = підмальо́вувати, підбармо́вувати, смужку — підво́дити, підмалюва́ти, підбармува́ти, підвести.

Подробно́сть = подро́биця (С. Жел. Л.), подро́бина, подро́бність. С. Жел. — Брюлов спостеріг, що подробиці у Шевченка виразнїйші. Кн. — Найпростїйшу річ викладав у подробицях. Лев. В.

Подро́бный, но = дрібний, но, дрібне́нько, подрібний, но (С. Жел.). — Вергилій і не нам був рівня, а добре він пачухав тїмъя, поки дрібненько описав. Кот. — Ти раскажи дрібніш. Кр.

Подровня́ть = д. **Подра́внивать.**

Подрожа́ть = подрі́жати, подріготїти, потремтїти, потрясти́ ся, на сьміх кажуть — попоїсти, пополовити дрїжаків, поскака́ти халя́ндри.

Подроста́ть = д. **Подраста́ть.**

Подро́стокъ = підрі́сток, ви́росток, підлїток, хлопець — парубійко (С. Жел.), парубча́к (С. Жел.), підпарубо́чий (С. Жел.), випарубок, півпа́рубок, півпа́рубка (Ман.), дівчина — підлїток (С. З. Л.), пі́ддівка (С. Жел.), пі́ддівок. — Дїти ще підлїтки у неї, робітника нема Кн. — Вже в мене старший хлопчик півпарубочим виріс. Ос. — Дівчина Маруся не зросла до розуму, підлїток. Гр. Чайч.

Подро́сть = па́молодь, па́молодок і д. **О́тпрыскъ.**

Подро́сть = д. **Подраста́ть.**

Подруба́ть, подруби́ть = підруба́ти (С. Л.), підтя́ти (С. Л.), підотну́ти, підчеса́ти (тонке), підціюкати (С. Л.), про кілько — попідру́бувати, попідтина́ти. — Як уже добре підотну і стане дуб хилитись. К. Х. — Хто підотне дуба того Руська правда карала... Кн.

Подру́бка = підру́бка, підчо́с (Лев.).

Подру́га = по́друга, по́дружка, подру́жина (Лев.), това́ришка (С. Л. Ш.), това́рка (С. Ш.), другиня (С. Аф.), щира — побратима, відносно до чоловіка — дружи́на, дружинонька, подру́жжя. — Коли не хочеш, моя мила, дружиною бути, то дай мінї таке зїлля, щоб тебе забути. н. п. — Вона звікувала вірним моїм подружжям. Кн.

Подру́жески = подру́зськи, потовари́шськи.

Подружи́ть, ся = подружи́ти, ся, потоваришити, потоваришувати, сприятелити ся. — Шуткома-жартома тай сприятелили ся ми так, що один без одного, як риба без води. Кн.

Подрумя́нивать, подрумя́нить, ся = підрумя́нювати, підрумя́нити, ся (С. Жел.).

Подру́чникъ = підру́чник (Лев.), підру́чний, помішни́к, попліччник (Ос.).

Подру́чный = 1. д. **Подру́чникъ.** 2. пра́вий (кінь), борозе́нний (віл, а з лівого боку — то підру́чний). С. Аф.

Подрыва́ть, подры́ть, ся = підко́пувати, підкопа́ти, ся, порúти, піднорúти. — Підкопав дерево. — Він усе підкопує ся під мене.

Подрыва́ть, подорва́ть, ся = 1. зрива́ти, зірвати, зруйнува́ти, висадити (порохом). 2. шко́дити, пошко́дити, ущербити (С. Ш.), про здоровля — порушáти, ся, підвережáти ся, надвережáти ся, надвереждáти ся, поруши́ти, ся, підвереди́ти ся, надвереди́ти ся, надірва́ти ся (д. **Надорва́ться** 2), обнату́жити ся, від праці — перепрацюва́ти ся.

Подры́въ = 1. зрив, ви́бух (К. Б.). 2. шко́да, збúток, ущéрб (С. Ш.). — Се причинило ся на шкоду торговлї. Пр.

Подры́ть, ся = д. **Подрыва́ть, ся.**

Подрѣза́ть, подрѣзывать, подрѣзать, ся = підрізувати, підрізáти (С. Л.), підрізати,

ся, підтя́ти (С. Л.), підотну́ти, підкроїти, підкра́яти (С. Л.), підчикри́жити, про кілько — попідрі́зувати, попідтина́ти. — Пелени підтяти С. Л. — Мене дівка підпоїла і капітана підкроїла. н. п. — **Подрѣзать во́лосы** = підстри́гти. — **Подрѣзать кому́ кры́лья** = обо́ркати, прибо́ркати (С. Л.), надбо́ркати, кількох — перебо́ркати. — Як приборка́ному степовому птаху. Кул. С. З. — На що ви ляхи принесли оці цяцьки? Хочете упъять нас у неволю приборкати. Б. Х. Кост.

Подрѣзно́й = на підрі́зах. — Санки на підрізах.

Подрѣзъ = на́дріз, за́різ (С. Пар.). — Зламало ся саме на падрізі.

Подрѣзывать = д. **Подрѣза́ть.**

По́дрѣзь = 1. про́різ. С. Пар. — Чоботи добрі, та тільки коло підошви проріз маленький.

2. підрі́зи. — Санки на підрізах.

Подрѣше́то = підси́ток. С. З.

Подря́блый = повъя́лий, про дерево і овоч — потру́хлий.

Подря́бнуть = повъя́нути, потру́хнути, потрухля́віти (С. Ш.).

Подрага́ть, ся = подрига́ти, ся.

Подряди́ть, ся = д. **Подряжа́ть, ся.**

Подря́дный = ря́дний підря́дний.

Подря́дчикъ, ца = рядчи́к (С. Жел.), підря́дчик, ця (С. Жел.). — Договорили рядчика нову церкву ставити.

Подря́дъ = ряда, підря́д (С. Жел.).

Подряжа́ть, подряди́ть, ся = підряжа́ти, підго́жувати, підгожа́ти, ся, підряди́ти (С. Жел.), підгоди́ти, згоди́ти, поня́ти, ся. — А я вже звощика згодила. Кр. — Поняли ся ми тільки до Покрови волів постачати. Кн.

Подря́сникъ = підря́сник.

Подса́живать, подсади́ть = 1. підса́жувати, підсади́ти. — Підсади хлопця на коня.

2. приса́жувати, присади́ти, засади́ти. — Присадив ще десять кущів аґрусу.

Подса́ливать, подса́лить = підса́лювати, шмарува́ти, підса́лити, підма́зати са́лом, підшмарува́ти, ви́шмарувати.

Подса́сывать, подсоса́ть = підтяга́ти, підтягти́. — Вода підтягла його під пліт.

Подсвѣ́чникъ = сьвічни́к, сьвіти́льник (Сп.), посьвіта́ч, посьві́тич (С. Жел.), в стіні перед образом — сьві́тач (Хар.), в церкві перед образами — ставни́к (С. З.). — І засьвітивши сьвічку, не ставлять під посудину, а на сьвічнику, то й сьвітить вона всім' хто в хаті. К. Св. п. — Молебні день у день спасителеві править, у ставники сьвічки по 10 хунтів ставить. Гр. — Піп послав ставник і звелів читати по мертвому псалтирі. Кв.

Подси́живать, подсиде́ть = 1. засі́да́ти, чатува́ти (С. З.), засісти. — Ой не лі́тай, утко! Засідають два стрельчики, хочуть тебе вбити. н. п. — Чатує на його. С. З.

2. визнава́ти, вивідувати, ви́знати, ви́відати (хитрощами); підхо́дити, підійти́. — Ще ніколи не було такого, але ти вже оце штукою підійшов під нього. Руд.

Подси́нивать, подсини́ть = підси́нювати, підсини́ти, всини́ти, попідси́нювати.

Подска́бливать, подскобли́ть = підс(ш)кріба́ти, підшкра́бувати (Кр.), підшкребти́. — Жиди підшкрібують (або: підшкрабують) ті білети, та й знов вони йдуть. Кр.

Подска́зывать, подсказа́ть = підка́зувати, підказа́ти.

Подска́кивать, подскака́ть, подскочи́ть, подскакну́ть = підско́кувати, підско́чити, підскікну́ти, підстри́бувати, підстрибну́ти; вибри́кувати; приска́кувати, прискочити, ско́чити. — Підскочив трохи не під стелю. — Підстрибує високо в гору. — Як підстрибну вище од неї. н. о. Гр. Чайч. — Ач як вибрикує! — Були б убили, коли б не прискочили хлопці. — Тільки вздрів мене, скочив до мене. Гр. Чайч.

Подско́къ = підскік.

Подскреба́ть, подскре́сть = підс(ш)кріба́ти, підскрома́жувати, підс(ш)кребти́, підскрома́дити.

Подсла́щивать, подсласти́ть = підсоло́жувати, обсоло́жувати, присоло́жувати, підсолоди́ти і т. д.

Подслу́живать, подслужи́ть, ся = прислу́жувати, ся, піддо́брювати ся, прислужи́ти, ся, піддо́брити ся.

Подслу́шивать, подслу́шать = підслу́хувати, підслуха́ти, ходи́ти на пі́дслухи, підслу́хати.

Подслу́шиваніе = пі́дслух, пі́дслухи, прислуха́ння. — Та стали жиди Меєра на підслухи висилати. н. д.

Подслу́шиватель, подслу́шникъ = підслу́хач. С. Жел.

Подслѣповатый = підсліпий, підсліпа, слі́по́кий, невидю́щий.

Подсма́тривальщикъ, ца = д. **Подгля́дчикъ, ца.**

Подсма́тривать, подсмотре́ть = підгля-

да́ти (С. Л.), підгля́дувати (С З.), підгле́жувати, підливля́ти ся, назоря́ти, підглядїти і т. д. д. **Подгля́дывать.** — Назорив, що вони прийшли туди. Гр. Чайч.

Подсмо́трщикъ = д. **Подгля́дчикъ.**

Подсмо́тръ = підгляда́ння.

Подсмѣ́ивать, подсмѣ́ять, ся = підсьмію́вати, ся, глузува́ти, підсьмія́ти ся, посьмія́ти ся (з кого), насьмія́ти ся (над ким), поглузува́ти.

Подснѣ́жный = підсні́жний.

Подснѣ́жникъ, рос. = Anemone Hepatica L. — проліска, частїше про́ліски, пере́ліска, первоцьвіт, Crocus reticulatus M. B. — брандýші, брандýшки, просере́н, про́сирень, просуре́нок, Galantus nivalis L — підсні́жник, про́серень, Scilla cernua Hoffm. — про́ліски голубі́, S. bifolia L — ряст, Sempervivum tectorum L. — до́ля, ско́чки. С. Ан.

Подсо́ба = посо́ба, по́міч, запомо́га (д. **По́мощь**).

Подсобля́ть, подсоби́ть = підсобля́ти, підпомога́ти, підсоби́ти, підпомогти́, підрятува́ти. (д. **Помога́ть**).

Подсо́вывать, подсова́ть, подсу́нуть, ся = підсува́ти, підпиха́ти, підсу́нути, підхну́ти, про де-кілька — попідсо́вувати, попідпиха́ти. — Підсунь скриню під кро́вать.

Подсоли́ть = підсоли́ти.

Подсо́лнечная = сьвіт бо́жий.

Подсо́лнечниковый = со́няшниковий. Ос.

Подсо́лнечникъ, рос. Helianthus annuus L. = со́няшник, со́нячник, со́яшник (С. Ан.), насїння його — насїння (С. Ан.), кабачки́ (Катеринос.), листя і стебло — сояшничіння (Кр.). — А он сояшник як височенко вигнав ся. Кроп.

Подсоса́ть = д. **Подса́сывать.**

Подсо́хнуть = д. **Подсыха́ть.**

Подспа́ривать, подспори́ть = помога́ти, допомога́ти, підпомога́ти, приспоря́ти, помогти́ і т. д. — Нехай Бог помогає та приспоряє худобою і дїточками. Шишацький. С. З.

Подспо́рье = підмо́га, посо́ба, запомо́га; дода́ток.

Подста́ва = підгíн, підста́ва. — Послали коней на підгíн.

Подста́вка = пíдставка, пíдмостка, підпíрка, в скрипцї чи в иньших музичних струментах — кобúлка, кóник, для веретена — хлóпець, щоб вкочувати бочки — шна́ги, під вал на кінцях — кізли́на. — Стіл хитаєть ся, — підмости яку підмостку під ніжку. Гр. Чайч.

Подставля́ть, подста́вить = підставля́ти, підста́вити, про де-кільки — попідставля́ти. — **Подста́вить но́гу** (кому, щоб упав) — перече́плювати, перечепи́ти. — **Подста́вить но́жку** = гадю́чку вки́нути.

Подставно́й = підставни́й.

Подстёгивать, подстега́ть = підшива́ти, підби́ва́ти, підши́ти, підби́ти. — Верх добрий на кохтї, та треба чим повеньким підбити. Кн.

Подстёгивать, подстегну́ть = стьобати, стьобну́ти. — Стьобни правого коня, а то зовсїм не везе.

Подстерега́ть, подстере́чь = вистерега́ти, пристерега́ти, вартува́ти, чатува́ти (С. З. Кр.), пантрува́ти, сочи́ти, чига́ти (С. З. Л.), ви́стерегти, пристерегти́, призо́рити, припантрува́ти. — Я таки пристережу, хто мої дині переводить. н. к. Руд. — Ми на тебе давно вже чигаєм. К. Д. — Злобу свою криючи, Дорошенко начав на винищення Запорожцїв чигати. Л. В. — Чатує на його. С. З.

Подстила́ть, подосла́ть, ся = сла́ти, підстила́ти, підосла́ти, ся, підстели́ти, ся, попідстила́ти.

Подсти́лка = 1. підстила́ння, підсте́лювання.

2. пості́лка, підкла́д, в чоботях — у́стілка, здр. у́стілочка, у́стілонька (С. Ш.), з хворосту — оде́нок.

Подсто́жникъ = підсто́жжя, сто́жище, сти́ртище, стожа́р, стожа́рня.

Подсто́й = сушня́к.

Подсто́йный = сухи́й, посо́хлий, усо́хлий (про дерева).

Подстра́ивать, подстро́ить = д. **Подла́живать 1.**

Подсторожи́ть = д. **Подстерега́ть.**

Подстека́тель, ница = підмо́вник, ця. С. Пар.

Подстека́тельство = підмо́ва (С. Жел. Л.), підбива́ння, намо́ва, напра́ва, наущє́ння. (Пр. д. під сл. **Наущє́ніе** і **Подгово́ръ**).

Подстека́ть, подстекну́ть = підмовля́ти (С. Жел. Л.), намовля́ти (С. Л.), підбу́рювати (С. Л.), підво́дити, підцько́вувати, нашпігувати, підъюжувати, підмо́вити, підбу́рити, підвести́, піддзиґну́ти, підцькува́ти, д. теж **Подбива́ть 2.** і **Подгова́ривать.**

Подстригáть, подстри́чь, ся = підстригáти, пристригáти, підстри́гти, пристри́гти, ся, дуже низько — підгóлювати, підголи́ти, ся.

Подстрогáть = підстругáти, де-кілько — попідстру́гувати.

Подстрéливать, подстрéлить = підстрéлювати, підстрéлити, пристрéлити, декількох — попідстрéлювати.

Подстрéлина = д. **Подпóра** 1.

Подступáть, подступи́ть = підступáти, приступáти, наближáти ся, підступи́ти, приступи́ти, ся, наблúзити ся (С. Л.).

Пóдступъ = пíдступ, прúступ. — Такий сердúтий, що нї приступу до його.

Подстывáть, подсты́ть = 1. простигáти. вистигáти, холóнути, вичахáти, простúгти, захолóнути, охо(прохо)лóнути, вúчахнути.

2. замерзáти, замéрзти, трохи — зашéрхнути. — Вода зашерхла.

Подстя́гивать, подстягну́ть = припрягáти, припрягтú.

Подсуди́мый = пíдсýдний, підсýдник, (К. Б.), що був під судом — сýжений, сýджений. — Не пускають мене з села: ти, кажуть, підсудний, сиди дома, доки вийде суд. Кп.

Подсу́дность = прúсуд. С. Жел. — До того вряду, під чиїм присудом будеть. Ст. Л. — Вести до того врядника, в чиїм присудї єсть. Ст. Л.

Подсу́нуть = д. **Подсóвывать.**

Подсупóнивать, подсупóнить = підтягáти, підтягтú супóню.

Подсу́шивать, подсуши́ть = підсýшувати, підсушúти.

Подсыла́ть, подосла́ть, ся = підсилáти, підісла́ти, ся.

Подсы́лъ = підсúлка, підсилáння.

Подсыпáть, подсы́пать ся = підсипáти, присипáти, підсúпати, ся.

Подсы́пка = підсúпка, прúсипка.

Подсытúть = д. **Подсы́чивать.**

Подсыхáть, подсóхнуть = підсихáти, надсихáти, присихáти, підсóхнути і т. д.

Подсы́чивать, подсытúть = підсолóжувати, засолóжувати, підсолодúти, засолодúти.

Подсѣвáть, подсѣ́ять = 1. підсівáти, присівáти, підсíяти, присíяти.

2. просíювати, просíяти.

Подсѣ́въ = 1. підсівáння.

2. підсíв, прúсíв.

Подсѣдáть, подсѣ́сть = підсíлáти, присíдáти, підмóщувати ся, підсíсти і т. д., про кількох — попідсíдáти.

Подсѣдéльникъ = попру́га, черезсíдéльник, черезседíлок. С. Жел.

Подсѣдéльный = підкульбáшний. — **Подсѣдéльная лóшадь** = кінь під верх, кінь під сíдлó.

Подсѣ́ка = зруб. — Пустив коней на зруб пастись.

Подсѣкáть, подсѣ́чь = підсíкáти, підтинáти (С. Ж.), підсíкти, підтя́ти, підотну́ти, надцю́кати, про кількох — попідсíкáти, попідтинáти.

Подсѣ́сть = д. **Подсѣдáть.**

Подсѣ́ять = д. **Подсѣвáть.**

Подтáивать, подтáять = тáнути, потáнути (помалу).

Подтакáла, подтáкивальщикъ, ца = д. **Поддáкивающій.**

Подтáкивать = д. **Поддáкивать.**

Подтáлкивать, подтолкну́ть, ся = підпихáти, підштóвхувати, підíпхнути, підпихну́ти (С. Л.), підштовхну́ти (С. Л.). — Антін козу веде, чортова коза не йде, він її підпихає. н. п.

Подтáлкивать, подтолóчь = притовктú, натовктú ще.

Подтáпливать, подтопи́ть, ся = 1. підпáлювати, підпалúти, затопúти. — Підпалила в печі.

2. підігрівáти, розігрівáти, нагрівáти, підігрíти і т. д. — Розігрій молоко.

3. підтóплювати, підтопúти, затопúти. — Підняв високо воду і підтопив мій млин.

Подтáптывать, подтопта́ть = підтóптувати, підтоптáти.

Подтáскивать, подтаскáть, подтащи́ть = підтягáти, підволíкáти, підтягтú, підволóктú.

Подтáчивать, подточи́ть = 1. підгóстрювати, підгострúти. — Підгострив трохи сокиру.

2. підтóчувати, підточúти. — Черви підточили корінь. — Похилив ся, як той підточений дуб. Кроп.

Подтáчивать, подтачáть, ся = підшивáти, підшúти, ся.

Подтащи́ть = д. **Подтáскивать.**

Подтáять = д. **Подтáивать.**

Подтверждáть, подтверди́ть, ся = ствержáти (С. З. Л.), ствержда́ти (С. Ж.), потвержáти, потверждáти (С. Жел.), ствер-

ди́ти, ся (С. З.), потверди́ти (С. Жел.), затверди́ти, ся. — Петров був на опитї і затвердив свій донос на Шевченка. Кн.

Подтвержде́ніе = ствержéння, ствéрженнє (С. Жел.), потвéрження, потвéрженнє (С. Жел.). — По ствержению пактов. Л. В. — Просил на тое озеро нашого (гетьманського) потверження. Кіев. Ст.

Подтека́ть, подте́чь = підтїка́ти, підтекти́, попідтїка́ти.

Подтёлокъ = теля́чка.

Подтере́ть = д. **Подтира́ть.**

Подтёсывать, подтеса́ть = підтéсувати, підтеса́ти.

Подте́чь = д. **Подтека́ть.**

Подтя́бривать, подтя́брить = кра́сти, укра́сти, підчепи́ти, підцу́пити, підцю́пити (С. Л.), підчикри́жити.

Подтира́ть, подтере́ть, ся = підтира́ти, підтéрти, ся.

Подти́рка = 1. підтира́ння.

2. підтирка (С. Жел.), сти́рка.

Подтя́скивать, подтя́скать, подтя́снуть, ся = підтиска́ти, підтика́ти, підстромля́ти, підпиха́ти, підтя́скати, підтя́снути, підіткну́ти, підстроми́ти, підпихну́ти.

Подто́къ = підтїка́ння.

Подтолка́ть = д. **Подта́лкивать.**

Подтоло́чь = д. **Подта́лкивать.**

Подтопи́ть = д. **Подта́пливать.**

Подто́пка = підпа́л, ро́спа́л. — Принеси трісок на підпал. — Без підпалу дрова не горять. н. пр.

Подтопля́ть = д. **Подта́пливать.**

Подтопта́ть = д. **Подта́птывать.**

Подто́пъ = підто́п. — Підняв воду і зробив підтоп.

Подтормози́ть = загальмува́ти (С. Аф.), підгальмува́ти.

Подточи́ть = д. **Подта́чивать.**

Подтра́вливать, подтравя́ть = підцькóвувати, нацькóвувати, підцькувáти, нацькувáти. С. З.

Подтру́нивать, подтруни́ть = підсьмію́вати ся, насьміха́ти ся, глузува́ти, кепкува́ти, підсьмія́ти ся, насьмія́ти ся, поглузува́ти, покепкува́ти.

Подтру́шивать, подтруси́ть = підтру́шу(сю)вати, притру́шу(сю)вати, під(при)труси́ти.

Подтыка́ть, подты́кать, подткну́ть, ся = 1. підтика́ти, підстромля́ти, підіткну́ти, підстроми́ти.

2. підтика́ти ся, підти́кати ся. — І підтикала ся і підсмикала ся.

Подтыка́ть, подотка́ть = підтика́ти, надтика́ти, підітка́ти, надітка́ти, притка́ти. — Треба приткати полотна.

Подтя́гивать, подтянуть, ся = 1. підтя́га́ти, підтягти́, ся, підту́пити.

2. тягти́, підсьпі́вувати. — Сидиш в ряду, тягни й коляду. н. пр.

Подтя́жка = 1. підтяга́ння.

2. підтя́жка (С. Жел.), шле́йка, шлїйка (С. Жел.).

Подтяну́ть = д. **Подтя́гивать.**

Подтя́пать, подтя́пнуть = д **Подти́бривать.**

Подуба́сить = поби́ти, подуба́сити, поломáчити, попоби́ти, пополупи́ти. (Д. **Поби́ть**).

Подубру́сникъ = д. **Повóйникъ.**

Подува́ть, поду́ть = ду́ти, подува́ти, подмýхувати, повівáти (С. Л.), подиха́ти (С. Л.), поду́ти, поду́нути, подмýхати, подмухну́ти, духну́ти, гуну́ти, дмухну́ти, подихну́ти, повійну́ти, повіну́ти, повія́ти, війнути. — А він як подмухнув своїм духом, р. к. — Подмухну́ть на неї два морози. Гр. Чайч. — Дмухнуло вітром і те кохання розвіяло ся. Кн. — Як подме вітр м, — так і задзвенять шибки. Гр. Чайч. — Як гуне́ такий вітер! Гр. Чайч. — Вітер як духнув. н. к. — Подихнув сьвіжий вітерець. — Вітер віє, повіває, казаночок простигає. В. Щ. — Вітрець холодний на неї подунув і вона, не розцьвівши, завъяла. Кропив.

Подуди́ть = погра́ти на дуду́, на сопі́лку.

Поду́мать = поду́мати, погада́ти, помíслити, помíркувáти, помізкувáти, порахувáти. С. Л. — Поміркував собі, далї й каже. н. к. Гр. Чайч. — Наші порахували, та й випустили їх. К. З. о Ю. Р.

Поду́мывать = роздýмувати.

Подура́цки = як ду́рень.

Подура́чить = подурúти, помороčити, проморóчити.

Подура́читься, подурúть = подурíти, попустувáти, пожирувáти.

Подурне́ть = попоганíти (С. Л.), споганíти, погíршати, помарнíти, змарнíти (С. Л.), помúршавіти, помізернíти, помізернíшати, примúршавіти, примізернíти, поневірнíти. — Поки дїти маленькі — гарненькі, побільшають — погіршають. н. пр. — Личенько змарнїла, наче хворобу перебула... зжовкла. Кн. — Полиняли брови, помарнїло личко, обсипала дїтвора, як перепеличку. н. п.

Подурне́лый = споганíлий, змарнíлий.

Подусти́тель, ница = д. **Подстрека́тель, ница.**

Подусти́ть = д. **Подстрека́ть** і **Подуча́ть**.

Поду́ть = д. **Подува́ть**.

Подуча́ть, поду́чивать, подучи́ть = під'уча́ти, намовля́ти, підмовля́ти, призво́дити, направля́ти, під'учити, під'усти́ти, наусти́ти (С. Л.), намо́вити, навчи́ти, призвести́, напра́вити. — Се він призвів його на се ді́ло.

Подуше́вно = по душі́, по щи́рости, по прия́тельськи.

Подуше́вный = щи́рий, щиросерде́чний; прия́тельський.

Поду́шечный = подушча́ний. Гр. Чайч.

Поду́шка = по́душка, пухова — пухови́ця, маленька під голову — підголо́вок, ду́мка, до шитва, важка — цеге́лка.

Поду́шный = поду́шний. — **Поду́шное** = поду́шне. — Мов за подушне обступили. К. Ш.

Подуща́ть = д. **Подстрека́ть** і **Подуча́ть**.

Подуще́піе = намо́ва, напра́ва, науще́ння. — З якої причини, або би з намови, або з чиєю помочю той злий учинок... Київ. Ст. (Пр. д теж під сл. „**Науще́піе** і **Подгово́ръ**“).

Подхвати́ть = д. **Подхва́тывать**.

Подхва́тцы = кліщі́.

Подхва́тъ = 1. підхо́плювання.

2. в одежі: мі́сце під пахво́ю. — **На подхва́тъ** = на розхва́т. — Понавозили багато кавунів і всї зараз на розхват розкупили.

Подхва́тывать, подхвати́ть = 1. підхо́плювати, підхопи́ти (С. Л.). — Підхопив його на руки, та й попїс.

2. примовля́ти, присьпі́вувати, підхо́плювати, примо́вити, присьпіва́ти, підхопи́ти. — Се добре! — „а вже-ж“ — примовив другий. — Почав він сьпівати, а ми разом як підхопили

3. підче́плювати, підхо́плювати, підчепи́ти, підхопи́ти. — Підчепив собі таку кралю, що хоч би кому! — Гарного собі парубка підхопила. Кроп..

Подхво́стникъ = підхві́стя (С. Пар.), підло́го́ня (при сїдлї).

Подхво́стный = підхві́стний.

Подходи́ть, подойти́ = 1. підхо́дити, під'йти́. — Підійшли під міст.

2. підхо́дити, надхо́дити, наближа́ти ся, підступа́ти, наступа́ти, приступа́ти, ся, підійти́, надійти́, набли́зити ся, підступи́ти, приступи́ти, ся. — Підійшов до його, аж він... — На дворі, бач, наступає сьвято. К. Ш. — Як же-ж бо до його приступитись. К.

2. підхо́дити, підпада́ти, похо́дити, вдава́ти (на кого або на що), вдава́ти ся (в кого або на що). — Сей колїр вдає в синїй. — Трохи підходить, та нї, не те. — **Подойти́ ла́ской, хи́тростью** = підла́щити ся, підла́стити ся, підгорну́ти ся і т. д. д. **Подольща́ться**.

Подхо́дка = скребо́к (С. Пар.); бі́лик (струменти кушнїрські).

Подхо́дчивый = уле́сливий, підле́сливий, підли́за і т. д. д. **Вкра́дчивый** і **Льсти́вый**.

Подхо́дъ = підхі́д.

Подходя́щій = підхо́жий, слу́шний, слу́чний (С. З.). — Нема нїчого підхожого. Кр. — Тиї листи міти у слушнім схованю. С. З. — **Де́ло подходя́щее** = на́ руку ковінька.

Подхому́тникъ = підкла́дка під хамуто́м.

Подцапа́ть, подцапну́ть = 1. д. **Подхвати́ть** і 2. д. **Подти́брить**.

Подцвѣча́ть, подцвѣти́ть = д. **Подкра́шивать**.

Подцѣ́пливать, подцѣпля́ть, подцѣпи́ть = 1. підче́плювати, підчепи́ти.

2. д. **Подти́бривать**.

Подцѣ́пка = 1. підче́плювання.

2. причі́пка.

Подчали́вать, подчали́ть = рівня́ти грунтова́гою (д. **Отвѣсъ**).

Подча́шій = підча́ший, підча́шник. С. Пар.

Подчёркивать, подчеркну́ть = підче́(і)ркувати, підкре́слювати, підчеркну́ти, підкресли́ти. — Автор підкреслює той безперечний факт. Груш. Зап.

Подче́рнивать, подчерни́ть = підче́рнювати, підчорни́ти.

Подче́рчивать, подчерти́ть = д. **Подчёркивать**.

По́дчивать = д. **По́тчевать** (як тепер пишуть).

Подчинённость = підле́глість (С. Л.), підвла́стність підвла́дність, зале́жність.

Подчинённый = підле́глий, підвла́стний, підвла́дний, підру́чник.

Подчиня́ть, подчини́ть, ся = підгорта́ти, підклоня́ти, покоря́ти, привертати, ся, підлягати (кому, чому), піддава́ти ся, підпадати (під кого), підгорну́ти, підклони́ти, покори́ти, привернути, ся, підлягти́, піддати ся, підпасти. — Польща підгорнула під себе велику часть Білої Руси. Лев. — Не хотїв він підлягати панській волї. Кн. — Мусїв підлягати тому присуду. Кн. — Україна підпала під Москву. Пр.

Подчищáть, подчúстить = 1. підчищáти підчúстити.

2. д. **Подскáбливать.**

Подчóсъ, рос. Asparagus officinalis L. = підчóс, шпарáги, холодóк, зáячий холодóк. С. Ан.

Подчрéвный = д. **Подбрюшный.**

Подшéйникъ = підборíддя (в уздí).

Подшéрстокъ = пух під шéрстю.

Подшибáть, подшибúть = підбивáти, підбúти. — Підбив око.

Подшивáть, подшúть = 1. підшивáти; підтóчувати, підшúти, підточúти, на плечах в сорочках — підоплéчувати. — Підшила підбійку.

2. прибивáти (зі споду), підбивáти, підшивáти, підбúти, підшúти. — Підшив стелю дошками.

Подшúвка = 1. підшивáння, підбивáння, підтóчування.

2. підшивка, підбíйка.

Подшúпникъ = підшúпник. С. Жел.

Подштáники = спіднí (штани). — Купив дві пари спіднíх.

Подшýчивать, подшутúть = д. **Подсмéивать.**

Подъ = черíнь, чірíнь. С. З. Л. (Д. **Печь**). — Гречаники не вдали ся, на черíні іспекли ся. н. п.

Подъ, подó = під, по-під. — Під ним коничéнько, під ним вороненький. н. п. — Чи я тобí не казала, як стояли під повíткою. н. п. — Собачі голоса не йдуть по-під небеса. н. пр. — Ой на горі та женцí жнуть, а по-під горою, по-під зелéною козаки ідуть. н. п. — По-під дíбровою стоять. К. Ш. — **Пóдъ вечеръ, подъ ýтро** = нáд вечíр, над вечорí, над сьвіт (Кр.), перед сьвітом. — **Подъ мы́шки** (взять) = під сúлу, по-під сúлу. — **Подъ óкнами** = по-під вíконню. — **Подъ плетня́ми** = по-під тúнню. — **Подъ пья́ную ру́ку** = на підпúтку, по пья́ному. — **Подъ рукóю** = на пóхватi. — **Сѣсть подъ окнó** = сíсти кóло вікнá. — **Ѣхать пóдъ гору** = їхати з горú.

Подъёмистый = мíсткúй (про судна).

Подъёмный = під'ёмний. — **П. мостъ** = звíдний міст. С. Жел. — **Подъёмное орýдіе** = підóйма (С. Жел.), під віз — важнúця (С. Аф.). — **Подъёмныя дéньги** = подорóжнє (С. Пар.), подорóжні грóші. — **П. лóшадь** = д. **Ломовáя.**

Подъёмъ = 1. піднíмáння, підíймáння, підня́ття.

2. рушáння (на пр. в дорогу). С. Л.

3. підóйма (С. Жел.), під віз — важнúця (С. Аф.).

4. під'йóм (на пр. на нозí, в чоботí). С. Жел. — **Въ подъёмъ** = під сúлу, в мíру, сáме враз. — **Дéньги на подъёмъ** = д. **Подъёмныя дéньги.**

Подъизбица = д. **Подпóлье.**

Подъѣдáть, подъѣсть = підтíдáти, підгризáти, підтíсти, підгрúзти, підточúти.

Подъѣздъ = 1. підтíзд, прúїзд. — Прúїзд туди поганий, кíньми не можна підтíхати, пройдíть пішки. Кр.

2. ґáнок, ґáнки, рундýк (д. під сл. **Крыльцó**).

Подъѣзжáть, подъѣхать = 1. підтíздúти, підтíжджáти, надтíздúти, підтíхати, надтíхати.

2. д. **Подбивáться 3.**

Подъѣсть = д. **Подъѣдáть.**

Подъязы́чный = під'язúчний.

Подъярéмный = під'ярéмний. — **П. живóтное** = під'ярéмник (С. Жел.), робóча скотúна.

Подыгрывать, подыгрáть = пригравáти, прибрúнькувати, приграти, прибрúнькáти. — Музики пригравають, дружечки присьпівують. Федь.

Подымáть, поднять = д. **Поднимáть.**

Подымное, подымная пóдать, подымщина = подúмне (С. З.), димовé (д. **Налóгъ, Пóдать**).

Подыскивать, подыскáть, ся = 1. підшýкувати, пришýкувати, підшукáти, пришукáти, добірáти, добрáти. — Хотíв молитись, тай молитви не добрав, тільки заплакав. Ос.

2. підглядáти, слíдкувáти (за ким), підкóпувати ся, підкопáти ся (під кого).

Подышáть = подúхати, подúхати ся. — — Оттим би вітром подихати. Кн.

Подыщикъ = шпиґ, шпиґóн (С. З.). — Шпиг сю пісню пильно слухав, от і догадав ся. Макар.

Подѣвáть, подѣть, ся = дíти, ся (С. Л.), подíти, ся, подíнути, ся, заподíти, ся (С. Л.), дівáти, ся (С. Л.). — Де ти дів мою шапку? С. Л. — Де подíлось козачество, червонí жупани, де подíлась доля, воля, бунчуки, гетьмани? К. Ш. — Думи мої, думи мої, квíти, мої д ти! виростав вас, доглядав вас, де-ж мінí вас дíти? К. Ш.

Подѣлать, ся = поробúти, ся (С. Л.), подíяти, ся, вдíяти, починúти, ся. — Поробив усе дíло. — Поробив трохи, тай кинув. — Старі на конях їздять і жінки і дíти

поробились козаками. І. Г. — Вони поробились той кущем, той старцем. п. к. Гр. Чайч. — Пороблю вам усе дїло тай піду. Лев. — Вдвох з маленьким колись Келем поробили ся старезними дїдуганами. Лев. В. — Що йому подїялось? — Та що подїєш — така вже воля Божа. п. о. Гр. Чайч. — Часом і сльози і зло велике проймало, та нїчого не вдїв. О. Мир. — Що вже не робили — нїчого не вдїють. п. к. Гр. Чайч. — Та вже бачить, що нїчого не вдїє, та й кинув. п. о. Гр. Чайч — Назад вернулись, нїчого не вдїявши. Ч. К.

Подѣйствовать = вдїяти, удїяти (С. Ш.), поробúти, мáти сúлу, вплив. — **На него́ ничѣмъ нельзя́ подѣйствовать** = нїчо́го з ним не вдїєш, не поро́биш.

Подѣли́ть, ся = подїли́ти, ся, передїли́ти, ся, попаюва́ти, найбільше про здобич — подува́нити, багато — породїля́ти, порозкра́ювати, пополам — пороздво́ювати, всїх — обдїли́ти. — Обідрали, передїлили ся удвох. п. к. — Сїрко все вiйсько своє здобичами кримськими подуванив. Л. В. — Подуванили землю на три руки. С. Л.

Подѣлка = робíтка (дрібна).

Подѣлочный матеріáлъ = на́дібок, зна́дібок. — Поломав ся віз, а тут і знадібку не має.

Подѣлывать = поробля́ти. — Що ви там поробляєте? Гр. Чайч.

Подѣльчивый = подїльчивий.

Подѣля́ться, подѣли́ться = дїли́ти ся, подїля́ти ся, подїли́ти ся.

Подѣтски = по дитя́чи, по дїтячи.

Подѣть, ся = д. **Подѣва́ть, ся.**

Подю́жинно = дю́жинами, надю́жини.

Подюжѣть = поду́жчати.

Поеди́нокъ = поєди́нок, на війні — герць. — На герць викликає. п д.

Поеди́ночный = поєди́нковий.

Поёмный лугъ = пíйма, лу́ки, пла́вні, запла́ва, боло́нь, оболо́ня (д. під сл. **Лугъ**).

Поёмъ = пíйма і д. **Во́дополь.**

Поерепе́ниться = покостри́чити ся, покомезúти ся.

Пожа́дничать = пожада́ти (чого), пола́ситись (на що).

Пожа́лить = вжа́лити, ужа́лити, уджи́гнути.

Пожа́ловать = 1. пожа́лувати, нада́ти (С. Л.), дарува́ти, подарува́ти. — Привілеї, в той час наданні. С. З.

2. одві́дати (кого), завіта́ти (до кого). — **Добро́ пожа́ловать** = д. під сл. **Жа́ловать 3.**

Пожа́ловаться = пожалíти ся, поска́ржити ся (на кого), оска́ржити (кого).

Пожа́луй = неха́й так, сїлькісь (С. З.), іно́си (С. З.). — Сїлькісь! нехай і так буде! Кн. — **По мнѣ пожа́луй** = про ме́не. — Про мене — нехай вовк траву їсть. п. пр. — Про мене, хоч головою об тин. п. пр.

Пожа́луйста = будь ла́скав, бу́дьте ла́скаві.

Пожалѣть = пожалíти (С. Л.), пожа́лувати (С. Л.), пожалкува́ти, ся (С. З.), жалíти ся, пошкодува́ти, пошанува́ти. — Ой хтож тебе, моя доню, жалувати буде? Пожалїють мене та добриї люди. п. п. — Ой є в мене мати, вона ж мене пожалує, як свого дитяти. п. п. — Та так жалібно, що хто почує, зостановить ся, послуха та і пожалкує. П. Пр. — Пожалкувала його. К. З. о Ю. Р. — Пожалкував ся Бог на рака, дав йому з заду очі. п. пр. — Жаль ся, Боже, її молодости. К. Д. — Такому паскудному і гарбуза пожалкував давати. Кв. — Ти ж казав їй про гроші? А для неї не пошкодую. Лев. В.

Пожа́рить = попекти́, посма́жити і т. д. д. **Жа́рить.**

Пожа́рище = пожа́ри́на (С. З.), пожари́ще, погорíлище, згáрище (С. З.). — Сидить господарь на дворищі, на сумнім чорнім пожарищі — та й плаче бідний. О. Пч. — Ой я в чужім краї, як на пожарищі, нїхто ж мене не пригорне при лихій годинї. п. п.

Пожа́рный = пожа́рний, пожéжний. — **Пожа́рная кома́нда** = пожéжна спрáва. — **П. сара́й** = пожа́рня. — **П. труба́** = гасíль.

Пожа́ръ = пожа́р (С. Л. Жел.), пожéжа (С. З. Л. Жел.), пожéга. — Торік була пожежа, а й досї шмалятину чуть. п. пр. — Тут скоїла ся пригода, що була іскрою, від котрої занила ся пожежа. Бар. О.

Пожа́тіе = по́тиск (руки).

Пожа́ть, ся = д. **Пожима́ть** і **Пожина́ть.**

Пождáть = пождáти, потрі(и)ва́ти, почека́ти. — Потрівай не тїкай — куплю черевички. п. п.

Пожева́ть = пожува́ти, (жуйку) — поремиґа́ти.

Пожéвывать = жува́ти (по малу).

Пожела́ніе = бажáння, жадáння.

Пожела́ть = похотїти, захотїти (С. Л.), захтїти (С. Л.), схотїти, побажáти, забажáти, ся (С. Л.), пожадáти (С. Л.), пож(з)ичити (С. Л.), обво́лити, закортїти, з'охотити ся, забагну́ти ся. — Захотї-

ла вража баба молодою бути. н. п. — Надивлюсь на твоє щастя, та побажаю тобі ще більшого. н. к. Гр. Чайч. — Усе, чого душа забажає. н. к. — Забажала гиря кісничків. н. пр. — Згнущають ся всї, кому забагнеть ся. Кроп.

Пожела́тель = хотїй.

Пожёлклый = пожо́вклий (С. З. Ос.), трохи — прижо́вклий. — Минають днї, минають почі, минає лїто, шелестить пожовкле листя. К. Ш. — І листя пожовкле вітри рознесли. К. Ш.

Пожёлкнуть = пожо́вкнути, ужо́вкнути, трохи — прижо́вкнути.

Пожелти́ть = пожовти́ти, ви́жовтити.

Пожелтѣ́лый = д. **Пожёлклый**.

Пожелтѣ́ть = пожовтїти (С. Л.), пожо́вкнути, пожо́вкти (С. Л.), ужо́вкнути, трохи — прижо́вкнути.

Пожема́ниться = поманїрити ся, поманїжити ся, похизува́ти ся.

Пожени́ть, ся = пожени́ти, ся, попару-ва́ти, ся, побра́ти ся, одружи́ти ся С. Л.), поня́ти ся, про кількох — пережени́ти, ся, поодру́жувати, ся. — Попарує дїток. К. Д.

По́женка = д. **По́жня**.

Пожене́нски = по жіно́чому.

Пожёртвованіе = 1. жёртвування, офірова́ння.
2. **Жёртва**.

Пожёртвовать = пожёртвувати, офірува́ти. С. Жел. — **П. жи́знью** = віддава́ти життя́ своє́, наложи́ти голово́ю.

Пожестикули́ровать = потелесува́ти.

Пожёстклый = затверді́лий, пошкару́блий, зашкару́блий.

Пожёсткнуть, пожестѣ́ть = за(по)тве́рднути, по(за)шкару́біти, по(за)шкару́бнути.

Пожёчь, ся = попали́ти, ся.

Пожи́ва, пожи́вка, пожи́вишка = пожи́ва, пожи́вка, пожи́ток (С. Жел.), зиск (С. Жел.), лахва́ (С. З.), у бджіл — в'я́ток. — Дасть Бог день, дасть і пожиток. н. пр.

Пожива́ть = поживати, ма́ти ся. — **Каково́ пожива́ете** = як ся ма́єте?

Пожившія́ться, пожи́ться = жи́ти ся, поживля́ти ся, пожи́ти ся, трохи — підживи́ти ся.

Пожига́ть, пожёчь, ся = пали́ти, попали́ти, спали́ти, ся. — Попалив усї свої папери.

Пожидѣ́ть = поріджати.

Пожи́зненный, но = доживо́тний (С. Жел. Л.), дові́чний (С. Л.), до жи́зности, до живо́ття (Лев.), до життя́, по вік (С. Л.). — Іміння хто в заставі або доживотним правом держати будеть. Ст. Л. — Землї уряд Литовський віддавав переважно до життя. Кн.

Пожило́е = постоя́ле, комірне́ (д. під сл. **Пла́та**).

Пожиле́цъ, пожили́чка = пожиле́ць, пожили́ця, пожили́чка, постоя́льник, ця (С. З), сусїда, підсусїдок, комірник (д. під сл. **Жиле́цъ**).

Пожило́й = по́старий, лїтний (С. Л.), приста́ркуватий (С. Л.), підста́ркуватий. — **Пожилы́я де́ньги** = д. **Пожило́е**.

Пожима́ть, пожа́ть = ти́скати, стиска́ти, пости́скувати, пости́скати, сти́снути; рука́ти ся, порука́ти ся, пору́чкати ся. — Він дивить ся, вихваля́є, стиска́є мінї руку. Пісоч. — Зустрілись, поручкались тай пішли. Хар. (Пр. д. ще під сл. **Жать 1**). — **Пожима́ть, пожа́ть плеча́ми** = здвига́ти, сти́снути плечи́ма.

Пожима́ться, пожа́ться = щу́литися, ко́рчити ся, зщу́лити ся, зко́рчити ся.

Пожина́ть, пожа́ть = зжина́ти, зжа́ти, пожа́ти (хлїб). — **Пожа́ть ла́вры** = запобігти сла́ви.

Пожира́ть, пожра́ть = же́рти, зажёрти, пожёрти, погли́нути, потрі́скати, поло́пати. — Щоб нас живих земля пожерла. н. пр. — Цукроварнї пожерли гаї. Кн. — Уже тепер правда на віки померла, а щира неправда увесь сьвіт зажерла. н. п. — Наша невістка що не дай — потріска. н. пр.

Пожирѣ́ть = погла́дч(ш)ати.

Пожи́тки = пожи́тки, збі́жжя (С. Аф.), худо́ба (С. З. Л.), скарб, мана́ття, мана́тки (С. З.), мизе́рия (С. Л.). Пр. д. під сл. **Иму́щество**.

Пожи́ть = пожи́ти, довго — нажи́ти ся, набу́ти ся (С. Л.), трохи — пережи́ти, перебу́ти. — Що вже мабуть набув ся у містї, що до дому вернув ся. С. Л. — Нї я нажила ся, нї я набула ся, нї я з своїм родом не обізнала ся. н. п. — Нас з тобою тее лихо не зляка: перебудем під стріхою в козака. В. Г. — **Пожи́ть въ своё удово́льствіе** = пороскошувати.

Пожитьё = пожиття́.

По́жниво = стерня́. С. Ж. — Стерня добра, а сядь на нїй, то й коле. н. пр. (Пр. д. ще під сл. **Жни́во**).

По́жня, по́женка = га́лява, поля́на.

Пожра́ніе = пожире́ння, пота́ла (С. З.). —

Переказує змій цареві, щоб він або три вози золота дав або старшу дочку на пожирення. н. к. Гр. Чайч. — Тіло моє поховайте, звіру птиці на поталу не дайте. н. д.

Пожра́ть = д. **Пожира́ть.**

Пожужжа́ть = подзижча́ти, подзвижча́ти, подирча́ти, погусти́ і т. д. д. **Жужжа́ть.**

Пожури́ть = накарта́ти, покарта́ти, погри́мати, нами́лити го́лову, чу́ба.

Пожурча́ть = подзюрча́ти, подзюркотіти і т. д. д. **Журча́ть.**

Пожу́хнуть = полиня́ти, поме́рхнути і т. д. д. **Жу́хнуть.**

Пожучи́ть = д. **Пожури́ть.**

Позаба́вить, ся = поба́вити, потішити, ся.

Позаби́ть = позабива́ти.

Позаблева́ть = позабльо́вувати.

Позаблёкнуть = д. **Заблёкнуть.**

Позаболе́ть = поболі́ти, похорі́ти, похворі́ти, посла́бнути, позанеду́жувати. — Воли ж йому похоріли, сам чумак заслаб. н. п. — Усі наймити позанедужували.

Позабо́титься = поклопота́ти, ся, потурбува́ти ся, подба́ти, попильнува́ти, розстара́ти ся.

Позабра́ть = позабіра́ти. — Позабірали усіх у волость.

Позабри́ть = поголи́ти, позаго́лювати. — Брати на панщину ходили, поки лоби їм поголили. К. Ш.

Позабра́сывать, позаброса́ть = позакида́ти.

Позабры́згать, ся = д. **Забры́згать, ся.**

Позабыва́ть, позабы́ть = позабува́ти, забу́ти, ся. — Усе позабував. — Не знав, та й забув ся. н. пр.

Позабе́гать = забі́гати. — Забігали слуги, заметушили ся.

Позабе́жа́ть = позабіга́ти, порозбіга́ти, ся. — Кудись вони порозбігали ся.

Позавали́ть = позава́лювати, позасипа́ти, позакида́ти (по троху).

Позавести́ = позво́дити, порозво́дити. — Порозводив сади та городи.

Позавйдовать = позави́дувати, позаздрити. — Як позаздрили, то стали доглядати ся пильненько. Гр. Чайч.

Позавинти́ть = позаґви́нчувати, позашрубува́ти.

Позави́ть = позавива́ти, позаплі́та́ти. — Позаплітала стьожки в коси.

Позаворачивать, ся = позаверта́ти, позагорта́ти, пообверта́ти, пообгорта́ти, позаві́рчувати.

Позавра́ться = забреха́ти ся (трохи).

Позавтракать = поснідати (С. Л.), поснідува́ти. — Поснідай трошки — на обіді менше зъїси. н. пр.

Позавчера́ = позавчо́ра (С. З.), перед'уче́ра. — Перед учора тиждень минув. Федь.

Позавяда́ть, позавя́нуть = вя́нути, повя́нути, завя́нути, зблякнути, заблякнути (трохи).

Позавяза́ть = позавя́зувати.

Позага́дить = запога́нити, запаску́дити, позапога́нювати, позаскужувати.

Позагна́ть = позаганя́ти, позайма́ти.

Позагиба́ть = позагина́ти і т. д. д. **Загиба́ть.**

Позаглядѣться = задиви́ти ся, заґа́вити ся. — Я на неї задивив ся — мині віз уломив ся. н. п.

Позагну́ть, ся = загну́ти, позагина́ти, ся, закарлю́чити, закандзю́бити, ся (трохи).

Позагоня́ть = позаганя́ти, замордува́ти (д. **Зага́нивать 1**).

Позагорѣть = позагоря́ти, зашмали́ти ся (трохи) і т. д. д. **Загоря́ть.**

Позагости́ться = загостюва́ти ся (трохи).

Позагра́бить = пограбува́ти, нагарбати, награбува́ти.

Позадви́нуть = позасува́ти.

Позадержа́ть = д. **Задержа́ть.**

Позади́ = поза́ду, зза́ду. — Попереду Дорошенко... а позаду Сагайдашний... н. п. — Нехай тебе візьмуть ті, що ззаду летять. н. к. — **Идти́ позади́ кого́** = іти́ поза́ду, зза́ду або за ки́м. — **Позади́ избы́** = поза ха́тою.

Позадо́брить = д. **Задо́брить.**

Позадолжа́ть = напозича́ти ся і д. **Задолжа́ть.**

Позаду́ть = позадува́ти, позадима́ти.

По́задь = д. **Позади́.**

Позаде́лать = д. **Заде́лать.**

Позаже́чь = позапа́лювати, позасьвічувати. — Позасьвічували усі сьвічки.

Позазва́ть = позакликати. — Позакликав усіх до себе.

Позаймствованіе = по́зичка.

Позаймствовать, ся = 1. позичити, ви́зичити (у кого або кому), взяти або дати у позику.
2. перенятн (д. **Занима́ть 1 і 2**).

Позака́пывать = позако́пувати, повко́пувати.

Позаклинивать = позаплішувати.

Позакла́дывать = позакладати і т. д. д. **Закла́дывать.**

Позаклеїть = позаклéювати.

Позаконопáтить = позаконопáчувати, позашпаґльóвувати (д. **Законопáчивать**).

Позакопáть = позакóпувати, повкóпувати (д. **Закáпывать**).

Позакры́ть = позакрúвати, позатуля́ти, позачиня́ти і т. д. д. **Закрывáть**. — Шипки позачиняли в селї і нема місця, деб людям зібрати ся. Кн.

Позакýпорить = позатикáти і т. д. д. **Закýпоривать**.

Позакусúть = підъїсти, перехопúти (д. **Закусúть** 2).

Позаложúть = позакладáти, позаставля́ти і т. д. д. **Заклáдывать**.

Позалѣзть = позалáзити.

Позалѣпúть = позаліплювати.

Позамáзать = повмáзувати і т. д. д **Замáзать**.

Позамáщивать = повимóщувати, повистилáти і т. д. д. **Замáщивать**.

Позаметáть = позамітáти і т. д. д. **Заместú** і **Заметáть**.

Позамкнýть = позамикáти, позапірáти.

Позанимáть = напозичáти, назазичáти, набрáти нáбір.

Позанозúть = заскалúти, заскáбити, поскалúти і д. **Занозúть**.

Позапастú = позапасáти, попапасáти і т. д. д. **Запасáть**.

Позапая́ть = позаливáти, позалютóвувати.

Позаперéть = позапирáти і т. д. д. **Запереть**.

Позапечáтать = позапечáтувати. — Позапечатував усї листи.

Позаписáть = позапúсувати.

Позапрошлогóдній = позаторíшній. — Жалко, як позаторішнього снїгу. н. пр.

Позапрóшлый = пред'останнiй. — **П. годъ** = позáторік.

Позапря́тать = поховáти, позахóвувати.

Позапря́чь, ся = позапрягáти, ся.

Позáриться = поласúти ся, поквáпити ся (С. З. Л.), поласувáти, зазіхнýти. — Не пойму віри, щоб вона й на гроші не поласила ся. Лев. В. — Та поласували на великі гроші і вкрали. н. к. Гр. Чайч. (д. **Зáриться** 1).

Позарыть = позакóпувати, позариватú.

Позарѣзать = порізати.

Позарядúть = понабивáти (д. **Зарядúть** 1).

Позасадúть = позасáджувати і т. д. д. **Засадúть**.

Позаснýть = позасипáти, пóснути (д. **Заснýть**), позасинáти (Черніг. Чайч.).

Позасолúть = посолúти.

Позастановúть = позастановля́ти, позаставля́ти, позагорóжувати (д. **Застáвить, застáвливать**).

Позастéгнуть, ся = позастібáти, позащіпáти, ся і т. д. д. **Застёгивать**.

Позастоя́ться = застóяти ся (трохи).

Позастраховáть, ся = позас(ш)трахóвувати, ся.

Позастрóить = позабудóвувати.

Позасы́пать = позасипáти.

Позасѣсть = позасїдáти.

Позасѣчь = позабивáти і т. д. д. **Засѣкáть**.

Позатáврить = потаврувáти (д. **Затаврúть**).

Позатворúть, ся = позачиня́ти, ся. — Позачиняли усї вікна. — Позачиняли ся та й сидять. — От він велїв позачиняти вікна. н. к. Ман.

Позатéплить = позасьвічувати (д. **Затéплить**). — Позасьвічуй усї лампадки.

Позатúхнуть = притúхнути.

Позаткнýть = позатикáти (д. **Заткнýть**).

Позатопúть = позатопля́ти і т. д. д. **Затáпливать**.

Позатýхнуть = пригáснути.

Позаты́кать = позатикáти, позастрóмлювати, повтýлювати і т. д. д. **Заткнýть**.

Позахáпать = позахóплювати і т. д. д. **Захáпать**.

Позачеркнýть = позачéркувати, позачíркувáти, повичé(і)ркувати (д. **Захéривать**).

Позашвыря́ть = позакидáти і т. д. д. **Зашвы́ривать**.

Позашúть, ся = позашивáти, ся.

Позвáнивать = подзвóнювати, дзвонúти. дзеленькати (С. Л.), дзéнькати і т. д. д. **Звонúть** (инколи).

Позвáть = д. **Позывáть**.

Позвенѣть = подзвенїти, подзеленькати, подзéленькати, подзеленчáти, подзенькáти, потеленькати.

Позволéніе = дозвíл (С. Л. Сп.), зволéння (Л. С.), дозволéння (С. Л.), призволéння, — Не турбуй ся ти, дїду, про тее: я здобуду од батька дозволу. Гр. Чайч. — Лазаревський добув дозвіл побачитись з Шевченком. Кн. — З вашого дозволу я ще чарчину проковтну. Кн.

Позволúтельный, но = дозвíльний, вíльний, но; дозволéний, незаборóнений, но. — Се дїло не грішне, дозвільне усїм

людям. Кн. — Вільно йому мантачити, бо грошей повна кишеня. С. Л.

Позволя́ть, позво́лить = дозволя́ти, позволя́ти, дозво́лити (С. Л.), позво́лити, подозво́лити. — Позволь, батьку отамане, нам на баштї стати, не позволим ворогові Січу руйнувати. н. п. — **Е́сли позво́литъ вре́мя** = як дасть час, як ма́ти му час. — Як дасть час, так і завтра зроблю. Кн.

Позвони́ть = подзвони́ти, подзе́ньк ати, подзеле́ньк ати.

Позвоно́къ = 1. въязо́к, въязова́ кі́стка (С. Пар.), о́кість (С. Л.). — **Поясни́чные позвонки́** = попере́кові кі́стки. Гр. Чайч. — **Спинны́е позвонки́** = похре́бтина. — **Хвосто́вые п.** = ку́пер. — **Ше́йные п.** = въязові, каркові кі́стки. 2. дзво́ник (у корови), калата́ло, цокоту́ха (Гр. Чайч.).

Позвоно́чный = хребто́вий, хребе́тний. — **Позвоно́чный столбъ** = хребе́т, похре́бтина, кістня́к, окостя́к. — **Позвоно́чное живо́тное** = хребе́тник (С. Жел.), хребто́ва тварь.

Позвѣ́рски = як звір, по звіря́чому.

Позда́ть, опозда́ть = пізни́ти ся, барити ся, га́яти ся, опізни́ти ся і т. д. д. **Запа́здывать** і **Опа́здывать**.

По́здненькій, поздне́нько = пізне́нький, пізне́нько, на́дпізь (С. Л.). — Ото учора надпізь прийшли ми до дому. С. Л.

Поздне́хонько = пізне́сенько, ду́же пізно.

По́здній, по́здно, по́здо = пізні́й (С. З. Л.), пізно, не ра́но. — Рання пташка пісні сьпіває, а пізня очі протирає. н. пр. — Вже пізня година. — Пізні дни. — **По́здшее пото́мство** = дале́кі нащадки.

Поднова́тый = д. **По́здненькій**.

Поздне́е, по́зже = пізні́ш, пізні́ше. С. Л. — **Какъ мо́жно поздне́е** = як найпізні́ше.

Поздня́къ = пізня́к, пізню́к. — Пізнюк бичок.

По́здо = д. **По́здно**.

Поздоро́ваться = поздоро́вкати ся (С. З. Л.), поздоро́вити ся (С. Л.), повіта́ти ся, привіта́ти ся (С. Л.), вранці — на добри́день да́ти, добри́день оддати (Лев.), поздоро́вити дне́м (К. З. о Ю. Р.), знявши шапку — пошапкува́ти ся, по́давши руку — порука́ти ся, поручка́ти ся, почоло́мкати ся (С. Л.), чоло́м да́ти, з кількома — перездоро́вкати ся, перевіта́ти ся. — Прийшов, поздоровкав ся, сїв на лаві. Мир. О. — Як увійшли у хату і гості знов поздоровкались з хазяїном. Лев. — Шапки не здіймав, на добридень не давав. н. д.

Поздоро́ву = до́бре, гара́зд, щасли́во, в до́брому здоро́влю. (Д. під сл. **Здоро́во**).

Поздоровѣ́ть = поздоро́вшати, поздорові́ти, поду́жчати, поміцні́шати.

Поздравѝтель, ница = поздоровѝтель, ка, на різдвяних сьвятках з поздоровними віршами — віршова́льник, віршовни́к, на новий рік з посипанням — посипа́льник, посѝпач, посївач.

Поздравѝтельный = поздоро́вний, привітни́й. — І випив першу поздоровну чарку. п. о. Ман.

Поздравле́ніе = поздоровле́ння, привіта́ння. — Зичливоє наше засилаєм поздоровлення. Кіев. Ст.

Поздравля́льщикъ, ца = д. **Поздравѝтель**.

Поздравля́ть, поздра́вить = поздоровля́ти, віншува́ти (С. З.), поздоро́вити, повіншува́ти, на Різдво віршами — віршува́ти (С. Аф. З.), на Новий Рік, посипаючи зерном — посипа́ти, засіва́ти. С. З. — Віншуємо вас сею колядою. віншуй вас Боже щастям, здоровлям. н. п. Под. — Генеральні особи віншовали пану Гетьману. Л. В. — У дудочку граю, Христа забавляю, вас з празником поздоровляю. н. вірша.

Поздра́вствоваться = д. **Поздоро́ваться**.

Позеленѝть = позеленѝти. — Весна не зійде садочок твій позеленить. К. Ш.

Позеленѣ́ть = позеленіти.

Поземе́льное = поземе́льне. — Поземельного платимо дуже багато.

Поземе́льный = поземе́льний, грунтови́й.

Позёмистый, позёмный = позе́мний, призе́мкуватий (С. Жел.), долова́тий (С. Пар.), низьки́й. — **Позёмистое расте́ніе** = сте́люх (Херс.).

По́земъ = 1. земля́, грунт. 2. гній.

По́зже = д. **Поздне́е**.

Пози́ція = по́стать, поста́ва, стано́вище (С. Жел.), стано́висько (С. З.). — З того становиська рано рушивши. Л. В.

Позлащѝть, позлати́ть, ся = золоти́ти, позоло́чувати, визоло́чувати, позолоти́ти, ви́золотити, обзолоти́ти, ся. — Позолочуваний перстїнь. Гр. Чайч. — Як би мінї голубонько мій, я б його крильця обзолотила. н. п. — Сонце обзолотило промінням. Лев.

Позли́ть, ся = посе́рдити, ся.

Позлодѣ́йски = як зло́дій, як лиходій.

Позлосло́вить = полихосло́вити.

Познава́ть, позна́ть = дознава́ти, дозна́ти.

Познако́мить, ся = познайо́мити, ся, познако́мити, ся (С. Жел.), пізна́ти ся, спізна́ти ся (С. З. Л.), зізна́ти ся, близько — опізна́ти ся (С. Л.), обізна́ти ся. — Як же він з тобою спізнав ся? Ган. Бар. — Піди, спізнай ся з ним, та й до себе клич. Кн. — Ні я нажила ся, ні а набула ся, ні я з своїм родом не обізнала ся. н. п.

Позна́ніе = пізна́ння (С. Жел.), ві́дання, ві́до́мість.

Познобля́ть, позноби́ть, ся = моро́зити, поморо́зити; ви́моро́зити. — Мороз побив, поморозив. К. Ш. — Виморозили усіх тарганів.

Позоба́ть = подзьо́бати, подзьо́бати, поклюва́ти. — Кури подзюбали трохи. — Кури увесь корм подзьобали.

Позоло́та = позоло́та (С. Жел.), позоло́чення (С. Жел.), позоло́чування. — **Наводи́ть позоло́ту** = д. **Позлаща́ть.**

Позолоти́ть = д. **Позлаща́ть.**

Позо́рить = ганьби́ти (С. З.), ганьбува́ти (С. Л.), га́нити, осла́влювати, несла́вити. — Служив Москві Іване, а вона ж його гане. н. пр. — Принародно ославлював її. Кн.

Позо́рище = позо́рище, видо́вище, видо́висько. С. Жел. — Бо на позорище ведуть старого дурня муштровати. К. Ш.

Позо́рный = гане́бний (С. Л.), соромітний, срамо́тний (С. Жел.). — Ганебної слави повні халяви. н. пр. — І забудеть ся срамотня давняя година і оживе добра слава — слава України. К. Ш.

Позо́ръ = позо́р (С. Жел.), страмо́вище (С. Жел.), стидо́вище (С. Жел.), ганьба́, нару́га, несла́ва, публіка. — Нема у їх ні сорому, ні позору. Кн. — Страмовище та й годі! Катеринос. — Ой сьміх та й публіка: била жінка чоловіка! н. п.

Позре́ть = поспі́ти, ви́спіти, дости́гти, ви́стигти, дости́гнути, дойти.

Позуби́ть, позубри́ть, ся = пощерби́ти, ся, пощерба́тіти. — Гей коняку турки вбили, ляхи шаблю пощербили. В. Щ. — Була правда та пощербатіла. н. пр. Гр. Чайч.

Позубоска́лить = поглузува́ти, покепкува́ти, поглумува́ти.

Позуде́ть = посвербіти. — Посвербіло трошки.

Позуме́нтный = брузуме́нтовий.

Позуме́нтщикъ = шму́кляр. С. З. Жел.

Позуме́нтщичій = шму́кля(е)рський.

Позуме́нтъ = брузуме́нт (С. Л. Жел.), галу́н (С. Л. Жел.), пасама́н (С. Жел.), ґас, ґальо́н (С. Жел.), кару́нка (С. Жел. З.). — Нате й мій талун до церкви. н. пр. — Аж зирк Паллалтова ладунка і золота на ній карунка. Кот.

Позы́бать, ся = поколиха́ти, ся.

Позыва́ть, позва́ть = кли́кати, зва́ти, покли́кати (С. Л.), кликну́ти, вкли́кати, гукну́ти, узва́ти, позва́ти, запроси́ти. — Покликав їх до себе на весілля. н. к. — Заглядає — не вигляне чорнобрива з хати, не покличе стара мати в хату вечеряти. К. Ш. — Нас Мордохай покликав на могорич. К. К. — Аби жив до жнив, а в жнива і аби хто покличе. н. пр. Гр. Чайч. — Узвали мене в хату. С. Л. — Він назвивав повну хату гостей, а убогого брата і не покликав. н. к. Гр. Чайч. — Запросили його до себе в хату. — **Позыва́етъ на ѣду́** = на їду тя́гне, їсти хо́четь ся. — **Позыва́етъ на рво́ту** = ну́дить, на блюво́ту тя́гне, з душі ве́рне. — І горілка та погана і шинкарь прескверний, бо тварюка, як марюка, аж із душі верне. Дум.

По́зывъ = хіть, охо́та (С. Пар.), жадо́ба (С. Жел.), жа́дібка (С. Л. Жел.). — Нема ніякої охоти до їжі.

Позыча́ть = подзича́ти, погуча́ти, подзвя́кати.

Позѣвывать = позїха́ти. С. З.

Позѣво́та = зїва́чка, по́зїхи. — Зївачка напала.

Позяба́ть, позя́бнуть = ме́рзнути, ме́рзти, поме́рзнути, поме́рзти.

Позя́блый = ме́рзлий, поме́рзлий.

По́йво = пі́йло. С. З. — Дай пійла корові.

Поигра́ть, ся = 1. погра́ти, ся, поба́вити ся, погуля́ти, пожартува́ти, в чит чи лишку — поцята́ти ся. — Кинули вони грати в картки, „давайте, каже, краще так у що пограємо.“ Чайч. — Їй тільки хотілось, щоб він увійшов до неї у хату, щоб пожартувати, посьміяти ся. О. Мир. — Ой не буду ночувати, не буду, пожартую трішечки та й піду. н. п. — А ке лиш поцятаймось. Кв. 2. погра́ти, на бубоні — побубни́ти, на дудці — подудіти, недбало або погано на струнному струменті — побринькати, поцигикати і т. д. д. **Игра́ть 2.**

Поизба́вить, ся = повизволя́ти, ся, порятува́ти, повибавля́ти, поослобоня́ти, ся і д. **Избавля́ть.** — Повизволяв з неволі багато людей.

Поизбалова́ть, ся = д. **Избалова́ть, ся.**

Поизби́ться = поби́ти ся, позбива́ти ся і д. **Избива́ть 2.**

Поизво́зничать = похурмануваті, почумакувати.

Поизгни́ть = погни́ти, потру́хнути. — Потрухли всї вози і занози (перевелась чумачка). н. пр.

Поиздержа́ть, ся = ви́тратити, ся. — Їхав чумак та й витратив ся з хлїба. н. к.

Поиздѣва́ться = поглумува́ти, поглузува́ти, покепкува́ти, покпи́ти, ся, позбиткува́ти ся. — Поглузують, покепкують, та й кинуть під лаву. К. Ш.

Поизмя́ться = помня́ти ся (трохи).

По́йло = пи́йло. С. З.

Поима́ть, ся = пійма́ти, ся, спійма́ти, полови́ти, злови́ти (С. З. Л.), вловити (С. Л.), схопи́ти, зла́пати (С. З.), доско́чити. — Піймали злодія. — Ви б мене ізъїли, як би вловили. Б. Г. — Коли б Енея вона злапала, уже б тоді весела стала. Ког. — Ой як злапали Степана та й руки звязали, до тяжкої неволї на віки віддали. н. п. — Тїкай, тїкай, козаченьку, хотять тя злапати. н. п. — Половили велику щуку. н. к. — Вовка живцем доскочили. К. Дівоче серце.

Поимённый, но = поіме́нний, іменни́й, найме́ння.

Поименова́нный = на́званий, менє́нний (С. З.), поменє́нний (С. Л.).

Поименова́ть = поменува́ти, поменити (С. З. Л. Жел.), наменити (С. Л.).

Пои́мка = пійма́ння, зла́пання.

Пои́мщикъ = ловє́ць.

Поима́нно = д. **Поимённо.**

Поиндѣ́чьи = по инди́чачи, по инди́чому.

Пойночески = по чернє́чі. — Та по молодечі, а не по чернечі будеш Богові молитись. К. Ш.

Поинтере́сничать = похизува́ти ся. — Коли вже вам хочеть ся похизувати ся в моєму кобеняцї. Номис. С. З.

Поинтересова́ться = зацїка́вити ся.

По́йный = ви́поєний молоко́м.

Поиска́ть = пошука́ти (С. З. Л.), прошука́ти (С. З.), тишком — пошари́ти, скрізь — ви́шукати, ви́шарити, в голові — поскька́ти (д. **Искать**). — Ой піду я боса полем, пошукаю свою долю. К. Ш. — Доброго, кажуть, пошукай, а ледаче само тебе знайде. О. Мир. — А тим часом пошукаєм на край свїта раю. К. Ш.

Поискази́ть = поні́вечити, поко́рчити.

Поисковыря́ть = поколупа́ти, покопирса́ти.

Поискриви́ть = покриви́ти (трохи).

Поискроши́ть = покроши́ти (по троху).

По́искъ, частїше мн. **по́иски** = шука́ння, шукани́на.

Поисписа́ть, ся = пописа́ти, списа́ти, ся, позпи́сувати, ся.

Поисправи́ть, ся = попра́вити, ся, пола́годити, поналаго́жувати, поналадну́вати.

Поиспро́бовать = попро́бувати, на смак — покоштува́ти (трохи).

Пои́стинѣ = попра́вдї, навспра́вжкй, навспра́вжнє. — Скажу тобі поправдї. С. Л.

Пойти́ = 1. пі́ти (С. Л.), пійти́ (С. Л.), швидко або дрібно ступаючи — почимчикува́ти, потю́пати, з разу швидко — майну́ти, широко ступаючи — поцибати, повагом або важко ступаючи — попле́нтати ся, почеле́пати, почвала́ти, почапати (С. Л.), попха́ти ся (С. З. Л.), поплуга́нити ся, шкандибаючи — пошкандиба́ти, поди́бати, пошкитильга́ти, пошкундиль-гати, далеко десь або невідомо куди — помандрува́ти (С. З.), повіяти ся (С. З.). Д. **Идти́ 1.** — Пішов на заробітки. — Ой пішов милий за лїс, чорнії брови занїс. н. п. — А як тее дївчина зачула, тай із улиці майнула. н. п. — Подибала стара мати дочку з милим розлучати. К. Ш. — Втомила ся, не спочивать, пішла в снопи — пошкандибала Івася сина годувать. К. Ш. — Козаченьку, мій соболю, візьми мене із собою, помандрую я з тобою. н. п. — Він за шапку і повіяв ся. Номис. С. З. — **Пойти́ куда́ глаза́ глядя́ть** = пі́ти сьві́т за́ очі. — Піду лиш я сьвіт за очі — що буде, те й буде. К. Ш. — **Пойти́, пошло́ на несча́стіе** = пі́ти, пішло́сь на ли́хо, на про́пасть. — Вже як піде на лихо та на безголовья, то де той і розум дїнеть ся. К. Х. — **Пойти́ въ плясъ** = пі́ти у тане́ць, пі́ти в ско́ки та в бо́ки. — **Пойдёмъ-ка** = ходїм лишє́нь, ходїм-те, ходїть!

2. повести́ ся, пощасти́ти, поталанити, похворту́нити (д. **Идти́ 2**).

3. поча́ти, зача́ти, взя́ти і т. д. д. **Нача́ть.** — **Пошли́ плеса́ть** = почали́ танцюва́ти.

Пойть, ся = поїти, напува́ти, ся, з пальця на пр. теля або ягня — пля́кати. Ман. — Напувала з повного відра. н. п.

Пока́ = по́ки (С. З. Л.), по́кіль (С. Л.), до́ки (С. Аф. З. Л.), до́кіль (С. Л.), за́ким (С. Л.), за́кіль (С. Л.), ним, нїм (С. З. Л.), нїм по́ки, аж, тим ча́сом (С. Л.). — Поки сонце зійде, роса очі виїсть. н. пр. — Покіль молодшим був, то він його і жалував. н. к. — Доки ти будеш пустовати? С. Л. — Заким з водою прийшла, то й ве-

черя відійшла. н. п. — Заким у Броварах лаштували коней, Шевченко поголив ся. Кн. — А заким пріє каша, ми помізкуємо. Кн. — Посидь, закіль я вернусь. С. Л. — Нїм пироги будуть, то баба умре. С. З. — А нїм тое буде, пришли намисто з шиї своєї. Мазепа. С. З. — Сидїв, аж сонце зайшло. С. Л. — Нехай тим часом посидять. С. Л. — **Пока́ еще́ свѣтло́** = за́видна. С. Л. — **Пока́ не жа́рко** = захолодки́. С. Л. — **Пока́ что́** = по́ки, до́ки-що.

Покаба́цки = як у шинку́. — Кричить, лає́ть ся, як у шинку.

Пока́верзить = поковерзува́ти, покрути́ти, поколобро́дити, проковерзувати.

Покади́ть = покади́ти, покури́ти, прокади́ти.

Показа́ніе = по́ка́з (С. Жел.), ви́каз, ви́казка, виявле́ння (С. Пар.), сьвідоцтво.

Показа́тель, ница = 1. пока́з(ж)чик (С. Жел.), пока́зник (С. Жел. Пар.), ука́зник (С. Ш.), ука́зчик, ця (С. Ш.). — Майстер майстрові не указчик. н. пр.

2. дока́жчик, ви́каз(ж)чик, дово́дчик (С. Л.).

Показа́ть, ся = д. **Пока́зывать, ся.**

Показа́цки = по коза́цьки, по коза́цькому. — Як все дїло покінчаєм, по козацьки погуляєм. н. п.

Показно́й = показни́й, оглядни́й.

Пока́зъ = по́ка́з.

Пока́зывать, показа́ть, ся = 1. пока́зувати (С. Л.), ука́зувати, виявля́ти, ся, показа́ти (С. Л.), указа́ти, ся (С. Ш.), ви́явити, появи́ти, ся, да́ти ся у вічі. — Покажи, що там таке. — Укажи ся вівцею, а вовки готові. н. пр. — Сором і очі появити. н. пр. — Привели його до матері. К. З. о Ю. Р. — **П. языкъ** = соло́пити, висоло́плювати, ви́солопити. С. Аф. — **П. зу́бы** = ска́лити, виска́лювати (С. Аф.), ви́скалити, ви́щерити. — Вовк вискалив зуби, та й клаца. С. Аф. — **П. примѣръ** = дава́ти, да́ти прúвід, прúзвід. — Батько привід дає, то й дїти пъють. С. Л. — **П. фо́кусы** = штукарюва́ти, шту́ки вики́дати. — **П. спи́ну** = пъята́ми накива́ти. — **Показа́ться вдали́** = заманячити, не ясно — замрíти, забованїти (С. Аф.). — **П. изъ за чего́** = витика́ти ся, ви́ткнути ся.

2. здава́ти ся, видава́ти ся, зда́ти ся, ви́дати ся, прида́ти ся (д. **Каза́ться 1.**). — Мінї здалось, що ти не здужаєш. — З того дня місяцїв чотири прожило ся, моїй же парочцї мов у вї снї здало ся. К. Д. Ж. — Дївчина в дверях уявила ся і здало ся, що красою усе зало осьвітило ся. Мова. — Може він їй тріску дав, а їй уже так видало ся, що то ніж. н. к — Такий йому смашний хлїб придав ся, ще й не їв нїколи. н. о.

3. подо́бати ся, сподо́бати ся (д. **Каза́ться 2.**).

4. (в судових справах) — пока́зувати, ви́ка́зувати, виявля́ти, висьвідча́ти, показа́ти, ви́казати, ви́явити, висьвідчити. — Тодї всї чотирі злочинцї, висьвідчаючи їден на другого, признались, як ходили красти. Кіев. Ст.

Покако́вски = як, по я́кому (С. Л.).

Покалку́ньи = по инди́чому. — Не вспіють квартою в ротах пополоскать, — вже й по индичому в шинку загерготали. Гул. Ар.

Пока́лывать, поколо́ть = коло́ти, штрика́ти (часом, з легка), поколо́ти, поштрика́ти, шпига́ти, пошпига́ти. — **Въ боку́ пока́лываетъ** = у бік ча́сом ко́ле, шпига́є.

Покаля́кать = побала́кати, побазїкати.

Покале́чить = покалїчити, скалїчити, багатьох або кількох — перекалїчити, позкалїчувати.

Пока́мѣсть = 1. по́ки і т. д. д. **Пока́.**

2. по́ки-що, до́ки-що, тим ча́сом (С. З.), про час. — Я піду до дядька, а ти покищо витопи піч.

Пока́пать = пока́пати, покра́пати.

Покапри́зничать = повередува́ти, покомезити ся, похимерува́ти, похиморо́дити і т. д. д. **Капри́зничать.**

Покара́бкаться = подра́ти ся.

Покара́ть = покара́ти, накара́ти.

Покарау́лить = постерегти́, повартува́ти, початува́ти. — Постережи тут, поки я пообідаю.

Пока́ркать = покра́(я́)кати, покру́(ю́)кати.

Пока́рмливать = годува́ти, корми́ти (по троху), підгодо́вувати.

Поката́ть = 1. покача́ти (рублем і качалкою), помаґлюва́ти (на маґлї).

2. покати́ти, повози́ти. — Покатай мене на човнї.

3. поби́ти, ви́бити, одлупи́ти, одлупцюва́ти і т. д. д. **Бить.**

Пока́тистый = поко́тистий, зго́ристий і д. **Пока́тый.**

Покати́ть, ся = 1. покоти́ти, ся. — Граб уломив ся, дїд покотив ся. н. к. — Покотив кавун а він і впав у калюжу.

2. поїхати, покоти́ти. — Доти лях му-

тив, поки ся не напив і не наїв, а як ся напив і наїв, то й далї покотив. н. пр.

Пока́тость = згóристість, згíрря, похи́лість, спа́дистість, відкíт.

Пока́тъ = д. **Наклóнъ 1** і **2.**

Пока́тый, то = згóристий (С. Жел. Сп.), наха́йлий, похи́лий, ло, наха́йлистий, припа́дистий (С. Жел.), спа́дистий, то (С. Жел.), набóковатий, положи́стий, укóсистий, то (С. Ш.), покóтистий, розкóтистий, покóчастий, то.

Покача́ть, ся = похита́ти, поколиха́ти, погойда́ти, ся (С. Л.), дитину на руках — погица́ти. — Билина не хоче поколихати горобця-молодця. н. к. — **Покача́ть головóю** = похита́ти, крутну́ти головóю.

Пока́чиваться = 1. колиха́ти ся, гойда́ти ся (часом, злегка).

2. похи́тувати ся, вихи́тувати ся.

Покачну́ть, ся = похитну́ти, ся (С. Л.), хитну́ти, ся, поколихну́ти, ся (С. З.), схитну́ти, ся (С. Л.), схибну́ти, ся, хильну́ти. — А човен був хистки́й, схитнув ся, вона у воду. Кн. — Пливе човен води повен, та коли-б не схибнув ся. н. п.

Пока́шливать = кахи́кати. С. Л.

Пока́шлять = покахи́кати.

Пока́яніе = поку́та (С. Жел. З. Л.), ка́яння, ка́яття, споку́та, пока́яння (С. Жел.). — Де гріх, там і покута. н. пр. — Як молитва та покута, то і гріх забутий. н. пр. — Я за тебе Господа благав, щоб він тобі на покуту час дав. К. Ст. — Призвавала ся я, прохала на каяття собі милости. Кн. — Є каяття, та вороття не має. н. пр.

Пока́яннікъ, ца = покута́р, ка, пока́янник, ця. С. Жел.

Пока́янный = покутни́чий, пока́янний. С. Жел.

Пока́яться = пока́яти ся, спокутува́ти. — Покайте ся, образ Божий багном не скверніте. К. Ш. — Не сьвятий, щоб не согрішив, не чорт, щоб не спокутував. н. пр. — Я сей гріх спокутувала. Ч. К.

Покова́кать = покря́кати і т. д. д. **Ква́кать.**

Покова́снуть = покова́снути, поки́снути.

Поквита́ться = поквітува́ти ся.

Поке́ркать = поки́ркати, покірча́ти.

Покива́ть = покива́ти, похита́ти і т. д. д. **Кива́ть.** — **П. ногóю** = подри́ґати.

Покида́ть, поки́нуть = 1. покида́ти, лиша́ти, облиша́ти, поки́нути, лиши́ти, облиши́ти. — Покинув батька й матїр. — Облишмо, куме, всякеє дїло, випьємо, куме, ще й у недїлю. н. п.

2. ки́дати, поки́дати. — Покидали усе у воду.

Поки́дывать = ки́дати.

Поки́дышъ = поки́нуте, поки́дьок.

Поки́нутый, ая = ки́нутий, поки́нутий, та, ли́шений, зали́шений, про жінку — поки́нута, ли́шена, зали́шена, ли́шанка, покидя́чка. (Пр. д. під сл. **Бро́шенный**).

Поки́пно = па́чками, въязками.

Покипѣ́ть = покипі́ти.

Покисле́ть = покисліти, поквасніти.

Покла́дистый = поту́льний (Кн.), потульчи́вий (С. Жел.). — Батько — людина потульна, не змагаєть ся. Кн.

Покла́жа = 1. кладїння.

2. кла́жа, вага́ (С. Аф.) і д. **Кладь 1.**

Покла́няться = покла́няти ся, багато — попокла́няти ся. — Попокланяв ся, поки впрохав.

Покланя́ться, поклони́ться = 1. поклоня́ти ся, поклони́ти ся.

2. кла́няти ся, у(в)клоня́ти ся, у(в)клони́ти ся (С. Ш.), відклони́ти ся, чолóм да́ти. — Одъїзжаючи, він шапочку зняв, низенько вклонив ся. н. п. — Не вклоню ся багачу, бо я свій хлїб молочу. н. пр. — І поїхав князенко до батька, уклонивсь йому в ноги низенько. Гр. Чайч.

Покла́сть = покла́сти.

Поклева́ть = поклюва́ти, подзьо́(ю)бати, поклю́кати, склюва́ти, позкльо́вувати. — Подзьобали трохи. — Позкльовували усе.

Поклёвъ = клюва́ння, дзьо́(ю)бання, клю́кання.

Поклегта́ть = поклекота́ти, побуркота́ти.

Поклейть = покле́їти, покарю́чити.

Поклейми́ть = поклейни́ти, потаврува́ти і т. д. д. **Клейми́ть.**

Поклепа́ть = 1. поклепа́ти. — Рано встали, гострі коси поклепали. н. п.

2. наклепа́ти, оббреха́ти. — Наклепав на його.

Поклёпъ = на́клеп (С. З.), пеня́ (С. З.), опоро́к (Лев.). — Звів на його пеню.

Покли́кивать = покрика́ти; закрика́ти.

Поклони́ться = д. **Покланя́ться.**

Поклóнникъ, ца = 1. поклóнник, ця (С. Жел.), проча́нин, проча́нка, мн. проча́не (С. З.).

2. поклóнник, ця, чти́тель, ка, прихи́лець, прихи́льник, ця. — У Дунїн-Борковськоï великоï поклонниці Шевченкової музи. Кн.

Поклóнъ = покло́ни, укло́ни (С. Ш.). — **По-**

редава́ть покло́нъ = кла́няти ся кому́, до ко́го. — Та ви її знаєте! У Неділю, як я йшла до неї, то ви кланялись до неї. Кр. — **Отда́ть покло́нъ** = відклони́ти ся. — **Идти́ на покло́нъ, съ покло́номъ** = іти́ на ралёць. С. З. — Ніс на ралець паляницю. Граб.

Поклохта́ть = поквокта́ти.

Покля́пый = зі́гнутий, крива́й, скарлю́чений. — **Съ покля́пымъ но́сомъ** = плесконо́сий, кривоно́сий, кривоні́с.

Покля́сться = заприсягти́, ся, забожи́тися, ся,

Покня́жески = по князьки́, по кня́жому. по князькóму.

Покняжи́ть = покнязюва́ти.

Покобе́ниться = поко́рчити ся.

Покова́ть = покува́ти, поклепа́ти.

Покове́ркать = поко́рчити і т. д. д. **Ковёркать.**

Поковыля́ть = поди́бати, пошкандиба́ти, пошкитильга́ти. (Пр. д. під сл. **Пойти́**).

Поковыря́ть = поколупа́ти, подлу́бати, подо́вбати, покопирса́ти.

Поко́й = 1. поки́й, кімна́та, го́рниця, ха́та. — Маненький будинок на три покої. 2. по́кій (С. Л.), спо́кій (С. Л.), супокій, упокій (С. Ш.), спочи́вок, опочи́вок. — Раю мій, покою! К Ш. — Плачуть карі очі, що нема спокою анї в день, ні в ночі. н. п. — За дурною головою нема ногам упокою. н. пр. — Хлїба-соли з упокоєм уживати. н. д. — Пора на опочивок іти. Сп. — **Оста́вьте меня́ въ поко́ѣ** = да́йте мінї спо́кій.

Поко́йникъ, ца = поки́йник, ця (С. Л), небіжчик (С. З. Л.), небіжник (С. З.), небіжка. — За гетьманства славної памъяти небіжчика ясневельможного. Орлик. С. З. — Ходім лиш та помъянем небіжку. К. Х.

Поко́йный, но = 1. ти́хий, хо, спокійний, супокійний, ла́гідний, безнапа́сний, но. 2. поки́йний, небіжчик (д. **Поко́йникъ**). — Покійний батько мій було росказують. н. к.

Поко́ить, ся = поко́їти ся, упоко́їти, ся (С. Ш.). спочива́ти.

Пококе́тничать = похизува́ти ся, поманіри́ти ся.

Поколáчивать = 1. вбива́ти, забива́ти. 2. би́ти, лупи́ти, лупцюва́ти.

Поколдова́ть = почарува́ти і т. д. д. **Волхвова́ть.**

Поколеба́ть, поколебну́ть, ся = 1. похита́ти, захита́ти, похитну́ти, ся. — На Україні і між осьвіченими людьми не так то легко захитати віру, як між Великоруссами. Бар. 2. похиби́ти, ся, похибну́ти, ся, заколиха́ти ся, завага́ти ся. (Пр. д. під сл. **Заколеба́ться**).

Поколоти́ть = поби́ти, одлупи́ти, одлупцюва́ти, одлу́щити, полата́ти кому́ бо́ки (Лев.), перего́ну, чо́су да́ти і т. д. д. **Откола́чивать 2;** посуд — поби́ти, потовкти́.

Поколо́ть, ся = 1. поколо́ти, ся. — Поколов пальці голкою. — Дїти покололи ся шипшиною. — Покололи поросят. 2. розколо́ти ся, розлу́щити ся (Сп.), порозко́лювати ся. — Дошки порозколювали ся на сонцї.

Поколыха́ть, ся = поколиха́ти, поколиса́ти, поколива́ти, пого́йдати і т. д. д. **Колыха́ть.**

Поколе́ніе = поколі́ння (С. Жел.), коліно (С. Л.), пле́мъя (С. Жел.), рід, поріддя, поріднія, зневажливо — ко́дло (С. З). — Покоління поколінню об тобі роскаже. Аф. — Нашому роду нема переводу. н. пр. (Д. **Колёно 3**).

Поколе́нный = поколі́нний. — **Поколе́нная ро́спись** і просто **Поколе́нная** = табли́ця родово́ду.

Поколе́ть = подо́хнути, поздиха́ти, ви́здихати (д. **Издо́хнуть, Околе́вать**).

Покома́ндовать = поверхово́дити, постаршинува́ти, покома́ндувати.

Поко́мкать = помня́ти, зо(і)бга́ти, пожу́жмити (д. **Ко́мкать**). — Помнив його, поні́вечив як хотів. Б. Г.

Поко́нчить = скінчи́ти, покінча́(и́)ти, докінча́(и́)ти, ді́ло — доробити, обробити ся, упо́рати ся (д. **Ока́нчивать**). — Сьогодня швидко обробив ся. Кр. — **П. жизнь самоубійствомъ** = само́му собі смерть заподіяти. — Він сам собі смерть заподіяв. Кр.

Поко́нъ = зви́чай (д. **Обы́чай**).

Покопа́ть, ся = покопа́ти, пори́ти, ся і т. д. д. **Копа́ть, ся.**

Покопённо = копи́цями, в копи́ці.

Покóра = докір, доріг, дога́на. — У чорницях добре жити, є що їсти й пити, тільки серденьку догана, що в чорнім ходити. н. пр.

Покоре́ніе = покоре́ннє. С. Жел.

Покори́тель, ница = покори́тель, ка. С. Жел.

Покори́ть = пога́нити, покори́ти (д. **Кори́ть**).

Покори́ть = д. **Покоря́ть.**

Поко́рливый = покі́рливий, ласка́вий, во. — Похирлеве те деревце похиляєть ся, по-

кірливе те дитятко поклоняється. н. п. — Покірливе (ласкаве) телятко дві матері ссе. н. пр.

Покорми́ть, ся = погодува́ти, покорми́ти, похарчи́ти, похарчува́ти, ся, худобу — попа́сти. — Ненько ж наша, лебідочко, погодуй нас хоч годочок. н. п. — Їсти зварити, погодувати там дїти. Гр. Чайч.

Поко́рмка = д. **Кормъ.**

Поко́рность = поко́ра (С. З. Л.), по́кірність, поки́рливість, пови́нка. — Покора стїну пробиває. н. пр. — Покірливість її своїй долї турбувала мене. Кн.

Поко́рный, но = поки́рний, слухня́ний, послухня́ний, ла́гідний, но, поки́рливий, ласка́вий, во.

Покоро́биться = покоро́дити ся, поко́рчити, ся, пожоло́бити, ся, покоржа́вити, пошкалу́бити ся, попачи́ти ся і т. д. д. **Коро́бить, ся.**

Покоро́вьи = як коро́ва.

Поко́рствовать = кори́ти ся. С. Л.

Покоря́ть, покори́ть, ся = покоря́ти, ся (С. Л.), кори́ти ся, підгорта́ти, підбива́ти, підклоня́ти, ся, покори́ти, ся, упокори́ти ся (К. Б.), підгорну́ти, ся (Ос.), підби́ти, підклони́ти, ся, підда́ти ся, зда́ти ся. — Тобі покоряюсь, на все соглашаюсь. Кот. — Більш треба коритись Богу, ніж людям. К. Св. п. — Коли Туречина підбила під свою кормигу Болгарів. Кн. — Се те саме, що в Лапландії підбити оленя під волю чоловіка Кн.

Покоси́ть, ся = покоси́ти, ся. — Усе сїно покосили. — Покосив ся трохи тай кинув.

Покоси́ть, ся = 1. покоси́ти, скоси́ти, покриви́ти, ся, перехля́бити ся. — Стара хата вже перехлябилась. Лев.

2. подиви́ти ся на ко́го скри́ва, з ко́са, з'уко́са.

Покосма́тѣть = покошла́тїти, поволоха́тїти, покудла́тїти.

Поко́сный = поки́сний. — **П. вре́мя** = косови́ця.

Поко́съ = поки́с. — **Полоса́ поко́са** = по́стать, ру́чка.

Поко́шечьи = як кі́шка, по коше́чі.

Покра́жа = 1. д. **Кра́жа.**

2. кра́дене, крадїжка. — У його витрусили крадене.

Покра́пать = покра́пати, трохи — приросити.

Покра́пывать = накрапа́ти. — Став дощ накрапати. н. п.

Покра́сить = покрасити, помалюва́ти, почхварбува́ти, червоно — почервони́ти і т. д. д. **Окра́сить.**

Покра́ска = д. **Окра́ска.**

Покраснѣть = почервонїти, зачервонїти, дуже — зашаритись, від сорому, коли мовить ся в жарт — напекти́ ра́ків, спекти́ ра́ка. С. Л. — Почервонїв, аж зашарив ся. К. Х.

Покрасова́ться = покрасува́ти ся, попиша́ти ся. — Чи не краще ж їй красою гарно попишатися, молодим життям навтїшатись. Мова.

Покра́сть = покра́сти, обікра́сти.

Покрени́ть, ся = нахили́ти, похили́ти, ся на бік (про судна).

Покрестова́ться = побрата́ти ся, поміня́ти ся хреста́ми (братаючись).

Покриви́ть, ся = покриви́ти, ся, покриву́лити, знабо́чити ся. — Чоботи знабочились. Ман. — **Покриви́ть душе́ю** = зламати ду́шу, покриви́ти душе́ю, взя́ти гріха́ на ду́шу, збочи́ти, схибну́ти. — Я думала він як старий чоловік зробить по правдї, аж і він збочив. Чайч.

Покри́кивать = погу́кувати (Ос.), підгу́кувати. — Погукували плугатарі, поганяючи воли в плузї. Лев.

Покрича́ть = покрича́ти, погука́ти, погомонїти, погри́мати, жалібно — поскиглити, поскімлити, на ґвалт — поґвалтува́ти і т. д. д. **Крича́ть.** — Ти погримаєш — заплаче. Мова.

Покрови́тель, ница = покрови́тель, ка (С. Жел.), добро́дій, ка (С. Жел. Л.), ласка́вець (С. Жел. З. Л.), охорони́тель, ка (С. Жел.), оборо́нець і т. д. д. **Засту́пникъ** і **Защити́тель.**

Покрови́тельство = покрови́тельство (С. Жел.), охоро́на, оборо́на і д. **Защи́та 2.**

Покрови́тельствовать = охорони́ти, боронити.

Покрови́тельственный = охоро́нний.

Покро́въ = покрів, покрівець. — **Покро́въ Пресвятыя Богоро́дицы** (Сьвято 1-го Листопаду) — Покро́ва, власне — Пе́рша Покро́ва. — Один (починок) пряла до Різдва, другий до Миколи, а як третїй почала — стане до Покрови. н. п.

Покро́й = крій, покрій. С. Жел. — Убрання городянського крою. Кн. — **На одинъ покро́й** = на оди́н лад, на оди́н кшта́лт.

Покрои́ть = покро́їти, покра́яти.

Покрома́, покро́мка, по́кромь = кра́йка. С. З. Л.

Покро́мочный = крайкови́й.

Покромса́ть = почикри́жити, покре́мсати.

Покропа́ть = попарта́чити і т. д. д. **Кропа́ть.**

Покропи́ть = покропи́ти, побри́зкати, попри́скати, трохи — приросити.

Покроши́ть, ся = покроши́ти, ся. С. Л.

Покругли́ть = підкругля́ти.

Покругле́ть = закругля́(ли́)ти ся.

Покружи́ть, ся = покружля́ти, покружи́ти, ся і т. д. д. **Кружи́ть, ся.**

Покрупне́ть = побільшати.

Покрути́ть = покрути́ти і т. д. д. **Крути́ть.**

Покручи́ниться = пожури́ти ся, посумува́ти, потужи́ти. — Посумуєм удвох із тобою. К. Ш.

Покрыва́ло, покрыва́льце = покрива́ло (С. Жел.), покрива́йло (С. Жел.), покриття́, накриття́, накрива́ло, на́крив, здр. покри́тенька, на́кривка (С. Жел.), запина́ло, запина́чка (Полт. Чайч.), на голову — завива́ло, завива́йло, завива́дло (С. Л.), з серпанку — серпа́нок, серпа́нка (С. З.), а самий убір заміжних жінок з серпанку — нами́тка (С. З.), у церковних братчиків на похороні — по́клит, на ліжко — лі́жник (С. З.). — Поверх труни лежало парчове покривало. Кн. — Ішла з корчми, обпила ся, найшла штани — завила ся. Ото чудно, ото ладно, найшла собі завивадло. н. п. — Вибивайте кілочки, де висїли биндочки, забивайте новиї на серпанки тонкиї. н. п.

Покрыва́ніе = покрива́ння, окрива́ння, стріхою — пошива́ння.

Покрыва́ть, покры́ть, ся = 1. покрива́ти, кри́ти, окрива́ти, закрива́ти, обкрива́ти, у(в)крива́ти, ся, покри́ти, ся і т. д. зверху, розпъявши що небудь — обшина́ти, напина́ти, напъясти́. — Покрив кожух сукном. — Укрив хату очеретом. — Встала весна, сонну землю вона розбудила, уквітчала її рястом, барвінком укрила. К. Ш. — Лиман човни вкрили. К. Ш. — Укрив ся кожухом. — **Покрыва́ться, покры́ться пы́лью, сне́гомъ** = припада́ти, припа́сти пи́лом, снїгом, запороши́ти ся. С. Л. — Чи ти, милий, припав пилом, чи метелицею? н. п. — **П. водо́ю** = поня́ти ся, узя́ти ся водо́ю. С. Л. — Крига на Днїпрі поняла ся водою. — **П. ту́чами** = хма́рити ся, хмарнїти, нахма́рити, ся, захма́рити ся (С. Л.), обхма́рити ся, поня́ти ся хма́рами. — Небо нахмарилось. — Отож понялась хмарою перша моя надїя на осьвіту. Кн. — **П. тума́номъ** = затума́нити ся. С. Л. — **П. пе́ною** = запі́нити ся. — **П. льдо́мъ** = заме́рзнути, злегка — зашо́рхнути. С. Л. — **П. пя́тнами** = запля́мити ся. — **П. стру́помъ, лишаями** = узя́ти ся струпом, лишаями, заструпи́ти ся (С. Л.). — Усе тїло взяло ся лишаями. Кн. — **П. пузыря́ми** = спузи́рiти ся. Чайч. — **П. коро́ю** = зашкару́пити ся. — **П. сли́зью** = осли́знути. — **Покры́тый сли́зью** = осли́злий. — **П. сы́пью** = оси́пати, ви́сипати, попри́щити. — **П. морщи́нами** = перемо́рхнути ся. — **П. скла́дками** = побри́жити ся. — **П. на́кипью** = окипі́ти. — **Покрыва́ть кры́шу снопа́ми** = пошива́ти. — **П. огоро́жу тёрномъ** = терни́ти. — **Покры́ть же́стью** = оббля́шити. — **П. цеме́нтомъ** = повапни́ти. — **Покры́тый ши́шками, нары́вами** = шишкува́тий, болячкува́тий.

2. побива́ти, поби́ти (в картах). — Побив восьмакою.

Покры́шка = д. **Покрыва́ло** і **Кры́шка.**

Покряхте́ть = покректа́ти.

Покувы́ркаться = поперекида́ти ся, попереверта́ти ся.

Поку́да, поку́дова = по́ки, до́ки, по́кищо, до ча́су і т. д. д. **Доко́лѣ** і **Пока́.**

Покудахтать = покудкуда́кати, поквокта́ти.

Поку́кать = покува́ти.

Покуми́ться = покума́ти ся. — Покумавсь пасїчник з циганом. н. к. — Зо всїми швидко побратались, посватались і покумались. Кот.

Покупа́ть, купи́ть = купува́ти (С. З. Л.), купля́ти, покупля́ти, купи́ти, що свящепне, напр. образ — відміня́ти, відмі́ни́ти. — Треба купувати хлїба, бо до нового не вистачить. — За очі тільки яйци купувати. н. пр. — Купляти землю стало нам неспроможно. Кн.

Покупа́ть = покупа́ти, скупа́ти. — Треба ску́пати коня в річцї.

Покупа́тель, ница = д. **Покупщи́къ, ца.**

Покупе́чески = по купе́цьки.

Покупе́чествовать = покупцюва́ти.

Поку́пка = 1. купова́ння, купі́вля. — Купівля таких земель мусїла переходити через Палату. Кп.

2. по́куп, по́купка. С. Жел.

Покупно́й = купо́ваний, ку́плений, крамний. — І по селах почали носити крамну

одежу. Граб. — Полотно куповане, а не саморобне.

Покупщи́къ = купе́ць, по́купе́ць (С. Жел.), покупни́к, ця (С. Жел.), покупа́ч, ка (С. Жел.). — Заочного купця пугами б'ють. н. пр.

Покурале́сить = поколобро́дити, попустува́ти.

Покурча́вѣть = покучеря́віти.

Покуса́ть, ся = покуса́ти, погри́зти, ся.

Покуси́ться = д. **Покуша́ться.**

Покути́ть = погуля́ти, побенкетува́ти, попія́чити.

Покуха́рить = покухова́рити, покухарюва́ти.

Поку́чно = ку́пами.

Поку́шать = поїсти, попоїсти або ви́пити, пообі́дати, повече́ряти.

Покуша́ться, покуси́ться = куси́ти ся (С. З. Л.), ва́жити ся, покуси́ти ся (С. Жел.), пова́бити ся (С. З.). — Хоч кусили ся воювати, однак мало мі́ли щастя. Л. В.

Покуше́ніе = поку́са (С. Жел.), за́мах. — Лидський замах на благочестиє. К. Кр.

Пола́ = в одежі — пола́, здр. пі́лка, згорнута — при́пі́л, припо́ла, мн. при́поли (С. З.), запо́ла (С. З.), мн. запо́лля (С. З.), в столї — крило́. — Носив дрова у заполї. С. З. — Тернові вітки в заполля рубайте. н. д.

Пола́бзиться = пола́сти(щи)ти ся.

Полага́ть, положи́ть, ся = 1. кла́сти, покла́сти, ся. — **Положи́ть вмѣсто чего́** = підложи́ти. — **П. бо́льше чего́** = перекла́сти. — **П. основа́ніе** = основа́ти, заснова́ти, закла́сти, заложи́ти. — І заклав столицю. К. Ш. — **Положи́ться спать** = поляга́ти спать, обікла́сти ся. — Зайшов я в одну хату, обіклались люди ото вже спать. н. о. Гр. Чайч. — **Положи́ть на но́ты** = завести́ у но́ти. — Коли б сї пісні та завести у ноти. Кн.

2. покладати, покла́сти; ду́мати, гада́ти, ма́ти на ду́мцї. — І поклав у першу неділю сватів засилати. М. В. — **Какъ вы полага́ете?** = як вам здає́ть ся, як на ва́шу ду́мку? — **Я полага́ю, что на́добно** = мінї здає́ть ся, що тре́ба. — **Полага́ю свое́ю обя́занностью** = вважа́ю за обовя́зок. — **Полага́ю вы́ѣхать на той недѣлѣ** = ду́мка (або: ду́маю) ви́їхати на тім ти́жнї. — **На́до полага́ть, что...** = ма́бути що, ма́бути так, що... тре́ба ду́мати, що... — **Полага́ю его́ за че́стнаго человѣка** = ма́ю його́ за чоловіка че́сного, дивлю́ ся на його, як на чоловіка че́сного. — **Положи́мъ, что э'то и сто́итъ** = неха́й і так, що се й кошту́є.

3. призна́ти, визна́ти, призна́чити, ви́значити. — На се ді́ло призначено чимало грошей. — **Положи́ли ему́ большо́е жа́лованье** = призна́чили йому́ вели́ку пла́ту.

4. покладати ся (С. Л.), здава́ти ся (С. Л.), спуска́ти ся (С. Л.), склада́ти ся (С. З.), ві́рити на ко́го, надію кла́сти, впевня́ти ся на ко́го, покла́сти ся, зда́ти ся (С. З.), спусти́ти ся, впе́внити ся. — На Бога покладай ся, а розуму тримай ся. н. пр. — Складайтесь на Бога. С. З. — На панську поміч не спускайтесь. Фр. — Я цїлком здаюсь на вашу ласку. — Він брехун, на його вірити не можна. Кр. — Вона на його надію не кладе. К. З. о Ю. Р. — Не впевняй ся на лейстрових дуже. К. Д.

Пола́дить = погоди́ти ся (С. Л.), поєдна́ти ся, уладна́ти. — Заступники полські не хотїли щиро уладнати спірку. Кн.

2. зробити, поробити (д. **Сдѣлать**).

Полакирова́ть = полачи́ти, полощи́ти.

Пола́комиться = пола́сува́ти (С. Л.), посмакува́ти. — Хоч за всї годи поласуємо, згадаємо, коли було Різдво. н. о. Гр. Чайч. — Піст осоружився і кортїло хоч раз поласувати. Лев. В.

Поласка́ть = поголу́бити, попе́стити, попе́стувати, поласка́вити, помилува́ти, пожа́лувати.

Поласка́ться = пола́стити ся, пола́щити ся.

Пола́ти = пі́л, а та дошка коло печі, що на не́ї пі́л кладеть ся — припо́лок. — (В російських хатах пі́л робить ся здебільшого в горі аж під стелею, тим то пашому слову: пі́л відповідає більше те, що в рос. мові: **На́ры**, див. це слово).

Пола́тный = пільни́й, що зверху — надпі́льний.

Пола́ять = пога́вкати, побреха́ти. — Погавкають (собаки) тай перестануть. Б. Г.

По́лба, рос. Triticum spelta L. = по́лба (С. Жел.), бо́льба (Ман.), о́рки(і)ш, голо́мша (Гал. С. Ан. Жел. Пар.).

По́лгода, полуго́да = пів ро́ку. — За сї пів року багато зробив.

По́лдень = 1. пі́вдень, по́лу́день (С. З.). — **Въ по́лдень** = о півдня́, о півднї, в півдні, о по́лудні. — Сонце стоїть над головою тільки в півдні. Де-що про Сьв. Б. — О полудні гребли сїно і в валочки клали цильно. н. пр. — Прийшов о півдня.

2. пі́вдень (С. Л.), пиз. — Вітер з півдня.

Полдне́вный = півде́нний. — Південна спека.

По́лдникъ = по́лу́день (С. З.), полудни́к, підвечі́рок.

По́лдничанье = полу́днування, полу́дання.

По́лдничать = полу́днувати (С. З.), полу́дна́ти (С. Л.), полуде́нькувати, підвечі́ркувати (С. Л.), скінчити — прополу́днувати, відполу́днувати. — От, як надвечір сонечко схилилось, мій Влас полудну-вати сїв. Б. Г. — І думка то була така, щоб підвечіркувать смачненько. Гул. Ар.

Полдю́жины = шість.

По́ле = 1. по́ле, орне, невелике — ни́ва, ни́вка, пооране — рілля́, велике, примірно десятин десять — лан, здр. ланóк (С. З. Л.), виоране на осїнь — пар, на весну — зяб, зя́бля́ (С. Л.), засїяне яровим — ярина́ (С. Л.), засїяне озимим — озимина́ (С. Л.), зоставлене під випас — толо́ка (С. З. Л.), зоставлене на спочивок і на сїножать — переліг, облі́г (С. З. Л.), нїколи не оране або дуже давно — цїлина́ (С. З. Л.), призначене під випас коло села або міста — ви́гон (С. Аф. Л.), на котрому жнуть — жни́во, після жнив — стерня́ (С. З. Л.), засїяне хлїбом — па́шня (С. З.), виоране ралом — рали́ця, призначене під коноплї — підме́т (С. З. Л.), що не пускають під толоку — безтоло́шне, над річкою або долиною — поло́г, поло́ги (С. З.), сумежне з лугом — підлу́жжя, в низинах — пади́ (С. Л.), сумежне з хатою і обгорожене — лева́да, лева́дка (С. Л.), виоране весною — ново́рілля, викорчоване — корчі́вка, теребі́вля (С. З.), раз з'оране — одно́рілля́, оране за рік і заволочене — на́волок, наволо́ка, висилене — старопі́лля, де була пшениця — пшени́чище (С. Л.), д. б. жито — жи́тнище (С. Аф. Л.), д. б. мак — макови́ще, макове́ць, д. б. овес — вівся́нище (С. Л.), ві́всище (Чайч.), д. б. просо — прося́нище, проси́ще, пріська (С. Л.). д. б. гречка — гречкі́вка (Чайч.), д. б. баштан — баштани́ще, баштани́сько, д. б. льон — льни́ще. — **Парово́е по́ле** = толо́ка (С. Ш.), пар, паровина́. — **По́ле би́твы** = бо́їще, бойо́вище. — Біла рілля, чорне насїння? (н. з. папір і писання). — Увесь лан ізжали і в копи поклали. Кв. — Нїгде кінця не бачилось ланам, од жовтих скирд ломило землю там. В. Щ. — Потім для худоби сусїдської даром хазяйська толока. С. З. — На тім боцї на толоцї череда пасеться. н. п. — Череда звернула з толоки. Лев. — Купив ниву з цїлиною. С. З. — Вже скільки лїт земля лежить облогом. — Хто на стернї лїг спать і од сонця катражку зробив. С. З. — О там підете пашнями. — Сарана пашнам озимим не шкодила. Л. В.

2. бе́рег, край, по́ле (в книжцї або в рукопису).

3. кри́си (у бриля). — Бриль з величенними крисами.

Полево́дство = хлїборо́бство, рільни́цство (Гал. С. Жел).

Полево́й = польови́й. — **Полева́я горчи́ца**, рос. Sisymbrium officinale L. = сухоре́брик, сухоре́бриця. С. Ан. — **П. пе́рсикъ**, рос. Amygdalus nana L. = бобчу́к, за́ячі орі́шки, черсаки́, че́рсики, дівоча кров. С. Ан.

Полеви́ца, рос. Agrastis L. = метлю́г, мітли́ця, тонконі́г. С. Ан.

Полегчи́ть = д. 1. **Облегчи́ть** і д. 2. **Оскопи́ть**.

Полежа́ть = поле́жати; одпочи́ти.

Поле́зность = кори́стність, пожи́точність, ужи́точність (С. Ш.).

Поле́зный, но = кори́стний, но, пожи́точний, спожи́точний, но (С. Л.), вжи́точний, пожите́чний (С. З.), для здоровля — помощни́й, пользови́тий (С. Л.), згі́дливий. — Се певно кориснїше буде, не даром же смакують люде. Б. Г. — Що єсть всьому народу пожиточно і що єсть шкодливо. Лев. В. — Своя воля добра та не пожитечна. н. пр. — Пользовита горілка. — А воно згідливе. Хар. Чайч. — **Поле́знымъ быть кому́** = в приго́дї ста́ти. — Спасибі вам велике, може і я вам коли за це в пригоді стану.

Поле́й, рос. Mentha Pulegium L. = полїй, блоховни́к. С. Ан.

Полелѣ́ять = попе́стити і т. д. д. **Лелѣ́ять**.

Полеми́ческій = полемі́чний.

Полепета́ть = побелькота́ти і т. д. д. **Лепета́ть**.

Полета́й = швидки́й, прудки́й (про чоловіка).

Полета́ть = полїта́ти.

Полётъ = льот, лїт. — **Уби́ть на полётѣ** = уби́ти на лїту́. — **Ви́дно со́кола по полёту** = ви́дно сову́ по льоту́, ви́дно па́на по халя́вах. н. пр.

Полетѣ́ть = полетїти, полину́ти (С. З.). — Два голуби воду пили, знялись в парі й полетїли. н. п. — Полетїла б я до тебе, та крілець не маю. н. п. — Ой у броду пили голубоньки воду, вони пили, полину́ли, кри-

лечками стрепенули. н. п. — Поли́нь, поли́нь, соколонько, поперед нас, дай же таку вісточку пеньцї за нас. н. п — Стрепенеть ся бідне серце, як тільки згадаю; полину́в би я до тебе, та крилець не маю. Галуз. — Тільки б милої діждав ся, заховалось сонце, полину́в би до милої, до її віконця. Аф. — Поли́нула б я — неволя моя. н. п. — А ви поли́нули, мене покинули. н. п. — Козак як голуб, зняв ся тай поли́нув. н. п.

Поле́чь = полягти́.

По́лзаніе = по́взання, ла́зіння, лазня́.

По́лзать = по́взати (С. З.), ла́зити, плазува́ти (С. З.), рачки — рачкува́ти, ра́чки ла́зити, про собак — варува́ти. — Він плазує до дому. С. З. — Дитина рачкує.

По́лзкій = слизьки́й.

Ползко́мъ = повзко́м (С. З.), по́повзом, пла́зом, по́сувом, ра́чки. — Долїз до дому рачки, такий пьяний. Кр. — Хоч рачки поліз, а свого доказав. н. пр.

Ползти́, ползть, попо́лзть = лїзти, повзти́, плазува́ти (С. З.), пластува́ти ся, рачки — рачкува́ти. — От він намітивши ситеньку, в траву приліг, плазує помаленьку. Чайч. — Взяв мішок Іван з собою повен щоб набрати, та й почав він до баштану стиха плазувати. Гр. Чайч. — Нишком пластували ся до динь. Кн.

Ползу́нъ, ползу́нья = повзу́н, ха, лазїй, ка, лазу́н (С. Жел.), лазню́к (С. Жел.).

Ползу́чій = 1. плазови́тий.

2. про рослини — витки́й, тични́й (д. **Вьющійся**), по землї — сте́люх (Херс.).

Поли́ва = д. 1. **Подли́вка** і 2. **Глазу́рь.**

Поливальникъ, поливальня = поливальниця.

Поливáть, полúть = поливáти, полúти.

Полúвить = д. **Глазу́рить.**

Поливно́й = поливни́й.

Полизáть = полизáти, полизькати.

Поликовáть = порадїти.

Полиневáть = полинїяти.

Полиня́ть = полиня́ти, злиня́ти. — Біле личко, чорні брови повік не злиняють. н п.

Поли́пъ, Polypus = поли́п. — **Поли́пъ прѣсновóдный,** Spongia fluviatilis L. = водяна́ гу́бка (С. Л.), бодя́га, надо́шник. С. Ан.

Полировáть = полїрувáти, лощи́ти (С. Л.), глянцювáти, ко́взати.

Политúческій = полїти́чний.

Поли́ть, ся = поли́ти, зли́ти, полля́ти, ся, сильно — лину́ти, про дощ — сипну́ти, ушквáрити (С. Ш.), струмком — поцебенїти, подзюри́ти. — Треба злити долівку, щоб пилу не було. Чайч. — Зніметь ся хвиля високо та так і лине на корабель. Чайч. — Вода так і лину́ла в ту дїрку. Чайч. — У ранцї сипнув дощ. Кр.

Полицéйскій = полице́йський, полїцийний.

Полицемѣ́рить = похитрувáти і т. д. д. **Лицемѣ́рить.**

Поли́чное = поли́шне (С. З. Жел.), що до крадїжки — кра́дене. — **Найти́ поли́чное** = ви́трусити кра́дене.

По́лка, по́лочка = 1. поли́ця (С. З.), поли́чка, для посуди кілька полиць — ми́сник (С. З.), судни́к, для образів — божни́к, божничо́к, божни́ця (С. Ш.), в улику, в димарі — сно́зи, в гончарнї — пя́трини. — Ой стань, братїку, на стілець, подай з полиці гребінець. н. п. — Поклала на миснику та на полиці. С. З. — Намалюю матїр, на божник поставлю. н. п.

2. поли́чка, пани́вка, натра́вка (С. З.). — Спалахнув з полички порох, гучно вистрїл грянув. Мова. — Чи трапить ся стрілять... пшик порох на пановці. Гул. Ар.

Полко́вникъ, ца = полко́вник, ця, зб. — полко́вництво. (За Гетьманщини полковник на Українї керував урядом цїлої провінциї, на які подїляла ся Україна; тепер в Росиї — се урядовець військовий 6-ої ранги).

Полко́вническій, полко́вничій = полко́вницький. — **II. санъ** = полко́вництво. — Полковництво зложив з себе. К. Ч. Р.

Полковóй = полкови́й.

Полковóдецъ = д. **Военача́льникъ.**

Полкъ = полк, повк, повчо́к. — Пусти ж мене, полковнику, із полку до дому. н. п. — Тїкав повчок, малий, невеличок. н. д.

По́лненькій = повне́нький, повня́вий.

Полнёхонькій, ко = повне́(ї)сенький, ко.

По́лниться = по́внити ся, сповня́ти ся і д. **Папа́лнивать.**

По́лно = 1. по́вно, впо́вні, повнїсенько, до кра́ю, про сипке — в щерть, про рідке — по ві́нця. — Насипав в щерть. — Наливай по вінця.

2. го́дї, бу́де, до́сить, край. — Годї тобі дуріти. — Та буде тобі їсти — ходїм! (Д. ще під сл. **Довóльно 1**).

Полнова́тый = д. **По́лненькій.**

Полновла́стный = великомо́жний.

Полново́діе = д. **Во́дополь.**

Полновѣ́сный = по́вної ваги́ (С. Пар.), важкий.

Полногла́сіе = повноголо́с. Г. См. Ст

Полногру́дый = повногру́дий, груда́стий, цица́тий.

Полнокро́вный = крови́стий.

Полноли́цый = повнови́дий (С. Л.), щока́-

тий, мизáтий, грубо — никáтий. — Дїти повибїгали з сїней кучеряві повновиді. Ос.

Полнолу́ніе = по́вня, упо́вня (С. Ш.), підпо́вня. — Після того місяць що день тай повнїшає, аж поки не зробить ся зовсїм повновидим. Се зветь ся підповня місяця. Після того місяць починає убувати. — Плями, котрі бачимо в повнї місяця, як дивитись на них... Осьвічена, як місяць в повнї. Де-що про Сьв. Б.

По́лность = по́вність, по́внява. — В засїках така повнява, що аж тріщить. Кн. — У повняві дознає недостатку, всї злигодні підіймуть ся на його. К. П. — **По́лностью** = сповна́.

Полнота́ = 1. д. **По́лность**.
2. си́тість.

Полно́чный = півні́чний.

По́лночь = 1. пі́вніч, глупа́ ніч (С. Аф.). — **Въ по́лночь** = о півно́чі, у глупу́ пі́ч. — Пізно спати ми лягли, як о півночі прийшли. В. Щ. — Не пізно до свого дому і о півночі. н. пр. — Чароньки дївочі — горять чорні очі, як в чистому небі зорі о півно́чі. Руд. — У саму глупу ніч. С. Аф.
2. півні́ч, сі́вер.

По́лный = 1. по́вний, по́вен. — Без вікон, без дверей — повна хата людей? (п. з. — гарбуз) — Повнї чарки всїм наливайте, щоб через вінця лило ся. н. п. — Повен двір людей.
2. гладки́й (С. Аф.), повнобо́кий (С. З.), тїли́стий (Лев.), опа́систий (С. З. Л.), опо́листий (С. З. Л.), гру́бий (С. Л.), бари́лкуватий (С. Л.). Ополиста, румъяна черниця. Кн. — Оце́який барилькуватий панок. С. Л.
3. ряснúй, опо́листий (про одежу. С. З.). — Рясна, ополиста свита.

Полне́ть, пополне́ть = 1. повнїшати, виповня́ти ся, сповня́ти ся, поповнїшати, ви́повнити ся (С. Аф.), спо́внити ся.
2. гла́дш(ч)ати (С. Аф.), набі́рати тїла, си́тшати, гру́бшати, погла́дшати.

Половúкъ = 1. д. **Полови́на**.
2. півцегли́ни.
3. ки́лим, доріжка (вузький килим або полотно, що розстилають ся на підлозї).
4. щі́тка (замітати підлогу).

Полови́на, полови́нка = полови́на, пів, полови́ця (С. Жел. З.), полови́нка. — Минуло пів дня. — Більша половиця цїлого монастиря остала ся. Лїт. Густ. С. З. — **На полови́ну уменьши́ть** = надполови́нити (К. Ч. Р.), переполови́нити (Лев.). — **Онъ съ нимъ въ полови́нѣ** = він з ним на́ спіл, зполови́нив. — У тебе є горо́д, а я достану чого небудь, та й посїємо на спіл. н. п. — **Полови́на свѣта** = пів сьві́та. Номис.

Полови́нка = 1. д. **Полови́на** (здр.).
2. шту́ка (сукна́).

Полови́нщикъ = полови́ч (С. Жел.), спільник з полови́ни. — Ми половичі до того дїла. С. Жел.

Полови́ца = сте́лина, стели́ця, мости́на (С. З. Л.), мостни́ця. — Царь Петро приткнув ногу Полуботка шаблюкою і пристромив до стелини. н. о. — Зірви, сину, в коморі мостину, та сховай там чужую дитину. н. п.

Поло́вникъ = д. **Полови́нщикъ**.

Полово́діе = по́відь, повіддя, на́водь, поли́вода, розли́ва і д. **Во́дополь**.

Полово́й = прислу́жник в моско́вских трахти́рях.

Полово́й = 1. підло́говий. — **Полова́я доска́** = д. **Полови́ца**.
2. половúй. С. Жел. — **Полово́е стремле́ніе** (у корів) — полюва́ння.

Половьё = полови́нки цегли́н.

Поло́гій = протя́глий і д. **Отло́гость**.

По́логъ, положе́къ = по́лог (С. Жел.), положо́к, завíса (над ліжком). — А в мене подушки пуховї, а в мене положок перебірчатий. н. п. — Покій і сон криють усе своїм пологом. О. Мир.

Положе́ніе = 1. покладáння.
2. стан (С. Жел. З.), станóвище (С. Жел. Л.), стать (С. Жел.), положéння (С. Жел.). — Єдино щасливий стан народу. С. З. — Чи не стануть на стану ножиці, як ударить отут. Хар. — Шляхта опинила ся в становищі ворожому інтересам української маси. Кн. — Географічне положення нашого краю. Кн. — **Всѣ въ одно́мъ положе́ніи** = все в одній порí. — **Общéственное положе́ніе** = стать.
3. статýт, устáва (С. Жел. Ш.), устано́ва (С. Ш.), постано́ва (С. З. Жел.), ре́гула (С. З.), спра́ва. — Статут великого князства Литовського. Ст. Л. — Устава о волоках. С. З.

Положи́тельный, но = ста́лий (С. З.), стате́чний, но, (С. Жел.), стате́цький; ріши́чий, ріши́ущий, ще. — Полагаючи сталую уфность (надїю) в помощі Божої. Орлик. С. З. — Ой зажурив ся статечний старостонько — з чого ми будем вінки вити, за що будем мід-горівку пити. н. п. Под. — Ой ви, старости, ви люди статецькиї, ой ви, бояре, ви сини отецькиї. н. п. — **Положи́тельно всѣ, всѣхъ** = чúсто все, всїх. —

Чисто всю моркву витолочили. Кр. — Росшитав усїх чисто. Кр.

Положи́ть, ся = д. **Полага́ть, ся.**

По́лозъ, здр. **полозо́къ**, мн. **поло́зья** = по́лоз, полозо́к, мн. полози́, полозки́, са́нка, санни́ця (Под. С. Жел.), зігнутий кінець полоза — скорс, частина деревини, що з неї робять полоз — ско́рсено.

По́лозъ, Воа = по́лоз, уда́в. С. Ш.

Полока́ть = похлепта́ти і т. д. д. **Лока́ть.**

Поло́къ = 1. поли́цї (в лазнях).

2. сті́л або ла́вка (в крамницях, де кладуть рибу або мнясо).

Поло́льщикъ, ца = поло́льник, ця, полови́льник, ця, поло́ля, полови́ля. С. Жел. — Наняла полольниць виполоти горо́д.

Поло́льникъ = са́па, са́пка (С. Жел.), сапа́чка (Чайч.), сапки́ (С. З.).

Поломáть, ся = поламáти, потрощи́ти, ся і д. **Ломáть, ся.** — Взяли ж мене поламали і в пучечки повъязали. н. п.

Полони́ть = д. **Плѣни́ть.**

Полоса́, поло́ска = сму́га, сму́жка (С. З. Л.), па́смуга, па́смужка, стя́га́ (С. З. Л.), стя́жка, стя́жечка, пруг, пружо́к (С. Жел.), басама́н (С. Ш.), впоперек — пересму́га (Ман.), від чосу — перечі́с, залїза — шта́ба, шпу́га, скаба́, на колесо — ши́на, землї — сму́га, стя́га́, жнивна — по́стать, між нивами — обмі́жок, між десятинами — гри́вина, гри́вица, лїсу узенька, що вигналась у поле — переліс (Чайч.). — Посеред неба довга та широка смуга. Кн — Яка пуга, така й смуга. н. пр. — Ясно зірка заблищала, більшою здала ся і огненною смугою в небі простягла ся. І. Г. — Від чола стягою довгою спадав назад чадри кінець. Пч. — У чисте високе віконце падали стяги ясного сьвіту на подвірря. О. Мир. — Як оця лавка — стяжечку маку посіяли. Хар. — Залїзна штаба. С. З. — Кати роздягли Гонту і посадили на горячі штаби залїза. К. Ш. — Скаба залїзна. Катерин. Чайч. — Хустка у басамани. С. Ш. — Прийди, прийди щось ти дам, через плечі басаман. н. п.

Полоса́тый = смугна́стий (Лев.), посмугова́ний, мере́жаний (С. З.), мере́жчатий, стовпа́тий, стрічча́тий, пері́стий (С. Жел. З.). — Спідниця посмугована. Кр.

Полоса́ть, полосну́ть = рі́зати, різону́ти.

Полоси́ть = смугова́ти (С. Жел.), басама́нити (С. Жел.), роби́ти сму́ги, шта́би (залїза).

Полоска́ніе = полоска́ння, хлю́пання.

Полоска́тельница = полоска́льниця.

Полоска́ть, ся = полоска́ти, ся, плю́скати ся, плеска́ти ся, хлю́пати ся (С. З.), хлюпоста́ти, ся. — А я собі у ставочку полоскала ся. н. п. — Хлюпощуть ся качаточка поміж осокою. К. Ш.

Полосова́ть = д. **Полоси́ть.**

Полосово́й = штабови́й (про залїзо).

По́лость = поро́жнява, порожня́, порожне́та (С. Жел.), порожни́на (С. Пар.).

Полоте́нце = 1. рушни́к, ручни́к (С. З. Л.), утира́ло (С. Ш.), утира́ч (С. Л.). — А в тиєї далекої брівки на шнурочку, у сїєї близенької рушник на кілочку. н. п.

2. ви́різані прикраси у покрівлї по моско́вських хата́х.

Поло́тнище = поло́тнище, полотни́на, пі́лка (С. Жел.), брит (С. Жел.), бри́та (С. Ш.). — Спідниця у три брити. С. Ш. — У три пілки не буде рясно.

Полотно́ = полотно́, здр. полоте́нце, полоте́нечко. — Купила полотенця на сорочки.

Полото́къ, по́лоть = півть, пі́лть. С. З. Жел. — Чотири повтї солонини із них наробили. н. п. — Півтя ніхто не мастить. н. пр.

Поло́ть, вы́полоть = поло́ти, ви́полоти, сапкою — сапа́ти, ви́сапати, знову або багато — пересапувати, пересапа́ти, кукурузу — випрашувати.

Поло́тье = поління, полоття.

Полоу́мный = недоу́мкуватий, недоу́мок (С. З.), пришеле́пуватий (С. З.), прибитий на цьвіту́ (С. Пав.), приду́ркуватий (С. З. Л.), безкле́пкий. — Недоумки все регочуть та гукають против чоловіка мудрячого. К. С. З. — Д. ще під сл. **Глуповáтый.**

По́лочка = д. **По́лка**, здр.

Поло́шить, всполо́шить, ся = поло́хати, сполохати, ся, зґвалтува́ти, ся.

Поло́шливый = полохли́вий, ляклі́вий, жахли́вий (д. **Пугли́вый**). — У верболозї притаївсь і якось там козу дурну і полохливу піймати умудривсь. Б. Г.

По́лпиво = пи́во молоде́.

Полпята́ = півпята́ ($4^1/_2$).

Полсема́ = півсьома́ ($6^1/_2$).

Полстевóй =повстьо́вий, повстяни́й (С. З.).

По́лстить = вали́ти, збива́ти повсть.

Полсть, по́лстка = повсть, повсти́на (С. З.).

Полстяно́й = д. **Полстевóй.**

Полти́на = копа́ ($^1/_2$ рубля, 50 копійок) С. З — За Тетяну сто кіп дав, бо Тетяну сподобав, за Марусю пьятака, бо Маруся не така. н. п.

Полти́нникъ = копови́к, коповичо́к (монета в 50 к.) — Ткни попові коповика на „Содухи“ в церкві, нехай лежать сторчака

в сирій землї мертві. Гул. Ар. — Так часто крамарі: товчеть ся $\frac{3}{4}$ пъятака, а прозїва коповика. Б. Б.

Полтора́ = півтора́ ($1\frac{1}{2}$) С. Л.

Полтора́ста = півтора́ста (150).

Полуарши́нный = півархи́новий.

Полуба́ринъ = пано́к, пі́дпанок, полу́панок. С. З. — Панам, підпанкам і слугам давали в пекарні добру хльору. Кот.

Полубо́чка = полу́бочка, перері́з, ширі́твас (С. З.). — Моя мати голубочка сїє муку з полубочки. н. п.

Полуведёрный = півві́дерний, півві́дрóвий.

Полуведро́ = півві́дра.

Полувёрстный = півверстови́й. — **Въ полувёрстномъ разстоя́нiи** = на пів верстви.

Полуга́ръ = недо́га́р.

Полугла́сный = півголо́сний.

Полуго́дiе = півріччя, пів'рік. — Число передплатників на друге півріччя значно побільшилось.

Полугоди́чный, полугодово́й = півро́чний, півгодови́й.

Полу́да = полу́да, побі́л.

Полудённый = півде́нний, півдне́вий, півдньо́вий.

Полу́денный = півде́нний (що буває опівдня, дує з півдня або лежить на південь). — Південна пора. — Південна спека. — Південний вітер. — Південна сторона. — З сього часу земна вісь починає нахилятись до сонця кінцем південним. Де-що про Сьв. Б.

Полуди́кiй = на пів ди́кий. — Залинули до військового на пів дикого міста Орська. Кн.

Полуди́ть = полуди́ти, ви́лудити, побі́ли́ти.

Полудне́вный = д. **Полу́денный.**

Полужестокры́лый = півтвердокри́лий.

Полуимперiа́лъ = черво́(і)нець, червінчик, черво́ний, золоти́й (золота російська монета в пять рублів, тепер по примусовому курсу 7 р. 50 к. . — Червінчиків чи мало я знайшла, та се й до тебе принесла. Б. Г.

Полукафта́нъ = капта́но́к, ю́пка.

Полуконна́ = полу́кінок.

Полукру́глый = півкру́глий.

Полукру́гъ, полукру́жiе = півкру́г, півкружа́ло, півко́ло, півкола́тка. — Місяць ми бачимо що часу як кружало; иноді як півкружало. Де-що про Сьв. Б.

Полуживо́й = ле́две живи́й, придо́хлий. — Ой я чумак нещасливий, з журби хожу ледве живий. п. п.

Полумото́къ = півміток. — Допрядала півмітка. С. З. — Ой насуче ниток, що буде з півміток. Гул. Ар.

Полулу́нiе, полумѣсяцъ = дру́га кватиря мі́сяця. — Через сїм днїв після молодика ми бачимо місяць неначе півбухонця хлїба. То друга кватиря місяця. Де-що про Сьв. Б.

Полумѣсячный = півмі́сяч(ш)ний.

Полуно́чникъ, ца = 1. полуно́шник, ця. 2. д. **Козодо́й.**

Полу́ночный = півні́чний (що буває опівночі або на півночі). — Північний час. — Північний край. — Так земля нахиляєть ся північним кінцем до сонця аж до 10 Червця. Де-що про Сьв. Б.

Полу́нощный = пі́вні́чний (що буває опівночі).

Полуоборо́тъ = півповоро́та.

Полуодѣтый = не зо́всім оді́гнений, на пів оді́гнений.

Полуо́стровъ = пів'о́стрів. — Менші частини континенту, що виступають далеко в море і оточені з трьох сторін, звуть ся півострови. Зем.

Полуоткры́тый = напіводкри́тий, напіводі́чинений.

Полуофицiа́льный = півурядо́вий. — Часопись се півурядова. Кн.

Полуперча́тка = пальча́тка.

Полуполти́нникъ = півко́пи, четверта́к (срібна рос. монета = 25 к.).

Полупрозра́чный = напівпрозо́рий.

Полупудо́вый = півпудови́й.

Полупомѣшаный = непе́вний, кру́чений.

Полупья́ный = підпи́лий, напів пъя́ний. — А вже підпилий як засне, то хоч коти гармати і усом не моргне. К. Ш.

Полусапо́жки = полу́боткы, один — полу́боток.

Полусвѣтъ = полусьві́т.

Полусо́нный = за́спаний, півсо́нний.

Полусо́тня = півсо́тні, півсо́тка.

Полусти́шiе = півві́рша.

Полуто́нъ = півто́н. С. Жел.

Полу́торный = півтора́чний, півтора́к.

Полутьма́ = при́смерок.

Полутѣнь = су́тінь. С. Жел.

Получа́й = чай, змі́шаний з яки́м иньшим зіллям.

Получасово́й = півгоди́нний, півчасови́й.

Получа́тель, ница = відбира́тель, ка (С. Жел.), відбира́ч, ка.

Получа́ть, получи́ть = прийма́ти, од(від)бира́ти (С. Жел. З. Л.), оде́ржувати (С. Жел.), приня́ти, оді(віді)бра́ти (С. Л.), одержа́ти (С. З. Л.). — Тиї листи до рук

припив. п. д. — Судді, підсудки, писарі, що одбірали хабарі. Кот. — Я що місяця від хазяїна гроші відбіраю. Хар. Чайч. — На два листи не одержав ніякої відповіді. Фр. — Чого требувати будеш, все одержиш. Ис. Копинський. С. З. — **Получи́ть возмо́жность** = розмогти́ ся, спромогти́ ся (С. Л.). — **П. неуда́чу, отка́зъ** = о́близня пійма́ти (С. Л.), в сватанні — гарбуза́ зъ'їсти. — **П. вы́говоръ** = діста́ти нага́ну. — **П. наказа́ніе** = відбу́ти ка́ру. — **П. па́сморкъ** = захопи́ти не́жит. — **П. насле́дство** = одібра́ти спа́док. — **П. при́быль отъ торго́вли** = убарищува́ти (С. Ш.).

Получе́ніе = од(від)бира́ння. — Аби йому в одбіранню з млина розмірових приходів ніхто не важив ся чинити перешкоди. К. Ст.

Полуша́ріе = півку́ля. С. Жел.

Полуше́лковый = півшовко́вий.

Полушерстяно́й = піввовня́ний.

Полу́шка = дрібна́ мідяна́ рос. моне́та — $^1/_4$ к.

Полушта́бъ = ге́мбель, котрим ро́блять жолобки́.

Полушто́фъ = півква́рти, півкварті́вка (Кот.).

Полушу́бокъ = кожуша́нка, не довгий кожух до стану.

Получи́ть = полу́скати, полуза́ти.

Полчаса́ = півгоди́ни.

Полъ = 1. по́міст, підло́га (дощаний), діл, доліка (глиняний або цегельний). — **На полу́** = на помо́стї, на підло́зї, на доліці, долї. — **Парке́тный полъ** = тарфльо́вана підло́га. С. Ш. — А в нашої удовиці хата на помостї, приїхали до вдовиці три козаки в гостї. н. п. — Гуляють гостї — і покотились на помостї. К. Ш. — Тодї ж мене сподївай ся в гостї, як поросте у коморі трава на помостї. н. п. — Сїли гостї на помостї варенуху пити. Кн. — У Туркенї по тім боцї хата на помостї. К. Ш. — На підлозї пшениця не зійде. н. пр. — В сьвітлицї дубова підлога навощена. Кн. — Химерні тїнї лежали на білій підлозї. Пр. — В сьвітлицї на підлозї лежали килими. Кн. — Пляшку об долівку бризь. Кн. — Хоч долї, аби у своїй волї. н. пр. — Послались долї і лягли. н. о. — Долї — дві волї: разом і нога і рука спить. н. пр.

2. пол (С. Жел.), стать, рід (С. Жел.). — І брехлива і криклива — звісно жіноча стать. Кр. — Ганну до школи не оддали: як на її стать, так науки великої не треба. Питаєте ся, що воно таке „жіноча стать“? Це значить ся, на щот „женського полу“. Кр.

3. пів, полови́на, полови́ця. — **Въ по́лы, на́ полы** = попола́м, напі́в. — **Изъ полу́** = з полови́ни, на́ спіл (д. **Полови́на**).

Полыга́ла = підбре́хач.

Полыга́ть = підбре́(і)хувати.

По́лый = відкри́тий, поро́жнїй. — **По́лая вода́** = д. під сл. **Вода́**. — **П. грудь** = відкри́та, розхрістана. — **По́лое ме́сто** = поро́жнє ме́сце.

По́лымя = д. **Пла́мя**. — **Изъ огня́ да въ по́лымя**, п. пр. = з дощу́ та під ри́нву. н. пр.

Полы́нный = полинько́вий, полинько́вий. — **Полы́нная во́дка** = полинівка, полиня́к.

Полы́нь, полыня́, рос. Artemisia absinthium L. = поли́нь, полиню́. С. Ан. — Гіркий, як полинь. н. пр. — **Ди́кая, луговая́, ме́лкая полы́нь**, A. austriaca Jacq. = бі́ле ві́ниччя, бі́лі ві́нички, не́хворощ бі́ла, полине́ць, ві́ниччя полинько́ве. С. Ан. — **Прутяна́я, ка́менная, степна́я, глуха́я полы́нь**, A. campestris L. = ві́нички, не́хворощ, чо́рна не́хворощ. С. Ан.

Полынья́ = 1. у́змінь (де бистра течія), тепли́на (С. Ш.), тепли́чина, ду́х (С. Л.), продухо́вина (де тепла течія), про́лив, прони́зина, прогальо́вина (С. З. Л.), на болоті — о́парь, прогні́й, ві́книна (Херс.).

2. поло́нка, ополо́нка. С. З. Л. — Крутить ся, як тріска в ополонці. н. пр.

Полысе́ть = поли́сїти. — Дурна голова не посивіє, не полисїє. н. пр.

По́льза = кори́сть (С. Л.), ужи́ток (С. Ш.), вжи́ток, пожи́ва, пожи́ток (С. З.), зиск (С. З.), вигі́да. — Тільки з його користї, як з чорта смальцю. н. пр. — Користї на два шаги, та й ті щербаті. н. пр. — Яка пожива з їх? Як з цапа молоко? Гул. Ар. — Із нашого женихання ні слави, ні вжитку, карим очам спання нема, ніжкам одпочинку. н. п. — Там ся ліниво працює, де пожитку не чує. н. пр. — Не менший пожиток з торгів. Ст. Л. — Пожиток з сповіді єсть той, же нам сповідь гріхи отпущаєть. Б. Н. — Чи зиск чи страта — одна заплата. н. пр. — **Въ по́льзу** = на кори́сть, в кори́сть, на пожиток. — І все обридло їм, і все їм не в користь. Гул. Ар. — На користь громадї.

По́льзованіе = 1. користува́ння, пожива́ння, пожитковання, ужитковання (С. Ш.), ужива́ння (С. Ш.), ужи́ток (С. Ш.), вжи́ток. — По тих останках користування. Кн. — Усї поля, степи й луги оддав козацству я на вжиток вільний. К. Б.

2. гóїння і т. д. д. **Лѣчéніе**.

Пóльзоваться, воспóльзоваться = живи́ти ся (С. Л.), кори́стувати ся (С. З. Л.), пожива́ти, ужива́ти (С. Л. Ш.), вжива́ти, заживáти (С. Л.), пожиткува́ти, поживи́ти ся, покори́стувати ся, скори́стувати ся. — Поляки і Русини мали користуватись рівними правами. Бар. О. — Скупий складає, а щедрий поживає. н. пр. — На сьвітї так скупий живе: і сам не пожива і людям не дає. Б. Б. — Хотїли моїм добром пожиткувати. — Єстесьмо невольниками прав, абисьмо вольности уживати могли. Ст. Л. — **Пóльзоваться жи́знью** = ужива́ти сьвíта. — Уживай сьвіта, поки служать лїта. н. пр. — **П. несча́стіемъ друго́го** = ли́хом торгува́ти.

Пóльзовать, ся, вы́пользовать, ся = лїчи́ти, гóїти, ся і т. д. д. **Лѣчи́ть** і **Вы́пользовать, ся.**

Пóлька = 1. пóлька, ляхíвка, ля́шка (С. З.), дївчина — ляхíвна. — Біда польку спокусила — пішла полька за Русина. н. пр. — Ой обізветь ся друга панї Ляшка. н. д. 2. пóлька (танéць).

Пóльный = д. **Полево́й**.

Пóльскій = пóлський, ля́хський (С. З.), ляхівський, ля́дський (С. З.), ля́цький. — Та будемо од пана Хмельницького до города полського утїкати. н. д. — Ляхів у пень рубайте, кров їх з жовтим піском мішайте. н. д. — Спід неволї лядської ослобонили. Скоропад. С. З.

Польсти́ть = полести́ти, підлести́ти і т. д. д. **Льсти́ть.**

Польсти́ться = пола́сити ся (С. Л.), пова́бити ся (С. Л.), пова́жити ся, покваси́ти ся (С. З. Л.). — Поласив ся на чуже добро. С. Л. — Повабились наші на мову лукаву, затоптали, закаляли козацькую славу. К. Д. — А ти поважилась на його красу, повабилась на його уроду. О. Мир.

Пóльша = пóльща, ля́дщина, ля́дчина. — Пан Хмельницький добре вчинив: Польщу засмутив, Гетьманщину звеселив. н. д — По зъєднанню Литви з Лядчиною. С. З.

Полѣзть = полїзти.

Полѣниваться = лїнува́ти ся.

Полѣни́ться = полїнува́ти ся. С. З. — Не полїнуйсь провіять. Гул. Ар.

Полѣница = стос дров.

Полѣно, полѣнцо = полїно, здр. полїнце, поб. полїня́ка, ру́банець (С. З.), товсте і коротке — оцу́пок, оцу́палок (С. З.), коротке — швúрка (Сп.), на скалки — скални́к. — Сидить мила, запанїла, чорт ма дров нї полїна. н. п.

Полѣпи́ть, ся = полїпи́ти, ся.

Полѣска, рос. Mercurialis perensis L. = про́лїска, бажа́нна трава́. С. Ан.

Полѣсо́вщикъ = д. **Лѣсни́къ 1.**

Полѣчи́ть, ся = полїчи́ти, погóїти, ся і т. д. д. **Лѣчи́ть, ся.** — Назбіраю зїлля і погою юнакові рани. Ст. С.

Полюбе́зничать = пожениха́ти ся, полиця́ти ся. — Коли б не бояв ся, то б поженихав ся, а то лихо, що боюсь — іздалека подивлюсь. н. п.

Полюби́ть, ся = полюби́ти, ся, улюби́ти, ся, злюби́ти, покоха́ти, ся (С. З. Л.), закоха́ти ся (С. Л.), укоха́ти, ся, вподо́бати, ся (С. Л.), сподо́бати, ся (С. З. Л.), поподо́бати ся (С. З. Л.), прийти́ до вподо́би, в о́ко впа́сти. — Раз пішов я на улицю тай тепер я каюсь — полюбив я дівчиноньку, аж ві снї жахаюсь. н. п. — Дуже пан улюбив Івана. Чайч. — Тільки Гаврила Довгополенка за те улюбив, що він йому пива купив. н. д. — Його козаки злюбили. К. З. о. Ю. Р. — Росла в наймах, виростала, з сиротою покохалась. К. Ш. — З ним, коли я покохаю, піду в тижку турецьку неволю. К. К. — Коли я покохаю дівчину, покину матїр я свою і душу їй віддам. К. К. — Чи подруга яка похвалила ся — кого укохала. О. Мир. — Я був парубійка трудящий і тверезий, то господарь мене дуже вподобав. Ос. — Їй подобались не люди, а та дужа сила, що всїм сьвітом володїє — та була їй мила. Гр. Чайч. — Що я рушників не придбала, а вже Нестора сподобала. н. п. — І я рудий, руду взяв, бо рудую сподобав. Кот. — Чи в любистку ти купав ся, що так мінї сподобав ся? н. п. — За Тетяну рубля дав, бо Тетяну сподобав. н. п. — Сподобав я там дівчину на імення Катерину. н. п. — Ой на що ж ти, моя доню, уповала, що ти того Чорноморця сподобала. н. п. — Вподо́бав я не з тим твою уроду, щоб славу накликáть на тебе і незгоду. Гул. Ар.

Полюбова́ться = полюбова́ти, ся, помилува́ти ся.

Полюбо́вникъ, ца = д. **Любо́вникъ.**

Полюбопы́тствовать = поцїка́вити ся, розцїка́вити ся. — Розцїкавивсь він довідатись, що таке в неї є. Кр.

Полю́дье = льнува́ння. — Наша попадя поїхала на льнування.

Полюлю́кать = поколиха́ти і т. д. д. **Люлю́кать.**

Полюдскій = по лю́дськи, по лю́дському.

Пóлюсъ = пóлюс, бігу́н. С. Жел. — Ті місця на версї землї, крізь котрі повинна йти вісь земна, звуть ся, полюсами або бі-

гунами. Де-що про Сьв. Б. — Кінці осі земної звуть ся бігуни. Зем.

Полягáться = побрикáти ся і т. д. д. **Лягáться.**

Полягýшечьи = пожáбъячи.

Полякъ = поляк, лях, здр. ляшóк, поб. ляшýга, мн. ляхи́, ляшеньки, зб. ляхвá. С. З. — Знай, Ляше, по Случ наше. н. пр. — Подай, хлопче, батога. научу тя, Ляшуга. н. п. — Прийдеть ся Ляшенькам в Польщу утїкати. н. д. — Утїкали Ляхів де-які повки, їли Ляхів собаки і сїрії вовки. н. д. — Милостивим добродїєм Ляхва називає. К. З. о Ю. Р.

Поля́на, поля́нка = поля́на, поля́вина (Ман.), га́лява, га́лявина, гал, прога́лина, майда́н, кругла — га́ло, кругля́к. — Пішла в лїс, перше на право, потім на лїво, вийшла на галяву, а на тій на галяві гарний дім. н. о.

Поляни́ка = д **Княженика.**

Поля́рный = поля́рний, бігуно́вий (С. Жел.). — Море сягає аж за полудневий круг бігуновий. Зем.

Помава́ть, помануть = 1. кива́ти, морга́ти, кивну́ти, моргну́ти.
2. ма́яти (С. З. Л), пома́яти. — Військо йде, короговки мають. н. п.

Пома́занникъ = пома́заник, пома́занець (С. З.). — Яко помазанцю Божію. Скоропад. С. З.

Пома́зать = пома́зати, помасти́ти, намасти́ти і т. д. д. **Ма́зать.** — Намасти голову. К. Св. п.

Помазо́къ = ві́хоть, ві́хтик, квач (С. З.), ква́чик (С. З.), мази́ло (С. З.), мази́лка (С. З. на пр. підмазувати осї). — Він мазницю і мазило пропив в шинку. н. п. — Не пензлем так її, квачем малює. Гул. Ар.

Пома́кивать, помакнýть = вмочáти, вмочи́ти. — Вмочає булку в молоко та й їсть.

Помалева́ть = помалюва́ти.

Помале́ньку, помалёхоньку = помале́ньку, потро́шку, пово́лї, по ма́лу́-ма́лу́ і д. **И'сподволь** і **Ма́ло по ма́лу.** — Помаленьку піймаєм стареньку. н. пр. — По ма́лу-ма́лу, чумаче, грай, не врази мого серденька вкрай. н. п.

Пома́лчивать = мовчáти. — **Онъ бóльше пома́лчиваетъ** = він усе́ бíльше мовчи́ть.

Помалѣ́ть = поме́ншати.

Пома́нивать = д. **Мани́ть.**

Пома́нка = 1. прима́нювання, прина́жування.
2. прима́нка, прина́да (С. З.).

Поманéриться = поманїрити ся, поманїжити ся.

Помара́ть, ся = покаля́ти, вкаля́ти, ся і д. **Мара́ть, ся.**

Пома́рка = зачéркнене, зачéркнуте (місце в написаному).

Пома́рывать, помара́ть = 1. вичíркувати, зачíркувати, перечíркувати, вичеркнути, за(пере)черкну́ти, повичíркувати.
2. каля́ти, покаля́ти і д. **Мара́ть.**

Пома́сливать, пома́слить = масти́ти, помасти́ти і д. **Ма́слить.**

Поматерѣ́ть = підрости́, ви́рости; поду́жчати, поміцнїшати і т. д. д. **Матерѣ́ть.**

Поматорѣ́ть = поду́жчати, поміцнїшати і д. **Матерѣ́ть 2.**

Пома́тывать = д. **Мота́ть.**

Пома́хивать = пома́хувати, повівáти і д. **Маха́ть.**

Пома́чивать = змóчувати, примóчувати.

Пома́щивать, помости́ть, ся = мости́ти, стели́ти, помости́ти, ся і т. д. д. **Мости́ть.**

Помедвѣ́жьи = по ведмéжому, по ведмéдячи.

Поме́длить = побари́ти ся, пога́яти ся, подля́ти ся; д. **Повременить** і **Погоди́ть.**

Помели́ще = помели́ще, дéржално (Помела).

Помело́ = помело́. С. З.

Помелька́ть = помига́ти і т. д. д. **Мелька́ть.**

Помелѣ́ть = помíльшати.

Поме́ньше = трóхи мéнше.

Помера́нецъ, рос. Citrus aurantium = помара́нча, помера́нця. С. Жел.

Помера́нцевый = помаранчéвий. С. Жел.

Помере́ть = д. **Помира́ть.**

Помере́щиться = примрíятись, приверзти ся, вздрíти ся і д. **Мере́щиться.**

Померза́ть, помёрзнуть = мéрзнути, помéрзнути, багато або всї — повимерза́ти.

Померка́ть, помёркнуть = мéркнути, тьмíти, помéркнути, потьмíти, потьмарíти ся.

Помертвѣ́лый = помертвíлий.

Помертвѣ́ть = помертвíти, омертвíти, замéрти (С. З.).

Пометá́ть = покúдати, пошвирга́ти (д. **Побросáть**).

Пометáться = 1. покúдати ся, кúнути ся.
2. пометушúти ся.

Помётъ = 1. кал, пóслїд, гівно́, лайно́ (С. З.), лайно́к, козячий, овечий, заячий —

бі́бки (С. Ш. Ман.), кінський — балáбушки (С. Ш.), кружалки, коровʼячий — корівʼя́к, корівня́к, сухий товарячий — кізя́к, птичий — по́слїд, курячий — ку́рячки, мишачий — мишáк, гусениць на капустї — попільни́ця (Ман.). — Власне лайно нї смердить, нї пахне. н. пр. — Назбірай балабушків та заміси глину. С. Ш. — Всякого гівна по лопатї. н. пр.

2. плід, поно́с. — Близнят? Ого, в мене аж три поноси було — то шестеро синів. Кр.

Помечтáть = помáрити, помрі́яти (д. **Мечтáть**).

Помигáть = побли́мати і д. **Мигáть**.

Помиловáть = поголу́бити і д. **Миловáть**.

Поми́ловать = поми́лувати, зми́лувати ся. — **Поми́луй Богъ** = боро́нь Бо́же, крий Бо́же, хай Бог боро́нить, ми́лує!

Помилосéрдовать = змилосéрдити ся, зми́лувати ся (С. З.). — Змилуй ся, панї, не дай загинуть. Кот.

Поми́мо = 1. д. **Ми́мо**.

2. без ме́не, окрі́м, опрі́ч ме́не.

Поминáльный = поминáльний. — **П. кни́жка** = граматка (С. Аф.), поминáльниця, поми́нник, помяни́к, субітник. С. З.

Поминáніе = по́минки (С. З.), по́мини, заду́шна слу́жба (д. **Поми́нки** 1).

Поминáнье = д. під сл. **Поминáльный** — **П. кни́жка**.

Поминáть, помяну́ть = 1. згáдувати, згадáти, памʼятáти, помʼяну́ти. — А те, що минуло — не згадуйте пани браття. К. Ш. — І мене в семʼї великій, в семʼї вольній, повій, не забудьте помʼянути не злим, добрим словом. К. Д. — **Не тéмъ будь помя́нутъ** = хай Бог простить. — Покійничок, хай йому Бог простить, був таки і добрий чоловік. Кн.

2. помина́ти, помʼяну́ти, по граматцї — почи́тувати.

Поминáть, помя́ть = мня́ти, помня́ти; стопта́ти, вито́птати, притопта́ти.

Поми́нки = 1. по́мини, по́минки (С. З.), по́мини, заду́шна слу́жба. — Поховати лицарів преславних, по їх смерти справить смутний помин. Ст. С.

2. по́минки. — Справили поминки на все село. С. З. — Зробити поминки я хочу, поставити обід старцям. Кот.

Поминовéніе = д. **Поми́нки** 1.

Поминýтно = що хвили́ни; раз-у-раз. С. Л.

Поми́нъ = 1. спо́мин, згáдка. — **И въ поми́ну (и въ поми́нѣ) не́ было** = і не згáдували. — **Лёгокъ на поми́нѣ** = про во́вка помо́вка, а вовк у кошáрі. н. пр. — **И въ поми́нѣ нѣтъ** = і слїду́ не мáє.

2. по́мини і д. **Поми́нки**. — Віддав гроші батюшцї на помин душі батькової.

Поми́ны = д. **Поми́нки**.

Помира́ть, помере́ть = поміра́ти, поме́рти, коната́, сконáти. С. З. — Вернись — хвора мати помірає. Не верну ся, хоч зараз сконає. н. п. — **Помира́ть со смѣху** = д. під сл. **Надорва́ть** — **Н. живо́тики**.

Помирво́лить = потура́ти.

Помири́ть, ся = помири́ти, ся, змири́ти, погоди́ти, поєдна́ти, ся. — Змирив він їх. Чайч. — Олїю з водою нїколи не погодиш. н. пр. — Було полаялись, а тепер помирили ся.

По́мнить, вспо́мнить = памʼятáти (С. Л.), зазнавáти, тямити (С. Ш.), спамʼятáти, згадáти, зазна́ти. — Буде довго памʼятати, не вгада, куди й тїкати. П. Пр. — От і допився і дохмелився, до віку тямить буду. Гул. Ар. — Згадала баба, як дївкою була. н. пр. — І першу сарану зазнаю. Кот. — **По́мнится, по́мнилось** = памʼятáється ся, згáдується ся, в пáмʼятку, в по́мку. — **Не по́мнится** = не памʼятáю, не в по́мку мінї. — **По́мнишь ли?** = чи памʼятáєш, чи тобі в тямки (С. Ш.), чи тобі в по́мку? — В памʼятку мінї, що воно лежало отут. Кр. — Не в помку мінї, щоб таке було. Чайч. — **Дать себя́ по́мнить** = в тямки да́тись (С. Ш.), в тямку да́тись. — Дав ся в тямки — нїколи не забуду. — Мабуть добре Московщина в тямку їй дала ся. К. Ш. — **Дать по́мнить** = памʼятко́вого да́ти.

Помни́ться = здáти ся. — Се йому так здалось, а справдї він нїчого не бачив.

Помно́гу = багато, побага́то.

Помножáть, помно́жить, ся = помножáти, умно́жувати (С. Ш.), помно́жити, умно́жити, ся (С. Ш.).

Помóга = д. **По́мощь**.

Помогáть, помóчь = помогáти, до(за, під)помогáти, пособля́ти, запобігáти (С. З.), послугóвувати, рятувáти, помогти́ (С. Л.), до(за, під)помогти́ (С. Л.), пособи́ти послугувáти, запобігти (С. З.), по(за)рятувáти (С. Л.), зарáдити (С. Л.), посилкувáти. — **Помóчь себѣ** = зарáдити ся. Ос — Поможи Боже! Казав, що поможе. н. пр. Ман. — Він їй нїчим у господарстві не запомогав. Г. Бар. — Чого ти журиш ся? Я знаю, як тобі запомогти. н. к. Ман. — Кланяй ся гоже, най тобі Господь допоможе. н. п. Под. — Як міг, так і допо-

міг. н. пр. — От вона його до себе пособляти попросила і тоді у їх робота дуже швидко закипіла. Гр. Чайч. — І вже не знаю, як міні бідній запобігти лихові. Коц. — Він не знайшов иншого способу запобігти лихові, тільки крав. Кн. — Або як наймичка прохать до пані йде, щоб запобігла їй чим в нуждочці. Гул. Ар. — Порятуй мене в пригоді, а в добрім разі порятунку не треба. н. пр.

Помóи = помúї, вúполоски. С. Л.

Помóйникъ, ца = помúйниця.

Помóйный = помúйний.

Помокáть, помокнýть = мóкнути, вимокáти, помóкнути, вúмокнути. — Дощів такого багато, що хлїб вимок.

Помолáчивать = молотúти по трóху.

Помóлвка = 1. змóвини, зарýчини. С. З. Л. — Справили ми змовини добре... за тиждень вінчати ся. Кн.

2. змóва, умóва, умóвка (С. Ш.), угóда.

Помóлвливать, помóлвить = 1. заручáти, заручúти (С. З.), рушникú подавáти. — **Помóлвленный** = засвáтаний, зарýчений. (Пр. д під сл. **Засвáтать**).

2. змовлятú ся (С. Аф.), умовлятú ся (С. Ш.), єднáти ся, змóвити ся (С. Аф.), умóвити ся (С. Ш.), поєднáти ся, погодúти ся.

Помолúть, ся = помолúти, ся.

Помолодéцки = помолодéчі, помолодéчому, помолодéцькому. — Та помолодечі, а не почернечі будеш Богові молитись. К. Ш.

Помолодéчествовать = помолодцювáти.

Помолодéть, помолодúться = помолодíти (С. Л.), відмолодíти, помолодíшати, помолóдшати (С. Л.). — Бороду зголив і відмолодів. Кн. — І старі неначе помолодшають. Ч. К.

Помолодúть = підмолодúти.

Помоложáвѣть = примолодíти, відмолодíти, відмолоднíти.

Помолотúть = помолотúти, змолотúти, обмолотúти, перемолотúти. — Помолотили до обід і кинули. — Перемолотили увесь хлїб.

Помолóть = помолóти, змолóти. — Зранку був вітрець, то вітряк трохи помолов. — Змололи усї три мішки жита.

Помолчáть = помóвчати. — Помовч, язичку, кашки дам. н. пр.

Помóлъ = 1. мелíння, поміл д. **Мóлка**).

2. млúво (С. З.), мéлево. — Велика там вода, хоч є й багато млива. Гр. — **Плáта за помóлъ** = помóльне, вúмел, прóмел, частиною зерна — рóзмір, мірчýк.

Помонáшески = почернéчі, почернéчому. — Та помолодечі, а не почернечі будеш Богові молитись. К. Ш.

Поморгáть = поморгáти і т. д. д. **Моргáть.**

Помóрецъ = поморянúн.

Поморúть = 1. повивóдити, поперевóдити, повигýблювати. — Повиводили усїх мишей.

2. проморúти. — Добре нас проморили, поки дали зáкуску.

Помóріе = помóрья, примóрья.

Поморóзить = поморóзити (пошкодити або знищити морозом, продержати на морозї).

Поморосúть = помрячúти, помигúчити, поімжити.

Помóрскій = помóрський, примóрський.

Помóрщить, ся = помóрщити, змóрщити, ся, побрúжити ся, про садовину — помóрхнути.

Помостúть, ся = помостúти, ся, дошками — вúстелити, постелúти, камінем — вибурковати і т. д. д. **Намáщивать.**

Помóсть = пóміст, помóстка, прúмость (С. Л.).

Помотáть = покивáти і т. д. д. **Мотáть.**

Помотáться = повéштати ся, потинятú ся, поблукáти. — Поблукавши мій Петрусь, тай до дому знов вернувсь. Кот.

Помохнáтѣть = поволохáтїти.

Пóмочи = д. **Подтяжка** 2.

Помочúть, ся = 1. помочúти, ся, помóкнути.

2. посцяти, вúсцяти ся, попісяти.

Помóчь = д. **Помогáть.**

Помоществовáть = д. **Вспомоществовáть** і **Помогáть.**

Помóщникъ, ца = помішнúк, ця (С. Л.), помогáч, ка (С. Ж. Л.), підпомóшник. ця (К. Кр.), послугáч, посóбник, ця, підрýчник, поплічник, у пастуха — підпáсач, підпáсич, у титаря — підтитáрій, підтитáрний (С. З.), у судаї — підсýдок (С. З.), у дяка — піддячий, у весільного старости — підстáроста (С. З.), у дружка — піддрýжий (С. З.), піддрýжба. — Сьв. Микола добрий помішник в дорозї. н. о. — Не сама ж я пряла, були помішниці — хто за хлїб, хто за сіль, хто за паляниці. н. п. — Нї грач, нї помогáч. н. пр. — Суддею був ведмідь, вовки були підсудки. Б. Гр.

Помóшный = помічний.

Пóмощь = пóміч (С. Л.), помóга, допомóга, запомóга (С. Л.), підпомóга (С. З. Л.), підмóга (С. З. Л.), підсóба, підспóра (С.

З.), порятува́ння, поря(а)ту́нок (С. З.), ря(а)ту́нок, ра́да, пора́да, приго́да, роботою з ласки до кого або за частування — толо́ка́ (С. З. Ш.), військова — поту́ги, посúлок (Ос.), підсúлок (С. Л.). робочою худобою — су́пря́га. — **Богъ въ по́мощь** = Бо́же поможи́! Помога́й бі! — Спасибі Богу за помогу. н. пр. — Дзвін хвала Сьвятому Богу, Бог нам дасть і підпомогу. Скл. — Раз до ксьондза забрела кривая на ноги і бідная на дітей просила підмоги. Руд. — А ненька з сестрою живуть без підмоги в нуждї. О. Ст. — Бог йому помога. Макар. — Я тобі у великій пригодї стану. н. к. — Подасть нам Бог рятунок проти сїх немилостивцїв. Ч. К. — Слезно прошу милостивого ратунку яко найскорійшого. Л. В. — Як наймит з панських рук рятунку й ласки жде. Гул. Ар. — Час приходить умірати, нїкому поради дати. н. д. — Прохав пан на толоку жати, то в один день толокою зроблять що треба, та й напъють ся і наїдять ся. н. д. — Позвати на толоку. С. З. — Не сам один (копав криницю): толокою йому помагали. К. Ш.

По́мпа = смок, цмок (С. Жел.), водотя́г.

Помрача́ть, помрачи́ть, ся = тума́нити, ся, охма́рювати, ся, хму́рити ся (С. Л.), туманїти, затума́нити, ся, потьмари́ти, ся, похмарнїти; заморо́чити ся і д. **Омрача́ть, ся.** — І думнеє чоло похмарнїло, мабуть щось тяжке вимовить хотїлось. К. Ш. — Усї звізди потьмарило, половина місяця у хмари вступила. н. д. — Заморочилась голова.

Помраче́ніе = мана́ (С. Л.), на́пуст, моро́ка (С. З.), заморо́ка. — На тебе десь ману у Литві навели. Гр. — Обняв мою голову напуст, наче я здурів. Кн. — Замороки на неї упали. С. Жел.

Помудри́ть = помудрова́ти, похитрува́ти.

Помрачнѣ́ть = похмурнїти, похмарнїти, потуманїти, охма́рити ся. (Пр. д. під. сл. **Омрача́ть** і **Помрача́ть**).

Помура́вить = поли́вити, поли́ти, навести́ поли́ву.

Помурча́ть = погарча́ти, пога́ркати.

Помýслить, помусóлить, ся = послúнити, поялóзити, помýрзати, ся.

Помути́ть, ся = замути́ти, скаламýтити, сколоти́ти, збаламýтити. — Налетїли гуси з далекого краю та замутили воду в тихому Дунаю. н. п. — Два голуби воду пили, а два сколотили. н. п. — Скаламутив воду.— Збаламутив людей своїми звістками.

Помýчить, ся = помýчити, помордувáти, покатувáти, ся.

Помча́ть, ся = помча́ти, ся, майну́ти, махну́ти, попе́рти. — Вовк помчав ся по дорозї і завив на перелозї. В. Щ. — Сїв на свого вороного зараз і майнув ним по широкім полї. Ст. С.

Помы́згать = 1. пошва́ндяти, пошмигля́ти, посновиґа́ти, попошва́ндяти. — Посновиґала там по всїм куткам. Б. Г. 2. подра́ти, пошáрпати (одежу).

Помыка́ть = попиха́ти (С. Жел.), коверзува́ти, со́бкати. — **Помыка́емый** = попúхач. — Отак у ранцї жид поганий над козаком коверзував. К. Ш. — Сирота Ярема, сирота убогий, нї сестри, нї брата — нїкого нема, попихач жидівський виріс у порога. К. Ш.

Помы́кать = 1. почеса́ти (льон, коноплю). 2. побíдува́ти.

Помы́лить = помúли́ти.

Помы́лки = д. **Обмы́вки.**

По́мыселъ, по́мыслъ = по́мисл (С. Жел.), ду́мка (С. Л.), га́дка (С. Л.), мисль. — Пху! пху! уроки на сороки, а помисли на коромисли. н. зам. — У тебе мабуть бісова думка. С. Л. — Анї гадки. С. Л.

Помы́слить = помúслити, поду́мати, погада́ти, поміркува́ти, розва́жити.

Помы́ть = помúти, білизну — попра́ти, ви́прати і т. д, д. **Мыть.** — Так і ще ж дитини не скупала і полотен білих не попрала. Ст. С. — Не турбуй ся, молодице, сестро, я за тебе поперу полотна. Ст. С.

Помышле́ніе = д. **По́мыселъ.**

Помышля́ть = д. **Мы́слить.**

Помѣли́ть = побіли́ти, нама́зати, натéрти крéйдою.

Помѣня́ть, ся = поміня́ти, заміня́ти, проміня́ти, ся, про циган на міньбу кіньми — поміньжува́ти. — **Помѣня́емся!** = дава́й, те мінька́! К. Ч. Р.

Помѣ́ри(а)ть, ся = помíряти, ся.

Помѣси́ть = помісúти.

Помѣсти́тельный, но = місткúй, простóрий, влїзний, но, про клунок то-що — паковнúй. — Хоч не візно, але влїзно. н. пр.

По́мѣсный = мíшаний і д. **По́мѣсь 2.**

Помѣсти́ть, ся = д. **Помѣща́ть, ся.**

Помѣстно = місця́ми, де́-де і д. **Мѣста́ми.**

Помѣстный = місцéвий, місцьóвий (С. Жел.), краєвúй, країнний (д. **Мѣстный**).

Помѣстье = помістя, маєтність (С. Л.), держа́ва (С. З. Л.). — Коли-б не позбув ся був своєї маєтности... а то спродавсь до пня. Кн. — І держав добр духовних і мирських людей. Хмельн. С. З.

Помѣсъ = замíс. — Не стало борошна на замíс.

Пóмѣсь = 1. мішáння, мішани́ця, мішани́на (різних пород творів того-ж роду).
2. мíшанець (С. Жел.), сýржик, ублю́док, перевóдня, собак різної породи — пóкруч, перевóдня, від осла і кобили — ослю́к, віслю́к. — Се не чистий хорт, а переводня. н. о. — Це не охотницька собака, а покруч. Кр. — Як ослюк хвицне — в полíцию не йти. н. пр.

Помѣсячный, но = помісячний, но, щомісячний, що мíсяця. — **П. плáта** = мíсячина.

Помѣта = 1. д. **Замѣта** і **Знакъ**.
2. пóмітка (на паперах). С. Жел.

Помѣтить, ся = 1. позначúти і т. д. д. **Мѣтить**.
2. націлити, ся.

Помѣтить = д. **Помѣчáть**.

Помѣха = помíха (С. Л.), замíшка, перешкóда (С. З. Л.), притúка, притúчина (С. З. Л.), перéка (С. Л.), перéчка, перепóна, припúнка, завáда (С. Аф.), перéмішка (Хар. Сп.). — Пішки не має замішки. н. пр. — Він волив тільки, щоб вона не чинила йому перешкоди. Лев. В. — Коли-б нам якої притичини. Кулíш. С. З. — Ледачій танешниці і хвартух на завадї. н. пр. — **Ему все помѣха** = йомý й мýха на завáдї. н. пр. — **Помѣхой быть, стать** = перешкожáти, заважáти, на перешкóдї, на завáдї бýти, стáти.

Помѣчáть, помѣтить, ся = помічáти, помíтити, ся.

Помѣшанный = божевíльний (С. З. Л.), непéвний (С. Л.), причúнний (С. Л.), навісний (С. Л.), крýчений (С. З.). — Й сама не зна, бо причинна, що такеє рóбить. К. Ш.

Помѣшáтельство = 1. д. **Помѣха**.
2. божевíлля (С. Жел.), божевíльність, навіжéнство (С. Л.).

Помѣшáть = 1. перешкóдити (С. Л.), перебúти, на перешкóдї стáти (С. Л.), на завáдї стáти, побороня́ти. — Всї сплять кругом, нїхто не перешкодить. Сам.
2. помішáти, перемішáти. — Помішай ще, щоб добре змішалось. — **П. дровá въ пéчкѣ** = перебúти, перегорнýти в печí.

Помѣшáться = збожеволíти (С. Л.), стеряти ся, обезглýздїти (С. З. Л.), ошалíти, здуріти (С. Аф. Л.), з глýзду зсýнутись, знавісніти. (Пр. д. під сл. **Обезумѣть**).

Помѣшка = д. **Помѣха**.

Помѣшкать = д. **Помéдлить**.

Помѣщáть, помѣстúть, ся = містúти, ся, у(в)міщáти (С. Л.), умíщувати (С. Ш.), помістúти, вмістúти, ся. — Містять ся люди, кому де любо. н. пр. — Школа містить ся в будинку пана. Кн.

Помѣщéніе = 1. у(в)міщéння (дїя).
2. жúтло, осéля і д. **Жилúще**, для поклажі — мíсце.

Помѣщикъ, ца = помíщик, ця, пан, пáнї, держáвець (стар.), дїдич (Вол.), дїдичка. — Що видячи папове державцї українські мусїли утїкати. Л. Сам.

Помѣщичій = помíщицький, пáнський, скарбовúй (Прав.). — Панських груш не руш, як погниють — самі оддадуть. н. пр. — Се жито скарбове, а се наше. — **Помѣщичій крестьáнинъ** = д. **Крѣпостнóй 2**.

Помяникъ = д. під сл. **Поминáльный**. — **П. книжка**.

Помянýть = д. **Поминáть**.

Помáть = помъяти, помняти (С. Л.), помняшкýрити, покуйóвдити (напр постїль), потолóчити (хаїб, траву. С. Л.), примотлошúти (солому).

Помяýкать = понявкати, понявчáти.

Понабáвить = д. **Набáвить**.

Понабúть = д. **Набивáть**.

Понаблевáть = понабльóвувати, понавráщати.

Понаболтáть, ся = 1. понабóвтувати, понамíшувати, понаколóчувати (д. **Набáлтывать 1.**).
2. понабріхувати, наверзти і т. д. д. **Набáлтывать 2** і **3**.
3. д. **Наболтáться**.

Понабрáть = понабірáти і т. д. д. **Набирáть**.

Понабродúться = попотиняти ся, натиняти ся, поповéштати ся, поволочúти ся, наволочúти ся, попошва(é)ндяти.

Понабросáть = понакидáти, нашпурлятн, понавáлювати.

Понабрызгать = понабрúзкувати, поналяпувати і т. д. д. **Набрызгать**.

Понабѣлúть, ся = набілúти, ся (д. **Набѣливать**).

Понавезтú = понавóзити (д. **Навáживать**).

Понавестú = понавóдити (д. **Наводúть 6.**).

Понавúснуть = звúснути, навúснути, позвисáти, понависáти (д. **Нависáть**).

Понаворовáть = понакрадáти.

Понавострúть = підгострúти, нагострúти (трохи).

Понавра́ть = набреха́ти, понабрі́хувати (д. **Навира́ть**).

Понавыка́ть, понавыкну́ть = понавика́ти, позвика́ти, понавча́ти ся, попривча́ти ся, попризвича́ювати ся, навы́кнути, звы́кнути, привчи́ти ся, призвича́їти ся (по троху).

Понавѣ́дываться, понавѣ́даться = одві́дувати, навіду́вати ся, довіду́вати ся, одві́дати, навіда́ти, ся. — Треба частїй ше навідувати ся до його.

Понавѣ́рить = понавіря́ти, розві́рити. — Шинкарь розвірив у позичку рублїв сто. Сп.

Понавѣ́сить = понавішувати, порозві́шувати і т. д. д. **Навѣ́сить.**

Понавѣ́стить = поодвідувати, понавідувати ся. — Приїхав недавно, та оце поодвідував усїх сусїдів. — Поп ївідував ся до всїх.

Понавѣ́шать = понавішувати і д **Навѣ́сить.**

Понавяза́ть, понавя́знуть = понавъяза́ти, поначіпля́ти і т. д. д. **Навяза́ть.**

Понагати́ть = понага́чувати.

Понаглядѣ́ться = наглядїти ся, надивйти ся.

Понагна́ть = понаганя́ти, назганя́ти, понагоню́вати, понаго́нити (д. **Нага́нивать 5**).

Понагну́ть, ся = понагина́ти, понахиля́ти, ся. — Гилки аж понахиляли ся од снігу.

Понаговори́ть = понаговóрювати, понака́зувати і д. **Наговóривать 1 і 2.**

Понагородѝть = понагорóжувати.

Понагорѣ́ть = нагорі́ти. — Сьвічки трохи нагоріли

Понаготóвить = понаготóвлювати, понастача́ти, страви — понава́рювати, понапіка́ти, одежі — понасправля́ти і т. д. д. **Наготóвливать.**

Понагра́бить = нагáрбати, награбува́ти.

Понагрѣ́зить, ся = д. **Нагрѣ́зиться.**

Понагромозди́ть = 1. понаверта́ти, понакидати.

2. понабудóвувати.

Понагры́зть = понагриза́ти і т. д. д. **Нагры́зть.**

Понагрѣ́ть = понагрівáти, понатóплювати, понапáлювати. — Понатоплювали так, що аж душно.

Понадава́ть = понадава́ти, поназдава́ти.

Понадарѝть = понадарóвувати, поназдарóвувати.

Понадвига́ть, понадви́нуть = посува́ти, насува́ти, підсува́ти, посу́нути і т. д

Понадвяза́ть = надплести́ і д. **Надвяза́ть.**

Понадгры́зть = надгри́зти (трохи).

Понаддра́ть, ся = надідра́ти, наддéрти, ся (трохи).

Понадёргать = понасмика́ти, повúсмикати, понадсмика́ти, надску́бти.

Понаджéчь = надпали́ти.

Пона́добиться = зна́добúти ся (С. З. Л.), зда́ти ся (С. Л.), згоди́ти ся (С. З. Л.), прида́ти ся (Сп.), ста́ти у приго́ді (С. З. Л.), пригоди́ти ся (С. Л.). — Хлїб в дорозї зна́добить ся. С. З. — В хазяйстві усе знадобúть ся. н. пр. — Червінчиків чи мало я знайшла та се й до тебе принесла, щоб подїлить ся — копійчина тобі згодить ся. Б. Гнїбова. — А тютюн та люлька козаку в дорозї знадоба́ть ся. н. п. — Не плюй в колодязь — пригодить ся води напить ся. н. пр. — **Мнѣ пона́добились де́ньги** = мінї тре́ба гро́шей. — **Если пона́добиться** = коли́ тре́ба бу́де. — **Мнѣ пона́добится** = мінї тре́ба бу́де.

Понадойть = надоїти, нацяпати.

Попадорва́ть, ся = д. **Надорва́ть, ся.**

Понадоѣ́сть = набри́днути і т. д. д. **Надоѣ́да́ть.**

Понадписа́ть = понадпúсувати.

Понадрѣ́зать = надрізати.

Понадстрóить = надбудува́ти.

Понадува́ть = 1. понадима́ти. 2. понамі́та́ти. 3. пообма́нювати і т. д. д. **Надува́ть.**

Попадѣ́лать = попаробля́ти, повироблйти і д. **Надѣ́лать.**

Попадѣли́ть = понадїля́ти, пообдїля́ти.

Понадѣ́ть = повдяга́ти, поодяга́ти і т. д. д. **Надѣва́ть.**

Понадѣ́яться = покладáти ся, складáти ся, покладáти надію і т. д. д. **Надѣ́яться.**

Понажа́рить = понапіка́ти і т. д. д. **Нажа́ривать 1 і 2.**

Понажева́ть = понажóвувати, нажва́кати

Понажéчь = понапáлювати, повипáлювати і т. д. д. **Нажéчь.**

Позазва́ть, ся = понакликáти, наскликáти, понапрóшувати (д. **Назва́ть 2**); понапрóшувати ся, понабúвати ся (д. **Назва́ть, ся 4**).

Позазначáть = 1. повизначáти. 2. понастановля́ти (д. **Назначáть 1 і 2**).

Понагра́ться = награ́ти ся, пожартува́ти ся і т. д. д. **Наигра́ться.**

Понакла́сть = понакладáти.

Понаклеїть = понаклéювати, поналїплювати.

Понаклони́ть, ся = понадхиля́ти, надхиля́ти, посхиля́ти, ся, похиля́ти, ся (трохи), схиля́ти ся, понахиля́ти (С. Л.).

Понакова́ть = понако́вувати.

Понаковыря́ть = надколупа́ти, надколупну́ти, вколупа́ти, вколупну́ти.

Понакопа́ть = понако́пувати.

Понакопи́ть, ся = назбіра́ти, ся.

Понакорми́ть = понагодо́вувати, понако́рмлювати і т. д. д. **Накáрмливать.**

Понакоси́ть = понако́сювати.

Понакра́сить = понакра́шу(сю)вати і д. **Накра́сить.**

Понакре́нить, ся = нахили́ти, схили́ти, нада́ти, ся (про судна).

Понакроши́ть = понакри́шувати.

Понакрути́ть = понакру́чувати.

Понакупи́ть = понакупа́ти, понакупля́ти, понакупо́вувати, понаку́плювати

Поналáдить = поналáгожувати, поналáжувати, понаправля́ти і д. **Налáдить.**

Поналга́ть = набреха́ти (де-кільки).

Поналете́ть = поналїта́ти.

Поналя́ть = поналива́ти, понасипа́ти.

Поналожи́ть = понаклада́ти.

Поналéзть = поналáзити.

Поналéпи́ть = поналїплювати.

Понама́зать = понама́зувати, понама́щувати і т. д. д. **Намáзать.**

Понамарёвъ = паламаре́вий.

Понама́рь, понамари́ха = паламáрь (С. Л.), паламáрка (К. З. о Ю. Р.), паламари́ха. — Паламарь сьвічки поломав. н. пр.

Понамета́ть = понакида́ти, поскида́ти і д. **Наметáть.**

Понамóкнуть = намóкнути, набря́кнути (трохи).

Понамоло́ть = 1. понаме́лювати. 2. д. **Намоло́ть 2.**

Понамости́ть = понамо́щувати, понастила́ти і т. д. д. **Намости́ть.**

Понамота́ть = понамо́тувати і д. **Нама́тывать.**

Понамéня́ть = понамі́нювати і д. **Намéнивать.**

Понамéтить = д. **Намéтить.**

Понамéша́ть = понамі́шувати, понамі́сювати (д. **Намéсить**).

Понамя́кнуть = намня́кнути, розмня́кнути (трохи).

Понанести́ = понано́сити, позно́сити і т. д. д. **Нана́шивать, нанéсть.**

Понанизáть = понани́зувати, повинúзувати, позни́зувати.

Понаня́ть = понайма́ти.

Понанюхáться = нанюхáти ся, напáхати ся (д. **Нанюхáться**).

Понапáчкать = д. **Напáчкать.**

Понапечáтать = понадруко́вувати.

Понапéчь = понапіка́ти.

Понапили́ть = понапи́лювати.

Понаписáть = понапи́сувати.

Понапи́ться = понапива́ти ся. — Понапивали ся тай почали ґвалтувати.

Понапихáть = понапихáти і т. д. д. **Напихáть.**

Понапи́чкать = понапихáти і д. **Напи́чкать.**

Понаплéсть = понаплїта́ти і т. д. д. **Наплéсть.**

Понаплоди́ть, ся = понаплóжувати, понарóжувати, ся.

Понапóить = понапóювати.

Понаползти́ = поналáзити (д. **Напáлзывать**).

Понапóлнить = посповня́ти, повиповня́ти (д. **Напáлнивать**).

Понапрáсну = дáрма (С. Аф.), дýрно, дарéмне (С. Жел.), надарéмне (Лев.), задáром, нáдурно, вдýрні. (Пр. д. під сл. **Напрáсно**).

Понапрокáзничать = д. **Напрокáзить.**

Понапроси́ть = понапро́шувати, понакликáти і т. д. д. **Напрáшивать.**

Понапроси́ться = понапрóхувати ся, понабива́ти ся. — Вони самі понабивали ся до нас на обід, я їх сам не кликав.

Понапря́сть = понапряда́ти.

Понапря́тать = понахóвувати.

Понапря́чь, ся = д. **Напряга́ть, ся.**

Понапуга́ть, ся = д. **Напуга́ть, ся.**

Понапу́тать = понаплу́тувати і т. д. д. **Напу́тать.**

Понарабóтать = понаробля́ти (д. **Нарабóтать**).

Понарва́ть = понарива́ти, грибів — назбіра́ти, льону, коноплї — набра́ти, маленьких гілочок — начухра́ти.

Понарисова́ть = понамальóвувати.

Понароди́ть, ся = понарóжувати, понаплóжувати, ся, порозплóжувати ся.

Понарóпать = порозгýблювати (д. **Нарáпивать**).

Понарубúть = понару́бувати і д. **Нарубáть.**

Понарыть = понарива́ти, понако́пувати (д. **Нарывáть, нарыть**).

Понарѣзать = понарíзувати, понакрáювати і т. д. д. **Нарѣзать.**

Понарядúть = повбірáти, повиряжáти, повистрóювати (д. **Нарядúть 2**).

Понасадúть = понасáжувати і д. **Насадúть.**

Понасказáть = понакáзувати і т. д. д. **Насказáть.**

Понаскобли́ть = понаскрібáти, понаскромáжувати і д. **Наскобли́ть.**

Понаскрéсть = понаскрібáти і д. **Наскребáть.**

Понаслу́шаться = наслу́хати ся.

Понасмотрѣ́ться = надиви́ти ся, набáчити ся (багато), поназдивля́ти ся (д. **Насмáтриваться 2**). — Поживете, то поназдивитесь, що у нас тут робить ся. Ман.

Понасмѣши́ть = попосьмíшити.

Понасоли́ть = понасóлювати і д. **Насоли́ть.**

Понасори́ть = понатру́шувати, понасьмíчувати (д. **Насáривать**).

Понастáвить = понастановля́ти, понаставля́ти (д. **Настáвить**).

Понастри́чь = понастригáти.

Понастрогáть = понастру́гувати.

Понастрóить = понабудóвувати (Ос.) і т. д. д. **Настрáивать.**

Понастрѣля́ть = понастрíлювати, понабивáти. — Багато понабивали дичини.

Понастря́пать = понаготовля́ти, понавáрювати, понапікáти.

Понасты́ть = нахолóнути.

Понастудúть = д. **Настудúть.**

Понасу́пить, ся = д. **Насу́пить, ся.**

Понасу́слиться = понапивáти ся, насмоктáти ся, нахлю́щити ся.

Понасуши́ть = понасу́шувати (д. **Насу́шивать**).

Понасчитáть = поналíчувати (д. **Насчитáть**).

Понасы́пать = понасипáти.

Понасытúть = д. **Насытúть.**

Понасы́тить = понагодóвувати і д. **Насы́тить.**

Понасы́титься = понаїдáти ся.

Понасѣ́сть = понасíдати. — Багато пилюки понасíдало скрізь.

Понасѣ́ять = понасíвати і т. д. д. **Насѣ́вать.**

Понатаскáть = понанóсити, настягáти, позволíкати.

Понатáпливать = понатопля́ти, понапáлювати.

Понатáять = понатóплювати ся, натáнути.

Понатеребúть = понариває́ти, понасмикáти, льону, коноплí — понабірáти, пірря, волосся — понадерáти, понаскубáти.

Понатерёть, ся = понатерáти, понамýлювати і д. **Натерéть, ся** і **Натóрть.**

Понатерпѣ́ться = д. **Натерпѣ́ться.**

Понатесáть, понатёсывать = понатíсувати.

Понатéчь = натíкáти (по малу).

Понати́скать = понапихáти, понапакóвувати, понатовкмáчувати.

Понаткáть = наткáти (по троху).

Понатолóчь = д. **Натолóчь.**

Понаторѣ́лый = д. **Наторѣ́лый.**

Понаторѣ́ть = д. **Наторѣ́ть** (трохи).

Понаточúть = пона(ви)гóстрювати.

Понатужúться = д. **Натужúться.**

Понату́житься = посилкувáти ся (С. Л.), напру́жити сúли, напру́чити ся, натягти́ ся (Полт. Чайч.), налягти́, наповáжити ся.

Понатузúть = надавáти стусанів (д. **Натузúть**).

Понаты́кать = понатикáти, настромля́ти, понастрóмлювати.

Понатѣ́шиться = натíшити ся в дóсталь.

Понаучúть, ся = навчúти, вúвчити, ся (трохи).

Понахватáть = нахапáти, понахóплювати.

Понахлебáться = насьóрбати ся, нахлептáти ся, надýдлити ся.

Понаходúть = понахóдити, познахóдити, понашýкувати і д. **Найти́ 1, 2 і 3.**

Понаходúться = попоходúти, попотýпати, пополáзити — Попоходив до його, поки виправив свої гроші.

Понацарáпать = д. **Нацарáпать.**

Понацѣдúть = понаціжувати, понатóчувати.

Понацѣпи́ть = начіпля́ти, поначíплювати, попричéплювати (д. **Нацѣпи́ть**).

Поначáльнически = поначáльницьки, як начáльство.

Поначáльствовать = поначальникувáти (не багато), постаршинувáти, поверховóдити (трохи).

Поначáть = позачинáти, попочинáти, порозпочинáти, розчáти (С. З.). — Порозпочинав багато дíла, та нí одного до ладу не довíв.

Поначéсть = налíчити і т. д. д. **Начéсть** (по троху).

Поначини́ть = поначиня́ти, понабива́ти, понапиха́ти (д. **Начини́ть**).

Понашата́ться = попотиня́ти ся, поношва́ндяти, попове́штати ся. — Попотиняв ся я таки по сьвіту.

Понашелуши́ть = поналу́скувати, налу́скати, поналуза́ти.

Пона́шивать = поси́ти (інколи).

Понаши́ть = понашива́ти, одежі — наспра́вляти.

Понашпили́ть = попришпи́лювати, поприко́лювати.

Понащепа́ть = понако́лювати, наскі́пати.

Понащипа́ть = д. **Нащипа́ть**.

Понащу́пать = понама́цувати, поналапувати.

Понаѣ́здить = ви́їздити, объїздити (по троху).

Понаѣ́сться = понаїда́ти ся.

Понедѣ́льникъ = понеді́лок (С. З. Л.), понеді́лочок. — Та прийшов же тай в понеді́лок та нема Солохи — поле барві́нок. н. п. — Од понеді́лка до понеді́лка випъємо, куме, добра горі́лка. н. п. — В понеді́лок Бог сьвіта зачинав. З легеньким днем з понеді́лочком! н. пр. Ман. — **Чи́стый понедѣ́льникъ** = жи́лавий, жи́льний понеді́лок, жильни́к.

Понедѣ́льничанье = понеді́лкування.

Понедѣ́льничать = понеді́лкувати. С. З.

Понедѣ́льничный = понеді́лковий. — День понеді́лковий. Кіев. Ст.

Понедѣ́льный, но = тижньови́й, потиже́нний, но, що ти́жня, по ти́жню, через ти́ждень (д. **Недѣ́льный 3**).

Понедѣ́льщикъ, ца = тижньо́вий, ва́. — Наняв тижньових робітників.

Понемно́гу = потро́ху, потро́шки, пома́лу, помале́ньку, пово́лі. — Хорошого потроху та з папкою. н. пр. — Потрошку горошку. н. пр. — Як проживаєш? Та так перебиваємось потроху. н. о. Яст. — Присувала до жару — кипи корінь помалу. К. Ш. — Помаленьку піймаєм стареньку. н. пр

Понести́ = 1. поне́сти́. — Поніс на базарь. — Поніс трохи тай кинув.

2. вчини́ти, зроби́ти, спо́внити, ви́конати.

3. сте́рпіти, ви́терпіти, перете́рпіти. — **Понести́ наказа́ніе** = одбу́ти ка́ру.

4. д. **Забере́менѣть**.

По́ни = му́цик, куцак, куцан. — Коні маленькі — муцики. п. о.

Понижа́ть, пони́зить, ся = понижа́ти (С. Л.), пони́зити, ся, обни́зити, оса́жувати (С. Л.), оседи́ти, голос — спуска́ти, спусти́ти, ціну — збива́ти, збавля́ти, зби́ти, зба́вити, морально — принижа́ти, прини́зити (С. Л.), про воду, опух — опада́ти, спада́ти.

Пони́же = трохи ни́жче.

Пониже́ніе = 1. понижéння.

2. упад, упа́док, води, опуху — спада́ння (С. Л.), спа́док (С. З. Л.).

Пониза́ть = пониза́ти, позни́зувати.

Пони́зовый = низови́й.

Поника́ть, пони́кнуть = ни́кнути, хили́ти ся, похиля́ти ся, пони́кнути, похили́ти ся, пону́рити го́лову, пону́рити ся (С. З. Л.), похню́пити ся (С. З.). — Поникли голови козачі. К. Ш.

Пони́клый = пони́клий, похи́лений, пону́рий (С. З. Л.).

Понима́ніе = розумі́ння, взаємне — порозумі́ння.

Понима́ть, поня́ть, ся = 1. розуміти (С. Л.), тя́мити (С. Л. Ш.), зрозуміти, врозуміти, розібра́ти, у(в)тя́мити (С. Л. Ш.), отя́мити, взя́ти у тямки́ (С. Л.), у(в)торо́пати (С. Л. Ш.), розторо́пати, де-що — протямля́ти, шу́пити (С. З. Л.), чо́впати (С. Л.), у(в)чо́впати, учовпти́ (С. Ш.), з трудом — дорозумува́ти ся (Ос.), добра́ти то́лку (Ман.), коли кажуть в жарт або глумливо — роздлу́бати, розшоло́пати (С. З. Л.), в(у)шоло́пати (С. Ш.), розчу́хати (С. З.), розчо́впати (С. З. Л.), розчу́мати (С. З.), розчуру́пати, розшулі́чити, глибоко — збагну́ти (С. З.), вбагну́ти, взаємно — порозумі́тити ся. — Ой нехай судить, як розуміють, прийде тая годинонька, вони й поніміють. н. п. — Вони ж не розуміли слова і боялись його спитати. К. Св. П. — Розумію і арапську мову, та утну й по арнаутськи дрібно. Ст. С. — Я тоді не розуміла сього. Фр. — Плакала і вбивала ся, не можучи зрозуміти, що йому стало ся. Фр. — Прочитав він, що в листі стояло, зрозумів все, тай заплакав ревно. Ст. С. — Міцкевич признає, що литовської мови не розумів. Кн. — І як сам він мало тямив їхню розмову, то й вони мало розуміли його. Лев. В. — Треба тямити, як з людьми поводитись. Лев. В. — Прочитував одні і ті самі слова не тямлючи, що читаю. Фр. — Чи тямить він хоч трошки в господарстві? Лев. В. — Коли не тямиш, то й не берись. — Він сам не тямив, що з ним робилось. О. Ст. — Та як же? Та що ж? Я нїчого не второпаю. О. Мир. — Гаразд не второпала, що він там

по московськи каже. Ч. К. — Який же його одмінок второпав, що він верзе. Гул. Ар. — А які єсть у обчестві, що протямлюють письма, то з писарем у їх одна свита. Хар. — Шупить Сірко, де кабана шмалять. н. пр. — Ти письменіший од мене — багато де чого шупиш. Гул. Ар. — Та я то і в картах трохи шуплю. Гул. Ар. — Трохи мене ти не морочиш, те росчовпу, що ти пророчиш. Кот. — Хто-ж збагнув таємности людського життя і горювання. К. Х. — Не можна того жадним розумом збагнути. К. З. о Ю. Р. — І миттю кинувсь до громади. просить собі у неї ради, чого собою не вбагне. Кот. — Нїяким способом не міг збагнути, щоб се могло бути. Фр. — Кязо́к усіх і не збагнеш. н. о. — Не здужав вбагнуть: чи то йому снилось, чи справдї на яву усе те дїялось. О. Ст. — Рибалка трусить ся, стоїть, як пень, не розшолопає чи ніч, чи день. Б. Г.

2. понїма́ти, ся, поня́ти ся, узя́ти ся водо́ю (д. під сл. **Покрыва́ть, ся**).

3. парува́ти, жирува́ти, попарува́ти ся (про птиць). — Налетїли сірі гуси, стали жирувати. н. п. — Горобцї вже паруються.

Поні́щенски = злиде́нно, як ста́рець, постаре́чому, постарча́чому.

Поні́щенствовать = постарцюва́ти, поже́брати, полабзюкова́ти.

Поновле́ніе = д. **Обновле́ніе**.

Поновля́ть, поновѝть, ся = поновля́ти, відновля́ти, поновѝти, відновѝти, ся.

Поновѣ́ть = поновѝти, поновішати.

Поножёвщина = різани́на.

Поноздрева́тѣть = подїрча́віти.

Попора́вливать, попоровля́ть, попоровѝть = 1. д. **Поджида́ть**.

2. потура́ти (С. З. Л.), попуска́ти. — Не потурай дитинї. С. З. Пр. д. ще під сл. **Поблажа́ть**.

Попоро́вка = д. **Побла́жка**.

Поноси́тель, ница = обмо́вник, ця (С. Пар.), осу́дник, ця (С. Жел. Пар.), пару́гач.

Поноси́тельный = гане́бний, мерзе́нний, лихосло́вний (С. З.).

Поноси́ть = га́нити (С. З.), ганьбѝти, обмовля́ти (Кр. С. Жел.), лихосло́вити (С. З.), бе́штати (С. Л.), шпе́тити (С. Л.). — Д. під сл. **Безче́стить** і **Злосло́вить**.

Поноси́ть, носи́ть = поноси́ти, про одежу — приноси́ти.

Поно́сный = 1. д. **Позо́рный**. 2. д. **Поноси́тельный**. 3. поно́сний, прonóсний.

Поно́съ = поно́с, прonóс, бігу́нка (С. З. Л. Ш.), бігавка, бігачка, бігачка, біганка, побігу́ха (С. Л.), сра́чка (С. З.), сиру́ха, дрись ля (С. З.), свисту́ха (Ман.), коли ще ріже в животї — різа́к, різа́чка. — **Крова́вый поно́съ** = прonóс крівавий (Ст. лїчебник Кіев. Ст.), черві́нка, крівави́ця. — Коли в чоловіка з холерного краю показав ся пронос, то ще не можна сдразу пізнати: чи то пронос холерний, чи так собі од чого другого. Ніс. — Войска большую трудность міли од хороб великих, а найбільше од бігунки. Л. Сам. — Скільки є там війська, все заслабло на тяжку хворобу, на тяжку бігачку-крівавицю. Ст. С. — Його дрисля нап ла. С. З.

Поноше́ніе = ганьба́ (С. Ж.), гане́тьба, огу́да, осу́да, обмо́ва, нару́га, знева́га, д. **Позо́ръ**. — Смерть не така страшная, як осуда людськая. н. пр.

Попра́виться = полюби́ти ся, подо́бати ся (С. З. Л.), у(в)подо́бати ся (С. З. Л.), сподо́бати ся (С. З. Л.), до вподо́би прийти́сь, в о́ко впа́сти. запа́сти, підійти́, підпа́сти під ми́слї, приподо́бати ся. — Купцеві він полюбив ся, бо був робочий. н. о. — Чи в любистку ти купав ся, що так мінї сподобав ся? н. п. — Прибігла раз лисичка у садочок, вподобивсь дуже їй привітненький куток. Б. Г. — Аби добрая, покірна й сорому боялась. та Панасові душею й серцем сподобалась. Мак. — Ой завертай ся та й не вмивай ся, ти ж мінї, серденько, й так сподобав ся. н. п. — Те, що колись по весні красувалось, те, що колись мінї так сподобалось, захляло. І. Г. — Де-ж ти такий милий взяв ся, що так мінї сподобав ся? н. п. (Д. ще під сл. **Полюби́ться**). — **Онъ ей попра́вился** = вона́ його́ вподо́бала (Чайч.), він їй до вподо́би.

Понуди́тельный = примусо́вий.

Понужда́ть, понуди́ть = си́лувати (С. Жел. Л.), неволи́ти (С. Жел. Л.), силкува́ти (С. Л.), примуша́ти (С. З.), нужди́ти (С. З.), присилувати (С. З. Л.), приневоли́ти (С. Жел.), зневоли́ти (С. Л.), приму́сити (С. Жел. З.), зму́сити (С. Л.). — Убожество і старість силують мене тебе швидче заміж оддати. Кот. — До гаченя гребель примушали. Орлик. С. З.

Понужде́ніе = си́лування (С. Л.), прину́ка (С. З. Л.). — На милування нема силування. н. пр — Примусом не так навчиш ся, як залюбки. С. З. — Як не даси з прозьби, то даси з принуки. р. пр.

Понука́ніе = поганя́ння.

Понука́ть = поганя́ти, підганя́ти, ну́кати, принука́ти, коней — но́кати, нь́ока ти, волів — ге́йкати. — Запряжи спершу, тоді й поганяй. н. пр.

Пону́ра = пону́ра (С. Л.), похню́па (С. Л.), похню́пий, пону́рий. С. З. Л.

Пону́ривать, пону́рить = ну́рити, ину́рувати (С. Ш.), похиля́ти, зхиля́ти, ину́рити, ся (С. Ш.), похню́пити, ся (С. З.), похили́ти, зхили́ти, пону́рити (С. З., ся. — Став журитись, сидить, головоньку зхилив. Б. Г.

Пону́рный, пону́рый = пону́рий, похню́пий. С. З. Л.

Понутру́ = до вподо́би, до сподо́би, до смаку́, під нату́ру.

Поны́нѣ = і до́сї, до́сї (С. Аф. З.), до сьо́го ча́су. — Відколи та й досї його не має. — А тільки віз і досї там. Б. Г.

Поны́ра = д. **Проны́ра.**

Поны́рливый = д. **Вкра́дчивый, Иска́тельвый** і **Проны́рливый.**

Поныря́ть = попурина́ти.

Понѣжить, ся = попе́стити, поголу́бити, помилува́ти, понїжити, ся. — Росповила, нагодувала, попестила, — і нїби сном, над сином сидя, задрімала. К. Ш.

Поню́хать = поню́хати.

Поня́ньчить, ся = поня́ньчити; попе́стити, поба́вити і т. д. д. **Ня́ньчить, ся.**

Поня́тіе = 1. тя́ма (С. Л. Ш.), тям, тя́мка (С. Л. Ш.), ста́мок (С. З.). — З журби та з трівоги зовсїм свій тям розгубила. М. В. — Як тяма в, нехай зробить. Номис.

2. розуміння, ду́мка, мисль. — Не було поміж народом певного розуміння про право власности на землю. Бар. О. — В громадських розумінняхъ історія положила на двох руських народностях свої слїди. Бар. О. — На Украіні не могло витворить ся такого розуміння про громаду. Бар. О.

Поня́тливость = тяму́чість.

Поня́тливый = тямки́й (С. Л. Ш.), тяму́чий (С. Л. Ш.), тяму́щий (С. Ш.), тя́мний (С. Жел.), тямови́тий. — Хазяйка добра, чесна і товкуща і на полї і в торгу тямуща. Мак.

Поня́тность = я́сність, зрозумі́лість.

Поня́тный, по = 1. я́сний, но, зрозумі́лий, ло, розу́мний, но, розбірний, но, втямки́й. — Наша власна мова, чим давнїйша, тим менше для нас зрозуміла. Г. См. Ст. — Писати про все як можна зрозумілою простому народові мовою. Ук. — Та все по нашому, щоб кожному воно розумно було. Кв.

2. д **Поня́тливый.**

Понятой́ = понятий.

Поня́ть = д. **Понима́ть.**

Пообанкру́титься = побанкрутува́ти ся. — Багато купців побанкрутували ся.

Пообворова́ть = пообкрада́ти.

Пообдари́ть = пообдарóвувати.

Пообду́мать = обду́мати, обми́слити, поміркува́ти, розміркува́ти, помізкува́ти, розва́жити, роски́нути голово́ю.

Пообезору́жить = порозброювати.

Пообзавести́ся = пообзаво́дити ся.

Пообкла́сть, ся = пообкладáти, ся.

Пообклеи́ть, ся = пообкле́ювати, пооблїплювати, ся.

Пообкра́сть = пообкрада́ти.

Пооблачи́ть, ся = повбіра́ти, поодяга́ти, ся.

Пооблѣпи́ть = пооблїплювати.

Пообма́нывать = пообду́рювати, поошу́кувати.

Пообмы́слить = д. **Пообду́мать.**

Пообнища́лый = збіднїлий, підупа́лий, з'убожі́лий, з'убожа́лий (С. Л.).

Пообнища́ть = збіднїти, підупа́сти, з'убожіти, з'убóжити сь.

Пообобра́ть = пообóбра́ти. — Драпіжцї худоби ваші пообóбрали. Петрик. С. З.

Пообогрѣ́ться = зігрíти ся, нагрíти ся (трохи).

Поободра́ть, ся = пообдира́ти, пообшáрпувати, ся, кору, тїло то-що — пообшмóргувати (д. **Ободра́ть, ся**).

Пообожда́ть = підожда́ти, потрів́а́ти, перетрів́а́ти і т. д. д. **Обожда́ть.**

Пообо́рва́ть, ся = д. **Оборва́ть, ся.**

Пообсели́ть = позаселя́ти, поосáжувати (С. З.).

Пообсо́хнуть = обсóхнути (трохи), присóхнути, притря́хнути.

Пообши́ть = пообшива́ти, обши́ти.

Пообъѣ́здить = вияздити, проїздити, повиїзжáти, попроїзжáти.

Пообѣ́дать = пообідати.

Пообѣдне́ть = збіднїти, прибіднїти, підупáсти, з'убóжіти.

Пообѣща́ть = наобіця́ти, приобіця́ти, наобіща́ти, ся, поменúти ся. — Я поменив ся йому це дати. Чайч.

Поовдове́ть = повдовíти.

Поове́чьи = по овéчому, як вівцї.

Пооглода́ть = обгри́зти, пообгриза́ти.

Пооглóхнуть = поглýхнути.

Пода́ль = здаля́, віддаля́, одда́лїк, по́далї, осторóнь (С. Л.), про будову — на о́дшибі (трохи). С. Л.

Поодари́ть = пообдарóвувати.

Поодино́чки = поодно́му, поодúнцю, по-

оди́нці (С. Л.), поєди́нцю, поєди́нці. — Поодинцю з хати вивожайте. н. д.

Поодна́жды = по разу́. — Зверху вдарити два рази, а з боків по разу. п. о.

Поодѣ́ться = одягти́ ся, убра́ти ся; поодяга́ти ся, повдяга́ти ся, повбіра́ти ся. — Панночки зарання повбірали ся, чекаючи на гостей. Лев. В.

Пооклевета́ть = оббреха́ти, обмо́вити; поообгрі́хувати, пообмовля́ти.

Поокорми́ть = пообгодо́вувати.

Поопозда́ть = припізни́ти ся, запізни́ти ся, спізни́ти ся (трохи).

Поопьянѣ́лый = пъяну́ватий, спъяні́лий, підпи́лий.

Поопъянѣ́ть = спъяні́ти, підпи́ти.

Поора́торски = як речни́к.

Поора́ть = погаласува́ти, поревету́вати, пого́рлати і д. **Ора́ть.**

Поосвободи́ть, ся = повизволя́ти, ся. — В Покутї, по Подолї, по Волинї всї городи повизволялись. І. Г.

Поосиротѣ́ть = посиротї́ти, засиротї́ти (про богатьох).

Поостри́ть = погостри́ти, косу манточкою — помантачити.

Поотвали́ть, ся = поодва́лювати, ся.

Поотве́зть = поодво́зити.

Поотвести́ = одвести́; поодво́дити.

Поотвора́ть = поод(від)чиня́ти, порозчиня́ти. — Порозчиняв усї вікна.

Поотвы́кнуть = одви́кнути по тро́ху.

Поотвяза́ть = одвъяза́ти; поодвя́зувати.

Поотгре́сть = понадгріба́ти.

Поотдѣ́лать = оброби́ти; поообробля́ти (трохи).

Поотколоти́ть = одби́ти; поодбива́ти.

Пооткупорить = повідтика́ти.

Пооткрыва́ть = поодкрива́ти, поодчиня́ти, роти — породзявля́ти і т. д. д. **Открыва́ть.** — Поодчиняли вікна. — Дїти породзявляли роти. Лев.

Поотлежа́ть = відле́жа́ти, повідле́жувати. С. З.

Поотлѣпи́ть, ся = одлїпи́ти; поодлїплювати, ся.

Поотнима́ть = поодніма́ти, поодійма́ти, поодбіра́ти, повідніма́ти і т. д.

Поотобра́ть, ся = відібра́ти; повідбіра́ти, ся.

Поотомкну́ть, ся = поодмика́ти, порозмика́ти, поодпіра́ти, повідмика́ти, ся і т. д.

Пооторва́ть, ся = поодрива́ти, пооддира́ти, повідрива́ти, ся і т. д.

Поотпере́ть, ся = одпе́рти, одімкну́ти (по малу); поодпіра́ти, порозпіра́ти, поодмика́ти, повідпіра́ти, ся і т. д.

Поотрабо́тать = оброби́ти (де-кільки або помалу).

Поотрабо́таться = пообробля́ти ся, (про косовицю) — пообко́сювати ся, (про оранку) — пооб'орювати ся і т. д. д. **Ока́нчивать рабо́ту.**

Поотрезви́ться = ви́тверезити ся (трохи).

Поотрыва́ть = поод(від)рива́ти, гілки, листя — пообчу́хрувати, позча́хувати, позчу́хрувати.

Поотста́ть = од(від)ста́ти, од(від)би́ти ся (трохи).

Пооттяга́ть = поодтяга́ти, поодсу́вати.

Поотучи́ть, ся = од'учи́ти, ся (по троху).

Поотцо́вски = по ба́тьківськи, як ба́тько. — Буду йому пораду давати, по батьківськи научати. К. Ш.

Поохо́титься = пополюва́ти, прополюва́ти.

Пооцѣни́ть = поцїнува́ти.

Поочаро́вывать = позчаро́вувати, почарува́ти.

Поочерёдно = почере́жно (Кв.), по че́рзї (С. Л.), почере́дно, під чергу́, черго́ю. — Почережно він обідав у дїтей і в онуків. Кн. (Пр. д. ще під сл. **О́чередь**).

Почерёдный = черговий; почере́жний (д. **Очередно́й**).

Поощре́ніе = заохо́та, заохо́чення, заохо́чування (С. Жел.), під'охо́та, понада. С. Пар.

Поощри́тельный = заохо́чуючий.

Поощря́ть, поощри́ть, ся = заохо́чувати, ся (С. Жел.), поохо́чувати, ся (Лев.), підохо́чувати, ся, підбива́ти, додава́ти ду́ху, охо́ти, буди́ти, заохо́тити, ся (С. Жел.), під'охо́тити, ся, збуди́ти, дода́ти ду́ху, охо́ти, підби́ти. — Батько не поохочував мене до сього дїла. Лев.

Поощрённый = заохо́чений. С. Пар.

Попада́ть, попа́сть = попада́ти, попа́сти, потра́пляти (С. Л.), утра́пляти (С. Л. Ш.), потра́пити, ся, натра́пити, у(в)тра́пити (С. Ш.). — Попав у яму. — Попав пальцем в небо! К. — Трапила коса на камінь. н. пр. — Хто куди втрапив. — Як раз у ярмарок утрапив. Ос. — Трапив його в саме чоло. н. д. — На силу натрапив стежку. Матері все було вгодиш, а вам не потрапиш вгодити. Лев. — Не потрапить без-

щасна нїкуди, як ішла, так і впала у яму. Гр. Чайч. — Оцим яром утрапите до його. К. Ш. — Потрапив ся до його. Хар. Чайч. — Скажи, чорнява, як тебе звати, щоб потрапив до твоєї хати. н. п. — Куди ж нам до вас рівнятись? Ми за вами й не потрапимо. Кроп. — **Попада́ть, попа́сть въ цѣль** = влуча́ти (С. Л. Ш.), уцїля́ти (С. Ш.), поцїля́ти, утрапля́ти, потрапля́ти, влу́чити (С. Ш.), вцїлити (С. Ш.), поцїлити (Ос.), втра́пити, потра́пити. — **Лу́пить ломакою по чому влучить.** Лев. — Крути, вовчику, головою, щоб не поцїлив булавою. н. к. — Не втрапила Лемерівна в деревце, та влучила сама себе в серце. н. п. — **Мѣтилъ въ со́кола, а попа́лъ въ воро́ну,** н. пр. = лу́чив воро́ну, а влу́чив коро́ву. н. пр. — **Какъ ни попа́ло** = аби́-як, як не́будь, як попа́ло. — **Попа́ли на мѣстѣ преступле́нія** = піймали на гаря́чому вчи́нку, на шко́дї. — **Попа́сть на встрѣчу** = здиба́ти ся, спіткати ся і т. д. д. **Встрѣ́титься.** — **Попа́сть впросакъ** = попа́сти в лабе́ти, влїзти в боло́то, у ду́рнї пошити ся, о́близня піймати, вхопити ши́лом па́токи. — **Попа́сть въ непрія́тность** = вкле́пати ся, уло́пати ся (Ев.), ушеле́пкати ся (Ман.).

Попада́ться, попа́сться = 1. попада́ти ся, попа́сти ся. — Попав ся жучку панові в ручку. н. пр. — **Попада́ться на глаза́** = навертати ся на о́чі. — І на очі не навертай ся, зараз лаяти ме. Ос. — **Попа́сться во лжи́** = вбреха́ти ся, пробреха́ти ся. — **П. въ кра́жѣ** = прокра́сти ся.

2. трапля́ти ся (С. Л. З. Ш.), луча́ти ся (С. Л.), тра́пити ся (С. З. Ш.), лучи́ти ся (С. З.).

3. зустрічати ся, здиба́ти ся, зустрі́ти ся, зди́бати ся, спіткáти ся.

Попа́дать = попа́дати, покоти́ти ся.

Попадьи́нъ = попадїн, панїма́тчин, матушчин.

Попадья́ = попадя́ (С. З. Л.), попадїха (С. З.), панї-ма́тка (С. Л.), ма́тушка. — Журила ся попадя своєю бідою — бідна ж моя головонька, що піп з бородою. н. п. — Коли б нашій попадї та попова борода, давно б благочинним була. н. пр.

Попа́ивать = поїти, напува́ти (часто або від часу до часу).

Попа́костить = попаску́дити і т. д. д. д. **Па́костить.**

Попа́лзывать = ла́зити (по троху).

Попа́рно = па́рами.

Попа́рхивать = переліта́ти, перепу́рхувати.

Попасть, ся = д. **Попада́ть, ся.**

Попа́хивать, попаха́ть = opа́ти (по троху), поopа́ти, попоopа́ти. — Поорав трохи та й кинув. — Поореш день, то притомиш ся. Чайч.

Попа́хивать = 1. па́хнути, тхну́ти (С. Ш.), пахтїти. души́ти (С. Л.), нести́, смердїти (не дуже). — Мнясце трохи душить. — Мнясце пахтить. Б. Г.

2. повіва́ти, подиха́ти. — Вітер віє, повіває. В. Щ. — Вітрець подихає. К. Д.

Попа́чкать = покаля́ти і т. д. д. **Па́чкать.** — Не дивись, що забродивсь, аби халяв не покаляв. н. пр. — Хто в болото лїзе, той ся покаляє. н. пр.

Попённый, но = од пня́. — Нанялись рубати лїс од пня.

Попереби́ть, ся = поперебива́ти, ся і д. **Перебива́ть 1.** — Поперебивали усї горшки.

Попереболта́ть, ся = поперебо́втувати, попереколо́чувати, ся (д. **Перебо́лтывать 1**).

Поперебра́сывать, попереброса́ть = попереки́дати (д. **Перебра́сывать**).

Поперевезти́, ся = поперево́зити, ся (д. **Перевози́ть**).

Поперевести́, ся = поперево́жувати, поперево́дити; попереклада́ти; повибо́дити, повибавля́ти, ся і т. д. д. **Переводи́ть, ся.**

Поперевяза́ть, ся = поперевъя́зувати, ся.

Попереворачивать = поперевертáти, попереки́дати і т. д. д. **Переворáчивать.**

Попереда́ть = попередава́ти і т. д. д. **Передава́ть.**

Попередѣлать = попереро́блювати. — По приказу Єремії багацько церков попереробляли на костьоли. О. Ст.

Попереко́вать = попереко́вувати; позако́вувати (д. **Переко́вывать**).

Попереколоти́ть = поперебивáти; повибивáти (д. **Переколáчивать 1** і **2**).

Поперёкъ = 1. впо́перек (С. Л.), упо́перек (С. Ш.), впере́к, попере́к (С. З.). — Тодї дитину вчи, як упоперек на лавцї лежить, а як уподовж ляже, тодї вже трудно вчити. н. пр. — Став йому наче та кістка вперек горла. Кн.

2. наперекір і т. д. д. **Вопреки́** і **Наперекóръ.**

Поперемѣнный, но = перемінний, на перемíну, навперемíнки, навперемíнку, одни́ за о́дним, вперемíшку. — Усї стерегли сад навперемíнку.

Поперепуга́ть, ся = попереля́кувати, ся і т. д. д. **Перепу́гивать, ся.**

Поперерѣзать = 1. поперері́зувати, поперетина́ти. — Кобза і Марко духом поперетинали ремні, котрими поскручувані були руки козаків. О. Ст.

2. повирі́зувати і т. д. д. **Перерѣзывать** 1 і 2. — Усіх повирізували.

Попере́ть = попе́рти, напе́рти.

Поперечёркивать = поперече́(і)ркувати.

Попере́чина = д. **Перекла́дина.**

Попере́чникъ = 1. д. **Діа́метръ.**

2. шир, широта́. — **Попере́чника, въ попере́чникѣ** = у ши́р, завши́ршки.

Попере́чный, но = попере́ч(ш)ний (С. Л.), но (С. Пар.), перекові́й (С. Л.), впоперек, упо́перек (С. Ш.), в про́гін, на про́літ. — **Попере́чная поло́ска** (в тканині) — пере́тика. — **П. ни́тки** (в полотні) — пі́ткання.

Поперхну́ться = попирхну́ти ся, питтям — похлину́ти ся. — Пив поспішаючись та як похлинув ся. Чайч.

Попеча́литься = посумува́ти, просумува́ти, пожури́ти ся, прожури́ти ся, потужи́ти. — Засьпіває тай згадає, що він сиротина, пожурить ся, посумує, сидячи під тином. К. Ш.

Попеча́тать = подрукува́ти.

Попече́ніе = дбання́ (С. Л.), кло́піт (С. З. Л.), пе(і)клува́ння (С. Ж.), до́гляд (С. Л.), турбо́та, турба́ция (С. Ш.), стару́нок. — **Попече́ніе имѣть** = пе(і)клува́ти ся, дба́ти, пекти́ ся, турбува́ти ся, упада́ти (коло кого) і д. **Забо́титься.**

Попечи́тель, ница = піклува́льник, ця (С. Жел.), пісту́н, ка (С. Жел.), кура́тор, кукі́бниця. — Куратор шкільної київської округи згодив ся. Кн. — Наша пані про все село кукібниця й жалібниця. Кн.

Попечи́тельный = дбайли́вий, клопотли́вий і т. д. д. **Забо́тливый.**

Попе́чь, ся = попекти́, ся. — Попік собі руки.

Попе́чься, попещи́ся = попіклува́ти ся, поклопота́ти, потурбува́ти ся і т. д. д. **Позабо́титься.**

Попива́ть = попива́ти (часто або потроху); напива́ти ся (частенько).

Попили́кать = 1. поцигика́ти. 2. попіпі́кати (д. **Пили́кать**).

Попили́ть = попили́ти (д. **Пили́ть**).

Попира́ніе = топта́ння. С. Ш.

Попира́ть, попра́ть, ся = 1. топта́ти (С. Ш.), потопта́ти, стопта́ти. — Коли ж сіль утеряє силу... Ні на що не годить ся тоді вона, тільки щоб викинути геть, і щоб топтали її люди. К. Св. п.

2. д. **Одоле́вать** і **Побѣжда́ть.**

Попирова́ть = побенкетува́ти, погуля́ти, побалюва́ти. — Ідіть тепер спочити, а в ночі побенькетуєм разом. Ст. Г.

Попи́сывать = попи́сувати, писа́ти (часами).

Попи́хивать, попиха́ть, попхну́ть = попиха́ти, підпиха́ти, попхну́ти, підпхну́ти.

Попла́вать = попла́вати, попли́вати.

Попла́вить = потопи́ти.

Поплавко́къ = поплавець (С. Жел. З.), деревяний у неводів — галага́н (С. Жел. Аф.). — Вода шумить!... вода гуля!.. На березї рибалка молоденький на поплавець глядить і промовля: лови ся рибонько велика і маленька. Гул. Ар.

Попла́кать = попла́кати, поголоси́ти, порю́мати, порю́мсати і т. д. д. **Пла́кать.**

Поплати́ть, ся = 1. позапла́чувати, повипла́чувати, оплати́ти, ся; припла́ти ся. — Позаплачував усї довги. — Що був винен — скрізь оплатив ся.

2. полата́ти, позала́тувати. — Позалатував усї дірки.

Поплева́ть = поплюва́ти, крізь зуби — почви́ркати.

Поплёвывать = сильо́вувати.

Поплеска́ть, ся = поплю́скати, похлю́пати, ся і т. д. д. **Плеска́ть, ся.**

Поплести́ = поплести́ і т. д. д. **Плести́.**

Поплести́ся = попле́нтати ся, почвала́ти, потягти́ ся, повія́ти ся, попха́ти ся, почала́пати, почеле́пати, потьо́пати ся, потеліпа́ти ся, пошкандиба́ти, поди́бати, потетю́рити ся і т. д. д. **Плести́ся.** — Еней по березі попхав ся і сам не знав, куди слоняв ся. Кот. — Сказав старий і пошкандибав далї. Фр. — Подибала стара мати свою Марину доганять. К. Ш. — Кивне головою і почалапає собі дальше улицею. Фр.

Попле́чье = у́ставка. — І сорочку пошила і уставки повишивала. М. В.

Попло́тничать = помайструва́ти, потесльова́ти.

Поплотнѣть = поміцнїшати, поду́жчати, погла́дшати.

Поплута́ть = поблука́ти, поплу́тати ся. — Поблукавши мій Петрусь, та й до дому знов вернувсь. Кот.

Поплутова́ть = пошахрува́ти і т. д. д. **Плутова́ть.**

Поплы́ть = поплинути́, поплисти́, поплинути́, поли́нути, поли́ну́ти. — Поплив на той бік річки. — Тай замовкла русалонька, в Дніпро полинула, мов пліточка. К. Ш.

Поплѣни́ть = в поло́н, в нево́лю, у бра́н забра́ти.

Поплѣши́вѣть = поли́сіти, пошолуди́віти. — Дурна голова не полисіє, не посивіє. н. пр.

Попляса́ть = потанцюва́ти.

По́плясь = танцюва́ння.

Попо́ва скуфья́, попо́во гуме́нце = д. **Одува́нчикъ.**

Попо́вна = попі́вна (С. З.), дочка попадї удови — попада́нка. — Дівка бранка Маруся попівна Богуславка. н. д. — Хапаєть ся, як попівна заміж. н. пр.

Попо́вичъ = попо́вич, попе́нко, мале — попеня́, син попадї удови — попаде́нко, попадчу́к.

Попо́вскій = попі́вський, попі́в. — Попівські очі має — що зобачить, то взяв би. н. пр. — Попівські очі завидющі. н. пр. — Не мала́ то мирянам журба: попова кишеня порвалась. н. пр.

Попо́вство = попі́вство.

Попо́въ = д. **Попо́вскій.**

Попо́йка = на́пійка, після хрестин — похре́стини, після храмового празника — похра́мини, після змовин — сва́чини і т. д. д. **Пиру́шка** і **Попра́зднество.**

Попола́мъ = попола́м (С. Жел.), на́спіл, на́впіл, (С. Л.), на́піл, на́поли, впіл, пілна́-піл (С. Л.). — **Чуръ попола́мъ!** = цур надво́х!

Попо́лдничать = пополу́днувати.

Попо́лзать = пола́зити і т. д. д. **По́лзать.**

По́ползень = 1. повзу́н, лазню́к.

2. пролаза, проно́за (С. З. Л.), про́йда (С. Л.), і д. **Пройдоха** і **Проны́ра.**

3. пт. Sitta Europea, Serthia familiaris — кова́лик, кова́льчик (С. Жел.), дереволаз (С. Пар.).

Поползнове́ніе = по́тяг (С. Жел.), схи́льність (С. Пар.), хіть (до чого поганого).

Поползти́, попо́лзть = полїзти, поплазува́ти, порачкува́ти і т. д. д. **Ползти́.**

Пополне́ніе = поповне́ння, сповне́ння.

Пополня́ть, попо́лнить, ся = поповня́ти, сповня́ти, виповня́ти, ся, повнїшати, попо́внити, ся і т. д., поповнїти.

Пополнѣть = поповнїти, поповнїшати, погладшати і т. д. д. **Полнѣть.**

Пополоска́ть, ся = пополоска́ти, ви́полоскати, ся.

Пополо́ть = пополо́ти, посапа́ти і т. д. д. **Поло́ть.**

Пополугодно, пополугоди́чно = півріч́но, по пів ро́ку.

Пополу́дни = після пі́вдня.

Попо́льзовать, ся = 1. полїчи́ти, погоїти, ся і т. д. д. **Лѣчи́ть, ся.**

2. покорйстувати ся (С. Л.), поживи́ти ся (С. Л.), пожиткува́ти (С. З.).

Попо́мнить = згада́ти, спамъята́ти, помина́ти. — **Не попо́мни зла́** = не зга́дуй, не помина́й лихом.

Попо́на = попо́на, стар. — ка́па (С. З.). — Коні в капах були при траурі. Маркович. С. З.

Попоро́ть = попоро́ти.

Попо́ртить, ся = попсува́ти, поні́вечити, спога́нити, ся, пошко́дити ся, про їстовне — поснядїти, багато або все — перенівечити, позво́дити і д. **Испо́ртить, ся.** — Лихий доброму попсує. н. пр. — Понівечите зерно, попріє воно, пропаде. Кн. — Сир поснядів. Ман. — Сподівається мабуть дощу, щоб попсував сіно. Лев. В. — Гряд увесь хліб попсував. Кр. — Чого анї міль, анї ржа не попсує. Ст. Л.

Попортня́жить = покравцюва́ти.

Попости́ть, ся, попо́стничать = попо́стити, ся, попо́сникати, попісникува́ти, попісни́ти, ся, в понеділки — попонеділкувати (С. З.). — Іди, небого, не жури ся, попонеділкуй, помоли ся. Кот.

Попо́тчевать = попо́штувати, трунками — почастува́ти (С. З. Л.) і д. **По́тчевать.**

Попра́вка = попра́ва, по́правка (С. Жел.), ла́годження, в паперах — підмітка. — Ти на білеті на що підмітку зробив? Кр.

Поправля́ть, попра́вить, ся = 1. справля́ти (С. Л.), поправля́ти (С. Жел.), ла́годити (С. Л.), ладна́ти (С. Л.), спра́вити (С. Л.), пола́годити, поладна́ти (С. Л.); нала́годити, наладна́ти, наладнува́ти, налашту́вати, трохи — підправля́ти, підпра́вити. — В чужій церкві сьвічок не поправляй. н. пр. — Полагодив віз. — **Попра́вить свой обстоя́тельства, попра́виться въ сре́дствахъ** = підмогти́ ся, розжи́ти ся, призаможні́ти. — **Попра́виться по́слѣ боле́зни** = оду́жати, ви́дужати, ви́чуняти, ви́людні́ти, ви́гуляти ся. 2. виправля́ти (С. Л.), справля́ти, направля́ти, випрямля́ти, ви́правити, ся і т. д.

Попра́здничать, попра́здновать = попразникува́ти, посьвяткува́ти.

Попра́здничество = попразе́н, попра́зник, оддання́ пра́зника, гуля́нка в сей день після храмового сьвята — похра́мини, ра́хта. — Учора храм гуляла, сьогодня похрамини, а завтра похмілля. Кн. — Не можна не випити: учора храмували, а сьогодня рахту справляли. Кн.

Попра́ть = д. **Попира́ть.**

Попрека́ть, попрекну́ть = кори́ти (С. З. Л.), дорі́ка́ти (С. Л.), наріка́ти, докоря́ти (С. Л.), попріка́ти, допріка́ти (С. Л.), вимовля́ти, випіка́ти о́чі, цьвіка́ти у ві́чі, дорікну́ти, попрікну́ти, ки́нути докі́р. — Щодня дорікає йому за ті гроші. — На що ти мене батьком попрікаєш? Кр. — Хазяїн його лає, ще й хазяйка вимовляє. н. п. — Хаїбом годуєте, а очі випікаєте. н. пр.

Попрёкъ = доки́р (С. З. Л.), допрі́к (С. Л.), наріка́ння (С. Л.), дога́на (С. З. Л.), на́падь, на́падок, нападня́, вспомино́к, випіка́ння. — Гіркими сам себе докорами картав, докори жінчини своїми доповняв. К. Д. Ж. — Чи годила б їй і тепереньки, чи мовчала б на її докори. О. Мир. — Кожний день терплю оті випікання.

Попривере́дничать = повередува́ти, покомези́ти ся, похимерува́ти, похиморо́дити.

Попривыка́ть, попривы́кнуть = позвика́ти, попривика́ти, понавика́ти, обгво́втати ся, пообгво́тати ся, огво́тати ся (С. Л.), нави́кнути (С. Л.), зви́кнути і д. **Привыка́ть.** — Та вже вона тут з нами оговталась ся. С. З. — Позвикали пить горілку.

Попривяза́ть = попривъя́зувати.

Попригна́ть = попригна́ти; позагна́ти.

Попридви́нуть = поприсува́ти.

Поприжига́ть = поприпіка́ти.

Поприклеи́ть = поприкле́ювати.

Попримани́ть = поприма́нювати, поприна́жувати.

Поприпо́мнить = понага́дувати, позга́дувати.

Попритворя́ть = попричиня́ти, позачиня́ти.

Попричеса́ть = попричі́сувати, позачі́сувати.

По́прище = 1. д. **Аре́на** 2. по́прище (С. Жел.), стан, шлях. — **П. литерату́рной де́ятельности** = літерату́рне по́ле. — **П. вое́нное** = військови́й стан, військова́ слу́жба. — **П. жи́зни** = вік.

Попрі́иска́ть = пришука́ти; попришу́кувати.

Попріобрѣсть = понабува́ти, понадба́ти.

Попрія́тельски = попри́ятельськи, як при́ятель.

Попро́бовать = спро́бувати, попро́бувати, на смак — покоштува́ти (С. З. Л.), скоштува́ти, посмакува́ти (С. Л.). — Дай панові покоштувати, а він і гамкне. н. пр. — Покоштувавши, сказали: дай Боже і на той рік діждати. Кв. — Набрав води, покоштував — не солона. н. к. Грін. — Сідайте, хоч покоштуйте, яке само. н. к. Грін. — А покоштуй, може соли треба. н. к. — Хведько не вчився: і скоштував березової каші. Гул. Ар. (д. ще під сл. **Испро́бовать**).

Попроси́ть, ся = попроха́ти, ся (С. Л.), попроси́ти, благаючи — поблага́ти, набридаючи — поканю́чити. — Заїхав до її невістки, попрохавсь ночувати. н. к. — **Попроси́ть позволе́нія** = спита́ти ся. — **П. извине́нія** = перепроси́ти. — **Попроси́те ко мнѣ** = покли́чте, запроси́ть до ме́не.

По́просту — про́сто, по́просту.

Попроша́йка = прошак (С. Л.), лабза́, лабзю́к (С. З. Л.). — Він не лабза, під вікнами не ходить, з мозолів живе. Кн.

Попроша́йничать = лабзю́кати, цига́нити, кани́ючити.

Попроща́ться = попроща́ти ся, попроси́ти ся. — Попростили ся, він і пішов. н. к.

Попры́гивать, попры́гать = пли́гати, стриба́ти, підпли́гувати, підстри́бувати, підска́кувати, вистри́бувати, поплига́ти, постриба́ти, поскака́ти.

Попрыгу́нъ, попрыгу́нья = скаку́н, скакуне́ць, скаку́ха, скакелю́ха, стриба́ч (С. Жел.), стрибу́н, стрибуне́ць, брику́н, брикуне́нь, брику́ха (С. Ш.). — Жвавий коник-скакунець доцьвірінькав ся в кінець. Ст. Б.

Попры́скать, ся = побри́зкати, попри́скати, покропи́ти, ся.

Попры́скивать, ся = бри́зкати, кропи́ти (по троху), про дощ — накрапа́ти.

Попрѣва́ть, попрѣ́ть = при́ти, випрі́вати, попрі́ти, ви́пріти.

Попра́тать, ся = похова́ти, ся (С. З. Л.), схова́ти, ся. — Покрав тай поховав у себе. н. к. Ман. — От він ті червінці поховав у скриню. н. к. Грін. — Утікало три жиди, козаків злякались і всі троє де могли раптом поховались. Руд. — Сховались та й попались. н. пр

Поптичьи = поптичому, як пти́ця.

Попуга́й = папу́га. С. Жел.

Попугáичій = папýжин (С. Жел.), папýжний (С. З.). — Атласу папужного 24 локтя. Маркович. С. З.

Попугáть, ся = поляка́ти, ся, пополо́хати, ся, пострахáти, наляка́ти, ся. — Жінка і дїти полякали ся, що це йому стало ся. н. о. Грінч.

Попýдно = пудáми, на пуди́.

Попускáть, попусти́ть = попускáти, допускáти, припускáти, незабороня́ти, потурáти, попусти́ти і т. д. — То ти, дочко, не потурай свекрусї, не мовчи їй. Лев.

Попусто́му, по́пусту = подурно́му, да́рма, дарéмно, на́дурно, вдýрнї, дýрно, задáром, мáрно (д. **Напрáсно**).

Попýтать = поплýтати.

Попутешéствовать = помандрувáти.

Попýтникъ = д. **Подоро́жникъ**.

Попýтный = 1. подоро́жнїй. — Подорожнїй товариш.

2. пого́дний, ходови́й (Ман.). — Потім поїхав назад, ходовий мінї боги вітер послали. Нїщ.

Попýтчикъ, ца = попýтчик, ця (С. Жел.), товáриш у доро́зї. — В дорозї товариш мовний сто́їть за віз шмаровний. н. пр.

Попущáть = д. **Попускáть**.

Попуще́ніе = по́пуск (С. З. Л.), по́пуст (С. Л.), допуще́ння. — А нї смерти, а нї попусту. н. пр. — В убозство попали з божого допущення. Ст. Л.

Попъ = піп, пан-оте́ць (С. З.), ба́тюшка (С Ш.), здр. — по́пик, попо́к, по́понько. — Піп у дзвін, а чорт у макогін. н. пр. — Ївалт миряне! в попа ладану не стало. н. пр. — Спусти ся попоньку на пристіл, то будеш мати що на стіл. н. пр.

Попыла́ть = попала́ти, з шумом — попалахкотїти.

Попыли́ть = попили́ти, поку́ри́ти, попороши́ти.

Попы́рка = д. **Нагоня́й**.

Попыта́ть, ся = попро́бувати, спро́бувати, сїкну́ти ся.

Попы́тка = про́ба (С. Жел.), спро́ба (С. Жел.), стрібу́нок (С. Жел.), замір, за́хід. — Шкода й за́ходу. — **Попы́тка не пы́тка, а спросъ не бѣда́**, н. пр. = спи́ток не вби́ток. н. пр.

Попы́хъ = по́спіх. С. З. — **Впопыха́хъ, съ попыхо́въ** = з по́спіхом, поспіша́ючи, хапа́ючись, по́хапцем, на по́хапцї, ква́плячись, захапа́вшись. — Хапаючись, не знав за що й узятись. — Пакуючись похапцем, багато де чого позабував.

Попѣва́ть = сьпіва́ти, висьпі́вувати.

Попѣ́тушьи = попі́внячи, як пі́вень.

Попѣ́ть = посьпіва́ти.

Попя́лить = порозпина́ти, понапина́ти.

Попя́тить, ся = 1. посу́нути, ся наза́д, позадкува́ти.

2. одступи́ти ся. одрікти́ ся, зрікти́ ся, одмогти́ ся, одпе́рти ся, одцура́ти ся.

Попятна́ть = поплями́ти. — Розійдеть ся про вас не добра слава, поплямить вам повагу вашу чесну. К. Ш. Т.

Попя́тный, у виразї: **„на попя́тный дворъ“** = наза́д, навспа́к (С. З.).

Пора́ = 1. пора́, час, годи́на, доба́ і т. д. д. **Вре́мя**. — Лиха година! — Ой у неділю в обідню годину сам в неволеньку попав ся. н. п. — Нічної доби з неволї втїкали. н. д. — Йшов Глек Петро уже пізненькою добою. А. Могила. — З тії доби, як перший злодій Каїн Авеля забив. І. Г. — **Съ каки́хъ поръ, съ тѣ́хъ поръ какъ** = відко́ли. — Відколи поїхав — і досї нема. Чайч. — Відколи тут живу, — добра не бачу. Чайч. — **Съ э́той поры́** = з сього́ ча́су, відтепе́р. — **Съ тѣ́хъ поръ, съ той поры́** = з того ча́су, з тії доби. — З того часу, як женив ся, я нїколи не журив ся. Кот. — **Съ да́внихъ поръ** = здавна. з да́внього ча́су. — **До си́хъ поръ** = до́сї, ідо́сї, до сьо́го ча́су. — **До тѣ́хъ поръ пока́** = до́ти, по́ки, по́ти. — Поти в руках крутив, поки таки поламав. Чайч. — **До кото́рыхъ поръ** = до́ки, до яко́го ча́су (д. **Доко́лѣ**). — **До поры́ до вре́мени** = до яко́гось ча́су. — **Съ кото́рыхъ поръ** = відко́ли, з яко́го ча́су. — Відколи се така боязка зробила ся? Чайч. — **Поро́ю** = и́нколи, и́ногдї, ча́сом, часа́ми.

2. пора́, час. — Час до дому, час, час і пора! н. п.

По́ра, частїйше мн. **по́ры** = шпа́ра, шпа́ри, про́духи (С. Пар.). Від слова шпара певне йде слово за́шпари — біль в тїлї, переважно в пальцях, від холоду, що мов би заходить в ті шпари в тїлї.

Порабо́тать = поробити, попрацюва́ти. — Поробив трошки та й кинув.

Поработи́тель, ница = поработи́тель, ка. С. Жел.

Порабощáть, поработи́ть = рабова́ти (С. З.), зневоля́ти (С. Ж.), уя́рмлювати (С. Ш.), порабова́ти (С. З.), знево́лити, уярми́ти, зрабова́ти. — Зневолена маса крепаків аж стогнала. Кн.

Порабощéніе = 1. рабовáння (С. З.), зневóлювання, уярмлювання (С. Ш.).
2. невóля, підданство.

Пóравну = рíвно, пóрівну, нарíвно, на рíвні частúни.

Поравня́ть, ся = 1. порівня́ти, зрівня́ти, ся.
2. прирíвня́ти, ся.

Пора́довать, ся = пора́дувати, зра́дувати, ся (С. Аф.), ура́дувати, ся (С. Ш.), звеселúти, ся, обвеселúти, потíшити, порадíти, зрадíти (С. Аф. З. Л.). — Урадується весь мир на землї. н. п. — А зіронька зійшла — усе поле та й осьвітила, а дівчина вийшла — козаченька та й звеселила. н. п.

Порадéть = поклопота́ти, подба́ти, постара́ти ся, попильнува́ти. — **П. кому́** = поклопота́ти за ко́го.

Пораже́ть, порази́ть, ся = 1. д. **Побéжда́ть.**
2. вража́ти, врази́ти; здивува́ти (С. Аф. Л.), зачудова́ти, ся. — По малу-малу, чумаче, грай, не врази мого серденька вкрай. н. к. — Вістка ця тяжко вразила мене. — Я здивований був її красою.
3. уда́ряти, ура́жати, уда́рити, врази́ти (С. Ш.). — Вдарив його в саме серце. — Хай на тебе хороба ударить. н. пр. — Трудно рану гоїти, а не уразити. н. пр.

Пораже́ніе = 1. пора́за, пора́зка (С. З. Л.), пора́жка (С. Ж. З. Л.). — Такая Туркам поразка була. Л. Сам. — **Нанести́ пораже́ніе непрія́телю** = поби́ти.
2. мед. Affectio — ура́за, ура́зка. С. Ш.

Поразбогате́ть = забага́тїти, забага́тшати, розжúти ся (трохи), призаможнїти. — Захотíла вража баба тай забагатїти: підсипала куріпочку, щоб вивела дїти. н. п.

Поразбóйничать = похарцизува́ти.

Поразбóйничьи = по розбíйницьки, по розбишáцькому, по харцúзьки, як розбíйник.

Поразболта́ть = 1. порозбóвтувати.
2. порозбрíхувати, пороздзвóнювати.

Поразбрани́ть = розла́яти, перела́яти (всіх або багатьох).

Поразброса́ть, ся = порозкида́ти, ся.

Поразбры́згать, ся = порозбрúзькувати, ся.

Поразбéжáться = розбíгти ся, порозбігáти ся. — Усї порозбігáли ся — нїкого нема.

Поразведри́ться = розгоди́нити ся (трохи).

Поразвлéчь, ся = розважити, ся (трохи).

Поразвéдать = довíдати ся (по малу).

Поразвéсить = розва́жити, порозва́жувати. — Порозважував на хунти.

Поразвíшать = порозвíшувати.

Поразвязáть, ся = порозвя́зувати, порозя́зувати, ся.

Поразглядéть = розглядíти, роздивúти ся (по малу).

Поразгну́ть, ся = розігну́ти, порозгина́ти, ся.

Поразговори́ться = розбалака́ти, ся (по малу).

Поразгорéться = д. **Разгорéться.**

Поразгрáбить = пограбува́ти.

Поразда́ть = пороздава́ти, набір — розві́рити. — Шинкарь розвірив рублїв на 100. н. о.

Поразда́вить = пороздáвлювати, порозчáвлювати.

Пораздви́нуть, ся = розсу́нути, порозсува́ти, порозсóвувати, ся.

Поразду́мать, ся = 1. поміркува́ти, ся, поду́мати, погада́ти, помізкува́ти, пометикува́ти. — Коли хочеш що казать, то поміркуй, як почать. н. пр. — Я собі поміркувавши і з старою порадившись. К. Х. — Вернись, дочко, вернись, поміркуймо ся, хоч рочок, хоч два у мене покрасуєш ся. н. п.
2. розду́мати, ся (по малу).

Поразднева́ть, ся = пороздягáти, порозбіра́ти, ся.

Поразжéчь, ся = розпали́ти, розпекти́, ся (по малу).

Порази́тельный, но = вражáючий; чудóвий, во, дúвний, дивóзний, дивогля́дний, но (С. Пар.), на дúво, на прóчуд. — Вражаюча вістка. — Вона була чудово гарна. — Та сон же, сон на прочуд дивний мінї приснив ся. К. Ш.

Порази́ть = д. **Пораже́ть.**

Поразлáкомить, ся = розла́сити, розласува́ти, ся (по троху).

Поразлетéться = порозлїта́ти ся. — Порозлїтали ся горобцї.

Поразлéчь, ся = розлягти́ ся, порозляга́ти ся.

Поразли́ть, ся = порозлива́ти, ся.

Поразложи́ть, ся = порозкладáти, ся.

Поразмежева́ть, ся = порозмежóвувати, ся.

Поразмота́ть, ся = порозмóтувати, ся.

Поразмы́слить = д. **Поразду́мать.**

Поразмя́ть, ся = розімня́ти, ся (по малу).

Поразорва́ть, ся = розірва́ти, розідра́ти, розшматува́ти, розшáрпати, розпанáха-

ти, порозрива́ти, пороздира́ти, порозша́рпати, ся і т. д. — Наткнув на пеньок і розідрав штани.

Поразосла́ть, ся = порозсила́ти, ся.

Поразроня́ть, ся = розгуби́ти, порозгу́блювати, ся.

Поразсади́ть = розсади́ти, порозса́жувати.

Поразсказа́ть = росказа́ти, пороска́зувати.

Поразсмотре́ть, ся = розгляді́ти, розди́ви́ти, ся (по малу).

Поразста́вить = розста́вити, розстанови́ти, порозставля́ти, порозстановля́ти.

Поразсуди́ть = д. **Поразду́мать 1.**

Поразсѣдла́ть, ся = розсїдла́ти, порозсїдлувати, ся.

Поразсѣ́сть, ся = розсїсти, ся; порозсїда́ти ся.

Поразузна́ть = ви́знати, розізна́ти, ви́відати, повиві́дувати, повизнава́ти, порозпи́тувати.

Поразшата́ть = розхита́ти, розго́йдати (трохи).

Поразшевели́ть = розворуши́ти (трохи).

Поразъѣ́хаться = розъїхати ся (трохи).

Пора́нить = пора́нити, пора́зити, ура́зи́ти (С. Л. Ш.). — Трудно рану гоїти, а не уразити. н. пр.

Пораскида́ть, пораски́нуть, ся = розки́дати, розки́нути, порозкида́ти, ся.

Пораскла́сть, ся = порозкла́дати, ся.

Пораскле́ить, ся = порозкле́ювати, ся.

Пораскова́ть, ся = розкува́ти, ся (по малу).

Порасковыря́ть = розколупа́ти (трохи).

Пораскорми́ть, ся = розгодува́ти, ся (по малу).

Пораскра́сть = порозкрада́ти.

Пораскроши́ть = розкроши́ти (по троху).

Пораскупи́ть = розкупи́ти (по троху), порозку́плювати, порозкупо́вувати.

Пораспили́ть = розпиля́ти (по малу), порозпи́лювати.

Поаспи́ть, ся = ви́пити, розпи́ти, ся (по малу), повипива́ти. — Молод козак розпивсь, розгуляв ся. н. п.

Пораспиха́ть = порозпиха́ти.

Пораспложи́ть = порозво́дити, порозпло́жувати.

Пораспозла́ться = порозла́зитн ся.

Пораспоро́ть, ся = розпоро́ти (трохи), порозпо́рювати, ся, попоро́ти ся.

Пораспрода́ть, ся = розпрода́ти, ви́продати, попро́дати (по малу), попродава́ти, повипро́дувати, порозпро́дувати, ся.

Пораспроси́ть = розпита́ти, ви́питати, перепита́ти, допита́ти ся. — Кого я люблю, принеси Боже! Ой хоч не його, то товариша його, перепитаю за здоровъячко його. н. п.

Пораспря́чься = розпрягти́ ся (по малу).

Пораспуга́ть = розполо́хати.

Пораспусти́ть = розпусти́ти (по малу), порозпуска́ти.

Пораспу́тать = розплу́тати (трохи або по малу).

Пораспу́хнуть = розпу́хнути (трохи).

Порастаска́ть = розтаска́ти (по троху), порозта́скувати.

Пораствори́ть, ся = розчини́ти, ся (трохи).

Порастера́ть = порозгу́блювати.

Порастолсте́ть = погла́дшати (трохи).

Порасточи́ть = помарнува́ти, розтри́нькати, проци́ндрити (по троху) і т. д. д. **Расточи́ть.**

Порастра́тить = д. **Растра́тить.**

Порастрево́жить, ся = розтурбува́ти, потурбува́ти, стурбува́ти, ся (трохи).

Порастыкать = понатика́ти, понастро́млювати.

Порасхи́тить = розкра́сти, порозкрада́ти (по троху).

Порасходи́ться = розійти́ ся, розходи́ти ся (по малу).

Порасхолоди́ть = розхолоди́ти (по троху).

Порва́ть, ся = порва́ти, подра́ти, ся, поде́рти, ся (С. Л.), пошарпати (С. Л.), на шматки — пошматува́ти (С. Л.), пошматкува́ти, пошмата́ти, вздовж — розпана́хати, попана́хати, багато — перешарпати, перешматува́ти, ся. — Порубав, пошматав, тай кинув у полї. н. к. — Вітер пошматував вітрила. Чайч. — Штани в його полатані, подрана свитина. Як.

Поребя́чески = по дїтськи, по дитинячи, по дїтя́чи, як дїти.

Поревѣ́ть = поревти́.

Порей, рос. Allium Porrum L. = по́ра, прас, пра́ж. С. Ан. (Частїйше вживаєть ся слово прас).

Поржа́вѣть = поржа́вити, поиржа́вити.

Порисова́ть = помалюва́ти; порисува́ти.

Порисова́ться = похизува́ти ся, похвасува́ти, похвесюва́ти, похвидлюва́ти. — Захотїло ся вам похизувати ся в моєму кобеняку. Номис.

По́ристый = подїркуватий, си́товий.

Порица́ніе = ганьба́ (С. Аф. З. Л.), га́на, нага́на, дога́на (С. З.), гу́дїння, осу́да,

опоро́ка. — Ні хвальби, ні ганьби я не спля́таю. К. Ш. — Догана мудрого більше сто́їть, ніж похвала дурного. н. пр. — На маю роботу я зроду не чув гудіння. Кн. — За се ді́ло на мене опороки не буде. Лев.

Порица́тель, ница = гудій, ка, огу́дич, розгу́дець.

Порица́ть = гу́дити (С. З. Л.), га́нити (С. З. Л.), ганьби́ти, ганьбува́ти, цихвирува́ти. — Хвалячи продати, а гудячи купити. н. пр. — Свого ледачого не хвали, а чужого доброго не гуди. н. пр. — Попів гудьмо, а з попами будьмо. н. пр. — Так недотепа неборак ганьбує те, чого не знає і думає, що добре так. Б. Г. — А Іван козак звичайний обох їх не ганив. К. Ш. — Не чуєш, як тебе я ганю, Зевес! і усом не моргнеш. Кот. (Д. ще під сл. **Охуждáть**).

По́рка = хло́ст, хло́ста. — Хлосту дати. С. З. — Задали йому хлости, засипали березової каші. Кн. — Хлосту своїм школярам дяк завдавав що суботи. Кн.

По́ровну = д. **По́равну.**

Поровня́ть, ся = д. **Поравня́ть, ся.**

Поро́гъ = 1. поріг, здр. поріжок (в будові, в греблі, в млині), в сінях — сіне́шний поріг. Лев. — На порозі спіткнула ся. — Тільки переступила через поріг.

2. поріг, частійше мн. поро́ги (стяга каміння через річку), забо́ра (стяга каміння до половини річки або й дальше, але з проходом), виступ на порогах — ла́ва, тихе місце на порогах — о́дміть. Аф. — Бъють пороги, місяць сходить, як і перше сходив. К. Ш. — На Кодацькому порозі чотири лави: Проска, Гострепька, Вишнякова і Мишина. Аф.

Поро́да = плід, поро́да, поріддя, поріддя, породіння, рід, стан, зневажливо — ко́дло (С. З.). — Добра порода та лиха врода. н. пр. — Свині не тутешні, доброго стану, буйні. Кн.

Поро́дистый = поро́дистий (С Жел.), раси́стий, до́брого пло́ду.

Породи́ть = д. **Порожда́ть.**

Породни́ть, ся = поріднити, ся, породичáти ся, породáти ся, через шлюб — посвоїти ся. — Варфоломей каже, що він поріднив ся з Тарасом. Кн. — Бо мають там селитьби, бо породичали ся з татарами. Чайч.

Порожда́ть, породи́ть, ся = 1. порожáти, породи́ти, ся, сплоди́ти (С. З.). — Породила мене мати у високих у палатах. К. Ш. — Породила тая удівонька хорошого сина. н. п. — Дітей з жоною своєю сложених. Л. Сам.

2. твори́ти (С. Ш.), витворя́ти, у(в)чиня́ти, чини́ти, утвори́ти, вчини́ти, сплоди́ти, що лихе — ко́їти, зко́їти, ся (С. З.). — Роскіш творить біль: як приходить — смакує, як виходить — катує. н. пр. — Ті причини сплодили ворожі відносини російської критики до творів Шевченка. Кн.

Порожде́ніе = рід, плід, поріднá і т. д. д. **Поколе́ніе** і **Пле́мя.** — Значить ся, Рувим був порідня Лії? Кр.

Порожмя́, порожнёмъ = порожняко́м, впорожні. С. Жел. З. — Вони приїхали порожняком. С. З. — Ні з чим до млина, впорожні до дому. н. пр.

Поро́ж(зд)нить, опоро́ж(зд)нить = д. **Опора́жнивать.**

Поро́знить = різни́ти (хвальшивити в гуртовому співанні).

Поро́знично = на́різно.

По́розно = ріжно, на́різно, окро́ме, осо́бо, з'осо́бна. С. Л. — Вже на дворі пізно — розійдемось різно. н. п. — Гуртом дешевше, а нарізно дорого.

По́розъ = кнур (д. **Кабáнъ**).

Порои́ться = позроювати ся. — Бджоли вже позроювали ся.

Поро́къ = 1. поро́к.

2. ва́да і т. д. д. **Недоста́токъ 2.** — Одна у його вада, що трохи картавий. Лев.

Поро́мъ = д. **Паро́мъ.**

Порони́ть, порона́ть, ся = 1. повали́ти, звали́ти, ся; попáдати, покоти́ти, ся, посипати ся.

2. погуби́ти, ся.

Пороптáть = поре́мствувати.

Поросёнокъ, поросёночекъ = порося́, порося́тко, паця́, паця́тко, кабанчик — порося́к, пацю́к (С. З.), свинка — порося́чка, мн. — порося́та, па́ці, пацюки́ (С. З.), більшиньке — пі́дсвинок, властивий поросяті — порося́чий, пацю́чий, мъясо — порося́тина, паця́тина (С. З.). — Не до поросят свині, коли її смалять. н. пр. — Як годований підсвинок. К. Х. — Неборачок пацятинку їв. н. п.

Пороскóшествовать, пороскóшничать = пороскошувáти.

Поро́слый = заро́слий, буръянами — буръянувáтий, очеретом — очерéтуватий.

По́рость = 1. чагáр, чагарни́к, чагарí, кущí, молодни́к. — 6 у мене топорець гострепький, той висíче чагар густенький. н. п. Б.

2. па́молодь, па́молодок, па́рост, па́росток, па́гонець і т. д. д. **О'тпрыскъ.** — І дерево якусь надію має, хоч зрубане, ще мислить зеленіти і паростки пускає мо-

лодиї. К. І. — А од коріння тихо-любо зелені паросте ростуть. К. Ш. — Твій рід розмножить ся на сьвітї і памолодь кругом тебе рости ме. К. І.

Поростáть, поростú = поростáти, зарастáти, поростú, зарастú. — І в тій у ямі як на те трава зелена поросте. К. Ш. — Заросли шляхи тернами. К. Ш.

Поростú, порóсть = поростú.

Поросáтина = поросáтина, пацáтина (д. під сл. **Поросёнокъ**).

Поросáчій = поросáчий, пацю́чий (д. під сл. **Поросёнокъ**).

Поротозѣйничать = половúти ґáви.

Порóть, ся = 1. (**распорóть**) — порóти, роспорóти, ся. — Пошила не так — треба пороти. — Недавно зашила, а воно роспоролось.

2. (**отпорóть**) — бúти, вúбити різкáми, шпáрити, вúшпарити, одчухрáти, від-(од)шмагáти.

3. (**напорóть**) — брехáти, плéсти, верзтú, набрехáти і т. д. — **Порóть дичь** = дурнúцю плести, теревéні прáвити і т. д. д. **Ахинéю нести, Вздóръ городúть.** — **Порóть горя́чку** = д. під сл. **Горя́чка.**

Пороховни́ца = порохівни́ця, порошни́ця, ладівни́ця.

Пороховóе дéрево, Rhamnus Frangula L. = д. **Крушúна.**

Пороховóй = пороховúй. — **П. магазúнъ, пóгребъ** = порохóвня. С. Жел.

Пороховщúкъ = порохівни́к.

Пóрохъ = пóрох, зерно — порошúна. С. З.

Порóчить = гáнити (С. З.), ганьбúти, ганьбувáти (Ос.), неслáвити і д. **Безчéстить** і **Порицáть.**

Порóчный = грíшний, ганéбний.

Порошúть = порошúти, мотрóшити. С. Жел.

Порошни́ца = д. **Пороховни́ца.**

Порошóкъ = порошóк, трухлявого дерева, пурхавки або гриба бздюхи — порохня. С. Л.

Пóрта = двір турéцького султáна.

Пóртить, испóртить, ся = псувáти, ся (С. З. Л.), псýти ся (С. З.), нївечити, ся (С. З. Л.), паскýдити, ся, гайнувáти, ся (С. Л.), шкóдити, ся (С. З. Л.), казúти, про чоловіка — ледащúти, нїчкéмнїти, собáчити ся, в роботї, тратячи багато знадібку — перевóдити, ріжучи що — крéмсати, чикрúжити, про яйця та де-які иньші їстовні речі — притухáти, про рибу і мъясо ще — дýху набірáти ся, д. ще під сл. **Испóртиться.** — Цап у городї капусту псує. Кот. — Родителї його нї в чім ладу не знали, опріч у тім, що вдвох усяк його псували. К. Д. Ж. — Хоч займає, не займає, нехай не цїлує, нехай мого біленького личенька не псує. н. п. — Не їсть, тільки нївечить хлїб сьвятий. — Одна паршива вівця всю отару паскудить. н. пр. — Поню хав: еге! риба моя духу набірає ся. Кн.

Порткú = спíдні (штани).

Портмонé = гаманéць, гаманóк, калúтка, складничóк (Ман.). — І в моїм гаманцї шагренóвім було цїлих 15 рублїв. Сам.

Портнúя, портнúха = 1. швáчка (С. З. Л.), швáля, мóдниця. — Вона швачка й прачка, дотепна дівка. Кв.

2. кравчúха. С. З.

Портнóй = кравéць (С. З. Л.), здр. — крáвчик (С. Л.), жінка його — кравчúха (С. З.), син — кравчéнко, дочка — кравцівна. — **Портнúхъ дѣлъ мáстеръ** = кравéць. — **Портнóе мастерствó** = кравéцство. — Кравець крає, як сукна має. н. пр. — Вражі кравцї не вгодили і жупана вкоротили. н. п. — Закликають вони тодї всїх кравцїв, всїх швачок — шити ті плаття. н. к. — Одежі собї понашиє, та й кравцям платити не хоче. Ал. Ск.

Портнúженіе, портнúжество = кравéцство. — Швець знай своє шевство, а в кравецство не мішайсь. н. пр. Кр.

Портнúжескій, портнúжный = кравéцький. С. Л.

Портнúжить = кравцювáти (С. Л.), швачкувáти.

Портовóй = портовúй.

Портомóй = прач, прачкáр.

Портомóя = прáчка.

Портрéтъ = патрéт (С. З.), парсýна.

Портсигáръ = цигáрник, цигáрниця.

Портулáкъ, рос. Portulaca oleracea L. = сóсонка (С. Ан.), блóшки (С. Пар.).

Портупéя = пéревісь. — Через плече висить срібна перевісь. Груш.

Портфéль = листóвня (С. Жел.), тéка (С. Ш.). — Который то лист у моїй коморцї, у листовнї. Якимович. С. З. — Послї 1846 року Шевченко не випустив нї одної поеми з своєї теки. К. Х.

Портъ = прúстань, порт.

Порты = д. **Порткú.**

Портúнка = онýча, онýчка. С. З. Л. — За онучу та збили бучу. н. пр. — Гей будем браття та китайку драти, та в онучах топтати. н. п.

Портяно́й = полотня́ний (з грубого полотна).

Порубéжіе, порубéжье, порубéжный = д. **Погранúчіе, погранúчный.**

Пóрубень = облáвок, облáвка. С З. — Тую галеру за мальовані облавки брали. н. д (д. під сл. **Бортъ**).

Порубúть = порубáти, цюкаючи — поцю́кати, на шматки — порозрýбувати, порозтинáти, пошматáти, пошаткувáти (мов капусту шатківницею). — Порубав, пошматав, тай кинув у полї. н. к. — Гей вимайте ножі гострі, дїти, пошаткуйте на шматки зрадницю. Ст. С.

Порýбка = пóруб (Сп.), рубáння, рýбанка (С. З.).

Порубщúкъ = рубáч. С. Жел. — Гура! кричать рубачі при кождім упадку лїсового велетня. Фр.

Поругáніе = порýга, нарýга. С. З. Л. — Щоб Бог не давав Украïну на позор та поругу невірних. н. д. — Віри своєї християнської на поруґу не дайте. н. д. — Сьвяте наше жидові на поруґу віддають. І. Г. — Щоб було ти лучче пропав, чім бачити мене у такій наругї. Кв. — Чернецький спалив Суботів і казав на паругу викинути кістки Хмельницького. Бар. О. — Покинув нас на сьміх людям, в наругу сусїдам. К. Ш. — Щоб над церквами нашими не було наруги. Кн.

Поругáть, ся = полáяти, ся. С. З.

Порýка = 1. порýчник (С. Жел. Пар. Ст. Л.), зарýчник (С. Жел.), ручúтель, ка (С. Жел.), рукоїмця (Б. Н.). — Без поручника не дам грошей. Лев. — Рукоїмця, который ручить ся за кого, повинен виплатити за того. Б. Н.

2. порýка (С. Жел. Пар. Ст. Л.), зарýка (С. Л. Жел.), запорýка (С. Пар.), рукоє(ї)мство (Ст. Л.). — Таковий маєть наперед по собі поруку або рукоємство дати. Ст. Л. — Чого треба хранити в рукоїмстві? Б. Н.

Порýсски = по росийськи, по москóвськи, по москóвському, як росияне, як москалї, як у москалїв. — Яременко в пикутиче, по московськи лає. К. Ш.

Порусѣть = порусявiти, побiлявiти.

Поручáть, поручúть, ся = приручáти, уручáти (С. Ш.), поручáти, припоручáти, приручúти (С. З. Л.), уручúти (С. Л. Ш.), припоручúти, поручúти, ся. — Покидаєш мене, серденятко моє, та кому ж приручаєш? Приручаю тебе, серденятко моє, та єдиному Богу. н. п. — Живе він і поручають йому до рук ключі. н. к.

Поручéйникъ серпообрáзный, рос. Falcaria Rivini Host. = різáк, різáчка, серпорiз, сокирки́. С. Ан.

Поручéніе = припорýка, поручéннє. С. Жел. — Начальство посилало його з припорукою в справах більшої ваги. Лев. В. — Справив я попову припоруку: купив вина, ладану... Кн.

Пóручень = пóруччя, пóручі, пóручнї (С. Л.).

Порýчикъ, ца = порýчник, ця. С. Жел.

Поручúтель, ница = д. **Порýка 1.**

Поручúтельство = д. **Порýка 2.**

Поручúть, ся = 1. д. **Поручáть, ся.**

2. д. **Ручáться.**

Порýчичiй = порýчникiв.

Пóручъ = 1. д. **Пóручень.**

2. нарáквиця, нарáквицї (короткі рукави у сьвященика).

Порфúра = багряни́ця. — А з шкур їхніх собі багряницю пошив. К. Ш.

Порфирорóдный = царського́ ро́ду.

Порхáть, порхнýть = пýрхати (С. Л.), пурхнýти.

Порхъ! = пýрх!

Пóрцiя = пай (С. Л.), пайóк (С. Л.), пáйка (на пр. хлїба або що), пóрция (горілки).

Пóрча = 1. псувáння, нiвечиння, нiвець, шкóда (С. Л.), попсувáння, їпса, порýха. — За попсування межі „Руска правда“ присуджувала до тяжкої кари. Кн. — Вона своїм відьомським звичаєм і накоїла лиха: показала їпсу на нашій корові. Кн.

2. подiя (С. З.), чáри, урóки (С. Ш.). — Тьфу! уроки на сороки, а помисли на коромисли. н. зам. — Занедужала, мабуть від уроків.

Пóрченный = 1. зо(і)псóваний, попсóваний, знiвечиний, понiвечиний, спаскýжений; зледащiлий, поледащiлий, розледащiлий (д. **Испóрченный**).

2. причúнний, з'урóчений. — Й сама не зна, бо причинна, що такеє рóбить. К. Ш.

Пóршень = смок, цмок, шпúндель. (Перші два слова вживають ся переважно в знач. цїлого пристрою).

Пóры = д. **Пóра.**

Порывáть, ся = рвáти, ся, порúвати, ся (С З.), сїкати ся. — До шаблї порываючи ся. С. З.

Порывистость = рвýчість. — Все дїло попсувала рвучість його; треба було не зразу, а помалу.

Порывистый = рвучкúй, рвачкúй (С. Л.), бурхлúвий, (С. Л.), менше — хвисткúй, порськúй, дуже сильний і раптовий — нагáльний. — Рвачкий вітер. Ман. — Вітер такий рвучкий, що й віяти не можна. Кн. — Вітер — як на те — рвучкий такий: оце як рвоне, аж млин затріщить. Кн.

Порывъ = порúвання, зáпал, вітру — бýрхання. — На все у його саме порыван-

ня, сьогодня візьметь ся, а завтра кине, та за друге. Кн.

Порыга́ть = поблюва́ти, порига́ти.

Порыда́ть = порида́ти, поголоси́ти.

Порыжѣ́ть = порудї́ти.

Порыска́ть = побі́гати, погаса́ти, поганя́ти.

Порыть, ся = пори́ти, покопа́ти, ся.

Порыча́ть = погарча́ти.

Порѣдѣ́ть = поріді́ти, пор|і́дшати (С. З.), поріді́шати, зрі́днути. — Золото моє, срібло! Я до його, а воно й зрідло. н. пр.

Порѣзать, ся = поріза́ти, уріза́ти, ся (С. Ш.), покра́яти (С. Л.), на дуже дрібні шматочки — покроши́ти аби-як — почикри́жити, на шматки — пошматува́ти (С. Л.), великими шматками — побатува́ти, на дїтській мові — почи́кати.

Порѣзви́ться = попустува́ти, пожирува́ти, побасува́ти. — А як десять лїт поба сували, то й ноги повідкидали. К. Х.

Порѣзъ = поріза́не (місце), ура́за, ура́зка (С. Ш.).

Порѣ́чный = надрі́чний.

Порѣчье = надрі́ччя.

Порѣши́ть = покла́сти (С. З.), нава́жити ся. — І поклав у першу неділю сватів засилати. М. В.

Порѣ́шня = д. **Вы́дра.**

Порябѣ́ть = порябі́ти.

Порядо́ть = д. **Подряди́ть.**

Поря́дкомъ = 1. в поря́дку, по поря́дку, як слїд, по ряду́. — Роскажи усе по ряду. К. Ч. Р.
2. до́бре, дово́лї, до́сить, чима́ло.

Поря́докъ = поря́док, пора́док (Прав. С. З.), лад, ряд, роспоря́док. — Вже не той порадок ведеть ся. С. З. — Що-ж робить, коли ладу немэ. — Але дарма ждати ладу, де зняла ся чернь на зваду. Мова. — На Русї був зовсїм иньший лад демократичний. Бар. О. — Добрий вечір, нене, чи є лад без мене? чи застеляні столи... н. п. — Завтра поставаймо таким самим роспорядком. Кр. — **Попоря́дку** = д. **Поря́дкомъ 1.** — **Въ поря́дкѣ вещей́** = як во́дить ся, як годи́ть ся, як слїд, як звича́йно. — **Приведе́ніе въ поря́докъ** = порядкува́ння. — **Привести́ въ поря́докъ** = упорядкува́ти (С. Ш.), ула́годити, ула́дити (С. Ш.), уладна́ти (С. Ш.), припоряди́ти, ушикова́ти (С. Ш.), напосу́дити. — **П. въ боево́й поря́докъ** = ушикова́ти (С. Ш.).

Поря́дочно = до́сить, дово́лї, чима́ло; добря́че, не згі́рше.

Поря́дочный = поря́дний, пу́тнїй (С. Л.), путя́щий (С. Л.), годя́щий, добря́чий, не згі́ршний; чима́лий (С. Л.). — Як не послухати? Чоловік заможний, порядний. Лев. В. — Підніс мінї порядну чарку горівки. Фр. — Та й хазяйство ми таки поряднее мали н. к. — От їдуть із ярмарку двоє господарів, у кожного віз порадний, воликів по парі. Руд. — Хоч би то путящий чоловік був отой Розумовський, а то зовсїм ледащо. н. о. — Округ хутора годящий вал. К. Ч. Р. — Одщитав чимало грошей. н. о. — Викохав вас, вигодував, виросли чималі. К. Ш.

Поряжа́ть, поряди́ть, ся = д. **Подряжа́ть.**

Посади́ть, ся = 1. посади́ти, посадови́ти, ся (Ос.), посїсти. — Посадовив його на дзиґлику. — Посадовили гостей. — Зібрали ся, як слїд, посїли, гомонять. Б. Г.
2. посажа́ти, посади́ти, дальше одросток — відсади́ти, чимало — засади́ти. — Посажу коло хатини на спомин дружинї і яблуню і грушечку на спомин єдиній. К. Ш. — **Посади́ть ну́говицы** = приши́ти ґудзики. — **Посади́ть пла́тье** = вкороти́ти, поу́зити оде́жу (свиту або що).

Поса́дка = сажа́ння.

Поса́дникъ, ца = поса́дник, ця.

Поса́дскій = місте́чко́вий.

Поса́дъ = місте́чко.

Посаже́нно = сяжня́ми, на сажнї, в сажнї, з са́жня. — Складати дрова в сажнї. — Платити з сажня.

Посаже́нный, ное = сажньови́й, сажньо́ве́.

Посажёный, ная, у виразах: **п. оте́цъ, п. мать** = поса́джений ба́тько (С. Жел.), голова́тий ба́тько, поса́джена ма́ти, голова́та. — **Быть посажёнымъ, ною** = батькува́ти, матерува́ти, за ба́тька, за ма́тїр бу́ти. Пр. д. під сл. **Мать** і **Оте́цъ.**

Поса́ливать, посоли́ть = соли́ти, посо́лювати, посоли́ти.

Поса́ливать, поса́лить = са́лити, виса́лювати, ялозити, наса́лити, наялозити.

Посапо́жничать = пошевцюва́ти.

Посби́ть = позбива́ти (багато), зби́ти (трохи).

Посброса́ть = поскида́ти.

Посбы́ть = збу́ти, позбува́ти.

Посвари́ть, ся = нава́рити, понава́рювати, зва́рити, ся.

Посва́тать, ся = посва́тати, ся, ви́сватати.

Посвезти́ = позво́зити.

Посверли́ть = повертіти, попровірчувати. — Повертів дірки у дошці. Чайч.

Посвести́, посве́сть = звести́, позво́дити.

Посви́нски = по свинячому, як свиня́. — Живе як свиня. — Це вже не по людськи, а, вибачайте, по свинячому.

Посвидѣ́тельствовать = 1. посьві́дчити (С. З.), посьвідкува́ти, посьвідува́ти. — Ударив — то правда, але щоб вас подря́пав, того я посьвідчити не можу. Фр.

2. посьві́дчити, у кни́ги заве́сти.

Посвидѣ́тельствованіе = посьві́дчення.

Посвирѣ́пствовать = полютова́ти, пролютова́ти.

Посвиста́ть = посвистіти.

По́свистъ = свист, ви́свист, по́свист. — Привчай коня до себе посвистом. Кроп.

Посви́стывать = висви́стувати.

Посви́ть = зви́ти, змота́ти, сплести́ (трохи), позвива́ти, позмо́тувати, позплі́та́ти.

Посвоево́льничать = посвавóлити.

Посво́йски = по сво́йому, понаськи, понáському. С. Л.

Посво́иться = посвоїти ся.

Посволо́чь = зтягти́, позтяга́ти.

Посвороти́ть = зверну́ти (трохи).

Посвора́чивать = позгорта́ти.

Посвы́кнуться = зви́кнути до чо́го (по малу).

Посвѣ́жѣть = посьвіжі́ти.

Посвѣти́ть = посьвіти́ти, присьвіти́ти.

Посвѣтли́ть = ви́яснити.

Посвѣтлѣ́ть = посьвітлі́ти, посьвітлі́шати, поясні́ти, на дворі — ви́яснити ся, обви́днїти, осьві́нути, про волосся — порусі́вíти, побіля́вíти. — Нехай вияснить ся — бач як нахмарило. н. пр. — Трохи обвидніє — тоді й поїдемо.

Посвѣ́чивать = сьвіти́ти, висьві́чувати, вили́скувати.

Посвяза́ть, ся = позвя́зувати, повъяза́ти, ся.

Посвяща́ть, посвяти́ть, ся = 1. посьвяща́ти, висьвя́чувати, посьвятíти, ви́сьвятити, ся (С. Л.). — Посьвятили паски. — Висьвятив ся на попа.

2. призначáти, покладáти, призна́чити, покла́сти, відда́ти, присьвятíти ся (С. Л.). — Усе життя своє призначив на це дїло. — Коли просьвятивсь на дїти, то набереш ся з їми мороки. С. Л.

3. присьвящáти, присьвятúти. — Найкращу свою поему присьвятив він Григоровичу.

Посвяще́ніе = 1. посьвяче́ння, посьвящéння, висьвяч(щ)éння.

2. посьвя́та, присьвя́та.

Посгла́зить = з'уро́чити.

Посгни́ть = погни́ти, потру́хнути, позгнива́ти.

Посгнóить = погноїти.

Посгрести́ = позгрiба́ти, позгорта́ти, позгрома́жувати.

Посдви́нуть ся = позсува́ти, ся.

Посдира́ть = поздира́ти, про кожу то-що — пообшму́льгувати, пошму́гляти, пообшмóргувати. — Біле тїло козацьке коло жовтої кості пошмугляло. н. д.

Поселе́нецъ = поселéнець, осéльник, перший — оса́дчий.

Посёлокъ = сельце́, хутїр, ви́селок.

Поселе́ніе = 1. посíлля, осéля (С. Л.), селитьба (С. З. Л.).

2. заслáння, поселéнїє (на Сібіру).

Поселúть, ся = д. **Поселя́ть, ся.**

Посе́льски = по сїльськи́, по сїльсько́му, як в сéлах.

Поселяни́нъ, поселя́нка = селяни́н, селю́к, селя́нка, селю́чка (С. З.). — Знайшлись люди, котрі просту селючку Марусю, як рідну сестру, до серця пригорнули. К. Х.

Поселя́нскій = селя́нський.

Поселя́ть, поселúть, ся = селúти, ся, оса́жувати (С. З. Л.), оселúти, ся (С. Л.), поселúти, опоселúти, ся, обселúти, оса́дúти, ся (С. З.), осїсти, окукóбити ся. — Мусїли тут оселити ся, відбувши кару. Кн. — Грунтів у його багато, знатиме де вас опоселити. Кр. — Батько мій був з найперших сїчовиків, що осадились кошем на Чортомлику О. Ст. — Брюлов гадав осадить хутір на березі Дніпра. Кн. — Заманyло ся їм окукобити ся в отсій пустині. Кн.

Посердúться, посердча́ть = посéрдити ся, порéмствувати, погнівати ся.

Посеребри́ть, ся = посрібни́ти, ви́срібнити, посрібрíти ся.

Посжига́ть = попалúти, поспа́лювати.

Посивѣ́ть = поси́віти, поси́зіти.

Посидѣ́лка = д. **Сидѣ́лка.**

Посидѣ́лки = вечерни́цї (С. Аф. З. Л.), рано удосьвіта — дóсьвітки (С. Аф. З.), у день — одéнки (Под.), на короткий час — посиде́ньки, хата, де збірають ся на досьвітки — досьвітчáна хáта, хазяйка — досьвітчáна мáти (С. Аф.). — Ой не ходи, Грицю, тай на вечерницї, бо на вечерницях дівки чарівницї. н. п. — По досьвіт-

ках не ходив та й не волочив ся. н. п. — Прийшла до вас на посиденьки.

Посидѣть = посиді́ти.

Посизѣть = посиза́ти.

Посильный, но = посильний, по си́лї, під си́лу, як посилля (С. Л.), по змо́зї. — Роби, сину, як посилля. С. Л.

Посильнѣть = поду́жчати, поможні́ти.

Посинѣть, ся = посини́ти, ви́синути, ся.

Посиннѣть = посинї́ти.

Посиро́тски = як си́роти.

Поскабливать = пошкрі́бувати.

Поскакать = поскака́ти, постриба́ти. — І пострибала через двір у поле. К. Ш.

Поскитáться = поблука́ти, потиня́ти ся.

Поскласть = поскладáти, в копиці — покопи́ти (Ман.). — Як в стїжечки поскладаєм, по козацьки погуляєм н. п. — Покосили, погребли, а покопити — нї. н. пр.

Посклеѣть, ся = скле́їти, поскле́ювати, ся.

Поскобли́ть = пошкребти́, пошкрома́дити.

Поскользáться, поскользну́ться = посковза́ти ся, поковза́ти ся, підско́взувати ся, посковзну́ти ся (С. Л.), поковзну́ти ся, осковзну́ти ся, послизну́ти ся (С. З.), підсковзну́ти ся (С. Л.). — На льоду посковзнув ся і упав.

Поскóнина = полотно́ товсте́.

Поскóнный = коно́пляний, пло́скінний.

Пóскопь = коно́пля, пло́скінь (д. **Конопе́ль**).

Поскóнникъ, рос. Eupatorium cannabinum L. = сїда́ч, сїда́ш. С. Ан.

Поскопáть = скопáти, поско́пувати.

Поскопи́ть, ся = зібра́ти, назбира́ти, ся.

Поскорбѣть = потужи́ти, посумува́ти.

Поскорѣе = скорі́ше, мерщій (С. Л.), швидче, метчій, хутчій. — І зняв шапочку швидче всїх, поклонив ся він нижче всїх. н. п. — Біжи мерщій.

Поскрёбки = ви́с(ш)крібки, ви́гребки.

Поскрёбокъ, поскрёбышъ = ви́шкрібок.

Поскрежетáть = поскреготáти.

Поскрéсть = пос(ш)кребти́, пошкря́бати, пос(ш)кома́дити.

Поскриви́ть, ся = покриви́ти, ся.

Поскри́пывать = вискри́пувати. — Їдуть вози, вискрипуючи. н. п.

Поскрипѣть = поскрипі́ти, поскри́пати, порипі́ти, порипати.

Поскройть, ся = зкро́їти, ся, понакро́ювати.

Поскупи́ть, ся = поску́плювати, поскупо́вувати, ся. — Поскуповував усе, що треба.

Поскупи́ться = поскупи́ти ся, пошкодува́ти.

Поскупѣть = поскупі́ти, прискупі́ти.

Поскучáть = понудьгува́ти.

Послабле́ніе = осла́ба, пі́льга, поле́гкість, по́пуск, по́пуст, ро́зпуст і т. д. д. **Облегче́ніе** і **Побла́жка**. — Дали людям попуст, а вони й кинули ся до гульні. Кн.

Послабля́ть, послáбить = 1. попуска́ти, попусти́ти. — Попусти трохи вірьовку.

2. пільгува́ти, попуска́ти, потура́ти, попільгува́ти, попусти́ти і т. д. д. **Облегча́ть** і **Побла́жать**. — Віри християнської у поругу не дайте, жидівському шабашу не пільгуйте. н. д.

Послане́цъ = послане́ць. С. Л. — Посланця нї бъють, нї рубають. н. пр.

Послáніе = послáнїє; лист.

Послáнникъ = посе́л, посо́л (С. Жел.).

Послáть = д. **Посылáть**.

По́слень = д. **Пáсленъ**.

Послесáрить = послюсарюва́ти.

Послетѣть, ся = позлі́та́ти, ся.

Посливáть = позлива́ти, назлива́ти.

Послóвица = приказка, послóвиця (С. З. Л.), прислі́вья (С. Л.), приповідка (С. З. Л.), приповістка, помóвка. — До казки приказка годить ся. н. пр. — Нї здумати, нї згадати, нї в приказцї сказати. н. пр. — К слову іде і прислівья. н. пр. — Нема приповідки без правди. н. пр.

Послóвичный = приказкóвий, прислóвний.

Посложи́ть, ся = поскладáти, ся.

Посломи́ть = поламáти.

Послоня́ться = поблука́ти, потиня́ти ся.

Послужи́ть = 1. послужи́ти.

2. здáти ся, придáти ся. — **Э́то ни къ чему́ не послу́житъ** = це нї на щó не придáсть ся, з цьóго нїчóго не бýде. — **Э́то послужи́ло ему́ во вре́дъ** = це йому́ пошкóдило. — **Э́то послу́житъ вамъ въ по́льзу** = се стáне вам у пригóдї, се пíде на користь вам.

Послужно́й = службови́й.

Послуша́ніе = 1. слухня́нство, пóслух, послухня́нство (С. З.), слухня́ність, слухъя́ність, послуха́ння. — Нема у неї слухнинности до батька. Кн. — Ця слухъяність твого сина аж на серцї в мене усьміхнулась радістю. Ст. Г.

2. (в монастирях) — пóслух.

Послу́шать, ся = послу́хати, ся, пошанувáти ся.

Послу́шливый = слухня́ний (С. З. Л.),

слухъя́ний, послухня́ний, послу́хний (С. З.), шановли́вий. — Дитина моя рідная, слухняная. О. Мор.

Послу́шникъ, ца = 1. послуха́ч, ка і д. **Послу́шливый.**

2. по́слушник, ця, біля́к, біли́ця, черни́чка, слима́к (С. З.). — Без крику крадуть слимаки курей, гусей, качок, индиків. Кот.

Послу́шность = д. **Послуша́ніе 1.**

Послу́шный = д. **Послу́шливый.**

Послы́шать, ся = почу́ти, ся (С. З.), учу́ти, ся (С. Ш.), причу́ти ся. — Почувши такі речі, він пішов. — Пусти уха межи люди, то чимало учуєш. н. пр. — Се тобі мабуть так почуло ся. — То мабуть так міні учуло ся. н. к. — Щось міні ніби дзвонок причуваєть ся. Кр.

По́слѣ = після́ (С. Л.), опісля́ (С. З. Л.), по́слі, навпо́слі (С. Л.), навпісля́, упо́слі (С. Л. Ш.), на по́тім, на пото́му. — Після Великодня. — Нехай опісля коли небудь. — Щоб на по́тім на мене не плакала. Мазепа. С. З. — Та лиши на потому, не втече. Фр. — **По́слѣ обѣда** = після обі́д, по обі́дї. — Після обід — спати, і ніколи знати, що за горе в сьвітї. К. Х. — По обідї віддихали, потім коси поклепали. н. п. — **Пришéлъ по́слѣ всѣхъ** = прийшо́в після всіх, пізніше всіх.

Послѣди́ть = послїдкува́ти, посте́жити.

Послѣдній = послїдній, оста́ннїй (С. З. Л.), оста́тній (С. З. Л.), послїду́щий. — Останню свитину з каліки здирають. К. Ш. — Шевченко став останнїм кобзарем і першим великим поетою нового письменства. Кн. — **Послѣднимъ быть** = пасти́ за́дні (Г. Барв.).

Послѣдователь, ница = послїдува́тель, ка (С. Жел.), насту́пник, ця (С. Жел. Пар.).

Послѣдовательность = послїдо́вність, насту́пність. С. Жел.

Послѣдовательный, но = послїдо́вний, но, по ряду́. — Роскажи усе по ряду́. К. Ч. Р.

Послѣдовать = пі́ти, ру́шити (за ким), наслїдувати (кому), наступи́ти (після чого). — Пішов по батькові. — Лиха то радість, по якій смуток наступив. н. пр.

Послѣдокъ = послїдок, оста́нок, ре́шта, що вигрібаєть ся або вишкрібаєть ся — ви́грібки, ви́шкрібки, після їжі — недо́їдки, од корму худоби — зъїди, зъїддя і т. д. д. під сл. **Оста́токъ.**

Послѣдовый = послїдо́вий.

Послѣдствіе = на́слїдок (С. Жел.), по́слід, послїдок (С. Жел.), ску́ток (С. Жел. З.). — Унїя мусила мати згубні наслїдки для обох народів. Бар. О. — Бог до щасливого препровадив скутку. С. З.

Послѣдующій = насту́пний, пото́мний (С. З. Л.). — Увесь потім наступний час не було нам попусту: навпаки що дня гірше. Кн. — Тепер і на потомнії часи. Л. С.

Послѣдъ = по́слїд (на пр. зерна), по́слід, поза́ддя (Placenta uteris).

Послѣдышъ = мизи́нець, мизи́нка, в жарт — вишкрі́бок. — Це у мене мизинка — після неї вже нема дітей.

Послѣзáвтра = післязáвтра, позáвтрьому.

Послѣнъ = д. **На́сленъ.**

Послѣобѣденный = пообі́дній. — Пообідній сон.

Послѣпи́ть = позлїплювати.

Послю́нить = посли́нити.

Посмани́ть = позма́нювати, позна́жувати, поперема́нювати, попереня́жувати.

Посма́тривать = поглядáти, ся, позира́ти, споглядáти, вороже — зи́ркати. С. Л. — По дворику похожає, на сонечко поглядає: чи високо сонце сходить. н. п. — Іде полем, поглидає, де та доля спочивав. В. Щ. — Та на свого джуру поглядаєть ся. н. д. — На Днїпро позирав, тяжко плакав, ридав. К. Ш. — Позирай, дївко, на задні колеса. н. пр.

Посма́хивать, посмахну́ть = позма́хувати, позмітáти, змахну́ти, змести́.

Посма́чивать = змо́чувати.

Посмести́, посме́сть = позмітáти.

Посмета́ть = 1. поскидáти.

2. позшива́ти, на швидку руку — нафастриґува́ти.

Посмирнѣть = посмирнїшати, потихнути.

Посмо́лкнуть = замо́вкнути, притихнути, зани́шкнути.

Посморка́ться = ви́сякати ся.

Посмотрѣть, ся = 1. подиви́ти ся (С. Л.), гля́нути (С. Л.), погля́нути (С. Л.), спогля́нути, згля́нути (С. Л.), позирну́ти, один на другого — згля́нути ся, люто — ви́зьвірити ся (С. Аф.). — Подиви ся, доню, яка я стара: мінї в домовину лягати пора. п. п. — Ой піду я на гору крутую, стану, подивлюсь, які ті чужі землї. Чайч. — Я їй в очі подивлю ся — серце так забъєть ся. П. Пр. — Пішов до проса подивить ся: чи гарне? н. к. Ман. — Прикащик подививсь кругом — нема нікого. н. к. Грінч. — Глянь, подиви ся здалеку на мене, козаченько ти мій серденько. н. п. — Зглянулись ми з дїдусем: що це за дивовижа така. Ос. — Так визьвірив ся, аж я злякав ся. С. Аф. — (Д. ще **Поглядѣть** і **Пере-**

гля́дываться). — **Посмотри́** = глянь, подивись.

2. поглядѣти, подивити ся, догля́нути, поберегти́, постерегти́, попильнува́ти. — Погляди дитину (або: подивись за дитиною), поки я упораюсь коло печі. — Побережи баштан — я піду за водою.

Посмыва́ть = позмива́ти.

Посмѣ́ивать, посмѣ́ять = 1. сьміяти ся, усьміха́ти ся (часто або часами), посьміяти ся, пореготати, пореготіти.

2. посьміха́ти ся, надсьміха́ти, ся, глузува́ти, кпити, кепкува́ти, посьміяти ся (С. Л.), надсьміяти ся (С. Л.), поглузува́ти (С. Л.), поглумува́ти, покепкува́ти, покпити, пошкилюва́ти. — Позвім, кажуть, того шолудивого, та поглузуєм з його. н. к. — З вороженьків покепкуєм. К. Ш. (Д. ще під сл. **Насмѣха́ться**).

Посмѣ́ле = сьміліше, сьміліві́ше.

Посмѣ́ть = посьміти, насьміти і т. д. д. **Осмѣ́ливаться.**

Посмѣ́шить = посьмішити, насьмішити.

Посмѣ́шище = по́сьміх (С. З. Л.), сьміхо́вище (С. З.) посьміхо́вище (С. З.), посьміхо́висько (С. З.), посьмі́висько (С. З.), сьміх. — Скорий поспіх — людям посьміх. н. пр. — З посьміху люди бувають. н. пр. — Дурив мало не два роки та й кинув на посьміх людям. Кроп. — Охріме! Не зробись сьміховищем села. Греб. — Не роби з себе сьміховище людське! — Чи я на посьміховище їм здав ся? Номис. — Тиї в посьміховиську у всіх були. П. Могила. С. З. — Війтові нічого не зробиш, тільки з себе сьміх. Фр.

Посмѣя́ние = по́сьміх, осу́да, нару́га, пору́га, ганьба́. (Пр. д. під сл. **Осужде́ніе, Охужде́ніе, Поруга́ніе** і **Посмѣ́шище**).

Посмѣя́ться = д. **Посмѣ́иваться.**

Поснести́, поснесть = позно́сити, позрива́ти. — У повідь позносило старенькі хатки. — Буря позривала стріхи.

Поснима́ть = позніма́ти, поздійма́ти, поздійма́ти.

Посносить, ся = позно́сити, ся.

Поснѝться = присни́ти ся, приверзти́ ся. — Приснило ся мінї, буцім... Таке иноді приверзеть ся у вісні, що й купи не держить ся.

Пособа́чьи = по соба́чому, як соба́ки.

Пособи́ть = д. **Пособля́ть.**

Посо́біе = 1. посо́ба, підсо́ба, помо́га, зарату́нок, порятунок і д. **По́мощь.** — Дано їм заратунку по 50 карбова́ців безвиплатно. Кн. — **Де́нежное посо́біе** = запомо́га грошима.

2. спо́сіб, за́соб. — **Учѐбное посо́біе** = підру́чник.

Пособля́ть, пособи́ть = д. **Помога́ть, помо́чь.**

Пособра́ть = позбіра́ти, усе — ви́збірати. С. Л.

Посо́бникъ, ца = помога́ч і т. д. д. **По́мощникъ, ца.**

Пособра́ть, ся = позбіра́ти, ся.

Посо́вывать, посова́ть, ся = посува́ти, посо́вати, ся. — **Посо́вывая, сь** = по́сувом.

Посо́вѣститься = посоро́мити ся.

Посовѣ́товать, ся = пора́дити, ся (С. З. Л.), пора́яти, ся (С. З. Л.), нара́дити, ся, нара́яти (С. З. Л.), вра́дити, прира́дити, прира́яти, ра́ду да́ти, перера́дити ся. — Порадь мене, що дїяти — ой чи жити чи вмірати? Руд. — Порадь мене, дївчинонько, як рідная мати: ой чи мінї женити ся, чи тебе чекати? н. п. — Нема з ким тихо розмовляти, а нї порадитись — нема! К. Ш. — Прислали мене до тебе порадитись, як би нам разом. О. Ст. — Поки я поражусь з Кривоносом об моїм дїлї. О. Ст. — Москаль з бісом порадились, тай на лихо понадились. н. пр. — Нарай, нарай, пане-брате, де дївчину взяти. н. п. — Я тебе пораю, як мене послухать тільки схочеш. Ст. С. — Розумний дуже жид, пораюсь з ним що скаже. К. К. — Пораяв я йому йти до Київа. Кн. — А ще к тому прираяли люди: піди заміж, добре тобі буде. н. п.

Посогна́ть = позганя́ти, поназганя́ти.

Посогну́ть = зігну́ти (трохи).

Посогрѣ́ть = зігрі́ти (трохи).

Посодви́нуть, ся = позсува́ти, позсо́вувати, ся.

Посодра́ть = 1. зідра́ти (з легка або трохи), злупи́ти.

2. поздира́ти.

Посодѣ́йствовать = підпомогти́, запомогти́, підсобити і т. д. д. **Помо́чь.**

Посоедини́ть = позлуча́ти.

Посозва́ть = поззива́ти, позкликати, назива́ти, понакликати. — Понакликав гостей такого, що нема де й сїсти.

Посожалѣ́ть = пожалі́ти, пожалкува́ти.

Посозрѣ́ть = поспіти, пристигти (С. Л.). — Жито поспіло, приспіло дїло. н. п.

Посократи́ть = скороти́ти, вкороти́ти (трохи).

Посолда́тски = по салда́цькому, як салда́ти, як москалї.

Посо́лъ = 1. посе́л, посо́л (С. Жел.), 2. по-

сланéць. — Посел як осел: носить те, що на його зложать. н. пр. — Роспитавши деяких посланців, що дѣють ся, звідки вони приїхали. О. Ст.

Посо́льскій = посе́льскій, посо́лскій (С. Жел.).

Посо́льство = посе́льство, посо́льство. С. Жел.

Посопротивля́ться = поспереча́ти ся, позмага́ти ся.

Посопѣ́ть = посопти́.

Посори́ть = 1. посьмити́ти, насьмити́ти, напорошити. — Насьмітили в хатї, аж гидко глянути.

2. розвіяти, розки́дати, провіяти, проманта́чити, прогайнува́ти, проци́ндрити, поперево́дити. — Розвіяв богато грошей. — Чимало таки провіяв грошей на тих гулянках.

Пососа́ть = поссáти, посмокта́ти, смокну́ти. — Смокнула тай кинула. Кр. — Поссала трохи.

Пососта́рѣть = зістáріти ся.

Посо́тенно = сотня́ми, на со́тні.

Посо́хнуть = посо́хнути, посхну́ти.

По́сохъ = 1. па́лица, ціпо́к, кий, ке́леп (д. **Па́лка**).

2. патери́ця (д **Жезлъ**).

Посошéкъ, посошо́къ = 1. д. **Па́лка** (здр.). — **Посошéкъ вы́пить** = на ко́ні, стременно́го випити. — Ну випиймо на коні тай годі.

2. **Посошо́къ узлова́тый, Христо́въ п.,** рос. Phlomis tuberosa L. = кропива́ глуха, свиняча ба́бка, медови́к, медовни́к, нечу́й-ві́тер. С. Ан.

Поспа́сть = спáсти. — Води багато спало. — **Поспа́сть съ лица́** = з лиця́ спáсти, змарні́ти, схýднути. — **П. съ го́лоса** = спáсти з го́лосу. — Тахтаулівський дяк пъє горілки багато і вже спадає з голосу. Кот.

Поспахну́ть = д. **Посмахну́ть.**

Поспеси́виться = попиша́ти ся, погордї́ти.

Поспеси́вѣть = запиша́ти ся, загордї́ти і д. **Загорди́ться.**

Поспиля́ть, ся = надпиля́ти, ся.

Поспи́сывать = позписувати.

Поспи́ть = надпи́ти. — Надпийте трошки, я вам досиплю.

Поспо́рить = поспо́рити, ся, посупереча́ти ся, позмага́ти ся. — З сином позмагай ся, тай на печі зоставай ся, а з зятем позмагай ся, то й з хати вибірай ся. н. пр. — Поборю ся з дужим морем, позмагаюсь з горем і покочу скрізь по полю веселую долю. Б. Г.

Поспособствовать = помогти́, запомогти́ і т. д. д. **Помо́чь.**

Поспу́гивать = позполо́хувати.

Поспусти́ть, ся = спусти́ти, ся (трохи або помалу), поспуска́ти, ся. — **Пи́во поспусти́лось** = пи́во сцїжене.

Поспѣва́ть, поспѣ́ть = 1. поспіва́ти, виспіва́ти (С. Аф.), спи́ти, спілі́ти, сти́гнути, вистига́ти, постига́ти, пристига́ти, поспі́ти (С. Л.), ви́спіти (С. Аф.), ви́стигнути, пости́гнути, наст и́гнути, прист и́гнути, прист и́гти (С. Л.), вст и́гнути (Ос.), доспі́ти. — Жито поспіло, приспіло дїло. н. п. — Жито виспіло. С. Аф. — Щоб пшениця виросла і поспіла. н. к. Грінч. — Настигли яблука. Лев. — Настигли ягоди. н. к. — Доспіє й в нашій ниві колос. Ст. — **Ско́ро поспѣва́ющій** = скоро́здрий, скороздри́вий, скороздрі́лий, ско́роздрій. — Овес ско́роздрій вже й поспів.

2. поспіва́ти, вистига́ти (С. Аф.), наспіспіва́ти, настига́ти, встига́ти (Лев.), приспіва́ти, поспі́ти (С. Л.), ви́стигти (С. Аф.), наспі́ти, наст и́гти (С. Л.), наст и́гнути, приспі́ти, біжучи — збі́гти. — Поспіємо, поспіємо з козами на торг. н. пр. — А наші не вистигли на ярмарок. С. Аф. — Устовай та йди скоріше та вистигай у город. н. о. Грінч. — Бог поміг мінї настигнуть саме на весілля. Мак. — Зо всім військом московським зшедши ся пристиг до Самари. Л. В. — Я з їм не збіжу. Кр. — Хіба яка коняка збіжить з паравозом? Кр.

Поспѣ́лый = спі́лий, сти́глий (С. Л.), поспі́лий, прист и́глий (С. Л.) і т. д. д. **Зрѣ́лый 1.**

Поспѣша́ть, поспѣши́ть = спіши́ти ся, поспіша́ти ся (С. Л.), ско́рити ся, хапа́ти ся (С. З. Л. Ш.), похопля́ти ся, хвата́ти ся (С. Ш.), ква́пити ся (С. З. Л.), поспіши́ти, ся (С. Л.), поско́рити ся (С. Л.), похопи́ти ся, поква́пити ся, пора́нити ся (Полт. Чайч.). — Хапаєть ся (або: хватаєть ся), як попівна заміж. н. пр. — Коли дїло йде, щоб добро зробити, то один перед другим хапають ся. Кот. — Нема чого хватати ся — успіємо зъїхати. Фр. — Не квап ся поперед батька в пекло. н. пр. — Скоро та не квап ся. н. пр. — **Поспѣши́ть — люде́й насмѣши́ть,** н. пр. = ско́рий по́спіх — лю́дям по́сьміх. н. пр.

Поспѣ́шествовать = д. **Помога́ть.**

Поспѣшливый, во = спі́шний, но, поспішни́й (С. Л.), хватки́й (С. З. Ш.), хап-

ки́й (С. Ш.), скванни́й (С. Л. Ш.), сквапли́вий, во (С. З.), квапли́вий, во (С. З.), поква́нний, но, хапли́вий, во (С. Ш.), похопли́вий, во, по́хватни́й, хва́тський, хва́цький, ко (С. Ш.), хва́тко, ха́пко, хапко́м (С. З. Ш.), по́хватком, хватькома́ (Лев.), по́спіхом, похва́ткою, на швидку́ ру́ку, ско́рим ча́сом, пи́льною годи́ною. — І ти не дуже то хватки́й і я не прудки́й. н. пр. — Сю цедулку хватком в кутку писаную. С. З. — Хватким часом. С. З. — Пропадуть мої конопельки! подумала Кайдашиха: похоплива невісточка попряде їх собі. Лев. — Ходячи відказує дияконові молитви, похапки відчитує євангелію. Лев. В. — Читав багато, але якось похапцем. Лев. В. — Похваткою причепурившись, сїла на олонї. Лев. В. — Суд скваплйвий рідко коли справедливий. н. пр. — Сквапно одягають ся і виходять. Фр. — Скорим часом, пильною годиною до города Чигрина прибувайте. н. д. — **Поспѣшливый человѣкъ** = скорохва́т, скорохва́тський.

Поспѣшность = спіх, по́спіх (С. Л.), спі́шність, сквапли́вість, хапа́ння, ха́пкість, хапани́на (С. Ш.), хапатня́ (С. Ш.), по́хоп (С. Ж.). — З того поспіху й горщик упустила. н. о. — Скорий поспіх — людям посьміх. н. пр. — Багато спіху, та мало по́спіху (бо слово по́спіх має ще й друге знач. = рос. **успѣхъ**). н. пр. — Служба почтова вимагає уваги, а при тім як найбільшого поспіху. Фр. — Через оту хапанину багато де-чого позабувала. н. о.

Поспѣшный, но = 1. д. **Поспѣшливый.** — **Поспѣшная рабо́та** = хапли́ва (С. Ш.), нага́льна робо́та, хватани́на, хапани́на, хаповиця, хапатня́. О. Ш. — **Взя́ться поспѣшно** = похопи́ти ся, прихвати́ти ся.

2. д. **Благопрія́тный** і **Попу́тный** (про вітер).

Посравни́ть, ся = порівня́ти, ся.

Посрамле́ніе = 1. осоро́млення.

2. со́ром, соромо́та, страмо́вище, глум (С. Л.), ганьба́, нага́на (С. Л.). — Танцювати не робота, а не вмієш — соромота. н. пр. — Ледащиця з мене кпить ся — мінї соромота. н. пр. — Вскочив в таке страмовище, що сором і між люди. Кн.

Посрамля́ть, посрами́ть, ся = соро́мити (С. Л.), со́рому завдава́ти, ганьби́ти, осоро́мити, посороми́ти, ся (С. Л.), оганьби́ти, со́рому завда́ти, со́рому набра́ти ся. — Нехай же правда соромить твої очі неправедні. Кн.

Посрамощéніе = д. **Посрамле́ніе.**

Посреди́ = посере́д, насере́д, се́ре́д, посе́реду, посере́динї, осере́д, о́середь. С. Л. — Поховайте мене на могилї, серед степу широкого на Вкраїнї милій. К. Ш. — Став серед улиці. Кн. — Попереду Дорошенко... а посередині пан хорунжий. н. п.

Посре́дникъ, ца = посере́дник, ця. — **Отда́ть де́ло на рѣше́ніе посре́дниковъ** = зда́тись, спусти́тись на люде́й.

Посре́дническій = посере́дницький.

Посре́дничество = посере́дництво.

Посре́дственность = мі́рність, звича́йність. — Хвалений тенор С. гірш за всяку звичайність. Кн.

Посре́дственный, но = сере́дній, посере́дній, нїчоге́нький, мі́рний, помі́рний, но, так собі́. — Не дуже роскішна квартира, так собі нїчогенька.

Посре́дство = 1. спо́сіб, за́соб.

2. посере́дництво.

Посре́дствомъ = че́рез. — **II. хи́трости** = хи́трощами. — **II. обма́на** = обма́ною, ома́ною, моше́нством. — Добра мої одібрані обманою. Л. В. — **II. э́того** = таки́м спо́собом, таки́м по́битом.

Посровня́ть = порівня́ти, зрівня́ти.

Посро́чный, но = строковий (С. Жел.), в стро́ки, на стро́к.

Посру́бливать = позру́бувати, позтина́ти (С. Л.).

Посрѣзать = зрі́зати, зітну́ти (трохи або помалу), позрі́зувати, позтина́ти (багато), позчу́хрувати (тоненькі гілочки).

Поссади́ть = позса́жувати, повиса́жувати.

Поссо́рить, ся = посвари́ти, ся (С. З. Л. Ос.), посе́рдити, ся (С. Л.), з родичем — розріднити ся, дуже — погри́зти ся, в жарт кажучи — глек розби́ти. — А як ти з ним посварив ся, а може й побив ся. н. к. Руд. — Глек брехнї назбірали, та й розбили. н. пр.

Поста́вить = д. **Поставля́ть.**

Поста́вка = 1. поста́ча, приста́вка, вистаче́ння (С. Л. З.). — Поняв ся на постачу тютюну. Кн.

2. постано́ва. — Постанова памъятника.

3. ви́става. — Вистава цієї драми...

Поставля́ть, поста́вить = 1. ста́вити, становити, поставля́ти, постановля́ти, поста́вити, постановити. — Постав на столї. — Поставлю хату і кімнату. К. Ш. — **Поста́вить на видъ** = звернути ува́гу. — **II. въ тупи́къ** = оступа́чити. — **II. въ стро́й, въ боево́й поря́докъ** = ушику-

вáти. С. Ш. — **Поставля́ю до́лгомъ, за сча́стіе** = вважа́ю за обов'я́зок, за ща́стя. 2. постача́ти (С. З. Л.), вистача́ти (С. З. Л.), приставля́ти, настача́ти (С. Л.), поста́чити, наста́чити, приста́вити, вистачити, багатьом — понастача́ти. — Він постачав борошно для війська. — Він нам дрова приставляє. Кр. — Годуй мене, харч постачай. Кн. — Д. ще під сл. **Доста́вить.** 3. настановля́ти, настанови́ти (С. З.), про попів — висьвяща́ти, ви́сьвятити і д. **Назнача́ть 2.** — Настановили його урядником. С. З. — Висьвятили його на попа.

Поста́вщикъ = доста́вник. С. Жел. Пар.

Поста́въ = 1. кро́сна (у ткацькому верстату). 2. млинови́й ка́мінь, ко́ло. — **Ме́льница о двухъ поставáхъ** = млин з двома ко́лами. Київ. Ст. 1883 — VIII, 508—517.

Постано́вка = д. **Поста́вка 2** і **3.**

Постановле́ніе = 1. д. **Поста́вка 2** і **3.** 2. постано́ва (С. З. Л.), устано́ва (С. Л. Ш.), уста́ва (С. Ш.). — Комісія зробила постанову... сю постанову підписали... Кн. — В Руській Правді хоч і зустрічаємо деякі постанови... Кн. — Така вже, бачите, у нас установа. Федь. — Устава о волоках. С. Ш.

Постановля́ть, постанови́ть = постановля́ти, установля́ти (С. Ш.), постанови́ти, установи́ти, в раді — у(в)ра́дити. — Своєї ціни не установили. н. пр. — Ураження в нас їхати на Амур. Чайч.

Постара́ться = постара́ти ся, поклопота́ти, подба́ти, попильнува́ти, посилкува́ти ся. — Поклопочіть, спасибі вам. — Не посилкуєть ся ні мало, щоб так палати перестало і щоб цей пожар погас. Кот.

Постарико́вски = постаре́чі.

Постаре́ть = поста́рітись, не дуже — зста́ріти (Ос.). — Хоч підтоптав ся він лїтами, але іде з молодиками. Як.

Постега́ть = 1. пошмага́ти, похви́ськати, похво́ськати, постьо́бати, поцьвьо́хати. — Похвискає було так, що аж сорочка до тїла пристане. Кн. 2. постьо́бати (про шитво).

Постекли́ть = пос(ш)кли́ти, ви́шклити (С. Л.).

Посте́ль, ка = по́стїль (С. Л.), посте́ля (С. Жел.), здр. — постівка, постїлонька, ліжко (С. Л.), ліжни́ця. — Буде привітати, білу постїль слати. н. п. — Буде вона жалїти ся, що постїлонька холодна, що сама вона голодна. Мова. — Ой уже ж Палїй меду-вина напив ся, та уже ж він на панське ліжко та спатоньки положив ся. н. п. — В тебе хата теплесенька, ліжко гарне, миякесеньке. Мова. — **Постла́ть посте́ль** = постели́ти по́стїль.

Посте́льничій = посте́льник. С. Жел.

Посте́льный = постїльний.

Посте́ля = д. **Посте́ль.**

Постепе́нность = ступне́вий ход (С. Пар.), поступо́вність.

Постепе́нный, но = ступне́вий (С. Пар.), ступне́во (С. Жел. Пар.), поступо́вний, поступо́вно (С. Жел.), черго́ю, попоря́дку, пома́лу-ма́лу, спроквóла, проквóльно. — Ми тямимо, що вплив сієї ідеї переймає людей не зразу, а спроквола. Кн. — Поступ людський не летить, не біжить навзводи, а йде проквольно. Пр.

Постере́ть, ся = сте́рти, ся (трохи).

Постере́чь, ся = постерегти́, ся, посторожи́ти, поберегти́, ся, попильнува́ти (С. З.), поглядїти, повартува́ти, попантрувати.

Постига́ть, постйгнуть, постйчь, ся = 1. захо́плювати, захопити (С. Аф.), зу́спіти (С. З.), за́спіти (Граб.), спіткати, ся (С. З.), вдиба́ти. — Як вас за́спіла біда (Граб.). — Краще не єднатись з лихими людьми, щоб яка біда не спіткала вкупі з ними. Зінък. — З жонатими, з парубками пила та гуляла, поки лихо не спіткало, поки не та стала. К. Ш. — Думав доля зустрінеть ся — спіткало ся горе. К. Ш. — Щоб тебе перва куля у первій військовій потребі спіткала. н. п — Мене біда спіткала. С. З. — А тут не стями ся — спітка лиха година, тоді хоч сядь тай плач. Гул. Ар. — Не журіть ся, як спіткає коли небудь горе. Скл. 2. розуми́ти, зрозуми́ти (С. Л.), збагну́ти (С. З. Л.), спостерегти́. — Не можна всього того жадним розумом збагнути. К. З. о Ю. Р. — Хто ж збагнув таємности людського життя і горювання. К. Х. — Чого собою не збагне. Кот. — Він спостеріг їх заходи. Ки.

Постила́ = пави́дло (густе і трохи просушене). С. З.

Постила́ніе = слання́; мостїння.

Постила́ть, постла́ть, ся = 1. сла́ти, ся, стели́ти, ся, посла́ти (С. Л.), постели́ти, ся, простели́ти. — Постели постїль. — Послала ся на лаві. С. З. — Зняв свою торбину, на травиці простелив свитину. Руд. 2. стели́ти, мостити, постелити, помости́ти. — Помостили підлогу.

Пости́лка = 1. д. **Постила́ніе.** 2. пі́дстілка (С. Жел.), що стелють свиням — барлі́г (С. Ш.). — Укинь-но свиням барлогу. С. Ш.

Постира́ть, ся = попра́ти, ся. — Попрала усї сорочки.

Пости́ть, ся = пости́ти, ся, по́стувати (С. Жел. Л.), пісникувáти (С. Л.), по понедїлкам — понедїлкувати. — Добре тому постити ся, де піч велика і є кому їсти зварити. н. пр. — Я пъятницю пісникую. Хар. Постимо, а сало меншає. н. пр.

Пости́чь = д. **Постига́ть.**

Постла́ть, ся = д. **Постила́ть, ся.**

По́стникъ, ца = по́стник, ця (С. Жел. Пар.), пісни́ха (Ман.), безскоро́мник, ця. — А може постник ти великий, життям сьвятим відзначивсь. Кроп. — Сьвята безскоромниця — у середу губ до риби не притулить. Кн.

По́стничаніе = по́стування, піст.

По́стничать = д. **Пости́ть, ся.**

По́стный = пісни́й. С. Л. — Пісний день. — Пісний борщ. — **По́стное ку́шанье** = пісни́на. — **По́стное ма́сло** = олїя.

Постово́й = сті́йчик. — Тодї стійчики, що замку стерегли, і застукали їх тут у лозах. н. о.

Посто́й, о́я = пости́й, о́ю, стар. — стано́вище, ста́ция. С. З. — А у їх тодї саме був москаль на посто́ї. н. о. — Доми козацькії од всяких становищ вольні були. С. З. — Та велїв Хмельницький панам по мужикам стациєю стояти, та не велїв великої стациї вимишляти. н. д.

Постона́ть = постогна́ти.

Постопта́ть = стопта́ти, стопцюва́ти.

Посторожи́ть = д. **Постере́чь.**

Посторони́ться = одійти́ у бік, оступи́ти ся, проступи́ти ся, осторони́ти ся. Кр.

Посторо́нній = сторо́ннїй, чужи́й; д. **Побо́чный 1.**

Постоя́лецъ, постоя́лица = постоя́льник, ця (С. З.), пожиле́ць, пожили́ця, пожили́чка (Ман. С. Л.), сусїда, підсусїдок (С. З.), комі́рник і д. **Жиле́цъ** і **Пожиле́цъ.**

Постоя́лое = постоя́ле, комірне́.

Постоя́лый дворъ = постоя́лий, постоя́льний двір (С. З.), заїздний, заїзжий двір, за́їзд (Прав.), ста́нция (Прав.). — Приїздить він в той город і став собі у заїзді. н. к. — Ночувати у заїзді... бр! а більше нїгде. Кн. — І не сором вам? не до мене поїхали, а в заїзд. Кр.

Постоя́льщикъ, ца = д. **Постоя́лецъ.**

Постоя́нный, но = 1. ста́лий, ста́ле (С. Жел. Л.), пости́йний, но (С. Жел.), станівки́й, станівни́й, стате́чний (С. Жел.). — Людей розумних і сталих нам треба. Ч. К. — Станівка сей рік зїма. Хар. — В Абакумовцї був шпиталь і сталий лїкарь. Пр. — Прохав, щоб дали мінї в академії сталу кватирю. Кн.

2. повсякча́сний, по всяк час, завсегда́шнїй, безупи́нний, но, невивідний, но (С. Л.), разура́знїй, раз-у-ра́з (С. Л.), що ра́зу́, раз-по́раз, усе́. — Він усе сидить дома. — Разуразнїй провідач тутешнього театру. Кн.

Постоя́нство = пости́йність, ста́лість (С. Ж.), стате́чність (С. Ж. Жел.).

Постоя́ть = посто́яти. — **Посто́й** = трива́й і т. д. д. **Погоди́.**

Пострада́ть = постра́ждати (С. З. Кв.), потерпі́ти (С. Жел.), натерпі́ти ся, помучити ся, притерпі́ти.

Постра́нствовать = помандрува́ти, повандрува́ти, попоїздити, попоходи́ти.

Постращáть = постраха́ти, настраха́ти, поляка́ти, пожаха́ти. — Коли бити не хочеш, то хоч пострахай. Кр.

Пострекота́ть = поскрекота́ти.

Постриrа́ть, постри́чь, ся = постриrа́ти, постри́гти, ся, овець — поко́кати (Ман.). — **Постри́чься въ мона́хи** = в ченцї постри́гтись, вчернїти. — Пішов Гриць, зажурився, та в ченцї постриг ся, така мабуть його доля, щоб він не женив ся. н. п.

Постриже́ніе = по́стриг. — Я ще не брав постригу (в ченцї). Кн.

Построга́ть = постругáти, гемблем — погемблюва́ти.

Построе́ніе = будова́ння. С. Л. Ш.

Постро́йка = 1. д. **Построе́ніе.**

2. буд(о)ва (С. Л. Ш.), будівля (С. Ш.), будова́ння (С. З. Л.), буди́нок (С. Л. Ш.). — Сьвітлиця по старосьвітські зроблена, як по старих будовах позоставало ся. О. Ст. — Чий двір, того і будовання. Ст. Л. — Подварок... зо всїм на все, з плацом, з будованнєм, з огородом. Київ. Ст.

Постро́ить, ся = 1. постро́їти, побудува́ти, ся, збудува́ти (С. Л.), ви́бодувати, поста́вити, з камінню, з цегли — помурова́ти, вимуровати, змурова́ти. — Построїли вони собі хатку та й живуть. н. к. — Побудували литвини церкву. н. к. — Щоб де було свій крам складати, він у дворі комору збудував. Б. Г. — Збудуй хату з лободи, а в чужую не води. н. п. — Не відразу Київ збудовано. н. пр. — Явора зрубали, труну збудували. н. п. — Келїї од себе збудованої не міг продавати. Б. Н. — Сьвітлицю напротив старої хати собі вибудував. Ос. — Поставлю хату і кімнату. К. Ш. — Тодї він змурував високу башту. н. о. Грінч.

2. **вшикува́ти** (С. З.), **пошикува́ти, ушикова́ти, ся** (С. З. Ш.). — Вшикувавши полки спільно з нїмецькими силами. Кіев. Ст. — Військо належите ушиковали. Л. В. — Стрепенулось, вшикувалось військо, в похід стало виступати зараз. Ст. С. — Ізбіглось військо, поки вшикувалось, нарештували самопали і гармати. І. Г.

Постро́мка = посторо́нок. С. Л. — Скаче, як теля на посторонку. н. пр.

Постро́мочный = посторо́нковий.

Постругáть = д. **Построгáть.**

Пострѣлёнокъ = д. **Пострѣлъ** 2 (здр.).

Пострѣливать = стріля́ти, пали́ти, тарáхкати (иногї).

Пострѣлъ = 1. уда́р, грець (д **Апоплéксія**). 2. ши́беник, паливода, пусту́н, брику́н, здр. пу́стунчик, брикуне́ць.

3. рос. Anemone patens L. = сон, сонтрава́, сон блакітний, **Бѣлый пострѣлъ,** A. sylvestris L. — бíлий сон, бíла ку́ряча слїпота́. С. Ан.

Пострѣля́ть = постріля́ти, перестріля́ти, ви́стріляти. — Усїх вистріляли качок на озері, нї одної не зосталось. Чайч.

Пострясти́, постря́хивать, постряхну́ть = струси́ти, поструша́ти.

Постуди́ть = постуди́ти, ви́студити.

Постýкивать = стукотїти, грюкотїти, торохтїти, погрімля́ти, токотїти. — Став козак конівкою по мосту добре погрімляти. н. д.

Поступáтельный = поступо́вий.

Поступáть, поступи́ть = 1. поступова́ти (С. З. Л. Жел.), дїяти, робúти, чини́ти, пово́дити ся, вдїяти (С. Ш), учини́ти (С. Л. Ш.), зробúти. — Отак чини, як я чиню: люби жінку аби чию. н. п. Пр. д. ще під сл. **Дѣйствовать** і **Обращáться съ кѣмъ.** — **Поступáть прáвильно, справедли́во** = поправдї робúти. — Поправдї роби, поправдї й очі вилізуть. н. пр. — Поправдї роби, доброго кінця сподївай ся. н. пр. — **Онъ дýрно поступи́лъ** = він пога́но зробúв.

2. уступáти (С. Ш.), става́ти, уступúти (С. Ш.), ста́ти. — **Поступи́ть на слýжбу** = ста́ти на слýжбу.

Поступáться, поступúться = поступáти, ся, уступувáти (С. Ш.), поступúти, ся, уступáти, уступúти (С. Ш.). — Поляки поступають, чого в руках не мають. Самойлович. С. З.

Постýпокъ = вчúнок (С. Л.), учúнок (С. З. Ш.), подíя (С. Жел.). — Ой ти пъеш, мене бъеш за якиї вчинки? чи я ж тобі не напрала за рік три починки. н. п. — Зрадливий вчинок Юзефовича приголомшив Костомарова. Кн. — За той вчинок призначено кару. Кн. — До учинку свого невстидливого. Справа. 1605 р С. З. — Не токмо треба сповідати ся з учинков, але теж і з мислїй. Б. Н.

Поступлéніе = вступ.

Поступнóй = устýплений.

Постýпчивый = устýпний. С. Ш.

Пóступь = ходá (С. З. Л. Жел.), стýпання (С. Жел.), пóступ (С. Жел.), ви́ступка (С. Жел.). — Він проходив поуз варту двічі грізною лицарською ходою. Ст. Г. — По-над водою ходою тихою пішла. К. Ш.

Постучáть, ся = постýкати, ся, постукотїти, погрю́кати, погрюкотїти, погýркати, дуже — потарáхкати, часто — поторохтíти, про що дзвінке — поцокота́ти, поцокотїти, дверима — похря́пати і т. д. д. **Стучáть.**

Постъ, постá = піст, пóсту, тільки про пісну їжу — пісно́та. — Як прийде піст — задереш хвіст. н. пр. — **Петрóвъ постъ** = петрівка, належачий до сього посту — петрівчáний, петрівочний. — **Рождéственскій постъ** = пилипівка. — **Спáсовъ постъ** = спáсівка. С. З. — **Велúкій постъ** = велúкий піст, 1-й день його — чúстий понеділок, жúлавий понеділок, в жарт — полоскозýб, 1-а неділя В. П. — жúляна, збíрна, 4-а неділя В. П. — середохрéсна, середа тїї неділї — хрéсти, 5-а неділя В. П. — похвáльна, субота тїї неділї — похвалá, 6-а неділя В. П. — вéрбна, вéрбниця, вéрбич, 7-а неділя — бíлий тúждень, четвер на цій неділї — чúстий четвер. — Неділя збір — тече вода з гір. н. пр. — Прийде вербниця — назад зíма верне́ть ця. н. пр. — Прийшов вербич — два кожухи тербич. н. пр.

Пóстъ, пóста = 1. стíйка (С. Пар.), бекéт (К. З. о Ю. Р.). — Як на стійці козаки. Кот.

2. уря́д. С. Жел. — Сякий такий уряд лучче, нїж проста служба.

Постыдúть, ся = д. **Постыжáть.**

Посты́дный, но = срамóтний, сороміцький; стидкúй і т. д. д. **Позóрный.** — І забудеть ся срамотня давняя година. К. Ш. — Ніколи він ще не давав хабарів, обминаючи сей сороміцький консисторський звичай. Лев. В. — **Посты́дное положéніе** = страмóвище.

Постыжáть, постыдúть, ся = д. **Посрамля́ть, ся.**

Постылый = остилий (С. З.), осоружний (С. З.), обридний (С. Л.), обридлий (С. З.), огидний, огидлий і т. д. д. під сл. **Опостылый.**

Постылѣть = обридати, обридлим, остилим ставати, осоружувати ся.

Постынуть = похолонути, постигнути.

Постягивать = постягати, позволікати, посцуплювати.

Посуда = посуда, посуд (С. Л. Ман.), начиння (С. З.), одна штука — посудина, велика для зсипання — всипище, мідяна — мідниця, в котрій розводять крейду — крейдянка, камъяна — камъянка, для всипки зерна — сипанка, сипань. — От як би зрубать ту вербу, та зробить жолоба, от добре на всипище. Хар.

Посудникъ = мисник (С. З.), судник. — Поклала на миснику та на полиці. С. З.

Посудный = посудний. — **П. шкафъ** = д. **Посудникъ.**

Посудиться = посудити ся, попозивати ся, потягати ся.

Посуетиться = пометушити ся.

Посулить = наобіцати, наобіцяти.

Посулъ = д. **Обѣщаніе.**

Посульный = обіцяний.

Посупливать, посупить, ся = д. **Насупливать.**

Посурьинить = почорнити (волосся).

Посуточный, но = поденний, но. — Наняв ся поденно.

По́суху = посухому.

Посучить = посукати, всукати.

Посхватывать, ся = посхоплювати, посхопляти, ся. — Гукали де-які і з радощів аж посхоплювали ся. О. Ст.

Походиться = посходити ся, позіходити ся, посхожувати ся.

Посцѣпиться = позчеплювати ся.

Посчастливиться, посчастливѣть = пощастити, ся (С. Л. З.), поталанити, похвортунити, погаразднти ся (Сп.). — Йому пощастило. — Був дуже радий, що йому скоро пощастило піймать і вигодувать такого коня. н. к. Грінч. — Але в тім отході не пощастило ся їм. Л. С. С. З. — Але не поталанило мінї роздобути чого не будь важного. Кн. — Мінї, спасибі Богові, похвортунило. Кроп.

Посчитать, ся = полічити, порахувати, ся. — Я всї гроші оддав тобі? Та не знаю — ось зараз полічу. н. о. Грінч. — Невістка помотала починки, полічила чисниці та пасма. Лев. — Полічили, що достали, встали сїромахи. К. Ш. — Полічивши гроші, вона пронизувато глянула. Лев. В. — Вже я хотїв йому ребра полічити. Кроп. — — Порахувала свої заробітки тай лягла спать. Як.

Посъѣдать = позъїдати.

Посъѣхаться = позъїздити ся, понаїздити.

Посыкать, посыкнуть = д. **Наущать** і **Подстрекать.**

Посылать, послать, ся = слати, засилати, посилати, відсилати, послати, заслати, відіслати, ся, часто — ганяти (С. Л.). — Сама сїдає вечеряти, мене посилає по воду. н. п. — Та нехай батько листи засилає. н. п. — Раз у раз ганя мене до міста. С. Л.

Посылаться, послаться = здаватн ся, складати, здати ся (на кого). — Здав ся циган на свої дїти. н. пр.

Посылка = 1. слання, посилання.
2. посилка. С. Жел.

Посыльный = посланець, побігач, гінець.

Посыпаніе = сипання, посипання.

Посыпать, посыпать, ся = посипати, посипати, ся, разом багато — поросну́ти, борошном — поборошнити. — Яблучка так і пороснули у візок. н. к.

Посыпка = посипання.

Посыхать, посохнуть = посихати, усихати (С. Ш.), посохнути, усохнути. — Зверху вершок усихає. н. п.

Посѣвать, посѣять = сіяти, засівати, засїяти, посїяти (С. Л.), без оранки — наволоком. — Посїяла руту-мъяту над водою, та виросла рута-мъята з лободою. н. п. — Посїеш наволоком, то й уродить пенароком. н. пр.

Посѣвъ = сїв, посїв, засїв, засївок (найбільше те що сїють і засїяне); сїяття (Кр.), сївба (С. З. Л.), сійба, сіяння, сїянка (найбільше як дїя і час). — Ішов він через засїв і рвали ученики його колоски. К. Св. П. — Що єсть засївку в огороді. Кіев. Ст. — Рання сїйба хоч не вродить, та з хаїба не зводить. н. пр. — Гарець, два — уся й сійба наша. Хар.

Посѣдѣть = посивіти, трохи — присивіти. — Порожня голова не полисїє, ні посивіє. н. пр. — **Посѣдѣлый** = посивілий, сивий. — Я б волїла посивіти в дївках, а ніж стать за жінку тому Марку. Ст. С.

Посѣкать, посѣчь, ся = 1. зрубувати, затинати (С. Л.), зрубати, стяти (С. Л.), зітнути, ся.
2. сїкти, бити, вибити, різками то-що — шмагати, шпарити, чухрати, одшмага-

ти, одчухрáти, ви́шпарити, лозиною — похвоїти, похворости́ти, похво́ськати, ви́хльостати і т. д. д. **Бить.**

3. д. **Засѣкáть 3.** — **Посѣчь капу́сту** = пошаткува́ти (шатківницею).

Посѣкъ = д. **Пору́бка.**

Посѣмени́ть = засіяти.

Посѣ́рить = посіркува́ти.

Посѣре́ть = посіріти.

Посѣти́тель, ница = відві́дач, одві́дач, ка (С. Л.), прові́дач, ка. — У Юргенсон не було ніко́го з одві́дачів її ресторо́ну. Кн — Улибашев — критик Моцарта і разуразні́й прові́дач тутешнього театру. Кп.

Посѣти́ть = д. **Посѣща́ть.**

Посѣтовать = 1. пожури́ти ся, посумува́ти, потужи́ти.

2. побі́дкати ся, поре́мствувати.

Посѣчь = д. **Посѣкáть.**

Посѣща́ть, посѣти́ть = одві́дувати, відві́дувати, навідувати, ся, одві́дати, навідати, ся, прові́дати, перевідати, завіта́ти до ко́го (К. Д.), часто — вчаща́ти, вна́жувати ся, вна́дити ся, на коротку годину — наверта́ти ся, наверну́ти ся. (Пр. д. під сл. **Навѣстить**).

Посѣще́ніе = одві́дини, одві́дання (С. Л.), про́від, про́віди.

Посѣ́ять = д. **Посѣва́ть.**

Посяга́тельство = по́сяг, посяга́ння (С Жел.), за́мах. — Лядський замах на благочестиє. К. Кр.

Посяга́ть, посягну́ть = посяга́ти (С. Жел.). ва́жити ся (С. Л.), посягну́ти, пова́жити ся.

Потаённица, рос. Lathraea Squamaria L. = петрів хрест, ма́слянки, шпара́говий ряст. С. Ан.

Потаённый, но = таємний (С. Ш.), та́йний, но (С. Ш.), потайни́й, по́тай. — Таємні двері. — Тайний ворог. — Потайни́й собака. — По́тай Бога, щоб і чорт не знав. н. пр.

Потаза́ть = д. **Побрани́ть** і **Пожури́ть.**

Пота́ивать = 1. росто́плювати (по малу. на пр. віск).

2. та́нути, росто́плювати ся (по малу, про сніг і кригу).

Потайни́къ = тайни́к (С. Ш.), таємни́ця (С. Ш.), потайни́к.

Потайно́й = д. **Потаённый.**

Пота́йть, ся = утаїти (С. Ш.), потаїти, ся. — Жінка хіба не утає, чого не знає. н. пр.

Потака́ло, потака́льщикъ, ца = пота́кувач, ка, потака́йло і д. **Попоро́вщикъ.**

Пота́кать = потура́ти (С. З. Л.), пота́кати, подража́ти (С. Л.), потоля́ти. — Коли у тебе гроші є, що не скажи — всяк потурає, брехню за правду всяк приймає. Ал. Скл. Д. ще під сл. **Поблажáть.**

Пота́кать, потакну́ть = пота́кувати, потакну́ти.

Потала́ниться = д. **Посчастли́виться.**

Пота́лкивать = попиха́ти, што́вхати (по малу), ззаду — підпиха́ти.

Потанцова́ть = потанцюва́ти.

Потарато́рить = поцокоті́ти, полопоті́ти, подріботі́ти.

Потара́щить = ви́тріщити, ся, ви́рячити, ви́лупити (очі, де-який час), повитріща́ти, повиря́чувати.

Пота́ска = д. **Потасо́вка.**

Пота́скивать, потаска́ть = 1. таска́ти, тяга́ти, волокти́, пе́рти, тарга́нити, потаска́ти, потягти́, поволокти́, попе́рти, потарга́нити, потараба́нити, поцу́пити. — Потяг сердешную в діброву, не на розмову, а щоб зъісти. Б. Г. — Хіба яка звірюка за ноги у байрак поцупить. н. д.

2. тяга́ти, кра́сти, потягти́, покра́сти. — Хтось у мене тягає гроші.

Потаску́нъ = волоцю́га, ба́хур (С. Ш.), курва́ль. — Чоловіка має, а з бахурами водить ся. С. Аф.

Потаску́ха, потаску́шка = шльо́ндра, шлю́ха (С. З.), мандрьо́ха, повія, па́плюга, па́плюха (С. З. Л.), підтіпанка (С. З.), потіпа́ха (С. Л.), по́йда, хльо́рка (С. Л.), діптя́нка, ля́рва (С. З.), хвиндю́рка, ку́рва (С. З. Л.), финдю́рка (С. Ш.), шку́ра, католу́півна. — У городі не без дурня, а у селі не без курви. н. пр. — На віщо бути вірною весь вік, коли за те... одно зневажне слово із потіпахою мене зрівняє. Сам. — Зрадів, що жінка заслабла тай знайшов собі католупівну. Кн.

Потасо́вка = та́ска (С. Ш.), тасканина (С. Ш.), по́таска, халазія (С. З. Л. Ш.), прочуха́н (С. З. Л.), прочуха́нка (С. З.), поволо́чка, тіпа́чка, прас, чубанина, чубрій, накарпа́с (С. З.). — **Дать потасо́вку** = халазію, прочуха́на, чубрія да́ти. — Получиш добру халазію, він видавить з тебе олію. Кот. — Дати йому прочухана. С. З. — Пішли кулачні накарпаси, в виски і в зуби стусани. Кот. — Дали Рутульцям накарпас. Кот.

Потату́йка, нт. Upupa epops = о́дуд.

Потату́йкинъ = о́дудів.

Пота́тчикъ, ца = пота́кач, ка, потака́йло і д. **Попоро́вщикъ.**

Пота́чка = потура́ння (С. Л.), по́пуск (С. Л. Ос.), по́пуст, пото́ля (С. З.), пота́чка (С. Жел.) і д. **Побла́жка.**

Пота́шъ = по́та́ш (С. Жел.), смальцу́га, смальцю́га.

Пота́шный = поташо́вий, смальчу́жний. — **П. заво́дъ** = пота́шня (С. Л. Жел.), смальцу́га (С. З.), смальчу́жний заво́д, бу́да (С. Жел. Л.).

Потащи́ть, ся = 1. потягти́, поволокти́ (С. Л.), попе́рти, пото́рити (С. Ш.), поцу́пити (С. Л. Ос.), потарабани́ти, потарга́нити, попрова́дити. — Вовк поцупив вівцю. С. Л. Д. теж під сл. **Потаска́ть 1.** 2. потягти́, ся (С. Л.), поволокти́ ся (С. Л.), поплента́ти ся, попха́ти ся (С. З. Л. Ос.). — Підняв ся на ноги, здихнув тяжко, тай поплентавсь сердега в дорогу. Ос. Д. теж під сл. **Поплестись.**

Потвердѣть = потвердіша́ти.

Потво́рство = д. **Побла́жка, Попоро́вка** і **Пота́чка.**

Потво́рствовать = потура́ти, потоля́ти і т. д. д. **Поблажа́ть** і **Потака́ть.** — А він хоч бачить та мовчить, гріхам великим потурає. К. Ш. — Оттак, так! Потурай їм... Може колись і вбъють мене. Кр.

Потво́рщикъ, ца = д. **Пота́тчикъ, ца.**

Потёмки = темно́та (С. Л.), пітьма́. — **Въ потёмкахъ** = сме́рком, по́ночі (С. З. Л.), по́темки, по́темну. — Ми виїхали вже смерком. — Поночі шлюбу не давати. Ис. Копинський. С. З. — Хто виїздить поночі, той шукає немочі. н. пр. — Звелів засьвітити сьвітло, бо поночі нудно сидіти. н. о

Потемни́ть = д. **Потемня́ть.**

Потемнѣлый = потемнїлий, поме́рхлий (про блиск).

Потемнѣть = потемнїти, потемнїшати (С. Ш.), потьма́ріти, потьмаріти, потьмити ся, потьмари́ти ся, на дворі — посутенїти, поночі́ти (Ман.), про блиск — поме́рхнути. — На дворі вже посутенїло. — Хай ще більше поночіє. Ман.

Потемня́ть, потемни́ть, ся = темни́ти (С. Ш.), тьмити (С. Ш.), потемни́ти, ся (С. Ш.) і д. **Затемня́ть** і **Омрача́ть.**

Потеплѣть = поте́плїти, потеплїшати. — На дворі поте́плїло.

Потереби́ть = посми́кати, посіпати, пошарпати, про волосся, піря — подра́ти, поскубти́, про льон, коноплю — подра́ти.

Потере́ть, ся = терну́ти, поте́рти, ся, віхтем — пошарува́ти, пошару́дити, тїло вірьовкою або що — пошмо́ргати, пошмугляти, що небудь салом, дьоггем тощо — пошмарува́ти. — Сюди, туди терпув, тай далї махнув. п. пр. — Кайданиза́їзо ноги пошмугляло, біле тїло молодецьке коло костї пошмугляло. Гр. Чайч.

Потерза́ть, ся = 1. подра́ти, поде́рти, пошарпати, ся. 2. помучити, ся.

Потерпѣть = потерпі́ти, наложи́ти. — Щоб наложив зрадник головою. п. п. — **П. фіа́ско, п. неуда́чу** = пійма́ти о́близня (С. З.), в сватанні — гарбуза́ зъїсти. С. Аф. З.

Потеря = згу́ба (С. З. Л.), утра́та (С. Ш.), тра́та (С. Ш.), втра́та, стра́та (С. Л.), шко́да (С. З. Л.), загу́бля, пропа́жа, вте́ря. — Чия згуба, в того річий повна губа. п. пр. — Не сто кіп утрати. п. пр. — Не хочеш втрати — не лїзь ні в куми ні в свати. п. пр. — Чи зиск, чи трата — одна заплата. п. пр. — Хто ж менї страту нагоро́дить? п. п. — Давай тодї шукати загублї. п. о. — Ох яка велика втеря! аж два шаги! Кр.

Потеря́нный = загу́блений, згу́блений, втра́чений, пропа́лий, пропа́щий. С. Л. — Пропащі гроші — Пропащий чоловік.

Потеря́ть, ся = загуби́ти, згуби́ти, ся (С. Аф. З. Л.), утра́тити (С. Ш.), стра́тити, утеря́ти, ся (С. Ш.), потеря́ти, посїяти, рішити ся (С. Л.), стеря́ти ся. — Загубив десь люльку. С. Аф. — Піди, там чоловік загубив сало, то й твоє. п. к. — Що сорому наробила, добру славу загубила. Мова. — По опеньки ходила, запасчину згубила. п. п. — Місяцю з раю, сьвіти нашому короваю, абисьмо не зблудили, коровай не згубили. п. п. Под. — Лучче з розумним згубити, як з дурним знайти. п. пр. — Сумно так зробилось, неначе я що дороге згубила. К. К. — Панська ласка до пор та, а поріг переступив, то вже ласку утратив. п. пр — А панові не хотїлось утратити такого чоловіка. п. к. Грінч. — Потеряв же соловей голос через ячний колос, потеряв же козак долю через свою волю. п. п. — Вона зовсїм стеряла ся — не знає, що й робить. Одним поглядом усе скаже і я знов збожеволїю і стеряюсь. Кроп. — **Потеря́ть вре́мя** = вга́яти, прогайнува́ти, промарнувати, байдикуючи — пробайдикува́ти. — **П. довѣріе** = зневі́рити ся. — Як його зневірити ся до рідної дитини. Кн. **П. дѣвственность** = вінок загуби́ти, скантова́ти ся. — Он — теща в хамутї! не догледїла дочки, дївка скантовала ся до шлюбу. Кр. (Пр. д. ще під сл. **Дѣвственность**). — **Потеря́ть мно́го** = перегуби́ти, позагу́блювати. — **П. му́жество,**

эне́ргію = оба́бити ся. — **П. мѣня́я** = проциганити. — **П. си́лу** = ви́сильнити ся, ви́снажити ся. — **П. созна́ніе** = опа́морочити ся, стеря́ти ся. — Сьвідомости нема, він стеряв ся... швидче по ля́каря. Кн. — З переляку Люся стеряла ся і немов її стовма поставило: тільки очима блимає. Кн.

Потеса́ть = потеса́ти, гемблем — погемблюва́ти.

По́тесь = стерно́, прави́ло, трепло́, баба́йка (Аф.). Пр. д. під сл. **Весло́.**

Поте́чь = потекти́, дуже — ри́нути, гу́нути (С. Л.), великими краплями — покоти́тись. — І покотились із очей до долу сльози. К. Ш. — Покотилась слина. Кот.

Потира́ть, ся = те́рти, натира́ти, ся (трохи), потира́ти.

Потихо́ньку, потихо́хонько = ти́хе́нько (С. Ш.), тихе́сенько (С Ш.), сти́ха, поти́ху, стихе́нька, потихе́сеньку, тихцем, ти́шко́м (С. Л. Ш.), тихі́сенько (С. Ш.), пома́лу (С. Л.), помале́ньку (С. Л.), ни́шком, ни́щечком (С. З.). — Сиди тихенько, щоб не знало тебе лишенько. н. пр. — А лїта пливуть за ними, пливуть собі стиха, забірають за собою і добро і лихо. К. Ш. — До иньшої йдеш, а до мене стиха — помаленьку голос подаєш. н. п. — Вийди, Грицю, на улицю і ти, Коваленку, — пожартуєм, попустуєм стиха помаленьку. н. п. — Пливи доля за водою, а я стиха за тобою. н. п. — Білі руки до серденька ломить, своїй неньці стихенька говорить. н. п. — Вітер нїби потиху зворухне гилля. Кроп. — Потихесеньку-помалесеньку, моя матїнко, йди — спить пъяниця в рубленій коморі, гляди ж його не розбуди. н. п. — Нахили ся тишком-нишком над румъяним білим личком. Руд.

Потли́вость = поти́вість.

Потли́вый = поти́вий, пітня́вий.

Потле́ть, ся = потлїти.

Потни́къ = пітни́к (повсть, що підкладаєть ся під сїдло і черезсїдельник).

По́тный = спітнїлий, пітни́й.

Потово́й = 1. потови́й (С. Жел.). 2. д. **По́тный.**

Потого́нный = потови́й.

Потого́нъ, рос. Imperatoria Ostruthium L. = царь-зілля, стародуб. С. Ан.

Пото́къ = потік, течія́ (С. З. Л. Ш.), тече́й (С. Л. Ш.), течі́й, водоте́ча (С. Л.), струмо́к (С. Л. З.), струме́нь (С. Л.), буркотливий — бурча́к (С. Аф. Л.). — Ходить сорока коло потока тай кряче. н. п. — Річки немає, а так тільки течія невелика. н. о.

Потолка́ть, потолкну́ть, ся = попха́ти, пошто́вха́ти, пошту́рха́ти, попхну́ти, ся і т. д.

Потолкова́ть = побэла́кати. — Сїдай та побалакаєм.

Потоло́къ = сте́ля. С. З. — Стеля увігнулась, серед хати стояв стовп і підперав сволок. Лев. — В хатї чисто та весело, як у віночку, і стеля і стїни вибілені. Кн. — Казав дяк, що курки не їсть, а на стелї повно кісточок. н. пр.

Потоло́чина = стели́на (кожна дошка або брус, з котрих кладеть ся стеля).

Потоло́чный = стелеви́й.

Потоло́чь, ся = потовкти́, ся, потовкма́чити, рослину — ви́толочити, ви́пасти.

Потолпи́ться = пото́впити ся.

Потолсте́ть = пото́вщати, погла́дшати, поси́тчати, в жарт — запуза́тїти. — І поглашчала лисичка і така ситенька стала. Гр. Чайч. — Скільки не їж — не забагатїєш, а запузатїєш. н. пр.

Пото́ль = по́ти, по́тїль, до́ти, до́тїль і д. **Дото́лѣ.**

Потоми́ть, ся = поморити, ся; пону́дити, ся.

Пото́мно = тома́ми. — Почав видавати словарь томами.

Пото́мокъ = пото́мок (С. Жел.), нища́док (С. Жел.), далекий — ща́док (С. З. Л.), відрі́док. — Потомок гетьмана дурного і презавзятий патриот. К. Ш. — Пропав — і нащадку нема. н. пр.

Пото́мственный = пото́мний, нища́дний. С. Жел. — Се земля моя, потомна, з батька, з дїда, з прадїда. Кн.

Пото́мственность = пото́мність. С. Жел.

Пото́мство = пото́мство, нащад (С. Жел.), нащадки, нащадок (С. Л.), плід, порожде́ння, наслїддя, зневажливо — ко́дло (С. З.). — Не маючи по собі потомства. Кіев. Ст. — Щоб йому дихать не дало з його нащадком. н. пр. — Промінь слави сяє над головами далеких нащадків його. Кн. — Поляне хочуть вигубить нас усїх з нащадком. Бар. О. — Який дїд, такий його й плід. н. пр.

Потому́ = бо (С. Аф. Л.), затім (С. З. Л.), затім що (С. Л.), того́, того́ що (С. Ш.), через те́ (С. Л.), оттим, тому́, тим (С. Ш.), для то́го, задля то́го. — Казав не пий горілки, голова болїтиме, бо тепер душно. С. Аф. — Тим то вороги і жнуть не сїявши, що між нами ростич. Кн. — Чого ревеш? Того, що побили. С. Ш. — Кому чорт не орав, тому й сїяти не буде. н. пр. — **Потому́ и́менно** = тому́ са́ме, оттим би

то. — **Потомý то и нѣтъ** = тим бо й бá!

Потóмъ = пóтім, пóтім тóго (С. Л.), потóму, після тóго, опісля, навпісля, навпóслі, потóм (С. З.), відтáк (Гал.), дáлі (С. Л.), а дáлі (С. Л.), напослíдок (С. Л.). — По обідї віддихали, пóтім коси поклепали. н. п. — Ой ти тепер кажеш, що я зоря ясна, а потóму скажеш, що доля нещасна. н. п. — Щоб єсь на потом на мене не плакала. Мазепа. С. З.

Потонýть = потонýти, втонýти, утонýти, у(в)топúти ся. — Плив, плив та на березї й утонув. С. Ш.

Потончáть, потонѣть = потóнчати, потóншати. С. Ш.

Потопáть, потóпнуть, потонýть = тонýти, потопáти, потонýти, утонýти, потóпнути. — Павле! кобила плавле. Брешеш, Антоне, тож вона тоне. н. пр. — Всї заходили ся виливати воду, щоб не потоп корабель. Чайч. — На Чорному морі потопали — пропадали. К. Ш.

Потóпать = потóпати, потýпати (С. Ш.), потупцювáти, потупкувáти.

Потопля́ть, потопúть, ся = топúти, у(в)топúти, ся, затóплювати, затопúти. С. Аф.

Потоптáть, ся = потоптáти, ся. С. Ш. — Топчу, топчу ряст! Дай, Боже, потоптати і того року діждати. н. пр.

Потóпъ = потóпа.

Поторгováть, ся = 1. поторгувáти, покрамарювáти, покрамувáти, покупцювáти, погандлювáти, в шинку — пошинкувáти, пошинкарювáти, на базарі — побазарювáти, на ярмарку — поярмаркувáти.

2. поторгувáти ся, потóржúти ся (С. Ш.).

Потормошúть = посмúкати, посíпати, потóрсати, потермóсити (С. Ш.).

Потороплúть, ся = поскорúти, ся (С. Л.), поспíшити, ся (С. Л.), похопúти ся.

Поторчáть = постирчáти.

Потосковáть = посумувáти, потужúти, доволї — попотужúти (Ос.), попожурúти ся і д. **Попечáлиться.**

Потóчина = д. **Потóкъ.**

Поточúть = погострúти.

Потóчный = потóковий.

Потошнúть = занýдити, завáдити. — Занудило трохи.

Потрáва = спаш (С. З. Л.), збíй (Лев.), пóтолоч (Лев.), стрáвля. — Візьми за спаш. С. З. — Горобцї пшеницю зъїли, а синиця у спаш попала. н. пр. — Живе з самих спашів: скубне стрижча пирію — плати йому три злотих. Кн. — Штраф за збій. Лев.

Потравúть = 1. спáсти (С. З.), спáшити, потолóчити, стравúти, потравúти (С. З.).

2. пополювáти.

3. поцькувáти.

Потрáтить = потрáтити, протрáтити, вúтратити, ся, про кількох — повтрáчувати ся, позиваючись — пропозивáти (Лев.), марно — помантáчити, поцúндрити, промантáчити, процúндрити.

Потрафля́ть, потрáфить = 1. потрапля́ти, у(в)трапля́ти (С. Ш.), влучáти, потрáпити, у(в)трáпити (С. Ш.), влýчити.

2. годúти, догождáти, догодúти. — **На негó трýдно потрáфить** = йому́ трýдно догодúти.

Потребле́ніе = у(в)живáння (С. Ш.), поживáння, ужúток (С. Ш.), вжúток, ужúвок (С. Ш.), ужúвиця (С. Ш.), спожúвок (С. З.), спóжив, спожúва (С. Жел.). — Для спільного всім уживання. Пр. — Роди, Боже, жито пшеницю добрим людям на вживицю. н. п.

Потребля́ть, потребúть = у(в)живáти (С. Жел. Ш.), поживáти, вжúти, пожúти, спожúти (Лев.). — Сидить Марко з матїрзю за столом і вечерю поживають вкупі. Ст. С. — Чи це лучче нам із панами з упокоєм хлїб-сіль уживати. н. д. — Бжоли спожили усю ситу. Лев.

Потре́бность = потре́ба (С. З. Л.), потребúзна (С. Жел. Ос.), обíхíдність. — Потребі кінця немає. н. пр.

Потре́бный = д. **Нáдобный** і **Необходúмый 1.**

Потре́бовать = потре́бовати, прáвити.

Потревóжить = потурбувáти, потрівóжити (людину), сполóхати, сполошúти (птицю, звіря), зрýшити, зрухнýти (яку вещ), у(в)разúти (рану, болячку), поколóшкати, розколóшкати (волосся). — Не доторкай ся до плечей, бо уразиш болячку. С. Л.

Потрепáть = потріпáти, крилами — полопотїти.

Потре́скать = потрíскати, полóпати, пожéрти.

Потре́скаться = потрíскати ся, поре́пати ся (С. Л.), полýскати ся, полóпати ся, розлýскати ся, порозтрíскувати ся. — Аж шкура на їх порепалась. К. Х. — Руки порепались. — Насїннини огірків вже порепали ся. Кн.

Потрещáть = потріщáти (С. Л.), потрíскотати (С. Л.), потрíскотїти, потúркати, про масло, сало — пошкварчáти.

Потро́гивать, потро́гать = торка́ти, дотика́ти, чіпа́ти, займа́ти, поторка́ти, ся, доткну́ти, ся, доторкну́ти ся.

По́трохъ, частїше мн. **потроха́, по́трохи** = по́трух (С. З.) у птиць, а у животини д. **Внѫ́тренности.**

Потроши́ть = тельбуши́ти (С. Ш.), требуши́ти, па́трати (С. З.), росчиня́ти, перечиня́ти. — Слуги стали росчинять рибу і найшли хлючі. н. к. Грінч. — Патрати гусей.

Потруди́ть = утрудни́ти; потурбува́ти.

Потруди́ться = 1. попрацюва́ти, поробѝти. С. Л. — Поробив я на своєму віку чимало.
2. потурбува́ти ся, поклопота́ти ся, попіклува́ти ся.

Потруни́ть (надъ кѣмъ) = посьмія́ти ся, поглузува́ти, покепкува́ти (з кого).

Потруси́ть = потруси́ти.

Потру́сить = побоя́ти ся.

Потру́шивать = тро́хи боя́тись.

Потряса́ть, потрясти́ = 1. трясти́ (С. Ш.), труси́ти, то́рсати (С. Ш.), потрясти́, потруси́ти, пото́рсати.
2. хита́ти, захита́ти, захитну́ти і д. **Поколеба́ть 1.**

Потрясе́ніе = 1. трясїння, трусїння.
2. хита́ння, захита́ння.
3. колотне́ча (С. Л.), ро́зрух, тру́са (С. З.). — Вчинив єси ясу і поміж панами великую трусу. н. д.

Потря́хивать = труси́ти.

Потру́ги = хва́тки, пере́ймы.

Потру́да = до́ти і т. д. д. **Дото́лѣ.**

Потужи́ть = потужи́ти і т. д. д. **Попеча́литься.**

Потузи́ть = поби́ти, одлупи́ти і т. д. д. **Поколоти́ть.**

Потупля́ть, потупить, ся = потупля́ти (С. Жел.), потупити, у(в)ту́пити, ся (С. Ш.), похню́пити, ся (С. З.). — Очі в землю втупив. Ос. — Еней похнюпивсь, дослухав ся, Сивіла що йому верзла. Кот. — Вона до його ласочкою, голубе мій! а він похнюпив ся, мовчить, очей не підведе... Кн.

Потускнуть = поме́ркнути.

Потускнѣть = поме́ркнути, потьмити ся, потьмари́ти.

Потуха́ть, и отуха́ть = га́снути, перега́сати, пог аса́ти, у(в)гаса́ти (С. Ш.), пригаса́ти, пога́снути, уга́снути (С. Ш.), прига́снути. — Гаснуть очі, заснули думи, серце спить. К. Ш. — Гасне люлька в роті. К. Ш. — Горить не вгасав. К. Ш.

Потучнѣть = погла́дшати.

Потуша́ть, потуши́ть = 1. туши́ти (С. Ш.), гаси́ти (С. Л.), потуши́ти, погаси́ти (С. Л.), у(в)гаси́ти (С. Ш.). — За царя Горошка, як людей було трошка, як снїг горів, а соломою тушили. н. пр. — Прибіг на пожежу, а вже й потушили. н. о.
2. гамува́ти, тушити, угамува́ти (С. Ш.), утихоми́рити, потуши́ти. — Мовчанка не пушить, а все гнїв тушить. н. пр.

По́тчевать, попо́тчевать = угоща́ти (С. Ш.), гости́ти, частува́ти (С. Л. З.), угости́ти (С. Ш.), по́частува́ти (С. З.), трак(х)тува́ти (С. З. Л. Ш.), потрактува́ти. — Єсть у мене отець-мати будуть шанувати, медом вином козаченька будуть частува́ти. н. п. — А у мене увесь рід багатий, будуть мене часто частувати. н. п. — І зараз попросивши в хату, горілкою почастував. Кот.

По́тчеваніе = частува́ння, трак(х)това́ння. С. Л. Ш. — Яке частування, таке й дякування. н. пр.

Потщи́ться = постара́ти ся, посилкува́ти ся.

Потъ = 1. піт. — Бурлак робить, заробляє, аж піт очі заливає. н. п. — Працює до кріавого поту. н. пр.
2. риба Plyseter macrocephalus = дивогла́вець (С. Пар.), плеву́н (С. Жел. Пар.).

Поты́ка, у виразі: **„онъ у него́ на поты́кахъ“** = він у нього́ за попиха́ча.

Потыка́ть = 1. тка́ти.
2. пха́ти, попиха́ти.

Поты́лица = поти́лишник. С. З. (Удар по потилиці, а не сама потилиця, порівняй: **Затылокъ**).

Поты́сячно = ти́сячами, з ти́сячі. — Тисячами гинуть. К. Ш. — Він платить з тисячі (на пр. з тисячі цегли при будові).

Поты́чка = тума́к (С. Ш.), стуса́н (С. З.), штурха́н, штурхане́ць.

Потѣлый = спітнїлий.

Потѣніе = потїння.

Потѣсни́ть, ся = потїсну́ти, ся (С. Л.), стїсну́ти, ся.

Потѣть, вспотѣть = пітнїти, дуже — упрівати, спітнїти, упріти (С. Ш.). — Поки не упріти, поти не уміти. н. пр.

Потѣха = потїха (С. Л.), куме́дія, чудасія, чудоро́дія (Полт. Чайч.).

Потѣша́ть, потѣшить, ся = потїша́ти, забавля́ти, потїшити, заба́вити, ся (С. Аф.).

Потѣшникъ, ца = д. **Заба́вникъ, ца.**

Потѣшный = втїшний, куме́дний (С. З. Л.), чудоро́дний. — Втїшний хлопець. — Чу-

дородна людина. Полт. Чайч. — Кумедна казка. С. З.

Потя́гивать, потяну́ть, ся = 1. тягти́, потягти́, ся (С. Л.), поцу́пити. — То збоку ущіпне, то спереду поцупить. Гул. Ар. — **Потяну́ться за кѣмъ** = попну́ти ся, потягти́ ся.

2. д. **Попива́ть.**

Потя́гиваніе = тяга́ння, потяга́ння; по́тяги.

Потяго́та = по́тяги.

Потяжелѣ́ть = пова́жчати.

Поубава́ть = збави́ти, одба́вити (трохи).

Поубаю́кать = заколиха́ти (помалу).

Поубра́ть = прибра́ти (трохи).

Поубы́ть = уби́ти (С. Ш.), збу́ти (трохи). — Вода трохи збула́.

Поувезти́, поувезть = повивози́ти.

Поувести́, поувесть = повиводи́ти.

Поувози́ть = повивози́ти, позвози́ти.

Поуговори́ть = умо́вити (по троху).

Поугомони́ть, ся = у(в)гамува́ти, ся.

Поугорѣ́ть = учаді́ти, почаді́ти (трохи або багатьом).

Поудивля́ться = подивува́ти, продивува́ти, ся.

Поу́дить = поу́дити, полови́ти ри́бу (удкою).

Поу́жинать = повечеря́ти. — Повечерявши, вони полягали всї спати. н. о. Грінч.

Поукла́сть = повкладати. — Повкладали дїтей спать. — Повкладав свої книжки в скриню.

Поукра́сить = пооздо́блювати, квітками — поуквітчувати, заквітча́ти, цьвяшками — пообцьвяхо́вувати.

Поукроти́ть = погамува́ти.

Поуложи́ть = д. **Поукла́сть.**

Поуменьши́ть, ся = зме́ншити, ся, про декілько — повме́ншувати, ся.

Поумнѣ́ть = порозумніти, порозумнїшати. — Догадав ся очкур завъязати, та й думає, що порозумнїшав. н. пр.

Поуправля́ть = поору́довати, покерува́ти, попра́вити, проору́довати і т. д.

Поупря́миться = позмага́ти ся, посуперечати ся, попручати ся.

Поусе́рдствовать = припильнува́ти. — Нумо, нумо припильнуймо! н. п.

Поуско́рить = приско́рити.

Поуспоко́ить, ся = вгамува́ти, ся, заспоко́їти, ся (трохи).

Поустарѣ́ть = постаріти, пристаріти ся, про людину — підтоптати ся.

Поутру́ = зра́на, у(в)ра́нці, у(в)ра́ньці (С. З. Ш.), ра́нком. — Помер козак в неді́ленъку вранцї, положили козака в сьвітлицї на лавцї. н. п. — Вийшли в поле косарі косить ранком на зорі. н. п. — Завтра вранцї, як підем по зайцї. н. пр. — Зрана виїхав і на обід поспів.

Поуха́живать = пожениха́ти ся, полиця́ти ся, пожениха́ти ся, за кількома́ — переженихати ся. — Батько ще казали, щоб я й поженихав ся. Кв.

Поуходи́ть = повтїка́ти. — Почувши се, вони не довго ждали, взяли та й повтїкали. Б. Г. — Тодї де-які люди повтїкали з хати. н. к.

Поуча́ть, поучи́ть, ся = поуча́ти (С. Жел.), навча́ти, научати, напу́чувати, повчи́ти (С. Л.), навчи́ти, ся. — Я старший, а ти менший, то тобі зась мене повчати. Кроп. — А мати хоче научати. К. Ш. — На все добре напучує, а воно паче йому позакладало, не чує. Кн.

Поуче́ніе = 1. нау́ка, навча́ння.

2. д. **Про́поведь.**

Поучи́тельный = поуча́ючий, научаючий. — Се не тільки річ цїкава, але й дуже потрібна і поучаюча. Бар. О. — Приснив ся сон не тільки цїкавий, але й дуже поучаючий. Бар.

Поучи́ть, ся = 1. д. **Поуча́ть, ся.**

2. повчи́ти, ся. — Повчив ся трохи та й кинув.

3. д **Проучи́ть.**

Пофантази́ровать = похимерува́ти, думка́ми в хма́рах полїта́ти.

Пофранти́ть = похверцюва́ти (С. З. Ш.), почепури́ти ся, похізува́ти ся (С. З.). — Коли вже вам хочеть ся похізувати ся в моєму кобеняцї Номис. С. З.

Пофри́штикать = поснїдати.

Пофы́ркать = попи́рхати, почми́хати.

Поха́бникъ, ца = соромі́тник, безли́чник, ця (С. Ш.).

Поха́бный, но = срамо́тний, сороміцький (С. З.), соромни́цький, безсоро́мний (С. Пар.), стидки́й, стидни́й, безли́чний (С. Ш.), со́ромно, безсо́ромно, без сорому́, — Срамотні сьпіви аж лящать. К. Ш. — Не сьпівайте сороміцької, засьпівайте старосьвітської. н. пр. — Стидних пісень сьпівають. Кр.

Поха́бство = безсоро́мність. С. Пар.

Поха́живать = похожа́ти. С. Л. — По дворику похожає, на сонечко поглядає. н. п. — Похожаючи по корсунському саду, бачив... Кн.

Похвала́ = хвала́, похвала́, хвальба́ (С. Л.), похвальба́. — Хвальба сорочки не

дасть. н. пр. — Кажете, щоб не хвалити вас, то й не буду. Бачу, ви похвальби не любите. Кр.

Похва́ливать = похваля́ти, вихваля́ти.

Похвали́ть, ся = д. **Похваля́ть, ся.**

Похвальба́ = хвальба́ (С. Ш.), хвалі́ння, хва́сть (С. Ш.), хва́лка (С. З. Ш.), при́хвальба, похва́лка (С. З. Л.). — Хвальби повні торби, а в тих торбах пусто. н. пр. — Дайте санчат хвастї підомчать. н. пр. — Була тая поголоска на всїй Україні альбо хвалка од шляхти. Л. С. — Похвалки злиї чинити. Мазепа. С. З.

Похва́льный, но = хва́льний (С. Ш.), похва́льний, но.

Похваля́ть, ся, похвали́ть, ся = хвали́ти (С. Ш.), вихваля́ти, похвали́ти, ся; похваля́ти ся, нахваля́ти ся, похвали́ти ся. — Хвали мя, губонько, бо тя роздеру. н. пр. — Вже так його хвалять, та вихваляють. — Похвалили, що добре зробив. — Хвалила ся попадя село підпалити. п. п. — Лає, лає, ще й хвалить ся бити. н. п.

Похва́рывать = хорува́ти, слабува́ти, нездю́жати, недомога́ти (часто або часами).

Похва́стать = похва́стати, похвали́ти ся (С. Ш.), повелича́ти ся.

Похвата́ть = похапа́ти (С. Л. Ш.), похвата́ти (С. Ш.). — Приїхали копитани, гречаники похапали. н. п.

Похва́тски = хва́тсько, хва́цько. С. Ш.

Похвора́ть = послабува́ти, похорува́ти, пронездю́жати.

Похити́тель, ница = хапко́, хапу́н (С. Ш.), злодїй, ка.

Похитри́ть = похитрува́ти.

Похища́ть, похи́тить = кра́сти, хапа́ти (С. Ш.), украсти, вхопи́ти, захопи́ти, схопи́ти, спірва́ти, запорва́ти. — На судний день чорт жидів хапає. н. пов. — Це не хлопець, а настоящий злодїй: де що спірве, зараз заховає так, що... Кр. — Ну, що вже запорвав, то вже твоє, але другим разом я тобі ребра полїчу. Кр.

Похище́ніе = крадїж, ка (С. З. Л.), ха́пання, ха́панка. С. Ш.

Похлеба́ть = посьо́рбати, похлебта́ти.

Похлёбка = ю́шка (С. З. Л.), горохова — горо́хвянка, з рибою — сьорба́ (С. Л.), щерба́ (С. З. Л.). — Сьорбай юшку, на днї риба єсть. н. пр. — Ти, Андрушку, хлещи юшку, а я мнясце бо мене дитина ссе. н. пр.

Похлёбочный = ю́шечний. С. Л.

Похлёбывать = сьо́рбати, хлебта́ти (часто або потроху).

Похлёстывать, похлеста́ть = хви́ськати, похви́ськати.

Похло́пать = поля́скати, полящати́, поплеска́ти.

Похлопота́ть = поклопота́ти, ся, попоходи́ти, попіклува́ти ся. С. Л. — Багато я попоходив біля неї. С. Л.

Похлыста́ть = д. **Похлеста́ть.**

Похме́лье = похмі́лля, по́хміль. — Голова болить з похмілля. — На похмілля знемагає. н. д.

Похму́риться = нахма́рити ся, насу́пити ся, похню́пити ся.

Похны́кать = похли́пати, попхи́кати.

Походата́йствовать = поклопота́ти.

Походи́ть (на кого або на що) = вдава́ти (С. Л.), похо́дити (на кого або на що), вдава́ти ся (в кого. С. Л.), скида́ти ся (на кого або на що). — Чи я тобі не вродливий, чи не в тебе вдав ся! К. Ш. — Бо мій батько робив гладко, а я в його вдав ся. н. п. — Оця кобила скидаєть ся на ту лошичку, що позаторік... Кн. — А воно на те скидаєть ся. Кн.

Походи́ть = походи́ти.

Похо́дка = ходá (С. З. Л. Жел.), хід (С. Ш.), хідня́ (С. Ш.), походá, по́хід. — Я вашу сестру й по ході й по очах наскрізь бачу. Лев. В. — Що то за личко хороше! а хода яка... і не бачивши видочка по ході одній можна б сказати, що се небесна урода. Зїньк. — Зовсїм батькова хідня. Херс. — Д. ще під сл. **По́ступь.** — **Съ утиною похо́дкой** = качоно́гий. — Ач яка качонога. Сп.

Похо́дный = похі́дний.

Похо́дъ = 1. похід, похо́д, випра́ва. С. Жел. — Засвистали козаченьки в похід з полуночі, заплакала Марусенька свої ясні очі. н. п. — Не вернув ся із походу гусарин-москаль. К. Ш.

2. по́ваг (лишок ваги), ли́шка. — Шість хунтів з повагом (або: з лишкою).

3. збу́ток, схід, сход. С. Л. — Тепер на сей крам великий збуток.

По́ходя = хо́дячи, входя́чку, на ході. — Їсти входячку. — На ході зірвав.

Похожде́ніе, частїше мн. **похожде́нія** = 1. мандрува́ння.

2. приго́да, частїше мн. приго́ди (С. Жел.), при́ключка (С. Пар.).

Похо́жій = схо́жий (С. Л. З.), похо́жий, подібний, пари́стий, цїлком — ви́капаний, на луб — лубова́тий, на оклецок — оклє́цьковатий і т. д. — Похожа свиня на коня. н. пр. — Син — викапаний батько

ко. — **Быть похо́жимъ** = д. **Походи́ть** (на кого або на що).

Похозя́йничать, похозя́йствовать = похазя́їнувати, погосподарювати.

Похолоде́ть = похолодіти, похолодніти, похолоднішати, постуденіти. — На дворі похолоднішало.

Похорони́ть, ся = 1. поховáти, ся (С. З. Л.), захováти. — Легше мінї, доню, тебе поховати, а нїж мінї та за його тебе заміж дати. н. п. — Поховали пана отамана в сиру землю глибоко. н. п. — У холодній ямі мене поховали, ще й ногами землю зверху притоптали. Гр. Чайч. — Не жури ся, мій милий, не дай серцю тугу, а як умру — поховаєш, озьмеш собі другу. н. п. Под. — Були батько й мати, та судилось козакові обох поховати. П. Пр. — А лиха ще буде, буде, поки заховають. К. Ш.

2. сховáти, поховáти, ся, багато — переховáти, ся, поперехóвувати. — Дівчиноньку, моє серце, сховай мене під ряденце. н. п. — Сховались тай попались. н. пр. — Багато переховав краденого.

Похоро́нный = похоро́нний, погре́бний (С. З.). — Погре́бная одирава. С. З.

По́хороны = по́хорон, поховáння, хоронéння, погре́б (С. З.).

Похорохо́риться = попри́ндитись, поиндичити ся.

Похорошéть = покрáщати (С. З. Л.), погарнїшати, полу́ччати, полїпшати, помилїшати, погарнїти, почерпурнїти, вилюднїти, вилюднїти, про постать — постатнїти. — Прибери пня, то й він покращає. н. пр. — Щоб мінї надїти, аби погарнїти. О. Ст. — Якийсь миршавий був хлопець, а бач як вилюднїв. н. о. — Як вона погарнїшала!

Похотли́вый, во = похотли́вий, во (С. Жел.), пожадли́вий (С. Ж.), женихли́вий. — Не молода вже, а женихлива, усе до парубків лицяється ся. Кн. — Вовки в мъясниці женихливі — тїчками ходять. Кн.

Похотли́вость = по́хоть (С. Л. Жел.), хотли́вість, хти́вость (С. Ж.), жируванá (С. Л.), пожадли́вість (С. Ж.).

По́хоть = д. **Похотли́вость**.

Похохота́ть = пореготáти, ся, пореготїти.

Похрабри́ться = похрабрувáти.

Похра́нывать, похранéть = хроптú (по малу), похропти́. — Хропить, аж хата ходором ходить.

Похрипéть = похрипíти, похавчáти, похарчáти.

Похристо́соваться = похристо́сувати ся.

Похрома́ть = пошкандибáти, пошкитильгать. (Пр. д. під сл. **Пойти́**).

Похрустéть = похру́мкати, похру́мати, похрумчáти, похрумтїти, похрупотїти.

Похýдшать = погíршати, попоганíти, споганíти. — Маленьке — миленьке, а побільшає — погіршає (про дитину н. пр.).

Похудéть = схýднути, похýднути, охýднути, похуднíти, охля́нути (С. З. Л.), помарнíти (С. Л.), змарнíти (С. Аф. З.), на виду — спáсти з липя́ (С. Л.), на тїлї — спáсти з тїла, з ту́ку, з че́рева. С. Л. — Поки гладкий схудне, то худий здохне. н. пр. — Він схуд наче тарапя. Лев. В. — Ой вже ж наші сїромахи та без харчів помарнїли. н. п. — Так з лиця спала, що й не пізнати. н. о.

Похудéлый, похудéвшій = схýдлий, похýдлий, змарнїлий, помарнїлий.

Похули́ть = погýдити, поганити, поганьбúти.

Похéривать, похéрить = д. **Захéривать**.

Поцара́пать, ся = подря́пати, ся (С. Л.), пошкря́бати, смикаючи що — пошмóргати, пошмýгляти. — Так він у терен — хоч там і подряпаєть ся. н. к.

Поцáрствовать = поцарювáти.

Поцвéсти́ = поцьвісти́.

Поцéдúть = поцїдúти.

Поцéловáть, ся = поцїлувáти, ся, здоровкаючись — почолóмкати ся, в жарт кажучи — цмóкнути ся. С. Л. — Обнялись, поцїлувались як слїд. н. о. — Цмокнись з жінкою моєю, вона твоя буде. Г. Ар.

Поцéлýй = поцїлýнок. С. Л. — Поцїлунок той і досї пече мене. Кн.

Поцéнúть = поцїнувáти, пооцїнювати.

Поцéпúть, ся = почепúти, ся (С. З. Л.), причепúти, ся (С. З. Л.), очепíрити ся. — Це ніс! Чорт двом ніс, та одному почепив. н. пр. — Так він як поплив бичок, очепірився йому за хвіст і поплив. н. о. Грінч.

Почáвкать = поплямкати (С. Л.), поцямкати (Фр.), пожвя́кати.

Почáрочно = чаркáми.

Почáсту = чáсто, чáсто-гýсто (Чайч.).

Почáще = частїш (С. Л.), частїше.

По́чва = грунт, ґрунт. С. Л. — Коли б грунт був чорнозем, а то супісок. Кн. — Шевченко і муза його родились і зросли на грунтї української народної історії. Кн. — **По́чва глúнистая** = глúнястий, глеюватий грунт, глúняста земля́, глейовинá. — **И. нетрóнутая** = цїлинá. С. З. — Купив ниву з цїлиною. С. З. — **И. песчá-**

ная = піскува́та земля́. — **П. песча́нистая** = су́пісок. — **П. чернозёмная** = чорно́зем, чорно́земля.

Почва́ниться = почва́нити ся, попишати ся, побундю́чити ся, попри́ндити ся, побри́шкати.

По́чвенный = грунтови́й. — **По́чвенное колесо́** д. під сл. **Колесо́.**

Почеловѣ́чески = полю́дськи.

Почему́, почёмъ = чом (С. З.), чому́ (С. З.), чого́ (С. З.), на́ що́, про́ що, для чо́го, почі́м. після чо́го. — Чом, чом, чорнобров, чом до мене не прийшов? н. п. — Чому мині правди не скажеш? н. п. — Чого мині тяжко, чого мині нудно, чого серце плаче, ридає? К. Ш. — Не знаю що і після чого старі сумують. К. Ш. — **Вотъ почему́** = о́т через що́, ото́ж-то, от за-для то́го. — **Почему́ то** = чого́сь, чому́сь (С. З.).

По́черкъ = писа́ння, письмо́ (С. Пар.), по́черк (С. Жел.), рука́ (С. Жел. Пар.). — Давайте я розберу — я його руку добре знаю. — Хіба се моя рука? і рука і печатка підборні. Кн. — Він підвів під мою руку. н. о.

Почерни́ть = 1. почорни́ти, ви́чорнити, обчорни́ти.

2. д. **Захе́рить.**

Почернѣ́ть = почорні́ти, злегка — причорні́ти. — **Почернѣ́вшій** = почорні́лий. С. Л. — Ой чого ти почорні́ло зеленеє поле? Почорні́ло я від крови за вашую волю. К. Ш.

Почерпа́ть, почерпну́ть = черпа́ти, черпну́ти.

Почерствѣ́ть = поче́рствіти.

Почерти́ть = порисова́ти.

Почерто́вски = почортя́чі.

Почеса́ть, ся = почеса́ти, ся, тїло руками — почу́хати, почухма́рити, поскрьо́бати, ся. — **Почеса́ть языкъ** = попащикува́ти.

Поче́ствовать = пошанува́ти, у(в)шанува́ти (С. Ш.). — Ушанували його добрим словом і привітанням.

По́честь = шано́бa (С. З. Л.), ша́на (С. З. Л.), пова́га (С. Л.), поче́стка. — На що та й шаноба, як добре слово. н. пр.

Почесу́ха = коро́ста.

Почётный = поче́сний. С. З. Л. — Панове Запорозці! просимо на почесне (місце). С. Л. — Титарівна-Немирівна почесного роду. К. Ш.

Почётъ = шано́бa, честь, пова́га, поче́стка. — Спасибі вам, панове-молодці, преславні Запорозці, за честь, за славу, за повагу, що ви мині учинили. К. Ш. — Хороброму у нас хвала і слава, розумному шаноба і повага. К. Ш. — Не дивили ся чи родич, чи чужий приходить, всяке тут було шанобу по собі находить. Мак. Д. ще під сл. **По́честь.**

По́чечный = нїрково́й.

Почечу́йникъ, почечу́йная трава́, п. бредёна, п. го́рецъ, рос. Polygonum Persicaria L. = гірча́к. С. Ан.

Почива́льный = спочива́льний.

Почива́льня = спочива́льня, спа́льня.

Почива́ніе = спочива́ння (С. З.), спочи́нок.

Почива́ть, почи́ть, опочи́ть = 1. спочива́ти, спочи́ти. — Прийдіть пізніше, бо пан ще спочивають. — Батюшка після обід спочивають.

2. спочива́ти, спочи́ти, опочи́ти, уме́рти, поме́рти, переста́вити ся, полягти́. — Т. Шевченко родив ся 25 лютого 1814 р., опочив 26 лютого 1861 р. (з напису на його могилі). — Поїхав в Італію і там поліг. Кн.

Починáть, поча́ть = починáти, зачинáти і т. д. д. **Начинáть.**

Почи́нивать, почини́ть = ладна́ти (С. Л.), ла́годити (С. З. Л.), ла́дити (С. Л.), справля́ти (С. Л.), поправля́ти, трохи — підла́годжувати, підла́жувати, пола́годити (С. З.), поладна́ти, нала́годити, наладна́ти, наладнува́ти, спра́вити, попра́вити, підла́годити, підла́дити, пілладна́ти, одежу — лата́ти (С. З.), полата́ти, залата́ти (С. З.), підлата́ти, вла́тувати, вата́ти. — Треба віз полагодити. — Полагодити чоботи. Кр. — Влатати треба старий кожух. Полт. Чайч. — Церкву-домовину нема кому полагодить на тій Україні. К. Ш.

Почи́нка = ла́годження, попра́ва, попра́вка, одежі — лата́ння.

Почи́нный = початко́вий.

Почи́нъ = 1. почи́н (С. З. Л.), поча́ток (С. З. Л.), зачи́н і т. д. д. д. **Нача́ло 1.**

2. по́від, при́від (С. З.), при́звід і т. д. д **Инициати́ва.**

Почи́слить, ся = полічи́ти, порахува́ти, ся.

Почи́стить = почи́стити, став од мулу — пошлямува́ти і т. д. д. д. **Очища́ть, Очи́стить 1.**

Почита́й = д. **Почти́.**

Почита́ніе = шанува́ння, пошанува́ння, поважа́ння.

Почита́тель, ница = шанува́тель, почита́тель, ка (С. Жел.), чти́тель, ка.

Почита́ть, ся, почти́ть = поважа́ти, ся (С. З. Л.), шанува́ти, ся (С. З. Л.), чти́ти, шти́ти (С. Жел.), пошанува́ти (С. З.), у-(в)шанува́ти (С. Ш.), вжа́лувати. — Ні, не буду чужі волі пасти-заганяти, не буду я в чужій хаті тещу поважати. К. Х. — Хто вік по божому прожив, того до смерги будуть поважатя і добрим словом поминати. Б. Г. — А ти їм кажи, щоб вони любили і поважали одно о́дного. н. о. Грінч. — І дівчата поглядають, всї сусїда поважають. н. п. — Взяв дід бабу за рученьку тай повів в сьвітлицю, поважає старий бабу, як би й молодицю. н. п. — Всї поважають, на покутї сажають. Б. Г. — Шануй отця твого і матїр твою. Б. Н. — Ой коби я мужа мала, я би його шанувала. н. п. Под. — Він так умів себе показать, що й Ляхи його шанували. І. Г. — Хто не зазнав лиха, той не вміє шанувати добра. н. пр. — Вельми у нас шанували дїда і слухали ся наче батька. Кн. — Сина Івана оддали в салдати за те, що ти не навчила панів шанувати. К. Ш. — І всї його шанували, як батька старого. Гр. Чайч. — А я буду научати, як милого шанувати. н. п. — Ох я ж його хоч не люблю, шанувати мушу! Ох, Боже мій милосердний, вийми з його душу. н. п. — Пішла про неї слава всюди: її шанують люди. Б. Г. — То буду я отця-матїр штити й поважати. н. д. — Ушановано його як слїд добрим словом і привітанням.

Почита́ть, поче́сть = вважа́ти, лїчи́ти, полїчити. — Чого лице од мене одвертаєш, мене собі за ворога вважаєш? К. І.

Почита́ть = почита́ти, прочита́ти.

По́чка = 1. анат. — нірка. С. Жел. — Жирує ся, як нірка в салї. н. пр.

2. на рослинах — бру́нька (С. Жел.), брость (С. Жел.), бро́сток (С. Ш.), брост, бростина, бі́блашок, бі́бъяшок, квіткова — пу́пъянок, пу́пъяшок (С. З.), що розпукується — розпу́ківка, розпу́калка, на тютюну — пасинки́. — Диво, що на березинї бруньки. н. пр. — Молоденька, наче пупъянок. н. пр. — **Выбра́сывать по́чки** = набру́нькувати ся, бро́сти́ти ся (С. Аф. Ш.). — Дерево уже набрунькується. Ман. — Вишня почала вже броститись. С. Аф. Ш.

Почкова́ть = очкува́ти. С. Жел. — Очкувати дику яблуню.

По́чковый = 1. ниркови́й.

2. бруньковий, бростковий.

Почмо́кать = поцмо́кати.

Почо́кать, ся = поцо́кати, ся.

По́чта = по́шта. С. Л. — Це пошта здалека біжить. В. Щ.

Почтальо́нъ = пошта́р (С. Л.), пошта́рь, листоно́ша. — Не поспішай поштарю мій! В. Щ. і д. під сл. **Письмоно́сецъ.**

Почта́рь = д. **Почтальо́нъ.**

Почте́ніе = шано́ба (С. З.), ша́на (С. З.), шанува́ння (С. Л.), пошанува́ння, ша́йність, пова́га (С. З. Л.). — На що та й шаноба, як добреє слово. н. пр. — Ой були ми в пана, була нам повага: пили мед-горілку за Ганусю дївку. н. п. — Великоє пошанування од царя міли. Л. С. — Людим чини шайність, а коло себе май охайність. н. пр.

Почте́нный = пова́жний (С. З. Л.), шано́вний (С. З. Л.), поче́сний, поштивий, стате́чний. — Вона у нас жінка добра, розумна і поважна. Кот. — Поважноє писанїє ваше дойшло. Орлик. С. З. — Почесного роду. К. Ш. — Такій статечній людинї не сором сказати — здорові були: він заробив собі шанобу. Кн.

Почти́ = сливе́ (С. З. Л.), ма́йже (С. Жел.), пра́ве (С. З.). Чайченко вживає ще — зато́го, але це слово більше відповідає рос. = **Вотъ-во́тъ** (д. це слово). — **Почти́ что** = ма́ло що (С. Л.), ма́ло не, тро́хи не (С. Л.), бе́змаль (С. Л. Ш.) — У молодиках він любив скляного бога, а під старість сливе і в рот не брав. н. к. — Вона нападалась на Мелашку сливе кожного дня. Лев. — Ходить по пояс праве в грязюцї. Номис. С. З. — Два парубчака майже однаких лїт. Фр. — Отак переїхали ми майже цїлу дорогу. Федь. — Почали описувати життя простого народу майже тією мовою, якою він сам говорить. Ук. — Безмаль не 20. С. Ш.

Почти́тельно = з шано́бою, шаноб(в)ли́во, поштиво. — Уклонив ся йому чолом низько, далї склавши шанобливо руки, одійшов назад, немов од хана. Ст. С. — Одже йдїть ви за подвірря наше і зустріньте юнака поштиво. Ст. С.

Почти́тельность = пова́га (С. З.), шано́ба (С. З.), пошанова́ння (С. Жел.), поштивість.

Почти́тельный = шаноб(в)ли́вий, пошановли́вий (С. Пар.), поче́стливий (С. Пар.), поштивий, шанівний.

Почти́ть = д. **Почита́ть.**

Почтме́йстеръ = почме́йстер, почма́йстер (Гал.).

Почтовой, почто́вый = поштовий.

Почтосодержа́тель = пошта́рь. — Біжи до поштаря за кіньми.

Почу́вствовать = почу́ти (С. З. Л.), почу́ти ся (С. Л.), вчу́ти, учу́ти (С. Ш.). — Тільки я ввійшла в хату, так зараз і почула, що для мене починаєть ся нове життя. Фр. — Оттодї вся громада почула, що болячка

усїм коле. Кн. — Бий його дуже, щоб почувсь. С. Л. — Тепер і пани вчули, що хлїб родить на мозолях. Кн.

Почудéсить, почудéсничать = похимерува́ти, похиме́рити ся. — Нїчого він їм лихого не зробив, а так похимерити ся захтїлось. Кр.

Почу́диться = зда́ти, вздрі́ти ся, обма́рити (Граб.), приверзти́ ся. — Мінї здалось, що... — Це тобі приверзлось.

Почу́ять = д. **Почу́вствовать.**

Пошабáшить = обробúти ся, пошабáшити, перед неділею — посубóтїти. — Сьогодня швидко обробили ся. Кр.

Пошáливать, пошалúть = пустува́ти, дурі́ти, попустува́ти, подурі́ти, пожирува́ти, посвавóлити.

Пошалéть = подурі́ти і т. д. д. **Одурéть.**

Пошáрить = пошáрити, поними́шпорити, скрізь — ви́шарити, ви́нишпорити.

Пошáркать = почóвгати.

Пошáтывать, пошатáть, пошатнýть, ся = хита́ти, захи́тувати, колиха́ти, похита́ти, поколиха́ти (С. З.), похитну́ти, поколихну́ти, ся (С. З.), схитну́ти ся, схибну́ти ся, поточи́ти ся. — Зачепив возом, аж стовп похитнув ся. — Глечик схитнув ся і впав. Кр. — Гуляй, моя чорноброва, поки моя голова здорова, бо як моя голова схибне́ть ся, тодї твоє гуляння минеть ся. н. п. — Нема гірше, як бурлацї — куди попхнуть, туди й поточи ся. н. пр. — Поточив ся і трохи не впав.

Пошвыря́ть = поки́дати, пошпурля́ти.

Пошевéливать, пошевелúть, пошевельнýть, ся = ворушúти, поворушúти, зворушúти, ворохну́ти ся, поворухну́ти, зворухну́ти, ся. С. Л.

По́шевни = широ́кі санки́, ви́стеляні лу́бом.

Пошелестéть = пошелестїти (про листя, папір то-що), пошамотїти (глухо, напр. про тканину).

Пошелуди́веть = пошолуди́віти.

Пошелушúть, ся = полу́щити, ся.

Пошепеля́ть = пошепеля́ти, пошепеля́віти.

Пошепта́ть, ся = пошепота́ти, пошепта́ти, ся, потишкува́ти ся.

По́шептомъ = по́шепки. — Сказав по́шепки.

Пошершáветь = пошаршáвіти, пошéрхнути.

Пошивáть, пошúть = ши́ти, пошúти, багато — понашива́ти.

По́шибъ = спо́сіб, роб, по́бит (С. З.).

Пошúвка = шиття́, пошиття́, шитво́. — Заплатив за пошиття.

Пошинковáть = пошаткува́ти. — Вже пошаткували капусту.

Пошипéть = пошипі́ти, про масло, сало — пошкварча́ти, пошваркотїти, про гадюку — посича́ти, про воду — побулькотїти, поклекотїти.

По́шлина = ми́то (С. Жел. З.), з возів — возове́, за проїзд по мосту — мостове́ (С. З.), мостовщи́на, через греблю — погребе́льне, на винницях од казана — показа́нщина. — **Доро́жная по́шлина** = подоро́жчина. — **База́рная, я́рмарочная п.** = містове́. — **Суде́бная п.** = пересу́док, прису́ди. — Аби жаден чоловік не мів нових мит вимишляти. Ст. Л. — Великиї мита брали: од возового по пів золотого. н. д. Пр. д. ще під сл. **По́дать.**

По́шлинный = митови́й.

По́шлость = паску́дство; безсоро́мність.

По́шлый = паску́дний; безсоро́мний, соромі́цький.

Пошлéть = мерзе́нити ся.

Пошля́ться = поблука́ти, потиня́ти ся, пове́штати ся.

Поштемпелевáть = поштампува́ти.

Пошту́чно = шту́ками, од шту́ки.

Пошумéть = погомоні́ти, погаласува́ти, про лист то-що — пошелестїти, про одежу — пошамотїти, про вогонь — погоготїти.

Пошурша́ть = пошу́рхати, пошамотїти.

Пошути́ть = пошуткува́ти, пожартува́ти. С. Л. — Не все журить ся — і пошутковать можна трохи. Ч. К.

Пошутовскúй = мов бла́зень.

Пошу́чивать = шуткува́ти (иногдї або злегка).

Пощáда = ла́ска, милость, поми́лування, милосе́рдя (С. Пар.). — Це вже я милость кладу на тебе, а то побити треба. Чайч.

Пощади́ть = поми́лувати, вжалувати.

Пощебета́ть = пощебета́ти, поцьвірі́нькати, поцьвіріньча́ти.

Пощеголя́ть = д. **Пофрантúть.**

Пощекота́ть = полескота́ти. С. Л.

Пощёлкать = поля́скати, зубами — покла́цати, насїння, горіхи то-що — полу́скати, полуза́ти.

Пощéніе = по́стування.

Пощипáть = пощипа́ти, пірря, волосся — поскубти́.

Пощёчина = ля́пас (С. З. Л.), ляпане́ць, поля́пас, лящ (С. З. Л.), поли́чок (С. З.), на́мордень. — Та вже для тебе обіцаюсь

Енеєві я ляпас дать. Кот. — Зараз йому ляпаса по пиці. Кн. — За кучму сю твою велику, як дам тобі ляща у пику. Кот. — І поличків даннем обезчестивши. Л. В. —

Надава́ть пощёчинъ = наля́скати, ляпанцями нагодува́ти.

Пощу́пать = полапати, пома́цати. С. Л. — Знайшов не знайшов, а помацати можна. н. пр.

Пощу́пывать = ла́пати, ма́цати (инколи або злегка).

Поѣда́ть, поѣсть, ся = їсти, поїда́ти, з'їда́ти, поїсти, з'їсти, ся, ви́їсти, трохи — попоїсти, усе — повиїда́ти, переїсти, усі харчі — повихарчо́вувати. — Дай хоч трохи попоїсти, а то опухну. н. к. — Виїв миску борщу, ще й поїв усі пироги. Чайч. — Що варила — усе повиїдали. Чайч. — Усього хліба не переїси. н. пр.

Поѣздить = поїздити.

Поѣздка = їзда́. С. Л.

Поѣздъ = одъїзд, відъїзд, ви́їзд.

По́ѣздъ = по́їзд (С. Жел.), иноді про залізницю — по́тяг (С. Жел.), весільний — по́їзд, а коли від хати до хати — перезва́ (С. З.). — Були у перезві. С. З.

Поѣзжа́лой = гіне́ць, посланёць.

Поѣзжа́не = поїжа́не (С. З.), в перезві — перезвя́нин, перезвя́нка, перезвя́не.

Поѣзжа́той = поїжа́нин, мн. — поїжа́не. С. З.

Поѣсть = д. **Поѣда́ть.**

Поѣхать = поїхати.

Поэ́зія = пое́зія. — **Лири́ческая п.** = лі́рна пое́зія.

Поэкзаменова́ть = проекзаменува́ти.

Поэти́ческій, ски = поети́чний, но, поети́цький (С. З.).

Поэ́тому = тому́, через те́, то́ж-то. — Тому кожний чоловік повинен знати свій народ. Бар. О. — Тому-то треба добре прислухатись до своєї рідної мови. Бар. О.

Поэ́тъ = пое́та, сьпіве́ць (С. З.). — Дневник Шевченка, писаний поетою... Кн. — Як часом заговориш ти, твій голос так серденько гріє, неначе чуєш то сьпівець віщує ласку і надію. І. Г.

Появля́ться, появи́ться = появля́ти ся, зъявля́ти ся, проявля́ти ся, объявля́ти ся, виступа́ти, витика́ти ся, зразу — вилина́ти, багато — висипа́ти, появи́ти ся, зъяви́ти ся, про(об)яви́ти ся, ви́ступити, ви́ткнути ся, ви́сипати, про пошесть, кузьку то-що шкодливе, як спочатку — вклю́нути ся, а далі — вки́нути ся. —

Отку́да онъ появи́лся? = відкіля́ він взя́в ся? — **Отку́да у него́ появи́лись де́ньги** = відкіля́ у його взялись гро́ші? — **У него́ появи́лись деньжо́нки** = у його завелись грошенята.

Появле́ніе = поя́ва, зъя́ва, зъя́вка (С. Л.), зъявле́ння (С. Л.), проя́ва.

Поягни́ться = окоти́ти ся.

Поякша́ться = злига́ти ся, полига́ти ся. — Полигали ся з жидами, та й ну руйнувати. К. Ш.

Поярѝться = поярува́ти.

Поя́рковый = зро́блений з во́вни я́рки.

Поя́рокъ = во́вна з я́рки.

Поясать, ся = д. **Опоя́сывать.**

Поясне́ніе = поясне́ння, вияснення (С. Пар.), тлума́чення (С. Ш.), товма́чення (С. Ш.), висьвітле́ння (С. Пар.).

Поясни́ть, ся = д. **Поясня́ть, ся.**

Поясни́ца = по́перек (С. З.), кри́жі (С. Л.). — Вихиля черевом і попереком. Кв. — Кижі болять. С. Л.

Поясни́чный = попере́ковий.

Поясно́й = поясни́й.

Поясне́ть = поясні́ти, поясні́шати.

Поясня́ть, поясни́ть = поясня́ти, вияснята (С. Пар.), тлума́чити (С. Ш.), товма́чити (С. Ш.), поясни́ти, ви́яснити (С. Пар.), ви́тлумачити, розтлума́чити, зъясува́ти, ви́сьвітлити (С. Пар.). — Все як слід йому вияснив. Чайч.

По́ясъ, поясо́къ, поясо́чекъ = по́яс, поясо́к, пас (С. З. Л.), тоненький — пе́рез, перезо́к, підпері́зка, ремінний — ре́тяг, ре́тязь, ретязо́к, ремінник, з окравки — окра́вка, шкуратяний на гроші — че́рес (С. З. Л.), чересо́к, котрим тягнуть бурлаки судно або забродчики невід — ля́ма (Аф.). — Єсть у мене пояс, єсть у мене два — шовковиї обидва. н. п. — За царя Саса їж хліб, хоч роспережи паса. н. пр. — Тремтячими руками стали розпускати перезок, що обмотував її гнучкий стан. Лсв. В. — Наберемо срібла, злота, набъєм туго череси. Мова. — Добрий інтерес, коли повний черес. н. пр. — Сидить козак на могилі, сорочку латає, він кипув ся до череса — копійки не має. н. п.

Праба́ба, праба́бка = праба́ба. С. Жел.

Пра́вда = пра́вда, здр. пра́вдонька. — Правда кривду переважить. н. пр. — Була правда та заржавіла. н. пр. — Вона сказала правдоньку, а я вам дам порадоньку. Б. Г. — **Въ пра́вду, за пра́вду** = спра́вдї (С. З.), спра́вжки, дійсне, пе́вно. — Він справдї такий, як про його кажуть. — Чи справжки чи на жарт? Гул. Ар. — **По пра́вдѣ**

= по пра́вді. — По правді роби, доброго й кінця сподівай ся. п. пр.

Правди́вость = правди́вість, справедли́вість, щи́рість.

Правди́вый, во = 1. правди́вий (С. Л.), справедли́вий, во, щи́рий, ро. — Він чоловік справедливий — по правді розсудить.

2. правди́вий (С. З.), справедли́вий, спра́вжній, справде́шній (С. З. Л.), пе́вний (С. З.). — Справжній козак. — Правдива звістка. — Певна чутка.

Правдолю́бецъ = правдолю́бця. С. З. — Ти-ж на правдолюбцю Пушкаря за тое уразив ся. Л. В.

Правдоподо́біе = правдоподо́бність, імові́рність (С. Пар.), можли́вість.

Правдоподо́бный = правдоподо́бний, імові́рний (С. Пар.), можливий, можебний.

Правду́ха = щи́ра душа́, правди́ва душа́. — Козак — душа правдивая. З напису над мальованим запорожцем. К. З. о Ю. Р.

Пра́ведникъ, ца = пра́ведник, ця.

Пра́ведный = пра́ведний; справедли́вий.

Правѝло = 1. стерно́ (С. Л.), правѝло (Ман.), на плоту або на барці — трепло́. С. Л. Ш. Пр. д. під сл. **Весло́**.

2. д. **Ватерпа́съ** і **Отве́съ**.

3. хвіст у хорта́.

Пра́вило = пра́вило (С. Жел.), ре́гула (С. Жел. З.). — Треба по правилах. п. о. Гр. Чайч. — Не то для тебе і задля рідного батька не зміню своєї регули. О. Ст.

Правѝлье = копи́л, правило (у шевців, д. під сл. **Инструме́нтъ**).

Пра́вильность = пра́вильність. С. Жел.

Пра́вильный, но = ві́рний, пра́вильний, но (С. Жел.), правди́вий, во. — Чи правдиво визначено дату — не відомо. Кн.

Правѝльникъ = костопра́в. — Покликали костоправа, щоб управив руку.

Пра́вильщикъ = д. **Возни́ца** і **Ку́черъ**.

Правѝтель, ница = правѝтель, управи́тель, ка, керма́нич. — Писарев був тоді — яко керманич канцелярії Генерал-Губернатора. Кн.

Правѝтельство = правѝтельство (С. Жел.), ура́д (С. Л.).

Правѝтельственный = правительстве́нний (С. Жел.), урядо́вий.

Пра́вить = 1. пра́вити, правува́ти (С. Л.), заправля́ти (С. Л.), управля́ти (С. Ш.), упра́вувати (С. З.), керува́ти (С. З. Л.), оруду́вати (С. З. Л.), верхово́дити (С. Л.). — П. Могила виправив привілей на митрополію Київську і правив церков Божую, боронячи її од Ляхів і уніятів. Літоп. Білозерського. — Не всім дано всее знати і речами керувати. Маз. Зак. — Один стирник сам керує, весь корабель управує. Маз. Зак. — Пливуть собі та сьпівають, море вітер чує, попереду Гамалія байдаком керує. К. Ш. — Коня керують уздою, а чоловіка словом. п. пр. — Як тобі вже керувати краєм, коли власна і сестра не слуха. Ст. С. — Нема Січі, пропав і той, хто всім верховодив. К. Ш.

2. поправля́ти, виправля́ти і д. **Исправля́ть**.

3. д. **Выправля́ть** 1 і **Выпра́вливать**.

4. справля́ти. — Він як раз тоді справляв поминки. — Справив добре іменини.

5. пра́вити, упра́вити. — Звихнув руку, костоправ довго правив та нїчого не міг зробити, та вже лїкарь управив. — **Пра́вить бри́тву** = гостри́ти бри́тву. — **П. покло́нъ** = переказувати поклін, кла́няти ся кому́ од ко́го, покланя́ти ся. — Покланяєть ся бідний невольник з неволї. п. д.

Правле́ніе = 1. правува́ння, оруду́вання, керува́ння.

2. упра́ва (С. Ш.), ура́д, ряд (С. Ж.).

Пра́внукъ, пра́внука, пра́внучка = пра́внук, пра́внука.

Пра́во = д. **Впра́во**.

Пра́во = спра́вді, дійсно, пе́вне, да́лебі; справедли́во, попра́вді. — Нї, справді, не мав часу — тим і не зайшов. — По правді роби, доброго й кінця сподівай ся. п. пр.

Пра́во = 1. пра́во, власть, вла́да. — За право судись, а за чуб не берись. п. пр. — Він має право. — **Пра́во представле́нія** = засту́пство. — **Онъ въ пра́вѣ** = він ма́є пра́во.

2. пра́во, правозна́вство.

Правобере́жный = правобере́жний, правобі́чний.

Правово́й = пра́вний. — Правний спосіб. С. З.

Правовѣдецъ, правовѣдъ = правозна́вець, правозна́вця, пра́вник, юриста. С. Жел.

Правовѣдѣніе, правовѣдство = правозна́вство.

Правове́рный = правові́рний.

Правонаруше́ніе = праволо́мство.

Правописа́ніе = право́пис і право́пись. С. Жел.

Правосла́віе = правосла́вїє, православність (С. Жел.), благоче́стя (С. Ш.).

Правосла́вный = правосла́вний, правові́рний (С. Жел.), благочести́вий (С. Ш.).

Правоспосо́бный = правопра́вний, пра-

воздáтний. — Із рода в рід бував, знай, правоправним. К. Д. Ж.

Правосу́діе = правосу́ддя.

Правосу́дный = правосу́дний, справедли́вий.

Правота́ = пра́вість, правди́вість.

Пра́вый = 1. пра́вий. — **Пра́вая сторона́, рука́** = правúця. С. З. — **По пра́вую сто́рону** = праворуч і д. **Вправо.** — **На пра́вой сторонѣ́ лежа́щій** = правобíчний.

2. правди́вий, справедли́вий. — Суд сквапливий рідко був справедливий. н. пр.

3. безви́нний (С. Ш.), безповúнний, безневúнний (С. Ш.), невúнний, неповúнний.

4. прями́й, пе́вний.

Пра́дѣдный, пра́дѣдовскій = пра́дїдівський. — Спогадай на них дїдівську, прадїдівську славу. К. Ш.

Пра́дѣдъ, пра́дѣдушка = пра́дїд.

Пра́знество́ = сьвяткува́ння, після жнив — обжúнки, після возовицї — обво́зини, після хрестин — похре́стини.

Пра́вдникъ = пра́знык (С. Л.), сьвя́то (С. З. Л.). — У Бога щодня празник. н. пр — Три днї заходу, а день празник. н. пр. — У лїнивого усе сьвято. н. пр. — Знаєм і без попа, що в Неділю сьвято. н. пр. — Про сьвято держав, та в будень сказав. н. пр. — Хто сьвятові рад, досьвіта напъеть ся. н. пр. — **Пра́вдникъ Обрѣ́занія Го́спо́дня. Но́вый год**ъ (1 Сїчня) — Новúй рік, год. — На новий рік прибавилось дня на заячий скік. н. пр. — **П. Богоявле́ніе Го́спо́дне. Креще́ніе** (6 Сїчня) — Водóхрища (С. З.), Водóхрещі, Хре́щі (С. З.). — **П. Сре́теніе Го́спо́дне** (2 Лютого) — Стрíтення (С. Л.), Стрíчання, Громни́цї (Прав. С. З. Л.). — На Стрітення зїма з лїтом пострічають ся. н. пр. — **П. Обрѣте́ніе главы́ Св. Іоанна Предте́чи** (24 Лютого) — Обрíтення. — На Обрíтення обертають ся птицї до гнїзда, хаїбороби до плугів. н. пр. — **П. Преподо́бнаго Алексѣ́я, человѣ́ка Бо́жія** (17 Марця) — Те́плого Оле́кси. — На Теплого Олекси щука риба лїд хвостом розбиває. н. пр. — **П. Благовѣще́ніе Пресвяты́я Богоро́дицы** (25 Марця) — Благовіще́ння (С. Ш.), Пе́рша Пречúста (С. З.). — Який день на Благовіщення, такий на Великдень. н. пр. — **П. Входъ Го́спо́день въ Іерусали́мъ. Соборъ Архáнгела Гаврíила** (26 Марця) — Благовíсника. С. Ш. — **П. Свято́й Па́схи. Воскресе́ніе Христо́во. Пра́здниковъ Пра́здникъ** — Вели́кдень, Па́ска, Великóдні Сьвя́та (С. З. Л. Аф.). — К Великодню сорочка хоч лихенька, аби біленька. н. пр. — От пробі Великдень, а він зовсім не великий. н. пр. — Приходять ото Великодні Сьвята, дає вона йому три крашаночки. н. к. Ман. — **П. Великому́ченика Геóргія** (23 Квітня) — Ю́рія. — Як піде дощ на Юрія, то буде хлїб і в дурня. н. пр. — На Юрія сїна кинь, тай вила закинь. н. пр. — **П. Перенесе́ніе мощéй Св. Никола́я чудотво́рца** (9 Травня) — Сьв. Мико́ли, Весня́ного, лїтнього Мико́ли. — У дурня стане сїна до Юрія, а у розумного до Миколи. н. пр. — До Миколи нїколи не сїй гречки, не стрижи овечки. н. пр. — До весняного Миколи не можна купать ся. н. пр. — **П. Вознесе́ніе Го́спо́дне** = Вшéстя. — Не прийдеть ся в Середу Вшестя, завше в Четвер. н. пр. — Не буде сього, як в Середу Вшестя. н. пр. — **П. Преполове́нія** = Пра́ва (С. З.), Перепла́вна Середа́ (на 4-му тижнї після Великодня). — Неначе о правій Середі, а ще тільки середохрестя. Кв. — **П. День Св. Тро́йцы** — Тро́йця, Зелéні Сьвя́та (С. З. Л.). — **Тро́ицкіе пра́здники** — Зелéні Сьвя́та, Клечáльна Неділя (С. З.). — **П. День Св. Ду́ха. Сошéствіе Св. Ду́ха. Ду́ховъ день** = Сьв. Ду́ха. — До Сьвятого Духа не кидай кожуха, а по Сьвятім дусї — ще в кожусї. н. пр. — **П. Рождество́ Іоа́нна Предте́чи** (24 Червця) — Іва́на Купа́ла. — До Купала просо з ложку, то буде і в ложку. н. пр. — Після Івана Купала не треба жупана. н. пр. — **П. Св. Апо́столовъ Петра́ и Па́вла** (29 Червця) — Петра́ і Па́вла, частїше — Пе́тра. — Прийшов Петро — вирвав листок. н. пр. — По Пе́тру то й по теплу. н. пр — **П. Собóръ 12 Апо́столовъ** (30 Червця) — Полу́петра. — Се скоїлось на самого Полупетра. С. З. — **П. Великому́ченика Пантелеймо́на** (27 Липця) — Пали́копа. С. З. — **П. Преображе́ніе Го́спо́дне** (6 Серпня) — Спас. С. Л. — Прийде Спас, бери рукавиці про запас. н. пр. — **П. Успе́ніе Пресвятыя́ Богоро́дицы** (15 Серпня) — Пе́рша Пречúста (С. Л.), Вели́ка Пречúста (С. З.), по Сл. Закр. се — друга Пречиста, бо перша — 25 Марця. — **П. Перенесе́ніе Нерукотворе́нного О́браза** (16 Серпня) — Пречúсник. С. З. — **П. Усѣкновéніе Главы́ Св. Іоанна Предте́чи** (29 Серпня) — Головосíка. — **П. Рождество́ Пресвятыя́ Богоро́дицы** (8 Вересня) — Дру́га Пречúста (С. Л.), Мала́ Пречúста (С. З.), по Сл. Закр. се — третя Пречиста, але Закревський певно помиляєть ся. — Прийшла друга Пречиста — взяла комаря нечиста. н. пр. — **П. Воздви́женіе Креста́ Го́спо́дня** (14 Верес-

ня) — Здви́ження. С. Л. — **П. Покро́въ Пресвяты́я Богоро́дицы** (1 Жовтня) — Покро́ва (С. З. Л.), Тре́тя (С. Л.), остання Пречи́ста. — Хто сі́в по Покрові — не буде що дати корові. н. пр. — Покрова усю землю листом покрила. н. пр. — Прийшла Покрова — на дереві голо. н. пр. — Прийшла третя Пречиста — на дереві чисто. н. пр — **П. Му́ченицы Параскéвы** (14 Жовтня) — Пе́рші Пара́ски. — **П. Му́ченицы Параскéвы** (28 Жовтня) — Дру́гі Пара́ски. — **П. Введéніе во хра́мъ Пресвяты́я Богоро́дицы** (21 Листопаду) — Введення́. — **П. Св. Чудотво́рца Никола́я Мурликійскаго** (6 Студня) — Сьв. Мико́ли, Зи́мнього Мико́ли. — **П. Рождество́ Го́спода на́шего Іису́са Христа́. П. Рождества́ Христо́ва** (25 Сту́дня) — Різдво́, Різдвя́ні Сьвя́та. С. З. Л. — **Рождéственскіе пра́здники** — різдвя́ні сьвя́та. — Не к Різдву іде, а к Великодню. н. пр. — **П. Преподо́бной Мелáніи Ри́мляныни** (31 Студня) — Меланки. — **П. храмово́й** — храм, ві́дпуст, о́дпуст. — **Кану́нъ пра́здника** — д. під сл. **Кану́нъ.** — **Второ́й день по́слѣ пра́здника** — по́празен, одда́ня пра́зника (Лев.). — **Пра́здники** — празники́, сьвя́та, сьвятки́. — **На пра́здникахъ** — на сьвятка́х. — Ні холодно було, ні душно, а саме так, як в сі́яках, на Великодних, мов, сьвятках. Кот. — **П. провести́** — відсьвяткува́ти, пересьвяткува́ти. — **Бу́детъ и на на́шей у́лицѣ пра́здникъ** — і в на́ше віко́нце засьві́тить сонце. п. пр. — **Быть у пра́здника** — 1. бу́ти на храму́, на о́дпусті. 2. наразі́тись, нахопи́тись на ли́хо, здобу́ти кло́поту, пійма́ти о́близня. — **П. жа́твы** — обжи́нки.

Пра́зничанье = сьвяткува́ння.

Пра́зничать = празникува́ти (С. Л.), сьвяткува́ти.

Пра́здничный = празнико́вий (С. Л.), сьвятко́вий, сьвятни́й, сьвятча́нний. С. Л. — **Пра́здничный пода́рокъ** — празнико́ве. — Дав празникового три карбованця.

Пра́зднованіе = сьвяткува́ння. С. Л. — **П. храмово́го дня** — храмува́ння.

Пра́здновать = празникува́ти, сьвяткува́ти (С. Л.), сьвятува́ти (С. Л.), справля́ти сьвя́то. — Будь же здорова, а ції сьвятки сьвяткуй здорова. н. п. Под. — Дай же мі, Боже, неділї діждати — буду я знати, як сьвяткувати. н. п. Б. — І там в Острі Король сьвяткував Р. Х. Кіев. Ст. — Вільна справляла сьвято царевих іменин. Кн.

Пра́здно = без ді́ла, без робо́ти, нїчо́го не ро́блячи.

Праздносло́віе = базїкання (С. Л.), верзїння, терева́нї (С. Л.), побре́хе́ньки. — Яка там розмова, так одно базїкання.

Пра́здность = безді́лля, ба́йдики (С. Аф.), гу́лі, ле́жа, леда́цство, гульта́йство, порожнова́ння (С. З.). — Гулї не одного в лаптї обули. н. пр. — З лежі не буде одежі. н. пр. — Гультяйством перенялись наші дівчата, роботи по шию, а вони байдикують. Кн. — І в порожнюванню часу не тратячи. Л. В.

Праздношата́ющійся, праздношата́ющаяся = ба́йда (сп. р.), гульта́й, ка (С. З.), гульві́са (С. З.), шве́ндя (сп. р.), швенде́лка (ж. р.), ве́штанець, сновиґа́, сновиґа́йло, телїпа́йло.

Пра́здный = 1. поро́жнїй, ваканцьо́вий (С. З.). — Порожне місто. — Ваканцьова земля.

2. гуля́щий (С. Аф. З Л.), порожну́ючий (Ст. Л.). — На потїху гулящим людям. К. Х. — Цигане суть люди не потребние і порожнуючие. Ст. Л — **Пра́здным быть, пробы́ть** = 1. порожнюва́ти (С. З.), вакува́ти, провакува́ти. 2. байдува́ти, ба́йдики би́ти (С. Аф.), гуля́ти, марнува́ти, пробайдува́ти, байдикува́ти, пробайдикува́ти. — Покинь, Байдо, байдувати! н. п. — Нїчого не робить, байдики бье. С. Аф. — Д. ще під сл. **Баклу́ши бить.**

Пра́ктика = пра́к(х)тика. С. Жел.

Практи́ческій = прак(х)ти́чний. С. Жел.

Прама́терь = прародѝтелька, прама́ти (С. Жел.).

Пра́отецъ = прародѝтель, праба́тько (С. Жел.), пра́отець. — Праотче Адаме! К. Ш.

Пра́отческій = прародѝтельский, праба́тьківський.

Пра́порный = пра́пірний.

Пра́порщикъ = хору́нжий (у козаків, а в російському війську се був урядовець (офицер) останньої ранги). — Лучче живий хорунжий, як мертвий сотник. н. пр.

Пра́поръ = короговка, пра́пір (С. З. д. під сл. **Зна́мя**).

Прапра́дѣдъ = прапра́дїд.

Прародѝтель, ница = д. **Пра́отецъ** і **Прама́терь.**

Прасъ, рос. Allium Parrum L. = пор, праж (С. Ан.), прас (Херс.).

Прахво́стъ = шелихвіст, шалага́н, шахра́й, дури́сьвіт (С. З.).

Прахъ = 1. по́рох (С. З.), пил (С. З.), по́піл. 2. тїло (С. Ш.). — **Миръ пра́ху твоему́** = перо́м земля́ тобі́, нехай тобі́ земля́ перо́м! — **Прахъ съ нимъ!** = цур йому́, хай йому́ ли́хо! — **Пра́хомъ пошло́** = пішло́ за ві́тром, ди́мом до гори́ пішло́. н. пр.

Пра́чешная = прачка́рня, пра́льня (С. Л.).

Пра́чешный = пра́льний. — **П. валёкъ** = прач, пра́ник, пра́льник. С. З. Л. Пр. д. під сл. **Валёкъ 1.**

Пра́чка = пра́ля, пра́чка. — Взяли мене за прачку до двору — я прати добре вміла. Кн.

Пра́ща, пращъ = ши́галка.

Пребыва́ніе = пробува́ння (С. Л.), пробу́ток, по́бут (С. Л.), перебува́ння, в гостях — гостюва́ння. — Підчас перебування Шевченка в арештї. Кн.

Пребыва́ть, пребы́ть = пробува́ти, жи́ти, бу́ти, пробу́ти, прожи́ти, цїлий вік або дуже довго — вікува́ти, провікува́ти. — Скажіть зірки, скажіть ясні, де він пробуває? Серце хоче вістку дати, та куди не знає. н. п. — Жили б ми з тобою, вік вікували, горенька, нуждоньки весь вік не знали. н. п.

Превзойти́ = д. **Превосходи́ть.**

Превозмога́ть, превозмо́чь = перемага́ти (С. З. Л.), пересиля́ти, перемогти́ (С. Л.), здола́ти (С. З.), здолі́ти (С. З. Л.), подолі́ти, поґу́лати (С. Л.), багатьох — попереможа́ти, попересиля́ти. — Кому Бог поможе, той все переможе. н. пр. — Коли б я не переміг своєї недолї, тоб пропав десь. Кн. — З великою натугою переміг я себе. Фр. — Сила обставин пересилила громаду. Кн.

Превознести́, превознести́, превзне́сть, ся = 1. вихваля́ти, велича́ти, сла́вити, ся, звелича́ти (С. Л.). 2. вихваля́ти ся, велича́ти ся, пиша́ти ся, бундю́чити ся і т. д. д. **Велича́ться, Ва́жничать** і **Горди́ться.**

Превознесе́ніе = вихваля́ння, велича́ння.

Превосходи́тельный = ясневельмо́жний.

Превосходи́тельство = ясневельмо́жність.

Превосходи́ть, превзойти́ = перева́жувати (С. Л.), переважа́ти, го́ру бра́ти, перевиша́ти (С. Ж.), перева́жити, узя́ти го́ру (С. Л.), поверши́ти, заломи́ти, в танцях — перетанцюва́ти, в сьпівах — пересьпіва́ти і т. д. — Правда кривду переважить. н. пр. — Бісь би твого батька бив з чорними бровами, а я свої брови змажу, таки твої перева́жу. н. п. — Шукати рівнї їй вважав би я за гріх, бо переважила і праведниць усїх. К. Д. Ж. — Мене на лайку не переважиш. Кр. — Я завтра мабуть і вас повершу спати. Чайч. — Над Грицька нема й кращого шевця, він усїх шевцїв геть заломив. С. Л. — Він усїх перетанцював.

Превосхо́дный, но = ду́же га́рний, но, чудо́вий, во (С. Л.).

Превосходство = перева́га, перемо́га, перевише́ння (С. Ж.).

Превосхо́дствовать = д. **Превосходи́ть.**

Превра́тный, но = 1. неста́лий, нестато́чний, но і д. **Непостоя́нный.** 2. неправди́вий, перекру́чений, покру́чений, переве́рнутий, криви́й, непоправдї, навпаки́ (С. Л.), навспа́к (С. З.), назворі́т, наперева́рт (Лев.), навиворі́т, навпроти́.

Превраща́ть, преврати́ть, ся = 1. перевертати, перекида́ти, перероблятн, оберта́ти, ся, перевернути, оберну́ти, переки́нути, переробити, ся, переродити ся. — От відьма знов перевернулась у сороку. Кр. — Як прилетів він туди, перевернув ся котиком. н. к. Ман. — Хоч як вертись і одступай ся, хоч в віщо хоч перекидай ся. Гул. Ар. — А воно не чоловік, а лукавий перекинувсь чоловіком. н. к. — Голуб перекинувсь у змія тай убив Івана. н. к. Гр. Чайч. — Русалка з звичайної дівчини перемінюєть ся в русалку, а опісля перекидаєть ся з русалки в звичайну рибку. Зап. — Як молодиця перекинула ся зозулею. Бар. О. — От як переродила ся відьма. Кв. — **Преврати́ть, ся въ ничто́** = оберну́ти, поверну́ти, ся в нївець. — Напавши на Волоскую землю, в нївець усю повернули. Л. С. — Жид та Німець усе пове́рнуть в нївець. н. пр. — Через горілку з господаря певного обернув ся в нївець. Кн. — **Преврати́ть, ся въ пе́пелъ** = спали́ти, попали́ти, спопелі́ти. — **Превраща́ть, преврати́ть въ дре́безги, въ порошо́къ** = мотло́шити, порохни́ти, перемотлоши́ти, поби́ти на гаму́з, на дрізки́ (Ман.), на мо́тлох, спорохни́ти.

2. д. **Искажа́ть 2.**

3. д. **Измѣня́ться 1.**

Превраще́ніе = перевертання, оберта́ння, одміна, одмінок і д. **Измѣне́ніе.** — От відьма знов перевернулась у сороку. Це вже котре перевертання? Кр.

Превы́спренный = найви́щий, найвели́чний.

Превыша́ть, превы́сить, ся = 1. перевисша́ти, надвиша́ти, перевисшити, ся, ви́гнати ся ви́ще понад що́ и́ньше. — Столїтнїй дуб вигнав ся понад усї дерева.

2. д. **Превосходи́ть.**

Превы́ше = ви́ще, пона́д, по-за́. — Орел по-за хмари полинув.

Превышéніе = перевисшéння (С. Жел.), перевúшка. — Єднали ся на 10 пудів, а тут ще перевишки пів пуда. Кн.

Прегра́да = д. **Прегражде́ніе** 2 і 3.

Преграждáть, прегради́ть = 1. перегоро́жувати, перетинáти, загоро́жувати, перегороди́ти, загороди́ти, перетя́ти, поперегоро́жувати, заступúти доро́гу. — Перетяв усї дороги і стежки. К. Д. — Оце! всї шляхи поперегорожувано — нїкуди й проїхати. Чайч.

2. перепиня́ти (Лев.), перепинáти (С. З.), запиня́ти, перешкожáти (С. Л.), перепинúти (С. Л.), запинúти, перешкоди́ти, на (або у) перешкоді́ стáти.

Преграждéніе = 1. перегоро́жування, перегоро́да (С. Ж.).

2. загоро́да, горо́жа.

3. перепо́на, перешко́да, зава́да і д. **Препóна.** — Жадної перепони не учинилисьмо. Л. В.

Прегрѣшáть, прегрѣши́ть = грішúти, согрішáти, согрішúти, згрішúти, прогрішúти ся. — Не сьвятий, щоб не согрішив, не чорт, щоб не покаяв ся. н. пр. — Чим я прогрішив ся, що ви на мене каміння вергаєте? Кн.

Прегрѣшéніе = гріх, прогрішéння. — Кажіть, які у мене прегрішення? Кн.

Предавáть, предáть, ся = 1. віддавáти, видавáти; передавáти, здавáти, віддáти, ся і т. д. — **Предáть суду́** = віддáти під суд. — **П. тиснéнію** = надрукувáти, видати. — **П. землѣ** = поховáти. — **П. смéрти** = стрáтити, смерть заподіяти. — **П. Бóгу духъ** = віддáти ду́шу Бо́гові. — **П. кáзни** = скарáти, стрáтити і д. **Казни́ть.** — **П. пúткѣ** = віддáти на му́ки, на мордувáння. — **Предáть себя́ волѣ Бóжіей** = здáти ся на Бо́га. — **Предáть кого́** = ви́дати кого́, зрáдити (кому́), ви́казати на ко́го (або кого́). — О! цей своїх товаришів не викаже. Кр. — **Предавáть проклáтію** = проклинáти. — **П. забвéнію** = забувáти, не згáдувати.

2. звіря́ти ся, здавáти ся (на кого), віддавáти ся (кому).

3. вдавáти ся, вкидáти ся, вдáти ся, вки́нути ся. С. Л. — Прощай, моя мила, в тугу не вдавай ся. н. п. — Він у горілку вкинув ся. С. Л.

Предáніе = 1. оддáння, віддáння, ви́дання. — **П. суду́** = віддáння під суд. — Палата затвердила віддання під суд. Кн.

2. перéказ. — Істория та списана більше з переказів, анїж з фактів. Кн. — Народні перекази з минулого брав Шевченко. Кн. — Тепер і маленькі народи зберегають вірно перекази своїх батьків. Ог.

Пре́данность = прихúльність. С. З. Л. — Щирая прихильність всього війська низового Запорожського. Хмельницкий. С. З. — Брат відплачував йому за те щирою прихильностю. Бар. О. — Як глину на їх муки, на їх прихильність до своєї віри. О. Ст. — Бачу, що в тебе існову прокинулась та прихильність. Пч. — Змалював кольористими рисами свою прихильність до родини. Лев. В.

Пре́данный, но = прихúльний, но (С. З. Л.), прихúлий, прихúльник, ия. — Ти всюди був мінї слугою вірним, — як братнє серце, чурою прихильним. К. Б. — Рідко трапляло ся, щоб кріпак був прихильник до свого пана. Бар. О. — Він переносив ся думкою туди, де било ся жіноче серце, прихильне до нього. Фр. — І звеселять ся серцем чистим твої прихильники благиї, во віки радуватись буде, хто на тебе кладе надїю. К. Ш.

Предáтель, ница = зрáдник, ця (С. Л.) і д. **Измѣ́нникъ, ца.**

Предáтельскій, ки = зрадлúвий, во, зрадéцький, ко (С. Л.). Пр. д. під сл. **Вѣролóмный** і **Измѣ́нническій.**

Предáтельство = зрáда. Пр. д. під сл. **Измѣ́на.**

Предáть, ся = д. **Предавáться.**

Предбýдущій = д. **Бýдущій.**

Предвареніе = упереженя; пересторога.

Предварúтельный, но = попереднiй, передýщий (С. З. Л.), упереднiй, попéреду, завчáсу, загодя, зарáня. — Попередній розгляд документів дає нам знати. Кн. — Книжку Костомарова видано без попередньої цензури. Кн. — Передуща оповістка не дійшла до мене. Кн.

Предварять, предварúть = упережáти, упередúти (С. Ш.), попередúти, вúпередити, запобігáти, запобíгти; предмовля́ти, предмóвити, перестерегáти, остерегáти, перестерегти́, остерегти́. — **Предварúть объ опáсности** = перестерегти́. — **П. прихóдомъ** = попередúти. (Пр. д. під сл. **Предупреждáть** і **Предостерегáть**).

Предвúдѣть = забачáти (С. Л.), предбачáти. — У тім дїлї він забачає щось не добре. С. Л.

Предвкуша́ть, предвкуси́ть = засмакува́ти, напере́д смакува́ти.

Предвкуше́ніе = за́смак. С. Пар.

Предводи́тель, нща = прові́дник, ця, прово́дець, прові́дця, прово́дець, війська — д. **Военача́льникъ**, стороництва — прово́дарь, проводи́рь, верхово́да, розбійників — ота́ман, ва́таг, ватажо́к, колядників — бере́за, голоти — голотово́да (К. Б.). — **Предводи́тель дворя́нства, Предводи́тельша** = ма́ршал, марша́лок (Прав.), предводи́тель, ка (Лів.). — Провідником сеї депутації був єпископ Яхимович. Бар. О. — Через ваших же провідців на нас погибель. С. З. — Він у цьому ділї привідця. — Татари ночують, їх приводець по табору, мов пан який, ходить. н. п. — Старий Сагайдак був наш ватаг було порядок дає. н. о. — Хто ватажком піде перед вами? К. Ш.

Предводи́тельство = про́від, при́від. — Московське військо під проводом Ген. Кречетникова. Бар. О.

Предводи́тельствовать = пе́ред вести́ (С. Л.), отаманува́ти, отама́нити, ватажкува́ти, ватажити, поводатарюва́ти, дово́дити. — Ватага йде. Клим Моторний з бандурою перед їй веде. Мова. — Не було сьвідомости, щоб в українсько-руській землї хто иньший окрім князя міг ватажкувати над військом. Бар. О. — Нехай знає, як поводатарювати. Лев. — Швачка тими гайдамаками доводив. н. о.

Предвозвѣща́ть, предвозвѣсти́ть = 1. призвіща́ти, призвісти́ти.

2. д. **Предвѣща́ть.**

Предвозвѣще́ніе = 1. призвіще́ння, при́звість, при́звістка (Сп.). — Призвістка мінї єсть, що так добре буде. Хар.

2. віщува́ння.

Предвѣ́стіе = 1. д. **Предвозвѣще́ніе 1.**

2. д. **Предчу́вствіе.**

Предвѣ́стникъ = віщу́н (С. З. Л.), вісту́н. — Вістуни пригод тяжких і смутку. Ст. Г.

Предвѣ́чный = одві́чний, передві́чний (К. Д.).

Предвѣща́ніе = д. **Предвозвѣще́ніе** і **Предчу́вствіе.**

Предвѣща́ть = віщува́ти, пророкува́ти. С. Л. — Віщував календар, та в помийницю впав. н. пр. — А тим часом сичі в ночі не добре віщують. К. Ш. — І всїм Троянцям добру долю мов по звіздам все віщував. Кот. — Серденько щось рибалочцї віщує: чи то журбу, чи то переполох? Чи то коханнячко? Не зна він, а сумує. Гул. Ар.

Предго́ріе = передгі́рря.

Предго́рный = передгі́рний.

Преддве́ріе = мі́сце перед дверима, при́сїнки (С. З.).

Предержа́щій = ви́щий, урядо́вий (про начальство).

Предзнаменова́ніе = 1. зна́к, озна́ка, знаме́но. С. Л. — Такі ж саме й це знаки пророчі, вістуни пригод тяжких і смутку. Ст. Г. і д. під сл. **Знаме́ніе.**

2. д. **Предвозвѣще́ніе.**

Предисло́віе = предмо́ва (С. З. Ж.), передмо́ва, пере́днє сло́во, приповістка, передсло́во (К. Ш.), при́сьвітка. — До мови — предмова. н. пр. — Предмова до чительника. С. З. — Передня слово до громади. К. Х. — **Предисло́віе дѣ́лать** = передмовля́ти.

Предисло́вный = передмо́вний.

Пре́дки = д. **Пре́докъ.**

Пре́дковскій = пре́дківський.

Предлага́ть, предложи́ть = прекладáти (С. З. Жел.), предкладáти (С. Жел.), преложи́ти, предложи́ти (С. Жел.), пропонува́ти (Гал.). — Писалем до Семена Палїя, прекладаючи йому. Мазепа. С. З. — **Предложи́ть вопро́съ** = спита́ти, запита́ти, поста́вити пита́ння.

Предло́гъ = 1. ви́мовка (С. Л.), од(від)мо́ва, одмо́вка (д. **Отгово́рка**).

2. при́ключка (С. З.), прито́ка. — Він шукає приключки. — Хочеш пожерти нас і тепер думаєш, що найшов притоку. Фр.

3. грам. — прийме́нник. (С. Жел. Гр. См. Стоц.).

Предложе́ніе = предкладáння (С. З.), подáння, предкладáння. — До прекладанна ексорбитацій наших П. Могила. С. З. — Виступив з поданням, щоб по селах вчили мовою народною. Пр. — **Онъ ей сдѣлалъ предложе́ніе** = він посва́тав ся (або: послáв ся) до неї. — Послав ся до неї — вона й рушники подавала. н. к.

Предло́жный паде́жъ = відмі́нок сьо́мий.

Предме́тный = предмето́вий (С. Жел.), річевий.

Предме́тъ = предме́т (С. Жел.), річ (С. З. Л.), ціль, мета́. — **Онъ имѣлъ въ предме́тѣ** = він мав на метї.

Предмѣ́стіе = передмістя.

Предмѣ́стникъ = попере́дник (д. під сл. **Предше́ственникъ**).

Предназнача́ть, предназна́чить = призначáти, приділя́ти, призна́чити, приділи́ти.

Предназначе́ніе = призначе́ння. — Яка то чоловік мала́ істота перед лицем свого призначення! Кн.

Преднамѣрева́ться, преднамѣ́риться = замі́ря́ти ся, наміря́ти ся (С. Л.), нава́жувати ся (С. Л.), ма́ти на ду́мці, призна́ча́ти, за(на)мі́рити ся, нава́жити ся, покла́сти на ду́мці, призна́чити.

Преднамѣ́реніе = замі́р, за́мах і д. **Намѣ́реніе.**

Преднамѣ́ренный, но = призна́чений; навми́сний, уми́сний, но.

Предначерта́ніе = попере́дній на́рис, план.

Пре́докъ, мн. **пре́дки** = пре́док, пре́дки, предківя́ (С. Л.). — Може чванитесь, що предки віру заступили? К. Ш.

Предопредѣле́ніе = призначе́ння, пере́дсуд. — Ті, кому ще в вічности Передсуд призначив... Кр.

Предопредѣля́ть, предопредѣли́ть = призна́чати, приназна́чати, придїля́ти, призна́чити, приназна́чити, придїли́ти. — **Быть предопредѣлённу** = суди́ти ся. — Так уже йому на віку судило ся. — **Предопредѣлённый** = призна́чений, су́дний, про жениха або молоду — су́женний, на. — Суженого конем не объїдеш. н. пр.

Предоставля́ть, предоста́вить, ся = зоставля́ти, од(від)дава́ти, здава́ти, дозволя́ти, зоста́вити, оддати, здати, дозво́лити. — **Предоставля́ю на ва́ше усмотрѣ́ніе** = здаю́ ся на ва́шу во́лю, ла́ску. — **Предоставля́ется вамъ пра́во** = ві́льно вам, ма́єте пра́во. — **Предоставля́ется суди́ть другі́мъ** = нехай и́ньші су́дять. — **Предоста́вьте мнѣ э'то сдѣлать** = дозво́льте мині це зроби́ти, нехай це я зроблю́. — **Предоставля́ю на ва́ше сужде́ніе** = здаю́ ся на ваш суд.

Предостерега́ть, предостере́чь = остерега́ти, перестерега́ти (С. З. Л.), на́віч ки́дати, остерегти́, перестерегти́. — А чоловік їх остерега: я, люди добрі, з радістю, але щоб вам не було погано, як жінка вернеть ся. н. о. Яст. — В бою один доглядав другого і остерегав від небезпечности. Бар. О. — Я остерегав її — не слухає, дивити ся на мене не хоче. О. Мир. — Перестерегла його, щоб туди не ходив. н. о. — Кричить: „Мамо, мамо!“ Значить навіч кидає. Кр. (Д. ще під сл. **Остерега́ть**).

Предостереже́ніе = осторо́га, пересторо́га (С. З.), перестерега́ння (С. Ж.), предосторо́га. — Вичитував синові пригоди з свого життя, ставив йому ріжні пересторо́ги. О. Мир. — Оповістив свою ласку, що на сей раз милує, додаючи пересторогу: гляди ж мінї... Лев. В. — Од приятелїв маючи тайнії пересторо́ги. Мазепа. С. З. — Ну, сю пересторогу справдї варто собі затямити. Фр. — Певнії одбіраючи пересторо́ги, поворочаючи ся з Лубень. Л. В. — Одному пригода, другому предосторога. н. пр.

Предосторо́жность = осторо́га, обере́га, опа́ска (С. З.). — Чумаки без опаски полягали спать. н. о.

Предосторо́жный = обере́жний, бережéний, сторожкúй, оба́чний, опа́сливий і д. **Осторо́жный.**

Предосуди́тельность = него́жість, незвича́йність.

Предосуди́тельный, но = срамо́тний, сороміцький, него́жий, незвича́йний, неподо́бний і д. **Посты́дный** і **Неприли́чный.**

Предотвраща́ть, предотврати́ть, ся = одверта́ти, одверну́ти, ся.

Предохране́ніе = обере́га, охоро́на.

Предохрани́тельный = охоро́нний.

Предохраня́ть, предохрани́ть = оберега́ти, охороня́ти, оберегти́, заберегти́, охорони́ти.

Предощуща́ть, предощути́ть = д. **Предчу́вствовать.**

Предпе́чекъ = при́пічок (д. **Печь**).

Предписа́ніе = нака́з, при́пис.

Предпи́сывать, предписа́ть = приписувати, нака́зувати, приписа́ти, наказа́ти. — Мусимо вживати ту правопись, що приписана законом. Кн. — Після приписаних Синодом молитов читали... Кн. — А йому приписали, щоб він прийшов. н. о. Гр. Чайч.

Предполага́ть, предположи́ть = гада́ти, ду́мати, припуска́ти (С. Жел.), домисля́ти ся, ва́жити ся, зду́мати, заду́мати, доми́слити, ся, припусти́ти. — **Человѣ́къ предполага́етъ, а Богъ располага́етъ** = чоловік стріля́є, а Бог влуча́є (або: а Бог ку́лї но́сить). н. пр.

Предположе́ніе = га́дка, до́мисел (С. Л.), ва́женння, дога́д, здога́д, дога́дка. — Автор обережно висловлює свою думку, називає її домислом. Зап. — Вигадки і домисли не задовольняють нашого бажання. Бар. О. — Із легких домислов мнит добров бити злим. Б. Н. — Гадка у мене була така, щоб вранцї рушити на Черкаси, але моїгадки нїколи не вдають ся. Кн.

Предположи́тельный = здогада́льний.

Предпосла́ть = д. **Предпосыла́ть.**

Предпослѣ́дній = передоста́ннїй, передпослїдшій.

Предпоставля́ть = д. **Противопоставля́ть.**

Предпосыла́ть, предпосла́ть = посила́ти, посла́ти напере́д, упере́д.

Предпочита́ть, предпоче́сть, ся = волі́ти кра́ще, вважа́ти за кра́ще, перева́гу дава́ти, пе́ред дава́ти, ста́вити ви́ще, зволі́ти кра́ще, перева́гу, пе́ред да́ти, поста́вити ви́ще.

Предпочте́ніе = перева́га, пе́ред, пе́ршенство́. — **Ока́зывать предпочте́ніе** = перева́гу, пе́ред дава́ти.

Предпочти́тельный, но = перева́жний, но, кра́щий, ще, ви́щий, ще. — **Предпочти́тельнѣе всего́** = над усе́, передовсі́м, перед'усі́м.

Предпринима́тель = предприе́мець. С. Жел.

Предпринима́ть, предприня́ть = предприйма́ти, предприня́ти, заходи́ти ся (С. З.). — По його кончині духовенство заходило ся о елекції нового пастиря. Л. В.

Предпріи́мчивость = заміристість, заповзя́тість (Кр.).

Предпріи́мчивый = сьмі́ливий, відва́жний; заміристий (Кр.), заповзя́тий (Кн.). — За що візьметь ся, те йому й пайдить — тим то він і заповзятий такий, до всього беркий. Кн. — Не знайдеть ся такої жвавої заповзятої душі, щоб стала реально проти жмикрутства і спорудила спілку. Кн.

Предпрія́тіе = предузя́ття, предприе́мство (С. Жел.). — Родителї його якимись химерними предузяттями перевелись на злидні. Ст. Ан.

Предразсвѣ́тный = досьві́тний. — Досьвітня година. К. Ш.

Предразсу́докъ = пере́дсуд. С. Жел.

Предрасположе́ніе = схи́льність

Предрасположе́нный = схи́льний. — **П. къ болѣ́знямъ** = хорові́тий, слабові́тий, нездоро́вкуватий. — **П. къ нарывамъ** = болячкува́тий.

Предрека́ть, предре́чь = віщува́ти, пророкува́ти, ви́віщувати.

Предсе́рдіе = передсе́рдя.

Предсказа́ніе = віщува́ння, пророкува́ння, проріка́ння. — Справдило ся ваше віщування. Кн. — Здаєть ся, що се нам сумне пророкування на тяжкі нещастя у державі. Ст. Г. — Спевнилось проріканнє ворожки. Ст. Ан.

Предсказа́тель = віщу́н. С. Л.

Предска́зывать, предсказа́ть = д. **Предвѣща́ть** і **Предрека́ть.**

Предсме́ртный = передсме́ртний. — **Предсме́ртная агоні́я** = кона́ння. — **Предсме́ртныя пя́тна** = мура́ва, муравиця.

Представа́ть, предста́ть = става́ти, ста́ти, ста́нути перед ки́м.

Представи́тель, ница = засту́пник, ця. — До Ради Державної ми не маємо можности вибрати своїх заступників. Прав. — Кожна громада мала своїх виборних заступників. Бар. О. — Того ж року вибрали мене всї гуцульскі громади нашого околу за свого заступника. Федь. — Галицькі Русини виправили до цїсаря своїх заступників. Бар. О. — Два рази перед тим з ініциятиви двох видніщих заступників київської інтелігенції. Зап. — Заступник релїгії повинен нам стати за зразок любови. Кн.

Представи́тельный = 1. засту́пницький. 2. показни́й (С. З.), стату́рний, личний. — Вона показніша од тієї. Сп. — Храпко був вже не молодий, але дуже статурний батюшка. Лев. В. — Ай личний він який! Хар.

Представи́тельство = засту́пництво.

Представле́ніе = 1. приста́вка, ви́става, предста́ва (С. Жел.). 2. уя́ва, уявлїння, уя́влювання. С. Ш. — Пушкин змалював своїх русалок згідно з уявою українського народу. Зап.

Представля́ть, предста́вить, ся = 1. ста́вити. ся, приставля́ти, поставля́ти, виставля́ти, становйти, поста́вити, приста́вити, ви́ставити, ся. — Найважнїйший життєвий материял про час перебування Шевченка в арештї становлять нам урядові процеси. Кн. — Приставили рентанта до слїдователя. — Щоб беззаконника схопить, приставити у суд і там його судить. Б. Г. — Тричі ставив ся перед губернатора. Кн. — **Предста́вить свидѣтелей** = поста́вити сьві́дків. — **Предста́вить дра́му** = ви́ставити дра́му. — **Предста́вился удо́бный слу́чай** = ви́пала до́бра ока́зія.

2. представля́ти, предста́вити. С. Жел.

3. уявля́ти, ся (С. Ш.), зъявля́ти, ся, покладати на ду́мцї, здава́ти ся (С. Л.), мрія́ти, ся, ма́рити ся, роїти ся (С. З.), уздрі́ва́ти ся, ввижа́ти ся, вбача́ти ся, верзти́ ся, объявля́ти ся, уяви́ти, ся (С. Ш.), зъяви́ти, ся, покла́сти на ду́мцї, примрі́ти ся, вроїти ся, уздрі́ти ся, приверзти́ ся. — Я так живо уявляв собі його біль. Фр. — І уявила ся Харитї вижата нива, а на їй стоять полукіпки. Коц. — І ввижаєть ся мінї величезний храм України. Кн. — А їм уздріваєть ся чоловіча голова у водї од того вовка, що був чоловіком. п. о. — Все мінї ввижаєть ся, що

він мене вбиває. Кр. — Чудо-диво таке мінї трапилось, що навряд чи й у снї кому марилось. Ст. — Усе йому батько покійний вбачаєть ся. К. З. о Ю. Р. — Ві снї верзеть ся, приверзлось. — Се йому так здалось. — **Предста́вьте себѣ́, что...** = уяві́ть собі́, що... — **Представля́ться передъ глаза́ми** = ввижа́ти, ся, привиджувати ся, вбача́ти ся, уздріва́ти ся. — Чи не ввижаєть ся се, що сьвятоша ходи́ть по водї. н. о. Гр. Чайч. — Так наче і ввижаю його перед собою. н. к. — **П. во снѣ́** = сни́ти ся, верзти́ ся, ма́рити ся, присни́ти ся, приверзти́ ся. — І снить ся мінї і марить ся. В. М.

4. удава́ти (С. Л. Ш.), приставля́ти, ся, прикида́ти ся, уда́ти, приста́вити, ся, прики́нути ся. — Удає з себе письменного. — Ми часом так з'умієм вдати на обличчю і покору й сьвятість. Ст. Г. — Однак я удавав, буцїм то і байдуже. О. Ст. — Вдає з себе справжнього пана. Кн. — З мене актьор чорт зна який: не вдам добре. Гр. — Із вертепа приставляли чудасїю всяку. Мак. — Приходить Бог та приставив ся таким бідним. н. к. — Покотило прикинув ся щирим приятелем попа. Кн. — Він прикидаєть ся пъяним. — **Представля́ться дурачко́мъ** = ду́рника стро́їти. — Що ти з себе дурника строїш? Хіба ми тебе не знаєм. — **П. кого́** = приставля́ти, перекри́влювати, перекривля́ти, перекривити. — Він уміє добре перекривляти нашого старшину.

Предста́тель, ница = засту́пник, ця, оборо́нець.

Предста́тельство = засту́па (С. З.), засту́пництво, оборо́на. — Але й його заступництво не помогло нїчого. Бар.

Предста́тельствовать = заступа́ти, ся, оступа́ти ся, става́ти, обстава́ти за ко́го і д. **Заступа́ть, ся 3.**

Предста́ть = д. **Представа́ть.**

Предстоя́ть = 1. стоя́ти перед ки́м або́ чим.

2. бу́ти на метї, ма́ти, му́сити, наставати, наступа́ти. — **Предстои́тъ большо́й трудъ** = бу́де (ма́є бу́ти) бага́то робо́ти. — **Предстои́тъ да́льній путь** = ма́є бу́ти дале́ка доро́га. — **Вско́рѣ предстои́тъ мнѣ пое́здка** = незаба́ром маю (або: му́шу) їхати.

Предсѣда́тель, ница = предсїдатель, ка. С. Жел.

Предсѣда́тельство = про́від. — Трибунал під проводом самого сатани. Кн.

Предсѣда́тельствовать = предсїда́ти. С. Жел.

Предубѣжде́ніе = пере́дсуд (С. Жел), упереджє́ння. — Був би я радий, коли б картина ся знївечила моє упередження проти неї. Кн.

Предувѣдомле́ніе = 1. завідомле́ння.

2. д. **Предисло́віе.**

Предувѣдомля́ть, предувѣдомить = завідомля́ти, завідомити, оповіща́ти, оповісти́ти (загодя).

Предуга́дывать, предугада́ть = наперед угадувати, угада́ти, предчува́ти.

Предумышле́ніе, предумы́шленный, по = на́мір, умисний, умисне (С. Ш.), навми́сне, з на́міром.

Предупреди́тельный = запобігливий. С. Пар.

Предупреди́тельность = запобіга́ння (С. Л.), запобіжє́ння (С. Жел.); ввічли́вість.

Предупрежда́ть, предупреди́ть = 1. запобіга́ти (С. З. Л.), упережа́ти, упереджувати (С. Ш.), попережа́ти, запобігти (С. З. Л.), упереди́ти (С. Ш.), попереди́ти, ви́передити. — Ми запобігли, маючи од зичливих приятелїв перестороги. Мазепа. С. З. — Щоб я запобігав твоєму хотїнню. Ч. К. — Чи наміркуюсь встать, чи сїсти, чи лягти, — вже Ти попередив мене, вже й думку знаєш Ти. Гул. Ар.

2. д. **Предваря́ть.**

Предускоря́ть, предуско́рить = д. **Предупрежда́ть.**

Предусма́тривать, предусмотрѣ́ть = забача́ти (С. Л.), предбача́ти, прозира́ти, забачити.

Предусмотри́тельность = прозірливість.

Предусмотри́тельный = прозірливий (С. Жел.) і д. **Осмотри́тельный.**

Предустраня́ть, предустрани́ть = д. **Предотвраща́ть.**

Предчу́вствіе = предчуття́, прочува́ння, при́звістка. — Як же його тепер не няти віри прочуванням? Кн. — Щось не добре віщує серце — ізвідкільсь береть ся оте прочування. Кн. — Призвістка мінї єсть, що так буде. Гр. Чайч.

Предчу́вствовать, ся = предчува́ти, ся (С. Л. Жел.), прочува́ти, зачува́ти. — Пишучи це, поет наш ще й не прочував, що й йому самому прийдеть ся зазнати подібної долї. Зап. — Ой зачула моя доля, що й не бути мінї дома. н. п.

Предше́ственникъ, ца = попере́дник, ця (С. Жел.), попере́дничий. — Ти хочеш знївечити всї наші права і вольности, затверджені твоїми попередниками. Бар. О. — На сїх оселях вони мали попередників в культурнім життю з инших народів. Зап.

— Король Генрих потвердив наказ свого попередника. Бар. О. — Історичне життя наших попередників. Прав.

Предшéствовать = передува́ти (С. Л. Жел.); упереджувати, попережáти і т. д. д. **Предвари́ть.**

Предшéствовавшій, предшéствующій = переду́щий (С. Л.), попереднiй (С. Жел.). — Сї слова натякають на довгий попереднiй период громадської еволюцiї. Зап. — Такі думки противні суть давнiшим його поглядам, виказаним в попереднiх його писаннях. Огон.

Предъ, пре́до = пере́д, передо́. — Се було перед свя́тками. — Приймає з перед того коня сїно. н. к. — Стань передо мною, як лист перед травою. н. к. — **Предъ глаза́ми** = пере́д очи́ма, попере́д о́чі. — **Предъ ни́мъ** = перед ни́м, пере́д йо́го. К. Ч. Р.

Предъобѣ́денный = передобíднiй.

Предъяви́тель, ница = предъяви́тель, ка.

Предъявля́ть, предъяви́ть = предъявля́ти, пока́зувати, предъяви́ти, показа́ти. С. Жел. — **П. искъ** = по́зов дава́ти, да́ти, заложи́ти (С. З.). — Позов давав за свого бика на овчаря. Кiев. Ст. — Кому хочеш позов заложу. Кот.

Предыду́щій = д. **Предшéствовавшій.**

Предѣлъ = 1. гряни́ця, грань, межа́, край, крайни́ця (С. З.), рубiж. — А там простягаєть ся степ аж до китайської гранiцї. н. о. — За Божу грань не перейде чоловiк. Кн.

2. кiне́ць, край. — **Выйти изъ предѣ́ловъ** = ступи́ти, перейти́ чере́з край.

Предѣ́льный = погряни́чний, порубíжний; кра́йнiй.

Преéмникъ, ца = наслiдник, насту́пник, ця. — По смерти його наступник повинен iсполнити обiтницю. Б. Н.

Преéмничество = наслiдування, насту́пство. С. Жел.

Преéмственность = д. **Преéмничество.**

Преéмственный = наслiдний, спадкови́й, насту́пний. С. Жел. — Власть монарша була спадкова. Бар. О. Д. ще пiд сл. **Наслѣ́дственный.**

Преéмство = д. **Преéмничество.**

Пре́жде = перш, пе́рше, пе́рве, спе́ршу, наперед, до сьо́го, упере́д, спере́д сьо́го, попере́д, попе́реду, вперед, навпере́д. С. З. Л. — Бьють пороги, мiсяць сходить, як і перше сходив. К. Ш. — Попереду спитай ся а тодi і лай ся. н. пр. — Попереду так велось. — Дайте менi лишити ся з тим, що я попереду казав. Кн. — **Пре́жде всего́** = перше всього́, перш за все́, попере́д усього́, насампере́д (С. Л.), найпе́рше. — Отож перш за все розглянемо материял про дитинний вiк Шевченка. Кн. — Насамперед треба нам обiбрати провiдника. Кн. — Насамперед треба сказати, що... Кн. — Насамперед питаючи — чи вiруєш в Бога. Б. Н. — **Пре́жде вре́мени** = завча́су́ (С. Л. Жел.), завча́с (С. Жел.), до ча́су́ і д. **Преждевре́менно.**

Преждебы́вшій = д. **Пре́жнiй.**

Преждевре́менный, но = завча́сний (С. Жел.), невча́сний (Гр. Чайч.), нечасни́й, завча́су (С. Л. Жел.), завча́с (С. Жел.), до ча́су́, передвча́сно, не ча́сно, без пори́, по́рано (С. Л.). — Повила дитину, та передвчасно, з того і пiшло лихо. Кн. — **Преждевре́менный ребёнокъ** = не часна́ дити́на, не часне́ (Лев.).

Преждевре́менность = невча́сність (Чайч.), нечасність.

Пре́жнiй = пре́жнiй, перший (С. Жел.), попереднiй, коли́шнiй. — Дали нам землю од Днiстра до Богу, границю нам по прежню дорогу. н. п. — Колишнiй володарь с. Моринець Енгельгард. Кн. — **При пре́жнемъ, при пре́жнихъ** = за пре́жнього, за пре́жнiх, за пе́ршiх. — За прежнiх панiв було легше. н. о. — **Пу́ще пре́жняго** = бiльше, гiрше, як пе́рше, як колись.

Презе́нтъ = гости́нець і д. **Пода́рокъ.**

Президе́нтъ = президе́нт, предсiда́тель (С. Жел.), козацької республiки в Українi — ге́тьма́н, жiнка його — гетьмано́ва (С. З.), син — гетьмане́нко, гетьма́нич (С. З.), дочка — гетьмани́вна (С. З.), на Запорожжi — кошови́й ота́ман. — Од Богдана (Хмельницького) до Iвана (Мазепи) не було гетьмана. н. пр. — Гетьмани! Гетьмани! Як би то ви встали! К. Ш. — О смерти Вельможного його милости пана Симеона гетьманича. Л. В.

Презира́ть, презре́ть = 1. зневажа́ти (С. Аф. Л.), погоржа́ти (С. Л.), гордува́ти, зневажити, погорди́ти (С. Л.), занеха́яти (С. З. Л.), занеха́ти. — Свою неньку зневажає, з двора її виганяє. н. п. — Гордуючи пльотка́ми бабськими, не нав тому вiри. Чайч. (Д. ще пiд сл. **Пренебрега́ть**).

2. не боя́ти ся, не дба́ти про..., не вважа́ти на...

Презри́тельный, но = 1. гане́бний, но. — Ганебний вчинок.

2. зневажливий, во, зневажний, но, погордливий, прези́ркуватий, то. — Зневажливий погляд. — Вiн Байдою зневажли-

во назвав ся, титулу Вишневецьких одцурав ся. К. Б. — Презиркуватий осьміх затремтїв на устах його. Лев. В. — Роскис! презиркувато хрипнув губами Калитка. Лев. В. (Д. ще під сл. **Пренебрежи́тельный**).

Презрѣніе = зневá́га (С. Аф. З. Л.), неповá́га, гордува́ння, пого́рда, ганьба́, ганéтьба, призúрство. — Нема в моїй душі к тобі зневаги злої і слів докірливих на язику нема. Сам. — Та й видно, що він був у зневазї. С. З. — Буде на неї дивитись з призирством і обходитись з неповагою. Кот. — Ти, дївчино гордівнице, гордуєш ти мною! Буде тобі гордування все перед тобою. н. п. — **Презрѣніе нести́, быть въ презрѣніи** = поневіря́ти ся. С. З. Л. — Нехай мене лучче понесуть на марах, ніж я маю поневірятись та терпіти од своїх дїтей. Лев. — **Презрѣніе оказа́ть** = зневá́жити, погорди́ти, погордува́ти.

Презрѣнный = ганéбний, паску́дний.

Презрѣть = д. **Презира́ть**.

Преиму́щественный, но = перева́жний, но, бíльше то́го, над усé. — Народ за тих давніх часів переважно обробляв землю. Бар. О. — Князї, дружина і боярство ведуть переважно політичну і культурну роботу в давній Русї. Зап. — Беріть дївчат на тютюн і з иньших сїл, та переважно все ж з нашого села. Кн. — Ходили до нас і пани, а більше того, що жиди. Кр. — Трохи вчив ся, а більше того, що так книжку читав. Кр.

Преиму́щество = 1. перева́га (С. Л.), пé́ред, гора́ (С. Л.), перемóга, пéршенство, перевишка. — З якої речі хочете переваги на вашу школу? вони всї однаковісїнькі. Кн. — Дай йому перевишку, бо у його кишеня і товща і глибша за мою. Кн. (Д. ще під сл. **Превосхóдство** і **Предпочтéніе**).

2. привилéй. С. З. — **П. дать** = пéред, перева́гу, го́ру да́ти.

Преиму́ществовать = переважа́ти, ма́ти перева́гу, ма́ти го́ру, го́ру бра́ти. — Він має гору, бо перший прийшов. С. Л. (Порівняй сл. **Превосходи́ть**).

Преиспóдній = найспíдніший, підземéльний. — **Преиспóдняя** = пéкло (д. сл. **Адъ**).

Преиспóлненный = пóвний, запóвнений. — Серце заповнене чистим бажанням горнуло ся до дїла. Кн.

Прейсъ-курáнтъ = цїнник. Гал.

Преклóнный = 1. схúльний (д. **Наклóнный** 2).

2. похúлий. — У похилих лїтах. К. Д.

Преклóнность = 1. схúльність (д. **Наклóнность** 2).

2. похúлість.

Преклоня́ть, преклони́ть, ся = 1. нахиля́ти, схиля́ти, прихиля́ти, нагина́ти, нахили́ти, схили́ти, прихили́ти, нагну́ти, ся. — Буря нахилила верхівця, трохи не до землї. — Схилив голову. — Їй нїгде було жити й головоньки на старість прихилити. Б. Г. — Він схилив ся на його благання.

2. кла́няти ся (перед ким), поклоня́ти ся (кому), поклони́ти ся, уклони́ти ся. — Встане правда і Тобі одному покло́нять ся всї язики. К. Ш. — **Преклони́ть колѣни** = ста́ти навкóлїшки.

Прекосло́вить = пере́чити (С. Л.), суперé́чити.

Прекосло́віе = суперé́чка. С. З. — І межи сьвятими буває суперечка. н. пр. — Нехай буде гречка, аби не суперечка. н. пр.

Прекра́сный, но = прекра́сний, но, пре́гарний, но, ду́же га́рний, чудо́вий, во. — Ой сьвіте ясний, сьвіте прекрасний! Як на тобі тяжко жити. н. п. — Душа його благородна, вдача прекрасна. Кн. — Танцювали ж ми прегарно і ставали все попарно. Ал. Ск. — Чудова книжечка. Кр.

Прекраща́ть, прекрати́ть, ся = припиня́ти, спиня́ти, припини́ти, спини́ти, ся; переста́вати, кінча́ти, переста́ти, скінчи́ти, ся; перево́дити, ся, зво́дити, збавля́ти, перевести́, звести́, ся, зба́вити. — **Онъ прекрати́лъ свой къ намъ посѣще́нія** = він перестáв у нас бува́ти. — **Прекрати́ть рабóту** = скінчи́ти робóту.

Прекраще́ніе = переста́нок, кіне́ць, закінче́ння; перевíд.

Прелéстникъ, ца = баламу́та, ка (С. Жел.), зводи́тель, ка (С. Жел. Пар.).

Прелéстный, но = принáдний, но, пова́бний, но, знадний, знадли́вий, чарівний, зала́сний і д. **Прекра́сный** і **Плѣни́тельный**. — Печуть мене, ріжуть знадні твої очі. Ст. Р. Н.

Пре́лесть = 1. краса́, ро́скіш.

2. ва́ба, прива́ба, прина́да, ома́на і д. **Обольще́ніе** і **Обаяніе**. — Яку має силу й честь, яка ва́ба тїєї чести? Лев. В.

Преломле́ніе = перело́млювання, розло́млювання.

Преломля́ть, преломи́ть, ся = лама́ти, ся, перело́млювати, розло́млювати, переломи́ти, розломи́ти, ся. — Проміння місячне ламало ся в хвилї. Лев.

Прельсти́тель, ница = д. **Прелéстникъ, ца**.

Прельсти́тельный, но = принáдний, при-

ва́бний, но, вабли́вий, звабли́вий, во. — Але щастя, доля, втіха все принадне та звабливе, все даєть ся нам до часу, все минуче і зрадливе. Мова. — Мов чорна гадина — коса, хвилює кров і серце нудить її привабна краса. Мова. — І дивить ся всюди усе так звабливо, що тільки б здаєть ся радів. Чайч. (д. ще під сл. **Обольсти́тельный**).

Прельща́ть, прельсти́ть, ся = чарува́ти (С. Л.), на́дити, зна́жувати, влеща́ти, оле́щувати, прилеща́ти, уле́стювати, ва́бити, зво́дити (С. З. Л.), причарува́ти, обчарува́ти, зачарува́ти (С. Л.), зна́дити, зва́бити, прива́бити, прина́дити, вле́стити, зале́стити ся, пова́жити ся, покра́пити ся. — Пішов він на баштан до пана, огірочки молоденькі звабили Івана. Гр. Чайч. — Звабила очами то тяжко відбити бичами. н. пр. — Зво́дити жінок. С. Л. — Він улестював мене, щоб я пішла, та чорта з два. Кр. — Залестив ся, що дуже хороша. Ч. К. — Д. ще під сл. **Обольща́ть** і **Плѣня́ть 2.**

Прельще́ніе = ва́ба, прива́ба, прина́да. ома́на, пова́ба, по́ваб. — Шкода нашого пова́бу і залицяння. К. З. о Ю. Р. — Ой у мене принада, що сама я молода. н. п.

Прелюбодѣ́й, ка = пере́любець, ка (С. Жел.), перелю́бник, ця (С. Жел.), чужолю́бник, ця (С. Жел.), чужоло́жник, ця. — Перелюбець смерком свого чигає. Ніхто мене під вечір не пізнає. К. П. — Вольно будеть мужу оного чужоложника з жоною своєю поймавши вести до вряду нашого. Ст. Л.

Прелюбодѣ́йничать = бахурува́ти, чини́ти пере́люб, чужоло́жити (С. Жел.), про жінку — скака́ти у гре́чку. — Але з другими бахурують, свої ж жінки нехай горюють. Кот. — Не чужолож. Б. Н. — І до півночі там гуляли і в гречку де-коли скакали. Кот.

Прелюбодѣ́йство, прелюбодѣ́яніе = пере́любство (С. Жел.), пере́люб (К. Св. П.), чужолю́бство (С. Жел.), чужоло́жство (С. Жел.). — Перелюб з ким чинити. К. Б. — О каранню чужоложства. Ст. Л.

Прелюбодѣ́йствовать = д. **Прелюбодѣ́йничать.**

Прематерой́ = здорове́нний, величе́нний, величе́зний; товстю́чий, товстеле́зний.

Премі́лый = ду́же мі́лий, га́рний, премиле́нний.

Преминýть = проминýти, обминýти, занедба́ти, занеха́яти, поки́нути, забу́ти. — **Не преминý увѣдомить васъ** = не забу́ду оповісти́ти вас, неодмінно пода́м вам звістку.

Премно́го = дуже бага́то, пребага́то.

Премýдрость = премýдрість.

Премýдрый = 1. премýдрий, ду́же мýдрий, розýмний. — І премудрих не мудрі одурять. К. Ш.

2. мудря́чий, мудро́ваний.

Пренебрега́ть, пренебре́чь = зневажа́ти, гордува́ти, пого́ржувати, погоржа́ти (С. Л.), гре́бувати (С. Л.), гре́бати, не́хтувати, зневажити, погордува́ти, погре́бати (С. З.), занеха́ти, занеха́яти. — Чого-ж тобі ще мною гордувати, перед людьми нещасну зневажати. К. Ш. Т. — Він гребує моїм хлібом-сіллю. С. Л. — Тиж бо таки ним дуже нехтуєш. О. Ст. — Ой не буду, козаченьку, не буду казати, бо я хочу тебе, серце, повік занехати. н. п. — Не треба нічим нехтувати, бо знадобить ся колись. К. Ш. Т. — Ой я твій хліб-сіль занехаю, з тобою нелюбий я жити не маю. н. п.

2. не́хтувати, неха́яти (С. З.), недба́ти (С. З.), незважа́ти, занеха́ти (С. З. Л.), занедба́ти (С. З. Л.), понеха́ти (С. З.), попонехтува́ти, зацура́ти, облишити. — Він занехаяв пораду добрих людей. — Не до віку бідолаха занедбаний буде, не до суду гинуть будуть убогиї люди. К. П. — Я все для його потеряла, людей і славу занедбала. Кот. — Дворяне занедбали рідну мову і народ. Кн. — Не нехтували і иньших сторін життя. Прав. — Шляхта занедбала інтереси рідного народу. Кн. — Не став би Шевченко нехтувати остороги .. Кн. — Нехай, нехай, тай зовсім занехаєш. н. пр. — Ти запурав мене. К. К.

Пренебреже́ніе = зневага́ (С. Л.), пого́рда (С. Л.), гордува́ння (С. Л.), цура́ння, не́хтування. — Чи годить ся так нехтувати мною? Яке там нехтування! (Д. під сл. **Презре́ніе**). — **Оста́вить въ пренебреже́ніи** = занедба́ти, занеха́яти і т. д. д. під сл. **Пренебре́чь. — Находи́ться въ пренебреже́ніи, подверга́ть себя́ пренебреже́нію, впасть въ пренебреже́ніе** = поневіря́ти ся (С. З.), пі́ти в поневі́рок. (Д. **Презре́ніе нести**).

Пренебрежи́тельный, но = зневажливий, во, неува́жливий, во, зневажно (С. Л.). — На православну віру гляділи за-для упадку духовенства зневажливо. Бар. О. (Д. ще під сл. **Презри́тельный 2**). — **Пренебрежи́тельно обращаться съ кѣмъ** = гордува́ти (ким), не́хтувати (ким), поневіря́ти (кого) і д. **Пренебрега́ть.**

Пре́ніе = спір, спірка, суперека, суперечка. С. Жел. Пар.

Преобладáніе = панува́ння, перева́га.

Преобладáть = панувáти, переважáти, перевáгу мáти, гóру брáти.

Преображáть, преобразúть, ся = преображáти, перевертáти, переінáкшувати, переміняти, перекидáти, ся, преобразúти (С. Жел.), перевернýти, переінáкшити, переміни́ти, ся, перекúнути ся (С. Л.). — Пр. д. під сл. **Превращáться.**

Преображéніе = преображéння (С. Жел.), обертáння, переміна, одмíна. — **Прáздникъ II. Госпóдня** = д. під сл. **Прáздникъ.**

Преобразованíе = перетворéння.

Преобразóвывать, преобразовáть, ся = перетворяти, переробляти, перетворúти, переробúти, ся.

Преодолѣвáть, преодолѣть = перемагáти, змагáти, посідáти, перемогтú, змогтú, здолíти, посíсти, подýжати (С. Л.) і т. д. **Осúливать** і **Превозмогáть.** — Став на тому, щоб перемогти усí перешкоди і переміг — хоч їх сила була. Кн.

Преосвящéнный = преосьвящéнний (К. З. о Ю. Р.), владúка, превелéбний.

Преосвящéнство = преосьвящéнство (К. З. о Ю. Р.), превелéбність.

Препинáніе = припúнка; притúка. — Ледача шкапа скрізь припинки має. н. пр. — **Знáки препинáнія, препинáтельные** = знáки розділóві: прóтинка, крáпка з прóтинкою, двокрáпка, крáпка, знак виклику, знак питáйний (або з. питáння), знак наведéння, з. сполучéння. Г. См. Ст.

Препирáться = спірáти ся, суперечáти ся, спречáти ся, перекóрювати ся (К. Кр.).

Препирáтельство = спíрка, суперéка, суперéчка. — Нехай буде гречка, аби не суперечка. н. пр.

Преподавáтель, ница = учúтель, ка.

Преподавáтельный = викладóвий. — Нема нí однíсїнької школи з викладовою мовою народною. Кн.

Преподавáть, преподáть = учúти, научá́ти, викладáти, провóдити, научúти. — Науку по тих школах проводять чужою мовою. Кн.

Преподаваніе = наýка, навчáння.

Преподóбіе = 1. сьвя́тість, прáведність. 2. преподóбіє, велéбність. (Титул сьвященикíв і ченцíв).

Преподóбиться = присьвятúти ся, іронично — приматкобóжити ся.

Преподóбный = 1. сьвятúй, прáведний, преподóбний, преподóбник, ця (К. Б. К. Ш.). 2. велéбний, преподóбний (що має титул преподóбія).

Преполовéніе = 1. половúна, середúна. 2. д. під сл. **Прáздникъ.**

Препóна = притúка (С. Л.), притúчина (С. З. Л.), перéтика, препóна, припúнка, впин, перешкóда, перéка, чéпа, перечéпа, перéчіпка. — Коли б нам не було якої притичини. К. Х. — Нема нíякої перетики, хоч наскрізь пройди. н. к. Ман. — Од орди міли препону, але добрий опор дали. Л. Сам. — Жадної перешкоди чинити не маєм. Кíев. Ст. — Аби йому в одбíранню з млина приходів нíхто не важив ся перешкоди чинити. Кíев. Ст. — Нема впину вдовиному сину. н. п. — Ледача шкапа скрізь припинки має. н. пр. — Ідучи шляхом природного розвитку без перешкоди. Кн. (Д. ще під сл. **Помѣха** і **Прегражденіе 3**). — **Препóны стáвить** = перечéплювати і д. **Препя́тствовать.**

Препоручáть, препоручéніе = д. **Поручáть, поручéніе.**

Препоя́сывать, препоя́сать, ся = підперізувати, підперезáти, ся і д. **Опоя́сывать, ся.**

Препровождáть, препроводúть = слáти, пересилáти, одсилáти, пересла́ти, одісла́ти; одпровáдити.

Препровождáть, препровéсть = провóдити, провестú (час), перебýти.

Препровожденіе = 1. пересилáння. 2. чáсу вживáння. — **Для препровождéнія врéмени** = для розвáги, для розрúвки, аби час змарнувáти, з нíчого робúти.

Препя́тствіе = д. **Препóна.**

Препя́тствовать = перешкожáти (С. З. Л.), на (або у) перешкóдї ставáти (С. Л.), чинúти перешкóду, впиня́ти (С. Л.), запиня́ти, боронúти, перечéплювати (С. З.), перебивáти. — Не зважив ся жадної чинити перешкоди. К. Ст. — Що вам перебило прийти? Кр. Пр. д. ще під сл. **Мѣшáть 3.** — **Препя́тствующій, ая** = перешкóдник, ця, перешкóдця (С. Ж.).

Прервáть = д. **Прерывáть.**

Перекáніе = спір, спíрка, суперéка, суперéчка. С. Жел.

Прерывáть, прервáть, ся = переривáти, перервáти річ, пісню — перебивáти, перепиня́ти, перехóплювати, перечéплювати, перебаранчáти, перебúти, перепинúти і т. д. д. **Перебивáть 2** і **Перерывáть 2.** — Не хочуть перебивати пісні. Кн.

— Не перепиняйте міні казати, а то й кину! Чайч.

Прерывистый, то = д. **Отрывистый, то.**

Пресвитеръ = сьвящéник, піп.

Пресловутый = прослáвний (К. Ш.), славéтний (С. Л.), знаменúтий (С. Пар.).

Преслушáніе = неслухняйство і д. **Неповиновéніе.**

Преслѣдованіе = слїдкувáння, стéження; ýтиск (С. Ш.).

Преслѣдователь, ница = утúскач (С. Ш.), гнобúтель, глобúтель, ка.

Преслѣдовать = гнáти ся (С. Л.), уганя́ти ся (С. Л. Ш.); слїдкувáти (С. З. Л.), стéжити (С. З. Л.); утискáти (С. Ш.), нападáти ся, напáстувати ся. — Слїдкуючи за нею. С. З. — Немезида стежить мене. Кн.

Пресмыкáться = плазувáти, лáзити.

Пресмыкáющійся, пресмыкáющее = гад, гáдина, плазовúтий, поплáзка.

Прéсса = печáть, прéса (Ук.).

Прессованіе = гнїт, тиск (С. Ш.), тúскання (С. Ш.), воску — воскобóйня.

Прессовáть = гнїтúти (С. Л.), душúти, нагнїтáти (С. Л.), відтúскувати, вичáвлювати, відкладувати. — **Прессóванный** = гнїчений.

Прессъ = гнїт (С. Л.), чáви. — Поклала сир під гнїт. — **Положúть подъ прессъ** = покласти під гнїт, нагнїтúти.

Прессъ-папьé = прúгнїток, дýшка.

Преставлéніе = смерть, сконáння.

Преставля́ться, престáвиться = умірáти, умéрти, сконáти, престáвити ся (С. З. Л.). — Перше він переставив ся, а за ним і вона. М. Вов. — Переставивсь він на той сьвіт. С. Л.

Престарѣлость — стáрість, стáрощі.

Престарѣлый = престарíй (С. Жел.), старéзний, старенéзний (С. З.), стародéнний, дýже старúй.

Престóлъ = престíл (в церкві і царський трон), стіл, столéць. — Спусти ся, поповьку, на престіл, то будеш мати що на стіл. н. пр. — На морі на каменї церковця стоїть а в тій церковцї престіл стоїть. п. п. — Столець твій, князю, ще тодї прославивсь, як їх імья на сьвіт не народилось. К. Б.

Престрáнный, но = предúвний, прехимéрний, но.

Преступáть, преступúть = переступáти, переступúти; ламáти, зламáти (закон, віру).

Преступлéніе = перéступ (С. Жел.), вúступок (С. Л.), злочúнство (С. З. Ж.), лиходíйство, вчúнок, учúнок (С. Ш.). — Злочинство тяжке, тай кара не легка. Кн. — Нехай страшне, не чуване злочинство імя моє вікам перенесе. Сам. — **Поймáть на самомъ преступлéніи, на мѣстѣ преступлéнія** = піймáти, схопúти на гарячому вчúнку.

Преступникъ, ца = перестýпник, ця (С. Жел.), злочúнець (С. З.), злочúнниця, лиходíй, ка, винувáтець, винувáтник, ця, беззакóнник, ця. — Подивіть ся, — онде та злочинниця, що струїла дїверя свойого. Ст. С. — Той злочинця каран бити мает. Ст. Л. — Він душогубу, лиходію в раю зустрітись дав надію. Ст. Рада. — Щоб беззаконника схопить приставити у суд і там його судить. Б. Г.

Преступный = перестýпний (С. Жел.), вúступний (С. Л.), злочúнний. — Засїла йому в голову злочинна думка — спалити комору. Кн.

Пресыщáть, пресытить, ся = пересищáти, переситúти, ся (С. Жел.), роскошувáти. (С. Ж.).

Пресыщéніе = нáсит, нéхоч. — Тому то й нéхоч напала, що дві миски борщу оплів. Кн. — Наїв ся до нéхочу.

Пресѣкáть, пресѣчь = 1. збавля́ти, звóдити, перевóдити, нúщити, винúщувати, збáвити, звести, вúнищити.
2. переймáти, перепиня́ти, перепя́ти, перепинúти.

Пресѣчéніе = 1. перевíд, нúщення.
2. переймáння.

Претворя́ть, претворúть, ся = перетворя́ти, перетворúти, ся.

Претендовáть = нарікáти, рéмствувати (на кого); д. **Домогáться.**

Претéнзія = нарікáння, рéмство; домогáння; пóзов (д. **Искъ**). — **Онъ на менѣ въ претéнзіи** = він на мéне нарікáє, рéмствує. — **Подáть, предъявúть претéнзію** = запозвáти, пóзов заложúти (С. З.).

Претерпѣвáть, претерпѣть = терпíти, витéрплювати, зазнавáти, визнавáти, вúтерпіти, перетéрпіти, натерпíти ся, нагорювáти ся, зазнáти.

Претúть = 1. боронúти, забороня́ти, заказувати. (Д. **Запрещáть** і **Возбраня́ть**).
2. погрожáти, страхáти, лякáти.
3. вáдити, гидувáти, нýдити. — **Претúть положúть въ ротъ** = гúдко в рот

покла́сти. — **Мнѣ претúть** = мінї гúдко, менé нýдить.

Преткновéніе = притúка, притúчина, перешкóда і д. **Препóна.** — Шаноба до короля стала йому притикою на шляху до Варшави. Кн. — **Кáмень преткновéнія** = притúчина.

Претыкáніе = д. **Преткновéніе.**

Преувелúченіе = прибільшування.

Преувелúчивать, преувелúчить, ся = прибільшувати, прибільшити, ся (С. Л.), переборщáти, переборщúти, передáти кутї мéду. — **Преувелúчить похвалý** = перехвалúти на один бік.

Преýмный, но = дýже розýмний, но.

Преуспѣвáть, преуспѣть = мáти пóспіх, поступáти (С. Жел.), ступúти вперéд.

Преуспѣ́яніе = пóспіх, пóступ (С. Жел.). — Багато спíху, та мало пóспіху. н. пр.

Преходúть, прейтú = прохóдити, перехóдити, минáти, пройтú, перейтú, минýти, ся. — Усе минеть ся, одна правда зостанéть ся. н. пр.

Преходя́щій = минýчий, минýщий, перебутнúй (С. Л.), перестýпний, дочáсний. — Усе тíнь минуща, одна річ живуща — сьвіт з Богом. н. пр. — Сей сьвіт перебутний. С. Л. — Усе на сьвітї перебутне! і ми з вами перебутні, довічний тільки Бог. Кн. — Тут наш вік дочасний, а що буде там, як помремо. Кн.

Прещéніе = 1. заборóна і д. **Запрéтъ.** 2. грізьбá, погрóжка, пóстрах, похвáлка.

При = при, за. — Се було при мінї. — Ой у лузї та і при березї червона калина. н. п. — Се було за покійного батька. — За царя Саса їж хлїб, хоч роспережи паса. н. пр. — За царя Гороха, як було хлїба трохи. н. пр.

Прибáвка, прибавлéніе = 1. додавáння (С. Л.), прибавляння, долучéння (С. Л.). 2. додáток (С. Л.), додáча, прибáвка, придáток, придáча, наддáча.

Прибавлáть, прибáвить, ся = додавáти (С. З. Л.), добавлáти (С. Л.), прибавлáти, набавлáти, приповняти, прибільшувати, прикладáти, прикидáти, доточáти (С. Л.), додáти, надáти, при(до, на)бáвити, прибільшити, прикласти, прикúнути, при(до)точúти, ся, трохи — підбавлáти, підбáвити, до вагн — привáжити, з лишкою — перебавлáти, перебáвити, ся, про людність — налюднїти, води то-що — побільшати, цíну — накúнути. — Хміль буде моєму серцю сьмілости додавати. н. д. — До сього я ще від себе додам. — Йому набавили ще 10 рублїв. — Коли-б тільки Господь мінї віку прибільшив. Кн. — Іще накинули податї по карбованцю з душі. — Ну, прикинь ще трохи. — Мого карбованця вона накинула куховарцї. Кн. — **Прибáвить шáгу** = приспішúти.

Прибáвокъ = д. **Прибáвка.**

Прибáвочный = добáвочний, додатковúй.

Прибáлтывать, приболтáть = д. **Подбáлтывать.**

Прибаýтка = прúкладка, прúказка, верзýнка.

Прибаю́кивать, прибаю́кать = присьпівувати, присьпівáти, приколихáти (дитину).

Приберегáть, приберéчь, ся = приберегáти, прощажáти, приберегтú, ся, прихóвувати, приховáти.

Приберéжный, приберéжье = д. **Побережный, Побережье.**

Прибивáть, прибúть = прибивáти, прибúти, морально — приголóмшити, лати до кроков — латúти, налатúти. — Прибив гвіздком. — Прибило до берега. — Невідома трівога приголомшила мене. Кн.

Прибира́ніе = прибірáння, убірáння (С. Ш.), пóрання.

Прибирáть, прибрáть, ся = 1. прибірáти, убірáти (С. Л. Ш.), чепурúти (С. З. Л.), пóрати, ся (С. З.), прибрáти, убрáти (С. Ш.), причепурúти, ся (С. З. Л.), почепурúти, ся, упóрати (С. Л.), повбірáти. — Прибери хату. — Треба хоч трохи причепурити хату. — Настя причепурила грубу. Лев.

2. д. **Подбирáть 3.**

3. убірáти ся, виряжáти ся, чепурúти ся, убрáти ся, вúрядити ся, причепурúти ся. — Лаврін причепурив ся, взяв старостів і пішов сватати. Лев. Д. теж під сл. **Нарядúться 2.**

4. чіпля́ти ся, причепúти ся і т. д. д. **Привáзываться 2.** — **Прибрáть къ рукáмъ** = а) приховáти, б) взя́ти в рýки, до рýк прибрáти, у шóри забрáти, прибóркати. — Він усіх забрав у шори. Зінък. — Не насьмілив ся сказати й слова, так його приборкала та баба. Гр. Чайч. — Думав шляхту приборкати трохи. К. Ш. — Думав, гадав, як пана Хмельницького до рук прибрати, лихам оддати. н. д.

Прибúть = д. **Прибивáть.**

Приближáть, приблúзить, ся = наближáти, ся (С. Л.), зближáти, ся (С. Л.), блúзити ся, блúжчати, ся (С. Л.), надхóдити, наблúзити, ся, приблúжчати, по-

бли́жчати, прибли́жити, ся, про скільки — понаближа́ти ся. — Сьвята наближа́ють ся. С. Л. — Не наближайтесь до мене. Лев. — Густа хмара шпарко наближала ся до табору. Кн. — Як наблизився до Прилипа міста, ще здалека його вздріла мати. Ст. С. — Глядить — щось їде по дорозі, коли зближаєть ся — аж то Кіндрат. Б. Г. — Тільки до нашого війська не зближались. Л. Сам. — Надходять сьвята. С. Л.

Приближе́ніе = наближе́ння, зближе́ння.

Приближе́нность = бли́зькість.

Приближённый = близьки́й; підру́чник.

Приблизи́тельный, но = 1. приблизний, но (С. Пар.), бли́зько (до чого), приміpний, но, на згля́д, примі́ром. — На згляд буде с пів пуда борошна. С. Л. — Приміром кажучи, треба на засів пудів сім.

2. наближа́ючий, зближа́ючий.

Приблизи́ть, ся = д. **Приближа́ть, ся.**

Приблуди́ться = приблука́ти, ся, приблуди́ти, ся. — От вона ходила, ходила, тай приблукала до попа у слободу. н. к. Ман. — Приблудила ся до нас чиясь собака.

Прибо́й = прибі́й.

Прибо́йна = пла́нка (обаполок або дошка, що прибиваєть ся для закріпи).

Приболта́ть = д. **Прибáлтывать.**

Прибо́рка = д. **Прибира́ніе.**

Прибо́ръ = 1. д. **Подбо́ръ** 1 і 2.

2. пристро́й, спра́ва, снасть, начи́ння (С. Ж.), струме́нт, справи́лля. — Без пристрою і блохи не вбъеш. н. пр. — **Прибо́ръ колёсъ** = стан коліс. — **П. кухо́нный** = кухе́нна спра́ва. — **П. рыболо́вный** = риба́льска сна́сть. — **П. для подня́тія стѣнъ** = лиси́ці. — **П. для сѣнія** = сі́вки, сі́янці. — **Накры́ть столъ на 10 прибо́ровъ** = налашту́вати стіл на 10 чолові́ка.

Прибочени́ваться, прибочени́ться = бра́ти ся, взя́ти ся у бо́ки.

Прибра́сывать, прибро́сить = підкида́ти, прикида́ти, підки́нути, прики́нути, наки́нути. — Підкинь коням сіна. — Прикинь ще хоч трохи.

Прибра́ть = д. **Прибира́ть.**

Прибере́жье = побере́жжя, береговина́ (С. Л.), узбере́жжя. — Мовчки пішов він удовж побережжя бурхливого моря. Сам.

Прибре́жный = побере́жний, берегови́й, бере́жний. — **Прибре́жная и́зменность** = береговище, бережина́ (С. Ш.). — **П. жи́тель** = бережа́н, бережа́к.

Прибрести́ = приплести́ ся, приплента́ти ся, причвала́ти, примандрува́ти, притьо́пати ся і т. д. д. **Брести́** і **Плести́сь.** — Відкіля ти приплентавсь сюди? О. Сг. — Волоцюга припленталась. н. к. — Аж гульк і в го́род причвалав. Кот.

Прибро́сить = д. **Прибра́сывать.**

Прибыва́ніе = прибува́ння.

Прибыва́ть, прибы́ть = прибува́ти, прибу́ти; доста́ти ся. — Сьогодня прибув з Харькова. — Скоро вони до Пилосців достались. Нїщ. — Води в ставку після дощу прибуло.

Прибыло́й = прибу́лий, прибу́тній.

При́быль = прибу́ток (С. Жел. Л.), кори́сть (С. З. Л.), зиск (С. З. Л.), пожи́ток (С. З.), бари́ш, набу́ток, наби́ток, по́тяг. — З прибутку голова не болить. н. пр. — Міні аби на прожиток до смерти; прибутку міні байдуже. Кн. — Користї два шаги, та й ті щербаті. н. пр. — Є такі люди, що про користь та набуток їм байдуже. Ос. — Без ями гребля, а без накладу зиск не буде. н. пр. — Лихий набиток не дійде третіх рук. н. пр. — **При́быль** (од пчіл, овець, корів) — узя́ток. — **Вода́ идётъ на при́быль** = вода́ прибува́є.

При́быльный = кори́стний, вигі́дний, пожи́точний, пожи́тний.

Прибы́тіе = прибу́ття, при́хід, при́їзд.

Прибы́токъ = д. **При́быль.**

Прибы́точный = д. **При́быльный.**

Прибѣга́ть = 1. (**прибѣжа́ть**) — прибіга́ти, прибі́гти, дуже швидко — прилопоті́ти, трюхаючи — притрю́хати.

2. (**прибѣгнуть**) — удава́ти ся, уда́ти ся. (С. Ш.). — Як біда, удавай ся до жида. н. пр.

Прибѣ́жище = д. **Приста́нище** 2.

Прибѣ́ливаться = д. **Подбѣ́ливаться.**

Прива́живать, прива́дить, ся = 1. прива́блювати, ва́бити (С. З.), прина́жувати, на́дити, прима́нювати, прива́бити, прина́дити (С. З. Л.), приманити, спона́дити, ся, про кілько — поприна́жувати і т. д. — Чи я тобі не казала, не наказувала, щоб ти хлопців не водила, не приважувала. н. п. — Я своїм дітям цукерків не купую: це ви їх спонадили. Кр.

2. привча́ти, ся, привика́ти, призвича́ювати, ся, звика́ти, привчи́ти, ся, привикнути, призвича́їти, ся, звикнути.

Прива́ливать, приваліть = 1. прива́лювати, прико́чувати, приваліти, прикоти́ти (що важке). — Привалили колоду під двері.

2. приставáти, причáлювати, пристáти, причáлити. — Байдак причалив до берега.

2. сýнути, плáвом плúвти, насýнути, припéрти. — Насунуло людей — повна хата. — От приперло! — Повна рука козирів.

Прива́лъ = 1. прива́лка.

2. причáл.

3. спочúнок, одпочúнок, одпочúвок, опочúвок (війська в походї). — Проти гóрода стали, там собі опочивок мали. н. д.

Прива́ривать, приварúть = прива́рювати, наварювати, приварúти, наварúти, сталї — насталúти. — Треба приварити мъяса, бо сього мало. — Понеси в кузню наварити леміш. — Настáлив сокиру.

Прива́рина = на́кип. — В казанї багато накипу.

Прива́рка = д. **Нава́рка.**

Прива́рный = д. **Наварно́й 2.**

Прива́рокъ, приваръ = 1. прива́рок, присмáки.

2. ва́рево (С. З.), варéне. — Сьогоднї варива нема, тільки печене. С. З.

Приведéніе = привíд, припрова́дження. — **Приведéніе въ поря́докъ** = порядкува́ння, упорядкува́ння, роспорядкува́ння.

Привéзть, ся = д. **Привози́ть, ся.**

Приверéдливый = вередлúвий (С. З. Л.), вигáдливий (С. Аф.), примхлúвий (С. З.), вигребéнькуватий, кородлúвий, перебúрливий, тільки про їжу — пундикóвий.

Приверéдникъ, ца = вередýн, ха (С. Аф.), вередíй, ка, вередни́к, ця, перебúрник, ця, вигáдник, ця, вигáдько, перебéндя (С. Л.), комеза́, бриськýн. — Бриськун з його.. бриськонав та перебірав, доки на голові місяць зійшов — тепер яка за його піде. Кн.

Приверéдничаніе = вередува́ння (С. З.), приверéди, прúмхи, перебíр і т. д. д. **Капри́зы.**

Приверéдничать = вередува́ти, мудрова́ти, вигáдувати, перебірáти, бриськова́ти (Кп.), прúмхати і т. д. д. **Капри́зничать.** — Він і давай вередувати: подай йому у пъятницю скоромни. н. к. — І ти ще вередувати меш? То мала дитина, а ти бимбас. Кр.

Приверéженецъ, приверéженникъ, ца = прихúльник, ця, прихилець. — Брюховецький виставляв себе прихильником простих, убогих козаків. Бар. О. — Головним намíром єзуїтського виховання було приготувати прихильників католицству. Бар. О. — Старі та з старим духом прихильники принесли з собою і такі ж старі думки. Ук. — Радували ся новім прихильникам. Фр.

Приверéженность = прихúльність (С. З.), прихилéння. — Щирая прихильність всього войська запорожського. Хмельницький. С. З. — Прихильність до Павлюка зростала що раз і поміж реєстровцями. Бар. О. — Мазепа прихилення своє до короля Шведського учинив. Скоропад. С. З.

Приверéженный = прихúльний (С. З. Л.), прихúлий. (Пр. д. під сл. **Пре́данный**).

Привёртывать, приверéчивать, привернýть = прикрýчувати, прикрутúти. — Прикрути гайку.

Привести́, приве́сть = д. **Приводúть.**

Прививáніе = щéпіння.

Прививáтель, ница = щепíй, щепíльник, ця і д. **Оспопрививáтель.**

Прививáть, привúть, ся = 1. присýкувати, приплíтáти, присукáти, приплестú. — Треба присукати шнур. — Приплів батіг.

2. щепúти, прищепúти, ся (дерево, віспу, а про дерево ще) — скíпити, знову або багато — перещéплювати, перещепúти, ся,

Привúвка = щепíння.

Прививнóй = 1. присýканий, приплéтений.

2. прищéплений.

Привúвокъ = щеп, щéпа. — Усї щепи на яблунї прищепили ся добре. — Яка щеп, така й яблуня. н. пр.

Привидѣніе = мара́ (С. З. Л.), мана́ (С. З.), манїя́ (С. З. Л.), маняк, поторóча (С. Л.), зла личúна, чмáра (С. З.), почвáра (С. З.), привиденция, облýда. — Задля чого ж мара появилась у вояцькій збрóї? Ст. Г. — Одкасни ся манїя! С. Л. Пр. д. ще під сл. **Видѣніе 2.**

Привúдѣться = 1. присни́ти ся, приверзтú ся.

2. здáти ся, примрíти ся, примрíяти ся.

Привилéгія = привилéй. С. З.

Привúнчивать, привинтúть = пригвúнчувати, пришрубóвувати, прикрýчувати, привірчувати (гвинтом), пригвинтити, пришрубувáти і т. д

Привирáть, привráть = прибріхувати, прибрехáти; підбріхувати, підбрехнýти. — Таких Кондратів бачив я, — уміють добре прибрехати. Б. Г. — Він багато прибріхував, але люди няли йому віри. Лев.

Привúть, ся = д. **Прививáть, ся.**

Привлека́тельность = прива́бливість, прина́дність. — Привабливість гірської

невимовно велика. Кн. — Усьміх розлив ся по його очах, додаючи їм ще більше принадности. Фр.

Привлека́тельный, но = прина́дний, но, прива́бливий, во, ве, знадли́вий, во, ва́бний, но, ва́бкий, ко, пова́бний, но, зала́сний, манови́тий. — Поет малює нам принадний пейзаж. Зап. Фр. — Ніко́ли ще зоря любови не сяла для нього так чудово, так принадно. Фр. — Чоловік з виду не вродливий, але привабливе — симпатичний. Кн. — Не було у Шевченка нїчого привабливого з виду. Кн. — Давно вже зорили на ту знадливу парахвію. Лев. В. — Не дуже вабко туди ходити. — Д. ще під сл. **Плѣни́тельный.**

Привлека́ть, привле́чь = 1. притяга́ти, притягти́. — З останнїх, які були притягнені до того слїдства. Кн.

2. ва́бити, на́дити, прина́жувати, прива́блювати, залуча́ти, прива́бити, прина́дити, залучи́ти, привернути, пова́бити, присолоди́ти, кількох — поприна́жувати, поприва́блювати і т. д. — Ти принадив мою душу пригорнув її до себе. К. П. — Надить його отой пастовень, так що й очей з його не зводить. Кн. — Стати з тим, кого хочеш до себе привабити. Гр. Чайч. — Нїчим культурним Росия не могла привабити до себе лївобережного панства. Кн (Д. ще під сл. **Прива́живать 1.**) —

Привлека́ть, привле́чь къ суду́ = позива́ти, запозва́ти, притягти́ до суда́, потягти́ у суд. — **Привле́чь на свою́ сто́рону** = перетяти, перемо́вити, переєдна́ти. — **Привлека́ющій** = ва́блючий. — Вид гарний і дуже до себе ваблючий. Скл.

Привлече́ніе = притяга́ння.

Приводи́ть, привести́, приве́сть = 1. приво́дити, вивóдити, довóдити, привести́ і т. д., силою — припрова́дити (С. Л.), допрова́дити, кількох — попривóдити і т. д. — Привів з собою гостей. — Стежечка вивела на горо́д. Кн. — Усе те допровадило Украïну до під'упаду. Кн.

2. д. **Представля́ть** і **Предъявля́ть.** — **Приводи́ть, приве́сть въ поря́докъ** = порядкува́ти (С Л.), лаштува́ти, опоряжа́ти, прибіра́ти, ладнува́ти, упорядкува́ти (С. Л. Ш.), улаштува́ти, опоряди́ти, прибра́ти, уля́дити (С. Ш.), уладна́ти, оха́їти. — Досї ще не упорядковано Шевченкових листів. Кн. — На силу улаштував в шахві книжки. Кн. — **П. въ ужасъ** = завдава́ти, завда́ти жаху, страху́, настрашити. — **П. къ оконча́нію** = кінча́ти, довóдити до кінця́, до кра́ю і т. д. д. **Оканчивать.** — **П. на па́мять** = нага́дувати, пригáдувати, нагада́ти і т. д. — **Приве́сть въ чу́вства** = очути́ти, відвола́ти, відволóдати, відходи́ти. — **П. въ разоре́ніе, въ бѣдность** = спустоши́ти (С. Л.), зни́щити (С. Л.), в старцї, в злидні пусти́ти. — **П. въ я́рость** = розлютува́ти, роздратува́ти, роздрочи́ти (С. Л.). — **П. въ кра́ску** = засоро́мити. — **П. къ прися́гѣ** = до при́сяги, під при́сягу привести́. — **Привёлъ Богъ, не привёлъ Богъ** = дав Бог, не дав Бог. — **Не приведи́ Богъ** = не дай Бо́же, крий Бо́же! — **Привело́сь ему́ побыва́ть** = довело́сь йому́ побува́ти. — **Онъ приво́дится мнѣ двоюроднымъ бра́томъ** = він дово́дить ся мінї бра́том у пе́рших. — **Приведённый вы́ше** = зга́даний ви́ще, в горі. — В згаданому в горі листї до Микити Шевченко... Кн.

Приво́дъ = 1. д. **Приведе́ніе.**

2. про́від.

Привози́ть, привезти́, привезть, ся = приво́зити, привезти́, ся, ще — надво́зити, надвезти́, багато — попривóзити.

Приво́зный = привозний.

Приво́зъ = при́віз. — **Большо́й приво́зъ** = завізно. — Сьогодні у млинї завізно. Кр.

Привола́кивать, приволо́чь, ся = 1. приволїка́ти, притяга́ти, приволокти́, притягти́, ся. — Треба приволокти оту колоду.

2. приволїка́ти ся, приволокти́ ся, притягти́ ся, припха́ти ся і т. д. д. **Притаскивать, ся.**

Привола́киваться, приволокну́ться = женихáти ся (С. Л.), залицяти ся (С. Л.), умізгáти ся, умізгувати ся (С. Ш.), волочи́ти ся (за ким), лабу́зити ся (до кого), підлабу́знювати ся, підлабу́зювати ся, приженихáти ся, умізгну́ти ся (С. Ш.), підлабу́знити ся, підлабу́зити ся, присмикну́ти ся. — Залицяв ся, не цурав ся, казав — моя будеш, а тепера із иньшими як голубко гудеш. н. п. — Підлабузнивсь до горлиці горобець. Б. Г.

Приволо́чь = д. **Привола́кивать.**

Приво́лье = привілля (С. Л.), приго́ддя, вгіддя, придо́лля, ро́скіш. — Отут сади капусту, отут картоплю, а тут для тютюну вгідця. Номис. С. З. — Та колись була роскіш — воля, а теперенька та неволенька н. п.

Приво́льный, но = привільний, вигóдний, но.

Приворáживаніе = чарува́ння, ча́ри.

Приворáживать, приворожи́ть = чарува́ти, причарува́ти, зачарува́ти, начарува́ти, приверну́ти, причаклува́ти. — Причарувала мою ти душу, тепер без тебе гинути мушу. н. п. — Копай, доню, корінці, чаруй, доню, молодців. н. п. — Циганочко, воріжечко, вчини мою волю, причаруй ти козаченька, щоб кохався зо мною. н. п. — Коли треба розрізнити парубка та дівку і привернути до себе того чи другого. н. о. Гр. Чайч.

Приворáчивать, приворотúть = привертáти, приверну́ти, підвертáти, підверну́ти.

Приворóвывать = крáсти (часами або по троху).

Приворóтникъ, ца = д. **Привратникъ, ца.**

Приворóтный = 1. брáмний. С. Ш. 2. чарівни́й, приворóтний. — Приворотне зілля.

Привратникъ, ца = воротáрь, ка, заворі́тник, ця, брáмний (С. Ш.). — Воротарь монастиря не пустив навіть князя, коли ігумен звелів нікого не пускати. Бар. О. — Воротарю, воротарю! Хто, хто у воріт кличе? н. п. — Уряд воротаря єсть двері церковні одмикати і замикáти. Б. Н. — Чоловік, зоставивши господу свою звелів воротареві пильнувати. К. Св. П. — Заворітника тримають, та за ним зачиняють. н. пр.

Привратъ = д. **Привирáть.**

Приставáть, приста́ть = підво́дити ся, зво́дити ся, підвести́ ся (С. Л.), звести́ ся.

Привыка́ть, привы́кнуть = привика́ти, звика́ти (С. Л.), навика́ти, привча́ти ся, призвича́ювати ся, приви́(зви́, нави́)кнути, привчи́ти ся, призвича́їти ся, принату́рити ся, між людьми — обгóвтати ся, огóвтати ся, про багатьох — позвика́ти, попривика́ти і т. д. — Чи привикла, сестро, та на чужині жити? Ой хоч не привикла, та треба привикати. н. п. — Не звикай дома пердіти, бо буде і в гостях кортіти. н. пр. — Не звикай до таких сорочок. Лев. — Чоловік може звикти до всього опріч тюрми. Кн. — Призвичаюсь до недолі, що один на сьвіті, як билина в чистім полі останусь тужити. Галуз. — Я родив ся в цім краї і до сього призвичаївсь змалку. Ст. Г. — Призвичаївши ся до гріхів, завше грішили. Б. Н. — Попереду, важко було, а там — призвичаївсь, та й пани стали добріші. Кр. — Корова привикла їсти солому, а то все не хотіла після сіна. Кр. — Оговтав ся я з її вдачою і життям. Кн.

Привы́клый = приви́клий, зви́клий, призвича́єний.

Привы́чка = зви́чка (С. Л.), пови́чка, нави́чка (С. Л.), призвича́йка (С. Л.), поведе́нция (С. З.), поведі́нка. — Я ніколи не брала звички у день спати. Хар. — Звичка зменшує хоч які страхи. Зіньк. — Вже така їх московська поведенция. С. З.

Привы́чливый = призвича́йливий.

Привы́чный = зви́клий, приви́клий; звича́йний.

Привѣва́ть, привѣ́ять = привіва́ти, привія́ти.

Привѣса, привѣ́ска = при́чіпка, до сережок — бовку́нчик, тілі́па́нчики (С. Л. Ш.).

Привѣсить = д. **Привѣшать.**

Привѣсъ, привѣсокъ = д. **Довѣсокъ.**

Привѣсно́й = привісни́й.

Привѣтливость = привіти́вість, привітли́вість, при́язність. — Мене зачарували і пригріли їх ласкавість і привітливість. Скл.

Привѣтливый = привіти́вий (С. З. Л.), ввічли́вий (С. З.), при́ємний, при́язний, ради́вий. — Прости́ і подивись на мене привітніше. К. К. — Моя панї любезна, ввічлива. Кулїш. С. З. — Звичай потребує приймати гостей ввічливо, так дозвольте ж мінї і вас, як слїд привітати. Ст. Г. — Вона чула його любі слова, бачила його ввічливий погляд. Бар. — Якийсь він ввічливий був до дїтей. Скл. — Все зо мною приязненько привітаєть ся. Мова.

Привѣтный, привѣтственный = привітни́й. — Послав привітну телеграму.

Привѣтствіе = привіт, вітáння, привітáння. С. З. Л. — Нема од його нї віту, нї привіту. С. Л. — Палажка не одказала їй на привітання. Лев.

Привѣтствованіе = привітáння.

Привѣтствовать = вітáти, привітáти, ся. С. З. Л. — Милая вітає, білу ручку дає. н. п. — У багатство не вдариє, а чим має, тим вітає. н. пр. — Вийшла мати з хати, свого зятя вітати. н. п. — Ой ісповняє всї кубочки все зеленим вином вітати Палія Семена. н. п. — На сьвяте Благовіщення тебе привітаю, що ти, друже мій, вернув ся з далекого краю. Ос. — Засьпівають усї пташки як в раю, привітати муть голубоньку мою. Б. Г. — Усяка пташечка сьпівала, весну і літо привітала. Б. Г. — Тепер лети в Україну: тебе виглядають; полетів би за тобою, та хто привітає. К. Ш.

Привѣтъ = д. **Привѣтствіе.**

Привѣшивать, привѣсить = привіша́вати, чіпля́ти (С. Л.), причіпля́ти, причепля́вати (С. Л.), привісити, причепи́ти, кілько — попривішувати, попричіпля́ти.

Привѣять = д. **Привѣва́ть.**

Привя́дать, привя́нуть = вʼя́нути, повʼя́нути, приня́кнути, прикля́кнути.

Привя́занность = прихи́льність, прихи́лля. (Д. під сл. **Пре́данность** і **Приве́рженность.**)

Привя́занный = 1. привʼя́заний (д. **Привяза́ть**).
2. прихи́льний (д. **Пре́данный** і **Приве́рженный**).

Привя́зка = 1. привʼя́зування, привʼя́зка.
2. при́вʼязь, припи́н (С. Л.), припо́на, при́крутень. — Собака на привʼязї. С. Л. — Собака на припонї. Кр. — На припонї пасли конї сїдлані, готові. К. Ш. — А вже ж мої конї в хана на припонї. н. п. — Чоловік без волї, як кінь на припонї. н. пр.
3. при́чіпка, на́пасть, пеня́ і т. д. д. **Прида́рка.**

Привя́зчивый = причепли́вий, причі́пний, причі́па, придиркуватий (Кр.), нала́зливий (С. Л.), задира́куватий, напа́дистий, напа́дкуватий, пенякува́тий, наха́бний. — От причеплива людина: йому хоч межи очі плюнь, а воно лїзе. н. о. — Усе йому не так, до всього причепить ся, нахабна людина він. Кн.

Привя́зывать, привяза́ть = привʼя́зувати, припина́ти, привʼязати, припну́ти, припʼясти́, мотузкою — примоту́зити, багато — попривʼя́зувати, поприпина́ти. — А біля шатра коня припʼято. н. к. Ман. — **Привяза́ть къ себѣ́** = прихили́ти, приворожи́ти.

Привя́зываться, привяза́ться = 1. прихиля́ти ся, прихили́ти ся (до кого), віддава́ти ся, віддати ся (кому).
2. вʼя́знути (С. Л.), чіпля́ти ся, лїзти, приставáти, сїкати ся (С. Л.), причепи́ти ся, присти́ти, присїкати ся, прискі́пати ся, присїпати ся, приклепа́ти ся, нави́снути, очепи́ти ся, присахну́ти ся. — Вʼязне тай вʼязне — нїяк од його не одчепи ся. — За що вона сїкаєть ся до мене? Кн. — Пристав, як шевська смола до чобота. н. пр. — Ходїм, ти присїкаєш ся до неї, може вона знає, та не хоче признаватись. Лев. — Іди к чортовій матері! Чого ти до мене причепив ся? н. о. Гр. Чайч. — Де не взялась собака в біса — присїкала ся, аж вищить. Б. Г. — А їла що? А годували ми тебе дурно? Присїкала ся дядина. О. Мир. — Та нїхто ж до того не прискіпував ся. Лев. В. — Причепив ся гармадарма, задивив ся, що я гарна. н. п.

Прива́зь = д. **Привя́зка 2.**

Привя́ливать, привя́лить = привʼя́лювати, привʼялити.

Привя́нуть = д. **Привя́дать.**

Приго́ръ, при́гарь = приго́ра, приго́рок.

Пригвазживать, пригвозди́ть = прибива́ти, прибити гвіздка́ми.

Пригиба́ть, пригну́ть, ся = пригина́ти, згина́ти, пригну́ти, зігну́ти, ся, прихили́ти, ся. — Рад би до дїтей небо прихилити, та зорями укрито. н. пр. — Прихилив ся та попід тином і поліз.

Пригла́живать, пригла́дить, ся = пригла́жувати, пригла́дити, ся, пригали́ти.

Пригласи́тельный = зазивни́й. — А чи ви вже порозсилали зазивні листи? Кр.

Приглаша́ть, пригласи́ть = кли́кати, закликáти, укликáти, запро́шувати (С. Л.), запро́хувати, зазива́ти, закли́кати, укли́кати, запроси́ти (С. З. Л.), зазва́ти, багатьох — скликáти, понапро́шувати, понапро́хувати, позакликáти, понаскликáти, напроси́ти. — Вїче народнє не раз проганяло князя з престола, а закликáло на його місце иньшого. Бар. О. — Укликають Івана у хату. н. о. Гр. Чайч. — Веселий господарь Демʼян любив гостей на беседу скликáти. Б. Г. — Запроси нас до хати, дай нам вечеряти. н. п. — **Пригласи́ть на жи́тельство** = перезва́ти. — **Приглаше́нный** = про́ханий (С. Л.), запро́ханий, запро́шений (С. З.), кли́каний (С. Л.), закли́каний, припро́ханий (Хар.). — Для проханих гостей багато треба. н. пр. — Кликаному гостю багато треба шани. н. пр. — Піди не кликаний, то й підеш не шанований. н. пр.

Приглаше́ніе = кли́кання, запро́сини (С. Л.), закликáння, за́зив, за́зов (С. Пар.), зазо́вини. — На закликання земляків прийшов я до Дюсо. Кн. — Ми тільки на його запросини поїхали. Бар. — На зазови йдуть. Полт. — На другий день вранцї приступили до зазовин, по рідні пустились. Мак.

При́глухъ = глухе́нький.

Приглуши́ть = приглуши́ти, притлуми́ти.

Пригля́дка = наглядáння; виглядáння.

Пригля́дный = го́жий, га́рний, хоро́ший і д. **Краси́вый.**

Пригля́дывать, приглядѣ́ть = 1. доглядáти, наглядáти, назирáти, дозирáти, догля́нути, нагля́нути (д. **Надзира́ть** і **Присма́тривать**).
2. виглядáти, наглядáти, визирáти, ви́глядїти, нагле́дїти (д. **Высма́тривать**).

Пригля́дываться, приглядѣ́ться = придивля́ти ся (С. З. Л.), приглядáти ся (С. З. Л.), вдивля́ти ся, углядáти ся, удив-

ля́ти ся (С. Ш.), призира́ти ся, догляда́ти ся (С. Л.), придиви́ти ся (С. Л.), приглядіти ся, удиви́ти ся (С. Ш.), угле́діти. — До всього придивлявсь і пильно прислухавсь. Б. Г. — Придивляю ся, аж майструють коло возів. Фр. — Кайдаш придивлав ся до їх, пізнав чумака. Лев. — Прийшли, щоб знять чоловіка (вішальника), коли придивились, аж там куль соломи. н. о. Гр. Чайч. — До всього придивлюсь і розуму, як кажуть, наберусь. Б. Г. — До всього я вже придивив ся.

Приглянýться = сподо́бати ся, в о́ко впа́сти або запа́сти, уподо́бати ся, припода́бати ся і т. д. д. **Понра́виться.**

Пригна́ть = д. **Пригона́ть.**

Пригнета́ть, пригнести́ = пригні́та́ти, пригні́ти́ти.

При́гнусь = гугня́вість. — **Съ при́гнусью** = тро́хи гугня́вий.

Пригну́ть = д. **Пригиба́ть.**

Пригну́шивать = гугня́вити, гугни́вити (трохи). С. Аф.

Приговáриваніе = прису́джування; домовля́ння.

Приговáривать, приговори́ть = 1. прису́джувати, прусуди́ти. — Била жінка мужика, пішла позивати, присудили мужикові ще й жінку прохати. н. п.

2. домовля́ти, єдна́ти, найма́ти, домо́вити, приєдна́ти, наня́ти, згоди́ти, поня́ти. — Не страшно женити ся, страшно попа єднати. н. пр. (д. **Подряжáть**).

Приговáривать = примовля́ти (С. Л.), приказувати, приповіда́ти, приговóрювати. — Як припрошують люди до їди і як примовляють, пъючи. Ет. зб. — Бив та ще й примовляв: оце тобі! н. о. Яст. — На поплавець глядить і примовля: ловіть ся, рибоньки, великі і маленькі. Гул. Ар. — Примовляє тіж слова: зъєднай і розрізняй коли я схочу. н. пр. Гр. Чайч. — А чорт біжить мостом та все приказує те слово. н. о. Гр. Чайч.

Приговáриваться = домовля́ти ся (С. Л.), підсипа́ти ся, підмо́щувати ся і т. д. д. **Поддѣлываться 3.** — Чи знаєш, до чого він домовляв ся? С. Л.

Приговори́ть = д. **Приговáривать.**

Приговóрка = при́мовка, при́казка, пригові́рка. — Які молитви і примовки ужи́вають ся при їді і питтю. Ет. зб.

Приговóръ = при́суд (С. Л.). ви́рок (С. З. Л.). — Вичитали мінї присуд спокійно. Кн. — Понеже той єсть судеб божіїх незмінний вирок. Скоропад. С. З.

Пригоди́ться = пригоди́ти ся, в пригоді ста́ти, згоди́ти ся, зда́ти ся, прида́ти ся, знадоби́ти ся, прина́добити ся. — Не раз може і я тобі в пригоді стану. н. о. — На сей раз приказка здалась: кому що можна, другим зась. Б. Г. — Вельми б придала ся в Корсунї читальня. Кн. (Д. теж під сл. **Пона́добиться**).

Пригóдный = прида́тний (С. Л.), зда́тний (С. Л.), догóдний (С. Л.), го́жий (С. З. Л.), годя́щий (С. Л.), придо́бний, вго́жий. — Коли грунт придатний, так нехай іде під тютюн. Кн. — Оця торбинка придатна, саме такої й треба. Кн.

Пригóжество = го́жість, хоро́шество, ла́дність, вро́да і д. **Красотá.**

Пригóжій = го́жий (С. Л. З.), га́рний (С. Аф. З.), вродли́вий, уродли́вий і д. **Краси́вый.** — Ой не жаль було б воза, коли б дівчина гожа. н. п.

Приголу́бливать, приголу́бить = голу́бити (С. Аф. З.), милува́ти, приголу́бити, примилува́ти. — Цілувала, милувала, до серденька пригортала. н. п. — До кого ж я пригорну ся і хто приголубить. Кот.

Пригóнка, пригóнъ = приги́н.

Пригоня́ть, пригна́ть = 1. приганя́ти, пригóнити, пригна́ти. — Пригнали череду.

2. прилашту́вати, припасува́ти, пристосува́ти, приличкува́ти (в роботї). — **Пригна́ть въ по́ры** = припазува́ти.

Пригора́живать, пригороди́ть = пригороди́ти, підгороди́ти.

Пригора́ть, пригоре́ть = підпіка́ти ся, підпекти́ ся, пригорі́ти, присма́глити ся. — Пиріжки трохи присмаглили ся. Кр.

При́городный = підгоро́дній. — Підгородне село.

При́городъ = підгоро́ддя, підгоро́дня.

Пригóрокъ = підгі́рок, узгі́рря (С. Л. Ш.), па́горок (С. З.), шпиле́чок. — З гір і пагорків Ворсклянських. Л. В. — Ой вийду я на шпилечок та гляну я на долину. н. п.

Пригóршни = при́горщ (С. З.), при́гірщ. — Набере пригірщ та й дає кожному. н. о. Гр. Чайч.

Пригорѣлый = підпе́чений.

Пригорѣть = д. **Пригора́ть.**

Пригорю́ниваться, пригорю́ниться = жури́ти ся, сумува́ти, в ту́гу вдава́ти ся (власне виявляти горе, сум, журбу), зажури́ти ся, засумува́ти, в ту́гу вда́ти ся, прижури́ти ся, похню́пити ся, збі́дніти ся. — Ой запив козак, запив, ой запив зажурив ся. н. п. — Сидить воно, похнюпило ся та мовчки сльози ковтає. Кн. — Вона його лає, а він збіднив ся, плаче та й каже... Кр.

Приготовлéніе = готува́ння (С. Л.), приготова́ння (С. З.), лаштува́ння, ла́гоження, ла́годіння, ладна́ння, за́хід (С. З.), постелі — слання́, страви — по́рання. — Три дні заходу, а день празнику. н. пр.

Приготовля́ть, пригото́вить, ся = готува́ти, ся (С. З. Л.), ла́годити, ся, ла́дити, ся, ладна́ти, ся, лаштува́ти, ся, (С. Л.), рештува́ти, споряжа́ти (С. Л.), вготува́ти (С. Л.), наготува́ти, нагото́вити (С. Л.), ви́готовити, нала́годити, ся (С. Л.), налаштува́ти, нала́дити, наладнува́ти, спра́вити, нарештува́ти, ся, споряди́ти, обла́годити, ся, пристіль — сла́ти ся, посла́ти, ся, про кілько — повигото́влювати, повила́гожувати і т. д. — Татари вечерю готують. С. З. — Чужу милу цілує й милує, а на мене нагайгу готує. н. п. — Заслав ординанц козакам готувати ся в поход. Л. В. — А злая мачуха пекло вготувала за сироти-дїти, що не доглядала. н. п. — Він лагодить ся їхати з нами. С. Л. — Лагодять ся вже судити його. Кп. — Лагоди, мати, постіль, сім подушок пухових. н. п. Под. — Та заходить ся рештувать вози в далекую дорогу. К. Ш. — Лаштуй швидче обідати. Кн. — Чоловік у домовину дивить ся, а вони йому на Сібір воза лаштують. Кн.

Приграда́ръ, рос. Aconitum = боре́ць, зозу́лині черевички. С. Ан.

Приграни́чивать = д. **Примежёвывать.**

Приграни́чный = погряни́чний, суме́жний, суміжний.

Пригреба́ть, пригрести́, пригре́сть = 1. горну́ти, пригорта́ти, пригорну́ти. — Кожна рука до себе горне. н. пр. — Пригорни жар до казана. — Пригорни сьміття в куток.

2. пригріба́ти, пригребти́, пригрома́дити. — Пригребли човен до берега. — **Пригре́сть къ рука́мъ** = взя́ти в ру́ки, прибо́ркати (д. під сл. **Прибира́ть**).

Пригрéзиться = приверзти ся, призріти ся, примріяти ся, примріти ся.

Пригрести́ = д. **Пригреба́ть.**

Пригро́бный = д. **Надгро́бный.**

Пригрози́ть = погрози́ти, посвари́ти ся (Ос.), згрізну́тись, настраха́ти, постраха́ти. — Як візьму різку, згрізнусь на його. Хар. Пр. д. теж під сл. **Погра́живать.**

Пригрустну́ть = прижури́ти ся і д. під сл. **Пригорю́ниться.**

Пригрѣва́ть, пригрѣ́ть = нагріва́ти, зогріва́ти, припа́рювати, нагрі́ти, зігрі́ти, припа́рити.

Пригу́льный = прибли́дний, прибли́да.

Придава́ть, придать = додава́ти, падава́ти, наддава́ти, дода́ти (С. Л.), нада́ти, наддати. — **Придава́ть смѣ́лости** = додава́ти ду́ху, відва́ги, сьмі́лости. — **Придава́ть но́выя си́лы** = опоживля́ти. — Церкви надають Корсуню доволї красовиду. Кн. — Така ріжноманїтність природи надає околиці характер. Кн. — Успіх надав сьміливости. Кн. — Червоні кіснички приставали до її виду і наддавали краси. Лев. — Хміль буде моєму серцю сьмілости додавати. н. д.

Придáвливать, придави́ть = придáвлювати, пригнїтáти, придави́ти, придуши́ти, пригнїтити, причави́ти, припе́ртн.

Придáное = по́са́г (С. З. Л.), ві́но (С. З. Л.), придáне. — Присягаю Богу я до неба, що мінї посагу по тобі не треба. н. п. — Як в мене посагу не буде, візьмуть мене і так люди. н. п. — Чи дійшло тобі од батька в спадок чи ти взяв од жінки в посаг? Ст. С. — Рушники вишиває орлами, собі посаг готує у скриню. Гр. Чайч. — Видаючи дочку заміж і даючи за нею посаг. Ст. Л. — Не я тебе въяю, але твоя маги, що не каже тобі без посагу брати. н. п. Под. — Не треба за нею нїякого віна, вона не здївує. Як. — З віном дївці не сидїти. н. пр. — Най нам віно не готує, бо ми віно утратимо. н. п. — Що жінку він узяв без віна і сам сердега сиротина. Б Г. — Дав йому віна въязочку сїна, куль соломи і міх полови. н. пр. — Одружив ся я, поняв собі дївчину господарку; не погордували мною, оддали з гарним віном. Ос. — **Придáное дава́ть, дать, придáнымъ надѣля́ть** = посагува́ти, вінува́ти, ви́посажити, ввінити.

Придáтокъ = придáча, додáток, додáча, наддáток, прикла́д. — Набрав грошей у кишеню самісїньких срібних, на придачу ще у жменї либонь з копу мідних. Дум. — Жуків з десяток, та гусенї, черви десятків три в наддаток. Гр. Чайч.

Придáточный = додáтковий, добáвочний.

Придáча = д. **Придáтокъ.**

Придво́рникъ, ца = д. **Приврáтникъ, ца.**

Придвига́ть, придви́нуть, ся = присува́ти, присо́вувати, прису́нути, ся. С. Л. — Не присовуй соломи до огню. н. пр. — Постели узенько, присунь ся близенько. н. п. — Зелененький барвіночку, стели ся низенько, а ти, милий, чорнобривий, присунь ся близенько. н. п.

Придво́рный = 1. придві́рний, надві́рний (С. З.). — Як пан з надвірними наскочить, то... С. З.

2. двірський (С. З.), дворя́к (С. З. Л.), дво́рка. — Придбали собі ласку королїв-

ських дворакiв. Бар. О. — Мазепа був дворак i бiглець во всяких рiчах. Л. В.

Придéрживать, придержáть = придéржувати, притрúмувати, придержáти, притрúмати.

Придёргивать, придёрнуть = присмúкувати, присмикнýти.

Придúра = причéпа, причепéнда, пенí. — Не панї, а суща причепа: за все, про все причепить ся репъяхом. Кн. — Чого привъязав ся до мене, причепендо?

Придира́ться, придра́ться = чiпля́ти ся (С. Л.), прикóпувати ся, напада́ти ся, наскiпа́ти ся, нала́зити, сїкати ся, присїкувати ся, причепи́ти ся (С. З.), прикопа́ти ся, напа́сти ся, наскiпати ся, присїкати ся (С. З.), прискiпати ся (С. Л.), присїпати ся (С. З.), приклепа́ти ся. — Як оте почула баба люта, тай присїкалась до дїда зараз: геть вези вiдцiль свою Марусю. Гр. Чайч. Пр. д. ще пiд сл. **Привя́зываться 2.**

Придúрка = прúчiпка, прúчéпка (С. З. Л.), зáчiпка (С. Л.), прúклеп, нáпасть, нападня́, нáпадь, напáдок, пенí (С. З.), нахáба, сїпанúна, сїпáчество, клю́чка, карлю́чка, закарлю́чка (С. З.). — Нападають ся... бачу, що чиста нахаба, тай го дї. Кн. — От се справжня московська пеня. С. З.

Придúрчивый = д. **Привя́зчивый.**

Придúрщикъ, ца = д. **Придúра.**

Приднѣпро́вскій = надднiпрянський.

Придоро́жная игла́ = д. **Крушúна.**

Придоро́жникъ, рос. Polygonum aviculare L. = моріг, моріжок, спорúш, шпорúш. С. Ан.

Придоро́жный = придоро́жнiй.

Придра́ться = д. **Придира́ться.**

Придýмывать, придýмать = придýмувати, пригáдувати, вигáдувати, придýмати, пригадáти (С. Л.), вúгадати (С. Л.), вúміркувати, вúметикувати, вúмудрувати, приметикувáти, приміркувáти, примúслити, вмúслити, вúдумати.

Прúдурь = дур, дýрість, дурíйка, дурíння. — **Съ прúдурью** = про чоловíка — дуровáтий, придýрковатий, пришелéпуватий і т. д. д. **Глупова́тый,** про коня — норовúстий кінь. — **Напустúлъ на себя́ прúдурь** = дýрника строїть, на йо́го дур напáв.

Придыха́ніе = прúдих. С. Жел.

Придѣва́ть, придѣ́ть = причiпля́ти, привiшувати і д. **Привѣшивать.**

Придѣ́лать = д. **Придѣ́лывать.**

Придѣ́лка = прирóблювання.

Придѣ́лъ = 1. д. **Придѣ́лка.** 2. особли́вий вівтáрь окрíм головнíшого.

Придѣ́лывать, придѣ́лать, ся = прирóблювати, прироблáти, пiдрóблювати, приправля́ти (С. З.), прироби́ти (С. Л.), дороби́ти (С. Л.), пiдроби́ти, приправити, примайструва́ти (С. Л.), приштукувáти, про кілько — поприрóблювати. — Дасть Бог, прироблю через сíни хату. Лев. — Приправила собí деревъяну ногу. Кр.

Прижáривать, прижáрить, ся = припiкáти, пiдпiкáти, припекти́, пiдпекти́, ся; присмáжити (С. Л.), пришквáрити і т. д. д. **Жáрить.**

Прижáть, ся = д. **Прижимáть, ся.**

Прижéчь, ся = д. **Прижигáть, ся.**

Прижива́лка = дармоїдка, зб. дармоїжа. — А дармоїжi тiєї бiля неї... і чернички, і ворожки і так собі вдови і не вдови. Кн.

Прижива́ть, прижи́ть = приживáти, прижúти, сплодити. — Дiтей з жопою своєю сложених. Л. Сам.

Прижига́ніе = припiкáння, випiкáння, припáлювання.

Прижига́ть, прижéчь, ся = 1. припiкáти, пiдпiкáти, припáлювати, надпáлювати, прис(ш)мáлювати, пiдсмáлювати, припекти́, пiдпекти́, припалúти, прис(ш)малúти, пришквáрити, ся. — Пiдпiк ся хлiб. — Присмалив волосся. — Просо маленьке та ще до того й сонце припалило його. н. о. Ман.

2. випiкáти, випáлювати, вúпекти, вúпалити (д. **Наджéчь 2**).

Прижúгъ = óпiк, опéчене (місце).

Прижúливать = д. **Зажúливать.**

Прижима́ть, прижáть, ся = 1. тулúти, ся (С. Ш.), горнýти, ся, притуля́ти, притýлювати, ся, пригортáти, пригóртувати, ся, притулúти, пригорнýти (С. З. Л.), прихúлити, ся, про кілько — попритýлювати і т. д. — Очі чорні, хоч дивись, хлопець до серця, хоч тулись. н. п. — До серденька тулила. С. Ш. — Я до його притулюсь, тай нiкого не боюсь. Кот. — Семене! Не притуляй ся до мене. н. пр. — До кого ж я пригорну ся і хто приголубить, коли тепер нема того, а що мене любить. Кот. — Пригортайтесь до хорошеньких дївчат. Б. Г. — Цiлувала, милувала, до серденька пригортала. н. п. — Постели постiль вузеньку тай пригорнись до мене близенько. н. п. — Обняли вони один другого, пригортають, у лице цiлують. Ст. Л. — Я

тебе обійму, до серденька пригорну. н. п. — Не пригорне батько, не пригорне мати, хіба той пригорне, що думає взяти. н. п. — А ти серце, голубонька, не журись, та до мене молодчика прихились. Б. Г. — **Прижима́ть у́ши** = щу́лити, прищу́лити у́ха. С. З.

2. припіра́ти, притиска́ти, притиска́ти, пригніта́ти, припе́рти, притисну́ти, придави́ти, придуши́ти, причави́ти. — Козаки приперли Ляхів до болота і почали топити.

3. утиска́ти, утісня́ти (С. Л.), утісни́ти, прикрути́ти, в судових справах — присутя́жувати, присутя́жити і д. під сл. **Притѣсня́ть.**

4 скупи́ти ся, збі́днювати ся (С. Аф.), бі́дкати ся, збі́днити ся (С. Аф.). — Та то він збіднив ся, а в його гроші єсть.

Прижи́мка = д. **Придирка.**

Прижи́мъ = гніт.

Прижина́ть, прижа́ть = зжина́ти, зжа́ти, пожа́ти.

Прижи́ть = д. **Приживать.**

Прижи́ться = обжи́ти ся, привикнути, обсі́діти ся, призвича́їти ся. — Обжив ся трохи, тепер не так тягне до дому. — Чи привикла, сестро, та на чужині жити? н. п.

Прижму́ривать, прижму́рить, ся = прижму́рювати, приплю́щувати, прижму́рити, ся, приплю́щити.

Прижу́чить = прикрути́ти, присупо́нити.

Призаду́мываться, призаду́маться = заду́мувати ся, загаду́вати ся, заду́мати ся, загада́ти ся, замисли́ти ся (трохи).

Призанима́ть, призана́ть = позича́ти, узича́ти, пози́чити (трохи).

Призапасти́ = припасти́, принапасти́.

Призаперѣ́ть = д. **Позаперѣ́ть.**

Призáривать, призáрить = соро́мити, засоро́мити.

Призáриваться, призáриться = ла́сити ся, ква́пити ся, зазіха́ти, па́сти о́чі, пола́сити ся, поква́пити ся, зазіхну́ти.

Призасо́хнуть = присо́хнути (трохи).

Призасуши́ть, ся = засуши́ти, ся (трохи).

Призатвори́ть, ся = причини́ти, ся (трохи).

Призати́хнуть = прити́хнути (трохи).

Призва́ніе = 1. кли́кання, прикли́кання, при́кличка.

2. призва́ння, призначе́ння. — До поезії тягла Шевченка незрима сила, що зоветь ся призванням. Кн.

Призва́ть = д. **Призывать.**

Призёмистый = низький, призе́мок, про чоловіка ще — присáдкуватий (С. Л.).

Призира́ть, призрѣва́ть, призрѣ́ть = доглядáти (кого́), піклувáти ся, клопотáти, дбáти (за ко́го), упадáти (коло ко́го), добрá бажáти, зи́чити (кому́), ласкáвим бу́ти (до ко́го), помогáти (кому́), доглянути, поклопотáти, ся, подбáти.

Признава́ть, призна́ть, ся = 1. пізнавáти, пізнáти. — Не можу пізнати його.

2. признавáти ся (С. Л.), винúти ся, признáти ся, повинúти ся. — Він признав ся, що се його ді́ло.

3. вважáти, уважáти, приймáти, мáти за ко́го або за що́, приняти, лічи́ти, полічи́ти. — Міклошич уважає білоруську мову нарічієм язика малоруського. Ог. — Чого лице од мене одвертаєш, мене собі за ворога вважаєш. К. П.

При́знакъ = знак, признáка (С. З.), прикмéта (С. З. Л.), о́знак, ознáка (С. З. Л.), по́знак, по́знака. — Кожна народність має свої прирождені їй прикмети. Кн. — Найважнійші прикмети самостійного розвою руської мови. Зап. — Таких прикмет більше менше однакових не перелічити. Прав. — Се ознака того, що сатира влучила саме туди, куди треба. Кн. — Далі і другі ознаки люди запримітили — стала я ба́їдіти. О. Мир. (Д. теж під сл. **Знакъ**).

Признáніе = признáння.

Признáтельность = вдя́чність.

Признáтельный, но = вдя́чний, но. С. Л.

Признáть, ся = **Признавáть, ся.**

Призóръ = д. **Призрѣ́ніе.**

При́зракъ = 1. мáрево (С. З.,) мара́ (С. З. Л.), мана́ (С. З. Л.), мáнево, маняк, манія (С. Л.), оманá, облу́да, чмара́, потороча (С. Л.), проя́ва (С. Л.). — Марево — не вариво — не наїш ся. н. пр.

2. д. **Грёза** і **Мечтá.**

При́зрачный = химéрний, мрійний, облу́дний і д. **Мни́мый.**

При́зрить = д. **Призирáть.**

Призрѣва́ть, призрѣ́ть = д. **Призирáть.**

Призрѣ́ніе = дóгляд, клóпіт, піклувáння, дбання і д. **Попечéніе.**

Призыва́ть, призва́ть = кли́кати, прикликáти, вкликáти, звáти, призивáти, підзивáти, прикли́кати, вкли́кати, призвáти, підзвáти. — Чий то голос з неба кличе мене до себе? Кн. — А прикликавши людей, рече до їх. К. Св. П. — По вірованням українського люду можна чарами прикли́кати милого. Зап. Кол. — Коли б

йому вдалось прикли́кати народ назад до заселення сього краю. Бар. О.

Призы́въ = д. **Призва́ніе** 1, до військової служби — при́зва, прив'і́д.

Приказа́ніе = прика́з, нака́з (С. Л.), ро́зказ, каз, вели́ння, за́гад (С. Л.). — Нам до дому хочеть ся, а ми не йдемо, приказу ждемо. н. п. — Вези мене до царицї, слухай мого казу. Ст. Р. Н. — **По приказа́нію** = по нака́зу, під за́гадом. — По наказу старшини. — Під загадом, то робить. Лев.

Приказно́й = пи́сарь, канцеляри́ста.

Приказны́й = канцеляріи́ний. — **П. слогъ** = канцеляріи́ний штиль. — **П. строка́** = сі́пака, чорни́льна душа́, кирлю́чка і д. **Крючкотво́ръ.**

Приказчикъ, ца = прика́зчик, ця, що згана на роботу — приго́нич (Лев.), приги́нчий, гони́тель.

Приказчичій = прика́зчицький.

Приказъ = 1. д. **Приказа́ніе.**
2. стародавні колегіяльні управи в моско́вському ца́рстві.

Приказывать, приказа́ть = вели́ти, каза́ти, прика́зувати, нака́зувати, розка́зувати (С. З.), зака́зувати, зага́дувати, звели́ти, приказа́ти, наказа́ти, розказа́ти (С. З.), загада́ти (С. Л.), заказа́ти, замовкнути — ци́кнути, зацитькати. — Вели́ла мати ще й вал брати. н. п. — Отець сина виряжає та й наказує: та не кажи тестеві усю правду. н. п. — Чи я тобі не казала, не наказувала, щоб ти хлопців не водила, не принажувала. н. п. — От пан наказав робітникам, щоб вони поїхали. н. к. Гр. Чайч. — Пішов він траву косити, а синові наказав, щоб він обід виніс. н. к. Ман. — Їздить та заказує, щоб шляхи рівняли та містки малювали. К. Х. — Цїсарь турецький ханові суворо розказав, аби... Л. В. — Загадай коней сїдлати. С. Л. — Мати загадала їй зібрати з глечика сметану. Лев. — Яку б йому роботу загадати, щоб він не зробив. н. к. — Загадував знайти винуватого. — Загадує мінї роботу, до якої я не призвичаєний. Кн. — **Приказа́лъ до́лго жить** = каза́в до́вго жи́ти (умер).

Прикали́токъ = хві́ртка (у воротях). — **Борода́ съ воротá, а умъ съ прикали́токъ,** н. пр. = під но́сом лїс, а в голові ще й не о́рано. н. пр.

Прика́лывать, приколо́ть, ся = 1. шпили́ти, пришпи́лювати (С. Л.), припина́ти, пришпили́ти, припну́ти (шпилькою або що), приштрикну́ти, пристроми́ти (С. Л.). — Пришпилила хустку. — Запустив в його гостру стрілку та й пришпилив його купъяки, як пришпилюють квітку. Дум. — Припъяв квітку до кожуха, щоб йому тепло було. н. пр. — Гадюку вилами пристромив. С. Л. — Замахнув ся довжелезним списом, та арапа й пристромив до брами. Ст. С.
2. доко́лювати, доколо́ти, заколо́ти. — Козак доколов його списом.

Прика́пливать, прикопи́ть, ся = збира́ти, назбира́ти, принадба́ти, прихова́ти, ся (д. **Копи́ть**).

Прика́пывать, прикопа́ть = прико́пувати, прикопа́ти.

Прика́рмливать, прикорми́ть = 1. прина́жувати, прина́дити (ко́рмом). — Він принажує моїх голубів.
2. споживати, витра́чувати, спожи́ти, ви́тратити (корм).

Прикаса́ться, прикосну́ться = торка́ти, ся (С. Л.), притóркувати ся, дотóркувати ся, приторка́ти ся (С. З.), доторка́ти ся (С. Л.), дотика́ти ся (С. З. Л.), черка́ти ся, ла́пати ся, приторкну́ти ся (С. З.), доторкну́ти ся (С. З.), доткну́ти ся, черкну́ти ся, лапну́ти, ся. — Де болить, там і торкнеш. н. пр. — І благали його, щоб тільки приторкнути ся їм до краю одежі його. К. Св. П. — Не доторкай ся смоли, бо замастиш ся. н. пр.

Прикати́ть = прикоти́ти, приїхати.

Прика́тывать = 1. (**прикати́ть, ся**) — прико́чувати, прива́лювати, прикоти́ти, прива́лити, приточи́ти, ся. — Прикотив камінь аж до стїни (д. **Ката́ть** 1).
2. (**прикати́ть**) — накоти́ти (на пр. дорогу), ви́качати, змаґлюва́ти (на пр. білизну качалкою або на маґлї).

Прики́дчивый = 1. д. **Притво́рчивый.** 2. д. **Прили́пчивый.**

Прики́дывать, прикида́ть, прики́нуть, ся = 1. прикида́ти, підкида́ти, прики́нути, підки́нути. — Підкинь ще коням сїна.
2. приміря́ти, приміря́ти, помі́ряти. — А ну поміряй, чи прийдеть ся на тебе (про одежу).
3. підкида́ти, підки́нути. — Йому підки́нули дитину.
4. прикида́ти ся, приставля́ти ся, удава́ти, прики́нути ся, приста́вити ся, уда́ти, бідним — бі́дкати ся (С. Л.), розбі́дкати ся, розбі́дкувати ся, збі́днити ся, невинним — невинничати. — Прикинув ся, наче спить. н. о. — Невинничає мов Сусанна, незаймана нїколи панна. Кот. (Д. ще під сл. **Представля́ться**).
5. чіпля́ти ся, вкида́ти ся, причепи́ти

ся, вкúнути ся, прикúнути ся (про хвороби).

Прикипáть, прикипéть = прикипáти, прикипíти.

Прикладнóй = 1. дóданий.
2. прикладний.

Прикладъ = 1. додáток, додáча, придáча.
2. докла́д, прикла́д. — Взяв ся пошить за три карбованця з його докладом.
3. прикла́д (у рушниці).

Прикла́дывать, приложúть, ся = 1. прикладáти, прикла́сти, приложúти, ся. — Приклав руку до серця. — Прикласти пластиря.
2. докладáти, докла́сти, доложúти. С. Аф. З. — Доложи гривню до гривні. С. Аф. — **Приложúть рýку** = підписáти ся. — **П. старáніе** = припильнувáти, посилкувáти ся. — Нумо, нумо припильнуймо. п. п. — **П. ýши** = а) прищýлити ýха, б) настáвити ýха, настороши́ти ýха (щоб слухать). — **Умá не приложý** = не дáм рáди, не мóжу зрозумíти.

Приклéивать, приклеить, ся = приклéювати, прилíплювати, приклéїти, прилíпити, ся, карюком — прикарю́чити.

Приклёпъ = 1. прикліпка.
2. нáклеп, пеня́ і д. **Поклёпъ.**

Приклёпывать, приклепáть = 1. прикліпувати, приклепáти, заклепáти. — Приклепав гвіздок.
2. клепáти, наклепáти (на кого).

Прикликáть, приклúкнуть = д. **Призывáть.**

Приклонáть, приклонúть, ся = пригинáти, прихиля́ти (С. Л.), схиля́ти (С. Л.), нагинáти, нахиля́ти, ся, пригнýти, нагнýти, прихилíти, нахилíти, схилíти, ся. — Гуде вітер, нагинає лози. п. п. — Нахили ся тишком-нишком над румъяним білим личком. Руд. — Колосків прямих я бачу тут багато, а денкі зовсім схилили ся униз. Гр. — Чужий я на сьвітї, нема де й голову прихилити. п. п.

Приключáть, приключúть = вчиня́ти, вчинúти, подíяти.

Приключáться, приключúться = лучáти ся, прилучáти ся (Ос.), трапля́ти ся, притрапля́ти ся (С. Ж.), випадáти, ставáти ся, складáти ся, прúштити ся, прилучúти ся, притрáпити ся (С. Ж.), вúтрапити ся, стáти ся (С. Л.), скла́сти ся, сподíяти ся, спіткáти ся (С. Л.), придáти ся. — Ой не пъють ся пива, меди, не пъеть ся вода — прилучилась з чуманченьком у степу біда. К. Ш. — Ой ішов чумак з Криму до дому, сталась йому пригодонька за всю дорогу. п. п. — Сподíялось таке лихо, що Боже мíй. — Думав доля зострінеть ся — спіткало ся горе. К. Ш.

Приключéніе = 1. пригóда (С. З. Л.), прúтча (С. З.), причúна, притúчина (С. З. Л.), прилýка, прúчта, прúшта, прúключка, окáзия, придúба, приведéнция. — Сталась мінї в дорозї чудна́ пригода. Кн. — Яка то причта кумедна мінї трапилась. К. Х. — Роскажу я свою пришту, що зо мною склалась. н. о. Гр. Чайч. — Сталась йому причина — сіль голову пробила. н. п. — Лихо приключки шукає. н. пр.
2. д. **Похождéніе.**

Прикóвывать, приковáть = прикóвувати, прикувáти, прикýти, кілько — поприкóвувати.

Приколáчивать, приколотúть = прибивáти, прибúти. — Прибив гвіздками.

Приколдóвывать, приколдовáть = причарóвувати, причарувáти, вчарувáти, причаклувáти. — Причарувала мою ти душу, тепер без тебе гинути мушу.

Приколотúть = д. **Приколáчивать.**

Приколóть = д. **Прикáлывать.**

Прикóлъ = прúкіл. — Забий прикіл та привъяжи порося.

Прикомандирóвывать, прикомандировáть = вирядáти, вúрядити (на підмогу кому), прилучáти, прилучúти (до кого).

Прикопáть = д. **Прикáпывать.**

Прикопля́ть, прикопúть, ся = д. **Прикáпливать, ся.**

Прикóпъ = прибувáння (на пр. води).

Прикормúть = д. **Прикáрмливать.**

Прикорнýть = задрімáти, прикорхнýти (С. З.).

Прикосновéніе = торкáння (С. Ш.), торкнéння (С. Ш.), торк, дотикáння (С. Ж.), доткнéння, дóтик, доторкáння, черкáння. — І золото в чужих руках, не зразу, а все ж від чистого торкання тускне. К. Ш. Т. — Вже я давно сидю з вудкою, а й торку не має. Кр.

Прикосновéнность = 1. сумéжність; дотикáльність.
2. причáстність, причéтність.

Прикосновéнный = 1. сумéжний.
2. причáстний, причáстник, причéтний, привúнен. — А людей не причастних до вчинку випустили на волю. Кн. — Я зовсім не причетна до сього дїла. Полт.

Прикоснýться = д. **Прикаса́ться.**

Прúкось = д. **Косоглáзіе.**

Прикочёвывать, прикочевáть = прибу-

ва́ти, прибу́ти (на кого вище), та́бором ста́ти.

Прикра́ивать, прикро́ить = прикра́(о́)ювати, прикра́яти.

Прикра́пывать = накрапа́ти. — Став дощ накрапать. н. д.

Прикра́са = прикра́са, покра́са, оздо́ба (С. З.). — Які бувають прикраси будівель? Ет. зб. — Без ніяких прикрас і додатків.

Прикра́шивать, прикра́сить, ся = прикраша́ти, скраша́ти, оздобля́ти, прикраси́ти, оздо́бити, приоздо́бити, ся.

Прикри́кивать, прикри́кнуть = погу́кувати, гомоні́ти, гри́мати (С. З.), гукну́ти, гримну́ти. — На кого люди гомонять, на того й свині хрюкають. н. пр. — Годі вам гримати на мене.

Прикро́й = 1. прикро́єння.

2. при́кравок.

Прикро́ить = д. **Прикра́ивать**.

Прикручи́ниваться, прикручи́ниться = д. **Пригорю́ниваться**.

Прикрыва́ть, прикры́ть, ся = 1. накрива́ти, укрива́ти, прикрива́ти, накри́ти, ся і т. д., піч — притушкува́ти, зверху чим иньшим, на показ — заличкува́ти. — Весна сонну землю розбудила, уквітчала її рястом, барвінком укрила. К. Ш. — Хвальшиві червоніï, заличковані правдивими златниками. Л. В.

2. закрива́ти, затуля́ти, заслоня́ти, заступа́ти і т. д. д. **Загора́живать 2** і **Заслоня́ть**.

3. захища́ти, заступа́ти, ся, захисти́ти, заступи́ти, ся (д. **Защища́ть**).

4. кри́ти, таїти, покрива́ти, хова́ти, покри́ти. — Крий, ховай погане, а воно таки гляне. н. пр.

Прикры́тіе = 1. накрива́ння, накриття́.

2. за́хист (С. З. Л.), зату́ла.

3. ва́рта, конво́й.

Прикрѣ́пка = скрі́пка.

Прикрѣпля́ть, прикрѣпи́ть, ся = прикріпля́ти, прикрі́плювати (С. Жел.), скріпля́ти, примоцьо́вувати, притина́ти (С. З.), прикріпи́ти, примоцюва́ти, тканину до чого — припина́ти (С. З. Л.), припъясти́, ярмо до вії — нарива́ти, корінням — прикорени́ти ся. — Притинали Серпягу до сухого дуба. н. п. — Припни над ліжком килимець. С. Л.

Прикупа́ть, прикупи́ть, ся = прикупа́ти, прикупо́вувати, підкупа́ти, підкупо́вувати, докупа́ти, докупо́вувати, прикупи́ти, ся і т. д.

Прику́пка = при́купка.

Прику́сывать, прику́сить = одку́сювати, одгриза́ти, надку́сювати, одкуси́ти, одгри́зти.

Прику́шивать, прику́шать = коштува́ти, покоштува́ти і т. д. д. **Отвѣ́дывать 1.**

Прила́бживаться, прила́бзиться = прилабу́знювати ся, підлабу́знювати ся і т. д. д. **Подбива́ться 3**.

Прила́вокъ = при́лавок (С. Жел.), в шинку — шинква́с (Гал.). — А за шинквасом дрімала стара жидівка. Фр.

Прилага́тельное (и́мя) = прило́жник (Гр. См. Ст.), приме́ння (Ос.).

Прилага́ть, приложи́ть = приклада́ти і д. **Прикла́дывать**.

Прила́живать, прила́дить, ся = прила́жувати (С. Л.), прила́гожувати, прилашто́вувати, приправля́ти (С. З.), лаштува́ти (С. Л.), припуска́ти, при(на)ла́годити, при(на)ла́дити, при(на)ладнува́ти, при(на)ладна́ти, припра́вити, прилаштува́ти (С. З.), примайструва́ти, приштукува́ти, присто́сувати (С. З.), припусти́ти, припасува́ти, примодлува́ти, пририхтува́ти, примости́ти, ся. — А до маховика приправляна корба. Кр. — В обторілій хатині приладнались кухарі з куховарством. Кн.

Прила́комить = прина́дити (ласощами).

Прила́комиться = розла́сити ся.

Прила́скивать, приласка́ть, ся = ла́щити, прила́стити, ся (С. Л.), припестува́ти, прилести́ти, ся, примилува́ти, приголу́бити, підла́сити ся, пола́стити ся, пригорну́ти, ся.

Прила́щивать, прила́стить, ся = прила́щувати, прима́нювати, прила́стити, прима́нити, ся.

Прилга́ть = д. **Прилыга́ть**.

Прилега́ть, приле́чь = прилега́ти, прилягти́.

Прилежа́ніе = пи́льність (С З.), пильнува́ння.

Прилежа́ть = 1. прилега́ти, суме́жним бу́ти, межува́ти.

2. пильнува́ти. С. З.

Приле́жность = пи́льність. С. З.

Приле́жный, но = пи́льний, но (С. З. Л.), щи́рий, ро (С. Л.), упа́дливий, во (С. Ш.), прики́дливий, во, роботя́щий (С. Л.), робу́чий, трудя́щий, працьови́тий (С. Л.). — Сяду біля неї та пильно слухаю казки.

Кн. — Щиро узяв ся за ді́ло. С. Л. — Він прикидливий до книжки. С. Л.

Прилета́ть, прилете́ть = прилїта́ти, прилетїти, прили́нути, кілько — поприлїта́ти. — Прилетїла зозуленька, та й сказала: куку! н. п. — Прилинь, сизий орле, бо я одинокий. К. Ш. — Не кинь сиротою, як кинув дїброви, прилинь до мене хоч на одно слово. К. Ш. — О милий мій! Прилинь скоріше. К. К. — А я се, каже, прилину́ла, щоб росказать тобі, що чула. Б. Г. — Ой рад би я, милая моя, та до тебе прилину́ти, перегородили вороги дорогу, що нїкуди й обминути. н. п.

Прилёть = прилїт.

Прили́чь = прилягти́, кільком — поприлягáти.

Приливáть, прили́ть = 1. підливáти, доливáти, підсипáти, підли́ти, доли́ти, доси́пати. — Підлий оцту, щоб смачнїше було. — Підсип борщу по самі вінця.

2. натїкáти, притїкáти, набігáти, на(при)тїкти́, набі́гти. — **Кровь прилила́ къ головѣ́** = кров удáрила в гóлову.

Прили́въ = 1. приливáння, підливáння, доливáння, підсипáння.

2. при́плив. С. Жел. — При берегах морських вода правильно прибуває і убуває. Се зветь ся приплив і відплив. Зем.

3. на́плив, на́тиск. — Натиск людей.

Прилизывать, прилизáть = 1. зализувати, зализáти. — Собаки самі собі зализують рани.

2. вилизувати, злизувати, ви́лизати злизáти.

Прили́ка = д. **Улúка.**

Прилипáло = д. **Подлипáло.**

Прилипáть, прили́пнуть = 1. ли́пнути, прилипáти, підлипáти, налипáти, при(під, на)ли́пнути, про кілько — поприлипáти і т. д.

2. прилипáти, чіпля́ти ся, прикидáти ся, прили́пнути, причепи́ти ся, вчепи́ти ся, прики́нути ся (про хвороби).

Прили́пный = прили́пливий, нали́пливий.

Прили́пчивый = чіпки́й, липки́й, зарáзливий. — Чіпка хвороба.

Приличáть, прили́чить = висьвідчувати, доказувати (на кóго), видавáти (кого́), ви́сьвідчити, доказáти, ви́дати.

Прили́чествовать = ли́чити (С. Л.), приставáти (С. Жел.), впадáти, годи́ти ся (С. Л.). — Не личить нашій честї і повазї вбачати кров посельску в себе дома. К. Б. — Молодицям личить і одежа показна. Ст. Г. — Тобі личить червона стрічка. С. Л. — Вже ж не личать мінї ваші парубоцькі гулянки. Кн. — Не пристало вам так упадати коло неї. — Годї, дочко, не впада дївчатї так за хлопцем побиватись. Ст. Р. Н. — Тут нам бути не годить ся. С. Л.

Прили́чіе = зви́чай (С. З.), звича́йність, гóжість, подóба (С. З.). прили́ка. — Яка бо ти не ввічлива, прилики нема в тебе: пан старий стоїть, а ти молоденька і не підведеш ся. Кн. — **Изъ прили́чія** = для годи́ть ся. — Він це зробив для годить ся. Ум.

Прили́чный, но = гóжий, звича́йний, гре́чний, пристóйний; відповідний; д. **Поря́дочный**, гóже, звича́йно, до звича́ю, пригóже, як слід. — **Не прили́чно** = не ли́чить, не гóже, не пристáло, не ли́чило, не подóба, не подóбная річ, не пригóже. — Серце козаче небоже, чом ти не робиш, як гоже. н. пр. — Не пригоже так робити. С. Л. — Як на правду, то у земстві батюшкам може і не личить. В. Лев. — Так не личить робити. Хар. — А тільки панові вельможного коліна не личило робить гіркого з себе хріна. К. Д. Ж. — Не личило йому приймати його. Кн. — Не пристало тобі так робити. — Не подоба дівцї до козака тай виходити. н. — Пусти ж мене, подолянко, на піч. Ой не пустю, не подобная річ. н. п. — **Прили́чнѣе сдѣ́латься** = позвичайнїшати.

Приловчи́ться = привчи́ти ся, примі́рити ся, наби́ти ру́ку, вмудрува́ти ся. — За два роки у Київі так вмудрувала ся, що хоч до кого досту́пить ся. Кн.

Приложе́ніе = 1. прикладáння.

2. доклáд, приклáд (С. Л.), додáток (С. Л.), прилóга. — **Съ приложе́ніемъ** = з додáтком.

3. д. **Примѣне́ніе.**

Приложи́ть = д. **Прикла́дывать.**

Прилу́ка = прина́да і д. **Прима́нка.**

Прилучáть = д. **Прива́живать** і **Привлекáть.**

Прилыгáть, прилгáть = прибріхувати, прибреха́ти.

Прильну́ть = 1. прили́пнути, приста́ти і д. **Льну́ть 1.**

2. прихили́ти ся, пригорну́ти ся (С. З. Л.), притули́ти ся (С. Л.), припáсти і д. **Льну́ть 2.** — Прихилюсь я до дубонька, а дубонько та й не батенько. н. п. — Я до нього притулюсь та й нїкого не боюсь. н. п. — Припав до неї і заридав.

Прилѣзáть, прилѣзть = прилїзáти, прилїзти.

Прилѣпля́ть, прилѣпи́ть, ся = прилїплю-

вати, налїплювати, прилїпи́ти, налїпи́ти, ся, присти́ати.

Прилѣсокъ = при́лїсок.

Прилюлю́кивать = д. **Прибаю́кивать.**

Прима́ = пе́рвина. — **Игра́ть, пѣть прима́** = первува́ти.

Прима́зывать, прима́зать, ся = 1. прима́зувати, прилїплювати, прима́зати, прилїпи́ти.

2. нама́зувати, масти́ти, нама́зати, намасти́ти, ся, нашмарува́ти, чим жирним — насмальцюва́ти, наялó́зити, ся.

Прима́лывать, примолóть = приме́лювати, примолóти.

Прима́нивать, приманúть = прима́нювати, прина́жувати, на́дити, ва́бити (С. З.), прима́нити, прина́дити (С. З. Л.), прива́бити, кількох — поприма́нювати, поприна́жувати і т. д. (Д. **Прива́живáть і Привлека́ть**). — Чи я тобі не казала, не наказувала, щоб ти хлопців не водила, не принажувала. н. п. — **Легкó прима́ниваемый** = ва́бкий, ва́бливий. — **Прима́нивающій** = ва́бний, прива́бний, прина́дний.

Прима́нка = прима́на, ма́нево, прина́да (С. З. Л.), пова́да, прива́да, по́ваб, ва́ба, для лову риби, звіра — пожи́вок, раків — либе́ць (С. Л.). — Яка в мене прина́да, що сама я молода. н. п. — Чи ти мінї прина́ду дала? н. п. — Хто ж його удержить ся, щоб на таку прина́ду не піти. К. К. — Дївчина любила, серденько явила, і при ваду дала тай зачарувала. н. п. — Обіцав ся тільки для ваби.

Прима́нный = ва́бний, прива́бний. — **Прима́нная ду́дка** = ва́бик, ва́бка, сю́ркало.

Прима́нчивый = прина́дний, мановúтий і т. д. д. **Прельсти́тельный** і **Привлека́тельный.**

Прима́нщикъ = вабе́ць.

Прима́сливать, прима́слить, ся = прима́щувати, нама́щувати, примасти́ти, намасти́ти, дуже — наялó́зити, насмальцюва́ти, ся.

Примастери́ть = примайструва́ти.

Прима́чивать, примочúть = примо́чувати, змо́чувати, примочúти, змочúти.

Прима́щивать, примости́ть, ся = 1. прими́щувати, ся, мости́ти ся, примости́ти, ся.

2. ста́вити, поста́вити решто́вання, при́мостки. — **Примости́ться къ кому́** = підмости́ти ся, прилабу́зити ся, підлабу́зити ся, пригнїзди́ти ся.

Примежёвывать, примежева́ть = примежо́вувати, прирізáти, прирíзувати, примежува́ти, прирíзати.

Примере́щиться = приверзти́ ся, примрíти ся і д. **Привúдѣться.**

Примерза́ть, примёрзнуть = примерза́ти, приме́рзнути, про кілько — попримерза́ти.

Приметáть, приместú = примітáти, підмітáти, приместú, підместú. — Підмести сьміття до кутка.

Приметáться = д. **Навы́кнуть.**

Примётывать, приметáть = 1. д. **Прибра́сывать.**

2. пришива́ти, приши́ти на живу́ ни́тку, наживи́ти, фастриг(ґ)ува́ти, сфастриґува́ти (Кр.).

Примина́ть, прима́ть = мня́ти, зімня́ти, примня́ти, льон, коноплї — те́рти, тїпати, поте́рти.

Примире́ніе = прими́рря.

Примири́тель, ница = примири́тель, ка. С. Жел.

Примиря́ть, примири́ть, ся = мири́ти, помири́ти, ся, примири́ти (С. Л.), замири́ти (С. Л.). погоди́ти, ся, попрости́ти ся. — Було помирились, а тепер знов за щось глек розбили. — Ходи лиш, погоди їх, чого вони сварять ся. С. Г. — Як би був попростився з громадою, був би досї старшиною. С. Л.

Примкну́ть = д. **Примыка́ть.**

Примола́живаться, примолоди́ться = молоди́ти ся і д. **Молоди́ться.**

Примола́чивать, примолоти́ть = примоло́чувати, примолоти́ти.

Прима́лвить = прима́вити, приказáти (д. **Приговáривать**); дома́вити, доказáти (д. **Досказáть**).

Прима́лвка = д. **Приговóрка.**

Прима́лкнуть = замóвкнути, заниш̀кнути.

Примолоди́ться = д. **Молоди́ться.**

Примолоти́ть = д. **Примола́чивать.**

Примолóть = д. **Прима́лывать.**

Прима́лъ = наме́л.

Примора́живать, приморóзить, ся = приморóзювати, приморóзити, приме́рзнути.

Примóріе = примóрря, помóрря.

Примости́ть, ся = д. **Прима́щивать, ся.**

Примочúть = д. **Прима́чивать.**

Прима́чка = 1. примóчування.

2. при́мочка. — По десять капок оцїєї при́мочки. Кр.

Прима́чная трава́ = рос. Campanula Trachelium — дзвóники, C. glomerata L. —

страхополóх, сказúтник, скýчень, скýчник. С. Ан.

Примýчить = замýчити, замордувáти.

Примчáть, ся = примчáти, принéрти, ся, пригнáти ся (С. Л.).

Примыкáть, примкнýть = 1. причиняти, причинúти. — Причини двері.
2. притинáти, притнýти, приткнýти.
3. прилучáти, ся, прилучúти, ся.

Примѣнéніе = прúклад, приноровлéння. (С. Жел.).

Примѣнúтельный, но = відповíдний, відповíдно (чому), згóдно (з чим).

Примѣня́ть, примѣни́ть, ся = прикладáти, приздáчувати, рівняти, стосувáти ся, прикластú, притулúти (С. Л.), порівняти, прирівняти, пристосувáти, приноровúти ся, приломúти ся (Ман.). — Таку саму методу прикладає критика і до балади Тополя. Зап. Кол. — Це зíлля до чогось стосується ся. Кр. — **Примѣни́ться къ цѣнѣ** = прицíнити ся.

Примѣ́ривать, примѣря́ть, примѣ́рить, ся = 1. примíрювати, прирíзувати, примíряти, прирíзати. — Треба ще примíряти до саду дві десятинí.
2. примíрювати, примíряти, прикидáти, помíряти, прикúнути, обувя — прибувáти (Хар.), до якого зразка — модлювáти, змодлювáти. Ман. — А ну, помíряй свиту.

Примѣ́рный, но = 1. примíряний, прирíзаний. — Прирíзана земля.
2. примíрний, прúкладний, но. — Примíрний батько. — Повинность кождого íерея аби бил побожним і прикладним. К. Н.
3. д. **Приблизúтельный 1.**

Примѣ́ръ = 1. зразóк, взíр (д. **Образéцъ**).
2. примíр, прúклад (С. З. Л.), прúвод, призвíд. — Луччий приклад нíж наука. н. пр. — З тих же прикладíв знаючи. Скоропад. С. З. — Не навчив сина брати з себе привод. Лев. В. — Добрий призвíд даєш дíтям. С. Л. — **Показáть примѣ́ръ** = дáти прúклад, прúзвід. — **По примѣ́ру** = прúкладом, за прúкладом. — Прикладом старовíчних предків наших. Л. В. — **Не въ примѣ́ръ** = а) без порівня́ння, не в замíру. — Його хата не в замíру краща від усíх. б) не дúвлячись на иньших.

Примѣря́ть = д. **Примѣ́ривать.**

Прúмѣсъ = 1. примíшування, підмíшування, примíсювання.
2. прúмішка. С. Жел. — Значна примішка татарського елементу. Пр.

Прúмѣсь = д. **Прúмѣсъ 2.**

Примѣ́та = прикмéта (С. З. Л.), признáка, признáчка, óзнак, ознáка (С. З. Л.), знак, слíд. — Вíти тернові рубайте, на шляху роскидайте, мíнї на признаку давайте. н. д.

Примѣ́тить = д. **Примѣ́чать.**

Примѣ́тливый = д. **Замѣ́тливый.**

Примѣ́тный, но = прикмéтний (С. З. Л.), мíтний (С. З.), знаткúй (С. Л.), помíтний, но, по знаку́ і т. д. д. **Замѣ́тный.**

Примѣча́ніе = 1. помічáння, постереган-ня (д. **Примѣча́ть 1.**).
2. приміта, примíтка, замíта, увáга (С. З. Л. Ш.).

Примѣча́тельный, но = д. **Замѣча́тельный 2.**

Примѣча́ть, примѣ́тить = 1. помічáти, прикмі(е)чáти (С. Л.), вкмічáти, вважáти, уважáти (С. З. Л.), завважáти, наглядáти, постерегáти, помíтити, прикмí(é)тити (С. Л.), закмíтити, покмéтити, завважити (С. Л.), постерегтú (С. З. Л.), спостерегтú, нагледíти (С. Л.), набáчити, прибáчити, накúнути óком. — Прикмічай же, моя мати, який сон приснить ся. н. п. — Я закмітила її погляд ворожий. Кн. — З досьвідчення уважаючи, можна видíти. Самойлович. С. З. — Уважай добре, що він буде казати. С. Л. — Чуже під лíсом бачиш, а свого під носом не завважаєш. н. пр. — Вони постерегши зради того бунтовщика, одступили. Л. В.
2. д. **Подгля́дывать** і **Подсма́тривать.**

Примѣшивать, примѣша́ть = 1. примíшувати, підмíшувати, примішáти.
2. приплýтувати, вплýтувати, втручáти, приплýтати і д. **Замѣшивать 3.**

Примѣшивать, примѣсúть = примíсювати, примісúти.

Примя́ть = д. **Приминáть.**

Принадлежáть = налéжáти (С. З. Л.), налéжати ся, приналéжати, ся. — Сюди належать і такі пíснї, що сьпівають ся тільки в певнім часї року. Ог. — Гірло Дунаю належало до Галича. Бар. О.

Принадлежáщій = приналéжний (С. З. Жел.), налéжний (С. З.), належáчий (С. З. Л.), належúтий (С. З. Л.), **п. къ дóму** — хáтнiй, **п. кирпúчному завóду** — цегéльний, **п. шкóлѣ** — шкíльний, **п. ученикáмъ** — школя́рський, **п. хлѣбопёку** — пекáрський, **п. сапóжнику** — шéвський, **п. сы́ну** = сúнів і т. д. — Зо всíх

ми приналежними грунтами. Хмельницький. С. З. — Не можна одібрати приналежних йому прав. Кн. — Належачий братству церковному Львовському. С. З. — Во всіх землях до Великого князства литовського належачих. Ст. Л.

Принадлéжность = 1. влáсність, приналéжність (С. Жел.), належúтость (С. З. Л.). — **По принадлéжности** = кому́ належить, кому́ слíд, кому́ трéба.

2. справа, справúлля, причандáли, припáси (С. Л.). — Уся шевська справа. С. Л. — От і зріс козак на славу, роздобув козацьку справу. В. Щ. — Та й справа коло дядькового воза, а коло мого то й такої нема. н. пр. — У мене всї люлешні причандали: кремінь, кресево і губка. С. Л.

Принаряжáть, принарядúть, ся = 1. убірáти (С. Ш.), чепурúти, причепурáти, ся, прибірáти, ся, виряжáти, ся, убрáти, ся (С. Л.), прибрáти, ся, причепурúти, ся (С. З. Л.), припорядúти, ся, вирядити, ся (С. Л.). — Причепурила, одягла і в школу хлопця одвела. К. Ш. — Поголив ся, причепурив ся, наче на весїлля. Кн. (Пр. д. ще під сл. **Нарядúть** 2). — **Принаряженный** = убраний (С. Ш.), чепурений, чепурúй. — Любиш мене убрану, люби і не убрану. н. пр.

2. виряжáти, вирядити (на роботу ще, д. **Нарядúть** 1).

Приневóливать = д. **Принуждáть.**

Принести́ = д. **Приноси́ть.**

Приниженность = пригнóбленність, приголóмшеність. — Замість сьвіту — тьма, неволя і пригнобленність духа. Кн. — То був не спокій, а нїма приголомшеність духа. Кн.

Приниженный = пригнóблений, приголóмшений. — Іскру самостайної гадки народ помічає в такому пригнобленному чоловікові. Ет. зб.

Приниза́ть, принизáть = приниза́ти, донизу́вати, принизáти, донизáти.

Приникáть, приникнуть = припадáти, тулúти ся, припáсти, притулúти ся. — А вона припала до його на груди.

Принимáть, принять, ся = 1. приймáти, брáти, одбірáти, прия́ти і т. д. д. **Получáть.** — **Принимáть, принять гостéй** = вітáти (С. Л.), привітáти, вшануváти, пригостúти. — Здоров, здоров, пане Саво! Чим вітати маєш? — Ой чим же вас, козаченьки, буду привітати? н. п. — У багатсво не вдаряє, а що має, тим вітає. н. пр. — І ця сестра пригостила його добре та дала на дорогу кусок сала. н. к. Ман. — **П. во вниманіе** = вважáти, уважáти, завважáти, мáти на увазї, завважúти, взя́ти на увáгу і д. під сл. **Вниманіе.** — **Принимáть кого́ за...** = вважáти, мáти кого́ за..., лїчúти кого́ за... — Чого лице од мене одвертаєш, мене собі за ворога вважаєш. К. П. — **Приня́ть намѣреніе, готóвность** = д. **Вознамѣриться.** — **Принимáть, приня́ть къ свѣдѣнію, въ разсчётъ, въ соображéніе** = мáти на увазї, мотáти на ус, взя́ти до увáги. — **Принимáть учáстіе** = а) брáти удїл б) дбáти, клопотáти, ся, турбувáти ся (за кого або за що; звертáти особлúву увáгу. — **Приня́ть рѣшéніе** = намогти́ ся, звáжити ся. — **П. въ шýтку** = в жарт повернýти. — **П. младéнца отъ купéли** = увести́ у вíру, у закóн. — **П. къ сéрдцу** = до сéрця взя́ти. — **П. здорóвый, хорóшій видъ** = вúлюднїти. — **П. на свой счетъ** = а) взя́ти на свій кошт, взя́ти кóшти на сéбе, б) до сéбе прикла́сти. — Він даремне до себе приклав — я зовсїм не про його казав.

2. приймáти ся, захóжувати ся (С. Л.), брáти ся до чóго, починáти, розпочинáти, прия́ти ся, заходúти ся (С. Аф. Л.), почáти, розпочáти, стáти, взя́ти ся. — Заходить ся дрова рубать. С. Аф. — Та й заходились рештувать вози в далекую дорогу. К. Ш. — Заходились лавки мити. С. Л. — Став дрóва рубáти. С. Л. — Взяв ся за дїло.

3. приймáти ся, прия́ти ся. — Щепа принялась добре. — Дївчина, як верба: де посади, там і прийметь ся. н. пр.

4. приймáти ся (за кого), захóжувати ся, прия́ти ся, взя́ти ся, заходúти ся (С. Аф.). — Стривай лишень, ось я захожусь коло тебе, не будеш пустувати. С. Аф.

Принорáвливать, приноровúть, ся = прилáжувати, ся, приноровля́ти ся, прилáдити, ся, приноровúти ся, припасувáти, пристосувáти, ся, принатýрити ся і д. **Прилáживать** і **Примѣня́ть.** — Приладитись до сучасних поровів — не легка річ. Кн. — Припасував свій побит до їх звичаїв. Кн.

Приноси́ть, принести́, принéсть = 1. принóсити, приношáти, наднóсити, принести́, наднести́, багато — нанóсити, понанóсити, понаприно́сити. — Принїс дрова. — Понаносили попам і книшів і всякої всячини.

2. давáти, дáти. — Ця земля не дає нїякого доходу.

3. прибивáти, прибúти. — Прибило до берега. Тільки три чайки синє море не втопило, а в турецьку землю агарянську без кормил прибило. К. Ш. — **Приноси́ть, принести́ благодáрность** = дя́кувати, складáти подя́ку, подя́кувати. — **П. вину́, повúнную** = признавáти ся, винúти ся, признáти ся, повинúти ся. — **П. жáлобу** = занóсити, подавáти скáргу і д. **Жáловаться.** — **П. жéртву** = д. **Жéртвовать.** — **П. въ дáръ** = дарувáти. — **П. мольбу́** = благáти.

Принóсъ, приношéніе = принóс, принóсини (Лев.).

Принуждáть, принýдить = невóлити (С. Л.), приневóлювати, сúлити, сúлувати (С. Л.), силкувáти (С. Л.), присúлювати, примушáти (С. З.), примýшувати, нудúти, присутя́жувати, нýждити, винуждáти, приневóлити, зневóлити (С. Л.), присúлувати (С. Л.), присúлити, присилкувáти, всúлувати, примýсити, змýсити (С. Л. Ос.), про кількох — позневóлювати, попримýшувати — Я тебе не приневолював служити, ти пішла своєю охотою. Кр. — Мати приневолила подавать рушники, бо він був собі заможний. О. Ст. — Почала жінка приневолювати чоловіка, щоб і він робив. н. о. Гр. Чайч. — Не силуйте мене, мамо, не піду я з ним під вінці. Кн. — Як не силував батько, ані мати — ні на кого жалкувати. н. п. — Присилували, віддáли за нелюба. Федь. — Він примушував себе сидíти над книгою, а думки плутались десь далеко. Лев. В. — Не хотíли з доброї волí, так ми вас примусили. Кн. — Доки нуждив мене, доки я продав млинок. Кп. — Голод та холод нуждили його прийнáти на себе чужу вину. Кн. — Ти не дуже присутя́жуй до роботи. Ет. зб. н. о.

Принуждéніе = невóлення, сúлування (С. Л.), прúмус, примýшування, принýка, пригóн (С. Л.). — Коли не спромога бороти ся проти неволення, так не треба мовчки нести шию в ярмо. Кн. — На милування нема силування. н. пр. — Усе було, тільки примусу не було. н. пр. — Було що їсти й пити, тільки принуки не було. н пр. — **По принуждéнію** = з прúмусу, з принýки. — Не з доброї волí, а з примусу. Кн. — Ой там дівчинонька з примусу шлюб брала. н. п. — Єжели би з примусу родителей примушана була. Б. Н. — Як не даси з прозьби, то даси з принуки. н. пр.

Принуждённость = 1. д. **Принуждéніе.** 2. незвичáйність, натя́жка.

Принуждённый, но = сúлований, зневóлений, вúмушений, по невóлї, вúмушено, з прúмусу, з принýки. — Силованим конем не доробиш ся. н. пр. — Зневолений до того, він...

Принáтіе = приймáння, обня́ття (С. Л.), одбірáння, за сина — прúйми. — Гетьман при обняттю свого уряду. Орлик. С. З. — Д. ще під сл. **Получéніе.** — У приймах був та хвоста збув. н. пр.

Принять = д. **Принимáть.**

Припадáть, припáсть = 1. припадáти, нахиля́ти ся, нагинáти ся, припáсти, нахилúти ся. — На колíна припадають, Христа Бога вихваляють. н. п. — Нахили ся тишком-нишком над румя́ним білим личком. Руд.

2. припадáти, тулúти ся, припáсти, притулúти ся. — Припала йому на груди. — Притулила ся до матері.

3. припадáти, приступáти, наставáти, припáсти, приступúти, настáти, приспíчити. — Бо припада йому пропасти. Кот. — Добре дуріти, коли приступає. н. пр. — От приспічило йому!

4. занепадáти, занедýжувати, занепáсти (С. Аф.), занедýжати і д. **Забáливать.** — Стала пригода: занепав чумак, занепала чумачина тай дуже лежить. н. п. — **Припадáть на нóгу** = шкандибáти, шкитильгáти.

Припáдокъ = припáдок, перéпадок, чорної немочі — перехíд. — Чим далí, тим гірш та дужче робились припадки. Скл. Д. ще під сл. **Парокси́змъ.**

Припáздывать, припоздáть = припíзнювати ся, припізня́ти ся, припізнúти ся і д. **Опáздывать.**

Припáивать, припаáть = пая́ти, лютувáти, припая́ти, спая́ти, прилютувáти.

Припáивать, припóить = спóювати, напóювати, припоїти.

Припáлзывать, приползти́, припóлзть = прилáзити, приповзáти, прилíзти, приповзти́.

Припаля́ть, припалúть = 1. випáлювати, вúпалити, попалúти, повипáлювати. — Усí дрова попалили. — Повипалювали усí набої.

2. припáлювати, пришмáлювати, припалúти, надпалúти, пришмалúти. — Пришмалив волосся.

Припáмятовать = пригадáти, нагадáти.

Припáривать, припáрить = пáрити, напáрювати, припáрювати, припáрити (С. Жел.).

Припáрка = прúпáрка. — **Дать припáр-**

ку = ви́бити, ви́шпарити, одчухра́ти, хло́сту, прочуха́на да́ти.

Припаса́ть, припасти́ = запаса́ти, припаса́ти, назапаса́ти, назапа́сати (С. Л.) і д. під сл. **Запаса́ть.**

Припа́съ = припа́с, запа́с. — **Съѣстны́е припа́сы** = харч, харчі́, жи́вність.

Припа́сть = д. **Припада́ть.**

Припа́хивать = 1. (**припахну́ть**): а) прио́рювати, приора́ти, поприо́рювати. — Приорав ще дві десятини. б) ви́орати, поора́ти, повио́рювати. — Усе поле поорали.

2. (**припахну́ть**): а) навіва́ти, повіва́ти, подиха́ти, подихну́ти. — Вітрець повіває. б) змі́тати, змести́, позмі́тати. — Позмітай пилюку.

Припа́хивать = припаха́ти, пахті́ти, відго́нити. — Риба чимсь відгонить.

Припа́шка = прио́рка.

Припа́ять = д. **Припа́ивать.**

Припёка = 1. підгорі́ле, підпе́чене (місце в хлібові), пригара, приго́рок.

2. пригрів (С. Жел.), ви́грів. — **Съ бо́ку припёка** = д. під сл. **Бокъ.**

Припека́ть, припе́чь = припіка́ти, припекти́, перепіка́ти, перепекти́, пришква́рити.

Припере́ть = д **Припира́ть.**

Припеча́тывать, припеча́тать = придруко́вувати, припеча́тувати, придрукува́ти, припеча́тати.

Припе́чекъ = при́пічок.

Припе́чь = д. **Припека́ть.**

Припива́ть, припи́ть = 1. пи́ти, ви́пива́ти, ви́пити, попи́ти, повипива́ти, порозпива́ти. — Повипивали усе.

2. припива́ти, запива́ти, запи́ти. — Їсть та запиває.

Припи́ливать, припили́ть = 1. припиля́ти (до того, що вже напилено).

2. попиля́ти, порозпи́лювати (усе).

Припира́ть, припере́ть = 1. причиня́ти, припі́рати, причини́ти, припе́рти. — Причини двері.

2. припі́рати, притиска́ти, припе́рти, притисну́ти. — Припер його до стіни.

Припи́ска = при́пис, при́писка.

Приписно́й = приписни́й.

Припи́сывать, приписа́ть, ся = припи́сувати, приписа́ти, ся; запи́сувати, ви́писувати, записа́ти, вписа́ти, ся.

Припи́ть = д. **Припива́ть.**

Припи́хивать, припиха́ть, припихну́ть = припиха́ти, припихну́ти. — Припхнув човен до берега.

Припла́чивать, приплати́ть = 1. випла́чувати, ви́платити, оплати́ти, повипла́чувати. — Повиплачував усї свої довги.

2. припла́чувати, допла́чувати, приплати́ти, доплати́ти. — Віддав усї, ще й доплатив десять рублів. — **Приплати́ться** (купуючи) = прокупи́ти ся.

3. лата́ти, полата́ти, налата́ти, прилата́ти і т. д. д. **Заплата́ть.**

Приплева́ть = заплюва́ти, позапльо́вувати.

Приплёвывать = припльо́вувати, попльо́вувати.

Приплести́сь, припле́сться = приплести́ ся (С. Л.), припле́нтати ся, придиба́ти, припха́ти ся (С. Л.), притьопа́ти ся, притю́пати, ся, притюпа́ти ся, притупцюва́ти, причвала́ти (С. З. Л.), приволокти́ ся, причапа́ти, причала́пати, примандрува́ти, припе́рти ся, придрі́пати ся, прителі́пати ся. — Відкіля ти приплентавсь сюди? О. Ст. — Волоцюга приплентався. н. к. — То сяк то так на свою країну придибала. К. Ш. — Відкіль взяв ся? Гей, пізненько ти припхав ся. Ал.

Приплета́ть, припле́сть, ся = 1. приплі́та́ти, доплі́тати, приплести́, доплести́. — Приплів батіг.

2. д. **Примѣ́шивать 2.**

3. приплі́та́ти ся, ви́ти ся, обви́ва́ти ся (про рослини).

Припло́дъ = приплід, пле́мъя.

Приложа́ть, приподи́ть, ся = припло́жувати, приподи́ти, ся.

Приплыва́ть, приплы́ть = приплива́ти, приплисти́, приплину́ти. — Івасику, мій синочку! Приплинь, приплинь до бережка. н. к.

Приплю́щивать, приплю́снуть = приплі́скувати, приплеска́ти, приплю́щити. — **Приплю́снутый** = приплёсканий, плескува́тий, приплёскуватий. — Ніс широкий і приплесканий. Бар. О. — **Съ приплю́снутымъ но́сомъ** = плесконо́сий.

Припля́сывать = пританцьо́вувати. — Грав і пританцьовує.

Приподнима́ть, приподыма́ть, приподня́ть, ся = підійма́ти, підійма́ти, підня́ти, ся, про чоловіка — підво́дити ся, підвести́ ся (на пр. з ліжка), важницею — підва́жувати підва́жити, одежу — підсми́кувати, підсми́кати, про волосся, щетину,

пірря — настовбýрчувати ся, настовбýрчити ся.

Приползáть, приползтú = д. **Припáлзывать.**

Припóлокъ = полúчка.

Припоминáніе = пригáдування.

Припоминáть, припóмнить, ся, припомнýть = пригáдувати, пригадáти, ся (С. Л.), припамъятувáти, припамъятáти, припомъянýти, спогадáти (С. Л.), спамъятáти (С. Л.), притямити, про кілько — позгáдувати, попригáдувати. — Вдержуй серце, не досадуй, злому злого не пригадуй. К. П. — Коли пригадаю собі його лице. Зап. — Могли би де-що пригадати, а де чого навчити. Зап. — Смутно, як у сні пригадались йому ті щасливі години життя. Зіньк. — Спогадай на них дїдівську, прадїдівську славу. К. Ш. — Глядить козак, сам не знає, що чинити має, не притямить, що з ним, де він? Очі протирає. Галуз.

Припорошúться = припорошúти ся, припáсти (пилом). — Чи ти, милий, припав пилом, чи метелицею? н. п.

Припотѣть = припотíти.

Припрáва = припрáва, заправа, прúсмаки (С. Л.), до борщу — зáсмажка. — **Безъ припрáвы** = нїсчúмний, нїсчúмниця, напр. нїсчимний борщ.

Приправлáть, припрáвить = приправлятú, заправлятú, припрáвити, заправúти, стряву — засмачúти, засмажкою, напр. борщ — засмáжувати, засмáжити, медом — мéжити, заправлений медом — мéжаний. — Сьорб ложкою, аж кулїш пісний. Чом ти його нїчим не засмачила? н. о. Гр. Чайч. — Борщ добрий, засмажений олїєю. Кн.

Припрáшиваніе = припрóха.

Припрáшивать, припроси́ть = припрóшу-(ху)вати, припрохáти. — Вони обидва радо припрохували гостей. Лев. В. — Як припрошують люди до їди? Ет. зб.

Припрóсъ = д. **Припрáшиваніе.**

Припрыгивать = 1. (**припрыгать**) — підплúгувати, приплигáти, прискóкувати, підплигáти, приплигáти, приплúгнути, прискóчити. — Приплигнув на одній нозї.

2. (**припрыгнýть**) = підплúгувати, підскáкувати, підскікнýти. — Іду собі, підскакую. О. Ст.

Припры́жка = пíдскоки, у виразах „**въ припры́жку, съ припры́жкой**“ — скóком, пíдскоком, вскóки, вúскоком, з пíдскоком. — Він біжить вискоком. Кр. — Я йду, а воно біля мене підскоком, наче танцює. Кн.

Припрúскать, ся = оббрúзкати, ся, побрúзкати, пооббрúзкувати, ся. — Побризкав квітки, щоб не повъяли. — Дїти пооббризкували ся.

Припрúскивать, попрúснуть = прибрúзкувати, прибрúзкати, покропúти. — Дощик тільки покропив.

Припряга́ть, припря́чь = припряга́ти, підпряга́ти, припрягтú, підпрягтú, бичувáти, прибичóвувати, прибичувáти. — Ой на гору йду — не бичую, а з гори йду — не гальмую. н. п.

Припрядáть, припря́дывать, припря́сть = припрядáти, допрядáти, при(до)пря́сти.

Припря́дывать, припря́нуть = д. **Припры́гивать.**

Припря́жка = 1. підпря́га, підпря́жка.

2. посторóнок.

Припряжно́й = припря́жений.

Припря́нуть = д. **Припря́дывать.**

Припря́сть = д. **Припрядáть.**

Припря́тывать, припря́тать, ся = прихóвувати, приховáти, наховáти, переховáти, ся. — Яку копійку маєш, то мав би приховать, а ти пропиваєш. н. о. Гр. Чайч. — Довідаєть ся про ревізию, так зараз переховає де небудь. Кн. — Помітив і щітку від карт, що забув приховати. Лев. В.

Припря́чь, ся = д. **Припрягáть, ся.**

Припугáть, ся = полякáти, ся, перелякáти, ся, пополóхати, ся, перелякувати, ся. — Усї поперелякувались. — Опудало пополохало сорóк.

Припýгивать, припугнýть = жахáти, страхáти, жахнýти, пристрахнýти, завдáти жáху, страхý, нагнáти хóлоду.

Припускáть, припустúть = 1. припускáти, підпускáти, припустúти, підпустúти. — Підпустив до себе близько, та тодї й давай палити.

2. підливáти, підсипáти, підлúти, підсúпати.

3. спускáти, спустúти (д. **Случáть**).

4. припускáти, припустúти (в шитві).

5. спускáти, спустúти. — Спустили собак на вовка.

6. напускáти, напустúти. — Напускали риби у став. — **Дождь припустúлъ** = дощ припустúв, припíжив. — Дощику, припусти та на нашиї капусти. н. пр. — **Припускáть пьявки** = ставúти пъявки.

Припýтывать, припýтать, ся = приплýтувати, приплýтати, ся.

Припухáть, припýхнуть = пýхнути, напухáти, набрякáти, піднухáти, напýх-

нути, підпу́хнути, набря́кнути, прибубня́вити.

Припу́хлость = пухля́тина і д. **О'пухоль** (невелика).

Припуща́ть = д. **Припуска́ть.**

Припи́живать, припи́жить = забива́ти, заби́ти кле́йтух.

Припі́ва́ть, припі́ть = присьпі́вувати, присьпіва́ти. — А козаки присьпівували Потоцькому отаку пісню. Кн. — **Жить припі́ва́ючи** = до́бре, в роско́шах жи́ти.

Припі́въ = 1. присьпі́вування.
2. прися́ьпівок (Сп.), прися́ьпіва. — Гарна пісня та ще й з присьпівком. Хар. Сп.

Припі́нить, ся = запи́нити, ся.

Припі́нъ = недо́ливок.

Припі́ть = 1. д. **Припі́ва́ть.**
2. просьпіва́ти, пересьпіва́ти. — Усі пісні просьпівали.

Припа́лить = припну́ти, припъя́ти. С. Л.

Припятна́ть = припля́мити.

Приработывать, приработать = 1. приробля́ти, приро́блювати, приробити. — Приробив ще три прясла до тину.
2. доробля́ти, доробити, поробити. — Поробив усе діло.

Прирóвнивать, прировня́ть, приравни́ть, ся = 1. д. **Прила́живать.**
2. рівня́ти, прирі́внювати, прикла́дати, порівня́ти, прирівня́ти, прикла́сти, ся. — Що ти себе рівняєш до мене? С. Л. — Цьвіт калину ламала, до личенька рівняла. Чи буду я такая, як калиночка цая? н. п. — **Приравня́лъ куку́шку къ я́стребу,** н. пр. = прирівня́в свиню до коня́. н. пр.
2. рівня́ти, вирі́внювати, зрівня́ти, вирівняти, позрі́внювати. — Заказує, щоб шляхи рівняли. К. Х.

Прираста́ть, прирасти́ = 1. прироста́ти, зроста́ти ся, прирости́, зрости́ ся, поприроста́ти. — Два дерева неначе зросли ся.
2. побі́льшувати ся, прибі́льшувати ся, зроста́ти, при(по)бі́льшити ся, зрости́, про людність — намолодні́ти. — Дохід прибільшив ся.

Приращáть, прирасти́ть, ся = 1. прирощáти, прирости́ти.
2. побі́льшувати, вбі́льшувати, прибі́льшувати, побільшити, ся і т. д.

Приращéніе = 1. прирóщування.
2. побільше́ння, прирі́ст (С. Жел.), намно́ження.

Приревновáть = прирівня́ти, прикла́сти, притули́ти. — Ач який! Прирівняв мене, цур йому, до Грицька! С. Л. — Притулив мене до тебе. Кр. — Притулив мою душу до того чоловіка. Кр.

Прировня́ть, ся = д. **Прира́внивать, ся.**

Приро́да = 1. приро́да, нату́ра; істо́та.
2. приро́да, нату́ра, зро́да (С. Л.), но́ров, вда́ча. — Природу тяжко одмінити. н. пр. — Він від зроди такий. С. Л. — Воскова вдача: аби до тепла, так і тане. н. пр. — **Отъ приро́ды** = зро́ду. — Він зроду глухий. — **Приро́дою дворяни́нъ** = ро́дом дворяни́н. — **Отда́ть, заплати́ть долгъ приро́дѣ** = уме́рти.

Приро́дный = прирожде́нний (С. Л.), приро́дній, прирожéний, роди́мий, родови́тий, саморо́дний. — Прирожденна відьма. — Родимій відьмі так уже Бог дасть, що вона вродить ся відьмою, а вчена сама з себе добіра прахтики. н. о. Гр. Чайч. — В Турецині самородні кріпості в скалах. Кр.

Прирости́ть = д. **Прирасти́ть.**

Приро́стокъ = на́ріст (С. Жел.), на́рісток (С. Пар.).

Приро́стъ = прирі́ст. С. Жел.

Прирощáть = д. **Приращáть 1.**

Прируба́ть, прирубúть = прируба́ти.

Прирубéжный = д. **Пограни́чный.**

Приручáть, приручúть, ся = приручáти, приручи́ти (С. Жел.), приго́втати, ого́втати, ся.

Прирѣзно́й = прирізни́й.

Прирѣзывать, прирѣзать = прирі́зувати, прирізáти, прирізати, прикро́їти, поприрі́зувати.

Прирѣчный = надрі́чний.

Прирядúть, ся = 1. д. **Принарядúть, ся.**
2. прирядúти, ся.

Присáживать, присадúть = 1. присáджувати, присадúти. — Присадила ще одну грядку.
2. засáжувати, засадúти. — Засадили її за роботу.

Присáливать, присолúть, ся = присóлювати, присолúти, ся.

Присáливать, присáлить = присáлювати і д. **Примáсливать.**

Присáсывать, присосáть, ся = присмóктувати, присмоктáти, присса́ти, ся, присочúти.

Присвáтывать, присвáтать, ся = свáтати, засвáтати, посвáтати, ся, приженихáти ся, до багатьох — переженихáти ся.

Присви́стывать, присвистну́ть = 1. присви́стувати, посви́стувати, присви́сну-

ти. — Сьпіва пісню і присвистує. — Гуляє та посвистує.

2. пóсвистом клúкати, скликáти, приназувати. — Посвистом скликає собак. — Почав посвистом приназувати перепелів.

Присвоєніе = присвóювання, присвоєння (С. Жел.), привлащéння (С. Жел.).

Присвáивать, присвоúть, привоúть = 1. свóїти, присвóювати, присвояти, привлащáти (С. Жел.), присвóїти (С. Жел.), привластúти, увласнúти (С. Ш.). — Гербов шляхетських сам привлащати не має. Ст. Л. — Архимандричое імя собі привлащає. Л. В. — Гетьман маєгностей і добр військових не має самовластно собі привлащати. Орлик. С. З. — Той грунт був на двох, а тепер він його свóїть. Хар. Сп.

2. д. **Предоставлáть.**

Присвоúтель, ница = привлáстник, ця. С. Жел.

Присёлокъ, присéлье = присїлок. — Ходив до неї з другого присїлка. н. о. Гр. Чайч.

Приселя́ть, приселúть, ся = приселя́ти, приселити, ся.

Прúсказка = прúказка, прúповість, прúмовка, прúгадка. — До казки приказка годить ся. н. пр.

Прискáзывать, присказáть = прикáзувати, примовля́ти і т. д. д. **Приговáривать.**

Прискакáть = 1. прискакáти, прибíгти, пригнáти ся (С. З.).

2. д. **Припрыгивать.**

Прискáкивать, прискочúть, прискокнýть = д **Припрыгивать.**

Прискóрбіе = д. **Огорчéніе, Печáль.** — **Къ прискóрбію** = на жáль, з жáлем.

Прискóрбный, но = журний, сумний і т. д. д. **Печáльный.**

Прискóчка = д. **Припрыжка.**

Прискýчивать, прискýчить = надокучáти, набридáти, надокýчити, набрúднути (д. **Наскучáть**).

Прислáнивать, прислонúть, ся = притýлювати, ся, тулúти, ся, приставля́ти, прихиля́ти ся, притулúти, ся, приставúти, прихилúти ся. — „Горбатого не притулиш до стíни. н. пр. — Їдуть вони, коли не щось застугонíло; притулила змієва дочка вухо до землї. н. к. Гр. Чайч. — Семене! не притуляй ся до мене! н. пр. — В куточку мовчки прихилилась, та дивувала ся — дивилась. К. Ш. — **Прислонúть пéчку** = заслонúти, затулúти піч.

Присла́ть = д. **Присылáть.**

Прислащáть, присластúть = д. **Подслащáть.**

Прислóвица, прислóвіе = д. **Приговóрка.**

Прислонáть, прислонúть = д. **Прислáнивать.**

Прислýга = 1. послýга, услýга (С. Ш.). — Готовий на послугу.

2. слýги, чéлядь (С. Л.). — Ой як крикне царь турецький та на свої слуги молодецькі. н. п. — Взяли Шевченка до гурту челядї панської. Кн. — Ой приїхав до домоньку, та й скрипнув дверима, питаєть ся у челядї: чи все гаразд дома? н. п.

Прислýживаніе = вслугóвування.

Прислýживать = прислугóвувати, прислýгувати, слугувáти, услýгувати (С. Ш.), прислýжувати. — Вона коло панів прислуговує. С. Л. — Що я тобі слуговатиму, чи що? С. Л.

Прислýживаться, прислужúться = прислýжувати ся, підслýжувати ся, пáнькати ся (С. З. Л.), при(під)служúти ся.

Прислýжливый = услýжливий. С. Ш.

Прислýжникъ, ца = 1. слугá, прислýжник, ця, служúтель, ка, служéбник, слýжниця, служéбка, услýжник, ця, челядúн, челя́дка. С. Жел. З. — Брали його за услужника, до самого генерала, не пішов. Кн. (Д. ще під сл. **Прислýга**).

2. вслýжник, ця, услýжний, услýжливий (С. Ш.).

Прислýшиваніе = д. **Подслýшиваніе.**

Прислýшивать, прислýшать = підслýхувати, підслýхати і д. **Подслýшивать.**

Прислýшиваться, прислýшаться = прислухáти ся (С. З. Л.), прислýхувати ся, дослухáти ся (С. Л.), причувáти ся, наслухáти ся, прислýхати ся, дослýхати ся, насторóшити ýха, причýти ся. — — До всього приглядавсь і пильно прислухáвсь. Б. Г. — Зупинилась, прислухáтись, придивлятись стала. Гр. Чайч. — От приїхали тай прислухáють ся, що люди говорять. н. к. Ман. — Скрізь дуже приглядаєть ся, та все пильненько причувáєть ся. н. д. — Ми вже прислýхались (або: причýли ся) до сього грюкоту.

Прислы́шаться = причýти ся, почýти ся. — Аж ось чує: у ворота стук, стук потихеньку... Чи причулось? Старий слуха... Галуз.

Присмáливать, присмолúть = присмóлювати, присмолити.

Присмáтриваніе = доглядáння, наглядáння, дóгляд, нáгляд і д. **Надзóръ.**

Присмáтривать, присмотрéть = 1. доглядáти, наглядáти, приглядáти, пильнувáти, доглянути, наглянути, приглянути і т. д. д. **Наблюдáть** 2. — **Присмóтрѣнный** = догля́жений. С. Л.

2. виглядáти, видивля́ти ся, вишу́кувати, ви́глядіти, ви́дивити ся, ви́шукати і д. **Высма́тривать** і **Выи́скивать.**

Присма́триваться, присмотре́ться = д. **Приглядываться.**

Присмире́ть = посмирні́шати, потиха́ти, поплохшати, притихнути (С. Л.), приниш кнути (С. Л.), утихоми́рити ся (С. Ш.), угамува́ти ся (С. Ш.). — Тепер поплохшав Семен. Хар. Сп.

Присмо́трщикъ, ца = д. **Наблюда́тель 2.**

Присмо́тръ = до́гляд, на́гляд, призо́р і д. **Надзо́ръ.** — Тарас зростав без догляду. Кн.

Присмотре́ться = д. **Присма́триваться.**

Присни́ться = приснúти ся, приверзти ся.

Прúсный = д. 1. **Всегда́шній** і 2. **И́стинный.**

Присовокупля́ть, присовокупи́ть, ся = додава́ти, долуча́ти, прилуча́ти (С. З.), дода́ти (С. Л.), долучи́ти (С. Л.), прилучи́ти (С. З.), приточи́ти, ся. — До сієї мови я мушу ще додати. С. Л.

Присо́вывать, прису́нуть, ся = присува́ти, присо́вувати, прису́нути, ся.

Присовéтывать, присовéтовать = ра́дити, ра́яти, прира́дити, прира́яти (С. Л.), нара́яти (С. Л.), вра́дити. — Нараяв йому піти до пана. — Радив ся він і з старими — і ті нїчого не прирадили.

Присогласи́ть = приєдна́ти, приво́лити, уєдна́ти, присогласи́ти (С. Жел.), багатьох — переєдна́ти.

Присоедине́ніе = прилу́ка (С. Жел.), прилуче́ння, сполу́ка (С. Жел.), сполуче́ння, приєдна́ння. — Прилучення Київщини і Поділля до Литви. Бар. О.

Присоедини́тельный = сполуча́ючий.

Присоедини́ть, присоедини́ть, ся = прилуча́ти, ся (С. З. Л.), приверта́ти, ся, єдна́ти, ся, приє́днувати, приставáти, залуча́ти, прилучи́ти, ся (С. Л.), приверну́ти, ся, приєдна́ти, ся, зъєдна́ти, ся (С. Л.), приста́ти, прихили́ти ся, залучи́ти, ся, причáлити (С. Л.). — Їдна біда не докучить, доки друга не прилучить. п. пр. — Прилучивши до Литви князївство Смоленське, звернув ся Ольгерд до полудньово-руської землї. Бар. О. — Польща намагала ся прилучити до себе Волинь. Пр. — Прилучили і мого коня до табуну. Кн. — З противних партій приєднувати народному сторонництву. Зап. — Приєднав ся і я до їх гурту. Кн. — Три села до нашої волости залучили. С. Л. — До войска гет. Хмельницького зо всїми козаками прихилив ся. Л. Сам. — Причаль бумагу до дїла. Лев. — **Присоединённый** = прилу́чений, злу́чений.

Присоли́ть = д. **Присáливать.**

Присоса́ть = д. **Присáсывать.**

Присосе́диться = присусїдити ся, пригнїзди́ти ся, примости́ти ся, ла́пки примости́ти, присе́рбати ся (С. З.), присвáтати ся.

Присо́хлый = 1. присо́хлий (до чого). 2. засо́хлий, усо́хлий (С. Ш.), сухúй. — Усохле дерево.

Присо́хнуть = д. **Присыха́ть.**

Приспособля́ть, приспосо́бить, ся = прила́жувати (С. Л.), прила́гожувати, призда́чувати (С. З.), прила́дити, ся, прилади́ти, ся (С. Л.), прінатýрити ся, пристосува́ти ся, примодикува́ти і д. **Прила́живать.** — Треба примодикувати клямку до дверей, щоб защіпалась. Лев.

Приспособле́ніе = при́лад, пристрій, приму́сія. — Без пристрою і блохи не вбъєш. п. пр. — У їх не було спромоги власними пристроями вести сю справу. Кн.

Приспѣва́ть, приспѣть = поспіва́ти, приспіва́ти, вистига́ти і т. д. д. **Поспѣва́ть 2.** — Жито поспіло, приспіло дїло. п. п. — Уставай скоріше та вистигай у город. п. о. Гр. Чайч.

Приспѣшникъ, ца = 1. пе́карь, ка. 2. д. **Помо́щникъ, ца.**

Приставáть, приста́ть = 1. ставáти (С. Л.), становúти ся, зупиня́ти ся, ста́ти, зупини́ти ся. — Став у заїзді. — Він завжди у нас стає на кватирі. (д. ще під сл. **Остана́вливаться**). 2. приставáти, причáлювати, прибива́ти ся, приста́ти, причáлити, прибúти ся. — Порон причалив до берега. — Хвиля була така, що насилу прибили ся до берега. 3. приставáти, прилипа́ти, чіпля́ти ся, приста́ти, прилúпнути, причепúти ся, вчепúти ся. — Смола прилипла до рук. — Пристав, як шевська смола до чобота. п. пр. 4. приставáти, прилуча́ти ся, приста́ти, прилучи́ти ся. — Пристань, пристань до вербунку — будеш їсти з маслом булку. (Д. теж **Присоединя́ться**). 5. приставáти, уїда́ти ся, прискіпа́ти ся, сїкати ся (С. З.), наскіпа́ти ся, наскіпувати ся, напада́ти ся, лúпнути, приста́ти, присїпати ся (С. З.), присїкати ся, прискіпати ся, з роспитками — припúтувати ся і д. **Прива́зываться.** 6. приставáти, приста́ти, змордувáти ся. — Молодий чумаче, чого зажурив ся, чи

воли пристали, чи з дороги збив ся? п. о. — Коні змордували ся, не везуть.

7. д. **Прили́чествовать.**

Приста́вка = 1. приста́вка.

2. наді́лок.

Приста́вливать, приставля́ть, приста́вить = приставля́ти, пристановля́ти, приста́вити, пристанови́ти. — Приставив тарани до брами, в ворота зачали гатить. Кот. — Приставили варту, щоб ні туди, ні відтіль нікого не пускала.

Приставно́й = 1. приставни́й.

2. приши́тий.

При́ставъ = при́став, комиса́р. — **Станово́й при́ставъ** = становий (поліційний урядовець в частині повіту, що зоветь ся станом). — **Суде́бный при́ставъ** = при́став, во́зний. — Будучи возним, маю позви і всякії листи врядовне справедливо і пильно отдавати. Ст. Л.

Приста́лый = 1. прибли́дний. — Приблуда собака.

2. приста́лий, змордо́ваний.

При́стальность = пи́льність, пильнува́ння.

При́стальный, но = 1. пи́льний, но (С. Л.), спи́льна, ува́жний, но (С. Ш.), ува́жливий, во (С. Ш.), з ува́гою, уня́тливий, во (С. Ш.). — Взяв дїд бабу за рученьку, став пильно дивить ся, приглядав ся бабі в зуби, баба не годить ся. н. п. — Він пильно з під лоба глянув на мене. Кн. — А очі пан-отця пильно дивлять ся на щось у вікно. Лев. В. — Жалібненько квилить-проквиляє, та на Чорне море спильна поглядає. н. д. (Д. теж під сл. **Внима́тельный** 1).

2. д. **Насто́йчивый** і **Непрерывный.**

Приста́нище = при́стань, станови́сько, приста́ння, пристано́вище (С. Л.), притула, притулок (С. З. Л.), притулище (С. Л.), притули́сько (С. З.), прихи́лок, прихи́лище (С. Л.). — Ходить, ходить — нігде йому нема пристання. н. к. — Цілий вік блукаю по чужому краю, а нігде притулку й хатини не маю. Ос. — Не знаходячи собі притулку поміж лакеюватими людьми, шукає нового захисту. Куліш. С. З. — При церкві сьвятій притулисько завзявши. Палій. С. З. — Дає мині бідному прихилок і хліба кус. Ч. К.

Пристанодержа́тель = переде́ржанець. — Ви передержанці, ви передержуєте біглих. Кв.

При́стань = 1. при́стань.

2. і 3. д. **Приста́нище** і **Прито́нъ.**

Пристарѣть = приста́рити ся, зіста́рити ся, підто́пта́ти ся.

Пристёгивать, пристегну́ть, ся = 1. застіба́ти, защіпа́ти, застібну́ти, защіпну́ти, ся. — Застібни на всї гудзики. (Д. **Застёгивать**).

2. припряга́ти, припина́ти, прибичо́вувати, припрягти́, припъяти́, прибичува́ти, ся. — Припряжи ще коня.

3. постьо́бувати, похвиськувати, постьо́бати, похвиськати. — Їде та похвиськує конячину.

Пристёгивать, пристега́ть = пристьо́бувати пристібну́ти. — Пристібнула підшивку.

Пристерега́ть, пристере́чь = 1. д. **Подстерега́ть.**

2. доглядати, глядїти, стерегти́, берегти́, догля́нути, доглядїти, постерегти́, поберегти́. — Погляди дітей, поки я збігаю.

Пристерега́ться, пристере́чься = берегти́ ся, стерегти́ ся, вистерега́ти ся, поберегти́ ся, постерегти́ ся. — Не бій ся, та стережи ся. н. пр. — Вистерегай ся пити лишне. Кр.

Пристиха́ть, пристихнуть = притиха́ти, притихнути.

Пристойность = пристойність, звича́йність, го́жість і д. **Прили́чіе.**

Пристойный = пристойний, го́жий, звича́йний і д. **Прили́чный.**

Пристра́ивать, ся = д. **Пристро́ивать, ся.**

Пристра́стіе = при́страсть (С. Жел.), уна́да (до чого), пере́дсуд (д. **Предубѣжде́ніе**).

Пристра́стный = при́страстний. С. Жел.

Пристраща́ться, пристрасти́ться = пристраща́ти ся (С. Жел.), впада́ти ся (у що, до чого. С. Л.), закоха́ти ся (в чому), уки́нути ся. — Чого б чоловікові на сїм сьвітї пристращати ся до чого небудь. Кв. — Вдав ся в горілку. С. Л.

Пристра́щивать, пристрасти́ть = страха́ти, настраха́ти.

Пристро́ивать, пристро́ить, ся = 1. прибудовувати, прибудова́ти, пристро́їти, ся, мур — примурова́ти, рештування — прирешто́вати.

2. пристро́ювати, ся, притулювати ся, пристро́їти, примости́ти, ся, притули́ти, ся.

Пристро́йка = прибудова́ння, мурована — при́мурок, коло хати — при́бочок, до сїней — підсїнок.

Пристро́ить, ся = д. **Пристра́ивать, ся.**

Пристру́нивать, пристру́нить = налягати

(на кого), припіра́ти (кого), налягти́, припе́рти, присупо́нити, прижу́чити, припіжити, пришпандо́рити (кого).

Пристрѣливать, пристрѣли́ть = застре́лювати, пристре́лювати, добива́ти до сме́рти, застре́лити, пристре́лити, доби́ти до сме́рти.

Пристрѣлъ = пристрі́л.

Пристрѣля́ть = ви́стрілятй (усіх), постріля́ти (багато), повистре́лювати (усіх).

Приступа́ть, приступи́ть, ся = 1. приступа́ти, підступа́ти, приступи́ти, підступи́ти, доступи́ти, ся. — Не знаю, як мінї доступити ся до цензури. Кн.

2. починя́ти, роспочина́ти, бра́ти ся, захо́жувати ся (С. Аф. Л.), поча́ти, роспоча́ти, взя́ти ся, заходи́ти ся. — Роспочав дїло. — Треба буде взяти ся до видання. Кн. — Заходить ся дрова рубать. С. Аф.

Присту́покъ = д. **Подно́жка.**

Прѝступъ = 1. прѝступ, штурм. — **Прѝступомъ взять** = ви́штурмувати.

2. почáток, почúн і т. д. д. **Нача́ло.**

3. прѝступ, до́ступ. — **Прѝступу нѣтъ** = нї прѝступу, доступи́тись не мо́жна. — Такий злий — нї приступу до його. — Так дорого — нї приступу.

Пристыжа́ть, пристыди́ть, ся = соро́мити, со́рому завдава́ти, засоро́мити, ся, посоро́мити (С. Л.), всоро́мити, обсоро́мити, осоро́мити, ся, со́рому завда́ти. — Засоромивсь осьмїяний горобець, та й покинув рiднесенький табунець. Б. Г. — Ой старосто серце, викупи собі гильце, як не викупиш — продамо, тобі сорому завдамо. н. п

Пристѣнокъ, пристѣнъ = пристїнок, прúмурок.

Пристя́гивать, пристягну́ть = д. **Пристёгивать 2.**

Пристя́жка = 1. підпря́га, пíдпряжка.

2. о́рчик (С. З. Л.), ба́рок (д. **Валёкъ 3**).

Пристяжно́й = орчико́вий (С. Л.), бичови́й (С. Ш.).

Присужда́ть, присуди́ть = 1. осужда́ти, присужда́ти, осуди́ти, присуди́ти, засуди́ти. — Била жінка мужика, пішла позивати; присудили мужикові ще й жінку прохати. н. п. — Засудили його на сїм місяців у тюрму. — Мінї суд присудив ту землю.

2. д. **Присовѣтывать.**

Присужде́нiе = прúсуд, прису́да. — Дожидаючи присуду нагороди за свою роботу. Кн.

Прису́живать = д. **Присуждáть.**

Прису́нуть, ся = д. **Присо́вывать, ся.**

Прису́тственный = призна́чений для урядо́вої слу́жби.

Прису́тствіе = 1. бу́ття (С. Л.), бу́тність, прито́мність, прису́тність. С. Жел. — Притомність всевидящого Бога. Б. Н. — **Въ его́ прису́тствiи** = при йому́, за його́ бу́ття, в прото́мности його́. — Це було при йому. — Те вдїялось за його буття там. С. Л. — Виконав присягу в притомности вiйська низового. Ч. К. — Справити ту ревізию не инакше як в притомности заступника тої інституції. Кн.

2. за́ла засїда́нь суда́ або и́ньшого урядо́вого мiста і їх засїда́ння. — **Рекру́тское прису́тствіе** = прийо́м.

Прису́тствовать = 1. бу́ти, пробува́ти.

2. засїда́ти, в сеймі — сеймува́ти.

Прису́тствующій = 1. бу́дучий (С. Л.), прито́мний (С. Жел. З. Л.), прису́тний (С. Жел.). — Усїм при тому будучим. С. Л. — Старшина, тут притомная, радила. С. З. — Особи притомні були. Кіев. Ст.

2. засїда́ючий (в судї, сенатї то-що).

Прису́чивать, присучи́ть = прису́кувати, присука́ти.

Прису́шивать, присуши́ть = пiдсу́шувати, пiдсушúти.

Присуши́ть = причарува́ти. — Ой ти дївчино, чарівниченька, причарувала моє серденько. н. п.

Прису́щій, прису́ще = власти́вий, власти́ве. — Широке знаття людського життя однаково властиве обом порадникам. Лев. В.

Присчи́тывать, присчита́ть = прищи́тувати, прилїчувати, прибичо́вувати, прищита́ти, прилїчúти, прирахува́ти, прибичува́ти. — Шинкарочка мене знає, на сто рублів навіряє, а на двісті прищитає. н. п. — Я винен карбованця, а він прибичовує ще один. Вол.

Присыла́ть, присла́ть = сла́ти, присила́ти, присла́ти, про кілько — поприсила́ти.

Присы́лка = 1. присла́ннй, присила́ння.

2. посúлка.

Присы́льный = прúсланий.

Присыпа́ть, присы́пать = присипа́ть, прúсипати (ще трохи або зверху), пiдсипа́ти, пiдсúпати (ще трохи), припороши́ти (зверху, на пр. пилом, снїгом то-що).

Присы́пка = прúсипка.

Присыха́ть, присо́хнуть = присиха́ти, присо́хнути, присо́хти.

Присѣва́ть, присѣ́ять = присїва́ти, пiдсїва́ти, при(пiд)сїяти.

Присѣдáть, присѣсть = присїдáти, присісти, про кількох — поприсїдáти.

Присѣкáть, присѣчь = рубáти, порубáти. — **Присѣчь огня́** = вúкресати огню́. — **Присѣчь кому́ язы́къ** = защи́тькати (кого), защи́пити (кому).

Присѣнокъ = присїнки.

Присѣстъ = прúсїд. — **Въ одúнъ присѣстъ** = за одним присїдом, за одним рáзом, одрáзу. — За одним присїдом вечеря з обідом. н. пр.

Присѣсть = д. **Присѣдáть.**

Присѣять = д. **Присѣвáть.**

Присяга = прúсяга.

Присягáть, присягнýть = присягáти, присягнýти, запрúсягти.

Прися́дка = прúсїди, прúсїдки. — **Въ прися́дку** = навприсїди, навприсїдки, навприсядки. — Сюди, туди, навприсїди. н. п.

Прися́жный = прися́глий, прися́жний. С. Жел.

Притáивать, притаúть, ся = 1. таїти, затаїти, притаїти, втаїти, ся,ховáти, заховáти, переховáти, ся.

2. д. **Притворя́ться.**

Притáкивать, притакнýть = д. **Поддáкивать.**

Притáлина = д. **Протáлина.**

Притáлкивать, притолкáть, притолкнýть, ся = попихáти, підпихáти, припихáти, попхнýти, підпхнýти, припхáти, припхнýти, ся.

Притáптывать, притоптáть = притóптувати, притýпувати, притоптáти, притýпати; потоптáти, стоптáти. — Притоптав траву. — Стоптав, зімняв червону калину. н. п.

Притáскивать, притаскáть, притащúть, ся = 1. приволікáти, притягáти, приволокти́, притягти́, приволочи́ти, прицу́пити, притúрити, притарабáнити, припровáдити, про кілько — попритя́гувати. — На силу притягли колоду у двір.

2. приволікáти ся, приволокти́ ся, приплéнтати ся, притúрити ся, припхáти ся і т. д. д. **Приплестúсь.**

Притáчивать = 1. (**приточúть**) — притóчувати, приточи́ти.

2. (**притачáть**) — пришивáти, надтóчувати, пришúти, надточи́ти.

Притащúть, ся = д. **Притáскивать, ся.**

Притáять = розтáяти, розтáнути (С. Л.), розтопúти ся.

Притворúть, ся = д. **Притворя́ть, ся.**

Притвóрность = 1. фальшúвство.

2. прикúдливість.

Притвóрный = 1. хвальшúвий, фальшúвий (С. Ш.), лукáвий, брехли́вий і д. **Лицемéрный** і **Лóжный.**

2. прикидли́вий. С. Жел.

Притвóрство = 1. хвальш, фальш, лукáвство і д. **Лицемéріе.**

2. прикúдливість, удавáння (С. Ш.).

Притвóрщикъ, ца = д. **Лицемéръ.**

Притвóръ = притвóр (С. Жел.), де стоять жінки — бабúнець. С. Аф. Ш.

Притворя́ть, притворúть, ся = причиня́ти, причинúти, ся, не зовсім щільно — прихили́ти, про кілько — попричиня́ти. — Причинíть двері. Кр. — Колись і хáїв зачиняв, а тепер і хати не хоче причинити. н. пр. — Двері одчинені, я взяла й прихилила. Хар.

Притворя́ться, притворúться = прикидáти ся (С. Жел.), удавáти (С. Л. Ш.), приставля́ти ся (Лев.), микуля́ти, прикúнути ся, удáти, приставúти ся. — От він лíг, прикинувсь, наче б то спить. н. к. Ман. — А вона прикинулась, наче б то хвора. н. к. — Раз прикинув ся він сонним і діждав до півночі. н. о. Гр. Чайч. — Ей, кумо, не прикидай ся, що нíчого не розумíєш. Фр.

Притекáть, притéчь = притїкáти, притїктú; припливáти, приплúвти, приплúнути.

Притеребúть = потїпати; поскубтú. — Потїпали усю коноплю.

Притерéть = д. **Притирáть.**

Притёсывать, притесáть = притїсувати, притесáти.

Притéчь = д. **Притекáть.**

Притúнъ = бекéт, стíйка, вáрта (д. **Постъ 1**).

Притирáть, притерéть, ся = натирáти, притирáти, натéрти, притéрти, ся.

Притúскивать, притúскать, притúснуть, ся = 1. придáвлювати, притúскувати, пригнíтáти, придавúти, припéрти, притúснути і т. д. д. **Прижимáть, ся 2.**

2. д. **Прижимáться 1.**

Притихáть, притúхнуть = затихáти, надтихáти, замовкáти, затúхнути, надтúхнути, приниúкнути, ущýхнути (С. Ш.), замóвкнути. — Голосно сьпівала, а побачила попа так і принишкла. Кн.

Приткáть = д. **Притыкáть.**

Приткнýть = д. **Притыкáть.**

Притóкъ = 1. притóк, приплúв.

2. вітка, гúлка, притóка (С. Жел.), до-

пли́в. — Вітки низовиї — помішниці днїпровиї. н. д. — Гнилий Тикич приймає чимало допливів: Шполу, Попівку, Ольшанку і иньші. Кн.

Притолка́ть, притолкну́ть = д. **Прита́лкивать, ся.**

Прито́лока = одві́рок (верхнїй).

Притоло́чь, ся = потовкти́; притовкти́, ся.

Притоми́ть, ся = стоми́ти, натоми́ти, змордува́ти, ся.

Прито́нъ = пристано́вище, притулок, притулище, кі́шло, гніздо́ (злодіїв, розбійників).

Прито́пывать, прито́пнуть = ту́пати, притупувати, притупцьо́вувати, притупнути, притупцюва́ти.

Притопта́ть = д. **Прита́птывать.**

Приторгова́ть, ся = 1. торгува́ти, уторго́вувати, уторгува́ти (С. Ш.), украмарува́ти (С. Ш.). — Уторгував багато грошей.

2. торгува́ти, крамарюва́ти, покрамарюва́ти (дрібницею). — Він крамарює то тим то сим.

3. торгува́ти, сторгува́ти. — Сторгував пару коней.

4. прицїня́ти ся, прицїни́ти ся.

Приторможи́ть = пригальмува́ти, загальмува́ти.

Прито́рность = нуд, нудо́та.

Прито́рный, но = нудни́й, но, нудки́й, ко, приїсний. — Нудна розмова. — Солодке аж нудне. — Ця хвальня не по мінї — приїсна вона аж до нудоти. Кн.

Притра́ва = прина́да (для звірів або птиць, щоб піймати).

Притра́вливать, притрави́ть = 1. прина́жувати, ва́бити (С. З.), прина́дити, прива́бити. — Принажувати вовків поросям.

2. толочи́ти (С. Ш.), ви́толочити (С. Аф.), спа́сти (С. З.). — Усю пшеницю витолочили. С. Аф. — Цуцу, босий! Не толоч проса. н. пр.

3. винища́ти, перево́дити, ви́нищити, перевести́, поперево́дити (полюванням). Охотники попереводили усїх зайців.

Притро́гивать, ся, притро́нуть, ся = д. **Прикаса́ться.**

Притруси́ть, притрухну́ть = д. **Притру́шивать.**

Притру́шивать, притруси́ть = притру́шувати, притруси́ти, припороши́ти.

Притру́шивать, притрухну́ть = боя́ти ся, побоя́ти ся, убоя́ти ся (трохи).

Приттй = д. **Приходи́ть.**

Притузи́ть = поби́ти, ви́бити, одлупи́ти, одлупцюва́ти, стусанів надава́ти.

Притума́нить, ся = 1. туманїти, тума́нити ся, стуманїти, притума́нити, ся, затемрити, ся, охма́рити ся (д. **Затума́нивать** і **Омрача́ть**).

2. нахма́рити, ся, насу́пити ся, похню́пити ся, прижури́ти ся, засумува́ти, в ту́гу вда́ти ся (д. **Похму́риться** і **Пригорю́ниться**).

Притупля́ть, притупи́ть, ся = тупи́ти, ся, тупі́шати, притупи́ти, потупи́ти, ся. — До обіда покосили, гострі коси потупили. н. п.

При́тча = при́чта, ба́йка. — Розповів таку причту, що й не розберу, де правда, де брехня. Кн.

Притыка́ть, притка́ть = при(до)тика́ти, при(до)тка́ти.

Притыка́ть, приткну́ть = 1. стромля́ти, пристроми́ти, приштрикну́ти. — Взяв рожен і приштрикнув її у потилицю до землї. н. о. Гр. Чайч.

2. пришпи́лювати, пришпили́ти.

Притыка́ть, притыка́ть = затика́ти, зати́кати, позатика́ти.

Притѣсне́ніе = гнїт, у́тиск (С. З. Л. Ш.), ути́ск, при́тиск (С. Жел.), притуга (Л. Сам.). — Що собі козаки за великую приклость, нужду і утиск міли. Скоропад. С. З. — Протести на втиски від католиків. Зап. Гр. — В Київі теж утиск не малий церквам божіим чинили. Л. Сам. — Жадного утиску Палієві в життю з товариством його не чинили. Л. В. — Щоб люди не зазнавали утиску від воєвод. Кн.

Притѣсни́тель, ница = ути́скач (С. Ш.), ути́сник, ця (Гал.), гноби́тель, ка, напа́сник, ця (С. Л.), наси́льник, нашийник. — Народ працював на своїх гнобителїв. Кн. — Народно соціальні гнобителї скрізь по сьвітах дбають за свої інтереси егоістичні. Кн.

Притѣсни́тельный = утиска́ючий.

Притѣсня́ть, притѣсни́ть = утїсня́ти (С. З. Л. Ш.), утиска́ти (С. Ш.), ути́скувати, тїсни́ти, притїсня́ти, угнїта́ти (С. Ш.), насїда́ти (С. Л.), утїсни́ти (С. З. Л. Ш.), притїсни́ти, прикрути́ти. — Значне його тодї утискавши. Л. В.

Притяга́тельный = притя́гуючий; прина́дний. — Є щось принадне у тому Київі, так тебе і тягне до його. Кн. — Принадна сила її очей взяла своє. Кн.

Притяга́ть, притя́гивать, притяну́ть, ся = притя́гувати, притяга́ти, приволіка́ти, приволокти́, притягну́ти, приволо-

чи́ти, прицу́пити, ся, вірьовкою — прибичува́ти, ся.

Притяжа́тельный = посїда́тельний. Гр. См. Ст.

Притяже́ніе = притага́ння; ваготїння.

Притяза́ніе = 1. домога́ння, змага́ння. 2. при́чіпка, на́пасть, пеня́ і д. **Придирка.**

Притяза́ть = домога́ти ся, доправля́ти ся, допина́ти ся.

Притяну́ть = д. **Притя́гивать.**

Прифрантиться = причепури́ти ся, придже́джу́лити ся. — Ач як причепурив ся, наче на сватання.

Прихаживать = прихо́дити, прихожа́ти, часто до кого — учаща́ти.

Прихва́ливать, прихвали́ть = похваля́ти, вихваля́ти, похвали́ти. — Їсть та похваляє.

Прихва́рывать, прихворну́ть = хорува́ти, нездужа́ти, слабува́ти, недомога́ти, занепада́ти на здоро́влю, занедужа́ти, засла́бти, захорува́ти, прислабі́ти, прикволі́ти. — Він часто слабує. — Нї, був здоровий, а оце щось прикволів. — **Прихва́рываться** = д. **Нездоро́виться.**

Прихва́стывать, прихва́стать, прихвастну́ть = хва́стати ся, хвали́ти ся, вихваля́ти ся, похва́стати, ся.

Прихва́тывать, прихвати́ть = прихва́чувати, прихо́плювати, прихвати́ти, прихопи́ти. — **Прихвати́ло моро́зомъ** = моро́зом приби́ло. — **Его́ ча́сто прихва́тываетъ** = він ча́сто занепада́є на здоро́влю.

Прихворну́ть = д. **Прихва́рывать.**

Прихвостень, прихво́стникъ = похво́стач, пришви́й-хвіст. — Він за пею скрізь похвостачем хо́дить. Кн. — Оце ще пришийхвіст, так і лазить скрізь за ним.

Прихлеба́тель, ница = похлїбець (С. З.), похлїбця (С. Жел.), похлїбниця, підлиза і д. **Льстецъ.** — Коли луччую честь у вас іміють похлїбцї і шалвіри, нїж ми запорожцї. Сагайдаш. С. З.

Прихлёбывать, прихлебну́ть = хлебта́ти, сьо́рбати, прихли́скувати, запива́ти, припива́ти, сьорбну́ти, запи́ти. — Укусить хлїба тай прихлискує чай. Хар. Чайч. — Їсть хлїб, а молоком запиває.

Прихлёстывать, прихлесну́ть = похвиськувати, хльо́стати, хльо́снути.

Прихло́пывать, прихло́пнуть = 1. зачиня́ти, причиня́ти, причини́ти (грюкаючи), грю́кати, грю́кнути (С. Л.). — Він вийшов, грюкнувши дверима. 2. прищикну́ти. — Прищикнув дверима полу. 3. ля́скати, ля́снути.

Приходи́ть, прійти́, притти́ = 1. прихо́дити, надхо́дити, прибува́ти, прийти́, надійти́, прибу́ти, примандрува́ти. — Прийшов до дому. — Прийди, милий, подиви ся. н. п. — Тїльки почали балакать, аж тут і він надійшов. — **Съ чѣмъ пришёлъ, съ тѣмъ и ушёлъ** = як прийшо́в, так і пішо́в.

2. наставáти, наступа́ти, прихо́дити, наста́ти, наступи́ти, прийти́. — Настане час, коли... — Час приходить умірати, нїкому поради дати. н. д. — **Приходи́ть въ во́зрастъ** = дохо́дити до зро́сту. — Як дійшли вже до зросту, пішли собі щастя шукати. н. о. — **П. въ созна́ніе** = очу́нювати, очу́няти, ся, очу́мати ся (С. Л.), очутїти, очути́ти ся, прочу́няти ся, стя́мити ся (С. Л.), отя́мити ся, опамъята́ти ся. — **П. въ изумле́ніе** = здивува́ти ся. — **Пришло́ въ го́лову** = спа́ло на ду́мку. — **Приходи́ть, прійти́ въ нищету́, въ упа́докъ** = бідніти, бідні́шати, збідніти, з'убо́жіти, підупа́сти.

Приходи́ться = прихо́дити ся, підхо́дити; дово́дити ся (С. Л.); припада́ти (С. Л.), випада́ти (С. Л.), впада́ти. — Ключ прийшов ся до замка. — Ключ не підходить до замка. — Він дово́дить ся мінї небожем. — Сьвято припадає саме у недїлю. С. Л. — Зімні Миколи, як здорові знаєте, припадають серед Пилипівки. Федь. — Йому припадає як раз сто рублїв. — Тепер саме припадає хлїб сїяти. н. о. — А тепер припало на безвіддї, на безхлїббі погибати. н. д. — Того дня припадала пьятниця перед Паликопою. Лев. — По українському звичаю усе добро припадало менчому синові. Лев. — Впадає тобі, дївчино, кониченька держати, а сам я піду доріженьку шукати. н. п. — Постанови́ли, що нїкому так не впадає, як йому. Б. Г. — Які гроші мінї впадали, я в його зоставив. Ос. — Біля гряниці не впадає будувать сьвітлицї. н. пр. — Йому випало йти в некрути. С. Л. — **Какъ прійдётся** = як набіжи́ть. — Треба жить, як набіжить. н. пр.

Приходный = прихідний. — **Приходная кни́га** = кни́га прихо́ду. — **Прихадорасхо́дная кни́га** = кни́га прихо́ду й росхо́ду.

Приходорасхо́дчикъ = д. **Кассі́ръ.**

Прихо́дскій = парахвія́льний, парафія́льний. С. З.

Прихо́дъ = 1. прихід, прибуття.

2. прихі́д, дохі́д, прибу́ток. — Вечір добрий! Дай, Боже, дохід довгий! н. пр. — Від прибутку голова не болить. н. пр. — **Записа́ть въ прихо́дъ** = записа́ти на прихі́д.

3. пара́хвія, пара́фія (С. З. Жел.), прихі́д (С. Жел.). — Який піп, така й пара́хвія, такі й парахвіяне. н. пр. — **Завѣ́дывать прихо́домъ** = пара́хвити.

Прихожа́нинъ, прихожа́нка = парахвія́нин, парафія́нин, нка. С. З. — Де свя́щеник прия́в уні́ю, а парохвіяне не хочуть приставати, ту церкву мають віддати парафіянам. Бар. О.

Прихо́жая = пере́дня і д. **Пере́дняя.**

Прихо́жій = прихо́жий, захо́жий.

Прихора́шиваться, прихороши́ться = прибіра́ти ся, чепури́ти ся, хороши́ти ся, причепури́ти ся.

Прихотли́вость = примхли́вість, вередли́вість, вига́дливість.

Прихотли́вый = примхли́вий, перехо́чливий, вига́дливий (С. Аф.), вередли́вий.

Прихотни́къ, ца = вига́дько, вига́дниця, вереду́н, ха.

Прихотни́чать = при́мхати (С. З.), бри́шкати, вига́дувати (С. Л.), витребе́нькувати, коверзува́ти, вередува́ти і д. **Капри́зничать.**

При́хоть, мн. **при́хоти** = при́мха (С. З. Л.), при́мхи, ви́гадка, ви́гадки, витребе́ньки, ви́тівки, но́рови і д. **Капри́зъ.**

Прихрабри́ться = прихоро́брити ся.

Прихра́мывать = шкандиба́ти, шкитильга́ти, шкутильга́ти. — Він трохи шкандибає.

Прицѣ́ливать, ся, прицѣ́лить, ся = прицїля́ти, ся, націля́ти, ся, налуча́ти ся (С. Л.), намі́ря́ти ся, прімі́ря́ти ся, прицїлити ся, націлити ся, налучи́ти ся, намі́рити ся, прімі́рити ся. — Націлив ся раз — рука стенула ся. Кн.

Прицѣ́лъ = 1. прицїлювання.

2. ці́ль, мета́.

3. прицїл.

Прицѣ́пливаться, прицѣпи́ться = прицїпля́ти ся, торжи́ти ся (С. Ш.), прицїпи́ти ся.

Прицѣпка = 1. чіпля́ння, причі́плювання.

2. д. **Придирка.**

3. петля́ або гачо́к (щоб чіпляти що).

4. вус, ву́сик (у рослин).

Прицѣпля́ть, прицѣпить, ся = 1. чіпля́ти (С. Л.), причі́плювати, причепля́ти (С. З.), причепи́ти (С. З.), почепи́ти, ся (С. Л.), вчепи́ти ся, очепи́ти ся, про кілька — попричепля́ти (С. З.). — Причепить до батога, та й кине в гору. н. к. Ман. — Досаду причепи з заду. н. пр.

2. д. **Привя́зываться 2** і **Придира́ться.**

Причáливать, причáлить = причáлювати, приставáти, причáлити, приста́ти (до берега).

Причáлъ = 1. причáл.

2. д. **Ватерна́съ** і **Отвѣ́сокъ.**

Причáстіе = 1. причáстя, дари́.

2. причáстник. Гр. См. Ст.

3. д. **Прикоснове́нность 2.**

Причáстникъ, ца = причáсник, ця. — Сьогодня у церкві було багато причасників.

Причáстный = причéтний, причéтен, причáстний. — Пр. д. під сл. **Прикоснове́нный 2.**

Причащáть, причастúть, ся = причащáти, причастúти, запричастúти, ся.

Причащéніе = 1. причащéння.

2. причáстя. — Церковне читання перед причастям — причáсник. — Не бути на вечерні після причастя — украсти причáстя.

Причéска = при́чіска. С. Пар.

Причéсть = д. **Причитáть.**

Причёсывать, причесáть, ся = причісувати, причесáти, ся.

Причéтникъ = причéтник, церко́вник, дя́к.

При́четъ = причéт (С. Жел.), духове́нство.

Причúна = 1. причúна (С. Жел. Л.), ра́ция (С. З.). — Немає моєї тут причини. Кн. — У мене своя причина, а у тебе своя. С. Л. — Не я тобі у тому причина, мати винна. н. п. Под. — **Быть, стать причúной** = спричúнити ся. — Степанко спричинив ся великому лиху. Кн.

2. д. **Приключéніе.**

Причúнный = причúновий. С. Жел.

Причинúть, причинúть = учиня́ти (С. Ш.), учини́ти (С. Л. Ш.), удіяти (С. Ш.), вдіти, заподіяти (С. Л.). — Він сам собі смерть заподіяв. — **П. убы́токъ, по́рчу** = шко́дити, нашко́дити (С. Л.), ушко́дити (С. Ш.).

Причисля́ть, причúслить, ся = прищи́тувати, прилїчувати, прилуча́ти, прищита́ти, прилїчи́ти, прилучи́ти.

Причита́ніе = приговорювання, жалібне — голосіння, завід (Фр.).

Причита́ть, причéсть, ся = 1. д. **Причисля́ть.**

2. голоси́ти (на пр. над померши́м).
3. дово́дити ся. — Він мінї доводить ся небожем.
4. припада́ти, нале́жати. — Йому́ припадає сто рублїв.

Причи́тывать, ся = д. **Причита́ть, ся.**

Причтъ = д. **Прѝчетъ.**

Причу́диться = приверзти́ ся, примрі́ти ся, зда́ти ся.

Причу́дливый = чудни́й, чудасїйний, химе́рний; примхли́вий, вига́дливий (С. Аф.). — Отакий то Перебендя старий та химерний: засьпіває веселої, а на журбу зверне. К. Ш. — Вигадлива будова.

Причу́дникъ, на = химе́рник, ця, хи́мородник, ця (С. З.); д. **Прихотни́къ, ца.**

Причу́дничать = химерува́ти (С. З.), хи́мородничати; д. **Прихотни́чать.**

Причу́ды = химе́ри, химе́рія, хи́мородь, хи́мороди, ви́чуди, при́мхи.

Пришéлецъ = захо́жий (С. Л.), захо́дець (С. Л.), за́йда, прихі́дько, при́ходень (С. З.), при́ходець, іронично або зневажливо — заволо́ка (С. Л.), приблу́да (С. Л.), приплéнтач, причва́лок, причва́льник, придри́панець. — Не тутешнїй він, зайда десь зза Десни. Кн. — А на чужій на сторонці зовуть мене заволокою. н. п. — Приблуда князь, була й княгиня. К. Ш. — Троянець — втїкач, приплентач, ланець. Кот.

Пришепéливать, пришепётывать = шепеля́вити (трохи).

Пришéствіе = прихі́д, прибуття́.

Пришиба́ть, пришиби́ть = 1. забива́ти, заби́ти. — Забив собі руку.
2. добива́ти, доби́ти. — Добив на смерть.

Пришива́ть, приши́ть = пришива́ти, приши́ти, надточи́ти, приточи́ти, торочки — приторочи́ти, латку — прилата́ти.

Пришивно́й = пришивни́й, приши́тий.

Пришлéцъ = д. **Пришéлецъ.**

При́шлый = захо́жий, нахожа́лий, прибу́тний.

Пришпи́ливать, пришпили́ть = пришпи́лювати, припинати (шпильками), пришпили́ти, припну́ти.

Пришпо́ривать, пришпо́рить = сти́скувати, сти́скати острога́ми, пришпандо́рити. — Ой як стисне та пан Нечай коня острогами. н. д.

Пришу́чивать = шуткува́ти (по троху).

Прищелка́ть = 1. полу́скати. — Полускали всї оріхи.
2. поби́ти. — Він усїх побив.

Прищёлкивать, прищелкну́ть = 1. ля́скати, ля́снути.
2. защіпа́ти, защіпну́ти (клямку або защіпку).

Прищéмливать, прищемúть = прищи́кувати, прищикну́ти, вщикну́ти, причави́ти. — Не стромляй пальця поміж двері, бо прищикнуть. н. пр. — Вщикнув дверима. Ман.

Прищéпъ = щéпа, щеп. — Яка щеп, така й яблуння. н. пр.

Прищу́ра = жмурко́.

Прищу́ривать, прищу́рить, ся = прищу́рювати, прижму́рювати, примру́жувати, прищу́рити, прижму́рити, примру́жити, прищу́лити, ся (С. Л.).

Пріёмка = прийма́ння, прийо́м, при́йми, одбіра́ння.

Пріёмъ = 1. д. **Пріёмка.**
2. вита́ння (гостей). — **За оди́нъ пріёмъ, одни́мъ пріёмомъ** = за одни́м ра́зом, одра́зу, ра́зом. — Одразу випив усе. — Випий за одним разом повну чарку. — Випив за три рази всеньку шклянку. Кр. — **Пріёмы** = прийо́мини.

Пріёмышевъ = приймакі́в, прийма́цький. — Хлїб приймацький — собацький. н. пр.

Пріёмышъ = годо́ванець, годо́ванка, вигодо́ванець, ка, при́йміт (С. З. Л.), прийма́к, чка (С. З. Л.), приймача́. — Прийняв до себе сироту Петра за годованця. Кот. — То не син його, а приймак. Кр. — Воно у нас хоч приймача, а щире, як рідна дитина. Кн. — Жив собі чоловік і жінка і була у їх дочка і приняли вони приймака. н. о. Гр. Чайч. — Приймаці, як собаці: у приймах був, та й хвоста збув. н. пр. —

Пріёмышемъ сдѣлаться = у прийми пітú, ста́ти.

Пріискивать, пріискáть = пришу́кувати, підшу́кувати, вишу́кувати, напи́тувати, пришука́ти, підшука́ти, напи́тати. — Я таки на своїй землї пришукав глину. — Напитайте мінї наймичку. Добре напи́тувати-му. Кр.

Пріискъ = копа́льня (С. Жел. Пар.), рудокопа́льня (С. Жел.), рудоко́пня (С. Жел. Пар.), рудоко́пи (Вол.).

Прійти́ = д. **Приходи́ть.**

Пріободря́ть, ся, пріободри́ть, ся = осьмі́лювати, обсьмі́лювати, ся, бадьори́ти, ся, підбадьо́рювати, осьмі́лити, ся, підбадьо́рити, ся.

Пріобрѣта́тель, ница = придба́тель, ка. С. Пар.

Пріобрѣта́ть, пріобрѣсть = добува́ти, на-

бува́ти, здобува́ти, дба́ти, добу́ти, набу́ти, здобу́ти, роздобу́ти, надба́ти, придба́ти, принадба́ти, придобу́ти, нажи́ти, зажи́ти, скори́стувати, багато — подобува́ти, понабува́ти, поздобува́ти, наздобу́ти, напридба́ти, понадба́ти, пороздобува́ти, працею — запрацюва́ти, тяжкою працею — загорюва́ти, розго́рити, умінням, щастям — зата́ла́нити, розта́ла́нити, нечесно — нага́рбати, мошенством — нашахрува́ти, на господарстві — пригосподарюва́ти, баришуючи — прибаришува́ти, сьпіванням — ви́сьпівати, полюванням — ви́полювати, частуванням — ви́частувати і т. д. — Або добути, або дома не бути. н. пр. — Пішов козак нерозумний слави добувати — остала ся сиротою старенькая мати. К. Ш. — Коли добудеш — принесеш, а коли згубиш — поживеш моє добро. К. Ш. — Надбав собі і слави і грошей. Кн. — Все хазяйство згине, що надбав я, як не буде догляду до його. н. о. Гр. Чайч. — Які права набуває чоловік, що пристає на грунт жінки? Ет. зб. — Чого насіяв, те й пожнеш, чого надбав, те й поживеш. Скл. — Були собі дїд та баба, та й старі вже стали і, працюючи невтомно, усього придбали. Гр. Чайч. — Що придбаєш, те і маєш. н. пр. — То сяк то так придбав сїрома грошенят. К. Ш. — Не треба мінї злота — я сам придбаю, а треба дївчину, що я кохаю. н. п. — Ой не знав козак, ой не знав Сопрон, як славоньки зажити, гей зібрав військо запорожське та й пішов орду бити. н. п. — Чужа хатина, старенька одежинка — от усе, що скористував ти своїм життям гірким. Ос. — Я собі сяк то так розталанив господарствечко. Ос. — Коли б мінї хоч пару воликів розгорити. Ос.

Пріобрѣтеніе = надба́ння, придба́ння, набу́ток, здобу́ток, добу́ток, роздобу́ток, прибу́ток. — Погинули без слїду наші злюки, пожер огонь неправе їх надбання. К. П. — Багацько в чортяки всякого надбання. н. к. — Дюран назвав саму основу і виконанне поеми генїяльним надбанням вселюдської лїтератури. Зап. — Наші придбання за десять років. Кн. — Драма Федько Остроржський єсть вповнї цїнним здобутком для нашої драми. Зап. — Вони так і горять помстою, аби знищити ввесь прибуток цивілїзації. Лев. В.

Пріобрѣтенный = добу́тий, набу́тий, прида́ний, нажи́тий; добувни́й. С. Л.

Пріобуча́ть = д. **Пріуча́ть.**

Пріобща́ть, пріобщи́ть, ся = 1. прилуча́ти, долуча́ти, докла́дати, прикла́дати, прилучи́ти (С. Л.), долучи́ти (С. Л.), приєдна́ти, докла́сти, доложи́ти (д. **Прилага́ть** і **Присоедина́ть**).

2. причаща́ти, причасти́ти, ся, запричасти́ти ся. — Говіла чотири днї, та й не запричастила ся. Кр.

Пріобще́ніе = 1. прилуче́ння.

2. причáстя.

Пріобыка́ть, пріобы́кнуть = д. **Привыка́ть.**

Пріодѣва́ть, пріодѣ́ть, ся = 1. прикрива́ти, укрива́ти, прикри́ти, укри́ти, ся.

2. приодяга́ти, приодя́ти, повдяга́ти, ся. — Приодяг ся так як пан. н. п.

3. чепури́ти ся, причепури́ти ся (С. Л.), прибра́ти, ся (С. Л.), про кількох — повбіра́ти ся.

Пріопоздáть = припізни́ти ся.

Пріора́ть = 1. приора́ти (до того, що наорано).

2. поора́ти (усе).

Пріоса́ниться = постатнїти.

Пріостана́вливать, пріостанови́ть, ся = припиня́ти, припини́ти, зостанови́ти, спини́ти, ся. С. Л. — Стали переїзжать дорогу. Я взив та й припиняю кобилу. н. к. Гр. Чайч.

Пріостано́вка = припи́нка і д. **Остано́вка.**

Пріостря́ть, пріостри́ть = пiдiо́стрювати, пiдгостри́ти, ся.

Пріотвори́ть = вiдхили́ти (на пр. двері).

Пріохо́чивать, пріохо́тить = приохо́чувати, пiд'охо́чувати, приохо́тити, пiд'охо́тити.

Пріубира́ть, пріубра́ть, ся = д. **Прибира́ть** 1 і 3.

Пріуготовля́ть, пріугото́вить = д. **Приготовля́ть.**

Пріуда́рить = вда́рити ду́же, ушкво́рити (С. Ш.). — **Дождь пріуда́рилъ** = дощ ушкво́рив, сипну́в, припусти́в. — **Пріуда́рилъ лошаде́й** = погна́в ко́ней. — **Пріуда́рилъ за не́ю** = прилицяв ся до неї.

Пріуда́риться = ки́нути ся. — Побачивши вовка, кинув ся чим дужч тїкати.

Пріукраша́ть, пріукра́сить, ся = прикраша́ти, прикра́сити, ся, квітками — приквітча́ти, заквітча́ти, ся.

Пріумножа́ть, пріумно́жить, ся = прибільшувати, намножа́ти, прибільшити, намно́жити, ся.

Пріумо́лкнуть = замо́вкнути, примо́вкнути, прини́шкнути.

Пріуны́лый = сумни́й, смутни́й, засму́чений.

Пріуны́ть = засумува́ти, зажури́ти ся. С. Л.

Пріуро́чивать, пріуро́чить = д. **Приспособля́ть.**

Пріутиха́ть, пріути́хнуть = д. **Притиха́ть.**

Пріуча́ть, пріучи́ть, ся = привча́ти, привича́ти, призвича́ювати, з'уча́ти, взвича́ювати, привчи́ти, привича́ти, призвича́їти, з'учи́ти, взвича́їти, приго́втати, поого́втати, принату́рити, ся, корову доїтись — придоїти, худобу до пасовища — припасти. — Не з'учайте його курить. Лев. — Взяли мене ще хлопцем малим, звичили до коней. Ос. — Ще батько приватурив його до чумацтва. Хар.

Пріїда́ть, пріїсть, ся = поїда́ти, зъїда́ти, поїсти, зъїсти, ся. — Коні поїли увесь оброк.

Пріїда́ться, пріїсться = приїда́тися, въїда́ти ся, приїсти ся, опри́крити ся. — Приїлась міні ота каша, що щодня вона.

Пріїздъ = прийзд.

Пріїзжа́ть, пріїхать = приїзди́ти, приїхати, наїхати, трюшки — притрю́хати.

Пріїзжій = наїзжий, приїзжий, заїзжий, приїздний.

Пріїсть, ся = д. **Пріїда́ть, ся.**

Пріюти́ть, ся = притули́ти, ся, да́ти притулок, знайти́ притулок, прихили́ти ся, примости́ти ся. — Сьвіт великий та нема де притулитись. н. пр. — Тяжко, важко в сьвітї жити сиротї без роду, нема куди прихилитись хоч з гори та в воду. К. Ш.

Прію́тъ = приста́нище, пристано́вище (С. Л.), при́йомище, притулок (С. З.), прихилок, прихи́лище (С. Л.), за́хисток. — Сюди збігали ся різні утїкачі, тут вони знаходили собі притулок і пожиток. Бар. О. — Притулку нам нема, хоч на дощі розташовуй ся. Кн. — Спорудили ми захисток про дїтей. Кн.

Пріязненный = при́язний, при́ятельський, ласка́вий.

Пріязнь = при́язнь, прихи́льність, лю́бість.

Пріятель, ница = при́ятель, ка, односу́м. — Односуми — що чорт їх розсуне. н пр.

Пріятельскій = при́ятельський.

Пріятно = лю́бо, при́язно, прие́мно, залюбки́ (С. Л.). — Се йому любо. С. Л. — Тодї так приязно молилось. К. Ш.

Пріятность = прие́мність, лю́бість, утїха (С. Ш.), про їжу — смакота́. — Якась любість вбачати усьміх тих очей, що тебе спалили. Зїньк.

Пріятный = прие́мний, при́язний, лю́бий, прийо́мний, утїшний. — Буває, що з бідною приязнїше шматок хлїба зъїсти, ніж з багатою. Ч. К. — Новицу скажу, може не дуже приймовну. Ч. К.

Пріятство = д. **Пріятность.**

Пріятствовать = сприя́ти, добра́ хотїти, жи́чити.

Про = 1. для, за-для́, про. — Беріг про сьвято, та в будень зъїв. н. пр. — Мати в запасї про чорний день. — Прошу суда — нема суддї про мене. К. І. (Д. **Для**).

2. про, о, об, за. — Про вовка помовка, а вовк у хату. н. пр. — Багато балакають про його всякого дива. — Не чув нїчого об сім дїлї. (Д. **О, обо́, объ 2.**) — **Про себя́** = до се́бе, собі́. — **Сказа́лъ что́-то про себя́** = сказа́в щось до се́бе або сам собі. — **Про себя́ что́-то ду́маетъ** = сам собі щось ду́має.

Проа́хать = 1. прое́хати.

2. проґа́вити (охаючи).

Про́ба = 1. про́ба, спро́ба, пробу́нок, спробу́нок, спит, спи́ток (Д. **Испыта́ніе** і **О́пытъ**). — Проба пера і чорнила, що в йому за сила. н пр. — Спиток не вбиток. н. пр.

2. про́ба, зразо́к. — Взяв трохи на пробу. — Взяв пробу пшеницї. — Взяв на зразок.

3. про́ба. — Золото 96 проби.

Пробавля́ться, проба́виться = пробува́ти ся, перебува́ти ся, перебива́ти ся, перемага́ти ся і т. д. д. **Перебива́ться 2.**

Пробаклу́шничать = пробайдикува́ти (який час).

Пробалагу́рить = пробазїкати (який час).

Пробалова́ться = проба́лувати ся, пропустува́ти, прожирува́ти.

Проба́лтывать, проболта́ть, ся = 1. пробо́втувати, пробо́втати, проколоти́ти. — Проколоти гарненько смегану.

2. промимрити, пробелькота́ти, прохама́ркати, прохарама́ркати, пробубоніти, пробу́лькнути (промовити щось невиразно), проверещати, пропащикува́ти (швидко), пробараба́нити, протарахкотїти (швидко і голосно). — Щось промимрив, що й не розбереш гаразд.

3. розголоша́ти, виявля́ти, вика́зувати, розголоси́ти, ви́явити, ви́казати, проговори́ти ся, бо́втну́ти, пробо́вкнути (С. З.), ви́язичити, ви́блягузкати. — Щоб до віку не пробо́вкнуть слова про дива ті, що видали тута. Ст. Г.

4. базїкати, бала́кати, пробазїкати, пробала́кати, пробаляндра́сити, процвенькати. — Пробалакали цїлу нїч то про те, то про се.

5. прове́штати ся, прошва́(е́)ндяти, проблука́ти, протеліпа́ти ся, посновиґа́ти, попотиня́ти ся. — Цілий день провештав ся по улицях.

Пробараба́нить = пробараба́нити, протороxті́ти.

Пробездѣ́льничать = пробайдикува́ти.

Пробезпоко́иться = протурбува́ти ся.

Пробесѣ́довать = пробала́кати, порозмовля́ти.

Пробива́ть, проби́ть, ся = пробива́ти, проби́ти, ся. — **Проби́ть заклáдъ** = програ́ти заклáд. — **Проби́ло два часá** = ви́било дру́гу годи́ну. — **Пробива́ется** (про рослину) = витика́єть ся, зіхо́де. — **Ко́е какъ пробива́ется** = сяк так перебива́єть ся.

Пробира́ть, пробра́ть, ся = 1. вибіра́ти, ви́брати.

2. поло́ти, пропо́лювати, випо́лювати, прополо́ти, ви́полоти.

3. продїля́ти, робити про́дїл, продїли́ти. — Продїлив волосся по московськи — по середині.

4. вимовля́ти (кому), карта́ти, цирклюва́ти (кого). — А хазяїн його лає, ще й хазяйка вимовляє. н. п.

5. пробіра́ти ся, пролáзити, просо́вувати ся, пропиха́ти ся, протиска́ти ся, пробра́ти ся, пролїзти, просу́нути ся, пропха́ти ся, протиснути ся, крадькома́ — прокрада́ти ся, закрада́ти ся, прокра́сти ся, закра́сти ся. — Натовп такий, що на силу пропхав ся. — Демко пролїз крізь народ. Кв. — Дивлюсь, вона прокрадаєть ся поміж народом. Кр. — Злодії закрали ся в комору.

Проби́ть, ся = д. **Пробива́ть, ся.**

Про́бка = про́бка (С. Жел.), ко́рок (С. Жел.), з дерева — чіп, чопо́к, з чого иншого — за́тичка, за́ткало, за́ткальце. — Чоботи на корках. — Отакечки без затички! н. пр. — В пляшках гучно хлопали заткала. Кн.

Про́бковый = ко́рковий. С. З.

Проблажéнствовать = пророюва́ти.

Проблажи́ть = подурíти, попустува́ти. — Ну, подуріли трохи тай годі.

Пробле́ма = д. **Задáча 1.**

Проблематúческій = здогада́льний; загадко́вий.

Пробле́скивать, проблеснýть = пробли́скувати, проли́скувати, ся, пробли́снути.

Про́блескъ = про́блиск, просьві́ток. — Помітив я якийсь просьвіток радощів. Кн. — Просьвітки здорової думки. Кн.

Проблея́ть = пробе́кати, проме́кати і т. д. д. **Блея́ть.**

Проблистáть = проблища́ти.

Проблудúть, проблуждáть = проблука́ти, проблуди́ти, проплу́тати ся.

Про́бный = про́бний, спро́бний (що має пробу або належиту добротність, що вживається для проби або повернутий на пробу), зразко́вий (зроблений на зразок, на пробу). — Програма — се його камінь спробний. Кн.

Про́бованіе = про́бування, спробу́нок, коштува́ння, скошту́нок. — Не йде мінї о наїдок, а тільки о скоштунок. н. пр.

Про́бовать, попро́бовать = про́бувати (С. Л.), спи́тувати, попро́бувати, спро́бувати, на смак — коштува́ти (С. З. Л.), смаку́вати, скоштува́ти, покоштува́ти. — Та спитував я вішати за шию, коли ж дихати не можна. Гр. Чайч. — Скажи, щоб поварька зварила, та тільки не коштувала. н. к. — Кортить з тобою випити горілки. Я єї сьогодня не коштував. Федь. — З роду того чаю не коштувала. Кн. — Вік звікував, а різок не коштував. Кн. (Д. ще під сл. **Испро́бовать** і **Попро́бовать**). — **Про́бовать си́лу** = си́лу пита́ти, моцюва́ти ся. — Поїдем ми у чисте поле стріляти, свою силу питати. н. к.

Прободáть, прóбости = проко́лювати, простро́млювати, проколо́ти, простроми́ти, проштрикну́ти.

Прободённый = проко́лотий, простро́млений.

Прóбой, прóбойчикъ = прóбій, прóбоєць (С. Жел.), ско́бель.

Прóбоина = прóбите місце, дірка (пробита).

Прóбойникъ = прóбива́ч. С. Жел.

Прóбойчикъ = д. **Прóбой.**

Проболтáть, ся = д. **Пробáлтывать, ся.**

Проболéть = проболíти, прослабува́ти, ви́боліти, переболíти, переслабува́ти, похворíти, ви́хиріти.

Пробормотáть = 1. промúмрити, промúрхати, прохамáркати, ви́буркнути, пробубонíти, пробу́лькнути (д. **Пробáлтывать 2**).

2. пробуркотáти, протуркотáти.

Прóборъ = прóдїл. С. Л. — Зробив продїл по московськи — по середині.

Прóбости = д. **Прободáть.**

Прóбочникъ = прóбошник (Лїв.), ви́крутець, трибушóн (Прав. С. Ш.).

Пробра́жничать = прогуля́ти, пробенкетува́ти, прогультяюва́ти, проня́чити,

проши́ти. — Прогуляли цїлу нїч. — Пропив усї грошї.

Пробра́сывать, пробросáть, пробро́сить = прокида́ти, прокида́ти, проки́нути.

Пробра́ть = д. **Пробира́ть.**

Пробре́дить = промари́ти. — **Онъ цѣлую ночь пробре́дилъ** = цїлу нїч верзло́сь йому́, цїлу нїч усе́ плїв щось.

Пробренча́ть = 1. пробрязча́ти, пробрязкотїти, продренча́ти.

2. пробринькати.

Пробрести́, пробре́сть = 1. проплести́ ся, проплента́ти ся, проволокти́ ся, прочвала́ти, проди́бати.

2. перебрести́, перейти́ або переїхати у брід.

Пробрива́ть, пробри́ть, ся = проголи́ти, ся.

Пробродúть = 1. проблука́ти, прове́штати ся, проволочи́ти ся, прошва́ндяти і т. д. д. **Броди́ть 1.** — Цїлий день провештав ся по улицях.

2. проки́снути, прошумува́ти і т. д. д. **Броди́ть 3.** — Пиво прошумувало цїлий день.

3. проловúти (волоком). — Рибалки цїлий день проловили волоком.

Пробросáть, пробро́сить = д. **Пробра́сывать.**

Пробрюзжáть = пробурмота́ти, промурмота́ти, пробурча́ти, промурча́ти. — Щось промурчав собі під нiс. — Старий пробурчав цїлий вечір.

Пробуждáть, пробуди́ть, ся = 1. буди́ти, розбуди́ти, ся.

2. прокида́ти ся (С. Л.), проки́нути ся (С. З. Л.), прочну́ти ся (С. З. Л.), проча́мати ся (С. Л.), пробу́ркати ся (С. З. Л.). — У ночі було прокинеть ся і молить ся. Гр. Чайч. — Прокинуло ся у горницях Нимфодори життя. Лев. В. — Прокинув ся чумак вранцї тай полапав у гаманцї. н. п. — І дебрь пустиня не полита, сцїлющою водою влита, прокинеть ся. К. Ш.

Пробужде́нiе = про́кид, проча́нок. С. З. Л. — Такий став ся нам прочинок! Спали — як люди, а прокинулись — як мишва. Кн.

Пробура́вливать, пробура́вить = просвéрдлювати, провiрчувати, просве́рдлити, провертiти, проверну́ти, пробуртiти (С. З.). — Просвердлив дошку. — Ось де куля пробуртiла. Макар. С. З.

Пробурли́ть = пробушувати, пробурха́ти.

Пробушева́ть, пробуя́нить = пробушова́ти, пробуя́ти, провойдува́ти, проґвалтува́ти.

Пробы́ть = пробу́ти (С. Л.), ви́бути (С. Л.), перебу́ти, рік — ви́рокувати (С. Л.), тиждень — перетижнюва́ти, зїму — прозїмува́ти, перезїмува́ти, дома — продому́вати, дарма без ужитку — продармувати, дївчиною — продївува́ти, дїдом — продїдува́ти, дяком — продя́чити, маляром — промалярува́ти, отаманом — проотаманува́ти, крамарем — прокрамарюва́ти, шинкарем — прошинкарюва́ти. — Вiн довго пробув у нас. — Мiнї треба вибути тут ще з тиждень. С. Л. — Перебув одну зїму — далї не видержка. Кр.

Пробѣга́ть, пробѣжа́ть, ся = 1. пробiга́ти, перебiга́ти, пробiгти, ся, перебiгти, швидко — прочухра́ти, шасну́ти, з топанням — пролопотiти, мимо — промайну́ти. — Пробiг через поле. — Перебiг мiсток. — А вiн так і промайнув коло мене.

2. продивля́ти ся, продиви́ти ся (на швидку́). — Не прочитав, а тiльки продивив ся.

Пробѣгать, ся = пробiгати, ся, прогаса́ти, проганя́ти. — Прогасав цїлий день і нїчого не зробив.

Пробѣдствовать = пробiдува́ти, пробiдкати ся, прогорюва́ти.

Пробѣжа́ть = д. **Пробѣга́ть.**

Пробѣливать, пробѣли́ть, ся = 1. вибiлювати, бiлити, ви́бiлити, побiли́ти, ся. — Вибiлила стiни.

2. пробiлювати, пробiли́ти. — Цїлий день пробiлила, та таки побiлила всї хати.

Пробѣлка = бiлiння.

Пробѣлъ = про́пуск (в книжцї або в рукопису), прога́лина. — В життєпису Шевченка сьвiтять ся великi прогалини. Кн. — Ще прогалини не заповненi життєписними матерiялами. Кн.

Пробѣси́ть = продрату́вати. — Продратував мене цїлий вечір.

Пробѣси́ться = прокази́ти ся, промордува́ти, продурiти, пролютува́ти, пробiснува́ти ся (д. **Бѣси́ться**).

Прова́живать = 1. води́ти, прово́дити.

2. прово́зити.

Прова́ндаться = прововту́зити, прова́ласа́ти ся (Лев.), прокопа́ти ся і т. д. д. **Провози́ться.**

Прова́ливать, прова́лить, ся = прова́лювати, провалити, ся, ува́лити, зава́лити, ся, зразу — шурхну́ти (С. Л.). — На дїрявiм мосту провалила ся. н. п. — Мiст завалив ся. — Завалив ся серед ставу на тонкiм льоду. Руд. — **Прова́ливай!** = іди́ здоро́в! геть! — **Провали́сь** = іди́ к

бі́су, геть к бі́су! згинь! — **Куда́ онъ провали́лся?** = де він подів ся?

Прова́лина = прова́лля, я́ма.

Прова́лъ = 1. прова́лля, я́ма, пріра. 2. дірка (в опуху).

Провальсирова́ть = протанцюва́ти ва́льса.

Проваля́ть, ся = прокача́ти, ся.

Прова́ривать, провари́ть, ся = 1. прова́рювати, ува́рювати, провари́ти, ува́рити, ся. 2. (у шевців) — натира́ти, нате́рти смоло́ю (драту).

Прова́щивать, провощи́ть = вощи́ти, наво́щувати, навощи́ти.

Проведе́ніе = про́від.

Провезти́, прове́зть = д. **Провози́ть.**

Провентили́ровать = провітрити.

Провёртывать, провертѣ́ть, провернуть, ся = прові́рчувати, провертіти, свердлом — просве́рдлювати, просвердли́ти, ся.

Провертѣ́ться = 1. д. **Провёртываться.** 2. прокрути́ти ся, провертіти ся. — Прокрутив ся на одній нозї.

Прове́рчивать = д. **Провёртывать.**

Провеселиться = провеселити ся, прогуля́ти.

Провести́ = д. **Проводи́ть.**

Прови́децъ = прозо́рець. — Прозорець він, знав до чого йде і остерегав нас не квапити ся на ту землю. Кн.

Провидѣ́ніе = провидіння (С. Жел.), про́мисл (С. Жел.), про́від (Фр.); пере́дсуд (д. **Предопредѣле́ніе**).

Прови́дѣть = прозира́ти, прови́діти (С. Жел.), забача́ти, предбача́ти.

Провизжа́ть = провища́ти, проскавуча́ти і т. д. д. **Визжа́ть.**

Прови́зія = прови́зия, харчі́ (С. Л.), о́корм, жи́вність (С. Л.).

Провини́ться = д. **Провини́ться.**

Прови́нность = прови́на, прови́нність.

Прови́нція = прови́нция, країна, окру́га, на Запорожжі — пала́нка.

Провинціа́льный = провинциа́льний, кра́євий.

Провини́ться, провини́ться = провинува́чувати, проступа́ти ся, провини́ти, ся, провинувати́ти, ся, проступи́ти, ся, прошпе́тити ся (Ос.), пробро́їти ся. — Простіть їй: раз провинила — другий не буде. Кр. — Прости, пан-отче! проступилась; я далебі дурна була. Кот. — Проступили ся ми перед Богом. — Матері вклонилась: прости мене, моя неле, що я проступилась. Мова. — Чим ми Богу проступили ся, що на нас таке лихо? Хар. — Дурно не лаяли-б — певно прошпетилась. Ос.

Провира́ться, прорва́ться = пробрі́хувати ся, пробреха́ти ся; д. ще **Проба́лтываться 3.** — Проте вже не скажу вам, братця, щоб иноді не пробрехать ся. Б. Г. — Хто бреше, той ся пробреше. н. пр.

Провисѣ́ть = провисіти.

Провіа́нтъ = провьянт, харчі́.

Провладѣ́ть = провлада́ти, проволодіти.

Провла́ствовать = пропанува́ти, прогосподарюва́ти.

Провлека́ть, провле́чь = проволіка́ти, пересмикати, проволокти́, протягти́.

Проводи́ть, провести́, прове́сть = 1. прово́дити, провести́. — **П. въ доро́гу** = виряжа́ти, ви́рядити. — Виряжала мати дочку в чужу сторонечку. н. п. — **П. вре́мя** = продля́ти, прога́яти. — **П. день** = переднюва́ти (С. Л.). — **П. лѣ́то** = лі́тува́ти, проліту́вати, ви́літу́вати. — **П. недѣ́лю** = перетижнюва́ти (С. Л.). — **П. жизнь** = звіку́вати. — **Проводи́ть ста́рость** = старува́ти. — **П. вре́мя на стра́жѣ** = прокалаву́рити, провартува́ти. — **П. вре́мя пра́здно** = прогуля́ти, згуля́ти, змарнувати, провакува́ти. — **П. бо́розду чере́зъ доро́гу, по́ле** = перера́лити. — **П. ме́жу вокру́гъ** = обме́жити. 2. дури́ти, зво́дити, одури́ти, звести́, окуля́ри втерти, у ду́рні пошити, в шо́ри убра́ти і т. д. д. **Обма́нывать.**

Проводни́къ, ца = провідни́к, ця, проводни́чий (С. З.), повода́рь, поводи́рь (С. З. Л.), поводач, поводатар(ь), поводатор (С. З.), проводи́рь. — Було як прийде слїпий старець з маленьким поводачем. н. о. Яст. — Доля послала йому проводирем до сьвіту. Кн. (Д. ще під сл. **Водильщикъ**).

Проводни́чій = провідни́цький, поводи́рський, поводатарський.

Проводно́й, прово́дный = 1. прове́дений. 2. провідний.

Прово́дъ = про́від.

Провожа́ніе = про́води.

Провожатой = д. **Проводни́къ.**

Провожа́ть, проводи́ть = 1. прово́дити, провести́. — Проведи мене від собак. 2. провожа́ти, виряжа́ти, ви́рядити, ласкаво — випрова́жувати, ви́проводити. — Мати сина в дорiженьку слїзно прово-

жала. п. п. — Виряжала мати дочку в чужу стороночку. п. п.

Провозвѣсти́тель, провозвѣ́стникъ, ца = 1. вiщу́н, проро́к, вiсту́н (д. **Предвѣ́стникъ** і **Предсказа́тель**).
2. оповíстник, ця, вiсту́н.

Провозвѣща́ть, провозвѣсти́ть = 1. д. **Предвѣща́ть** і **Предрека́ть**.
2. оповiща́ти, оголоша́ти, ознаймо́вувати, оповiсти́ти і т. д. д. **Объявля́ть**.

Провозвѣще́нiе = 1. д. **Предсказа́нiе**. 2. д. **Объявле́нiе**.

Провозглаша́ть, провозласи́ть = оголоша́ти, оголо́шувати, виголо́шувати, промовля́ти, оклика́вати, оголоси́ти, вигoлосити, промо́вити, окликну́ти. — Ви оголосили сьвяту iстину. Кн. — Гайдамаки окликнули Залiзняка своїм отаманом. Бар. О.

Провозглаше́нiе = ололо́шення.

Провози́ть, провезти́, прове́зть, ся = прово́зити, провезти́, перево́зити, перевезти́, ся. — Перевiз через кордон.

Провози́ть = провози́ти. — Цiлий день провозив дрова.

Провози́ться = прововту́зити ся, прокопа́ти ся, проволово́дити ся, довго над чим — продовга́нити ся, промару́дити, ся, продлу́бати ся, промо́няти ся, по хазяйству — пропо́рати ся, над ким — пропа́нькати ся. — Проповтузив ся цiлий день і нiчого не зробив.

Прово́зный = провiзний.

Прово́зъ = провiз, перевiз.

Провола́кивать, проволо́чь, проволочи́ть, ся = проволiка́ти, протяга́ти, проволокти́, протягти́, ся. — **И. вре́мя** = одволiка́ти (Л. С.), проволокти́, продля́ти.

Проволнова́ться = прохвилюва́ти.

Про́волока = дрiт, дро́т (С. З. Л.), тонкий або малий шматочок — дро́тик (С. Л.), до люльки — про́тичка. — Накупив дротiв, робив крючкiв, оті, що рибу ловлять. п. к. М. — Як вiрьовка порвалась, вона взяла тай умотала мiдними дротами. н. к. М.

Про́волочка = дро́тик. С. Л.

Проволо́чка = вiдволо́ка, га́йка, га́янка, тяганина (С. Ш.), судова — волокита (С. З.).

Про́волочный = дротяний. С. Л. — **И. вещь** = дротя́нка. — Пiшов до коваля, щоб той зробив йому дротяну нагайку. н. к. — Вiзьми, сину, дротяну нагайку, та бий жiнку з вечера до ранку. н. п.

Проволо́чь = д. **Провола́кивать**.

Провоня́ть, ся = завоня́ти, засмердiти, ся, про яйця — притхну́ти, протухнути.

Прово́рить, спрово́рить = добува́ти, добу́ти (моторно).

Проворкова́ть = провуркота́ти, провуркотiти і т. д. д. **Воркова́ть**.

Прово́рность = мото́рнiсть, жва́вість, в роботi — спiх. — В мене більший спiх у руках, нiж у мого хазяїна. Кр.

Прово́рный, но = мото́рний, но (С. З.), мети́й (С. Л.), хутки́й, ко, бадьо́рний, хватки́й, ко, хапки́й (С. Л.), швидки́й, ко (С. Л.), скорохва́цький, ко, моторне́нько, хуте́нько і т. д.

Прово́рнѣе = мерщiй (С. Л.), метчiй, швидче, швидчiй (С. Л.), хутчiй.

Проворова́ться = прокра́сти ся.

Проворо́нить = проґа́вити, ви́трiшка зъїсти.

Прово́рство = д. **Прово́рность**.

Проворча́ть = пробурча́ти, промурча́ти, пробубонiти, пробуркотiти, про звiрів — прогарча́ти.

Провоти́ровать = проголосува́ти.

Провощи́ть = д. **Прова́щивать**.

Прова́риться = д. **Провира́ться**.

Провы́ть = провити, поголоси́ти, проквилити.

Провѣва́ть, провѣ́ять = 1. повiва́ти, подиха́ти, провiва́ти, повiяти, подихну́ти, провiяти. — Вiтер повiває, казаночок закипає. В. Щ.
2. провiювати, провiяти, на млинку — перемлинкува́ти.

Провѣ́дывать, провѣ́дать = 1. розвiдувати, дознава́ти ся, позна́вати, назна́вати, перезна́вати, допитувати ся, розвiдати, дозна́ти ся (С. Л.), позна́ти, перезна́ти, назна́ти, допита́ти ся, прочу́ти (С. Л.), перечу́ти. — Перезнаю я через люди, що він і досi ще живий. Кр. — Перечула через люди, що мiй милий завтра буде. п. п.
2. вiдвiдувати, провiдувати, перевiдувати і т. д. д. **Навѣща́ть**. — Чи обiдала чи не обiдала, аби рiд одвiдала. п. п.

Провѣ́ривать, провѣря́ть, провѣ́рить, ся = повiря́ти, вивiря́ти, перевiря́ти, повiрити і т. д. д. **Повѣря́ть 2**, мiру — вимiря́ти, вимiрювати, ви́мiряти. — Бачить, що вона тiльки каже, а роботи з неї нема, та й надумав вивiрити її. Гр. Чайч. — Треба було якось потайно перевiрити донос Петрова. Кн. — Щоб перевiрити свою думку, я здiймаю бесiду. Кн.

Провѣ́рка = по́вiрка.

Провѣсить = д. **Провѣшивать.**

Провѣсный = въя́лений (про рибу).

Провѣсъ = д. **Недовѣсъ.**

Провѣтривать, провѣтрить, ся = провіт|рювати, провітрити, ся, про грязюку — протряха́ти, протря́хнути.

Провѣшивать, провѣсить, ся = 1. въяли́ти, вивъя́лювати, ви́въялити, провъяли́ти, ся, суши́ти (рибу на сонці).

2. обва́жувати, обва́жити, ся; недова́жувати, недова́жити. — На пів хунта мене обважив.

Провѣща́ть = провіща́ти, виголо́шувати, промовля́ти (голосно).

Провѣять = д. **Провѣва́ть.**

Провя́ливать, провя́лить, ся = д. **Провѣшивать, ся 1.**

Прогалдѣ́ть = прогомоніти, прогаласува́ти.

Прогада́ть = проворожи́ти. — Циганка проворожила довго. — Дівчина проворожила багато грошей.

Прога́лина = 1. д. **Полынья́ 1.**

2. про́ліс, проліс|ок (С. Л.), прогальо́вина (С. Л.), прога́лина.

Прогара́ть = д. **Прогора́ть.**

Прога́рина, прога́ръ = прогорі́ле, пропа́лене, ви́палене (місце).

Прогарцова́ть = прогерцюва́ти, пробасува́ти.

Прогва́зживать, прогвозди́ть = пробива́ти, проби́ти гвіздка́ми.

Проглазѣ́ть = половити ґа́ви.

Прогла́тывать, проглоти́ть = ковта́ти, глита́ти, ковтну́ти, проковтну́ти, глитну́ти, прогли́нути, погли́нути (С. Л.). — Хочу проковтнути — слини не достає, засхло. О. Мир. — Будеш солодким, то тебе проглинуть, а гірким, то виплюнуть. н. пр. — Згинули, мов їх земля поглинула. М. В.

Проглода́ть = прогри́зти.

Проглоти́ть = д. **Прогла́тывать.**

Прогля́дывать = 1. (**прогля́нуть**) — прогляда́ти, виглядáти, проявля́ти ся, прогля́нути, ви́глянути, проявити ся. — А бліди́й місяць на ту пору з за хмари де-де виглядав. К. Ш. — От і братія сипнули у сенат писати... а між ними і землячки́ де-де виглядають. К. Ш.

2. (**проглядѣ́ть**) — а) глядіти, диви́ти ся, задивля́ти ся, видивля́ти ся, заглядáти ся, проглядіти, продиви́ти ся, задиви́ти ся. — Продивив ся цілу ніч на море. — По цілим годинам задивляв ся я на море. — б) недоглядáти, недоглядіти, недогле́діти, недодиви́ти ся, проґа́вити. — Не додивив ся як слі́д, от він і втік. — в) передивля́ти ся, переглядáти, передиви́ти ся, переглядіти. — Передивив ся увесь рукопис.

Прогна́ть = д. **Прогоня́ть.**

Прогнива́ть, прогни́ть = прогнива́ти, прогни́ти, прочерви́віти.

Прогнуси́ть = прогугня́вити.

Прогнѣвля́ть, прогнѣви́ть, прогнѣвать, ся = гнівити, прогнівити, ся, розгнівити, ся, прогнівати ся, розгнівати ся, розлютува́ти, ся. — Розсердив ся, розгнівав ся мій милий на мене. н. п.

Прогова́ривать, проговори́ть, ся = 1. промовля́ти, вимовля́ти, прока́зувати, промо́вити, ви́мовити, проказа́ти, невиразно — проми́мрити, промугика́ти, вільно, невиразно — прослебезува́ти, нескладно — проварня́кати, гугняво — прогугня́вити, прогугніти, вірші — провіршува́ти, по жидівськи — прогерготáти, проджерготáти і т. д. д. **Говори́ть.** — Промов, промов, сердечко, як ми любились двоєчко. н. п. — Ой вийди, серце дівчино, та промов до мене слово. н. п. — Більше я до його не промовив сього вечора ні́чого. Федь. — Як би з ким сісти, хліба зъісти, промовить слово — то воно б, хоч і як небудь, на сім сьвіті, а все б таки якось жилось. К. Ш. — Виряжала в сьвіт мати рідная і промовила мині бідная. Руд. — Він був так збентежений, що не проказав ні слова.

2. балáкати, розмовля́ти, пробалáкати. — Пробалакали цілий вечір.

3. д. **Проба́лтываться 3.**

Проговѣ́ть = проговіти.

Проголода́ть, ся = проголодáти, ся, ви́голодати ся (С. Л.), поголодніти, зголоднíти (С. Л.), ви́мерхати ся. — Сестра і дала йому паляничку — може де проголодаєть ся та зъість. н. к. М. — Не говори багато, бо зголоднієш. н. пр. — А тепер ходім вечеряти, бо я вже зголоднів. Федь. — Ученики ж його зголоднíли і почали рвати колосся та їсти. К. Св. П. — Лис зголоднів так, що вже їсти хоче. Гр. Чайч. — Поголоднíли ми, пішли де-що перекусити. Фр. — Вимерхав ся, як собака. Хар. Граб.

Прогóнщикъ = гóнщик, згóнщик. (С. Аф.).

Прогóнъ = прогін. — Ой що біжить без прогону? Вода біжить без прогону. н. п.

Прогóны = гро́ші за пошто́ві кóні.

Прогоня́ть, прогна́ть, ся = проганяти, ся, прогна́ти, ся, проту́рити, ви́кишкати. — Туман поле покриває, мати сина проганяє: іди, сину, геть від мене. н. п. — У-

брали ся злидні на три дні, та чорт їх викишкає. н. пр.

Прогора́ть, прогоре́ть = прогоря́ти, прогорі́ти. — Сьвічка прогоріла цїлу ніч.

2. пропа́лювати ся, пропали́ти ся, прогорі́ти, ви́горіти (на скрізь).

Прогорева́ть = прогорю́вати, просумува́ти і т. д. д. **Горева́ть.**

Прого́рьклый = гі́ркли́й, їлки́й. С. Л.

Прого́рькнуть = погі́ркнути, перегі́ркнути.

Прогоре́ть = 1. д. **Прогора́ть.**

2. обшахра́ти ся, промота́ти ся.

Прогости́ть = прогостюва́ти.

Прогреба́ть, прогрести́, прогре́сть = прогріба́ти, розгріба́ти, прогорта́ти, прогребти́, прогрома́дити, прогорну́ти (д. **Грести́**).

Прогре́зить, ся = прома́рити, ся, проверзти́, ся і т. д. д. **Гре́зить, ся.** — Проверзло ся щось неподобне.

Прогреме́ть = прогреміти (С. Л.), прогрімотіти, прогуркотіти, простугонїти (С. Л.).

Прогресси́вный = поступо́вий. — Подавали руку лїберальним і поступовим змаганням передових людей на Украіні. Пр. — Штундарь — людина поступова і силкуєть ся перебудувати життя. Зїнък.

Прогресси́стъ = передови́к, поступове́ць. — Працюючи у себе дома, галицько-руські поступовцї знакомили з нашими справами і заграницю. Пр.

Прогре́ссъ = по́ступ. — Усобицї в значній мірі утрудняли поступ громадський. Зап. Груш. — Виробити відповідний сьвітовому поступові сьвітогляд. Зїнък.

Прогрести́, прогре́сть = д. **Прогреба́ть.**

Прогрохота́ть = прогуркотіти, прогрюкота́ти; перегуркотіти, перегрюкотіти.

Прогрусти́ть = прожури́ти ся, просумува́ти.

Прогуде́ть = прогудіти, прогусти́, прогуча́ти, про вогонь і грім — прогоготіти, протурготіти і т. д. д. **Гуде́ть.**

Прогу́ливать, прогуля́ть, ся = прогу́лювати, прогуля́ти, ся. — Багато часу прогуляв — пора і за дїло. — Вийшов прогуляти ся трохи. — Він пропъе, прогуляє. в. п. — Прогуляв усї гроші.

Прогу́лка = гуля́ння (С. Аф.), гу́ля́нка (С. Аф. Л.), прогуля́ння, прогу́ля́нка, по́бридки. — Він сам повів сусїдок на прогулянку. Ст. Ан. — Оце не має Оленки — пішла мабуть на по́бридки. Хар.

Прогу́лъ = прогу́л. С. Жел.

Прогуто́рить = пробала́кати, пробазїкати.

Продава́ть, прода́ть, ся = продава́ти, прода́ти, ся, усе — спрода́ти, ся, назад тому, у кого куплено — відпрода́ти, всю горілку в шинку — ви́шинкувати. — Продав чумак в Кременчуку тарань і чехоню. Дум. — Та не продамсь я нїкому, в найми не найму ся. К. Ш. — Спродав ся зовсїм і поїхав до дому.

Продаве́цъ, продави́ца = продаве́ць (С. Жел.), продачу́ха.

Прода́вливать, прода́вить = прода́влювати, продави́ти, продуши́ти.

Прода́жа = продава́ння, про́даж (С. З. Л.), прода́ння. — Купля руку пече, а продаж гріє. — **Въ прода́жу, для прода́жи** = на про́даж. — Везе рибу таловірку на продаж до дому. К. Ш.

Прода́лбливать, продолби́ть = продо́вбувати, продовба́ти, продлу́бати.

Продвига́ть, продви́гивать, продви́нуть, ся = просо́вувати, просу́нути, ся. — На силу просунув ся в узкі двері.

Продви́гать, ся = посо́вати, просо́вати, ся. — Просовались довго, поки всї помістились.

Продеклами́ровать (вірші) = провіршува́ти, продеклямува́ти (Гал.).

Продёргать = просми́кати, просїпати, проша́рпати і т. д. д. **Дёргать.**

Продёргивать = 1. (**продёрнуть**) — просмика́ти, просмикну́ти. — Просмикни очкур.

2. (**продёргать**) — пропо́лювати, прополо́ти, прорва́ти. — Треба прополоти моркву.

Продёрживать, продержа́ть = продёржувати, продержа́ти, протри́мати, ви́тримати.

Продёрзостный = наха́бний, нахра́нний.

Продёрзость = наха́бність, нахра́па.

Продёрнуть = д. **Продёргивать.**

Продешеви́ть = продешеви́ти, пробаришува́ти, передешеви́ти.

Продиктова́ть = проказа́ти. — Куліш проказав, що згадувала його памъять. Номис. — Пісні були сьпівані або проказані селянами. Граб.

Продира́вить, ся = продїркува́ти, зроби́ти, ся дірявим, подра́ти ся на дірки.

Продира́вѣть = подїрчави́ти, зроби́ти ся дірявим. — Не поїдете ви моїм човном: геть подїрчавів. Кр.

Продира́ть, продра́ть, ся = 1. продира́ти, продра́ти, ся, де́рти, проде́рти, ся.

С. Л. — Продрались чоботи. — **П. глаза́** = протира́ти о́чі. — Рання пташка пісні сьпіває, а пізня очі протирає. н. пр.

2. продира́ти ся (С. Л.), проти́скувати ся, продра́ти ся, проти́снути ся, продря́пати ся.

Продли́ть, ся = 1. продо́вжити, удо́вжити (С. Ш.), протягти́, ся. — Доброму чоловіку продовж Бог віку. н. пр.

2. проба́вити, ся, задля́ти ся, продля́ти ся, прога́яти, пробари́ти ся.

Продневáть = проднюва́ти, переднюва́ти.

Продово́льственный = кормови́й, харчови́й.

Продово́льствіе = харчува́ння; харч (С. Ш.), харчі́, запа́с (С. Жел. Л.), припа́с (С. Жел.), жи́вність (С. Л.), провья́нт.

Продово́льствовать, ся = харчува́ти, ся, живи́ти, ся (С. Л.), постача́ти харчі́ і оде́жу.

Продолби́ть = д. **Прода́лбливать.**

Продолгова́тый, то = довга́стий. С. Л.

Продолжа́тель, ница = продовжа́тель, ка. С. Жел.

Продолжа́ть, продолжи́ть, ся = 1. продовжа́ти, протяга́ти, простяга́ти, ся, трива́ти (С. Ш.), точи́ти ся (С. Ш.), продовжи́ти, ся (С. Жел.), удовжи́ти, ся (С. Ш.), протягти́, простягти́, ся. — Доброму чоловіку продовж Бог віку. н. пр. — Не довго це протягнеть ся. — Що протягне́ть ся, то не минеть ся. н. пр. — Ця балка простягаєть ся аж до самої межі. Кр.

2. д. **Дли́ть, ся 1** і **Продли́ть, ся 1.**

Продолже́ніе = продо́вження (С. Жел.), про́довж, продо́вжка (С. Жел.), про́тяг (С. Жел.). — Се продовж ролї Антуанети. Кн. — Ця пісня була неначе протягом її глибоко захованих дум. Лев. — За 60-лїтнїй протяг часу змінювано Литовський Статут. Бар. О. — **Въ продолже́ніе** = в про́довж, в про́тяг, у про́тяг, про́тягом, у про́тягу, в стяж. — В продовж отих 10 лїт я бачив. Кн. — В продовж цїлого дня лежав під вербою. Кн. — У протяг того часу. — Спадковий принцип розвивав ся і закоріняв ся протягом довгих вікiв. Бар. О. — Яким він був у протягу цїлої історії, таким повинен і зоставати ся. Зїньк. — Встяж того часу. С. Л.

Продолжи́тельность = до́вгість (С. З.), довгота́, вели́кість. — Тисяча лїт, як дня довгота́, супроти вічного живота. н. пр. — По великости часу усе б можна зробити. С. Л.

Продолжи́тельный, но = довги́й, го, довгоча́сний, но, про гук, на пр. стогін — протяжний.

Продо́льный, но = повздо́вжний (Лев.), подо́вжний, простяжни́й, повздо́вж, удо́вж(ш), уподо́вж (С. Ш.). — Долини можуть бути або повздовжні або поперечні. Зем.

Продра́ть, ся = д. **Продира́ть, ся.**

Продребезжа́ть = проджерча́ти, продзизча́ти, продреньча́ти і т. д. д. **Дребезжа́ть.**

Продрема́ть = продрі́мати, прокуня́ти. — Прокуняв цїлий вечір.

Продро́гнуть = продріжа́ти, протруси́ти ся; змерзнути, перемерзнути. — Цїлу ніч на морозї протрусили ся. — Змерз, як пес, змок, як вовк. н. п.

Продря́блый = тру́хлий, трухли́вий. С. Ш. — Трухлява редька.

Продря́бнуть = потру́хнути, потрухля́вити, струхля́вити.

Продува́ть, проду́ть = продува́ти, продмуха́вати, продима́ти, проду́ти, продмухну́ти, хукаючи на замерзле — прохука́ти. — Продмухни самовар. — Вітерь наскрізь продимає. — Прохукала у вікні дїрочку та й дивить ся. — **Проду́лся въ ка́рты** = програ́в ся.

Продувно́й = виверткий, крутій, шахраюва́тий.

Проду́ктъ = добу́ток, здобу́ток (С. Л.), плід.

Проду́мать = проду́мати, прогада́ти, проміркува́ти, промізкува́ти.

Продура́читься = продурі́ти, пропустува́ти.

Проду́ть = д **Продува́ть.**

Проду́шина = про́дух, продухо́вина, о́парь (Ман.), і д. **Полынья́ 1.**

Продыре́ть = д. **Продыра́вѣть.**

Продыря́ть, продыри́ть, ся = д. **Продира́вить, ся.**

Продыша́ть = проди́хати.

Продѣва́ть, продѣ́ть = просми́кувати, протя́гувати, просо́вувати, затяга́ти, просмикну́ти, просу́нути, затягти́, нитку в голку — вселя́ти, заселя́ти, всели́ти, засели́ти. — Затягни очкур.

Продѣ́лать = д **Продѣ́лывать.**

Продѣли́ть, ся = 1. проді́ли́ти, ся.

2. обдї́ли́ти.

Продѣлка = ка́верза, шту́ка, фи́гель (С. Ш.), фо́ртель (С. Ш.); шахра́йство (С. З.), шалапу́тня, шалапу́тнява. — Циганська шалапутнява.

Продѣлывать, продѣлать = 1. пророблювати, пробляти, проробити, що не го-

же — виробля́ти, витворя́ти, ко́їти, бро́їти (С. Л.), зко́їти, шту́ку ви́кинути. — Там таке витворяє, що крий Боже!

2. пробива́ти, проби́ти (наскрізь), проруба́ти, проробити. — Треба ще одно вікно проробити, щоб сьвітліше в хатї було.

Продѣть = д. **Продѣва́ть.**

Проёмъ = 1. дїрка.

2. ви́кот, ви́різка, ви́тин (д. **Вы́емка** 2).

Прожа́ривать, прожа́рить, ся = пропіка́ти, випіка́ти, пропекти́, ви́пекти, ся. — Курчата добре випекли ся.

Прожа́ть = д. **Прожима́ть** і **Прожина́ть.**

Прожда́ть = прожда́ти, прочека́ти.

Прожёвывать, прожева́ть = розжо́вувати, розжува́ти.

Прожектёръ = проєкти́ста (Гал.), вига́дливий, вига́дчик.

Прожелоби́ть = ви́жолобити.

Про́желть = про́жовть.

Прожёчь = д. **Прожига́ть.**

Проживáтельство = прожиття́.

Проживáть, прожи́ть, ся = 1. жи́ти, проживáти, пробува́ти, прожи́ти, пробу́ти, дома — домува́ти, продомува́ти, в наймах — пробурлакува́ти, на кватирях — прокватирюва́ти, сяк так — пробі́дкати ся, байдикуючи — прове́штатись, пробайдикува́ти, весь вік — вікува́ти, провікува́ти, звікува́ти, лїто — пролїтува́ти, ви́лїтувати і т. д. — Не довго й прожив з нею. — Лучче мінї, мати, тяжкий камінь зняти, а вїж із нелюбом та вік вікувати. н. п. — Чи так же мінї й вік звікувати? Ос. — Жили б ми з тобою вік вікували, горенька-нуждоньки по вік не знали б. н. п.

2. проживáти, прожи́ти, ся, господарюючи — прогосподарюва́ти. — Усе прожив — нїчого нема.

Прожига́ть, прожёчь, ся = пропіка́ти, пропа́лювати, пропекти́, пропали́ти, просма́лити, ся, кислотою — ви́травити.

Прожи́лина, прожи́локъ = жи́лка (в камінях). — Мармор з синенькими жилками.

Про́жиль = д. **Волокно́.**

Прожима́ть, прожа́ть = д. **Прода́вливать.**

Прожина́ть, прожа́ть = жа́ти, прожа́ти, ви́жати (який час або місцями).

Прожи́тіе = прожи́ток, прожиття́. — Мінї аби на прожиток до смертї, прибутку мінї байдуже. Кн.

Прожо́га, прожо́гъ = пропа́л.

Прожо́ра = прожо́ра, ненаже́ра, нена́жер, жабрій (сп.) і д. **Ненасыти́мый.**

Прожо́рливость = ненаже́рливість і д. **Ненасы́тность.**

Прожо́рливый = ненаже́рливий, ненаже́рний, несити́й, жерови́тий, нена́їстний і д. **Ненасыти́мый.**

Прожо́рство = д. **Прожо́рливость.**

Прожужжа́ть = прогудїти, пробринїти і т. д. д. **Жужжа́ть.** — **П. у́ши** = нату́ркати, наскреми́ти в у́ха.

Прожурча́ть = продзюрча́ти, продзюркотїти, прогурча́ти і т. д. д. **Журча́ть.**

Про́за, прозаи́ческій = про́за, про́зовий. — Два твори того самого поета на ту саму тему, один прозовий, другий віршований. Зап. Фр.

Прозакла́дывать, прозакла́дывать = 1. заставля́ти, застановля́ти, заста́вити, застанови́ти (частинами, д. **Закла́дывать** 3).

2. прозакладáти, програ́ти заклáд.

Прозва́ніе = при́звіще, про́звище (С. З.), про́звисько (С. З.), глумливе — при́кладка (С. З.). — Ой я родом Йваненко на призвіще Петренко. н. п. — Як почнуть було прикладки прикладати, то хоч з вечерниць утїкай.

Прозва́ть = д. **Прозыва́ть.**

Прозвенѣть = продзвенїти.

Про́звище = д. **Прозва́ніе.**

Прозвони́ть = 1. продзвони́ти, пробо́вкати, пробе́вкати, продзеле́ньокати; передзвони́ти, перебла́говістити. — Продзвонив довго. — Вже передзвонили до вечерні.

2. роздзвони́ти, розбо́вкати. — Йому сказали, а він по всьому селу роздзвонив.

Прозвуча́ть = прогуча́ти, продзизча́ти.

Прозимова́ть = прозїмува́ти, перезїмува́ти.

Прозира́ть, прозрѣть = 1. прозира́ти, одкрива́ти о́чі, прозрі́ти.

2. д. **Прови́дѣть.**

Прозли́ться = прозли́ти ся, пролютова́ти і т. д. д. **Зли́ться.**

Прозорли́вость = прозірливість.

Прозорли́вый, во = прозірливий, во (С. Жел.), прозо́чний.

Прозра́чность = прозірність, прозо́рність. С. Жел.

Прозра́чный = прозо́рий (С. Жел. Л.), прозо́рний (С. З.), прозірни́й (С. Жел.), прозо́рчастий (С. Жел.), прозри́стий (С. Жел.), просьвітчастий (С. З. Л.), сївки́й, крізьки́й. — Що то за мед був! Ясний та прозорий, як сльоза. Кн. — Не стане він нам зеркалом прозорим, що відбивало б нам увесь рух життя. Кн. — Ой вирнула руса-

лочка з водиці прозорої із Псла річки глибокої. Р. Петр. — Вона мов тінь прозірчаста лїтає. К. Б.

Прозрѣніе = прозріння.

Прозрѣть = д. **Прозрѣвать**.

Прозудѣть = просвербіти.

Прозывать, прозвать, ся = прозивати, прозвати, ся, проклйкати, глумливо — продражнити. — Він прозиває ся Павленко. — Його продражнили индиком.

Прозѣвать = 1. попозіхати. — Поки вислухав, попозіхав чи мало.

2. проґавити, на вартї — прокалавурити, провартувати.

Прозябаемое = рослйна, ростйна. — **Прозябаемыя** = цáрство рослйн. С. Пар.

Прозябать, прозябнуть = ростй, впростáти, вирости; нидїти, знидїти, занидїти, чéвріти. — Не живе, а тільки нидїє. — Слово наше не вмерло, а чевріло лишень. Кн.

Прозябать, прозябнуть = мéрзнути, змéрзнути. — Ізмерз, як пес. н. п.

Пройгрывать, проиграть, ся = 1. програвáти, програти, погано — процигйкати. — А ну програй ще цю пісню на скрипцї. — Він програв і вдруге. — Процигикав так, що й не розбереш.

2. програвáти, програти, ся. С. Жел. — Програв 10 рублїв. — Програв ся в карти. — **Проиграть дѣло** = програти, пробýхати.

Пройгрышъ = прóграш (С. Жел.), прóграш; стрáта. — Люби гру, люби й прóгру. н. пр.

Пройдóха = прóйда (С. Л.), пройдйсьвіт (С. З. Л.), дурйсьвіт (С. З.), пронóза (С. З. Л.), шелйхвіст (Граб.), нишкавка. — Це така пройда, що скрізь пролїзе і з води сухим вийде. — І на пронозу есть занози. н. пр. — Циган на що вже дурисьвіт, а наш Сава і його переважив. Кн.

Произведéніе = твориння (С. Ш.), дїло, твір, твор, твóра (С. Ш.), мн. твóри, утвóри (С. Ш.); добýток, здобýток (д. **Продýктъ**); вúроб, рóбливо (д. під сл. **Издѣліе**). — Гоже не гоже — твориння Боже. н. пр. — Чи бачиш, дїво, несуть твоє дїло, як біль білесеньке, як папір тонесеньке? н. п. — **П. искýсства, художественное** = твір, утвір, мн. твóри (С. Ш.), утвóри (С. Ш.). — Твори Шевченка придбали собі такої ваги. Кн. — Таких прикмет більш менше однакових не перелїчити в утворах словинської поезиї. Бар. О.

Произведённый = утвóрений, учйнений, зрóблений, справлений. — То памъятник руїни, справленої на Українї з початком XVIII. в. Кн.

Производúтель = твóрець, вúробник.

Производúтельный = твóрчий, родячий (С. Пар.), родючий, родющий, вúробний. — Творча сила природи.

Производúть, произвестú, произвéсть = 1. творйти (С. Жел. Ш.), утвóрювати (С. Ш.), робйти (С. Л.), чинйти (С. Л.), дїяти, утворйти (С. Ш.), зробйти (С. Л.), учинйти (С. Л. Ш.), удїяти, вдїяти (С. Л.), справити, вúробити (С. Жел.), що погане — кóїти, накóїти. — Роскіш творить біль: як приходить — смакує, як виходить — катує. н. пр. — На чиїм возї їдеш, тому й ласку твори. н. пр. — Шевченко утворив поему „Гайдамаки". — Київська адмінїстрация звелїла справити ревізиї. Кн. — **Произвéсть безпорядóкъ, замѣшáтельство, раздóръ** = счинйти розгордїяж, кóлот, бýчу, накалабрóдити, набаламýтити, накаламýтити (С. Л.). — За онучу та счинили бучу. н. пр. — **Производúть óпись** = цїнувáти, поцїнувáти. — **П. торгóвлю** = вести торг, торгувáти, крамарювáти. — **П. дѣло въ судѣ, слѣдствіе** = вести дїло, справу, слїдство.

2. родйти (С. Пар.), породйти (С. Пар.) сплодйти (С. Л.). — На що ж мене на сьві породила? н. п. — Породила мене мати високих у палатах. К. Ш.

3. виводити, вúвести. — Виводить свій рід від шляхти за часів Гетьманщини. — Виводити слова од корнїв.

4. повишáти, призводити, повúсити, призвестú. — Його давно вже призвели в копитани.

Производúный = похíдний. Гр. См. Ст.

Производúство = з'орýдування (С. Пар.); рóбливо. — Се ложки мого роблива. Хар.

Произволéніе = вóля.

Произвóлъ = самовóля, самовóльство, самовóльність. С. Жел. — Самоволя уряду. — **На произвóлъ судьбы** = на бéзбаш, на призволяще. — Не можна кинути його на призволяще: треба одвезти до лїкарнї. Пісоч.

Произвóльный, но = самовóльний, но, самохíть, самохíтно.

Произнесéніе = промóва.

Произноситъ, произнестú, произнéсть = промовлятй, вимовлятй (С. Л.), проказувати, промóвити, вúмовити, проказáти (С. Л.), вúсловити, вúголосити. — Мої уста лукавого не скажуть і мій язик неправди

не промовить. К. І. — Приставляла до печі, промовляла три речі: кипи, кипи корінець. н. п. — Проказала вона сї слова, тай вийшла з хати. С. Л. — За обідом грап висловив коротеньку промову. Кп. — **П. невнятно** = мугúкати, момотáти. — **П. безсмúсленные звýки** = белькотáти. — **П. приговóръ** = вирікáти (С. Л.). — **П. стихú** = промовлятú, виголóшувати вірші, віршувáти.

Произношéніе = промóва, промóвка (С. Л.), вимóва (С. Л.), вимівка (Ман.), говірка (С. Л.), вúтинка, гýтірка (Ман.). — Яка у його чудна промовка! С. Л. — Гарькава гутірка. Ман.

Произойтú = д. **Происходúть.**

Произрастáть, произрастú = виростáти, вúрости.

Произрастéніе = рослúна, ростúна.

Пройскивать, проискáть = прошýкувати, вишýкувати, прошукáти, вúшукати.

Прóискъ, частíше мн. **прóиски** = прóшуки, пíдступ (С. Жел.), пíдступи, кáверзи.

Проистекáть, проистéчь = 1. витíкáти, виливáти ся, вúтíкти, вúлити ся. — Вода витíкає з тієї криниці.

2. д. **Происходúть.**

Происходúть, произойтú = 1. творúти ся, чинúти ся (С. Л.), робúти ся (С. Л.), дíяти ся (С. Л.), вчинúти ся, счинúти ся, вчинúти ся, зробúти ся, подíяти ся, стáти, ся (С. Л.), повстáти, про що погане — кóїти ся, зкóїти ся. — Треба подивить ся, що там робить ся. С. Л. — Угадуючи те, що дíяло ся з Шевченком з того, що дíяло ся з Костомаровим. Кп. — Счинила ся сварка. С. Л. — Що ся стало на Украíнї. С. Л. — Не так стало ся, як жадало ся. п. пр. — Гей не дивуйте, добриї люди, що на Вкраíнї повстало. н. п.

2. вихóдити (С. Л.), похóдити (С. Жел.), виникáти (С. Л.), вúйти (С. Л.), вúникнути, взяти ся, вúроїти ся. — З сього нíчого не вийде. С. Л. — Вони з одного батька вийшли. С. Л. — Мазепа похóдив з шляхетської православної родини з правобережної Украíни. Бар. О. — Буяновський походив з значного попівського роду. Лев. В. — Стародавні предки їх походили з міста... Прав. — Гляди, щоб з сього чого недоброго не випикло. С. Л. — Роскажíть, звідки взяло ся гадди? Хíба його Бог создав? Кр. — Відсíля ж то і вироїла ся така приказка. Ст. О.

Происхождéніе = 1. почáток, почúн і д. **Начáло.**

2. рід, порóда, породíння, похóдження (С. Жел.). — Почували єдность свого спíльного походження. Бар. О.

Происшéствіе = окáзия, подíя, дíйка, стóрия і д. **Приключéніе.**

Пройтú, ся = **Проходúть** і **Прохáживать, ся.**

Прокажéнный, прокажéнникъ = прокажéний (С. Жел.), струплúвий.

Прокáза, хвороба Lepra = прокáза.

Прокáзить = витворяти, бróїти (С. Ш.); дурíти, витинáти, фúґлї строїти.

Прокáзникъ, ца = кáверзник, ця (Ос.); пустýн, ха; шкóдник, ця, свавóльник, ця.

Прокáзничать = д. **Прокáзить.**

Прокáзы = вúтворки, дýрощі, фúґлї (С. Ш.), фúглї (С. З.). — Наробив фиґлїв. С. З.

Прокáлывать, проколóть = прокóлювати, протикáти, проколóти, проткнýти, простромúти, проштрикнýти. С. Л. — На цім слові двигонув він списом, хотів зразу простромить. Ст. С.

Прокаля́кать = пробазíкати, поточúти баляси, теревéні, пропатякати.

Прокапри́зничать = провередувáти.

Прокáпчивать, прокоптúть, ся = коптúти, ви(про)дúмлювати, вú(про)коптúти, вú(про)димúти, ся.

Прокáпывать, прокопáть, ся = прокóпувати, прориває́ти, прокопáти, прорúти, ся.

Прокараýлить = прокалавýрити, провартувáти, пропантрувáти (який час або не допильнувати, не встерегти на вартї).

Прокáрмливать, прокормúть, ся = 1. харчúти, харчувáти (С. Ш.), годувáти, кормúти, прохарчúти, прохарчувáти, прогодувáти, прокормúти, ся, зíму — перезíмувáти. — Товар ледве-ледве прохарчували; мусíли з хлíвів здіймати та па харч солому сíкти. Кп. — Може як пебуть заробимо, то прохарчуємось. Гр. Чайч. — Зостало ся двоє дітей і тих нíчим прогодувати. Гр. Чайч.

2. вúхарчувати, ся, вúтратити ся (з корму, з хлíба). — Їхав чумак, та в дорозі і витратив ся з хлíба. н. к.

Прокатáть, прокатúть, ся = 1. прокотúти, ся.

2. прокатáти, ся, проїздити ся.

Прокачáть, ся = прохитáти, ся і т. д. д. **Качáть, ся.**

Прокáшливать, прокáшлять, ся = 1. одкáшлювати, викáшлювати, одкáшляти, вúкашляти, ся. — Одкашляй ся та пашй ся води.

2. прокáшляти, пробухúкати, прокахúкати. — Пробухикав цілу нíч.

Прокúдывать = 1. (**прокидáть**) — про-

кида́ти, проки́дати. — Цілий день проки-дали дрова з барки.

2. (**проки́нуть**) — прокида́ти, проки́нути. — Хотів влучить, та прокинув.

Прокипа́ть, прокипѣ́ть = прокипа́ти, прокипі́ти, вкипі́ти. — Молоко вже добре вкипіло.

Прокиса́ть, проки́снуть = прокиса́ти, скиса́ти, проки́снути, проки́сти, ски́снути (С. Л.).

Прокла́дка = за́кладка, за́ставка.

Прокла́дывать, прокла́сть, проложи́ть = 1. перекла́дати, перекла́сти. — Треба перекласти посуду соломою.

2. прокла́дати, прово́дити, прокла́сти, провести́. — Провели дорогу. — **Проложи́ть худу́ю сла́ву** = пусти́ти поговір.

Проклажа́ться = нїжити ся, ба́йдики би́ти.

Проклёвывать, проклева́ть, проклю́нуть, ся = прокльо́вувати, продзьо́бувати, проклюва́ти, продзьо́бати, продзьо́бати, проклю́кати, ся. — Курка проклюкала яйце. — **Цыпля́та проклёвываются** = курча́та викльо́вують ся.

Проклина́ть, прокля́сть = клясти́, проклина́ти, виклина́ти, прокля́сти.

Прокли́нивать, прокли́нить = вбива́ти, забива́ти, вбити клин, заклинцюва́ти, заплїши́ти.

Прокли́нуть, ся = д. **Проклёвывать.**

Прокля́сть = д. **Проклина́ть.**

Прокля́тіе = кля́ття, клятьба́, прокля́ття, про́клін (С. Л.), прокльо́н, прокля́тство (С. З.). — Отцева і матчина молитва зо дна моря рятує, а прокліи у калюжі топить. н. пр. — Вона боялась, що її проклін побив Мелашку, як лиха година. Лев. — Його уста затремтїли лихим прокльоном. Бар. — Бог не дитина, щоб слухати прокльонів одурілого чоловіка. Фр. — Дурна клятьба — об стїну головою. н. пр. — Під проклятством розказуючи. Уст. Луц. брат. С. З.

Прокля́тый = кля́тий (С. Л.), про́кля́тий (С. Л.), проклятýщий (С. Л.), тричі — трикля́тий (С. Ш.), три́чіклятий (Кн.).

Прокня́жествовать = прокнязюва́ти, прокня́жити.

Проковы́ривать, проковыря́ть = проколу́пувати, проколупа́ти. — Проколупав на скрізь. — Проколупав довго.

Проколо́чивать, проколоти́ть = 1. пробива́ти, пробити. — Пробив гвіздком.

2. вибива́ти, ви́бити. — Вибий килим, щоб міль не завелась.

Проколесѝть = проколува́ти.

Проколо́ть = д. **Прока́лывать.**

Проконопа́чивать, проконопа́тить = законопа́чувати, законопа́тити, запаклюва́ти.

Прокопа́ть = д. **Прока́пывать.**

Прокопный = прокопаний, викопаний.

Прокоптѝть = д. **Прока́пчивать.**

Прокоптѣ́ть = прокоптїти, продими́ти ся.

Прокопъ = рів, кана́ва.

Прокорми́ть, ся = **Прока́рмливать, ся.**

Прокормле́ніе = харчува́ння (С. Ш.), годівля (С. Л.), кормівля. — Помстили ся над Ляхами, що привів Ізяслав і розвів по селах на харчування. Бар. О. — Треба грошей на годівлю. С. Л. — **Быть на прокормле́ніи** = харчува́ти ся.

Прокра́дываться, прокра́сться = прокрада́ти ся, закрада́ти ся, прокра́сти ся, закра́сти ся.

Прокра́шивать, прокра́сить = прохварбо́вувити, прохварбува́ти, прокра́сити, промалюва́ти.

Прокри́кивать, прокрича́ть = крича́ти, гука́ти, прокрича́ти, прогука́ти, сильно — прорепетува́ти, сердито — прогри́мати, верескливо — проверещати, про вівцю — проме́кати, про ворона — прокря́кати, про горобця — процьвірінькати, про гусей — прогерготати, прогелготати, про журавлїв — прокурли́кати, прокру́кати, про кіз — промекеке́кати, про лебедів — проячати, про порося — проквікати, про півнів — прокукурікати, про пугача і сову — проквили́ти, про цьвіркуна — процьвірча́ти, про чайку — прокигика́ти, проски́глити і т. д. д. **Крича́ть.**

Прокудáхтать = прокудкудáкати, прококотїти, просокотїти.

Прокукова́ть = прокува́ти, ви́кувати. — День-денечки як голубка гуду, як зозуля викую, виплачу. Г. Бар.

Прокулика́ть = пропія́чити.

Прокýривать, прокури́ть = прокýрювати, прокури́ти.

Прокýсывать, прокуси́ть = прокýсювати, прокуси́ти.

Прокути́ть = 1. прогуля́ти, проци́ндрити, промантáчити, прогайнува́ти, випиваючи — пропи́ти, на ласощі — проласува́ти. — Пропив ярма і запози, а сам ходить по дорозї. н. п. — Він і швець добрий, тільки що заталанить, то все й прогайнує за одну ніч. Г. Бар.

2. прогуля́ти, прогультяюва́ти, пропія́чити (який час).

Прокъ = пу́тт́я (С. Л.), прок (С. Л.), кори́сть, пожи́ток. — Нема з тебе пу́тт́я. С. Л. — Говорив, та все без пу́тт́я. Кн. — Що з того проку? С. Л. — **Въ прокъ, на про́къ** = в прок, про запа́с. — **Идти́ въ про́къ** = вести́сь, щасти́ти, пово́дити ся, іти́ на добро́, на кори́сть. — **Что въ э́томъ про́ку?** = яка́ з цього́ кори́сть?

Пролага́ть, проложи́ть = д. **Прокла́дывать 2.**

Прола́за = про́йда, пройди́сьвіт, пропо́за, ни́шкавка і т. д. д. **Пройдо́ха.**

Прола́зать = прола́зити. — Пролазив цілий день.

Прола́зить = 1. прола́зити.

2. пролїза́ти, підла́зити, в ду́шу зала́зити, підсипа́ти ся, підли́зувати ся, вшиля́ти ся і д. **Вкра́дываться 3** і **Втира́ться 2.**

Прола́зничать = д. **Прола́зить 2.**

Прола́зъ = 1. д. **Вы́лазъ. 2.** д. **Прола́за.**

Прола́комиться = проласува́ти. — Чимало грошей проласував.

Прола́мывать, проломать, проломи́ть, ся = 1. проло́млювати, вило́млювати, прола́мати, ви́ламати, ся. — Виламав двері.

2. зава́лювати ся, прова́лювати ся, завали́ти ся, провали́ти ся. — Завалив ся міст. — Провалив ся поміст.

Прола́щивать, пролощи́ть = лощи́ти, поліру́вати, гляниюва́ти, клесува́ти, налощи́ти, ополіру́вати, наглянцюва́ти.

Прола́ять = прога́вкати. — Цілу ніч прогавкали собаки.

Прогна́ть = пробреха́ти, розпусти́ти бре́хню.

Пролега́ть = лежа́ти.

Пролежа́лый = зле́глий і т. д. д. **Лежа́лый.**

Про́лежень, частіше мн. **про́лежни** = 1. про́лежні. — Довго лежав слабий, аж пролежні на боках поробили ся.

2. ба́лки, ощепини (що на їх ставлять крокви).

Проле́живать, пролежа́ть = проле́жувати, проле́жати.

Пролепета́ть = пробелькота́ти і т. д. д. **Лепета́ть.**

Пролета́рій = гала́йда, бідак, злида́рь, харпа́к, сіромаха і т. д. д. **Бѣдня́га 1.**

Пролетаріа́тъ = голота́, сіро́ма, бідо́та, бідно́та, гольтіпа́, сіромашня́, у́біж, зли́дні. — Закипіла на Вкраїні страшенна трівога, як на шляхту підняла ся сірома убога. К. Д. (Пр. д. ще під сл. **Бѣднота́ 2**).

Пролета́ть, пролетѣ́ть = пролїта́ти, пролетіти, проли́нути, трохи — підлетіти, підли́нути. — Пролетів горобець. — Тільки бачили у небі, де зоря миттїла, тихо-тихо пролинула хмарка чиста й біла. Гр. Чайч. — Радість пролинула скоро.

Пролётка = дро́жка (на взір крісла).

Пролётъ = 1. пролїта́ння, про́лїт. С. Жел. 2. про́сьвіт (в будові). С. Жел.

Проли́ва́ть, проли́ть, ся = проли́ва́ти, розлива́ти, проли́ти, розли́ти, ся, через верх — переливати, перели́ти, перелля́ти (Под.), надто багато — розхлю́пати, перебу́рхати. — Не розливай, мамо, води, бо тяжко носити. н. п. — **П. свѣтъ** = висьвічувати, ки́дати сьвіт. — Місяць ясно висьвічує. С. Л. — **П. потъ** = роби́ти, аж піт о́чі залива́є. — Бурлак робить, заробляє, аж піт очі заливає. н. п.

Проливно́й = ливни́й (С. Л.), тучни́й дощ, заливни́й (Сп.) і д. під сл. **Ли́вень.**

Проли́въ = про́лив (С. Жел.), прото́к, прото́ка.

Проли́ть = д. **Проли́ва́ть.**

Проловела́сничать = поволочи́ти ся, прожирува́ти.

Прого́гъ = д. **Логъ 1.**

Про́логъ = прого́р, вступ (до поеми або драми).

Проложи́ть = д. **Пролага́ть.**

Проломать, проломи́ть, ся = д. **Прола́мывать.**

Проло́мъ = 1. проло́м (дія).

2. проло́м, ви́лом, ви́рва, при́рва (д. **Брешь**).

Пролощи́ть = д. **Прола́щивать.**

Пролѣза́ть, пролѣзть = пролїза́ти (крізь що), перелїза́ти (через що), пролїзти, перелїзти.

Пролѣни́ться = пролїнува́ти ся, проледарюва́ти, пробайдикува́ти.

Пролѣпи́ть = пролїпи́ти.

Пролѣска, рос. Mercurialis perennis L. = про́лїска, бажа́нна трава́. С. Ан.

Пролѣсокъ = про́лїсок, прогальо́вина (С. Л.); д. ще **Просѣка.**

Пролѣтовать = пролїтува́ти.

Пролѣчивать, пролѣчи́ть, ся = пролїчувати, пролїчи́ти, пролїкува́ти, прогоїти, прокурува́ти, ся (який час або тратитись на ліки). — Пролїчили цілий рік, та не вилїчили. — Пролїкував багато грошей.

Пролюбе́зничать = проженихáти ся, пролицяти ся.

Пролюбова́ться = пролюбовáти, ся, промилувáти ся.

Промáзывать, промáзать = промáзувати, промáзати, промастúти і т. д. д. **Мáзать.**

Промóлчивать, промолчáть = промóвчувати, промóвчати, перемовчáти (який час), змóвчувати, змовчáти, вмóвчати (не одказати). — Де про що змовчить, а де на що наведе свій сьвіт. Кн. — Вмовчана правда краща від голосної брехнї. н. пр.

Проманéживаться, проманéриться = проманїжити ся, проманїрити ся, повивертáти ся, повихиляти ся (який час).

Промáнивать, проманúть = дурúти, звóдити, обмáнювати, підмáнювати, піддýрювати, одурúти, звести, обманúти, підманúти, піддурúти, підвести. — Ти ж мене підманила, ти ж мене підвела. н. п.

Промаршировáть = промаршувáти.

Промáсливать, промáслить = промáслювати, промáслити, промастúти, промасльóнити, просмальцювáти.

Промáтывать, промотáть = 1. кивáти, хитáти, крутúти, прокивáти, прохитáти, прокрутúти (д. **Мотáть 1**). — Прохитав головою скільки разів.

2. промотáти, просотáти (д. **Мотáть 2**). — Промотала нитки цілий вечір.

3. мотáти, мантáчити, шахрувáти, гайнувáти, цúндрити, трúнькати, марнотрáвити, промотáти, промантáчити, прошахрувáти, прогайнувáти, процúндрити, протрúнькати, промарнотрáвити, процвúндрити, розтрúнькати, розтрúньчити, промарнотрáтити (д. **Мотáть 3**). — Що в день загорює, за ніч прогайнує. н. п. — Може й добув грошей, та процúндрить їх марно. Мова. — І що придбали їх батьки, вони протринькали. Гул. Ар. — І грошей вчора він процúндрив щось не трохи. Гул. Ар.

Промáхивать, промахáть, промахнýть, ся = 1. одмáхувати, одмахнýти, ся (д. **Отмáхивать 1**).

2. дáти мáху, омахнýти ся, обмахнýти ся, вхúбити, не втрáпити (С. Л.), схúбити (С. Л.), омилúти ся, прохопúти ся, шпакá вбúти, пробочúти.

3. д. **Промáтывать 3.**

Прóмахъ = óбмах, прóгріх. — **Онъ не прóмахъ** = він не дýрень, він máху не дасть. — **Прóмахъ сдѣлать** = máху дáти і т. д. д. **Промáхиваться 2.**

Промáчивать, промочúть = промóчувати, підмóчувати, змóчувати, промочúти, підмочúти, змочúти, росою — приросúти.

Промáшка = д. **Прóмахъ.**

Промáяться = протомúти ся, пронýдити ся і т. д. д. **Мáяться.**

Промедлéніе = відволóка; прогáйка, забáра, загáйка, замíшка (д. **Замедлéніе**). — Пішки — не має замішки. н. пр.

Промéдливать, промéдлить = барúти ся, гáяти ся, длúти ся, набарúти ся, забарúти ся, загáяти ся, згáяти, прогáяти, ся, пробарúти ся, продлúти ся, пробáвити, продовгáнити ся, забáвити ся, прокволíти. С. З. Л. — Довго прогаяв ся, поки онучу знайшов, потім обувсь, до корови пішов. н. пр. — Прогаяла неділь зо дві: з дїлами справлялась. Баз. — Уже нагостилась, уже набарилась у своєї матїнки в гостях. н. п. — Прощай, милий мій синочку, та не забаряй ся: за чотиру неділеньки до дому вертай ся. н. п.

Промежýу = д. **Мéжду.**

Промéжекъ = 1. д. **Промежýтокъ.**

2. міжнúк, рів або борознá між грядками на городї.

3. валóк (С. Аф.), валóчок. — О полудні гребли сїно і в валочки клали щильно. н. п.

Промéжность = проміжжя.

Промежýтокъ = перемéжок (С. Л.), проміжжя, переміжка, перéрва, між будовою — суткú, суточкú (С. Л.), між лїсами — проворíття, що до часу — прóтяг, прóдовж. — **Въ промежýтокъ э'того врéмени случúлось** = в прóтяг сього чáсу трáпилось.

Промежýточный = проміжний, промéжний (С. З. Л.).

Промéжъ = д. **Мéжду.**

Промелькáть, промелькнýть = про сьвіт — промигáти, промиготíти, промигтíти, проблúмати, проблимнýти, про ходу або що — промайнýти, прошмигнýти.

Промерéщиться = проманячити, пробованíти; проверзтú ся і т. д. д. **Мерéщиться.**

Прометáть, прометú, промéсть, ся = промітáти, розмітáти, промéсти, розместú. — Коли б знала відкіль виглядати, тоб сказала, паказала стежку промітати. н. п.

Прометáться = прокúдати ся. — Слабий цілу ніч прокúдав ся в огню.

Промётывать, прометáть = 1. прокидáти, прокúдати.

2. прошúвати, прошúти на живý нúтку, профастригувáти.

Промечта́ть = прома́рити, промрі́яти.

Промига́ть = проблима́ти, проморга́ти, проплю́пати і т. д. д. **Мига́ть.**

Промина́ть, промя́ть = 1. протира́ти, проте́рти, протї́пати (на пр. льон, коноплю), промня́ти, умня́ти (на пр. глину).

2. прово́ди́ти, ви́водити, провести́, проїзди́ти, проїздити (на пр. коня).

Промо́зглость = ту́хлість, тухля́тина (С. Ш.), при́тхлість, трухля́тина (С. Ш.).

Промо́зглый = гнили́й, тру́хлий (С. Ш.). трухля́вий (на пр. про рослину), ту́хлий (С. Ш.), при́тхлий (про инші речі), ілки́й (про масло).

Промо́згнуть = погни́ти, потру́хнути, зтрухля́вїти (про рослину), проту́хнути (про инші речі).

Промо́й = промы́вина, прі́рва. — Про греблї вже промивина є, вода бушує; за ніч уся гребля пійметь ся водою. Кн. — Злякавсь мірошник та й біжить притьмом до прірви, щоб гатить. Б. Г.

Промо́ина = 1. водори́й, водоми́й, рівча́к, колдо́бина (д. **Водомо́ина**).

2. (в льоду) — ви́полоч, прони́зина, прогальо́вина.

Промока́ть, промо́кнуть = промока́ти, промо́кнути, ви́киснути, ви́кисти.

Промола́чивать, промолоти́ть = 1. д. **Вымола́чивать.**

2. промолоти́ти. — Цїлий день промолотив ва току.

Промо́лвить, ся = промо́вити. — Вийди на крилечко, промов хоч словечко. н. п. (Д. ще під сл. **Проговори́ть, ся**).

Промоло́ть = 1. д. **Прома́лывать.**

2. пробелькота́ти, промомота́ти, прохама́ркати.

Промолча́ть = д. **Прома́лчивать.**

Проморажи́вать, проморо́зить = заморо́зювати, заморо́зити.

Проморі́ть = проморі́ти, ви́морити. — Проморив нас без обіда. — Виморив на роботї.

Промороси́ть = промря́чи́ти.

Промости́ть = промости́ти, дошками — постели́ти, камінем — пробуркува́ти і т. д. д. **Мости́ть.**

Промота́ть = д. **Прома́тывать.**

Промочи́ть = д. **Прома́чивать.**

Промо́чка = відмо́ка. — І досї не пооджимала сорочок з відмоки — ще погниють. Кр.

Промошённичать = промахлюва́ти, прошахрува́ти, прошахраюва́ти. — Довго прошахраював.

Промудри́ть = промудрува́ти.

Промурлы́кать = промуркота́ти і т. д. д. **Мурлы́кать.**

Промо́чить, ся = промо́чити, промордува́ти, ся, якою роботою нудною — проманїжити, над яким морочливим дїлом — проморо́чити, ся, на муштрі — промуштрува́ти ся.

Промча́ть, ся = промча́ти, ся, перели́нути.

Промши́ть = прошпаглюва́ти, проконопа́тити (мохом).

Промыва́ніе = промива́ння, промивка.

Промыва́тельное = д. **Клисти́ръ.**

Промыва́ть, промы́ть = промива́ти, промі́ти, вимива́ти, ви́мити. — Вода промила греблю.

Про́мыселъ = про́мисел (С. Жел.), реме́сло, роздобу́ток. — **Звѣри́ный п.** = ловѣ́цство, мисли́вство. — **Охо́тничій п.** = стрілѣ́цство. — **Ры́бный п.** = рибальство.

Промы́слить = д. **Промышля́ть.**

Промысло́вый = промисло́вий. С. Жел.

Про́мыслъ = д. **Провиде́ніе.**

Промы́ть = д. **Промыва́ть.**

Промыча́ть = промо́кати, мо́кнути. — Будила його, будила, а він тільки мо́кнув: мм .. Кр.

Промы́шленникъ = промисло́вець.

Промы́шленность = про́мисл. С. Жел.

Промы́шленный = промисло́вий.

Промышлённый = промисли́вий. С. Жел.

Промышля́ть = 1. промишля́ти, рибальством — риба́льчити, торгом — купцюва́ти, крамарюва́ти і т. д. д. **Занима́ться 1.**

2. (**промы́слить**) = добува́ти, роздобува́ти, добу́ти, роздобу́ти, ся. — Або добути або дома не бути. н. пр. — Нїгде нїчого не добув ся. С. Аф. — А добувати ся на рибі, на звірю в ріцї Дніпрі, в Богу і во всїх ріках без жадного датку вільно. Петрик. С. З.

Промѣнивать, промѣня́ть, ся = промінювати, проміня́ти, поміня́ти, зміня́ти, ся.

Промѣнщикъ = д. **Мѣня́ло.**

Промѣнъ = 1. промі́н, мінь6а́ і д. **Мѣна.**

2. промі́нне. — Багато взяв промінного, що проміняв гроші.

Промѣ́ривать, промѣ́рить, промѣ́рять = 1. мі́ряти, ви(про)мі́ря́ти, ви́міряти, промі́ряти.

2. обмі́рювати ся, обмі́ряти ся.

Промѣ́ръ = ви́мір.

Промѣ́шивать, промѣси́ть, промѣша́ть = вимі́сювати, ви́місити, ви́мішати.

Промѣ́шкивать, промѣ́шкать = га́ятися,

бари́ти ся, прога́яти, забари́ти ся і т. д. д. **Проме́дливать.**

Промя́кнуть = помня́кнути, помня́кшати.

Промя́млить = проми́рити, прохама́ркати, прохарама́ркати.

Промя́ть = д. **Промина́ть.**

Промяу́кать = проня́вкати, пронявча́ти.

Прона́шивать, проноси́ть = носи́ти, проноси́ти (довго). — Цілий день проносив землю. — Проносив свиту років шість.

Пронести́, ся = д. **Проноси́ть, ся.**

Пронза́ть, пронзи́ть = прокола́ювати, простромля́ти, прокола́ти, простроми́ти, проштрикну́ти, штирхону́ти. — Так йому і пронзив рожен під саме серце. Кн.

Пронзи́тельный = прони́зливий, го́стрий. — Не ходіть з хати: вітер пронизливий сьогодня. Кн. — Як заверещить своїм пронизливим голосом — я аж затрусив ся. Кн. — Почув в руках біль пронизливий. Кн.

Прони́зывать, пронза́ть = прони́зувати, пронза́ти.

Про́низь = нами́сто.

Проника́ть, прони́кнуть, ся = 1. проника́ти (С. Жел.), прохо́дити прони́кнути, пройти́ (крізь що або далеко).

2. прозира́ти, збагну́ти (С. З. Ос.), перея́ти ся. — Хто ж збагнув таємности людського життя і горювання К. Х. — Уся я переняла ся тією думкою. Кн.

Пронима́ть, проня́ть = 1. прокола́ювати, прокола́ти. — Проколоти уха на сережки.

2. пройма́ти, дошкуля́ти, допіка́ти, пройми́ти, проня́ти (С. Жел.), дошку́лити (С. Аф.), допекти́. — Звістка про Суховієнкові заходи до самого серця проняла Дорошенка. Кн. — Вітер такий гострий, що поза шкурою проймає. Кн. — Бачця по одежі ударив, а так дошкулив, що аж досі болить. С. Аф. — Попохекав мабуть, поки ти дошкулить зміг хоч трохи. Гр. Чайч. — **Пронима́ющій** = дошкульний, шкулький. С. Аф.

Проница́емость = прозі́рність.

Проница́тельность = прони́кливість, прозі́рливість.

Проница́тельный = 1. прони́кливий (С. Жел.), пронизуватий, прозо́чний. — Очі йому такі пронизуваті, що часом аж страшно. Кр. — Постерегла своїм пронизуватим розумом. Лев. — Перебіг по її постаті пронизуватим, вивіряючим поглядом. Лев. В.

2. д. **Пронза́тельный.**

Проница́ть, прони́кнуть = д. **Проника́ть.**

Проноси́ть, пронести́, ся = 1. проно́сити, пронести́, ся, по різних місцях — ви́носити.

2. розголоша́ти, розголоси́ти, розно́сити, рознести́, ся, розхо́дити ся, розійти́ ся (чутки, вістки). — Розійшла ся чутка, що... — **Пронести́ слухъ** = пусти́ти чу́тку, поголо́ску. — Десь мабуть великий дзвін виливають, що пустили таку поголоску. н. пр.

3. мча́ти ся, промча́ти ся, прогусти́.

Прони́щенствовать = простарцюва́ти.

Прони́ра = про́йда, прonóза, ни́шкавка, до́йда (С. Л.) і д. **Пройдо́ха.**

Прони́рить = д. **Пола́зить 2.**

Прони́рливый = прonóзливий, прonóзуватий. С. Жел. Л.

Прони́рство = д. **Про́иски.**

Прони́рщикъ = д. **Пола́за.**

Прonóхивать, прonóхать = прonóхувати, нanóхувати, вино́хувати, прonóхати і т. д. д. — Він пропюхав, що за ним слідкують, та і втік. — Винюхав скрізь. — Пропюхав у рік три карбованця.

Проня́ньчить, ся = проня́нчити; пропе́стувати, проба́вити; пропа́нькати ся.

Проня́ть = д. **Пронима́ть.**

Прообе́дать = пробі́дати (довго просидіти за обідом або стратити що на обід).

Проора́ть = 1. прооpа́ти (плугом чи сохою), прора́лити (ралом).

2. прогаласува́ти, прорепетува́ти, прогвалтува́ти, прогорла́ти.

Прохо́хать = прохо́хати, прохо́хкати.

Пропагандиро́вать = пропагува́ти (Гал.).

Пропада́ть, пропа́сть = пропада́ти, ги́нути, пропасти, зги́нути (С. Л.), загі́нути, поги́нути (С. Л.), слизнути, гала́ сьві́та пі́ти, ґи́ґнути, про кількох — ви́гинути. — Квітки пропали од морозу. — Пропав ні за цапову душу. — Пропадеш, як собака в ярмарку. н. пр. — Оборони од напасти, не дай мінї враз пропасти. Ст. — Пропав і дуб, і кобила, та ще й в хамутці. К. Х. — Гине слава, батьківщина. К. Ш. — Згинуть наші вороги, як роса на сонці. Чуб. — Наша пісня, наша мова не вмре, не загине. К. Ш. — Його сивуха запалила, і він, як муха в зїму, слиз. Кот. — От кравець умотав хвіст у руки, як одпустив три аршини — так вовк трохи не ґи́ґнув. н. к. — Щоб ти гала сьвіта пішов! Хар. Граб. — **Пропа́сть безъ вѣсти** = запропасти́ти ся. С. Л. — **Пропа́вшій** = пропа́лий. С. Л.

Пропа́жа = пропа́жа, зґу́ба (С. З.). —

Знайшлась моя пропажа. — Чия згуба, в того річей повна губа. н. пр.

Пропази́ть = прожолоби́ти.

Пропа́лзывать, проползти́ = пропа́зити, пролїзти.

Пропа́лывать, прополо́ть = пропо́лювати, прополо́ти.

Пропа́рина = д. **Полынья́ 1.**

Пропа́рхивать, пропорхну́ть = пропу́рхати, пропурхну́ти.

Пропа́рывать, пропоро́ть, ся = розпо́рювати, розпоро́ти, ся; продира́ти, продра́ти, ся. — По шитому розпоролось. — Гвіздком розпоров чобіт.

Пропасти́, сь = пропа́сти, ся. — Цїле лїто пропас волів. — Вівцї цїле лїто пропасли ся на луках.

Пропа́сть = д. **Пропада́ть.**

Про́пасть = 1. прова́лля (С. Л.), безо́дня, бескет (С. Л.). — Нїхто не пхав, сам в провалля впав. н. пр. — З того боку провалля і з сього боку провалля, а посередині гребінь. Гр. Чайч.

2. си́ла, страх, бе́зліч, чо́ртів тиск, до бі́са, до чо́рта, до ка́та, до стоб і́са (д. **Мно́го,** дуже). — Силу грошей потратив. — У його до бі́са грошви.

Пропа́хивать, пропаха́ть = проо́рювати, прооpа́ти.

Пропа́хивать, пропа́хнуть = пропаха́ти, пропа́хти, пропа́хнути, напаха́ти ся (С. Л.).

Пропа́щій = пропа́щий. — Пропащий чоловік, як не перестане пить.

Пропека́ть, пропе́чь, ся = пропіка́ти, пропекти́, ся.

Пропере́ть = д. **Пропира́ть.**

Пропеча́тать = пропеча́тати, ви́печатати, ви́друкувати. — Так у його книжцї випечатано. Кр.

Пропе́чь, ся = д. **Пропека́ть, ся.**

Пропива́ть, пропи́ть, ся = пропива́ти, пропи́ти, ся, пропія́чити. — Пропив воли, пропив вози, а сам ходить по дорозї. н. п.

Пропи́ливать, пропили́ть = пропи́лювати, пропиля́ти (на скрізь або який час).

Пропили́кать = 1. процигика́ти, протирли́кати.

2. пропі́кати (д. **Пили́кать**).

Пропира́ть, пропере́ть = пропира́ти, пропе́рти.

Пропирова́ть, пропи́ршествовать = пропи́сувати, описувати, випи́сувати, прописа́ти, описа́ти, ви́писати; записувати, записа́ти, ви́писувати, вписа́ти. — Усе прописано, як було. — Записав у реєстр.

Прописно́й = незапи́саний, незаве́дений в пере́пис, у реєстр. — **Прописна́я бу́ква** = титу́льна (С. Ш.), початко́ва, вели́ка бу́ква.

Про́пись = про́пись. С. Жел. — **Писа́ть про́писью** = бу́квами писа́ти (число).

Пропита́ніе = пожи́ток, пожи́вність, прожи́ток, на́їд, на́їдок, харч, харчува́ння. — Дасть Бог день, дасть і пожиток. н. пр. — Мінї аби на прожиток стало. Кн. — **Сни́скивать пропита́ніе** = заробля́ти на хлїб. — А я стаю похилившись, думаю, гадаю, як то тяжко тиї люди на хлїб заробляють. К. Ш.

Пропи́тывать, пропита́ть, ся = харчи́ти, харчува́ти, годува́ти, прохарчи́ти і т. д. д. **Прока́рмливать 1.** — **Пропита́ться за́пахомъ** = пропа́хнути, напаха́ти ся (С. Л.). — **Пропита́ться сы́ростью, вла́гою** = набра́ти ся, втягти́, дуже — набуча́віти.

Пропи́ть = д. **Пропива́ть.**

Пропи́хивать, пропиха́ть, пропихну́ть, ся = пропиха́ти, пропха́ти, пропхну́ти, ся.

Пропища́ть = пропища́ти, прописко тїти.

Пропла́вать = пропла́вати, пропли́вати.

Пропла́кать = пропла́кати, ви́плакати, перепла́кати, голосно — проголоси́ти, скиглячи — проски́глити, рюмсаючи — прорю́мсати, дуже голосно — проревіти. — День-денечки як голубка гуду, як зозуля викую, виплачу. Г. Бар. — Переплачу, то й полегшає на серцї. Кр.

Проплета́ть, проплести́ = вплїта́ти, переплїтати і т. д. д. **Вплета́ть.**

Проплута́ться = проплу́тати ся, проблука́ти, пропле́нтати ся, прове́штати ся.

Проплутова́ть = прошахрайова́ти і т. д. д. **Плутова́ть.**

Проплыва́ть, проплы́ть = пропliва́ти, пропливсти́, пропли́нути. — Проплив не довго і став потопати.

Проплѣ́спевѣть = зацьвісти́, цьві́ллю, мо́хом взя́тись.

Пропля́сывать, проплясáть = танцюва́ти, протанцюва́ти. — Аж до брами протанцював сивий. К. Ш.

Проповѣ́данiе = проповідання (С. Жел.), каза́ння.

Проповѣ́дать, проповѣ́дывать = проповіда́ти (С. Жел.), проповідувати; провіща́ти.

Проповѣдникъ, ца = проповідач, ка, проповідник, ця, казнодій (С. З.).

Проповѣдническій, проповѣдничій = проповідницький, проповідничий (С. Жел.), казнодійський.

Проповѣдничество = проповідництво.

Пропо́вѣдь = про́повідь, ка́зань (С. З.), каза́ння (С. З.). — Поучав не з книжки, а на памъять, та ще й нашою мовою, так що й мала дитина зрозуміла б те сьвяте казання. О. Ст. — В страшно судную недѣлю ксьондз казання говорив, став за Божий суд казати, та на гріх пересолив. Руд.

Пропо́й = пропій, пере́пій.

Пропо́ить = д. **Пропа́ивать**.

Пропо́йца = пъяни́ця, пропія́ка.

Пропола́скивать, пропололоска́ть = пропо́лїскувати, пропололоска́ти.

Пропользáть, пропользти́ = пропола́зити, проповза́ти, пролїзти, проповзти́, пропла́зувати.

Прополо́ть = д. **Пропа́лывать**.

Пропо́льзовать = пролїчити, прогоїти і д. **По́льзовать**.

Пропоро́ть = д. **Пропа́рывать**.

Пропорха́ть = пролїтати, пропу́рхати.

Пропорхну́ть = д. **Пропа́рхивать**.

Пропости́ть, ся = пропо́стувати, пропісникувати, спо́стити, в понеділок — пропонеділкувати. — Пан цїлу Петрівку не спостить. Кр.

Пропотѣ́ть = пропотїти, упрі́ти. — Пота не уміти, поки не упріти. н. пр.

Пропра́здничать = просьвяткувати, пересьвяткувати (Сп.), пропразникувати.

Пропры́гать = проплигати, проскакати, простри́бати.

Пропуска́ть, пропусти́ть = 1. пропуска́ти, пропусти́ти. — Пропусти мене — я хочу подивить ся. — Нас пропустили у хату.

2. пропуска́ти, пропусти́ти, перепусти́ти, упусти́ти (С. З.), проґа́вити. — Пропустив поїзд. С. Л. — Перепусти годину, та знову ложку лїкарства візьми. С. Л. — Казали йому — дивись добре, а він проґавив, роззяво!

3. випуска́ти, пропуска́ти, пропусти́ти, ви́пустити, поминýти, проминýти, ви́кинути. — Читаючи, пропустив два листка. — Се можна й проминути. — Ти не все росказала, де що поминула. Кр. — А мене проминули? Кр.

4. процїжувати, процїди́ти. — **Пропусти́ть** = ви́пити, ви́хилити. — Ще по одній вихилили. Кр. — **Пропусти́ть ми́мо глазъ, ми́мо уше́й** = мов не добача́ти, мов не дочува́ти. — А зо мною зустрінеть ся, мов не добачає. К. Ш. — **Пропусти́ть слухъ** = пусти́ти чу́тку, поголо́ску. — **Бума́га пропуска́етъ** = бома́га протїка́є, черни́ло прохо́дить.

Пропускно́й = пропускни́й. — **П. бума́га** = бібу́ла. С. Ш.

Про́пуска = про́пуск; прога́лина. — З міста нема пропуску. С. Л. — Читай без пропусків. — Шевченків Дневник друкував ся в Основі з великими прогалинами. Кп.

Пропусти́ть = д. **Пропуска́ть**.

Пропустова́ть = пропорожнюва́ти.

Пропутеше́ствовать = промандрува́ти.

Пропыла́ть = пропала́ти, пропалахкотїти.

Пропыхтѣ́ть = пропихтїти.

Пропьянствовать = пропія́чити.

Пропѣва́ть, пропѣ́ть = сьпіва́ти, просьпіва́ти, висьпівати (Ос.), колядку — проколядува́ти, щедрівку — прощедрувати. — Такий змалечку, раз хто просьпіває, то й перейму. Ос. Вересай. — Вже треті півні просьпівали, а ти спиш. Лев. — Я знаю одніеї пісні, то будеш возить, поки я просьпіваю. н. к.

Проработывать, проработать = робити, працюва́ти, проробити, пропрацюва́ти. — Пропрацював над сим дїлом багато.

Прора́мка = у́ставка (в мужеських сорочках від коміра до рукава).

Прораста́ть, прорасти́ = проростáти, проростй; заростáти, зарости́. — Картопля проросла. — Заросли шляхи терпами. К. Ш.

Про́рва = 1. прірва. 2. д. **Прожо́ра**.

Прорва́ть = д. **Прорыва́ть**.

Проревѣ́ть = проревіти.

Прорека́тель = д. **Прорица́тель**.

Прорека́ть, проре́чь = проріка́ти, пророкува́ти і д. **Предска́зывать** і **Предвозвѣща́ть**.

Проржа́вѣть = проржа́віти.

Проржа́ть = проіржа́ти.

Прорисо́вывать, прорисова́ть = 1. перездійма́ти (малюнок крізь скло або папір), перезня́ти, перемальо́вувати, перемалюва́ти.

2. промальо́вувати, промалюва́ти, проциса́ти. — Промалював цїлу ніч.

Про́рись = зніма́к (малюнка через скло або папір).

Прорица́лище = проро́чня. С. Жел.

Прорица́ніе = проріка́ння, пророкува́ння, віщува́ння і д. **Предсказа́ніе**.

Прорица́тель, ница = віщу́н, віщовни́ця, воро́жбит, воро́жка (д. **Вѣщу́нъ**).

Пророкъ = прорік, пророк. С. Жел.

Пропонúть = пропустúти, упустúти, випустити. — **Пропонúть словéчко** = проговорúти ся, пробовкнути (С. З.).

Прóрость, прóрось = прóрість. — Свинина з прорістю.

Пророческій = пророчий. С. Л.

Пророчество = пророкування, віщування і д. **Предсказáніе.** — Здаєть ся, що се нам сумне пророкування на тяжкі нещастя. Ст. Г.

Пророчествовать = пророкувáти, проріка́ти, пророчити, віщувáти. — Із жінок же Тараниха мов пророкувала, про дружину для Панаса балакати стала. Мак. — А тим часом сичі в ночі не добре віщують. К. Ш.

Пророчить = пророчити і д. **Предсказывать.**

Пророчица = пророчиця (С. Жел.), пророкúня (К. Св. П.).

Прорубáть, прорубúть = прорýбувати, прорубáти, цюкаючи — процюкати, льод на ополонку — полóнити.

Прóрубь = полóнка, ополóнка (С. З. Л.), пéлька, для риболовлї — кúшець, вікно́, вікнúна. — Крутить ся, як кізяк в ополонцї. н. пр. — В ополонцї огонь не страшний. п. пр. — Кинула ся громада до ставу, аж там біля пельки тільки чоботи . . . а він, значить, в пельку пішов. Кн. (д. ще під сл. **Полынья́** 2).

Проругáть = пролáяти.

Прорýха = óбмах, прóгріх, помúлка (д. **Ошúбка** і **Прóмахъ**). — **И на старýху бывáетъ прорýха** = всяк чоловік не без гріха́, кінь на чотирьох ногáх та спотикáєть ся. н. пр.

Прорывáть, прорвáть, ся = 1. роздирáти, продирáти, розідрáти, продрáти, ся. — Продрав штани.

2. прориває́ти, розрива́ти, прорва́ти, розрúти; пробива́ти, пробúти, ся. — Вода прорвала греблю. — Козаки пробили ся крізь турецькє військо.

Прорывáть, прорыть, ся = прокóпувати, прокопáти, прорúти, ся. — Прокопали ходники.

Прорывъ = 1. прóрив (на пр. чиряка). Ман.

2. рів, канáва; прірва, вúрва.

Прорыскать = прогасáти, проганя́ти.

Прорычáть = прогарчáти, прорича́ти.

Прорѣзать = д. **Прорѣзывать.**

Прорѣзвúться = пропустувáти.

Прорѣзъ = прóріз.

Прорѣзывать, прорѣзáть, прорѣзать, ся = прорізувати, прорізáти, прорізати, ся, про кілько — попрорізувати, ся. — Прорізав скатерку. — Різбяр цїлий день прорізав печатку. — У дитини усї зуби попрорізували ся.

Прорѣха = рóзпір (С. Жел.), рóзпірка, розпóроте, прогальóвина (С. Л.), дúрка (що прорвала ся по шитому).

Просáживать, просадúть = розсáжувати, розсадúти, порозсáжувати. — **Просадúть** (про гроші) — пробýхати. — Пробухав багато грошей.

Просáкъ = 1. хвáбрика вірьóвок.

2. клóпіт (С. Жел.), морóка. — **Попáсть впросáкъ** = д. під сл. **Попадáть.**

Просáливать, просолúть, ся = солúти, просолúти, всолúти, ся.

Просáливать, просáлить = сáлити, просáлити, налоїти, насмальцювáти.

Просáсывать, прососáть, ся = просисáти, прососáти, просмоктáти, ся. — Вода раз греблю просмоктала. Б. Г.

Просáчиваться, просочúться = просисáти ся, протїкáти (С. Л.), цяну́ти, просáти ся, протїкти.

Просвáтывать, просвáтать = д. **Засвáтать.**

Просверкáть = промиготїти, промигтїти, проблúскати.

Просвéркивать, просверкнýть = д. **Проблéскивать.**

Просвéрливать, просверлúть = просвéрдлювати, провірчувати, просвéрдлúти (С. Л.), провертїти (С. Л.), просвидрувáти (С. Л.), пробуртїти (С. Л.), вúсвердлити, вúкрутити, про кілько — повисвéрдлювати, попросвéрдлювати і т. д.

Просвирá = прóскура, прóскурка. С. Л. — Не говівши, та проскурку зъїв. н. пр.

Просвúрки, рос. Malva L. = калáчики, М. rotundifolia L. = прóскурки, калáчики, прóскурень, проскурни(я́)к, пацьóрки. С. Ан.

Просвúрковый = калáчиковий.

Просвúрница, просвúрня = проскýрниця (С. Жел.), проскурня́, прóсвирня. — Скраю сидїла старенька проскурниця і продавала проскури. Лев.

Просвúрный = прóскурний.

Просвирнякъ = д. **Проскурнякъ.**

Просвúрочный = д. **Просвúрковый.**

Просвúстывать, просвистáть, просвистéть = свистїти, висвúстувати, вúсвистїти, просвистїти. — Висвистує пісню. — Просвистів цїлу ніч.

Просвоевóльничать = просвавóлити.

Просвѣжа́ть, просвѣжи́ть, ся = осьвіжа́ти, осьвіжи́ти, ся.

Просвѣти́тель, ница = просьвітник, ця, просьвіти́тель, ка. С. Жел. — В пісняхъ він виявляєть ся не просьвітником Рускої землї, а ідеалом роскішного пана. Бар. О.

Просвѣти́тельный = просьвітний. С. Жел.

Просвѣти́ть = д. **Просвѣща́ть.**

Просвѣтля́ть, просвѣтли́ть, ся = проя́снювати, вия́снювати, проясни́ти, вия́снити, ся, про рідке — очища́ти, очи́стити, ся.

Просвѣтлѣть = проясни́ти ся, ви́яснити ся. — Небо прояснило ся. — Нехай вияснить ся — бач як нахмарило. н. пр.

Просвѣтъ = про́сьвіт, про́сьвіток (С. Л.). — Над містом стояв вечір без просьвітку темний. Кн.

Просвѣчивать = просьвічувати, висьвічувати, сьвити́ти ся, вилича́ти (на пр. тїло спід мережки). Ман.

Просвѣща́ть, просвѣти́ть, ся = просьвіща́ти, осьвічувати, осьвідча́ти, сьвічи́ти, ся (С. З.), цьвічити ся (С. З.), просьвіти́ти, осьвіти́ти, ся. — Просьвітив їх розум всякими науками, в життї потребними. Л. В. — Просьвітились, та ще хочем других просьвітити, сонце правди показати. К. Ш. — Осьвіти чоловіка, то він і порозумнїшає. н. пр. — Сьвічтесь люди, добре буде. Сьвічтесь хоч по малу, щоб вас лихо знов не втяло собі на поталу. Прибура. С. З. — Великая громада молодї росийської в колегіумі моїм знайдуєть ся і в науках і віри сьвятої боронити цьвічить ся. П. Могила. С. З.

Просвѣще́ніе = просьві́та (С. Жел. З.), осьві́та (С. З. Л.), сьвіче́ння (С. З.), сьвіт, осьвідче́ння, цьвіче́ння (С. З.). — Просьвіти за плечима не носити. н. пр. — Списати життєпись Шевченка значить списати історию просьвіти взагалї в Росиї. Кн. — Братства київського, труждаючого ся в цьвіченню молодї росийської. С. З.

Просвѣщённый = осьві́чений, осьві́тний, сьві́чний (С. З.). — Він чоловік осьвічений. — Горе люду не сьвічному на сїм сьвітї бути: зараз стане попихачем проміж сьвічних люди. Прибура. С. З.

Просёлокъ, просёлочная доро́га = д. під сл. **Доро́га.** — **Доро́га идётъ просёлками** = доро́га йде́ поміж се́лами та хуторами́.

Проси́живать, просидѣ́ть = проси́жувати, проси́дїти, висиживати, ви́сидїти. — Просидів за роботою аж до ранку. — Цїлий вечір висидів дома.

Просини́ть = просини́ти.

Про́синь, у виразї: „**въ про́синь, съ про́синью**“ = сиявий. С. Жел.

Проси́тель, ница = прохач, ка (С. Л. Жел.), прохатарь, ка (С. Л.), прохати́рь (Сп.), прошак (С. Жел. Л.), благач (С. Ш.), набридливий — ка́ня, каню́ка.

Проси́тельный, но = прохальний, при́сма.

Проси́ть, ся = 1. проси́ти, прохати, ся (С. Л.), сильне — благати (С. Л. Ш.), набридливо — каню́чити, цига́нити, милостиню — старцюва́ти, ру́ку простяга́ти, жебрува́ти, лабзюкова́ти, же́брати, Христа ради — христа́радничати. — **Проси́ть позволе́нія** = пита́ти ся, прохати дозво́лу.

2. позива́ти (С. З.), ска́ржити ся. — Ой піду я до пана, позивати Івана. н. п.

Просіява́ть, просія́ть = засяяти, засяти, просіяти.

Проска́бливать, проскобли́ть = проскрібати, проскромажувати, проскребти, проскромадити.

Проска́кивать, проскочи́ть, проскокну́ть = 1. проско́кувати, проско́чити, проскікну́ти, простри́бну́ти. — Курча проскочило з курника.

2. трапля́ти ся, луча́ти ся, зустріча́ти ся, тра́пити ся, лучи́ти ся, зустрі́ти ся (рідко).

3. промча́ти ся, проскака́ти.

Проскобли́ть = д. **Проска́бливать.**

Проскользи́ться = прокова́зати ся.

Проскользну́ть = ви́слизнути, ви́сковзнути, ви́порськнути і д. **Выскользнуть.**

Проскорбѣ́ть = протужити, просумувати.

Проскочи́ть = д. **Проска́кивать.**

Проскреба́ть, проскре́сть = проскрібати, проскребти, прошкрябати.

Проскрипѣ́ть = 1. проскрипі́ти, прорипі́ти.

2. процигикати, прорипіти, прорипіжити (про музик).

Проскурня́къ, рос. Althaea officinalis L. = кала́чики, проскурня́к, ди́ка ро́жа. С. Ан.

Проскуча́ть = пропуди́ти ся, пропудьгувати.

Прослаби́ть = пронести́, проч и́стити, промкну́ти. Лев. — Дав лїкарь дитинї масла на прочистку живота, а воно і промкнуло. Лев.

Прославле́ніе = виславле́ння.

Прославля́ть, просла́вить, ся = сла́вити, прославля́ти, вислáвляти (С. Л.), ви́славлювати, вславля́ти, просла́вити (С. Л.), вслáвити, ослáвити, ся, про що негоже

— розсла́вити. — Дяк маляр вславив ся на цілу околицю. Кн. — Од Припеті до Синюхи вславили себе Обухи. К. Д.

Прослези́ться = запла́кати, попла́кати, розпла́кати ся.

Прослоня́ться = прове́штати ся, проблука́ти, протиня́ти ся.

Прослу́живать, прослужи́ть = служи́ти, прослужи́ти.

Прослу́шивать, прослу́шать = вислу́хувати, ви́слухати, прослу́хати.

Прослыва́ть, прослы́ть = вславля́ти ся, вслави́ти ся. — На всю округу вславив ся.

Прослы́шать = прочу́ти, начу́ти, перечу́ти, перезна́ти, наслу́хати. — От зараз і прочула вона, що десь є така бабка, що поможе. н. к. Ман.

Прослі́дить = ви́слїдити (С. Л.), прослїдити, пропантрува́ти, присочи́ти.

Прослі́довать = 1. пройти́, проїхати. — Через наше село багато війська пройшло.

2. прові́рити, переві́рити, ви́вірити, переглядїти, передиви́ти ся. — Він переглядів се дїло.

Просма́тривать, просмотре́ть = 1. переглядати, продивля́ти ся, переглядїти, продиви́ти ся, передиви́ти ся, проглядїти. — Приходили, продивляли ся — у кого скільки кіп стоїть. н. о. Гр. Чайч. — Я передивив ся рукопис. — Продивив ся на картину довго.

2. недоглядати, недоглядїти, недодиви́ти ся, проґа́вити. — Не додивив ся усїх помилок.

Просмо́трь = про́гляд (С. Л.), пере́гляд. — Перегляд українських книжок. Ос.

Просмѣ́ивать, просмѣ́ять = д. **Осмѣ́ивать.**

Просмѣ́яться = просьміяти ся, посьміяти ся, прореготати, ся. — Прореготали цілий вечір.

Просну́ться = д. **Просыпа́ться.**

Про́со, рос. Panicum miliaceum L. = про́со, китиця — во́лот (С. Аф.), во́лоття (Сп.), куни́ця, кия́х. — **Про́со желтоости́стое,** P. glaucum = текáч. С. Ан. — **П. бѣ́лое** = біли́ця. — **П. колосйстое** = волотисте, киянуване (Ман.).

Просови́ще = просови́ще, проси́ще, проси́нище, прі́ська (д. під сл. **По́ле**).

Прособира́ть, ся = прозбира́ти, ся.

Просо́вка = д. **Болва́шекъ.**

Просо́вня = за́сув.

Просо́вывать, просова́ть, просу́нуть = просо́вувати, просу́нути, ся; пропи́хувати, пропха́ти, пропхну́ти, ся.

Просоли́ть, ся = д. **Проса́ливать, ся.**

Про́сóлъ, про́соль = просі́л.

Просолѣ́ть = просоліти, всоли́ти ся.

Просо́нки, просо́нье = просо́ння. — **Въ просо́нкахъ** = з просо́ння.

Просопѣ́ть = просопіти, просопти́.

Прососа́ть = д. **Проса́сывать.**

Просо́съ = продухо́вина, прогній, прогальво́вина (в льоду).

Просо́хнуть = д. **Просыха́ть.**

Просочи́ть, ся = д. **Проса́чивать, ся.**

Проспа́ть, ся = д. **Просыпа́ть, ся.**

Проспо́рить = проспо́рити, просперечáти ся, прозмагáти ся.

Просро́чивать, просро́чить = пропуска́ти, пропусти́ти строк, простро́чити (С. Жел.).

Просро́чка = відволо́ка (С. Пар.).

Проста́ивать, простоя́ть = вистóювати, простóювати, ви́стояти, простояти, відстоя́ти.

Проста́къ, проста́чка = проста́к, просту́ха. С. Л.

Простёгивать, простегáть, простегну́ть = стьóбати, простьóбати, простьобну́ти.

Простира́ть, простере́ть, ся = простягáти (С. З. Л.), протягáти, тягти́, ся (С. Л.), простягти́, протягти́, ся; дохóдити, сягáти, дійти́. — Став простягаєть ся аж до лїсу. — Степ тягне аж до моря. С. Л. — Сягає широко земля московська, та тїсно, сумно там людському серцю. К. Б.

Простира́ть = пропра́ти. — Цілий ранок проправа шмаття.

Простѝтельный = д. **Извини́тельный.**

Проститу́тка = повія, финдю́рка, розтру́ха і т. д. д. **Непотре́бница.** — Усї знають, що вона финдюрка, та нам до того байдуже. Кн.

Прости́ть, ся = д. **Проща́ть, ся.**

Про́сто = про́сто, по́ просту, щи́ро. — Зо всїми поводить ся по просту.

Простова́тый = простáцький, недоу́мковатий і д. **Глупова́тый.**

Простоду́шіе = простоду́шність. — Наша простодушність довела його до того... Кн.

Просто́й = 1. про́стий, звича́йний.

2. поро́жній, ві́льний.

3. простáцький.

Просто́й = простій.

Простоква́ша = ки́сле молоко́, сироватка (С. З.).

Простолю́динъ, простолю́динка = про́стий чоловік, про́стого ґо́ду, простолю́дець, простолю́дка.

Простонаро́діе = про́сті лю́ди, про́стий

люд, просто́люд, проста́цство, стар. — по́спільство. С. Л.

Простонаро́дный = простолю́дний, проста́цький (С. З. Л.), стар. — посполи́тий. С. З.

Простона́ть = простогна́ти, проквили́ти.

Просто́рный, но = просто́рний, просто́рий. — **Просто́рнѣе дѣ́латься** = просторнїшати, просторі́шати.

Просто́ръ = прости́р, привілля.

Просторѣ́чіе = простомо́ва. — **Въ просторѣ́чіи** = по про́стому.

Простосерде́чный = щи́рий.

Простота́ = просто́та.

Простофи́ля = ґа́ва, бевзь і д. **Глупова́тый.**

Простоя́ть = д. **Проста́ивать.**

Простра́нный = просто́рий, широ́кий, розло́гий (С. Л.), розле́глий.

Простра́нство = прости́р, просто́р (С. Л.), про́сторінь, о́бшир, розло́г (С. Л.), просторо́нище. — **Безпредѣ́льное п.** = безмір, безмірря. — Кидав очима, неначе в порожнїй простір. Лев. — На просторі між Балтицьким а Чорним морем жили Славьяне. Бар. О. — Велике просторонище земель біля Дніпра пустовало. Кн. — На обшир Україна більша за Францию. Кн.

Простра́нствовать = промандрува́ти.

Простига́ть, простри́чь, ся = простига́ти, простри́гти, ся.

Прострѣ́ливать, прострѣли́ть = прострі́лювати, прострілити.

Прострѣ́лина = прострі́л.

Прострѣ́лъ = 1. прострі́л.

2. рос.: а) Aconitum Napellus L. — боре́ць, зозу́лїні черевички, б) Anemone Pulsatilla L. — простріл, сон, сон-зїлля. С. Ан.

Прострѣ́льная трава́ = д **Прострѣ́лъ 2.**

Простря́пать = пропо́рати ся. — Цїлий ранок пропорала ся коло печі.

Проступа́ = проступа́, осту́да (С. З. Л.), засту́да, підві́й.

Простужа́ть, простуди́ть, ся = студи́ти, простуди́ти, застуди́ти, ся, захолоди́ти, охвати́ти, ся, од вітру — підві́яти ся. — Застудив себе тай помер. Кр. — Щоб не застудити ся, випили по чарці джину. Кн.

Проступа́ть, проступи́ть = прохо́дити, пройти́ (наскрізь або з середини на верх).

Проступа́ться, проступи́ться = 1. д. **Оступа́ться.** 2. д. **Провиня́ться.**

Проступо́къ = вчи́нок (С. Л.), учи́нок (С. Ш.), вина́, повинка, пере́ступ, ви́ступок. — За що ж мене, мужу, бъєш, за якиї вчинки? п. п.

Простуча́ть = просту́кати, простукотїти, сильно — прогрю́кати, сильно і часто — проторохтїти, проторохкотїти, тихо і мірно — протокотїти, чим важким — прогу́пати, простугонїти, ногами — протупотїти.

Простыва́ть, простыть, простынуть = простига́ти, сти́гнути, холо́нути, прости́гнути, прости́гти (С. Л.), сти́гти, ви́стигнути, прохоло́нути (С. Л.), охоло́нути, ви́холонути, в печі — ча́хнути, прочаха́ти, прочаха́ти, сча́хнути, ви́чахнути. — Раз добром налите серце — в вік не прохолоне. К. Ш. — Нехай, у печі трохи прочахне, тодї й трубу закрием. С. Л.

Простыла́лый = прости́глий, сти́глий.

Простыня́ = прости́ня́ (С. Жел.), простира́ло (С. Жел.), простира́дло. — Простирадло, заполоччю шитое. Ст. Оп. Кіев. Ст.

Простыть = д. **Простыва́ть.**

Простѣ́нокъ = простїнок.

Проста́къ, проста́нка = проста́к, просту́ха.

Просуети́ться = проклопота́ти ся, прометуши́ти ся.

Проcу́живать, просуди́ть, ся = суди́ти, просуди́ти, ся, протяга́ти, ся, пропозива́ти. — Суд просудив довго. — Протягали ся довго, поки суд розсудив дїло. — Пропозивав (або: просудив) сто карбованцїв і свого не доправив ся.

Просуну́ть = д. **Проcóвывать.**

Просучи́ть = просука́ти.

Проcу́шивать, просуши́ть, ся = проcу́шувати, просуши́ти, ся.

Просфора́ = д. **Просвира́.**

Просчи́тывать, просчита́ть, прочесть, ся = пролїчи́ти, прорахува́ти, ся (який час або зробити помилку), прошита́ти.

Просыпа́ть, проспа́ть = спа́ти, проспа́ти (який час або пропустити через сон).

Просыпа́ть, просы́пать = розсипа́ти, розси́пати.

Просыпа́ться = 1. (**проспа́ться**) — проспа́ти ся, проспа́ти ся. — Пьяний проспить ся, а дурний нїколи.

2. (**проснуться**) — прокида́ти ся, прочина́ти, проки́нути ся, прочну́ти ся, обуди́ти ся, розбуди́ти ся, продру́хати ся, про кількох — попрокида́ти ся і т. д. — Вона прокинулась та й дивить ся. н. к. — Прокинув ся чумак вранцї та й полапав у гаманцї. н. п. — Як ударить у дзвін, от він і прокинеть ся. п. о. Гр. Чайч. —

Тепер тільки прокинули ся у йсго всї сили життя. Кн. — Ой я сплю — милий спить ся, душа моя веселить ся. — Прокину ся — аж немає, аж серденько заміряє. н. п.

Просы́пъ = про́сип. — Спить без просипу.

Просыха́ть, просо́хнуть = просиха́ти, про-со́хнути, про грязь — прочаха́ти, протряха́ти, проча́хнути, протря́хнути.

Про́сьба = про́зьба, про́хань, проха́ння, як молитва — блага́ння, набридлива — кану́чіння. — **Приставáть съ про́сьбами** = кану́чити, цига́нити, розкану́чити ся.

Просѣва́ть, просѣ́ять = просїва́ти, висї-ва́ти, просїяти, ви́сїяти, на решето — точи́ти, проточи́ти, переточи́ти, підточи́ти, наточи́ти, ви́точити. — Точитимеш через сито. Кр. — Бери сито та проточи швидче борошно на затїрку. Кн. — Споминки треба переточить і чимало чого знехтовати. Кн.

Просѣвочный = просїва́льний.

Просѣда́ть, просѣ́сть = пробива́ти ся, виступа́ти (на верх), витика́ти ся, протїка́ти, пробити ся, ви́ступити, ви́ткнути ся, протїкти́. — Борода пробиваєть ся — Рослина тільки що виткнула ся. — Вода протїкає в щілини.

Просѣ́дина = 1. щі́лина, розпа́дина (С. Л.), розпа́лина (С. З.).

2. д. **Про́сѣдь.**

Про́сѣдь = сивúзна, про́сїдь (С. Жел.). — **Борода́ съ про́сѣдью** = шпакова́та. — Борода шпакувата, та думка клята. н. пр.

Просѣ́ка = про́сїк (С. Жел.), про́руб, прогаль-о́вина, про́ліс, про́лїсок, проворі́ття.

Просѣка́ть, просѣ́чь = прору́бувати, про-сїка́ти, прорубáти, просїкти.

Про́сѣкъ = д. **Просѣ́ка.**

Просѣ́сть = д. **Просѣда́ть.**

Просѣ́чный = прору́баний.

Просѣ́чь = д. **Просѣка́ть.**

Просѣ́ять = д. **Просѣва́ть.**

Просяка́ть, просяки́нуть = просяка́ти (С. Жел.), проси́дати ся, прохо́дити (про воду).

Просяно́й = просяний. — **Просяна́я ка́ша** = пшоняна. — **П. соло́ма** = просяни́ця, прося́нка.

Протáивать, протáять = та́яти, протáяти, протáнути, розтáнути.

Прота́лина = 1. таловúна (Ман.), тал (С. Л. Ш.), таловúк (земля спід снігу, що станув).

2. прогальо́вина, прога́лина, прога́йлина, відпарь і т. д. д. **Полынья 1.**

Прота́лкивать = 1. (**протолка́ть, протолкну́ть, ся**) — пропúхувати, протúскувати, ся, протовля́ти ся, пропха́ти, ся, пропхну́ти, ся, проштовха́ти ся, прото́впити ся, протúснути ся. — Пропхати човен поміж кригою. — Тісно, на силу пропхав ся.

2. (**протоло́чь**) — протовкти́. — Треба ще протовкти трохи.

Протанцова́ть = протанцюва́ти, гопака — прогопцюва́ти. — Цілу ніч протанцювали. — Протанцювала раз та й годї.

Прота́пливать, протопи́ть = топúти, протопúти, ви́топити. — Треба протопити грубку, бо щось холодно.

Прота́птывать, протопта́ть = прото́птувати, протоптáти, стежку — простéжити. — Протоптав чоботи. — Я тільки стежку протоптую до списання Шевченкової життєписи. Кн.

Протаска́ть = 1. протаска́ти. — Цілий день протаскав дрова.

2. протягáти, проволочúти, проволокти́. — Протягав копиці аж до півдня. — Його протягали по судах.

Протаска́ться = проволочúти ся, проблу-ка́ти, прошвéндяти, проплéнтати ся.

Прота́скивать, протащи́ть, ся = протяга́ти, протягти́, ся, проволокти́, ся, протарга́нити, проти́рити, протелю́щити. — Проволїк через двір та й кинув.

Прота́чивать, проточи́ть = 1. прото́чувати, проточúти. — Черва проточила дерево.

2. гостри́ти, прогостри́ти, проточúти. — Цілий ранок прогострив ножі.

Протащи́ть = д. **Прота́скивать.**

Протащи́ться = проволокти́ ся, проплести́ ся, продúбати, проплуга́нити ся. — На силу проплїв ся через двір.

Прота́ять = д. **Прота́ивать.**

Протека́ть, проте́чь = 1. протїка́ти, протїкти́, ледве-ледве — слезúти, прослúзувати. — Вода протїкає через канаву. — Човен протїкає. — Слезить трохи бочонок. Хар. — Вода крізь вікна прослизує. Хар. — **Бума́га протека́етъ** = д. під сл. **Пропуска́ть.**

2. упливáти, плúнути, уплисти́ (С. Ш.).

Врéмя протека́етъ = час плúне. — **Протéкъ годъ** = уплúв рік. С. Ш.

Протéкшій = минýлий.

Протере́бливать, протеребúть = прориває́ти і т. д. д. **Продёргивать 2.**

Протере́ть = д. **Протира́ть.**

Протерпѣ́ть = стéрпіти; ви́терпіти.

Протéчь = д. **Протекáть.**

Прóтивень = 1. спи́сок.

2. бля́ха, лист (залізний, що на йому печуть пироги то-що).

Проти́виться = опіра́ти ся (С. З. Л.), опина́ти ся, спротивля́ти ся, о́пір ставити, спреча́ти ся, сперечáти ся, іти́ про́ти, огина́ти ся (С. Л.), змага́ти ся (С. Л.), спинча́ти ся (Сп.). — А він не йде — опинається ся. — І дівчата, сьміючи ся, всї її вхопили, опинала ся спїгурка, та не стало сили. Гр. Чайч. — Хоч як довго вона спротивляла ся, а на сам-кінець, добре, каже, поїду. Кн. — Грім гуркотїв, огнями розсипав ся, змагав ся довго дуб, стогнав, не подавав ся. Б. Г. — А що як Демъян сватати ме, а мати буде сперечатись? Лев. — Не можна проти батька огинати ся. С. Л.

Противле́ніе = змага́ння (С. Л.), проти́вність.

Проти́вникъ, ца = супроти́вник, ця (С. Л.), супо́рник, ця, суперéчник, ця. — Військо супротивників зійшло ся біля Корсуня. Кн.

Проти́вный, но = 1. проти́вний (С. З.), супроти́вний, но. — Вітер противну хвилю зо дна моря знїмає, судна козацькі розбиває. н. д. — А на морі супротивна хвиля вставала. н. д.

2. гидки́й (С. З. Л.), оги́дний, обри́длий (С. Л.), обри́дний, обри́дливий, мерзе́ний, осору́жний (С. Л.), оприкри́вий, ги́дко, оги́дно, бри́дко (С. Аф.). — Я тричі вже йому казала, що осоружний він мінї, що й глянути на його не можу я. К. К — Гидко глянути.

Противодѣ́йствіе = проти́вність, перешко́да (С. З.).

Противодѣ́йствовать = пере́чити (С. Л.), на перешко́дї, на зава́дї става́ти, роби́ти перешко́ду, перешкожа́ти (С. З.).

Противозако́нный, но = незако́нний, беззако́нний, безпра́вний, не слу́шний.

Противолежа́щій = супротиле́жний і т. д. д. **Противополо́жный.**

Противополага́ть, противоположи́ть = ста́вити, поста́вити навпроти́, навпаки́.

Противоположе́ніе = проти́вність, противоста́йність (С. Жел.).

Противополо́жный = проти́вний, супроти́вний, супротиле́жний. — Їм забажалось побітти в противну хату та довідатись хто прийшов. Лев. — Починає гукати батька й матїр, бо вони, бач, усї в противну хату перейшли. Лев. — Усї інтереси маси стали супротилежними інтересам панів. Кн. — З сїх слів автора виходить супротилежне тому, що він попереду говорив. Зап. Груш. — **Въ противоположную сто́рону** = навпаки́.

Противорѣ́чивость = суперéчливість.

Противорѣ́чивый = суперéчливий.

Противорѣ́чить = пере́чити, суперéчити (С. Л.), перечкова́ти. — Що скажу — не суперечить, мінї вірить, як своєму сину... Ст. С. — Вони мінї в тім мовленні перечковали. Кочубей. С. З.

Противорѣ́чіе = пере́ка, пере́ча, суперéка, суперéчка, суперéччя (С. З. Л.), су́періч. — Нехай буде ячмінь-гречка, аби не суперечка. н. пр. — Трапила ся суперіч фактів. Пр. — Думка чудна і став в суперіч з правдою. Кн.

Противостоя́ть, противоста́ть = 1. стоя́ти, ста́ти навпроти́.

2. д. **Проти́виться** і **Противодѣ́йствовать.**

Противоя́діе = противотру́я (С. Жел. Пар.), противлїк (С. Пар.).

Противоя́дный = противотру́йний.

Противуестéственный = ненатура́льний, надзвича́йний.

Проти́ву, про́тивъ = 1. про́ти, напро́ти (С. Л.), су́проти (С. Л.), су́против (С. Л.), навпро́ти, насу́против, про́сто (С. Л.); навпаки́, впаки́, навспа́к. — Моя хата просто церкви. С. Л. — Навпаки сонця.

2. про́ти, су́проти; навпре́к, насупроти́вне. — Проти совістї. — Супроти його нема луччого робітника. С. Л. — Так ніж поганий став навпрек мінї дорогу заступать! Гул. Ар.

Протира́ть, протере́ть, ся = протира́ти, протéрти, прошарува́ти, обшмо́ргати, обчо́вгати. — **Протере́ть глаза́** (про грошї) — проци́ндрити, промантáчити, прогайнувáти і д. **Прома́тывать 3.**

Проти́скивать, проти́снуть, ся = прохиха́ти, проти́скувати, прохха́ти, прохнýти, проти́снути, ся, проти́сти ся (Ман.), пробга́ти ся і т. д. д. **Прота́лкиваться.** — Що ясла будуть на пів хати — такі, що й в двері не прохати. Б. Г.

Проткáть, проткнýть = д. **Протыкáть.**

Протлѣва́ть, протлѣ́ть = протлївáти, перетлївáти, протлїти, перетлїти.

Протодіáконъ = протодия́кон.

Протоіерéй = протопо́п, жінка його — протопо́пша, протопо́пиця, дочка — протопо́півна.

Прото́къ = протїк, течія, невеличкий — перетік, перетічок, перетічка, вширокому місцї — плéсо, в глибокому — бака́й.

Протолка́ть, протолкну́ть, ся = д. **Прота́лкивать, ся.**

Протолкова́ть = пробала́кати. — Цілий вечір пробалакали про театр.

Протолпи́ться = прото́впити ся, пропха́ти ся і т. д. д **Проти́скиваться.** — Народу так багато, що й протовпитись трудно. Лев.

Протоми́ть, ся = проморити, прону́дити, ся, зну́дити, ся, промо́ру́чити ся.

Прото́пать = прото́пати, протупотіти, прого́пати, прогу́пати, прогопцюва́ти, протупцюва́ти, протіпати, пропопотіти.

Протопи́ть, ся = д. **Прота́пливать.**

Протопо́пъ = д. **Протоіере́й.**

Протопта́ть = д. **Прота́птывать.**

Проторгова́ть = проторгува́ти, прогандлюва́ти, на базарі — пробазарюва́ти, на ярмарку — проярмаркува́ти (який час або стратить що, торгуючи).

Прото́ржка = стра́та, втра́та (в торгу).

Прото́ри = про́тори, тра́ти (судові).

Проторы́ть = прокла́сти (дорогу), утору-ва́ти (С. Ш.), протопта́ти (стежку), простежити (теж). — **Проторённый путь** = би́тий шлях, прото́птана сте́жка. — Гепій ніколи не йде шляхом битим. Кн.

Протоскова́ть = прожури́ти ся, просумува́ти, прону́дити ся.

Прототи́пъ = первообраз.

Прото́чина = 1. прото́чина, червото́чина (в дереві).

2. перетік, перетічка (д. під сл. **Прото́къ**).

Прото́чный = бігу́чий, теку́чий. — Бігуча вода.

Протре́звливать, протрезвля́ть, протрезви́ть, ся = витверезювати, ви́тверезити, протверезіти, ся, тверезіїшати.

Протруби́ть = 1. протруби́ти, просурми́ти.

2. розголоси́ти, роздзвони́ти.

Протури́ть = прогна́ти, прогу́рити.

Протурча́ть = прогу́ркати, протуркотіти.

Протуха́ть, протухнуть = ту́хнути, протухнути.

Протыка́ть = 1. (**проткну́ть**) — заткáти. — Полотно заткане шовком.

2. (**проткну́ть**) — протика́ти, проткну́ти, простроми́ти. — Простромив списом.

Протъсня́ться, протъсни́ться = протискувати ся, протовпля́ти ся і т. д. д. **Проти́скиваться.**

Протю́кать = 1. процю́кати. — В стіні процюкав віконце.

2. протю́кати.

Протя́вкать = продзя́вкати. — Цуцик продзявкав цілу ніч.

Протя́гиваніе = протяга́ння, про́тяг.

Протя́гивать, протяну́ть, ся = 1. протяга́ти, простяга́ти, протягти́, простягти́, ся. — Не прикладав му́ки, не простягай руки. н. пр. — Вона простягла обидві руки і поклала їх. Лев. — І до братів своїх темних простягали руки, всім бажали вони мира, волі і науки. К. Х. — І простягши він руку, приторкнувсь до нього. К. Св. П. — **По одёжкѣ прота́гивай но́жки** = по своєму́ ліжку простяга́й ніжки. н. пр. — **Протяну́ть но́ги** = уме́рти, ду́ба да́ти.

2. тягти́, волокти́, протягти́, проволокти́, проволочи́ти (час, ді́ло) і д. **Длить** і **Ме́длить.**

Протяже́ніе = про́тяг.

Прота́жка = д. **Замедле́ніе** і **Проволо́чка.**

Прота́жно = з про́тягом, про́волоком, проквóлом, проквóлисто, з проволóком. — Як каже з протягом, а не скоро, тоді все розбереш. Хар. — Він читав з проволоком. Сп.

Прота́жный = протя́глий; проквóлистий і д. **Дли́тельный** і **Ме́дленный.**

Протяну́ть, ся = д. **Протяга́ть, ся.**

Проу́дить = проу́дити, проловити (удкою, який час).

Проу́жинать = провечеря́ти. — Провечеряли до півночі.

Проу́локъ = д. **Переу́локъ.**

Проу́мничать = промудрува́ти.

Проуча́ть, проу́чивать, проучи́ть, ся = провча́ти, провчи́ти, ся, ви́школити, ви́цьвічити, проманїжити. — Добре його провчили — не забуде до нових віників. — Провчив ся цілу зіму, а читати не вміє.

Проу́шина = дірка (щоб вкладати або просовувати, на пр. в сокирі, куди вкладається топорище, або в молотку), в голці — у́шко.

Профа́нъ = нетя́ма, нетя́мка, нетямáха.

Профильтро́вывать, профильтрова́ть = д. **Проце́живать.**

Профинти́ть = протри́нькати, проци́ндрити і т. д. д. **Прома́тывать 3.**

Прохáживать, проходи́ть, пройти́ся = прохóдити, проходи́ти, ся, пройти́ ся. — Цілий день проходиш — кінця не знаходиш. Кв.

Прохва́тывать, прохва́чивать, прохвати́ть = 1. прокóлювати, простромля́ти, прокóлоти, простроми́ти, проштрикну́ти (зубами).

2. д. **Понима́ть.**

Прохвора́ть = пронеду́жати, прослабува́ти (довго).

Прохво́сть = пройди́сьвіт, підчúхвіст (Лев.), прочвара, суцїга. — Хоч мінї тебе й жаль, а прочварі руки не подам. О. Ст.

Прохла́да = прохоло́да, холодо́к (С. Л.), охоло́да, пого́жість. — Кидали Ляхів у воду, к чортовій матері на прохолоду. н. д.

Прохлади́тельный = прохоложа́ючий.

Прохлади́ть, ся = д. **Прохлажда́ть, ся.**

Прохла́дный, но = прохоло́дний, не жа́рко.

Прохлажда́ть, прохлади́ть, ся = прохоложа́ти, прохолоди́ти, ся; вихоло́жувати, ви́холодити, ся. — Зараз піду, най лиш трохи прохолоджу ся, бо мінї душно. Федь.

Прохлеста́ть = пролящáти, прохви́ськати.

Прохло́пать = пролясκати, крилами — пролопотїти.

Прохлопота́ть = проклопота́ти, протурбува́ти ся.

Прохны́кать = прохни́кати, прорю́мсати.

Проходи́мецъ = пройди́сьвіт, шва́йкало (С. Л.), про ва́ра, мартопля́с (Кн.).

Проходи́ть, пройти́ = 1. прохо́дити, перехо́дити, пройти́, перейти́. — Тільки перейшов міст, як він завалив ся.

2. мина́ти, промина́ти, уплива́ти (С. Ш.), мину́ти, ся, промину́ти, пройти́, уплинути, перевернути ся. — Минають днї, минають ночі, минає лїто, шелестить пожовкле листя, гаснуть очі. К. Ш. — Мабуть шкода, що без пригоди, мов негода, минула молодість моя. К. Ш. — А як мої рученьки згорнуть ся, тодї твої роскоші минуть ся. н. п. — Час-година уплива́є. н. п. — Чимало лїт перевернулось, води чимало утїкло. К. Ш. — **Прошéлъ сквозь огóнь, вóду и мéдныя трýбы** = був у бува́льцях, зна́є що кій, що па́лиця. н. пр. — **Э́то емý не пройдётъ** = се йому́ так не мине́ть ся, се ду́рно не мине́ (Кн.). — **Проходи́ть слýжбу** = одбува́ти слу́жбу.

Проходи́ть = проходи́ти, промандрува́ти, шкандибаючи — прошкандиба́ти, перекульгати, не скоро — продибати.

Проходи́ться = д. **Прохáживаться.**

Прохóдка = прохóдка, прогуля́ння, промáшка.

Проходно́й = прохідни́й; скрізни́й.

Прохóдъ = 1. хід, прохід, узенький між будовою — суткй, суточкй (С. Л.). — Двором не йди, а суточками, що поміж хатою і коморою. Кн.

2. прохід, просьвіток. — Не дає мінї проходу, скрізь лїзе в очі осою. Кн. — Люди очі висьмюють, просьвітку мінї не буде. Кн.

Прохóжій = д. **Проходно́й.**

Прохóжій = перехóжий (С. Л.), прохожáлий. — Не з нашого села, се — якийсь прохожалий чоловік.

Прохозя́йничать = прохóзяінува́ти, прогосподарюва́ти.

Прохолáживать, прохолоди́ть, ся = студи́ти, простуди́ти, прохолоди́ти, прохоло́нути

Прохохота́ть = прореготáти.

Прохрапéть = прохропти́.

Прохрипéть = прохрипі́ти.

Прохромáть = прошкандиба́ти, прошкикильга́ти, прокульга́ти.

Процарáпывать, процарáпать, процарáпить = продря́пувати, продря́пати, прошкря́бати.

Процáрствовать = процарюва́ти.

Процвéтáть, процвéсть = процьвіта́ти, проквіта́ти, квітча́ти, ся, процьвісти́, проквітча́ти. — Як я була молодою, квітчалась, пишалась. К. Ш.

Процéнтный = процéнтовий.

Процéнтъ = процéнт, відсóток (С. Л.), надсóток, рост, приріст, прокáт, верхи́. — Позичали у міських дукарів та виплачували відробітками та відсотками. Лев. В. — Не тільки рост, а й исте пропало. Кв. — Росту ще не виплатив, а стовп само собою стоїть. С. Л.

Процéнтщикъ = лихвáрь. — З одної вбогої людини лихварь правив гроші. Зіньк.

Процéссія = процéсия, прóвід. — Хапай бики, бо процесия йде. н. пр.

Процéссъ = 1. спрáва (С. З.), пóзва (С. З.), пóзов (С. З.), позива́ння, позйванка, прáво (С. З.). — Поли вріж, та тїкай од позвів. н. пр. — Точилась на судї енеральнім в Глухові справа. Ханенко. С. З. — Кому хочеш позов заложу. Кот.

2. процес, дїя.

Процѣживаніе = цїдїння.

Процѣживать, процѣдить = процїжувати, вицїжувати, процїдити, відцїдити, перецїдити, перепустити.

Процѣловáть, ся = процїлувáти, ся.

Прочáвкать = проплямкати, прожвякати.

Прочёсывать, прочесáть = чесáти, вичісувати, розчісувати, розчесáти; продря́пати (чешучи).

Прочётный = 1. прощи́таний.

2. призна́чений до прочита́ння.

Прочётъ = 1. помúлка в раху́нку.

2. прочита́ння. — **Для прочéту** = для прочита́ння.

Прочи́нивать, прочини́ть = лата́ти, перелата́ти; пролата́ти.

Прочи́стить = д. **Прочищáть.**

Прочи́тывать, прочита́ть = чита́ти, прочита́ти, начита́ти, погано — прослебезува́ти, ви́слебезувати, швидко і не виразно — прохама́ркати, прохарама́ркати, відхама́ркати.

Про́чить = прямува́ти (С. Л.), призначáти. — Прямує єму в супружество доч свою Марию. Конїс. С. З.

Прочиха́ть = прочха́ти.

Прочиха́ться = ви́чхати ся.

Прочища́ть, прочи́стить = прочища́ти, прочи́стити, од бурьяну — прополо́ти, просапáти і т. д. д. **Очища́ть.**

Про́чій = и́ньший, и́ньчий (С. З.), оста́нній, ре́шта. — **Ме́жду про́чимъ** = між и́ньшим. — **И про́чее** = і так да́лї, і таке́ и́ньше. — **Спаслúсь двóе, а про́чіе потону́ли** = спаслúсь двóє, оста́нні (або: а ре́шта) потону́ли.

Про́чность = міцність.

Про́чный, но = міцни́й, мíцно, цупки́й, цу́пко (С. Л.), трива́лий (С. Л. Ш.).

Прочь = пріч, пріч ки, геть, до кількох — ге́ть-те. С. Л. — Проти пічки помандрував козак пріч ки. н. п. — Іди, сину, геть від мене, нехай тебе Орда візьме. н. п. — Геть-те, хлопцї, з шляху — чорт несе сваху. н. пр. — **Прочь отъ меня́!** = геть від ме́не! — **Поди́ прочь!** = іди́ геть! — **Не про́чь** = не від то́го. — **Я не прочь отъ э́того** = я не від то́го, я нїчо́го про́ти сьо́го не ма́ю. — **Онъ не про́чь отъ до́браго дѣ́ла** = він не цура́єть ся до́брого дїла.

Проталúть = пропустувáти, прожартувáти, прожирувáти.

Прошáрить = ви́шарити, ви́нишпорити.

Прошатáться = проблукáти, прошва́(е)ндяти, ви́никати, ви́тупати.

Про́шва = д. **Обши́вка 2.**

Прошéдшій = мину́лий.

Прошелестéть = прошелестíти, шеле́снути, шеле́тнути. — Часом тільки ящірка шелесне. Кр.

Прошéніе = 1. прохáння, про́хань, про́зьба. 2. про́зьба, суплїка (С. З.).

Про́шенный = про́каний. — На проханого гостя багато треба. н. пр. — Проханий шматок горло дере. н. пр.

Прошéнтывать, прошентáть, ся = шепотáти, шепотíти, прошепотíти, прошепотáти, ся, протишкувáти ся. — Прошепотíв щось і не розбереш. — Протишкували ся цїлий вечір.

Прошибáть, прошибúть, ся = 1. пробивáти, пробúти, ся.

2. д. **Ошибáться** і **Промáхивать 3.**

Прошúбка = д. **Ошúбка** і **Прогрéшность.**

Прошúвать, прошúть = прошúвати, прошúти (наскрізь або довго шити), мережками — промере́жувати, промере́жати.

Прошúпѣть = прошипíти, прошипотíти, про гадюку — просичáти, про воду — пробулькотíти, проклекотíти, про сало, мъясо — прошкварчáти.

Прошлéцъ = д. **Пройдóха.**

Прошлогóдній = торішнíй (С. З. Ш.), прошлорóчний (С. З.). — Так він мінї потрібен, як торішнїй снїг. н. пр. — Подлуг прошлорочних реєстрів. С. З.

Прóшлый = мину́лий. С. Л. — **Прóшлое** = мину́ле, мину́вше, мину́вшість, мину́лость. — Не можна було не пригадяти минулого життя України до сучасного. Кн. — І я перший здіймаю шапку перед такою милостю чоловіка, котрому тепер пишу оцю одповідь. О. Мар. — **Прóшлый годъ** = торíк.

Прошлáндать, прошлáться = прошва́(е)ндяти, провéштати ся, проблукáти, протиня́ти ся, проплéнтати ся, ви́никати.

Прошмыгнýть = прошмигнýти, промайнýти.

Прошумéть = прошуміти, прогомонíти, прогаласувáти.

Прошутúть = прошуткувáти, прожартувáти.

Прошушýкать, ся = прошушýкати, ся, протишкувáти ся.

Прощáй, те = д. **Прощáться 2.**

Прощáльный = прощáльний, відхóжий, відхíдний. — **П. угощéніе** = відхíдне, відхóжа чáрка.

Прощáніе = прощáння, роспрощáння, прóводи. — Настав час прощання. Ст. — На роспрощанї поцїлувались. Кр.

Прощáть, простúть, ся = 1. прощáти, вибачáти, пробачáти (С. З.), дарувáти (С. З.), простúти, ся, ви́бачити, пробáчити, подарувáти, ся, звúдити. — За се дїло я тобі не подарую. С. Л. — Не пожалїли мене. Нехай вже їм Бог звидить. Кн. (Пр. д. ще під сл. **Извиня́ть**).

2. прощáти ся, попрощáти ся. — **Прощáй, простú! Прощáйте!** = прощáй, прощавáй, бувáй здорóв, будь здорóв, прощáйте, бувáйте здорóві! — Прощай, прощай, козаче! Твоя дївчина плаче.

н. п. — Їхав козак за Дунай, сказав дівчині — прощай! н. п. — Будь здорова, паньматусю, обійду ся без Настусї. н. п. — По сїй мові, бувайте здорові! н. пр.

Прóще = простїше. — **Прóще всегó** = найпростїше.

Прощелы́га = д. **Пройдóха** і **Прохвóстъ**.

Прощéніе = прощéння, опрощéння, пробачéння (С. З.). — Взяв батька, попросив у його опрощення і став кормити до смертї. Гр. Чайч. — **Попроси́ть прощéнія** = перепроси́ти.

Прощённый = прощáльний.

Прощи́нывать, прощина́ть = д. **Продёргивать** і **Протерéбливать**.

Проѣда́ть, проѣсть, ся = 1. проїда́ти, проїсти, ся, прохарчи́ти, ся, на ласощі — проласува́ти. — Проїв багато грошей. — Усї гроші чи прохарчив, чи прогуляв. н. о. 2. проїда́ти, прогризáти, проїсти, прогри́зти.

Проѣдина = прогри́зене мíсце.

Проѣздить, ся = проїздити, ся (який час або стратить на їзду).

Проѣздомъ = перéїздом, по дорóзї. — Тільки переїздом був у Київі.

Проѣздъ = проїзд; перéїзд. — Там тепер нема переїзду.

Проѣзжáть, ся = 1. (**проѣхать, ся**) — проїзджáти, проїзди́ти, проїхати, ся — Проїхав через Київ. 2. (**проѣздить**) — проїжáти, виїжáти, ви́їздити, ся. — На силу виїздив неука.

Проѣзжáющій = проїжáючий (С. З. Л.), переїжий, подорóжній. — Щоб подорожній не був порожній — треба нагодувати. н. пр.

Проѣзженный = ви́їзжений (кінь).

Проѣзжій = 1. проїздний (С. Л.), переїздний. — Тут саме переїздне місто. С. Л. 2. д. **Проѣзжáющій**.

Проѣсть, ся = д. **Проѣдáть, ся**.

Проѣхать, ся = д. **Проѣзжáть, ся**.

Проявлéніе = ви́ява, прояв.

Проявля́ть, прояви́ть, ся = виявля́ти, ся, проявля́ти, ся, виника́ти, визначáти ся, ви́явити, прояви́ти, ся, ви́значити ся, ви́рискати ся (Ман.). — І вирискалось таке бидло! Ман. — **Отку́да ты проявúлся?** = відкіля́ ти взя́в ся?

Проя́снивать, проясня́ть, проясни́ть, ся = вия́снювати, ся, пря́снювати, ся, ви́яснити, ся, прояснúти, ся, про годину ще — ви́погожувати ся, сїрíти, сьвітлíти, розви́днювати ся, ви́погодити ся (С. Л.), розгоди́нити ся (С. Л.), на годи́ні ста́ти (С. Л.), прояснíти, прояснíшати, провиднíти, провиднíшати. — Се мíні вияснило дíло. — Нехай вияснить ся — бач як нахмарило. н. пр. — Хмари рідшали; на обрію починало вияснювати ся. Кн. — Хмари та хмари, а коли ж вияснить ся? Кн. — Небо випогодило ся і скинуло з себе хмари. Фр. — Хмари розходять ся, на небі розвиднюєть ся. — На дворі почало вже сíріти.

Пруди́ть = 1. (**запруди́ть**) — гати́ти, загати́ти. — Тільки ж нами, нами, козаками, Дунай загатила. н. п. 2. (**напруди́ть**) — сця́ти, насця́ти, багато — набу́рити.

Прудово́й = ставни́й, ставови́й.

Прудъ = став, здр. ставо́к, ставо́чок (С. З. Л.), невеличкий, викопаний — са́жавка, са́жалка (С. З. Л.), ко́панка (С. З.), глухий або місце, де був став — ставúще, ставúдло, ставúсько. — Чия гребля, того й став. н. пр. — Чи малий у яру ставок, зелений на горі садок. К. Ш. — Іде він понад ставком, дивить ся — гуси на березї сидять. н. п. — В гаю у пана був ставок, вода як скло, на днї пісок. Б. Г. — Ой вийду я на горбочок, та гляну я на ставочок: щука риба грає, вона пару має. н. п.

Пружúна = пружúна.

Пру́тикъ = д. **Прутъ** (здр.).

Прутня́къ = молодни́к, молодничо́к (молодий лїсок); ло́зи, ше́люг, верболíз.

Прутъ = лозúна (С. Л.), хворостúна (С. Ш.), здр. — лíзка, рíзка, хвойдúна (С. Л. Ш.), з шелюга — шелюжúна, дротяний для плетіння — прут, пру́тик, дро́тик, щоб пропікати цибухи — жигáло. — У руки взяв довгу хвойдину і по прошпехту так попхавсь. Гул. Ар.

Прутяно́й = хворостя́ний.

Прущъ, рос. Geranium L' Herit = журавéльник, G. pratense L. = во́вча сту́па, во́вчі ла́пки, вовчу́га, вовчу́ра. С. Ан.

Пры́ганіе = стрибáння, плúгання, скакáння, в танцях — го́пи, го́цання (С. Л.).

Пры́гать, пры́гнуть = стрибáти, плúгати, скакáти, вистрúбувати, цúбати, стрибну́ти, плигну́ти, цибну́ти, в танцях — го́пати, го́цати, го́пнути. — Вода плига з камня на камінь. Кн. — Стриба, мов цап.

Прыгу́нъ, нья = скаку́н, скакуне́ць, плигу́н, плигуне́ць, стрибу́н, стрибуне́ць, брику́н, ха. — Жвавий коник скакунець доцьвірінькав ся в кінець. Ст. Б.

Прыгъ = плиг, скік, стриб.

Прыжóкъ = плиг (С. Л.), скік, стриб (С. Л.),

ви́стриб, стрибо́к, ви́брик, пере́скік. — **Прыжко́мъ** = плиго́м, ско́ком (С. Л.), ви́стрибом (С. Л.), ви́скоком, ви́бриком, переско́ком. — Він біжить вискоком. Кр.

Прыскалка = кропи́ло, бри́зкалка.

Прыскать, прыснуть, ся = бри́зькати, пи́рськати, кропи́ти, бри́знути, при́снути (С. З.), покропи́ти, од сьміху — пи́рхнути (Ос.).

Прыткій, ко = прудки́й (С. З. Л.), пру́дко, швидки́й, шви́дко, метки́й, шпаркий, шпа́рко, притки́й (Кн.), при́тко, порський (С. Л.). — Ой попливи, утко, проти води прудко. н. п. — Він у нас меткий, духом збігає. Кн. — Шпарке хлопця — одна нога тут, а друга в школї. Кн. — Бач який притки́й, паче коза. Кн.

Прытче = шви́дче, пру́дче, прудкіш.

Прыть = пру́дкість, мото́рність, шви́дкість, жва́вість; бадьо́р. — **Пусти́ть коня́ во всю прыть** = пусти́ти коня́ на взво́ди (С. З.), що єсть ду́ху. — **Бѣжа́ть во всю́ прыть** = бігти що єсть ду́ху, на всї жи́ли бра́ти. — А він біжить що есть духу і не озираєть ся. — Дали вони з пекла драла: Єва на всї жили брала. З великодної вірші.

Прыщева́тый = прищова́тий.

Прыщева́тѣть, прыщевѣть, опрыщевѣть = при́щити ся, попри́щити ся.

Прыщъ = прищ, при́щик, частїше мн. — прищі́, жа́бур, жабури́ння, від холоду — си́роти.

Пре́лый = запрілий, про дерево — тру́хлий, трухля́вий, про борошно то-що — підле́глий, зле́глий, приле́глий. — **Пре́лые глаза́** = ки́слі о́чі, з такими очима — кислоо́кий.

Пре́ль = пріль, підле́гліть.

Прѣніе = 1. запрівáння.
2. д. **Прéніе**.

Прѣсный = прісни́й (С. Жел.), соло́дкий (про воду).

Прѣсня́къ = прісня́к. С. Жел.

Прѣть, взопрѣть, вы́прѣть = при́ти, упрі́ти, впрі́ти. — Поки не упріти, поти не уміти. н. пр. — Каша добре упріла.

Пря́ = суперéчка і д. **Прéніе**.

Прядáть, пря́нуть = д. **Прыгать**.

Прядéніе = пря́дло.

Пря́диво = пря́диво; пря́жа; ку́жель, ку́жівка (С. З.), ми́чка (С. З.), ми́кавка. — Бідна Єва одну з древа зірвала кисличку, збулась власти, треба прясти на гребінї мичку. З великодної вірші.

Прядíльщикъ, ца = прядїльник, пря́дка, пря́ха (С. Жел.). — Тож то Маруся прядка була, що раненько вставала, на подарочки пряла. н. п.

Прядíльня = прядїльня, пря́льня. С. Жел.

Прядь = (волосся, шерстї то-що) — па́смо, мотузка, верьовки то-що — ста́лька (С. З.), льону — ми́чка (С. Л.), льону в 10 жмень — повісмо, чого плетеного — по́пліт ка. — Русяві пасма волосся кругом чола. Лев. — Притулила неслухняне пасмо волосся. Лев. В. — Батіг у три стальки. — У дванадцять стальок були віжки.

Пря́жа = пря́диво (нитки прядені).

Пря́жка = спря́жка (С. Жел. Пар.), за́стіжка, шпень, шпе́ник (С. Пар.).

Пря́лка = пря́дка (С. З.), самопря́д, самопря́дка, коловро́т, коловро́ток, пря́слиця (С. З.).

Прямёхонекъ, прямёхонько = прямі́сінький, простісінький, ко. — Я їхав простісінько до Шевченкового друга. Кн.

Прямизна́ = прямота́. С. Жел.

Прями́къ = чоловік щи́рий, про́стий, прями́й. — **Идти́, ѣхать на прями́къ** = навпросте́ць, навпрошки́, навпрями́ць, напрями́ць, навпрямки́, прямцем ітй, їхати, простува́ти. — Коли-б навпростець, а то об'їздками, так і далеко. Кн. — На що об'їжжати, коли можна навпрошки їхати. Кр. — Хочеш бути чоловіком, так іди прямцем за віком. В. Щ. — Хто простує, той в дорозї і ночує. н. пр. — **Сказа́ть на прями́къ, на пря́мки** = навпросте́ць, навпря́мки сказáти. — Як почув таку одповідь Марко, бачить сам, що манівцем не можна, тай почав вже навпростець до його. Ст. С. (д. ще під сл. **Обиня́къ**).

Прями́ть, спрями́ть = прями́ти, випрями́ти, виправля́ти і т. д. д. **Вы́прямить**. — Доти виправляв лозину, доки вона не зламалась. Кн.

Пря́мо = пря́мо, про́сто, пра́во, навпросте́ць, напрями́ць. — Він просто виказав йому всю правду. — Ми не лукавили з тобою, ми просто йшли, у нас нема зерна неправди за собою. К. Ш.

Прямоду́шный = прямоду́шний (С. Жел.), правди́вий, щи́рий, щиросерде́чний.

Прямо́й = 1. прями́й, про́стий, пра́вий. — Проста дорога. С. Л. — Правий, як кочерга. н. пр. — І виросла бузининка та така гарна, така правенька. н. к. Ман.
2. правди́вий, щи́рий, спра́вжній. — **П. христіани́нъ** = правди́вий християнин. (Д. **И́стинный** і **Настоя́щій**).

Прямокри́лый = прямокри́лий, простокри́лий. — **П. насѣко́мыя,** Orthoptera = пря́мо(про́сто)кри́льці. С. Жел. — У всіх цїх комах крила простягають ця прямо вздовж тїла, затим і всї такі комахи прозивають ся прямокрилими. Ст. О.

Прямолине́йный = прямолинїйний.

Пря́мость = прямота́. С. Жел.

Прямота́ = прямота́ (С. Жел.), правди́вість, щи́рість.

Прямоуго́льникъ, ный = прямоку́тник, ний. С. Жел.

Пря́мь = прямота́. С. Жел.

Пря́никъ = пірни́к (С. З.), медовий — медяни́к, медовни́к, медівни́к (С. Жел.), здр. медяничо́к (С. З.), тонкий, плетений — су́слик, здр. су́сличок (С. З.), дрібненько різаний — кришене́ць, кришане́ць (С. З.). — Та синові за гіркого медяник купила. К. Ш.

Пря́ничекъ = д. **Пря́никъ** (здр.).

Пря́ничникъ, ца = медяни́шник, ця.

Пря́ничный = медяни́шний.

Пря́ности = корі́ння (С. Пар.), пря́нощі (корица, имбирь то-що). С. Жел.

Пря́ный = пря́ний, пряни́стий, корі́нний.

Пря́слица = д. **Пря́лка.**

Пря́сло = пря́сло (д. під сл. **Звено́**).

Пря́сть, спря́сть = пря́сти, попря́сти, напря́сти, шерсть — куде́лити, вал — вали́ти, взаємно — відпряда́ти, відпря́сти, почать — розпрядови́ти ся. — Чи я ж тобі не напряла за рік три починки? Один пряла до Різдва... н. п. — **Прясть уша́ми** (про коней) — насторо́жувати, насторо́жити ву́ха.

Пря́таніе = хова́ння.

Пря́тать, спря́тать, ся = хова́ти, кри́ти, хорони́ти, схова́ти, укри́ти, схорони́ти, ся, перехо́вувати, перехова́ти, ся. — Спасибі в кишенї не ховають. н. пр. — Крий, ховай погане, а воно таки гляне. н. пр. — Коли грім кого вбъе, то кажуть, що під ним чорт ховав ся. н. пр. Гр. Чайч. — А ви гроші в свою скриню ховаєте. Лев. — Щоб де було свій крам складати, та всякую бакалїю ховати, комору збудував. Б. Г. — Трава степова, де не глянь, розлягаєть ся, аж військо в траві тій ховаєть ся. Гр. Чайч. — Сонця не видно і птиця ховаєть ся, дерево грізно під вітром ламаєть ся. Ал. — Чого ж вони там шукають, що там схоронили? К. Ш. — Він мабуть скоро прийде, а тепер переховуєть ся у лїсї. Ст. Х. — Що дня він мед тягав та в берлозї ховав. Б. Г.

Пря́ха = д. **Прядильщица.**

Псало́мникъ = псалми́ста. С. З.

Псало́мщикъ = псало́мщик, дяк.

Псало́мъ = псало́м, псальма. — Так з половини псальми і читає. Кн.

Псалты́рщикъ = псалти́рник.

Псалты́рь, псалты́рь = псалти́рь.

Пса́рный = пся́рний. — **П. дворъ** = д. **Пса́рня.**

Пса́рня = пса́рня, псу́рня, псю́рня, пся́рня (С. Жел.).

Псарь = псарь, ло́вчий, соба́чник, доїзжа́чий, пся́р, пся́рник (С. Жел.). — Хортам, і гончим і псарям. К. Ш.

Пси́на = 1. соба́че мя́со.
2. пси́на. — Смердить псиною.

Пси́нка = д. **Па́сленъ.**

Психи́ческій = псіхи́чний.

Психологи́ческій = псіхологи́чний.

Психоло́гъ = псіхо́лог.

Пси́ца = су́ка, су́чка, пси́ця (С. З.). — То тиї псиці яловиці поскакали до пшениці. н. п.

Псо́вый = соба́чий, пся́чий. — **П. охо́та** = полюва́ння (С. З. Л.), ло́ви, вло́ви, ловє́цство (С. Жел.). — Пр. д. під сл. **Охо́та.**

Псо́ра = шо́лудї, на́рші.

Пта́ха, пта́шка = д. **Пти́ца.**

Птене́цъ, здр. **пте́нчикъ** = пташа́, здр. пташа́тко, пташеня́, здр. пташенятко, писклята, голопу́пок (С. Ж.), голопу́цьок (С. Аф. З. Л.), пу́цьвіронок (С. З. Л.), пу́цьвірок (С. З.), горобця — горобиня, тко, чаплї — чаплиня, тко і т. д. — Ой пуцьвіронку Купидоне! Кот. — Повидерав з гнїзда голопуцьків. — Дїтки малі — пташенята, на кого їх покину. Кн.

Пти́ца, здр. **пти́чка** = пти́ця, пти́чка, пта́ха (С. З. Л.), птах (С. Л.), здр. пта́шка, пташи́на, зб. пта́ство (С. З. Л.), дїтське — тю́тя, тю́тїнька, тю́тїчка. С. Ш. — Лучче птиці на сухій гильці, як в золотій клїтці. н. пр. — Летїв птах о семи ногах. н. з. — Пташки сьпівають. — А озера кругом гаями поростуть, веселим птаством оживуть. К. Ш. — **Дома́шняя пти́ца, дворо́выя пти́цы** = домо́ве пта́ство (С. З.), дробина́ (С. Аф.). — Бач, скільки самої дробини викохали. Лев. В.

Птицело́вня = д. **Западня́.**

Птицело́вство = пта́шни́цство. С. Жел.

Птицело́въ = пта́шни́к, птича́р. С. Жел.

Пти́чій = пти́чий, пта́ський (С. З. Л.), пташи́ний (С. Жел. Л.), пташа́чий (С. Жел.). **Пти́чій дворъ** = пташня́. — **Пти́чье гнѣздо́,** рос. Neottia Nidus Avis Rich = миколайці, прйворотень. С. Ан.

Пти́чка = д. **Пти́ца.**

Птичникъ = 1. птáшник.
2. пташня́, пташáрня (С. Жел.), кóєць, кýча. — Накупив гусей повний кєць.

Птичница = 1. птúшница (С. Жел.), дробúшница (С. Аф. Жел.).
2. пташня́ і т. д. д. **Птичникъ 2.**

Птичня = д. **Птичникъ 2.**

Пýблика = пýблика, публíчність (С. З.). — Як ти колись на сьвітї жив та щиро публицї служив, так публика тобі живому квітки кидала як солому, а вмер, артисте-небораче, то й байдуже. Ос.

Публикáція = оголóшéння і д. **Объявлéніе** і **Обнарóдованіе.**

Публиковáть = ясувáти і д. **Объявлять** і **Обнарóдывать.**

Публúчный, но = публúчний, прилю́дний, но, не (С. Л.), принарóдний, не, вселю́дний, привселю́дний, но, не. — Ганьбила я його і на самотї і прилюдно, а він хоч би оком моргнув. Кн. — Хто скаже привселюдно мінї слово: брешеш? Ст. Г. — Певно той бевкнув би привселюдно і про хабарі. Лев. В. — **Публúчный домъ** = бардїль, бурдéй (С. Ш.). — **П. жéнщина** = д. **Непотрéбница.**

Пýга = гýзка (в яйцї). — Розбив гузку, та тодї й поставив яйце.

Пýгалище, пýгало = страшúло (С. Ж.), страхóвище (С. Ж.), страшúдло, страхопýд, опýдало (С. З.), лякало, лякáйло, хóха, машкарá (С. З.), марá, мацапýра (С. З.). — Страхопудом про мене була не щирість людська. Кн. — Наче опудало на городї. Кр. — Отце про горобцїв буде лякало. Кн. — Кажуть страшний він, а я не примітив сього лякайла. Кн.

Пугáніе = лякáння, жахáння, страхáння, полóхання.

Пýганный, пýганый = лáканий (С. Л.), полóханий. — **Пýганная воронá и кустá бóится,** п. пр. = лякана воронá кущá боїть ся, полóханий зáєць і ненькá боїть ся. н. пр.

Пугáть, ся, испугáть, ся, пугнýть = лякáти, ся (С. З. Л.), жахáти, ся (С. З. Л.), страхáти, ся (С. Л.), полóхати, ся (С. З.), торопúти ся, про коней — харапýдити ся (С. Ш.), зляκáти, ся (С. Л.), сполóхати, ся, вжахáти, вжахнýти, ся. — Все у вечері лякав. н. к. — І даремне лякать ся не треба. бо переляканий чоловік завжди зробить дурість. К. К. — Як чорт хреста жахаєть ся. н. пр. — Ой ходив я на улицю, тай тепера каюсь, полюбив я дївчиноньку, аж ві снї жахаюсь. н. п. — Побачила, що так полоха Еол синка, що аж захляв. Кот. — Не кишкайте, не полохайте, нехай вона к дому привикає. н. о. — Що стане царівна підъїзжати, то кінь так і харапудить ся. н. к.

Пугáчъ, пт. Strix Bubo = пýгач.

Пýгвица = д. **Пýговица.**

Пугли́вость = лякли́вість, жахли́вість, полохли́вість.

Пугли́вый, во = лякли́вий, во (С. З. Ж.), жахли́вий, во (С. З. Л.). жáхно, полохли́вий, во (С. З.), бóязкий, ко (С. Ш.), страхопýдливий, торопле́нний, харапýдливий. — Заєць єсть лякливий. С. З. — І розгонив Турок, наче сокіл голубів лякливих. Ст. С. — Дріжить, жахаєть ся, за матїрью втїка. Чого-ж, як та, і ти жахлива така? Гул. Ар. — Під березою дрімливою стоїть дївчина Марина, мов та серна полохлива. Мова. — Він звиваєть ся поміж щоденними злигоднями і полохливим щастям. С. З. — Стояла довго тороплена. Кот. — Харапудливий кінь.

Пугнýть = д. **Пугáть.**

Пýговица, пýговка, пýговичка = ґудзь, ґýдзик, ґýдзичок. С. З. Л. — Ґудзь, пане, та не вам, застебнув ся б — та не дам. н. пр. — Срібним ґудзьом рушницю набити. н. п. — Ти мінї не тикай, бо мене царь ґудзиками обтикав. н. пр.

Пýговочникъ, ца = ґудзикáрь, ка.

Пýговочный = ґýдзиковий.

Пýдель = 1. пýдель (особлива порода собак).
2. мах, óбмах (охотницьке).

Пудовúкъ = пудовá гúря.

Пудовóй = пудовúй.

Пýдра = пýдра, борошéнце. — **П. сáхарная** = пóбіл.

Пýдрить = порóшити, посипáти, присипáти (пудрою або чим таким). — **Пýдрить, напýдрить гóлову** = мúлити, намилити гóлову, чýба, шúю. — Намилив йому шию добре, вдруге так не робити ме. Кн.

Пужáть, пужлúвый = д. **Пугáть, пугли́вый.**

Пузáнъ, пузáнчикъ = пузáнь, пузáн (С. З.), здр. пузáнчик, черевáнь, барúло (С. Ш.). — Та вчить внука пузанчика чолом оддавати. К. Ш.

Пузантéй = д. **Пузáнъ.**

Пузáстый, пузáтый = пузáтий (С. З.), черевáтий (С. З.), брухáтий (С. Ш.), барилькувáтий.

Пýзо = пýзо, чéрево. С. З.

Пузцó = пýзько, черевцé.

Пузырёкъ = 1. д. **Пузы́рь** (здр.).
2. бáнька, пляшечка. С. Л.

Пузы́риться = 1. надимáти ся, здимáти ся,

пуска́ти бу́льбашки, бу́лькати (С. Ш.). 2. бундю́чити ся, пиндю́чити ся, индю́чити ся (д. **Ва́жничать**).

Пузы́ристый, пузы́рчатый = пухи́ристий, прищува́тий. — Якесь пухиристе шкло, що й не видно нїчого. Кр.

Пузы́рь = 1. пузи́рь (С. Л.), пухи́рь. 2. на водї — бу́лька (С. Л. Ш.), бу́льба, бу́льбаха (С. Ш.), здр. бу́льбашка (С. Л. Ш.), на водї або з мила — ба́нька. — Булькы пускати. — Булька під носом. С. Ш. — Мов бульбашки у чавунї клекочуть. Гул. Ар. — Чоловік на сьвітї, як банька на водї. н. пр. — **Пуска́ть мы́льные пузыри́** = ба́ньки дуть. 3. пухи́рь, міху́р, здр. міху́рчик (на тїлї). — На пальчиках міхурчики намуляла — бігла на тік, миленькому показала. — На що ж тобі, моя мила, працювати, на пальчиках міхурчики намулявши? н. п. (Д. під сл. **Голды́рь**). 4. ба́нька. С. Ш. — Візьми но баньку, та набери води. С. Ш.

Пу́калка = пу́кавка. — Зробив з бузини пукавку.

Пу́кать, пу́кнуть = пу́кати, тріскати, пу́кнути, тріснути, лу́снути.

Пу́кля = д. **Бу́кля**.

Пукъ, пучёкъ = пук, пуч(о́)к, ниток то-що — жму́т, жму́ток (С. Л.), тютюну, шовку, бісеру — бу́нт, бу́нтик (С. Ш.), тютюну — пашу́ша (С. З.), льону — го́рстка, лози на пліт — скру́тень (Ман.), соломи — крутень. (Пр. д. під сл. **Клокъ**).

Пу́левый = куле́вий.

Пу́лечный = куле́ш(ч)ний. — **П. су́мка** = куле́ч(ш)ниця. С. З. Жел. — З трома шабельтасами і кулечницями козацькими. Л. В.

Пу́лька = д. **Пу́ля**.

Пульвериза́торъ = при́скавка.

Пульверизи́ровать = при́скати, розпили́ти.

Пу́льсъ = живе́ць, жи́вчик. — Взяв лїкарь за руку, шукає живчика, чи бъє він. Кн. — Держав все руку на живчику. Зап. — Лїкарь кидаєть ся до його і подержавши живчика: вже вмер, каже. Зїньк. — І не бъє вже в жилах живчик самостійного життя. Мова.

Пу́ля, пу́лька = ку́ля, ку́лька. С. Л. — Не можна вдержати кулї, коли вона вже вискочила з дула. К. К. — Три армати з достатком пороху до них і куль. Л. В. — Стрілець стріляє, а Бог кулї носить. н. пр. — **Лить пу́ли** = бреха́ти, теревені пра́вити, торо́чити.

Пуля́рда, пуля́рдка = ку́рка молода та жирна.

Пунктъ = 1. артику́л (С. Ш.), пункт. 2. пункт, мі́сце, стано́вище, по́стать, головнїше — осере́док. — Київ був би осередком, де-б зібрала ся рада загальна. Кн.

Пункти́рованіе = точко́вання. С. Жел. Ш.

Пункти́ровать = пунктова́ти, точкова́ти (С. Жел. Ш.).

Пу́ночка, пт. Embariza nivalis = посьмі́тюх (С. Пар.), сусі́дка (Катеринос. Чайч.).

Пунцо́вый = ясночерво́ний.

Пуншъ = пуншт (С. З.), міцний дуже — ведме́дик. — По трахтирях пуншт пила. Кот.

Пупа́вка, пупа́вникъ, рос. Anthemis = роме́н, румя́нок. — **Пупа́вка Ри́мская**, A. tinctoria = бабки́, жовти́ло, гвозди́ки польові́, нагідки́ польові́, роме́н. С. Ан.

Пупови́на, Funiculus umbilicalis = пупе́ць, пупови́ння (С. Жел.).

Пупкови́дный = пупкова́тий.

Пупо́вникъ, рос. = 1. Scabiosa arvensis — наголова́ток, огірча́к, синя́вка, свербі́жниця, ку́палка, христо́ва па́личка (укр.), жовтїльниця (гал.). 2. Alisma Plantago L. = жо́вник, ши́льник, би́шник, водяни́й попу́тник. С. Ан.

Пупо́къ = д. **Пупъ**.

Пупо́чный = пупко́вий. С. Л.

Пупъ, пупо́къ = пуп, пупе́ць, пу́пик.

Пупы́рникъ, рос. Tarilis Anthriscus Gärtn. = опу́цьки, сверби́гуз. С. Ан.

Пупы́рь, пупы́рышекъ = пухи́рь, прищ, при́щик.

Пу́пышъ, пу́пышекъ = пу́пъянок, пу́пъяшок і д. **По́чка 2.**

Пу́рга (сібірське) = д. **Вью́га**.

Пурпу́ровый = пурпуро́вий, багро́вий. С. Жел.

Пу́рпуръ = пурпу́р, багре́ць, багрі́нь. С. Жел.

Пуска́й, пусть = неха́й, хай, най, бода́й. С. З. Л. — Ой полети, галко, де мій рідний батько, — нехай мене одвідає, коли йому жалко. н. п. — Ой хто дочок має, нехай научає, пізно до корчомки нехай не пускає. н. п. — Нехай мене тай не жде, нехай собі за між йде. н. п. — Нехай мене той голубить, котрий мене вірно любить. н. п. — Хай не з-а він нї в хазяйстві щастя, анї в домі од дїтей потїхи! Бодай зхирів з своїм родом цїлим! Ст. С.

Пуска́ніе = пуска́ння.

Пуска́ть, пущать, пусти́ть = пуска́ти, пусти́ти і д. **Впуска́ть, Выпуска́ть** і **Отпуска́ть**. — Пусти ж мене, полковнику, із полку до дому. н. п. — Туди не пускають.

— Випустив пташку на волю. — **Пуска́ть пѣ́ну** = пѣ́нити. — **П. пыль въ глаза́** = ману́ напуска́ти, тумано́ пуска́ти, тума́нити. — Бач! якого туману пускає своєю червоною шапкою. Кн. — **П. ростки́, по́чки** = бро́стити ся, набру́нькувати ся, побру́стити ся (Пр. д. під сл. **По́чка**). — **Пусти́ть молву́, въ огла́ску** = пусти́ти поговір, розголоси́ти, роздзвони́ти. — **П. ко́рни глубоко́** = розкорени́ти ся, порозкорі́нювати ся. — **П. по́ міру, съ сумо́ю** = зни́щити, в старці пусти́ти. — **Пуска́ться** = вдава́ти ся, вкида́ти ся (д. **Предава́ться** 3). — Ой Грицю не вдавай ся у дурницю. н. п — **Пусти́ться на авось** = пі́ти навмання́, пусти́ти ся на гала́-на бала́. — Пустив ся на гала-на бала, тай збув ся вола. Кн. — **П. на произво́лъ судьбы́** = пусти́ти ся бе́рега. С.Ш.

Пустельга́ = 1. пусте́, дурни́ця, бредня́. 2. пт. з поро́ди я́струбів, Falco tinnunculus.

Пусти́ть = д. **Пуска́ть**.

Пустова́ть = порожнюва́ти (на пр. посудина), пустова́ти (на пр. хата. С. З), облогува́ти, вакува́ти, ся (про землю), безлю́дувати (про людей). — Давніше там стояла хатина, та згоріла, — тепер місце вакує ся. Кр.

Пустодо́мъ, пустодо́мка = недба́лиця, недба́ха (сп. р.), недба́йло. — Недбалиця — гірше пъяниці. н. пр.

Пусто́е = пусте́, дурни́ця (С. Л.), дарма́ (С. Аф.), бредня́. — Дарма що лає, він не бити ме. С. Аф.

Пустозво́нъ = д. **Пустоме́ля**.

Пусто́й, пу́сто = 1. поро́жній, пусти́й, пу́сто. — Порожня бочка гучить, а повна мовчить. н. пр. — Перша сьвітличка порожня, зовсім без меблів. Кп. — Хоч в голові пусто, та в кишені густо. н. пр. — **Пусто къ карма́нѣ** = ві́тер в кише́ні. — У самих у нас вітер в кишені ходить. Кн. — **Съ пусты́ми рука́ми** = з порожні́ми рука́ми, порожняко́м. С. З. — **Пусто́й домъ** = пу́стка. С. З. — Пустку натопити нема кому. К. Ш. — **Пусто́е мѣ́сто** = пусти́рь, пу́стка. С. З. — Вернув ся із наймів господарювати в пустку. Кулїш. С. З. — **П. зерно́** = пужи́на. — Переточи зерно, нехай пужина одійде. — Пужину й маленький вітер знесе. — Сіяв добре зерно без пужини. Кн. — **П. оре́хъ** = холости́й, мокля́к, з дїрочкою — свисту́н. — **П. огуре́цъ** (солоний) — плю́скний. Кр. 2. даре́мний (С. Л.), ма́рний, поро́жній (С. Л.); пусти́й, поро́жній, недодїльний. — Даремна надія. — Марна праця. — Порожня тому надія на Запорожців. Л. С. — Для спасенія душі, а не для якогось тщеславія і порожней хвали. Б. Н. — **Пуста́я тра́та вре́мени** = марнува́ння.

Пустокормъ = дармоїд.

Пустоме́лить = базїкати, пер.зти, торо́чити, теревені́ правити, точи́ти, плести, тереве́нити, варзя́кати, мол.оти не зна́ть що.

Пустоме́ля = базїкало, баля́сник, ле́петень, мелу́н, дурноля́п, торохтій, ка (Сп. С. Ш.), талала́й, ко, ка (С. Ш.), цокоту́н, ха (С. З.), верзи́ця, марносло́вець (К. Св. П.). — Лепетень лепече, а дуречь слуха. н. пр. — Вабачайте йому — воно у нас таке... дурноляп! усе язиком меле. Кн. — Ой за лїсом, за пролїсом талалай кричить. (н. з. = гусак). — За білими березами талалайко Пантелейко свище. (н. з. = зуби та язик). — Ой жінки ви, цокотухи! Кв.

Пусторо́сль, рос. Sambucus racemosa L. = був, черво́на бусина́. С. Ан.

Пустосвя́тъ, пустосвя́тка = сьвято́ша, сьвяте́нниця (Лев.).

Пустосло́вить = тереве́нити і т. д. д. **Пустоме́лить**.

Пустосло́віе = тереве́ні (С. Ш.), побре́хе́нька, базїкання.

Пустосло́въ = д. **Пустоме́ля**.

Пустота́ = поро́жнява, порожне́ча, пусто́та (С. З.). — І на возї, і в хатї, і в голові у його порожнеча. Кн.

Пустоцвѣ́тъ = пустоцьві́т.

Пусто́шка, пт. Upupa epops = о́дуд.

Пу́стошь = 1. пусти́рь, пу́стка. С. З. 2. дурни́ця, тереве́ні і д. **Вздоръ**.

Пусты́нникъ, ца = пусте́льник, ця (С. З. Л.) і д. **Отше́льникъ**.

Пусты́нническій = пусте́льницький і д. **Отше́льническій**.

Пустынножи́тель = д. **Пусты́нникъ**.

Пусты́нный = глухи́й, безлю́дний, пусте́льний. — На безлюдному острові. — Завіз десь на острів пустельний. Нїщ. — Округ вовки і пустельні леви блукали. Нїщ

Пу́стынь, пу́стыня = манасти́рь (десь в глухому місці або нештатний).

Пусты́ня = пусти́ня, пусте́ля, безлю́ддя. — І дебрь-пустиня не полита, сцїлюющою водою вмита, прокинеть ся. К. Ш. — Чи то, Боже, твоя воля, чи нещасна моя доля, що я вік живу в пустині, лїта трачу без дружини. н. п. — Ой чи мінї вдову брати,

чи вдови дівчину, ой чи мінї пустити ся в пустую пустиню? н. п.

Пустырникъ, рос. Leonurus Cardiaca L. = глуха́ кропи́ва, си́ндра. С. Ап.

Пусты́рь = пусти́рь, пу́стка. С. З. Л.

Пустышка = дурни́ця і т. д. д. **Пусты́къ.**

Пусть = д. **Пуска́й.** — **Пусть-ка** = неха́й-лиш, лише́нь (С. Л.), неха́й-но. — **Пу́сть бы** — неха́й би, хай би. С. Л. — **Пусть его́** = неха́й собі, дарма́. С. Л.

Пусте́ть = пустїти, безлю́дїти.

Пусты́къ, частїше мн. **пустяки́** = дурни́ця (С. Л.), дарма́, бредня́, шаль, про яку вещ — аби́-що, аби́щиця, поки́дько, поки́дьків брат, про розмову — тереве́нї, баля́си, нїсенїтниця, не-ві́дь-що, незна́ть-що. — Бредня! А й досї як згадаю, то серце плаче та болить. К. Ш. — Як би не пісок, то-б шаль довезти дуба. Хар. — Це така абищиця, що не варт і казати.

Пусты́чить = д. **Пустосло́вить.**

Пусты́чный = аби́-який, нїкче́мний. — Що любов і все такеє... дурниця, нїкчемне. К. Ш.

Пу́таница = плутани́на, путани́на, путани́ця, мішани́на, мішани́ця. — Щоб не було часом плутанини та непорядку. Лев. — Землю поділили на душі, а тепер що-году й передїл, та й пішла путани́ця. Хар.

Пу́тать, ся = 1. (**спу́тать, ся**) — плу́тати, заплу́тати, сплу́тати, поплу́тати, ся. — Поплутала нитки.

2. (**впу́тать, ся**) — вплу́тувати, втруча́ти, вплу́тати, ся (д. **Впу́тать** 2).

3. (**напу́тать**) — торо́чити, моло́ти, верзти́, наторо́чити, намоло́ти, наплу́тати. — Намолов такого, що й не розбереш.

4. (**спу́таться**) — мішáти ся, плу́тати ся, збива́ти ся, змішáти ся, заплу́тати ся, зби́ти ся. — Говорив багато і довго, та все якось збивав ся. — **Пу́тать слѣдъ** = ключкова́ти.

Путеводи́тель = провідни́к, поводáрь і д. **Проводни́къ.**

Путево́дный = провідни́й. — В моїм непривітнім життї ти була провідною зорею. О. Мир.

Путево́й = доро́жнїй, подоро́жнїй.

Путе́йскій, путе́ецъ = урядо́вець ві́дділу „**Путе́й сообще́нія**“.

Путеше́ственникъ, ца = мандрівни́к, ця, м(в)андрівець (С. Л.), мандрівни́чий, подоро́жнїй, ня (С. З. Л.), стра́нній, стра́ння (С. Л.). — По тім боцї Днїстра мандрували два мандрівники. н. п. Б. — Щоб подорожнїй не був порожнїй — треба його нагодувати. н. пр.

Путеше́ствіе = мандрівка, м(в)андрува́ння (С. Ж.), по́дорож, до Сьв. міст — про́ща. С. З. — Узяв жінку у торбинку, та й пішов у мандрівку. н. п. — Списав свою подорож до Рахнїв. Кн. — Я скомпонував в думках подорож Волгою. Кн.

Путеше́ствовать = мандрува́ти (С. З.), вандрува́ти, по́дорож справля́ти, до Сьв. міст — ітú на про́щу. — І зійшли ся пан з Іваном, по сьвітї мандрують, разом їдять, розмовляють, разом і ночують. Руд. — Я не хочу крамарювати, я хочу мандрувати, сказав Робінзон. Чайч. — Ходїм з нами мандрувати, будеш ти знати, що в містах чувати. н. п. Б.

Путло́ = пу́то, на птиць — бо́ркальцї. — Звязав ноги путом.

Пу́тникъ = подоро́жнїй, стра́нній. (Д. **Путеше́ственникъ**).

Пу́тный = пу́тнїй, путя́щий. — Нїчого путнього з його не вийде. — Хоч би путящий чоловік був отой Розумовський, а то зовсїм ледащий. н. о.

Пу́ты = пу́то, мн. пу́та.

Путь = 1. путь, доро́га, шлях. — В. С. поблагословив мене в далеку путь. Скл. — Та заходить ся рештувать вози в далекую дорогу. К. Ш. — До Бога великий шлях, а до пекла маленький. н. пр. — І не верстовиї, а вольниї, широкиї скрізь шляхи сьвятиї простелють ся. К. Ш. — **На обра́тномъ пути́** = верта́ючись, поворітьма́, пове́ртом. — **По пути́** = по доро́зї. — Заїхав до його по дорозї, вертаючись до дому. — **Водяны́мъ путёмъ** = водо́ю. — **Сухи́мъ путёмъ** = суходо́лом, по землї, ру́мом. — Їхали суходолом, плили водою, знов суходолом. Кн. — Випрaвленi були румом против нас. Конїс. С. З. — **Мле́чный путь** = д. **Мле́чный.** — **Пе́рвый путь** = первозїмля. — **Ступи́ть на ско́льзкій путь** = на слизьке́, на слизьку́ попа́сти. — Пан Турн тут на слизьку попав. Кот. — **Сби́ть, ся съ пути́** = зби́ти ся з доро́ги; збити, ся з плúгу (С. Л.), з пантели́ку, з пантели́чити ся.

2. пуття́ (С. З.) і д. **Прокъ.** — Нема Енеєві пуття. Кот. — Довести до пуття. С. З. — Не буде пуття з його. Кн. — Не веде до пуття. Кн. — **Безъ пути́** = даре́мне, без пуття́, да́рма; на́дто. — Він робить без пуття́. С. З. — Він дарма сердить ся. — **Бу́детъ ли како́й путь въ э́томъ?** = чи ви́йде з цього що пу́тнє? — **Что въ томъ пути́** = яка користь з то́го? — **Путёмъ** = до́бре, хорошéнько, до пуття́. — Добре його вилаяв. — **Наста́-**

вить на пу́ть = навчи́ти, напути́ти. — Напутив його, як треба між людьми поводитись.

2. спо́сіб. — Тільки таким способом і можна зробити. — **Мо́крый, сухо́й путь** = спо́сіб обробітки мета́лїв водо́ю чи огне́м.

Пу́хленькій = пухке́нький.

Пу́хлина = пухли́на, пухля́тина.

Пу́хлый = 1. опу́хлий, розпу́хлий. — Розпухла пика.

2. пухки́й, пухна́тий, пухна́стий. — Пухка паляниця.

Пухля́къ = 1. пт. Parus cristatus = чуба́тка. С. Жел. Пар.

2. рос. Daphne Mezereum L. = во́вче ли́ко, ягідки, во́вчі я́годи. С. Ан.

Пу́хнуть, распу́хнуть = пу́хнути, розпуха́ти, напуха́ти, розпу́хнути, напу́хнути.

Пуховикъ = пуховик, пуховиця, постїль пухова́я, пери́на пухова́. — Стеле вона пуховую пуховицю. н. п.

Пухови́на = пуши́нка.

Пухо́вый = пуховий.

Пухъ, пушо́къ = пух, здр. пушо́к, у животини на череві — почере́вина. — **Въ пухъ** = геть, чи́сто, зовсім; до кра́ю, до ще́нту. — Геть чисто все проциндрив. — Розорив ся до щенту. — Проторгував ся до краю.

Пучегла́зить = витріща́ти ся (С. З.), виряча́ти о́чі, витріща́ти банькй, пъя́сти о́чі (С. Л.). — В верцадло очі все пъяла. Кот.

Пучегла́зничать = ґа́ви лови́ти, ви́трішки лови́ти, продава́ти. — Слухай, Катре! годї тобі витрішки ловити. Кн.

Пучегла́зый = витрішкува́тий (С. З.), лупа́тий, вирячкува́тий, банька́тий, вирлоо́кий (С. З.).

Пучегла́зъ = 1. банька́ч, витріща́ка, ока́нь, ви́торопень і д. **Пучегла́зый.**

2. ґа́ва, зіва́йло, роззя́ва.

Пучёкъ = д. **Пукъ** (здр.).

Пучи́на = вир; безо́дня (С. Ш.).

Пу́чить, ся = здима́ти, надима́ти, ся і д. **Вспу́чивать.** — **Пу́чить глаза́** = д. **Пучегла́зить.**

Пучки́, рос. Heracleum sibiricum L. = борщівни́к, козе́л. С. Ан.

Пучко́вый = пучковий.

Пу́ша = пух (овечої, козячої та иньших животин вовни), на череві — почере́вина.

Пу́шечный = гарма́тний (С. З.), гарматовий; арма́тний (С. З.).

Пуши́стый = пухна́тий. — Пухнатий звірьок.

Пуши́ть, ся = 1. (**опуши́ть**) — облямо́вувати, облямува́ти, обши́ти ху́тром.

2. (**распуши́ть**) — ля́яти, дуже — кобени́ти, коренити, ви́лаяти.

3. (**опуши́ться**) = д. **Опуша́ться 2** і **3.**

Пу́шка = гарма́та (С. Аф. Л.), арма́та (С. З.), поб. — гарма́тище, здр. — гарма́тка (С. Аф.), пу́шка, особлива — гаківни́ця. — Обступили город Умань, поробили шанцї, як вдарили з семи гармат у Середу вранцї. н. п. — А вже підпилий, як засне, то хоч коти гармати — і усом не моргне. К. Ш. — А оних гармат 200 штук узяли. Л. С. — Хоч по дві гармати набірайте, тую галеру з грізної гармати привітайте. н. д. — Лід крїпкий, хоч гармати коти. н. пр. — У городї у Глухові стрельнули з гармати — не по однім козаченьку заплакала мати. н. п. — І армати построїли: на них спиж четвертую часть з звонів зо всього панства московського з церквей зібрано. Л. С. — Три армати з достатком пороху до них і куль. Л. В. — 12 пар пушок вперед себе одіслав, а ще сам з города Чигрина рушав. н. д.

Пушкаре́въ = гармашів.

Пушка́рскій = гармаше́вий, пушка́рський.

Пушка́рь = гарма́ш (С. З.), пушка́рь (С. З.).

Пушни́къ = д. **Одува́нчикъ.**

Пушни́ца = поло́ва (д. **Мякина**).

Пушно́й = 1. хутря́ний.

2. поло́вʼяний.

Пушо́къ = д. **Пухъ** (здр.).

Пушь = 1. пух. 2. ху́тро.

Пу́ща = пу́ща (С. З.), не́тря (С. З.); гущина́, гуща́вина (С. З.), густвина́. — По пущах та по нетрях. н. д.

Пущáть = д. **Пускáть.**

Пу́ще = гі́рше (С. З. Л.), гірш, бі́льше, більш, над. — Не слуха жаба, дметь ся гірш, — все думає, що стане більш. Б. Г. — А він ще гірш почав кричати. С. Л. —

Пу́ще всего́ = гі́рше всього́, більш усього, над усе́.

Пхать, ся = д. **Пиха́ть, ся.**

Пхинóвникъ, рос. Aristolochia Clematitis L. = филі́льник, филійник, філо́нник, хвалі́льник, ца́рська борі́дка. С. Ан.

Пхну́ть = д. **Пиха́ть.**

Пчела́, пче́лка, ком. Apis mellifera = бжола́ (С. З. Л. Ш.), бджола́ (С. Аф. З. Л. Ш.), пчола́ (С. З.), здр. — бжі́лка (С. З. Л,), бджі́лка (С. Аф. Ш.), бджі́лочка (С. Ш.), бжоленя́, тко (С. Ш.), пчі́лка, зб. — бжола́, бжоля́та, у кожному рою — ма́тка,

трýтнї і робóчі бжóли, рій без матки — бéзматень, бжоли, перегнані в другий улик — перегíн, вилїт молодих маток — прúгра. — Догодуй бжолу до Івана, то убере тебе, мов пана. н. пр. — Чужі, брате, сестри з дому Божого ідуть, усї як бжілочки гудуть. н. п. — Що багатий — хто того не знає? два млини, три плуги добрі і бжолята має. Мова. — Молоді бджоли спершу у добру годину вилїтають тільки на пригру. Ст. О. — Коли рій великий, то там буде не менше 50.000 бджоли, але ж вона не вся однакова. У кожному рою тільки одна матка, бо справдї вона нїби та матїр останнім бджолам. Потім — скільки сот трутнїв; це самчики, без яких матка не клала б яєчок на росплід. Всї останні робочі бджоли. Ст. О.

Пчелúнецъ = д. **Пчеловóдъ.**

Пчелúный = бжоляúй (С. Аф. Ш.), бджолúний (С. Аф. Ш.), бджолóвий, пчолóвий. С. З. — Треба вставляти бджолину вощину. Ст. О. — **Пчелúная трава́** = д. **Пчéльникъ 2.**

Пчéлка = д. **Пчела́** (здр.).

Пчеловóдство = бжоля́рство, па́сїшництво, пасїшникува́ння (С. З.), пчíльництво. — Дуже в пасїшництві кохав ся. н. о. — Через недостачу землї пчільництво під'упало. Кн. — Знати, що тодї село кохало ся в пчільництві, з пчільництва жило, а тепер — 4 пасїки на все село. Кн. — **Занима́ться пчеловóдствомъ** = бжоляникувáти, пасїшникувáти (С. З.).

Пчеловóдъ = бжоля́р, бджоловóдець, па́сїшник (С. З. Л.), в лїсї, що користуєть ся дикими бджолами — бóртник (С. Ш.), бортяни́к. — Заможні бджоловодцї мають у себе скляного вулика. Ст. О. — Через свою байдужість не роблять пасїшники і всього иншого, що треба, а від того иноді за зімвлю їм всї улики зпївечуть ся. Ст. О. — **Быть пчеловóдомъ** = пасїшникувáти. — **Пробы́ть п.** = пропасїшникувáти.

Пчелоя́дъ = д. **Кóбецъ.**

Пчéльникъ = 1. па́сїка (С. З. Л.), бджоляни́к (С. З.), пчéльня (С. З.); де ставлять вулики на зімвлю — омша́ни́к (С. З.), тéмни́к (С. Ш.). — По таким місцям, де поблизу пасїки не має води, неодмінно треба ставити у пасїцї сьвіжу воду. Ст. О. — Не велика у його пасїка була: більш 30 пнїв на зімвлю до омшаника не ховав. Кн. — Кажуть люди, буцїм треба виймати бджолу з омшаника не Благовіщення але бджолї треба не Благовіщення а доброї години. Ст. О. 2. рос. Mellissa officinalis = кади́ло, медóвка. С. Ан.

Пчéльный = д. **Пчелúный.**

Пшени́ца, рос. Triticum L. = пшени́ця, здр. пшени́чка, пшени́ченька. — **П. яровáя,** T. aestivum = ярина́, я́рка. — **П. озúмая,** T. hyberum = озїмина. — **П. остúстая** = усáтка, вусáчка (Гал.). — **П. безóстная, безýсая** = гúрка (С. Аф.), гóлька, стрижáчка (Гал.), угóрка. — **П. африкáнская,** T. durum Desf. = арнаýтка, білотýрка, чорнотýрка, **кубáнская** — кубáнка, пшениця змішана з житом — сýржик, сýржанка, сýржанок. С. Ан. — Роди, Боже, жито, пшеницю, всякую пашницю. З вірші посипальників. — Ой там удївонька та пшениченьку сіє. н. п.

Пшени́чка = д. **Кукуру́за.**

Пшени́чный = пшени́шний. — **П. зерно́** = пшеничúна.

Пшéнникъ = пшоня́на ка́ша на молоцї і я́йцях.

Пшено́, рос. Panicum miliaceum L. = про́со, пшоно́ (тільки перше сама рослина, а друге — зерно). Д. теж цід сл. **Про́со.** — **Полевóе пшено́, дúкое, воробьúное про́со,** P. Crus Galci L. = плоскýха, собáчник. С. Ан. — **Сарочúнское пшено́,** Oryza sativa L. = рúж. С. Ан. — Вези овес до Парижа, а не зробиш з вівса рижа. н. пр. — І в Парижу не їдять хлїба з рижу. н. пр.

Пшóнный = 1. просяний. — Просяна солома. — **Пшóнное зерно́** = пшонúна. 2. пшоня́ний, пшíнний. С. Л. — Пшоняна каша.

Пы́жикъ = 1. пт. Charadrius gregarius Pall. — з поро́ди ча́йок. 2. молодúй о́лень. 3. малю́к, призéмок, куцáк, курдýпель (С. З.).

Пыжить = клéйтух забивáти.

Пыжиться = пишáти ся, бундю́чити ся, пиндю́чити ся, пúзити ся (С. З.), индúчити ся, пирожúти ся (С. З.), пишнúти ся.

Пыжóвый = клéйтуховий.

Пы́жъ = клéйтух (С. З. Л.), клúнтух (С. Л.). — Дуже великий клейтух — на силу забив у рушницю. н. о. — От се вам заткнуло клейтухом уха. С. З.

Пылáніе = палáння.

Пылáть = палáти (С. З. Л.), дуже — палахтїти, палахкотїти, бухтїти. — Пала́є моя клуня на вітрі, а я стою, не тямлю, що й дїяти — стеряв ся. Кн. — Човни й байдаки палали, соснові пороми тріщали. Кот. — Мов та сьвічка, що палахкотїла перед ним широким полумъям. Бар. — Сердешним огнем палаю. С. З. — З її очей палає ла-

ска до людей. Гул. Ар. — Лютує, аж палає гнівом на нас. Кн. — Коханням чистим до України палала Тарасова душа. Кн. (Д. ще під сл. **Пламенѣть**).

Пылúна, пылúнка, пылúночка = порошúна, порошúнка (С. З.), пилúна, пилúнка, пилюжúнка (Сп.), пилóчок. — Тут ваша і порошина не пропаде. Ос. — Чого-ж дивиш ся на порошину в оцї брата твого, ломаки ж у своїм оцї не чуєш? К. Св. П. — Чи нема у тебе табаки? Може хоч порошинка яка зостала ся? н. к. — Візьми мітлу та вимети, щоб не було нї пилини. н. к. — Нема муки нї пилочка, нема солї нї дрібочка. н. п.

Пылúть = 1. (**запылúть**) = пúлити, порошúти (С. Л.), курúти, ся (С. Л.), вúхорити, запилúти, запорошúти. — Ой то не пили пилили, не тумани уставали. н. д. — Курúть, як чорт дорогою. н. пр. — Поливали доріженьку, тай курить ся курно. н. п.

2. (**напылúть**) = пилúти, напилúти, порошúти, напорошúти, збúти кýряву.

Пы́лкій = 1. полумъянúстий, палкúй.

2. палкúй (С. З. Л.), гарячий, вогнювáтий (Хар.). — Кого-ж до серденька горнути, тулити, кого-ж тим коханням палким напоїти? Ст. Р. Н. (Пр. д. ще під сл. **Пла́менный**).

Пы́лко = пáлко, з зáпалом.

Пы́лкость = пал, пáлкість.

Пылъ = 1. пóломья, пóломінь (д. **Плáмень**).

2. пал, зáпал, óпал, пáсия. — Говорив з таким палом, з таким гарячим почуванням. Лев. — Він се з óпалу так зробив.

Пыль = пил (С. З. Л.), пóрох (С. З. Л.), поб. — пилюгá, пилюкá, пилюрá (Сп.), що мететься — кýрява (С. З. Л.), кýрá (С. З.), кýрево (С. З.), з трухлого дерева — порохня́ (С. Л.), від борошна — обмéтиця. — Чи ти, милий, припав пилом чи метелицею? н. п. — Ой помалу дружки йдїте, пилом не пиляїте. н. п. — Поливайте „доріженьку, щоб пилом не впала. н. п. — Їх роса холодна моче, пилюга сліпить їм очі. Мова. — Як порох у оцї, так ти мінї. С. З. — Не хмара сонце заступила, не вихор порохом вертить. Кот. — Ой нема ж мого сина, нема мого пана, а вже ж його постїлонька порохом припала. н. п. — По дорозї курево. С. З. — Опинив ся проти старцїв — курява лягає. К. Ш. — А кобила як дремене, аж курява встала. н. к. — Козак хлиснув нагайкою коня вороного, тай був такий, тільки знялась курява од його. Галуз. — **Пустúть пыль въ глазá** = д. під сл. **Пускáть**. — **Цвѣтóчная пыль** = квітковúй, пил, що бджоли збірають в улики — óбніж (Сп.), утоптаний — перга́. — Та жовтенька обніж, яку бджоли несуть з поли на своїх мисочках, це квітковий пил, що розводить ся в серединї квіток, на головках тих ниточок, що там вбачають ся. Цю обніж вони складують в осібні чашечки, гарненько її утоптують. Оце й буде перга, якою вони теж годують ся. Ст. О.

Пы́льникъ, Anthera = голóвка тичúнки. — Коли-ж квітка зовсїм розівъється ся, то ті головки самі тріскають ся і квітковий пил розсипаєть ся крізь по квітцї. Ст. О.

Пы́льный, но = кýрний, но, пóрошно. — Поливали доріженьку, та й курить ся курно. н. п. — Де борошно, там і порошно. н. пр.

Пырéй, рос. Triticum repens L. = пирíй, пірíй. С. Ан.

Пырéйный, пырéйчатый = пирíйний.

Пырнýть = д. **Пыря́ть**.

Пырóкъ = 1. стусáн, штурханéць. — Дав йому стусана у спину.

2. шпúця (паличка, щоб знїмати кору з дерева).

Пыря́ть, пырнýть, пырь = штúрк(х)áти (С. З.), штýрхати (С. З.), штрикáти, штирк(х)нýти, штурхнýти (С. З.), штрикнýти, шпирнýти; штовхáти, штовхнýти (С. З.). — Шпирнув його пожем. — **Пырь емý ножéмъ!** = штирх йогó ножéм!

Пыта́ть, ся = 1. (**испыта́ть**) — пробувати, спробувати, випробувати (д. **Испро́бовать**).

2. (**попыта́ть, вы́пытать**) — питáти, спитáти, попитáти, вúпитати, розпитáти, ся.

3. дознавáти, вивíдувати, випúтувати на мýках, мордувáти, катувáти (щоб допитати ся).

4. (**попыта́ться**) — пробувати (С. Л.), захóдити ся, вáжити ся, сїкати ся (С. Л.), добувáти ся (С. Л.), попробувати, сїкнýти ся. — Пробував і крамарювать, та нема удачі. — **Пыта́лся ни одúнъ** = не один біг, та спіткнýв ся. н. пр.

Пы́тка = мýки (С. Жел.), мордувáння, катувáння, тортýри (С. Ш.). — Говóрить, як на мýках. н. пр. — **Подвéргнуть пы́ткѣ** = взяти на мýки.

Пытлúвость = допúтливість.

Пытлúвый = допúтливий і д. **Любозна́тельный** і **Любопы́тный**. — Усе він хотїв знати — допитлива голова була. Кн. — Допитлива голова у хлопця; усе йому треба дійти: з чого воно і як воно. Кн. — Роман подивив ся на неї допитливими очима. Лев.

Пыхтéй = пухтíй.

Пыхтѣть = пýхкати.

Пышáть, пыхнýть = 1. сáпати, сопти́, со-

пи́ти, хе́кати. — Кінь ірже і сопе. — Як рубає, то хекає.

2. пала́ти, паши́ти, жахті́ти, палахкоті́ти, пахну́ти. — Він наче бачив, як пашіло її лице з румъянцем. Лев. — Од печі так і пашить. — Поломъя палахкотить. — У ключ моя лицарська кров кипіла, а серденько, не мов той жар, жахті́ло. К. Б.

Пы́шка = пухке́ник, особлива — балаба́н, гречана на олії — пампу́х, пампу́ха, частіше — пампу́шка (С. З.), на маслі — сластьо́н, сластьо́ни (С. З.), що пече і продає їх — сластьо́ниця. — От, добрі пухкеники! — Плаває, як пампушка в олії. п. пр.

Пы́шность = пиха́ (С. З. Л.), пи́шність, пере́пих, бу́чність (С. Л.).

Пы́шный, но = пи́шний, бу́чний, но (С. Л. Ш.), бундю́чний, пиха́тий. — А той пишний та роскішний. К. Ш. — Хоч не пишно, аби затишно. п. пр. — Таке бундючне весілля справить. Кот. — І в багатих санках пан пихатий. Гр. Чайч.

Пы́щиться = бундю́чити ся, пиндю́чити ся, инди́чити і т. д. д. **Пы́житься.**

Пьедеста́лъ = підніжжя (С. Жел.), підста́ва (С. Пар.).

Пью́щій (горілку то-що) = питу́щий, багато — пите́ць.

Пья́ница = 1. пъяни́ця, пія́к, пія́ка (С. З.), опія́ка (С. З.), пропи́й, перепі́єць (С. З.), перепи́йця, поб. — пъяню́га (С. З.), пропія́ка, зневажливо — пъяни́чка, пъяндиго́лова. — Пъяниця не просипенний. — Спить пъяниця в рубленій коморі, гляди ж його не розбуди. п. п. — Ой пропою, пропою, пропала я з тобою. п. п.

2. рос. д. **Голубе́ль.**

Пья́нство = пъя́нство, пъяни́цство, пія́тика. — Учащающий до корчми на піятику. Б. Н.

Пья́нствовать = пія́чити, пъя́нствувати.

Пьянчу́га, пьянчу́жка = пъяни́чка, пъяндиго́лова.

Пья́ный = пъя́ний, трохи — пъянува́тий, підпи́лий. — **Пьянъ, какъ сте́лька** = пъя́ний, як хлю́ща. п. пр.

Пьянѣть, опьянѣть = пъяні́ти, опъяні́ти, впи́ти ся, опъянчи́ти ся (Сп.).

Пьяню́жка = д. **Пьянчу́га.**

Пѣва́ть, пѣть = сьпіва́ти.

Пѣве́цъ, пѣви́ца = 1. сьпіве́ць, сьпіва́ка (С. З. Л.), сьпіву́н, сьпіва́чка (С. Л.), на крилосї — крилоша́н, колядок — коля́дник, щедрівок — щедрівни́к, ця, під лі́ру — лі́рник, з бандурою або кобзою — бандури́ста, кобза́рь. — І сьпівакй до позверховної оздоби церковної належать. Уст. Луц. брат. С. З. — Сьпівали сьпіва́ки, щоб вас побрали собаки. п. пр. — Трохи згодом сьпівець взяв в руки свою бандуру. Скл. — Добре єси, мій кобзарю, добре, батьку, робиш, що сьпівати-розмовляти на могилу ходиш. К. Ш. — Крушельницька добра сьпівачка і талановита артистка.

2. сьпіве́ць (С. З.), пое́та, сьпіва́ка. — Сьпівець Митуся. Ос. — Вибачайте, сопілочка не голосно грає, а сьпівака аби-який — талану не має. Павлусь-Сопілка. (Д. ще під сл. **Поэ́тъ**).

Пѣву́нъ, нья = сьпіву́н, сьпіва́ка, сьпіва́чка, здр. сьпівачо́к. — В саду на кущику калини сьпівун веселий соловей сьпіва пісень своїй дружині. Скл. — Був собі дїд та баба, а в їх курочка ряба, півничок-сьпівачок і бичок третячок. п. к.

Пѣву́честь = спі́вність, співу́чість, сьпівочість.

Пѣву́чій = сьпівни́й, сьпівли́вий (Сп.), сьпіву́чий, сьпівочий. — Ніби з клітки випурхнула весела сьпівуча пташка. Лев. — Коник вдатний молодець, і веселий і сьпівучий, і проворний стрибунець. Б. Г. — Веселий і сьпівочий, він гитари не випускав з рук. Скл.

Пѣвческая = сьпіва́льня, пі́вческа.

Пѣвческій = сьпіва́цький, сьпіве́цький.

Пѣвчій, ая = сьпівли́вий (С. Жел. Л.), сьпівочий, сьпіву́чий, щебетли́вий, во. — **Пти́чка пѣвчая** = сьпівочка. — Сьпівочі птиці. — Спить ся хлопцю лїс пахучий, луки пишні у квітках, спить ся рій пташок сьпівучих, сонце спить ся в небесах. Чайч. (Д. ще під сл. **Пѣвучій**).

Пѣвчій = пі́вчий, сьпіва́к, сьпіва́ка, сьпіва́чка. — І сьпіваки до позверховної оздоби церковної належать. Уст. Луц. Брат. С. З.

Пѣгій = перістий (С. З.), про коня — строка́тий (С. З. Л.). Д. під сл. **Масть.**

Пѣжина = пля́ма те́мна на білій ше́рсті.

Пѣна = пі́на (С. Л.), шум (С. Л.), на стравї — шумови́на, змішана з чим — осу́га. — Вода бризька срібним тумом. Кн. — Шум на обмилках грає. Кн. — Не вважай, що шум збігає, на дні рибка. п. пр. — Аж осуга зверху плаває, наче дьоготь або сало, й не підходь до річки. Хар.

Пѣнистый = пінявий (С. Жел. З.), шумли́вий. — І мчали ся зо всеї сили по чорним піняви́м водам. Кот.

Пѣнить, вспѣнить, ся = пі́нити, ся, шумува́ти (С. З. Л.), збива́ти пі́ну, спі́нити, запі́нити, ся (С. З.), перестать — від-

шумува́ти, ся. — Бризчать чарки, люльки шкварчать, шумує горілка. Гул. Ар. — Вино шумувало в шклянцї. Кн. — У рукї Господнїй чаша, через край вино шумує. К. П.

Пѣніе = сьпіва́ння (С. Л.), сьпів (С. Л.), сьпі́ви, птиць — щебета́ння, півня — кукурі́кання. — Після того почалась весела розмова, сьпіви і гра. Скл. — У пісні чоловік найшов утіху від нудьги лихої, на працю веселїш пішов під сьпіви пісні голосної. Скл.

Пѣнка = 1. пі́нка (С. Жел.), шумови́на (напр. на варенї), пли́вка, шку́рка, кожушо́к (напр. на молоцї). — Наїдку того, наче з пінки на каші. Кн.

2. пт. Motacilla trochilus з поро́ди трясихвостки.

3. пі́нка морська́, мін. Millepora polymorpha. С. Жел.

Пѣнковый = пінко́вий. — Пінкова люлька.

Пѣнникъ = пі́нник, пі́нна (горілка). С. З.

Пѣнный = пі́нний. — **Пѣнное вино́** = д. **Пѣнникъ**.

Пѣсельникъ = сьпіва́к, пі́сельник.

Пѣсенка = пі́сенька, сьпі́вка (С. З.), сьпіва́нка, сьпіва́ночка. — Пісеньку сьпіває. — Сьпівала б я сьпіваночку, коб то єї вдати, та чужая сторононька, будуть ся сьміяти. н. п. Под.

Пѣсенникъ = 1. сьпіва́к, сьпіва́ка.

2. збі́рник пісе́нь, пісенник (С. Жел.).

Пѣсенница = сьпіва́чка.

Пѣсенный = пі́сенний. С. Жел.

Пѣснопѣвецъ = д. **Псалмопѣвецъ**.

Пѣснопѣніе = 1. церко́вна пісня, церко́вні сьпіви.

2. ві́рші, лїри́чний стихотві́р.

Пѣсня, пѣснь = пісня, сьпів (С. З.), сьпіванка. — **Пѣсни эпи́ческія, повѣствова́тельныя** = ду́ми (С. З.). — **П. сва́дебныя** = весі́льні пісні (С. З.), ладнанки́. — **Весе́ннія п.** = весня́нки. С. З. — **Хорово́дныя п.** = танки́; га́ївки (Под. С. З.), коломі́йки, шу́мки (Гал.), талала́йки (С. Ш.). — **Обря́дныя п.** = обрядо́ві: коля́дки (що сьпівають ся на Різдво), щедрі́вки (що сьпівають ся під Новий рік), що сьпівають ся під який час — петрі́вочні, петрі́вки, троїцькі і т. д., церковного або поучаючого змісту — псальми.

Пѣстовать, выпѣстовать = пе́стува́ти (С. Жел.), пе́сти́ти (С. Жел.), ви́пестувати, ви́пестити, ви́кохати. — Викохав він сина Саву козакам на славу. н. д.

Пѣстунъ, пѣсту́нья = пі(е)сту́н, пестунка. С. Жел.

Пѣту́хъ = пі́вень (С. З. Л.), здр. пі́вник (С. Л.), ко́гут (Под. Гал.), галанський — галага́н, борідка у півня — на́бородки. — Кому ведеть ся, то й півень не-еть ся. н. пр. — Півень раненько сьпіватиме і нас до роботи будитиме. н. к. — Ще треті півні не сьпівали, нїхто нїгде не гомонїв. К. Ш. — Був когут, а потім каплуном зробив ся. н. пр. — **Инде́йскій пѣту́хъ** = инди́к. (Д. під сл. **Индю́къ**).

Пѣтуши́ться = 1. бундю́чити ся, чва́нити ся, пиндю́чити ся, инди́чити ся, ко́шити ся.

2. гарячи́ти ся, розпаля́ти ся, задира́ти ся.

Пѣту́шій = пі́вничий. — **Пѣту́шій гре́бень, пѣту́шникъ, пѣту́шинникъ**, рос. Rhinanthus Crista Galli = бра́тчики жо́вті, бубовни́к, бря́згітка, липчи́ця, конопля́ник, кошу́льник (укр.), дзвіне́ць, звіно́чки (Гал.). С. Ан. — **Пѣту́шьи голо́вки**, рос. Lamium purpureum L. = кра́сна кропива́, ша́ндра. С. Ан. — **П. гребешки́**, рос. Melampyrum cristatum L. = пі́вники. С. З.

Пѣтушки́, рос. = 1. Cypripedium Calceolus L. — жо́вті зозу́льки, черевички, зозу́лїни черевички. 2. Iris sibirica L. — пі́вники, борові пі́вники, Iris Pseudacorus L. — пі́вник, боло́тні пі́вники, коси́ці, лепешня́к. С. Ан.

Пѣту́шникъ = д. під сл. **Пѣту́шій**.

Пѣтушо́къ = пі́вник, ко́гутик. — **Пѣтушо́къ морско́й**, пт. Fringa pugnax — турухта́н. С. Ш. — **Пѣтушо́къ**, рос. Iris = д. **Пѣтушки́**.

Пѣтый = сьпіваний.

Пѣть, спѣть, ся = 1. сьпіва́ти, ся, засьпіва́ти, просьпіва́ти, помаленьку — муги́кати, курни́кати, про соловейка — терли́кати, про півня — кукурі́кати, переста́ти — відсьпіва́ти, ся, вволю — ви́сьпівати ся (С. Л.), насьпіва́ти ся, колядки — колядува́ти, щедрівки — щедрува́ти. — Кому добре, той сьпіває, кому зле, той плаче. н. пр. — І поки ще сьпіватиме ту пісню наш люд, на доленьку щасливую надії не вмруть. Чайч. — Усика пташечка, радіючи, сьпівала, весну і лїто привітала. Б. Г. — Аж серце крає, так хороше сьпіває. н. пр. — Чи сьпіватиме півень, чи ні, а день буде. н. пр. — Засьпівав би, — був голосок, та позички зъїли. К. Ш. — Як за-

сьпіває, то аж плакати смачно. н. пр. — Нехай ще раз послухаю, як те море грає, як дівчина під вербою „Грица“ засьпіває. К. Ш. — **Поётъ одну́ и ту́ же пѣсню** = після тієї та знов тієї; іще́ не вся́, почну́ з кінця́. н. пр. — **Другое поётъ** = йншої засьпівав; тепе́р не те сьпіва́.

2. (**воспѣть**) — сьпіва́ти, висьпі́вувати, ви́сьпівати. — Сьпівай же їм, мій голубе, про Сїч, про могили, коли яку насипали, кого положили. К. Ш. — Овидій висьпівував кохання. — Державин висьпівував Катерину.

Пѣхо́та, пѣхоти́нецъ = піхо́та (С. Жел.), піхотни́, піхоти́нець, піхо́тник (С. Жел.).

Пѣхо́тный = піхо́тний.

Пѣшехо́дня = пішохо́д, частїше мн. пішохо́ди.

Пѣше́чкомъ = д. **Пѣшко́мъ** (здр.).

Пѣшехо́дъ, пѣшехо́децъ, пѣшехо́дка = пішохо́дець, ходільник, ця.

Пѣшій = пі́ший, пішак, піше́ць, пішани́ця. — Два брати кінних, а третїй піший пішаниця. н. д.

Пѣшка = 1. пішак (в грі в дамкй).

2. про чоловіка — нїкче́ма; попихач. — **Пѣшки точи́ть** = баляси точи́ти, теревені́ пра́вити, нїсенїтницю плести́.

Пѣшко́мъ = пі́шки (С. З. Л.), пішко́м (С. Л.), пішкома́, піхо́тою (С. З. Л.), піхтуро́ю (С. З.). — Пішки немає замішки. н. пр. — До сього торгу й пішки. н. пр. — Ой чого ж ти, Лемерівно, пішки йдеш, чи ти в мене вороних коней не маєш? н. п. — Запряжуть було віз або й просто піхотою. Номис. С. З. — Добрав ся без коня піхтурою до табора. Кулїш. С. З.

Пѣшня́ = пішня́ (д. **Пешня́**).

Пяде́нный = пяде́вий. С. Жел.

Пядь = пядь (С. Жел.), пъядь, корх (Ев.). — **Будь онъ семи́ пяде́й во лбу́, и тогда́ ничего́ не подѣлаетъ** = нехай він бу́де му́дрий, як Соло́мон, і то нїчо́го не зро́бить.

Пя́лить, распя́лить = розтя́гувати, розтягти́; напина́ти, розпина́ти, пъясти́, розпъясти́. — **Пя́лить, вы́пялить глаза́** = витріща́ти, ви́тріщити, ви́лупити о́чі, банькй.

Пя́лы = розтопі́рка.

Пя́льцы = пъя́льцї, пя́льцї (С. Жел.), кро́сна (С. Жел.), ручні — обичайка, на котрій напинають полотно — тамбу́рок (С. Ш.).

Пя́сликъ = д. **Пя́сленъ**.

Пята́, пя́тка = 1. пъятя́, пъя́тка. — Такий лихий, що з під живого пъятки ріже. н. пр. — **Ходи́ть, идти́ по пята́мъ** = слїдкува́ти, слїдко́м ходи́ти (за ким).

2. пъя́тка (д. під сл. **Коса́** 2).

3. (у дверях) — бігу́н. — Двері спали з бігуна. С. Ш.

4. (в улику) — по́ли.

Пята́къ, пятачёкъ = пъята́к, пъятачо́к (мідяна або срібна монета в 5 коп.). — Пъятак пара. н. пр.

Пята́чный = пъятако́вий.

Пятери́къ = пъятери́к. — Купи сьвічок пъятерику.

Пятёрка = пя́тка (в картах).

Пятеря́ = 1. пъятери́к, пъятеря́. — Їде пъятериком у простяж.

2. пъятеря́.

Пя́теро = пъять, пъя́теро.

Пятиалты́нный = зло́тий. (Срібна монета в 15 коп.)

Пятигра́нный = пъятику́тний, пъятигра́ний.

Пятидеся́тница = Сьвято́го Ду́ха (д. під сл. **Пра́здникъ**).

Пятидеся́тый = пъятидеся́тий.

Пятикопе́ечникъ = пъята́к.

Пятили́стникъ, рос. = 1. Potentilla reptans L. — мо́хна. 2. Comorum palustre L. — во́вче тїло, сухоло́м. С. Ан.

Пятилётній = пъятилїтнїй.

Пятипа́лочникъ = д. **Пятили́стникъ** 1.

Пятирублёвка = синїтка, сини́ця (бомажа в 5 рублїв, синя).

Пя́тить, ся = 1. (**попя́тить, ся**) — со́вати, посува́ти, пха́ти (назад), рачкува́ти, посу́нути, ся, порачкува́ти. — Цькував, доки не вздрів урядника, а тодї і ну рачкувати та пишком назад. Кн.

2. (**спя́титься**) — одкида́ти ся, одступа́ти ся, одки́нути ся, одступи́ти ся (од слова, обіцянки).

Пятиуго́льникъ = пъятику́тник.

Пя́тка = д. **Пята́**.

Пятнадцатикопе́ечникъ = зло́тий.

Пятна́дцать = пъятьна́дцять, пъятьна́дцятеро.

Пятна́ть, запятна́ть, ся = 1. клейни́ти, таврува́ти і т. д. д. **Клейми́ть** і **Запятна́ть** 2.

2. пля́ми́ти, ся (С. Л.), поплями́ти і д. **Запятна́ть** 1.

3. чорни́ти, плями́ти, сплямува́ти, поплями́ти, закаля́ти честь і д. **Запятна́ть** 3. — Розійдеть ся про вас недобра слава, поплямить вам повагу вашу чесну. К. Ш. Т.

Пя́тница = пъя́тниця, здр. — пъя́тїнка.

Пятни́стый = плямо́ваний, плями́стий, плямови́тий; цята́тий, цятко́ваний (С. З.), рябо́й.

Пятно́ = пля́ма (С. З. Л.), змазь (С. З.), ця́та, ця́тка (С. З.), в оці — коси́ці. — **Въ пя́тнахъ** = плямови́тий, плями́стий. — **Вы́весть пя́тна** = повибавля́ти пля́ми. — Нестертою плямою темною лягли вони на дорогу нам памъять. Кн. — Зане і в самім сонцю суть змазї. С. З.

Пя́тнышко = пля́мка.

Пято́къ, пято́чекъ = пя́тка, пъя́тірко.

Пя́точный = пъя́тковий.

Пя́тый = пъя́тий. — **Пя́тая часть** = пъятина́.

Пять = пъять, пъя́теро. — **Пять съ полови́ной** = півшо́ста.

Пятьдеся́тъ = пъятьдеся́тъ. — **Пятьдеся́тъ копѣекъ** = копа́ (С. З.).

Пятьсо́тъ = пъятьсо́т, пъять со́тень.

Р.

Раба́ = раба́, рабиня (С. Жел.), нево́льница.

Ра́бій = нево́льничий (С. Жел.), нево́льницький, ра́бський.

Раболѣпіе = ра́бська дого́дливість, улє́сливість.

Раболѣпный = нево́льничий. С. Жел.

Рабо́та = робо́та (С. З. Л.), роботи́зна (С. З.), здр. робі́тка, ді́ло, пра́ця (С. З. Л.), по́рання, за частування — толо́ка́ (С. Ш.), з половини — полови́ця, швидка — хапа́ння, хаповиця (С. Ш.), важка — тягота́. — **Еги́петская рабо́та** = кана́льська робо́та (тяжка і довга, як на каналах, що козаки одбували по наказу царя Петра І-го). — **Ка́торжная р.** = ка́таржна, сібі́рна робо́та. — Та прийшов же я тай у Суботу, та нема Солохи — робить роботу. н. п. — Ніколи від тих робіт не знїкчемнїє. С. З. — Козаків до послуг і роботизн своїх употребляли. Скоропад. С. З. — Покиньмо, куме, всякеє ді́ло, випъємо, куме, ще й у Неді́лю. н. п. — Працї дужої й науки Украї́нї треба. Ос. — Роботї як не сядеш на шию, то вона тобі сяде. н. пр. — Завтра на толоку мужики з ціпами, а жінки з граблями. С. Ш. — Не сам копав він криницю, толокою йому помогали. К. Ш. — Богу молись, а до працї берись. н. пр.

Рабо́тать = робити, працюва́ти (С. З. Л.), по́рати ся, аби-як — вахля́ти, гуртом без грошей, з ласки за частування — толокува́ти (С. Ш.). — Роби, небоже, то й Бог поможе. н. пр. — Кусають нас мошки, кусають і тнуть, робить не дають. н. п. — Іду в поле з нею жати, мило разом працювати. н. п. — Працюй гірко, а зъїси солодко. н. пр.

Рабо́тка = робі́тка.

Рабо́тливый, ая = роботя́щий, ща (С. З.), робі́тний, робі́тня, робо́чий, ча, робу́чий, ро́ба (сп. р.), трудя́щий, трудя́чий (С. Ш.), працьовитий, та (С. З.). — Чоловік роботящий — без ді́ла не сидить. н. о. — Жінка трудяща. С. Ш. — І на пчіл поглянь: є робучиї, але й трутнї є неминучї. Руд.

Рабо́тниковъ = робі́тників, на́ймитів.

Рабо́тникъ, ца = 1. робі́тник, ця, працьовни́к, працьо́вець (С. З.), щирий — роботя́га, роботя́й. — Нудно було на чужому полї. Всього надбав роботяга, та не придбав долї. К. Ш. — Так що-денно потом плине чесний роботяга, а йому на долю впали злиднї та зневага. Мова. — До хати мастїльниця, в полї робітниця. н. п. Под.

2. робі́тник, пя, на́ймит, на́ймичка (С. З.), челядин (С. З.), челя́дник, челя́дка (С. З.), челя́дни́ця, бурла́к, бурла́ка, бурла́чка, нанятий на лїто — полїтни́к, ця, коло плуга — ра́тай, плуга́тарь (С. Л.), о́рач (С. Л. З.), плуга́ч (С. З.), що поганя волів — пого́нич (С. Л.), при боронї — скородїльник (С. Л.), що громадить сїно — гребе́ць (С. З. Л.), громадїльник, ця (С. Л.), що скидає на стіг — ки́дальник (С. З.), ки́дальщик (С. Л.), що волочить сїно — волочи́льщик (С. Л.), тяга́льник (С. З.), що звозить на тік — возі́й (С. Л.), що косить — коса́рь, що молотить — моло́тник (С. Л.), що сїє — сїва́ч (С. Л.), вирівнює скирду, стіг — стрихарь, що криє хату — кри́тник (С. Л.), кри́льщик, плете плетінь, робить огорожу — плетій, городїльник (С. Л.), на майданї, де виганяють смолу — майда́нник, майда́нщик (С. З.), в броварі — брова́рник (С. Ш.), на

винниці — ви́нник (С. З. Л.), гура́льник (С. Л.), на цегельні — цеге́льник (С. З. Л.), рибальський — забро́дчик (С. Л.), що робить балки — баля́р (С. Л.), що стриже овець — стрижа́й (С. Л.). — Найми ся, наймите, у мене, а я в попа. н. пр. — Лучче буть доброю наймичкою, як ледачою хазяйкою. н. пр. — Як з тобою отак жити — краще в наймичках служити. Ряб. — Бурлак робить, заробляє, аж піт очі заливає, а хазяїн його лає. н. п. — Ішов челядник з поля за полуднем хазяїну. н. о. — Як маєш буть злим господарем, то краще буть добрим челядником. н. пр.

Рабо́тницынъ = на́ймичкин.

Рабо́тничій = робітни́чий, робітни́цький.

Рабо́тный = 1. робо́чий. — Робочий день. 2. робі́тний.

Работя́щій = д. **Рабо́тливый.**

Рабо́чій, ая = 1. робітник, ця, робо́чий, ча, робу́чий (Гал.) і д. **Рабо́тникъ** 2. 2. робітни́чий, робітни́цький. — Робітники обтяжені роботою, а питання робітницьке рушає повагом. Кн. 3. д. **Рабо́тливый.**

Рабо́чая = робі́тня, робо́ча (кімната).

Ра́бскій = нево́льничий (С. Жел), ра́бський.

Ра́бство = нево́ля, ярмо́, корми́га (С. З.). — З під кормиги лядської освободити. н. д.

Ра́бствовать = в нево́лі бу́ти.

Рабъ = раб, нево́льник. — Ми не раби його, ми люди. К. Ш.

Рабы́ня = д. **Раба́.**

Равви́нъ = ра́бин.

Равви́нскій = ра́бинський, ра́бинів.

Ра́венство = рі́венство, рі́вність (С. Ж.), рі́вня (С. З. Л.).

Равне́ніе = рівня́ння.

Равнёхонько, равнёшенько = однакові́сінько. — Чи хто згадає, чи забуде мене в снігу на чужині — одноковісінько міні. К. Ш.

Равни́на = рівни́на (Ос.), рі́вня (С. Л.), площи́на, площо́вина, плащи́на (С. З.), на горах — полони́на (Гал.), вздовж річки — поло́г, оболо́нь, болоня. С. Л. — Зустрінеш тут і степову рівнину. Зап. Кн. — Україна розлягається ся скрізь плащиною. Куліш. С. З.

Равно́ = одна́к, одна́ково, однаковісінько; так са́ме, все одно́. — **Для меня́ всё равно́ — сего́дня или за́втра** = мі́ні одна́ково (або: мі́ні все одно́) — сього́дня чи за́втра. — Мі́ні однаково — чи буде той син молити ся, чи ні. К. Ш. — Як маєш за одно ухо висіть, то все однаково за обидва. н. пр. — **Любить равно́ всѣхъ дѣте́й** = усіх дітей одна́ково лю́бить. — **Онъ забо́тится обо мнѣ, а равно́ о дѣтяхъ мои́хъ** = він дба́є про ме́не, так са́ме і про ді́тей моїх. — **Всё равно́** = д. під сл. **Весь.**

Равнобе́дренный = рівнобе́дрий. С. Жел.

Равноббо́чный = рівнобо́кий.

Равновѣсіе = рівнова́га, рівнова́жність. С. Жел. — Тільки тоді, коли державний авторітет розумно обмежований, можна установити рівновагу в громадському житті. Зіньк. — Як вас не зважу, все буде рівновага. К. Ш. Т. — В партійній борбі не трати ніколи рівноваги і спокою. Зап. Кок.

Равновѣсный = рівнова́гий, рівнова́жний. С. Жел.

Равноде́нникъ, равноде́нственникъ = рівноде́нник, рівни́к. С. Жел. — Круг цей зветься екватором або рівноденником, бо в тих місцях день завше буває рівний з нічю. Де-що про Сьв. Б.

Равноде́нствіе = рівноде́ннє, рівноде́нність. С. Жел.

Равноду́шіе = байду́жість. С. Жел. — З'обіжена зневагою і байдужістю до її краси. Лев. — Потреба великої праці, щоб звязати те, що порвала наша байдужість. Лев.

Равноду́шный, но = байду́жий, жо, байду́жний, но, байду́жливий, во (С. Жел.), байду́же (С. Л.), недба́лий, ло (С. Л.). — Денис був байдужний до церкви і не богомільний. Лев. — Люблю тебе, галочко, дуже, а твоє серце мабуть байдуже. н. п. — Воля ваша, спокійно і байдужо промовила вона. Лев.

Равнодѣйствующій = рівнодійствуючий. С. Жел.

Равнозна́чащій = рівнозна́чний. С. Жел.

Равноимённый = рівноіме́нний. С. Жел.

Равнолѣтній = рівнолі́тній, рове́сник.

Равномѣрность = рівномі́рність. С. Жел.

Равномѣрный, но = рівномі́рний, но (С. Жел.), навпомірки, одна́ковий, во, помі́рний, но. — Вона навпомірки з своєю панею сварить ся. Лев.

Равнообра́зіе = однообра́зність, односта́йність. С. Жел.

Равнообра́зный = однообра́зний, односта́йний. С. Жел.

Равноотстоя́щій = рівнода́льній.

Равноправный = рівноправний.

Равносильный = рівносильний, рівнова́жний. С. Жел.

Равносторо́нній = рівнобо́кий.

Ра́вность, равнота́ = рі́вність, рі́вня (С. Жел.).

Равноуго́льный = рівнокýтний. С. Жел.

Равноце́нность = рівноці́нність. С. Жел.

Равноце́нный, но = рівноці́нний, в одні́й ці́ні.

Ра́вный = 1. рі́вний, гла́дкий. — Рівний шлях.

2. одна́ковий, рі́вний; рі́вня. — На одній руці пучки, та не однакові. н. пр. — Не старів батько Нелей, що був розумом рівня безсмертним. Нїщ.

Равня́ло = шми́га (у колісників), товкма́чка, натира́чка (у шевців). Д. **Инстру́мéнтъ.**

Равня́ніе = рівня́ння.

Равня́ть, сравня́ть, ся = 1. рівня́ти (С. Л.), вирі́внювати, зрівня́ти, ви́рівняти, ся. — Заказує, щоб шляхи рівняли. К. Х.

2. рівня́ти, порівня́ти, прирівня́ти, ся — Що ти себе до його рівняєш? С. Л. — Прирівняв коня до собаки. н. пр.

Рагу́льникъ, рос. Trapa natans L. = болóтні, водяні́, чóртові орíхи, рогу́льки. С. Ан.

Радёхонекъ, радёшенекъ = радні́сінький. — Я б радні́сінький, та коли моя не спромога.

Ра́ди = для, за-для́, про. — **Ра́ди Бóга** = Бóга ра́ди (С. Л.), для Бóга, прó-бі. — Кричить пробі! її мати, щоб дівчину рятувати. н. п. — **Ра́ди того́** = за-для́ то́го. С. Л. — **Ра́ди чего́** = про що́.

Ради́вый = дба́лий, дбайли́вий і д. **Забóтливый.**

Радикали́змъ = радика́льство. С. Жел.

Радика́лъ = 1. радика́л, ко́рінь.

2. радикали́ста, радика́л.

Ра́довать, ся = ради́ти (С. Л.), ра́дувати, ся (С. Л.), тїшити ся, втїша́ти ся. — Хто не гляне — аж радіє з неї. Гр. Чайч.

Ра́доница = могилки.

Ра́достный, но = ра́дісний, но, відра́дістний, но, просьвітлий. — • Радісна звістка.

Ра́дость = ра́дість, ра́дощі, ра́дування. — Багатому радощі, а бідному плач. н. о. Гр. Чайч — З радощів не знав що й робити. С. Л — Аж три пари на радощах кумів назбірали. К. Ш. — **Ра́дость сердéчная,** рос. Borrago officinalis L. = огірóчник, огірóчна трава́. С. Ан.

Ра́дуга = ра́й-дуга́, дуга́ (С. Жел.), весе́лка (С. Аф. Л. Жел.), весе́лиця (С. Жел.), весели́ха. — Сонце, місяць, зірки, рай-дуга. н. к. Мап. — Приятно дивуватись, як в морі рай-дуга нагнулась визиратись. К. Д. Ж. — Веселка воду бере. С. Аф. — Роскажи як за горою сонечко сїдає, як у Дніпрі веселочка воду позичає. К. Ш. — Веселка з землї воду тягне на небо. п. о. Мап. — Веселиця воду пье, а дощу не дає. н. пр.

Ра́дужный = весе́лчин (С. Жел.), весе́лковий. — Намітка виткана з веселчиних колїрів. Кн. — Се скидало ся на ті сни веселкові, що після них... Кн. — **Ра́дужная** = російська депозитка в сто рублів.

Ра́дуница = д. **Ра́даница.**

Раду́шіе = привітність, щи́рість. — Привітність їх була велика, щира. Кн.

Раду́шный = привітний, щи́рий.

Радъ = ра́дий, рад, раднїший. — Так тому радий, як свиня порожньому мішкові. н. пр. — Рад би і неба прихилити, та біда, що не достану. н. пр. — Дуже радий, що ви прийшли. — Рада б на сонце глянути, та сльози не дають. н. пр. — Я б раднїщий був, коли-б воно так стало ся.

Радѣніе = дба́лість (С. Жел.), дба́ння (С. Л.).

Радѣть, порадѣть = дба́ти (С. Л.), пильнува́ти, побива́ти ся (С. Л.), подба́ти і т. д. д. **Порадѣть.** — Отамане наш не дбає за нас, та вже ж твоє товариство як розгорд'яш. н. п. — Так дбає за мене, як собака за пяту ногу. н. пр. — Не дуже ти побиваєш ся о моїй худобі. С. Л.

Раёкъ = 1. грекóльце при́змове.

2. кружóк на вкóло зінки в óці.

3. галерия в театрі.

Раждáть, роди́ть, ся = 1. роди́ти, породи́ти, спороди́ти, у(в)роди́ти, народи́ти, ся, привести́, про вівцю, кицьку — окоти́ти ся, про корову — отели́ти ся, про кобилу — ожере́бити ся, про собаку — ощени́ти ся, про свиню — опороси́ти ся. — Породила мене мати у високих у палатах. К. Ш. — Спородила тая удівонька хорошого сина. н. п. — Уродила мама, що не прийма і яма. н. пр. — Не мала дівка лиха, так Каленика привела. н. пр. — І ще як самі дівували, то й по дитинці привели. Кот.

2. д. **Причини́ть** і **Произвóдить.**

Ра́жій = ду́жий (С. Аф.), го́жий, показни́й. — Він був чоловік дужий та огрядний. н. о. — Ой там ходить козак гожий, ще й на личенько хороший. н. п.

Разбавля́ть, разба́вить, ся = розбавля́ти, розпуска́ти, розво́дити, розба́вити, розпусти́ти, розвести́, ся, порозбавля́ти і т. д., медом — розсити́ти, розсолоди́ти, порозси́чувати, порозсоло́жувати.

Разба́ливаться, разболѣться = розпеду́жувати ся, розпеду́жати, ся (С. З), розпемогти́ ся (С. Л.), розпемощи́ти, розболі́ти ся, розхворі́ти ся, порозпеду́жу-

вати ся, порозбо́лювати ся. — Вона стогне, наче розхворіла ся. п. к. Ман.

Разба́ловать, ся = розба́лувати, розпусти́ти, ся, розпе́стити ся. — Не хто їх (дітей) і розпустив, як ти сам. Кр. — Хорий коли не вмре, то розпестить ся. п. пр.

Разба́лтывать, разболта́ть, ся = 1. розбо́втувати, розбо́втати, розколоти́ти, розмішáти, про кілько — порозбо́втувати і т. д. — Розмішати у воді борошно.

2. розголоша́ти, роздзво́нювати, розбрі́хувати, розголоси́ти, ся, роздзвони́ти, розбрехáти, ви́брехати, розбо́вкати, розпле́сти, ви́язичити (Сп.). — Роздзвонив про все, що там казали. — На сей час розголошають ся поголоски. Самойлович. С. З.

3. розбазі́кувати ся, розбазі́кати ся, розгуто́рити ся, розбелькота́ти ся, розбрехáти ся. — Розбазікав ся так, що й не витягнеш з гостей.

4. розхи́тувати ся. розхита́ти ся, розме́лювати ся, розмоло́ти ся. — Колесо розхитало ся.

Разбере́живать, разбереди́ть, ся = ятри́ти, розъя́трювати, розъя́трувати, вража́ти, розвере́жувати, розвору́шувати, розъятри́ти, ся, вразúти, розвереди́ти, вереди́ти, розворуши́ти, розрази́ти, розра́нити, розскоро́дити, ся. — Раз-у-раз розъятрує болячку. Кн. — Болячку розъєднання панів з народною массою що дня розъятрювало „двоязичіє". Кн. — Я б пішов, та бою ся, що пальця вразю. Кр. — Розразив рану. Кр.

Разбива́ть, разби́ть, ся = 1. розбива́ти, розби́ти, ся, розлупи́ти, ся. розсади́ти. — Розбив собі голову. — Розбив шибку. — — У які ворота не ударить, то й розсадить на чотирі чвертї. Ст. С. — **Разби́ть въ щéпки, вдре́безги** = потрощи́ти, на мо́тлох, на гаму́з, на чере́пъя побúти, потовкти́, розтовкти́, розтовкмáчити, розчере́пити, розхря́пати (на пр. посуду). — Але тільки на поріг, зачепив ся зразу і в палацу трох-торох розчерепив вазу. Руд. (Д. ще під сл. **Вдре́безги**).

2. розбúвати, побúвати, розбúти, побúти. — Козаки на Жовтих водах побили Ляхів. — **Р. впухъ и прахъ** = розчухрáти, розпорошúти. С. З. — **Р. до́ крови, въ кровь** = розкрівáвити, розъюшити.

3. розташо́вувати ся, розташува́ти ся. С. З. — Вози розташовані стоять. К. К. — Розташував ся з крамом — **Разби́ть ла́герь** = та́бором ста́ти. — **Р. пала́тку** = намéт напъясти́. — Ой напъяли козаченьки великий намет, та й пъють вони горілочку ще й солодкий мед. п. п. — **Разби́ться на гру́ппы** = розку́чити ся, порозку́чувати ся.

Разби́вка = розбúвання; розді́л. — **Продава́ть въ разби́вку** = наро́здріб, уро́здріб, на́різно, поро́зницею продава́ти.

Разбивно́й, разби́вочный = д. **Дѣли́мый.**

Разби́вчивый = 1. крихки́й, крухки́й.

2. грудкова́тий, зле́глий (про борошно).

Разбира́тельство = розбір, розправа.

Разбира́ть, разобра́ть, ся = 1. розбіра́ти, розвалювати, розібра́ти, розвали́ти, мур — розмурува́ти, відмурува́ти, греблю — розтамува́ти, розгатúти. — Розібрали стіну та й знайшли. — Звелів царь розмурувати темницю і випустити. п. к. Ман.

2. розкладáти, розбіра́ти, розікла́сти, розібра́ти, про кілько — порозкладáти. — Порозкладали книжки, щоб знать, куди яку класти. — **Разбира́ть по масти́мъ** = масти́ти, розмасти́ти. — **Разобра́ть на ча́сти** = розстосува́ти, розроби́ти, розпотроши́ти.

3. розбіра́ти, розкупо́вувати, розібра́ти, розкупи́ти, порозкупо́вувати. — Багато було навезено кавунів, та всі в той же день порозкуповували.

4. розбіра́ти, розібра́ти, зрозуміти (С. Л.), втя́мити (С. Л.), розторопати (С. Л.), второпáти, розчо́впати (С. Л.), розшоло́пати (С. Л.), вчо́впати (С. Л.), розчу́мати, розчуру́кати, розчу́хати, розшулі́чити, розсмакувáти. — Не розберу, що він каже. — Нічого не розібрав. — Не второпав я до чого хтось міні казав це. Баз. — Парубок не розшолопав, що той казав. Гр. Чайч. — Мову ж його розчовпавши, пристали. Дум. — За гомоном не можна було розчовпати хто куди горне. Лев. В. — Тепер би вже розсмакували не так. К. Х.

5. порядкувати, упорядко́вувати, упорядкува́ти (С. Ш.), улаштува́ти. — Упорядкував свої папери.

6. хмі́лити, розібра́ти, розібра́ти (про хміль).

Разбитно́й = метки́й, жва́вий, мото́рний, же́вжик. — Хлопъя метке, по слово в кишеню не полізе. Кн.

Разби́ть, ся = д **Разбива́ть, ся.**

Разблагодари́ться = роздя́кувати ся.

Разбогате́ть = розбагатíти, обагати́ти ся, розжи́ти ся, забага́тíти, збогатíти (С. Л.), розможні́ти, порозможні́ти, трохи · при-

заможні́ти, замохна́тіти, дуже — озолоти́ти ся. — Розжив ся: на всю губу богатирем став. Кн. — Захотїла вража баба та й забагатїти: підсипала куріпочку, щоб вивела дїти. н. п. — Замохнатїв він: треба підголити. Граб. — **Разбогатѣвшій ско́ро** = скоробага́тько.

Разбодри́ться = розбадьо́рити ся.

Разбо́й = розбій, розбі́йство, харци́зство, харцизя́цтво (С. Ш.). — Чума, війна, харцизство, холод. Кот.

Разбо́йникъ, ца = розбі́йник, ця (С. Л.), поб. — розбиша́ка (С. З. Л.), зб. — розбо́йство, розбиша́цтво, харци́з (С. З. Ш.), харци́зник, поб. — харцизя́ка (С. Ш.), зб. — харци́зство, харцизя́цтво (С. Ш.), в Карпатах — опри́шок, луговий — лугарь, в комишах — коми́шник, річковий — ушка́л (С. Ш.). — Зовуть мене розбійником, кажуть розбиваю; я ж нїкого не зарізав, бо сам душу маю. н. п. — Розбійники, людоїди правду побороли. К. Ш. — Там живе саме розбойство. Кр.

Разбо́йничанье = розбі́йство, харци́зство (С. Ш.).

Разбо́йничать = розбива́ти, харцизува́ти.

Разбо́йническій = розбі́йницький, розбиша́цький, харци́зський (С. Ш.).

Разбо́йничество = розбиша́цтво, харци́зство, харцизя́цтво (С. Ш.).

Разбо́йничій = розбі́йничий, розбі́йників, розбі́йницький, розбі́йський, харци́зський (С. Ш.), хижа́цький.

Разболта́ть, ся = д. **Разба́лтывать, ся.**

Разболѣ́ться = д. **Разба́ливаться.**

Разбо́рка = розбіра́ння, розбі́р.

Разбо́рный = склада́ний.

Разбо́рчивость = 1. розбі́рність.
2. розсу́дливість.
3. перебі́р, вередли́вість, бри́кання.

Разбо́рчивый = 1. розбі́рний, ви́разний (голос, рука). — Нїхто за його не напише так розбірно та красиво. О. Мир. — Виразно читає.
2. розсу́дливий.
3. перебі́рливий, перебі́рник, перебі́рчик, перебо́ршливий, примхливий, вередли́вий. — Яка бо ти переборшлива! Граб. — Д. ще під сл. **Перебо́рчивый.**

Разбо́ръ = 1. розбі́р, ви́бір; розбіра́ння, перебіра́ння. — Треба зробити вибір з цїх кроков — куди які. — **Безъ разбо́ра** = не розбіра́ючи. — **Къ ша́почному разбо́ру** = на шапкобра́ння. — Прийшов у церкву вже на шапкобрання.
2. розбі́р, суд, роспра́ва (д. **Разбира́тельство**).
3. розбі́р, пере́гляд, о́гляд (книжок). — Перегляд українських книжок. Ос.
4. схід, збу́ток — На цей крам великий збуток.
5. розбі́р, стаття́. — Сукно найвищого розбору.

Разботѣ́лый = гладки́й, опа́систий.

Разботѣ́ть = погла́дшати. розтовстїти.

Разбра́живаться, разброди́ться, разбрести́сь = 1. по́чина́ти ходи́ть по ма́лу після́ хворо́би, вихо́жувати ся.
2. розбро́дити ся, розхо́дити ся, розсипа́ти ся, розбрести ся, розійти ся, розси́пати ся, порозбро́дити ся і т. д. — Вівцї порозходились по лїсу.
3. шумува́ти, мусува́ти (починать), розшумува́ти ся (д. **Броди́ть** 2).

Разбрани́ть, ся = 1. розла́яти (С. Л.), розга́нити, розганьби́ти, вйсварити. — Розлаяла її на всї боки.
2. розла́яти ся, розсвари́ти ся, посвари́ти ся. — Він зо всїма розлаяв ся.

Разбра́сывать, разброса́ть, разброса́ть, ся = розкида́ти, розсипа́ти, розки́дати, розси́пати, розмета́ти, ся, порозкида́ти і т. д., крихти — розкроши́ти. — Порозкидали мої папери. — На столї порозкидані малярські пристрої. Кн. — По різних місцях порозкидувані матеріяли. Зап. Кок. — Спомини розсипані лискучими перлинами в „Записках“ Шевченка. Кн. — Розсипана наша волость — то там шматок землї, то там. Хар. — **Разброса́ть имѣніе на вѣтеръ** = розвіяти, розманта́чити, проци́ндрити і т. д. д. **Промота́ть.**

Разброта́ться = розбра́тити ся.

Разброди́ться = 1. д. **Разбра́живаться.**
2. розве́штати ся, розшва(е)ндяти ся.

Разбро́дъ, у виразї: „**въ разбро́дъ**“ = в ро́стїч, різно (Д. під сл. **Вразсыпну́ю**). — **Всѣ въ разбро́дѣ** = усї порозхо́дились.

Разброда́жничаться = розволочи́ти ся.

Разброса́ть, ся = д. **Разбра́сывать, ся.**

Разбры́згивать, разбры́згать, разбры́знуть, ся = розбри́зкувати, ро́бризкати, розля́пати, порозбри́зкувати, порозля́пувати, ся.

Разбрюзжа́ться = розбурча́ти ся, розбурмота́ти ся і д. **Разворча́ться.**

Разбужа́ть, разбужда́ть, разбу́живать, разбуди́ть = буди́ти, розбу́ркувати, розбуди́ти (С. Л.), розбу́ркати (С. Л.), обуди́ти, пробу́ркати, розколо́шкати, звору-

ши́ти, розворуши́ти, на силу — добуди́ти ся, про кілько — порозбу́жувати, порозбу́ркувати. — Встала весна, сонну землю вона розбудила. К Ш. — Тривайте, розбуркаємо сплячу силу. Лев. В. — Ся книжка зворушила чимало сонних людей. Кн. — На силу добудив ся. С. Л.

Разбухáть, разбу́хнуть = бу́хнути (С. Ш.), бухтíти (С. Ш.), бучáвіти, набухáти, розбухáти, набряка́ти, бубня́віти (С. Л.), набу́хнути, розбу́хнути, на(роз)бучáвіти, набря́кнути, на(роз)бубня́віти (С. Л.), набру́кнути ся. — Мокрі сорочки набрякли. Лев. — Ноги набрякли, що й чоботи не налїзають. Кр. — Горох набубнявів. Лев. (Пр. д. ще під сл. **Набу́хнуть**).

Разбу́хлый = розбу́хлий, бучáвий, набря́клий, набубня́вілий.

Разбушевáться = розбу́рхáти ся, розбурхотáти ся (С. З.), розгвалтувáти ся (д. **Бушевáть**).

Разбуя́нiться = розбушовáти ся, розгвалтувáти ся.

Разбѣга́ться, разбѣжáться = 1. розбігáти ся, розсипáти ся, розтїкáти ся, розлїтáти ся, розбíгти ся, розсíпати ся, розлетїти ся, позабігáти, порозбігáти ся, порозсипáти ся. — Тільки побачили козаків, так і порозбігали ся куди очі глядять. — **Глазá разбѣжáлись** = óчі забíгали.

2. розганя́ти ся, розбігáти ся, розігнáти ся, розбíгти ся. — Розігнав ся тай перескочив рів. — От баран як розженеть ся, та як ударить його. п. к.

Разбѣгиваться, разбѣгаться = бíгати (багато), розбíгати ся, розгасáти ся.

Разбѣгъ = рóзбіг, розгóн. — **Съ разбѣгу** = з розгóну. С. Л.

Разбѣжáться = д. **Разбѣгáться**.

Разбѣсíться = розлютовáти ся, розмордувáти ся, сказíти ся, посатанíти, показíти ся і т. д. д. **Бѣсíться**. — Розлютовавсь так, аж піна скаче. п. о. — Запінилась, посатанїла, неначе дурману ізъїла. (Д. ще під сл. **Разсердíться**).

Развáживать, развозжáть, ся = розвóзжувати, знїмáти віжки.

Развáливать, развалúть, ся = 1. розвáлювати, руйнувáти, бýрити, розвалúти, розруйнувáти, ся, про кілько — порозвáлювати, решту — подовáлювати, про посуду від огню — розкипíти ся. — Розвалив землянку, почав ставити хату. — Гайдамаки стїни розвалили. К. Ш.

2. розкидáти ся, вивертáти ся, розкúнути ся, вúвернути ся, порозкидáти ся, повивертáти ся. — Розкинув ся в колясї, неначе пан.

Развáливаться, развалúться = рознемогáти ся, рознемогтú ся, рознедýжати ся, розхворíти ся.

Развáлина, частíше мн. **развáлины** = руїна (С. Л.), вáлява. — На руїнах Січі, де ще рідна наша мати зазирає в вічі. Ос.

Развáлистый = розлóжистий, широ́кий.

Развáлъ = 1. я́ма (в копальнях).

2. шлап. — **Лóшадь съ развáломъ** = шлапáк.

3. розлóжисті вінця у посýди.

4. нáтовп, нáтиск.

Развалúться = д. **Развáливаться**.

Развáривать, развáрить, ся = розвáрювати, розварúти, ся, розомлíти (на пр. мнясо), про кілько — порозвáрювати, ся. — Розвари карюк

Развáрка = розвáрювання.

Разведéнецъ, разведёнка = розвóдець, рóзвідка, розвíдниця (С. Жел.).

Развéдриваться, развéдриться = розгодúнювати ся, вияснювати ся, розгодúнити ся, вúяснити ся, вúпогодити ся, нагодúнї стáти.

Развéзть = д. **Развозúть**.

Развелúчáться = розпишáти ся, розчвáнити ся і д. **Развáжничаться**.

Разверга́ть, развéргнуть = розкидáти, розкúнути.

Развере́живать, разверединть = д. **Разбере́живать**.

Разверзáть, развéрзть = розкривáти, розчиня́ти, розсóвувати, розкрúти, розчинúти, розсýнути.

Развернýть, ся = д. **Развёртывать, ся**.

Развёрстка = подíл, роздíл.

Развёрстывать, разверстáть, ся = роздíля́ти, розкладáти, рівня́ти, вирівнювати, розклáсти, роздíлúти, вúрівняти, ся.

Развёртывать, развернýть, ся = 1. розвертáти, розгортáти, розгóртувати, розвинýти (С. З.), вúвінувати, розгорнýти (С. Л.), прогорнýти, розібгáти, кілько —

порозвертáти, порозгортáти, ся. — Розгорнув книжку. — Материя була убога, тоненька, Мотря навіть не розгорнула її. Лев. — Розвинула полотно.

2. розпускáти ся, розпýкувати ся (С. З.), розпустúти ся, розпýкати ся, розпýкнути ся. — Квітки почали розпускати ся. — Розпукали ся верба і лоза. С. З.

3. розщéдрювати ся, розщéдрити ся. — Ач як розщедрив ся — десять карбованців дав на бідних.

Развéрчивать, развертéть, ся = 1. розвíрчувати, розвертíти, кілько — порозвíрчувати.

2. розкрýчувати, розкрутúти, ся, порозкрýчувати, ся.

Развеселя́ть, развесели́ть, ся = розвеселя́ти, розвеселúти, розвáжити, ся, кількох — порозвеселя́ти.

Развестú = д. **Разводúть.**

Развивáть, развúть, ся = 1. розгортáти, розвертáти, розкрýчувати, розгорнýти, розкрутúти, ся. — Розгорнути сувій полотна. — Розкрутити вірьовку.

2. розвивáти, ся, розростáти ся, розвúти, розвúнути, ся, розрости́ ся, розпускáти ся, розпустúти ся. — Розвивай ся а ти сухий дубе. н. п. — Розівъється ся калинонька і садок. Б. Г. — Бузок вже розпускаєть ся.

Развизжáться = розверещáти ся, розкувíкати ся.

Развúлина = розвúлки, розсóха, розтóка.

Развúлистый = розлóгий, розлóгуватий, розхúлистий, розхúльчастий, розсохáтий. — Стоять два розлогі дуби, схилили ся верхами до купи. н. п. — Розлогуваті роги. Сп. — Ой на городі два дубочки — оба розсохаті, а ми ходим, паве брате, оба не жонаті. н. п. Бук. — Забив два кілки розхильчасто. — Поставив на возї ручиці дуже розхильчасті. Лев.

Развúнчивать, развинти́ть, ся = розгвúнчувати, розшрубóвувати, розгвинтúти, розшрубувáти, ся (С. Л.), розхлябнути, про кілько — порозшрубóвувати. — Розшрубувала ся гайка. Цілує, гладить, лескотить і всї сустави розшрубує. Кот. — Труби постирали ся так і гайка розхлябана. Кн.

Развирáться, разовráться = розбрíхувати ся, розбрехáти ся.

Развúтіе = розвúття, розвúток (С. Жел.), розвíй (С. Жел.), рóзріст. — Історичний розвиток нашої народности. Бар. О. — Така тенденция йде через усю історию сусїдних відносин до України і до її розвитку поступового. Кн. — Ми запопадливо піклували ся про розвиток його. Кн. — Причинив ся він значно до розвитку козацтва. Бар. О. — Бажаєм ми і тепер не багато: рідного розвою людинї. Ст. — Прикмети самостійного розвою руської мови. Зап. Кок. — Третя фаза розвою Шевченкового талану припадає на роки 1843—1845. Зап. Кн. — Сприяти розросту самосьвідомости національної. Кн. — Обставини не такі були, щоб сприяти розросту самосьвідомости чоловіка. Зап. Кн.

Развúть, ся = д. **Развивáть, ся.**

Развлекáть, развлéчь, ся = 1. розволїкáти, розтягáти, одтягáти, розволокти́, розтягти́, одтягти́, ся.

2. розважáти (С. З. Л.), бáвити, розвáжити, ся, потїшити, забáвити, ся, кількох — порозвáжувати, розмовою — д. **Разговáривать 2.** — Треба його провідувати, розважати: він нездужає. Кн. — Поливайте доріженьку, щоб не курила ся, розважайте дівчиноньку, щоб не журила ся. н. п. — Захворів якийсь царь, тай наказує усїм панам, щоб зіходились його розважать та брехнї казать. н. к. Ман. — Сидить він тай куняє, нїхто його не розважає. Б. Г. — Та нїхто не розважає, нїхто не спитає: чого болить і де б лить? Сам про тее знаєш. К. Ш. — Справдї пречудесно розважив ся... був в театрі, в клубі... випив трохи. Кн. — Чоловік заслухаєть ся, розважить ся, легше йому стане. Номис. С. З. — Нїкому розважить — утїшити мене. Кн. — Нехай поїде та розважить себе в батьковій хатї. Лев. — Вона хотїла розважитись за роботою, та робота вилила ся з рук. Лев. В. — І порадить, і розважить і правдоньку мінї скаже. К. Ш.

Развлечéніе = розвáга (С. Л. Жел.), розважáння, розривка, бáвлення, потїха, втїшка. — Йому треба було розваги теплої, огрійливої. Кн — Шукай собі де хоч розваги і втїхи. Кн. — Книжка була одинокою її розривкою. Фр.

Развлéчь, ся = д. **Развлекáть, ся.**

Разводúть, развестú, развéсть, ся = 1. розвóдити, розвести́, розставлять, розстáвити, порозвóдити, порозставлять. — Розвели міст. — Розвели москалїв на постой. — Розставили скрізь сторожу.

2. розборонять, роздiймáти, розборонúти, розняти, порозборонять. — Аж тут зять у хату і розборонив пас. Кн. — Чоловіки розборонили жінок і розігнали їх. Лев.

3. розвóдити, розвести́, ся (С. Л.), багато — порозвóдити, ся, розродúти ся, про животину — наплодúти, розплодúти,

ся. — Садок, гайочок розведу. К. Ш. — Розвів багато овець. С. Л. — Розплодив багато свиней.

4. розбавля́ти, розпуска́ти, розба́вити, розпусти́ти, ся, медом — розмéжити, мед водою — наси́тити.

5. розво́дити, розвести́, ся, розвінча́ти ся. — Вони давно розвели ся і він взяв другу жінку.

6. розто́плювати, розтопи́ти, розпуска́ти, розпусти́ти, ся. — Сонечко розтопило лід на ставу. — Одлига розпустила снїг. — **Развести́ огóнь** = розтопи́ти.

Развóдка = 1. розвід, розбавля́ння, розто́пка (д. **Разводи́ть**).

2. д. **Разведёнка.**

Разводна́я = розвідна́. — Він дав жінцї розвідну.

Развóдный = розвідни́й.

Развóдъ = розвід, розлу́ка, розбра́ння. (Останнє слово трапилось мінї тільки в здрібнїлій формі). — Як глядить народ на розвід між супругами? Ет. зб. — Що з законною жоною в нас розбраннячко було. н. п. — Розлука супругів затвержена в Синодї. Кн.

Развóды = розво́ди (С. З.), мере́жки (С. З.), мере́жання. — **Въ развóдахъ** = у розво́ди, мере́жаний (С. З.), про посуду — хлядро́ваний. — Плахта гарна у розводи. Г. Бар. — Хлядрований горщик.

Развожáть, ся = д. **Развáживать, ся.**

Развози́ть, развезти́ = розвóзити, розвезти́, порозвóдити.

Развози́ться = розпустува́ти ся, розжартува́ти ся, розвойдува́ти ся.

Развóзка = розвóз.

Развола́кивать, развола́чь = розволїка́ти, розтяга́ти, розволокти́, розтягти́.

Разволнова́ться = розхвилюва́ти ся. С. З. — Розхвилювалось синє море.

Развопи́ться = розсмердїти ся.

Развопи́ться = розголоси́ти ся, розреві́ти ся, лементува́ти, розру́(ю)мати ся.

Разворáчивать, разворотúть, разворóчать = 1. розгорта́ти, розгорну́ти, розібга́ти. — Розгорнули купу каміння.

2. розрива́ти, розірва́ти; розніма́ти, роздійма́ти, розня́ти. — Криги так ї паперло, що розірвало міст.

3. розлу́пувати, розлупи́ти, порозлу́пувати.

4. розпуха́ти, розпу́хнути.

Разворáшивать, разворошúть = розвору́шувати, розворуши́ти.

Разворковáться = розвуркота́ти ся, розбуркота́ти ся, розвуркотїти ся. — Голуби розвуркотали ся.

Разворовáться = злодїйкува́тим ста́ти, до крадїжки зви́кти.

Разворóвывать, разворовáть, ся = розкрада́ти, розкра́сти, розікра́сти, ся, порозкрада́ти, порозкра́дувати, один у другого — поперекрада́ти. — Чи мало було добра усякого, та так без догляду порозкрадали.

Разворотúть, разворóчать = д. **Разворáчивать.**

Разворошúть, ся = д. **Разворáшивать, ся.**

Разворчáться = розбурча́ти ся, розгарчи́кати ся, розгáркати ся, розгарча́ти ся.

Развратúтель, ница = зводи́тель, ка, споку́сник, ця. С. Пар.

Развратúтельный = псуючий.

Развратúть, ся = д. **Развращáть, ся.**

Развráтникъ, ца = 1. д. **Развратúтель, ница.**

2. розпу́тник, розпу́стник, ця (С. Жел.), ба́хур, ка (С. Л.), розтїпа́ха і д. ще під сл. **Непотре́бникъ, ца.**

Развráтничать = розпу́тничати (С. Жел.), бахурува́ти (С. Л.), псів па́сти (Кн.), про жінку — в гре́чку скака́ти (С. Аф.). — Вони з чужими бахурують, свої ж жінки нехай горюють. Кот.

Развráтность = роспу́стність, розпу́тність (С. Жел.).

Развráтный, но = розпу́стний, розпу́тний, но. С. Жел. — Розпустне життя в молодости приносить хвороби на старі костї. н. пр. — С ким попало водила ся, зовсїм розпустна стала і ото привела дитину. н. о. — **Провести́ жизнь развráтно** = пробахурува́ти.

Развráтъ = розпу́ста (С. Жел. Л.), ро́зпуст, розпу́тство (С. Жел.), роспу́ста (С. З.). — Когда дщерь удаєть ся на мійсця публичнїї для розпусти. Б. Н.

Развращáть, развратúть, ся = псува́ти, ся, непути́ти, става́ти, ста́ти розпу́стним, розпусти́ти ся, розгі́дити ся, розледащі́ти (С. Л.), зледащі́ти (С. Л.), розстерві́ти ся. — **Развращённый** = розпу́стний, зледащі́лий, розледащі́лий. — Тягаючись по шинках, зробив ся зледащілим. Кп.

Развращённость = д. **Развráтность.**

Рáзвѣ = 1. хіба́? (С. З. Л. Ш.), не вже́? чи? або́? чи-ж? або́-ж? чи то́ж? — **Рáзвѣ что́?** = хіба́ що́? (С. Ш.), або́ що́?

— Хіба я тобі винен? — Або я знаю? — Або-ж и з глузду зсунув, щоб таке зробити? С. Л. — Хіба ж ти не знаєш, що він дурний? С. Ш.

2. коли́, як-що́, хіба́. — **Ра́звѣ то́лько** = хіба́ що (С. Ш.). — Нема раю на сім сьвітї, хіба що на небі. К. Ш.

Развѣва́ть, развѣ́ять, ся = 1. розвію́вати, розвіяти (С. Л.), роздму́хати, порозві́ювати, ся. — Вітром розвіяло.

2. ма́яти (С. Л.), майорі́ти, розма́яти. — Ходять по риночку, хустоньками мають. н. п. — Військо йде, короговки мають, попереду музиченьки грають. н. п. — Дівки гуляють, кісками мають. н. п. — Нехай мої русі коси хоч вітер розмає, нехай же я дівчинонька ще год погуляю н. п. — Повій вітре доро́гою за нашою молодою, розмай русу косу по волосу по червоному поясу. н. п.

3. розганя́ти, розма́хувати, розігна́ти, розмаха́ти, розма́яти, ся (С. Л.). — Вітер розмахав хмари. — А я тую чорну хмару пером розмахаю. н. п. — А я тую чорну хмару рукавом розмаю. н. п.

Развѣдать = д. **Развѣдывать.**

Развѣдка = ро́звід, ро́звідка, частїше мн. ро́звідки, ви́відка, про́відки, до́відки (Хар.), ро́зпитка, частїше мн. ро́зпитки. — **Посила́ть на развѣдки** = посила́ти на ро́звідки, на пі́дслухи (п. п.).

Развѣдываніе = розві́дини, розві́дування, розпи́тування, визнава́ння, розгляда́ння.

Развѣдывать, развѣдать, ся = 1. розві́дувати, визнава́ти, розznава́ти, висліжувати, дознава́ти ся, дові́дувати ся, допи́тувати ся, дошу́кувати ся, розві́дати, ся, ви́знати, розізна́ти, ви́сліди́ти, дозна́ти ся, дові́дати ся, допита́ти ся, напита́ти ся, дошука́ти ся, порозві́дувати і т. д. — Чи не можна тобі довідати ся про сватання Наталки? Кот. — Дознають ся небожата чия на вас шкура. К. Ш.

2. розправля́ти ся, розві́дувати ся, розпра́вити ся, розві́дати ся, перевідати ся. — Я з ним розправлюсь.

Развѣдчикъ = розві́дчик (С. Жел.), визна́вчик, пласту́н (у Чорноморських козаків).

Развѣнчивать, развѣнча́ть, ся = розві́нчувати, розві́нча́ти, ся, про кількох — порозві́нчувати.

Развѣсистый = розло́гий, розви́листий, розгилля́чистий, розхи́листий, розсоха́тий, крисла́тий. — З за густих розлогих верб визирає біленький будинок. Пр. — Під гербою розлогою в холодку стоїть хатка. Кн. — Ші розлогою липою добре сидїти в холодку. Кн. — Клен високий, листатий та розлогий. Кн. — Скеля, заквітчана високою розлогою сосною. Зап. Кн. — А в тім лїсї дуб стоїв розхилистий. Ет. зб. — На долинї ріс віковічний дуб товстий та розгиллячистий. О. Ст. (Д. ще під сл. **Вѣтви́стый** і **Развили́стый**).

Развѣсить = д. **Развѣшивать.**

Развѣсъ = ва́ження, зва́жування, розва́жування.

Развѣсы = ги́рьки, важки́.

Развѣтвля́ться, развѣтви́ться = розпуска́ти, розпусти́ти ві́ти, бро́стати ся (С. Ш.). — Як широка сокорина віти розпустила. К. Ш.

Развѣшивать = 1. (**развѣсить, ся**) — а) розва́жувати, розва́жити (С. З.), порозва́жувати, порозва́жити. — Скарби і сребра Самойловичові і синів його розділені і розважені. Л. В. б) розпуска́ти ві́ти і д. **Развѣтвля́ться.**

2. (**развѣшать**) — розві́шувати, розві́шати, розві́сити, порозві́шувати. — Порозвішували сорочки сушить. — **Развѣсить у́ши** = розпусти́ти у́ха, заслу́хати ся.

Развѣя́ть, ся = д. **Развѣва́ть, ся.**

Развяза́ть, ся = д. **Развя́зывать, ся.**

Развя́зка = 1. розвъ́я́зування, розвъязя́ння, ро́звъязка (С. Жел.).

2. ро́звъязок (С. Жел.), кіне́ць.

Развя́зность = розвъ́я́зність (С. Пар.), жва́вість.

Развя́зный = розвъ́я́зний (С. Жел.), жва́вий, ві́льний, невимушений (С. Жел.).

Развя́зывать, развяза́ть, ся = розвъ́я́зувати, розъ́я́зувати, розвъ́я́за́ти, порозвъ́я́зувати, що зашнуроване — розшнурува́ти, завъязане мотузкою — розмоту́зити, розмотизува́ти, зашморгнуте — розшморгну́ти, про пачки — розпакува́ти, про супонь — розсупо́нити, про пояс — розперезáти, ся, про волів з налигача — розлига́ти ся. — Розшнуруйте швидче хуру. Ман.

Разга́вливаніе = ро́зговіни.

Разга́вливаться, разговѣ́ться = розгівля́ти ся, розговіти ся.

Разгада́ть = д. **Разга́дывать.**

Разга́дчикъ = д. **Отга́дчикъ.**

Разга́дывать = д. **Отга́дывать.**

Разга́нивать, разгоня́ть, разогна́ть = розганя́ти, розго́нити, розігна́ти, порозганя́ти, розтуря́ти, розту́рити, роспу́ди-

ти, розпоро́шити, розляка́ти, розполо́хати, розчухра́ти. — Вітер розігнав хмари. — Старшина порозганяв людей. — Розбивають всї турецькі орди, розтуряють по Коссовім турків. Ст. С. — А старшина знову розжене вечерниці. Лев. — Степан кинувсь з військом — трьох пашів роспудили й побили. Ст. С. — Переправили ся через Днїпро, роспудили татарську сторожу. Бар. О. — **Разогна́ть ску́ку, печа́ль** = розва́жити, ся, розбйти ту́гу, нудьгу́, журбу́. — Вороний мій коню, заграй підо мною, та розбий ти тугу мою. н. п. — **Разогна́ть сонъ** = розгуля́ти ся.

Разга́ръ = ро́спал. — **Въ разга́рѣ** = в ро́зпалї, на ро́з(с)палї. — На самому роспалї танця зар[illegible] а падає. Ст. О.

Разгиба́ть, разогну́ть, разгну́ть, ся = розгина́ти, розігну́ти, ся, про кілько — порозгина́ти, ся; розхиля́ти, розтуля́ти, розхили́ти, розтули́ти, ся; розгорта́ти, розгорну́ти, ся. — Розігнув підкову. — Іди, невістко, не оглядай ся, ой і жни пшениченьку, не розгинай ся. н. п. — Гей та вітер повіває, та лози розхиляє. н. п. — Іди, Галю, не оглядай ся, ой жни пшениченьку та не розхиляй ся. н. п. — Розгулив пальцї. — Розгорнув книжку.

Разгибно́й = гну́чий, гнучкий.

Разги́бъ = 1. розгина́ння, розгорта́ння. 2. зало́м (Ман.).

Разгильдя́й = чвала́й, тюхтій (С. Ш.), вахла́й, мамура, роззя́ва, ґа́ва; перше значення — качконо́гий, що ходить переваги, мов качка. Пр. д. під сл. **Вахла́къ, Зѣва́ка, Перева́ливаться 4** і **Похо́дка.**

Разгильдя́ить = ходи́ти переваги-ваги.

Разглаго́льствовать = розмовля́ти, бала́кати, власне багато — просторі́кувати, баляндра́си розпуска́ти. — **Разглаго́льствующій** = просторі́куватий. — Припни свого язика, нехай старійші говорять, а ти чого така просторікувата? Кн.

Разгла́живать, разгла́дить = розгла́жувати, розгладити, розправля́ти, розпра́вити, прасом — розпрасува́ти.

Разгласи́ть = д. **Разглаша́ть.**

Разгла́ска = 1. розголо́шення, поголо́ска. — **Пусти́ть въ разгла́ску** = розголоси́ти, роздзвони́ти, пусти́ти поголо́ску. 2. незго́да, нела́года, розра́да, ро́стирка (С. З. Л.). — Пр. д під сл. **Несогла́сіе.**

Разглаша́ть, разгласи́ть = розголоша́ти (С. Л.), розголо́шувати (С. Ж.), бла́говістити, розповіда́ти (С. Л.), розголоси́ти (С. З.), розбла́говістити, розповісти́ти, розсла́вити (С. З.), розъясни́ти, по всїх усюдах — розповсю́дити. — Розголошаючи такий наш приказ. Мазепа. С. З. — А на сей час розголошають ся поголоски. Самойлович. С. З.

Разглаше́ніе = д. **Разгла́ска 1.**

Разгля́дываніе = розгляда́ння, розгля́дини (С. З.).

Разгля́дывать, разглядѣ́ть = розгляда́ти, роздивля́ти ся, розглядїти, розгле́дїти, роздиви́ти ся. (Пр. д під сл. **Разсма́тривать**).

Разгна́ивать, разгнои́ть, ся = розгно́ювати, розгноїти, ся.

Разгнива́ться, разгни́ться = розгнива́ти ся, розгни́ти ся.

Разгну́ться = д. **Разгиба́ться.**

Разгнѣвля́ть, разгнѣ́вать, ся = гнївйти, гнівати ся, се́рдити, ся, розгнівати, ся, розгнївйти, розсе́рдити, ся, розпали́ти, ся. — Розгнївав ся мій миленький, аж ногами тупотить. н. п. — І розпалив ся князь гнївом великим. Гр. Чайч.

Разгнѣ́живаться, разгнѣзди́ться = сїда́ти, сїсти, посїда́ти на яйця, розгнїзди́ти ся. — Кури вже посїдали на яйця.

Разгова́ривать = розмовля́ти (С. З. Л.), вести́ мо́ву, розмо́ву, бала́кати, бесїдувати, роска́зувати між собо́ю, багатьом — гомоніти, голосно — галасува́ти, не голосно — буркува́ти і т. д. д. **Говори́ть.** — Нема з ким тихо розмовляти, а нї порадитись. К. Ш. — Нема мого миленького, нема мого сонця, нї з ким мінї розмовляти, сидя у віконця. н. п. — Ой там одпочинок трохи мали,.. між собою стиха розмовляли. Ст. С. — Їхав пан та все хотїв розмовляти з підво́дчиком, а той не дуже то був балакучий. н. о. Гр. Чайч. — Щоб не чула стара мати, з ким я буду розмовляти. н. п. — Сидять вони, балакають н. о. — Що ви там між собою росказуєте? Кн.

Разгова́ривать, разговори́ть = 1. д. **Отгова́ривать 1.** 2. розбала́кувати, забала́кувати, розважа́ти (розмовою), розбала́кати, забала́кати, розва́жити, розговори́ти (С. З.). — Підійшов він і почав розбалакувать. Гр. Чайч. — Почали його розбалакувати, тай завірили, що це правда. н. к. Ман. Пр. д. ще під сл. **Развлека́ть 2.**

Разговля́ться, разговѣ́ться = д. **Разга́вливаться.**

Разговори́ться = розбала́кати ся, розмо́вити ся, розговори́ти ся, кільком разом — розгомоніти ся, дуже голосно — розгаласува́ти ся. — Розбалакались та до

сьвіта просиділи. — Став жвавіший і розбалакав ся. Лев. — От він з одним паном розбалакав ся, що воно єсть. н. о. Гр. Чайч. — Поздоровкались, розбалакались, він і каже йому. н. к. Ман.

Разгово́рный = розмо́вний. С. Жел.

Разгово́рчивость = балаку́чість, балакли́вість.

Разгово́рчивый = говіркий, балаку́чий, балакли́вий, мо́вний, гомонли́вий, надто — просторікуватий. — Знає, що вони люди не говіркі, не стануть пускати слова на вітер. Пр. Д. ще пр. під сл. **Говорли́вый** і **Разглаго́льствовать.**

Разгово́рщикъ, ца = д. **Говору́нъ, нья.**

Разгово́ръ = мо́ва, розмо́ва (С. З. Л.), бе́седа, бесїда, балака́ння, бала́чка (С. Л.), балакня́, гові́рка, багатьох — говірня́ го́мін. С. Л. — Ой пішов милий за діброву, занїс свою тиху мову. н. п. — По сїй мові, будьмо здорові! н. пр. — І ще тая дівчинонька води не набрала, та вже з милим козаченьком на розмову стала. н. п. — Сидимо ми та вино кружаєм, ведемо про всячину розмову. Ст. С. — Нам не треба балакання, а треба дїла. Лев. — Ті балачки, що я чула, про мене були. Кн. — Була й за вас балачка. С. Л. — Давно вже між людьми балачка йде, що там закопані гроші. н. о. — Як будуть питать про що балачка була, то скажи... н. к. — Це буде на два годи балакня. н. о. — Д. ще під сл. **Бесѣда 1.** — **Разгово́ромъ занима́ть** = д. **Разгова́ривать 2.** — **Въ разгово́ръ вступи́ть** = на розмо́ву ста́ти. (Пр. д. вище).

Разговѣ́нье = ро́зговіни.

Разговѣ́ться = д. **Разга́вливаться.**

Розго́нистый = розго́нистий.

Разго́нъ = розгін, розго́н.

Разгоня́ть = д. **Разга́нивать.**

Разгора́живать, разгороди́ть, ся = розгоро́жувати, розгороди́ти, од(від)горо́жувати, од(від)городи́ти, перегоро́жувати, перегороди́ти, ся. — Брати подїлились і розгородились. Лев. — Город зовсїм розгородив ся, треба новий тин ставити. — Перегородив сьвітлицю. — Треба одгородить трохи місця.

Разгора́ться, разгорѣ́ться = 1. розгоря́ти ся, розпаля́ти ся, же́вріти, розгорі́ти ся (С. Л.), розпали́ти ся (С. З. Л.), розже́вріти ся (С. З. Л.). — Дрова розгорілись. — Розпалилась груба. — Розжеврілось і загорілось, пішов димок до самих хмар. Кот.

2. розчервоні́ти ся, зачервоні́ти, розже́вріти ся, зашарити ся (С. З.). — Бігала та розчервоніла ся, як маківка. — Очі в паночки блищали, щоки розжеврілись. Лев. В. — Розсердив ся, аж зашарив ся. — **Разгорѣ́лись зу́бы** = захотілось зъїсти.

Разгорди́ться = розчва́нити ся, розпри́ндити ся і д. **Разва́жничаться.**

Разгорева́ться = розгорюва́ти ся, в ту́гу вда́ти ся, зажури́ти ся і д. **Горева́ть.**

Разгороди́ть, ся = д. **Разгора́живать.**

Разгоро́дка = 1. городіння, загоро́жування, розгоро́жування.

2. д. **Перегоро́дка.**

Разгорѣ́ться = д. **Разгора́ться.**

Разгорячи́ть, разгорячи́ть, ся = 1. розпаля́ти, розпіка́ти, розпали́ти, розпекти́, ся, розогні́ти. — Горілка розпалила кров. — Розпалила ся душа моя — давай сто тисяч. К. К.

2. розгарячи́ти, ся, розпаля́ти, ся, гнівати, ся, дратува́ти (С. Л.), дражни́ти (С. Л.), дрочи́ти, розгарячи́ти, розпали́ти, роздратува́ти, роздражни́ти, роздрочи́ти (С. Л.), розгнівати, ся. — Розпалив ся так, що нїчого не тямить.

Разгости́ться = розгостюва́ти ся.

Разграбле́ніе = розграбува́ння, рабува́ння (С. З.). — Не для рабування і збірання городів наших. Скороп. С. З.

Разграбля́ть, разгра́бить = 1. розгріба́ти, перегрома́жувати, розгребти́, перегрома́дити. — Треба сїно перегромадити, бо дуже вохке.

2. грабува́ти, рабува́ти (С. З.), жакува́ти (С. З.), розграбува́ти, розгра́рбати, розжакува́ти, розшарпати.

Разграни́чивать, разграни́чить, ся = межува́ти, розмежо́вувати, перещеплювати (Ст.), розмежува́ти, ся. — Розмежували землю. — Через той Рубикон, що межував людей з панами — темряву з сьвітом... Кн.

Разграфля́ть, разграфи́ть = линїяти, линюва́ти, розлинїяти, розлинюва́ти.

Разгреба́ть, разгрести́, разгре́сть = розгріба́ти, розгорта́ти, розго́ртувати, прогорта́ти, розгребти́ (С. Л.), розгрома́дити (С. З.), розгорну́ти, порозгріба́ти і т. д.

Разгре́зиться = розма́рити ся.

Разгреме́ться = розгреміти ся, розгрімота́ти ся, розгуркотїти ся, розгуркота́ти ся.

Разгромля́ть, разгроми́ть, ся = розбива́ти, руйнувати, плюндрувати, розбити, сплюндрувати, розруйнувати. С. З.

Разгро́мъ = розо́р, зруйнува́ння, сплюндрува́ння, зни́щення, спустоше́ння. — До великого знищення прийшло. С. Л.

Разгружа́ть, разгрузи́ть, ся = розгружа́ти, вива́жувати, вигружа́ти, розгрузи́ти, ви́важити, розхурува́ти, ся, розташува́ти ся.

Разгрусти́ться = д. **Разгорева́ться.**

Разгрыза́ть, разгры́зть = розгриза́ти, розгризти, про кілько — порозгриза́ти.

Разгря́знуть = розбагни́ти ся, розковба́нити ся.

Разгу́ливать = гуля́ти, розгу́лювати. — Гуляє по улицях. — Розгуляв сон.

Разгу́ливаться, разгули́ться = розгу́лювати ся, розгуля́ти ся, розбенкетува́ти ся. — Молод козак розпився, розгуляв ся. п. п. — **На не́бѣ разгу́ливается** = розгоди́нюється ся, виясня́ється ся, випого́жується ся, на годи́нї стає.

Разгу́лъ = 1. гульба́, гульня́.
2. гуля́ка, гультя́й (д. **Гуля́ка**).

Разгу́льный = гуля́щий, гульли́вий (С.Аф.).

Разгуля́ться = д. **Разгу́ливаться.**

Раздабáривать = базі́кати, тереве́нити. — Базі́кали про всячину. — Учора він багато теревенив про вас. Кр.

Раздава́ть, разда́ть, ся = роздава́ти, розда́ти, ся, багато або кільком — породава́ти, ся, у позику, набір — розпозича́ти, розві́ряти, розпозичити, розві́рити, порозпозича́ти, кому попало — розтика́ти, розти́кати, порозтика́ти. — Породавав усім. — Шинкарь розвірив рублів на сто. — Вийшов з церкви і почав розтикати старцям гроші. — **Раздаю́щій своё добро́** = роздайко, роздава́льник. Лев.

Раздава́ться, разда́ться = 1. розтяга́ти ся, розтягти ся, розноси́ти ся. — Трохи тісні чоботи були, та тепер розносили ся.
2. розступа́ти ся, розступи́ти ся, розто́впити ся. — Прошу — розступіть ся трохи, дайте пройти.
3. розтина́ти ся (С. З.), розляга́ти ся, розлина́ти ся, чу́ти ся, луна́ти, розітну́ти ся, розлягти ся, почу́ти ся. — Луна розтинається ся у лузї. С. З. — Зразу розітнув ся скрик. Чайч. — Найдужчий гомін розлинав ся з великої хати. Лев. В. — І не всує голос його по над Дніпром розлягав ся. К. Х. — Чуєш ти — в гаю чудова розляглась луна, гучно льється соловьєва пісня чарівна. Пч. — **Э́хомъ раздава́ться, разда́ться** = луна́ти (С. З.), залуна́ти, полуна́ти, полуну́ти. — І піде гук по темному бору, аж лунає. В. М.

Раздáвливать, раздави́ть = роздáвлювати, роздавити (С. Л.), роздуши́ти, розчави́ти, розчаву́чити, розмяку́шити, погою — розтопта́ти, на шматочки — розтрощи́ти, про кілько — породáвлювати, породу́шувати і т. д. — Здається ся він радий був би розчавити Гриця, як непотрібну жабу. Лев. В. — Однією пучкою розчавлю тебе наче блощицю. Кн.

Раздáлбливать, раздолби́ть = роздóвбувати, роздовба́ти (С. З.), роздлу́бати.

Раздáривать, раздари́ть = роздарóвувати, роздарува́ти, породарóвувати (С. Л.), породáрювати (С. Л.).

Раздáча = роздава́ння, роздáча.

Раздва́ивать, раздвои́ть, ся = роздвóювати, роздвоїти, подвоїти, роздвоїти, ся. — Одну кохав на Подолї, другу на Вкраїнї: роздвоїли моє серце на дві половини. н. п.

Раздвига́ть, раздви́нуть, ся = розсóвувати, розсува́ти, розсу́нути, ся, одхиляючи — розхиля́ти, розхили́ти, ся, одставляючи — розставля́ти, розста́вити, пхаючи, тискаючи — розпиха́ти, розпхну́ти, розти́снути, ся, що само розсунулось — розъїхати ся, ноги — розкаря́чувати, розкаря́чити, ся. — Треба розсунути, щоб не було так щільно. — Ой та вітер повіває, та лози розхиляє. п. п. — Розстав стільці трохи дальше. — Він став, розкарячивши ноги.

Раздви́гать, ся = розсóвати, ся. — Був тугий засув, та тепер розсував ся.

Раздви́гивать, раздви́нуть, ся = д. **Раздвига́ть.**

Раздви́жка = розсóвування.

Раздви́жной = розсувни́й.

Раздви́нуть, ся = д. **Раздвига́ть, ся.**

Раздвое́ніе = роздвóєння, дороги, річки — роздорóжжя, розви́лки, розто́к, розто́ка.

Раздвоённый = роздвóєний, двойча́стий. — Двойчастий наковечник з ремінню. Кн.

Раздво́ить, ся = д. **Раздва́ивать, ся.**

Раздёргивать = 1. (**раздёрнуть**) — розсмикувати, розсмикати, розсмикну́ти, що зашморгнуте — розшморгну́ти. — Захотілось йому подивитись, він розшморгнув торбину. н. к. Ман.
2. (**раздёргать**) — роздира́ти, розідра́ти, роздéрти, розшáрпати.

Раздира́ть, разодра́ть, раздра́ть, ся = роздира́ти, панáхати, шматува́ти, шáр-

пати, розідра́ти, розде́рти, ся, розпанаха́ти, розшáрпати, розшматува́ти, розшматкува́ти (С. З.), гилки — розчахну́ти.

Раздоба́рываніе = бала́каннѧ, базїканнѧ.

Раздоба́ры = бала́чка, терева́нї.

Раздоба́рывать = базїкати, терева́нити, бала́кати. — Балакали про всячину. — У чора він багато теревенив про вас. Кн.

Раздо́брить = вдо́брити (кого).

Раздо́бриться = роздо́бритися, розще́дрити ся.

Раздобрѣ́ть = погла́дшати, поси́тчати, розтовстїти, ви́кохати ся, нагуля́ти тїла, мъ́яса, спанїти, про худобу — нагуля́ти, ся. — Писаруючи, нагуляв тїла, так що й комір не сходить си. Кн. — З мъяса та з нечевъя спанїв, аж щоки йому репають ся. Кн.

Раздобыва́ть, раздобы́ть, ся = роздобува́ти, роздобу́ти (С. З.), наздобу́ти, ся, зажи́ти, розжи́ти ся (С. З.), розстара́ти ся, з горем по полам — розгорюва́ти. — В його є та ще й буде, та ще к тому розд буде. н. п — Поталанило мінї розжити ся на де-який материял життєписний. Кн. — От він зажив собі торбу обметиці. Кн.

Раздолби́ть, ся = д. **Разда́лбливать, ся.**

Раздо́лье = роздо́лля, ро́скіш, лахва́, привілля і д. **Приво́лье.** — Ой у лузї на роздоллї, пасла Катря воли й конї. н. п.

Раздо́льный = привільний, розло́гий і д. **Обши́рный.** — І спомъянув ся хуторець убогий в далекій рідній сторонї: там степ нїмий простяг ся геть розлогий, неначе спить у тижкім снї. Пч.

Раздо́рить, пораздо́рить = сварити ся, сва́рку збива́ти, посвари́ти ся.

Раздо́рный = сварли́вий, звадли́вий.

Раздороднича́ть = д. **Раздобрѣ́ть.**

Раздо́ръ = ро́злад (С. З.), розла́ддя (С. Л.), незго́да, нела́года, сва́рка, сва́ри (С. З. Л.), чва́ра (С. З. Л.), чва́ри, зва́да, розра́да, ро́зрух (С. Ж.), ро́стич, між родичами або приятелями — ро́збрат (С. Л.). — Ой ти старий, я молода — тим між нами нелагода. — Лучче соломъяна згода, як золота звада. н. пр. — Козак не боїть ся нї хмари, нї чвари. н. пр. — Принесли вони ростич в громаду. Кн.

Раздоса́довать, ся = роздоса́дувати, розгнївити, розгнївати, розізли́ти, розсе́рдити, ся.

Раздража́ть, раздражи́ть, ся = се́рдити, гнївити, дратува́ти (С. Л.), дражни́ти, дрочи́ти (С. Л.), вража́ти, розсе́рдити, розгнївати, роздратува́ти, роздражни́ти, роздрочи́ти, подрочи́ти, вразити, розъятри́ти, ся. — А ми ж Турка та не звоюєм, тільки роздратуєм. н. п. — А музичний грім і галас тільки нерви роздратовує. Мова. — Ой горить Умань, та нїкому погасити; ой було ж вам, превражі уманцї, запорожцїв не дрочити! н. п. — Одноманїтна природа дрочила йому перви. Кн.

Раздраже́ніе = дратува́ннѧ, роздратува́ннѧ, розъятре́ннѧ (С. Л.). — Нам треба позбути ся конечно всякого роздратуванння. Зап. Ог.

Раздражи́мость = ура́зливість. С. Ж.

Раздражи́тельность = дражли́вість. — Він почував якусь не зрозумілу, але люту дражливість на усе і на всїх. Лев. В.

Раздражи́тельный = дражли́вий (С. Жел.), уразли́вий (С. Ш.), гнївли́вий, оприскли́вий, дрокови́стий. — Стало важко покорятись дражливому та лайливому батькові. Лев. — Коли б у його не така дроковиста вдача, а то згадай тільки йому про те, так він наче полумъям візьметь ся. Кн.

Раздра́жнивать, раздражня́ть, раздразни́ть, ся = дражни́ти (С. Аф.), дрочи́ти (С. Аф. З.), роздражни́ти (С. Л.), роздратува́ти (С. Л.), роздрочи́ти (С. Л.), розмордува́ти, ся, кількох — пороздраж(з)нювати, пороздрато́вувати, пороздро́чувати. — Він тебе не візьме, а треба щоб ти роздражнив його. Гр. Чайч. — Вона ту жабу і роздратувала, так жаба як плигоне на неї. Гр. Чайч. — Раз чоловік як роздратував жабу, а вона за ним. н. к.

Раздра́ть, ся = **Раздира́ть, ся.**

Раздра́ться = побити ся, розгри́зти ся.

Раздрема́ться = роздріма́ти ся.

Раздроби́тельный = роздрі́бний, уро́здріб, в роздро́бицю, на́різно, поро́зницею. — Продав в роздробицю. Ніс.

Раздробле́ніе = роздро́бле́ння.

Раздробля́ть, раздроби́ть, ся = роздробля́ти, роздроби́ти, ся (С. Жел.), що крихке — розкриши́ти, що деревъяне — розтроши́ти, про кілько — пороздро́блювати і т. д.

Раздружа́ть, раздружи́ть, ся = розбива́ти, розби́ти дру́жбу, сварити, пересвари́ти; свари́ти ся, посвари́ти ся, роздружи́ти ся, між приятелями — розбрата́ти ся, між родичами — розрідни́ти ся, в жарт кажучи — глек розби́ти.

Раздува́льный мѣхъ = кова́льский міх. — Сопе, як міх кова́льский. н. пр.

Раздува́ть, разду́ть, ся = роздува́ти, роздима́ти, роздму́хувати, розду́ти, роздму́хати (С. Л.), роздмухну́ти, породжима́ти, ся. — Вона довго самовар роздимає (або: роздмухує). Кн.

Разду́мать, ся = д. **Разду́мывать.**

Разду́мчивый = розга́дько і д. **Нерѣши́тельный.**

Разду́мывать, разду́мать = 1. розду́мувати, розга́дувати, вага́ти ся, незва́жувати ся, розду́мати (д. **Колеба́ться** 2). 2. переду́мувати, перега́дувати, переду́мати, перегада́ти. — Хотів іти, та передумав — нехай другим разом.

Разду́мываться, разду́маться = розду́мувати ся, розду́мати ся, розмисли́ти ся, мізкува́ти, крути́ти мізка́ми. — Мету сїни, мету хату, та й задумала ся, полюбила Василечка тай роздумала ся. н. п.

Разду́мье = ро́здум; вага́ння (С. Л.), непе́вність.

Раздура́читься, раздури́ться = роздурі́ти, ся, розпустува́ти ся, розжирува́ти ся. — Він дуже вже роздурів ся та ще до того й гарячий. Лев.

Разду́тый = оду́тий, оду́тлий (С. Жел.), опу́хлий (С. Жел.).

Разду́ть, ся = **Раздува́ть, ся.**

Раздуша́ть, раздуши́ть, ся = д. **Надуша́ть, ся.**

Раздѣва́ніе = роздяга́ння.

Раздѣва́ть, раздѣ́ть, ся = 1. роздяга́ти, тя (С. З. Л.), роздїва́ти, ся, розбіра́ти, ся (С. Л.), роздягти́ (С. З.), роздїти, розібра́ти, ся, шутковá кажучи — розсупо́нити ся, про кілько — пороздяга́ти, ся і т. д. — Роздягсь, уаїз у ставок. н. к. Ман. — Як скінчив ся бенкет той весїльний, то пішла молода роздягатись. Гр. Чайч — Велять мінї ще й під рученьки брать, велять мінї роззувать, роздягать. н. п. — Роздїг ся, скинув з себе і сорочку. Гр. Чайч. — Зовсїм був розібравсь і сорочку скинув. С. З. — Приходить, а там озеро. Він розібравсь і пішов купать ся. н. о. — **Раздѣва́ть до нага́** = роздяга́ти гольцем. — Слїдчі роздягали гольцем кожного з арештованих. Кн.

2. скида́ти, зніма́ти (ковдрю), розкрива́ти ся, розкри́ти ся, ски́нути, зня́ти (ковдрю). — **Но́чью во снѣ раздѣ́лся** = в ночі со́нний розкри́в ся.

Раздѣ́лать, ся = д. **Раздѣ́лывать, ся.**

Раздѣле́ніе = ро́здїл, подїл.

Раздѣли́мость = дїли́мість, подїльність (С. Пар.).

Раздѣли́мый = дїли́мий, подїльний, подїлистий. С. Пар.

Раздѣли́ть, ся = д. **Раздѣля́ть, ся.**

Раздѣ́лка = 1. ро́зплатка, раху́нок, порахýнок (С. Л.). — Прийдеш, Юрку, до порахунку. н. пр.

2. шар це́гли коло́ димаря́, щоб не загорілась сте́ля.

Раздѣ́лъ = розді́л (С. З.), ви́дїл, по дїл.

Раздѣ́лываться, раздѣ́латься = 1. розпла́чувати ся, розплати́ти ся, ви́платити ся. — Я з маляром зовсїм розплатив ся.

2. розправля́ти ся і д. **Развѣ́дываться** 2.

Раздѣ́льный = роздїльний, дїльчий. — **Раздѣ́льная за́пись** = дїльчий акт. — На худобу і на землю зробили дїльчий акт. Кн.

Раздѣля́ть, раздѣли́ть, ся = роздїля́ти, подїля́ти (С. Л.), паюва́ти (С. Л.), роздїли́ти, подїли́ти, передїли́ти, ся, розпаюва́ти, здобич — дува́нити, роздува́нити (С. З.), хлїб, ріжучи — роскра́яти. — Брати подїлили ся. Лев. — Він вкупі з ним паював і радощі і болїння. Сп. — Срібло, злото на три частї паювали, на оковитій горільцї пропивали. н. д. — Здобичі і користї татарські всї роздували. Л. В. — Благослови Боже і отець і мати, коровай роскраяти. н. п. Под. — **Раздѣли́ть на дво́е** = роздвоїти. — **Раздѣли́ть па́ру** = розпарува́ти.

Раздѣ́ть, ся = д. **Раздѣва́ть, ся.**

Раздюжѣ́ть = поду́жчати.

Разжа́лобить, ся = розжа́лити, ся, розжа́лобити, ся, розжалкува́ти ся, пожалкува́ти ся. — Пожалкував ся Бог на рака, дав йому ззаду очі. н. пр.

Разжа́ловать = розжа́лувати. — Розжалували в салдати.

Разжа́ловаться = розжалїти ся, розжалкува́ти ся, розбі́дкати ся. — Розбідкала ся на свою долю.

Разжа́ть, ся = д. **Разжима́ть, ся.**

Разжёвывать, разжева́ть = розжо́вувати; розжува́ти, розжва́кати, про кілько — порозжо́вувати. — Розжував хлїб. — Йому треба все розжувати і в рот покласти. н. пр. — Се дїло треба розжувати.

Разжени́ться = розжени́ти ся.

Разже́чь = д. **Разжига́ть.**

Разжи́ва = розжи́ва.

Разживáться, разжи́ться = розжива́ти ся, розжи́ти ся (С. З.), розмогти́ ся, позаможні́ти, розбогатіти, розбага́тшати. — Як стали робити, то й розжили ся. С. З.

Разжига́ть, разже́чь, ся = розпіка́ти, розпа́лювати, розжа́рювати, розтопля́ти, розпекти́, розпали́ти (С. Л.), розжа́рити, розтопи́ти, ся. — Розпік залїзо. — Розпалив дрова. — Горілка і ренське все більше розпаляли козаків. О. Ст. — Почав розтоплять — каторжні дрова зовсім не горять. Гр. Чайч.

Разжиди́ть, ся = д. **Разжижа́ть, ся.**

Разжидѣ́ть = розріди́ти ся, розгу́скнути. — Грязюка розгускла.

Разжижа́ть, разжиди́ть, ся = розво́дити, розбавля́ти, розпуска́ти, розвести́, розба́вити, розпусти́ти, ся, розріди́ти ся, розгу́скнути. — Треба розвести ситу.

Разжима́ть, разжа́ть, ся = розтуля́ти, розтули́ти, ся, розібга́ти.

Разжирѣ́ть = розтовстїти, розгла́дшати, розжири́ти, відпа́сти ся, більше другого — перегла́дшати.

Раззадо́ривать, раззадо́рить, ся = роздрато́вувати, підбу́рювати, піддрато́вувати, під'ю́жувати, роздратува́ти, ся, підбу́рити, підзиґну́ти, підцькува́ти, розпали́ти, ся.

Раззвони́ться = роздзвони́ти ся.

Раззнако́миться = роззнайо́мити ся, розізна́ти ся.

Раззола́чивать, раззолоти́ть = роззоло́чувати, позоло́чувати, роззолоти́ти, позолоти́ти, обзолоти́ти, ви́золотити, про кількох — пороззоло́чувати і т. д. — Як би мінї голубонько мій — я б його крильця обзолотила. н. п.

Раззуди́ться = розсвербі́ти ся.

Раззѣва́ться = 1. розпозїха́ти ся, роззїха́ти ся.

2. розґа́вити ся.

Ра́зикъ = разо́к, разо́чок. — Поцїлуй іще разочок.

Рази́нуть = д. **Разѣва́ть.**

Рази́ня = зїва́ка (С. Л.), зїва́йло; роззя́ва (С. Л.), роззявля́ка, роззя́вкуватий, ґа́ва (С. Л.), шала́ва, ростеле́па (Кр.). — Я іду проворняка, а він їде роззявляка, не мав де дишель встромити, та мінї в рот. н. пр. — Оце ще роззява — іде й не бачить!

Рази́тельный = вража́ючий.

Рази́ть, порази́ть = д. **Побѣжда́ть** і **Пораżáть.**

Разлага́ть, разложи́ть, ся = 1. розкладати, розкла́сти, ся, порозкладати, порозло́жувати. — Звелїла дочцї розкласти в челюстях трісок і спекти яєшню. Лев. — Порозкладав скрізь. — **Разложи́ть по мастя́мъ** (карти) = розмасти́ти. — **Разложи́ть това́ры, ве́щи** = розташува́ти ся. С. З. Ш. — Розташував ся, мов жид у ярмарку. н. пр.

2. розбіра́ти, розібра́ти, ся, розклада́ти, розкла́сти, ся; роспада́ти ся, роспа́сти ся. — Вмерло і роспало ся на свої частки складові. Кн.

Разла́дить, ся = д. **Разла́живать, ся.**

Разла́дъ, разла́дье = розла́ддя, безла́дя; д. теж **Раздо́ръ.**

Разла́живать, разла́дить, ся = 1. розла́жувати, розла́дити, ся, розстро́їти, ся. — Скрипка розладилась.

2. д. **Раздружа́ть, ся.**

3. розла́жувати ся, розла́дити ся, розійти́ ся, пітй не в ла́д, не пітй в лад. — Те дїло у їх розійшлось якось.

Разла́комить, ся = розла́сити, ся, розласува́ти, ся, розжирува́ти ся.

Разла́мливать, разла́мывать, разломи́ть, ся = розла́мувати, розло́млювати, розломи́ти, розлама́ти, ся, порозла́мувати, порозло́млювати, ся, на шматки — шматува́ти, шматкува́ти, розшматува́ти.

Разла́яться = розга́вкати ся. — Чого це собаки так розгавкались?

Разле́живаться, разлежа́ться = 1. вилежувати ся, вилежати ся.

2. рознедужувати ся і т. д. д. **Разба́ливаться.**

Разлета́ться, разлетѣ́ться = розлїта́ти ся, розлетїти ся, розли́нути ся, про багатьох — порозлїта́ти ся. — Орел розлетів ся і схопив ягнятко. — Горобцї порозлїтали ся.

Разлета́ться = розлїта́ти ся (багато лїтати). — Птицї перед дощем розлїтали ся.

Разлетѣ́ться = д. **Разлета́ться.**

Разле́чься = розлягти́ ся, розкла́сти ся, ви́лягти ся, порозляга́ти ся.

Разлива́льный = розливни́й, розли́вчастий. — **Разлива́льная ло́жка** = поло́ник, ополо́ник, по́варка. (Д. під сл. **Ло́жка**).

Разлива́ть, разли́ть, ся = розлива́ти, розли́ти, ся, розілля́ти, ся, багато — порозлива́ти, ся, про річку ще — розполони́ти ся, трохи — виплёскувати, розхлю́пувати, ви́плескати, розхлю́пати ся. — Розлив вино. — Не розливай, мамо, води, бо тяжко носити. н. п. — Річка розлила ся і не можна переїхати. — Під старість, боячись розхлюпати дари, батюшка.. Лев. В.

Разли́вка = розлива́ння.

Разливно́й = д. **Разлива́льный.**

Разли́въ = 1. д. **Разли́вка.**
2. по́відь, на́водь, половíддя, водопíлля, полúвода, пíйма. С. Л. (Д. **Водопóлье**).

Разлинёвывать, разлиневáть, ся = розлиніювати, розлиніяти, ся.

Разли́нка = линьбá (Д. під сл. **Врéмя**).

Разли́тіе = розлиття́, розливáння.

Разли́ть, ся = д. **Разливáть, ся.**

Различáть, различи́ть, ся = 1. роззнавáти, розпізнавáти, відрізня́ти, розізнáти, розпізнáти, відрізни́ти.
2. різни́ти ся (С. Л.), відрізня́ти ся (С. Л.), од(від)різни́ти ся.

Разли́чіе = рíзниця, рíжниця (Гал.), різнáция (С. Л.), неоднáковість.

Разли́чный, но = рíзний, но (С. Л.), усяки́й (С. Л.), усяково, неоднáковий, розмаїтий, те (С. З.). — Давали різні страви. — Різно про це балакають. — Усякої тварі по парі. н. пр. — В барилах рeпське розмаїте. Мак. — Прийде лíто, то є розмаїте, а прийде зима — кожуха нема. н. пр.

Разло́гій = розло́гий, розло́жистий.

Разложéніе = рóсклад, рóспад, гниття́ (Чайч.). — Веде державу до роскладу, до руїни. Зíнь. — Він спостеріг роспад людського тíла. Кн. — Воняло трупом і роспадом мисли людської. Пр.

Разло́жистый = д. **Разло́гій.**

Разложи́ть, ся = д. **Разлага́ть** і **Раскла́дывать, ся.**

Разлома́ть, ся = д. **Разла́мливать, ся.**

Разло́мка = розло́млювання.

Разломля́ть, ся = д. **Разла́мливать, ся.**

Разло́мъ = зло́м (С. Жел.), розло́м.

Разло́пываться, разло́паться, разло́пнуться = розтрíскувати ся, розтрíскати ся. про кілько — порозтрíскувати ся. — Горщик од жару розтрíскав ся.

Разлощи́ть = д. **Разла́щивать.**

Разлу́ка = розлу́ка, розста́ння, розставáння. — Хто був причиною розстання мого, щоб мої слéзи упали на нього. н. п.

Разлупи́ть, разлупи́ть = розлу́плювати, розлупи́ти, облу́плювати, облупи́ти.

Разлучáть, разлучи́ть, ся = розлучáти, розлучи́ти, ся, розъєднáти, ся, розрізни́ти, ся, кількох — порозлу́чувати. — Коли треба розрізнити парубка та дівку. н. п. Гр. Чайч.

Разлучéніе = розлучáння, розлучéння.

Разлу́чникъ, ца = розлу́чник, ця. — Ой и тебе люблю, Бог про тее знає! Побий, Боже, розлучника, хто нас розлучає. н. п. — А другая тая розлучниця злая — багатая сусíдонька, вдова молодая. К. Ш.

Разлѣзáться, разлѣзться = 1. дéрти ся, розлáзити ся, подéрти ся, розлíзти ся. — Стара свита, так і розлазиться.
2. гладшати, розгладшати і д. **Разжирéть.**

Разлѣниваться, разлѣни́ться = лíнувáти ся, розлíнувáти ся, розлíни́ти ся (С. Л.), розледащити ся, розледáчити ся, розледащíти (С. Л.), про кількох — порозледáчувати ся.

Разлѣпля́ть, разлѣпи́ть, ся = розлíплювати, розлíпи́ти, ся, порозлíплювати. — Розлíпи листи в книжці, бач, злиплись. — Порозлíплювали скрізь афіші.

Разлюби́ть, ся = розлюби́ти, ся, розкохáти, ся, перекохáти, порозлю́блювати. — Хочеш мене розкохати, а після ся посьміяти. н. п. — Бо козак із України розкохає дівчиноньку та й покине. н. п. — Кохав козак, розкохав ся, дав їм Господь дитину, він зцурав ся. н. п.

Размазня́ = розмазня́ (рідка каша), а про чоловіка — тюхтíй (С. Ш.), мни́ха, маку́ха, розхля́бистий (Кн.).

Размáзывать, размáзать = розмáзувати, розмáзати, розмасти́ти, порозмáзувати, про малювання — наквацюва́ти, набáзграти. — Розмазав на столі. — Росказав та ще й розмазав. — Наквацював так, що й не розбереш, що воно намальовано.

Размáрывать, размарáть = розмáзувати, розмáзати, порозмáзувати. — Розмазав усі стíни.

Размáсливать, размáслить = масти́ти, намасти́ти, розмасти́ти.

Размáтывать, размотáть, ся = 1. розмóтувати, розмотáти, порозмóтувати, ся. — Розмотать клубок. (Д. **Мотáть 2**).
2. трúнькати, цúндрити, розтрúнькати, розхвíяти (д. **Мотáть 3**). — Розтринькав усі гроші. — І добро розхвíяв. Мова.

Размáхивать, размахáть, размахну́ть, ся = розмáхувати, розмахáти, розмахну́ти, ся, порозмáхувати, ся. — Розмахує руками. — Розмахнув орел крилами. В. Щ. — Розмахнув ся, та як затилить по потилиці.

Размáхъ = рóзмах, розгóн. — **Съ размáху** = з рóзмаху, з розгóну. — Вони його на оберемок та з розгону в провалля. Зап. Кн.

Размáчивать, размочи́ть, ся = розмóчувати, розмочи́ти, порозмóчувати, ся. — Розмочити сухарі.

Размачтóвывать, размачтовáть = здíймати, зняти, поздíймати щогли.

Размáшистый = розмашни́й, замашни́й.

— **Жить разма́шисто** = ши́роко, роскі́шно, по па́ньски жи́ти.

Разма́шка = маха́ння, розма́хування.

Размежева́ніе = межува́ння, межі́вка, рі́зка.

Размежёвывать, размежева́ть, ся = розмежо́вувати, межува́ти, ся, розмежува́ти, помежува́ти, ся, розмі́рити ся, роз'ора́ти ся, порозмежо́вувати.

Размелча́ть, размелчи́ть, ся = кришити, розкришити, подробити (С. Л.) і д. **Раздроби́ть, ся.**

Размерза́ть, размёрзнуть = розмерза́ти, розмёрзнути.

Размета́ть, размести́ = 1. розмета́ти, розмести́, порозмета́ти.

2. д. **Размётывать, ся.**

Размётка = 1. розмета́ння; розкида́ння.

2. рос. Spergula arvensis L. = мете́лики. С. Ан.

Размётный = розкидни́й.

Размётъ = д. **Размётка 1.**

Размётывать, размета́ть, ся = розкида́ти розки́дати, порозкида́ти, ся. — Білі ручення розкидала, розкрила ся. К. Ш. — Лежить розкидавшись. — Порозкида́в книжки.

Размина́ть, размя́ть, ся = 1. розмина́ти, розімня́ти ся.

2. прочу́хати ся.

Разми́ріе = ро́змир. — Це було після турецького розмиру. н. о.

Размиря́ться, размири́ться = розмиря́ти ся, розмири́ти ся.

Размножа́ть, размно́жить, ся = мно́жити, ся, помножа́ти, ся, намножа́ти, ся, вести́ ся, розво́дити, ся, намно́жити, ся (С. Л.), наплоди́ти, ся, розплоди́ти, ся, розвести́, ся, розроди́ти ся, побага́тшати. — Сия Божий, що по всьому сьвіту людей намножив. н. п. — Він розвів багато овець. С. Л. — На базарі усього побагатшало.

Размноже́ніе = розмноже́ння, помноже́ння.

Размозжа́ть, размозжи́ть, ся = мозчи́ти, розмозчи́ти; чавучи́ти, трощи́ти (С. Ш.), розчавучити, розтрощи́ти.

Размока́ть, размо́кнуть = розмока́ти, розмо́кнути, дуже — розки́снути, про кілько — порозмока́ти.

Размо́лвиться = розійти́ ся, посвари́ти ся, глек розби́ти.

Размо́лвка = нела́года, незго́да, ро́стирка (С. Л.).

Размоло́ть, ся = д. **Разма́лывать, ся.**

Размо́лъ = мли́во.

Размота́ть = д. **Разма́тывать.**

Размо́тка = розмо́тування.

Размоча́ливать, размоча́лить = розбива́ти на волокно́, льон, коноплю — тіпа́ти (С. Ш.), те́рти.

Размочи́ть = д. **Разма́чивать.**

Размо́чка = розмо́чування.

Размурча́ться = розмуркота́ти ся. — Киця щось розмуркотала ся.

Размуча́ть, ся = промуча́ти, вимучити, ся.

Размыва́ть, размы́ть = розмива́ти розми́ти, розполіскувати, розполоска́ти. — Розмило греблю. — Треба розполоскати рану.

Размы́кать = 1. розки́дати, розби́ти, порозкида́ти.

2. розігна́ти, розпу́дити, розту́рити, розпоро́шити (С. Л.). — **Размы́кать го́ре** = розважити ся, розби́ти ту́гу. (Д. під сл. **Разга́нивать**).

Размы́слить = д. **Размышля́ть.**

Размыта́ривать, размыта́рить = мота́ти, ци́ндрити, три́нькати, промота́ти, проци́ндрити, розтри́нькати і т. д. д. **Мота́ть 3.**

Размы́ть = д. **Размыва́ть.**

Размышле́ніе = гада́ння, міркува́ння, ро́здума. — Я переймав ся міркуванням і мріями про се ді́ло. Кн. — В таких сумних обставинах звертаєть ся Хмельницький по довгій роздумі знов до московського царя. Бар. О.

Размышля́ть, размы́слить = розмишля́ти, гада́ти, міркува́ти (С. З. Л.), розду́мувати (С. Л.), розумува́ти (С. Л.), мегикува́ти (С. Л.), ро́зумом розкида́ти (С. Л.), міскува́ти, пуска́ти ро́зум по голові, розми́слити, розміркува́ти, зміркува́ти (С. Л.), розду́мати, зва́жити (С. Л.). — Ог як вони міркували, цїпки повстромляючи у землю. Дум. — Жінці ж все забавки, ді́ла ж нема! Так метикує частенько Хома. Гр. Чайч. — А ну, добродію! Пустіть розум по голові, що нам робити? С. Л.

Размѣ́на = д. **Размѣ́нъ.**

Размѣ́нивать, размѣня́ть, ся = розмі́нювати, розміня́ти, проміня́ти, вимінятн, багато — порозмінювати, наміня́ти. — Розміняв гроші. — Наміняв грошей і почав роздавати старцям.

Размѣ́нный = розмінний, замінний.

Размѣ́нъ = ро́змін, розміна, ви́мін, промін, міньба.

Размѣ́ривать, размѣ́рять, размѣ́рить = розміря́ти, розмі́ряти, землю — розмежо́вувати, розмежува́ти, циркле́м — цир-

клюва́ти, розцирклюва́ти, шнуром — розшнурува́ти.

Размѣръ = 1. розмі́рювання, межува́ння, розмежо́вування, рі́зка.

2. ро́змір, мі́ра. — Розправа прибрала розміри дуже обширні. Зап. Кок.

Размѣси́ть = д. **Размѣшивать.**

Размѣска = розмі́шування.

Размѣсти́ть = д. **Размѣща́ть.**

Размѣтить = д. **Размѣча́ть.**

Размѣтка = мі́чення, значі́ння.

Размѣча́ть, размѣтить = значи́ти, мітити, позначи́ти, назначи́ти, розмі́тити.

Размѣшивать, размѣси́ть = розмі́сювати, замі́сювати, розмісити, замісити, грязь навкруги — обгрузи́ти.

Размѣшивать, размѣша́ть = розмі́шувати, розмішати.

Размѣща́ть, размѣсти́ть, ся = розміща́ти, розмісти́ти, розпомісти́ти, порозміща́ти, ся, як небудь, аби де — розти́кати (С. Л.), розтули́ти.

Размягча́ть, размягчи́ть, ся = розмягча́ти, розмякша́ти, розмяка́ти, розмягчи́ти, розмякши́ти, розмякши́ти, ся.

Размяка́ть, размя́кнуть = розмяка́ти, розмъяка́ти, розмня́кнути, розмъя́кнути.

Размягче́ніе = розмя́кшення, розмякшування.

Размя́ть, ся = д. **Разминя́ть, ся.**

Разна́шивать, разноси́ть = розно́сювати, розноси́ти, обувь — розходи́ти.

Разнемога́ться, разнемо́чься = рознеду́жувати ся, рознемогти́ ся і т. д. д. **Разба́ливаться.**

Разнести́ = д. **Разноси́ть.**

Разни́зывать, разниза́ть, ся = 1. розни́зувати, розниза́ти, розпуска́ти, розпусти́ти нани́зане.

2. ви́низувати, ви́низати, убіра́ти, убра́ти намі́стом.

Разнима́ть, разня́ть = 1. роздійма́ти, розійня́ти, розня́ти, розціпити, розцу́пити, порозніма́ти і т. д. — На силу розціпили зуби.

2. розборони́ти (С. Л.), розво́дити, розборони́ти, розвести́. (Пр. д. під сл. **Разводи́ть 2.**)

Ра́знить = різни́ти.

Ра́зниться = різни́ти ся, одрізня́ти ся (д. **Разли́чествовать**).

Ра́зница = 1. рі́зниця, ріжниця, різна́ция (С. Л.), одмі́на (С. Л.). — Не має ніякої різниці: як він казав, так і я. — Спитайте у тата, то вони вам без одміни те саме роскажуть. Кр.

2. вся́чина. — Накупив всячини. — **Продава́ть по ра́зницѣ, въ ра́зницу** = на́ різно, у ро́здріб, в роздро́бицю продава́ти (Ніс.).

Ра́зно = рі́зно (д. **Разли́чно**).

Разнови́дность = одмі́на, одмі́нок. — Се тільки одмінок терпу.

Разнови́дный = розмаїтий, рі́з(ж)ний, різновидий, ріжнофо́рмний (С. Жел.).

Разноглазый = 1. зикра́тий (С. З. а по Сл. Аф. се значить = ока́тий). — Скрізь на зикратому (коневі) гасав. Кот.

2. зизоо́кий (Кн.), зизова́тий (С. З. Л. Ж.), косоо́кий, кривоо́кий.

Разноглася́ть = 1. різни́ти (напр. в сьпівах).

2. дво́їти ся, не в одно́ каза́ти; супере́чити (кому), незго́жуватись (з ким).

Разноглася́ща, разноглася́ще = 1. різноголо́сиця, безголо́сиця, різна́ция, безла́ддя (в музиці і сьпіванню).

2. незго́да (С. Ж.), пере́чка (С. Ж.), незго́дність, несхо́жість (в речах, в думках).

Разноглася́сый, разноглася́сно = 1. різноголо́сий, неладний, не в ла́д, не до ладу́.

2. рі́зний, незго́дний, но (С. Л.).

Разномы́сліе = рі́зниця і д. **Разноглася́ща 2.**

Разнообра́зіе = розмаїтость, ріжноманітність. — Така ріжноманітність надає Україні прегарного виду. Кн.

Разнообра́зный = розмаїтий (С. З.), ріжноманітний. — Та не все ж про втіхи й думать, як малиї дїти, та і втіхи ще бувають дуже розмаїті. Мова. — Побут народний розвиває ся, приймає більш ріжноманітний характер. Зап. Кн.

Разноплемённый = різноплемі(е́)нний.

Разноро́дность = ріж(з)норо́дність.

Разноро́дный = ріж(з)норо́дний С. Жел.

Разнорѣ́чивый = проти́вний, супере́чливий.

Разнорѣ́чіе = відмо́ва, рі́зниця, незго́да, незго́дність, пере́чка (С. Ж.).

Разнорѣ́чить = д. **Разноглася́ть 2.**

Разноси́ть, разнесть = 1. розно́сити, розне́сти, порозно́сити.

2. розганя́ти, розго́нити, розігна́ти, розпу́дити, розпоро́шити.

3. (в картах) — розно́сити, рознести́, розти́кати, порозти́ка́ти.

4. розпе́рти. — Забив руку, то розперло по локіть.

Разно́ска = розно́с.

Разносторо́нній = ріж(з)посто́ронній. С. Жел.

Ра́зность = рі́зність, рі́зниця, рі́жниця.

Разноцвѣ́тный = різнома́стний, різнокольо́рний, різнофа́рбний. — Різнофарбними листами сяють дерева, як оксамит молодая блищить ся трава. І. Г.

Разночи́нецъ = полу́панок (не дворянського роду і сам не придбав особистого дворянства).

Разношёрстный = різнома́стний, пері́стий, рябо́й, му́рий, муру́гий, рябоми́зий, дерешува́тий, строка́тий. (Перші три мають спільне значення, про останні дивись подрібно під сл. **Масть 1.**)

Разно́щикъ = разно́щик.

Разноязы́чный = різномо́вний.

Ра́зностенный = рі́зний, розмаїтий (С. Ж.), неодна́ковий, несхо́жий.

Ра́зностновать = різни́ти ся, одрізня́ти ся.

Разнуздывать, разнуздать = розгнуздувати, розгнуздати.

Ра́зный = рі́зний. — **Ра́зные** = уся́кі, рі́зні. — Усякі люди бувають добрі і лихі. С. Л. — **Въ ра́зныя сто́роны** = рі́зно. — Великий холод був, вітри шуміли різно. Кот.

Разнь = д. **Ра́зница.**

Разнѣ́живать, разнѣ́жить, ся = розніжувати, розніжити, ся, розла́стити ся, розманіжити, ся, розпе́стити, розба́бити ся.

Разнюхивать, разнюхать = рознюхувати, мишкувати, рознюхати, порознюхувати.

Разня́ть = д. **Разнима́ть.**

Разобижа́ть, разобиде́ть, ся = обража́ти, обіжда́ти (С. З.), образи́ти, обі́дити, ся

Разоблача́ть, разоблачи́ть, ся = 1. роздяга́ти, розбіра́ти, роздягти́, розібра́ти, ся і т. д. д. **Раздѣва́ть, ся.**

2. розкрива́ти, виявля́ти, видава́ти, розкри́ти, ви́явити, ви́дати, ви́вести на сьвіт. — Виявив усї їх каверзи.

Разобра́ть = д. **Разбира́ть.**

Разобща́ть, разобщи́ть, ся = розъєдиня́ти, розлуча́ти, розъєдини́ти, розлучи́ти, ся.

Разобще́ніе = розъєдна́ння, розлуче́ння.

Разовра́ться = д. **Развира́ться.**

Разогна́ть, ся = д. **Разга́нивать ся.**

Разогну́ть, ся = д. **Разгиба́ть, ся.**

Разогорча́ть, разогорчи́ть, ся = засму́чувати, жа́лю, ту́ги завдава́ти, засмути́ти, ся і д. **Огорча́ть, ся.**

Разогрѣва́ть, разогрѣ́ть, ся = розігрівати, розігрі́ти, зігрі́ти, ся, розжа́рити, ся, порозігрівати.

Разодра́ть, ся = д. **Раздира́ть, ся.**

Разодѣва́ть, разодѣ́ть, ся = одяга́ти, убіра́ти, ся (пишно), чепури́ти, ся, одягти́, убра́ти, ся, ви́чепурити, ся. — Куди се вичепурилась так, наче на весілля? — **Разоде́тый** = одягни́й, ви́чепурений.

Разозли́ть, ся = розізли́ти, ся, розсе́рдити, ся, дуже — розлютува́ти, ся, розло́стити, ся, осатани́ти, осатані́ти, посатані́ти, розбісі́ти, ся.

Разознава́ть, разозна́ть, ся = д. **Развѣ́дывать 1.**

Разойти́ся = д. **Расходи́ться.**

Разо́къ = д. **Разъ** (здр.).

Разолга́ться = розбреха́ти ся.

Разомлѣва́ть, разомлѣ́ть = мліти, розімліти, розвари́ти ся.

Ра́зомъ = ра́зом, враз, ура́з, заразо́м.

Разопрѣва́ть, разопрѣ́ть = 1. розбуха́ти, бучавіти, бубня́віти (С. Ш.), розбу́хнути, розбубня́віти.

2. упріва́ти, упрі́ти. С. Ш.

Разопрѣ́лый = розбу́хлий.

Разорва́ть, ся = д. **Разрыва́ть, ся.**

Разоре́ніе = розо́р (С. З. Л.), розо́ра, руйнува́ння (С. Л.), руїна (С. Л.), зни́щення (С. З. Л.), плюндрува́ння, кабі́ж (С. З.). — Це розор та й годі з цим чоловіком — скоро вже збіжжя понесе в шинок. — До великого знищення прийшло. С. Л.

Разоржа́ться = розіржа́ти ся.

Разори́тель, ница = розори́тель, ка (С Жел.), збо́йць. — Миліш вам жиди збійці. н. д.

Разори́ть, ся = д. **Разоря́ть, ся.**

Разоруже́ніе = роззбро́єння, розбро́єння.

Разору́живать, разору́жить, ся = роззбро́ювати, роззброї́ти, розброї́ти, ся.

Разо́ръ = д. **Разоре́ніе.**

Разоря́ть, разори́ть, ся = розоря́ти, руйнува́ти (С. З. Л.), руїнити (С. З.), жакува́ти (С. З.), плюндрува́ти (С. З.), виплюндро́вувати, ни́щити (С. Л.), ґрасува́ти, рабува́ти (С. З. Л.), розори́ти, зруйнува́ти (С. З. Л.), зруїнити (С. З.), розруйнува́ти, пожакува́ти, сплюндрува́ти (О. З. Л.), ви́плюндрувати, зни́щити (С. З. Л.), ви́нищити (С. З.), поґрасува́ти, зрабува́ти, порабува́ти, звести́, ся ні на́ що (С. Л.), про кількох — порозоря́ти, порозруйно́вувати і т. д. — Тодї старе руйнувати, як є з чого нове будувати.

н. пр. — Рідну землю нашу всіяв горем, сплюндрував, вогнем злизав все чисто. Ст. С. — Сьвіте тихий, краю милий, моя Украіно! За що тебе сплюндровано, за що марне гинеш? К. Ш. — Прийшли Москалї Сїч жакувати. н. о. — Знести і всїх винищити. Кочубей. С. З. — **Разора́ть гнѣзда** = видера́ти, видерти. — Горобцїв видерати не гріх, а ластівок гріх. Кр.

Разосла́ть = д. **Разсыла́ть** і **Разстила́ть.**

Разоспа́ться = розіспа́ти ся.

Разоткну́ть = д. **Растыка́ть.**

Разохо́чивать, разохо́тить, ся = заохо́чувати, під'охо́чувати, додава́ти охо́ти, заохо́тити, під'охо́тити, дода́ти охо́ти, розла́сити, ся, про кількох — пороз'охо́чувати, ся і т. д.

Разочарова́ніе = розчарува́ння, зневі́рря. — З розчарування засмутилась, як осїннїй хмарний день. Бар.

Разочаро́вывать, разочарова́ть, ся = розчаро́вувати, розчарува́ти, ся, розби́ти ча́ри, розби́ти, стра́тити надію, зневі́рити ся. — Коли любиш — не жартуй, а не любиш — розчаруй. Руд.

Разо́чекъ = д. **Разъ** (здр.).

Разошля́ться = розшва(ё)ндяти ся, розве́штати ся, розгаса́ти ся.

Разрабо́тка = розро́ба, розро́бка, обро́бка, обробіток. (Пр. д. під сл. **Обрабо́тка**).

Разрабо́тывать, разрабо́тать, ся = розробля́ти, обробля́ти, розроби́ти, оброби́ти, ся. — Більше роспахати і розробити сам не може. К. Ст. (Д. **Обрабо́тывать**).

Разра́внивать, разравня́ть, ся = рівня́ти, розрі́внювати, вирівнювати, розрівня́ти, ви́рівняти, ся.

Разража́ть, разрази́ть, ся = розбива́ти, розби́ти, ся, розтрощи́ти, ви́бухнути (С. Л.). — Грім розбив дерево. — Огонь крієть ся, але як разом вибухне. Мазепа. С. З. — **Разрази́лась бѣда́** = окоши́ло ся. — Батько з матїрью посварили ся, а на мінї окошило ся. Кр. — **Разрази́ться смѣхомъ** = приснути од сьміху. — **Р. гнѣвомъ** = скипіти од гніву. — **Ту́ча разрази́лась** = хма́ра розгуркота́ла ся, грім уда́рив.

Разра́знивать, разразни́ть = д. **Разро́знивать.**

Разра́нивать, разрони́ть, ся = розгу́блювати, розгуби́ти, ся, порозгу́блювати. — Розгубив гроші. — Було багато, та порозгублював.

Разраста́ться, разрости́ся = розроста́ти ся, брости́ти ся, розрости ся, розро́стувати ся, порозроста́ти ся, порозро́щувати ся, про дерева ще — розкорі́нити ся, про кущі — розку́щити ся, про хлїб — вру́няти ся, повру́нювати ся.

Разрове́ться = 1. розреві́ти ся. — Корова чогось розревіла ся.

2. розреві́ти ся, розру́(ю)мати ся, розголоси́ти ся. — Ну, чого ти розрюмалась, наче й справдї яке лихо сталось?

Разрисо́вывать, разрисова́ть, ся = розпи́сувати, розмальо́вувати, розписа́ти, розмалюва́ти, нахварбува́ти, порозпи́сувати, порозмальо́вувати, квітками — обкітча́ти. — Розмалював скриню, аж очі в себе бере. — Він широко розмальо́вує сцени тихого щастя. Зап. Фр. — **Разрисо́ванный** = розмальо́ваний, пи́саний. — З розмальованими жовтими, синїми та червоними вікопницями. Лев. В. — Носить ся, як дурень з писаною торбою. н. пр.

Разравня́ть, ся = д. **Разра́внивать, ся.**

Разрожа́ться, разроди́ться = 1. розрожа́ти ся, розроди́тись, оброди́нити ся, в жарт — розси́пати ся. — Недавно розродила ся. — Мелашка обродинилась: вона мала сина. Лев.

2. плоди́ти ся, розво́дити ся, розплоди́ти ся, розвести́ ся, розроди́ти ся. — Малина розродила ся.

Разро́знивать, разро́знить, ся = розъєдиня́ти, розрізня́ти, розлуча́ти, розъєдини́ти, розрізни́ти, розлучи́ти, порізни́ти, ся, розпарува́ти, порозъєдиня́ти і т. д.

Разроня́ть = д. **Разра́нивать.**

Разрости́ся = д. **Разраста́ться.**

Разро́ститься = сїсти на я́йця (про птиць).

Разруба́ть, разруби́ть = розру́бувати, розру́блювати, розтина́ти, розруба́ти, розтя́ти, цюкаючи — розцю́кати.

Разру́бъ = ро́зруб. — Дерево на розрубі почало гнити.

Разруга́ть = розла́яти, обла́яти, ви́паскудити, ви́баніт увати.

Разруга́ться = розла́яти ся, розсвари́ти ся.

Разрумя́ниваться, разрумя́ниться = 1. натира́ти ся, натерти ся румья́нами, розмальо́вувати ся, розмалюва́ти ся.

2. розжеврі́ти ся, зачервоні́ти, розчервоні́ти ся, зашари́ти ся (д. **Разкраснѣться**).

Разруша́ть, разру́шить, ся = руйнува́ти (С. З.), розруйно́вувати, руїнити (С. З.), бу́рити, вали́ти, розруйнува́ти, зруйнува́ти (С. Л.), збу́рити, зни́щити, розвали́ти, ся, розру́шити (С. Жел.), позруй-

но́вувати, порозруйно́вувати і т. д. — Тоді старе руйнувати, як є з чого нове будувати. н. пр. — Вже царь Петро казав зруйнувати стару Сїчу. Бар. О. — Це було зараз після того, як Січ зруйнували. н. о. — А шукаю дужого Аліна, що мінї розруйнував всї двори, що украв у мене жінку. Ст. С. — Мають Турки наше царство взяти, знищать геть манастирі всї наші, розруйнують церкву. Ст. С. — Розвалив хату.

Разруше́ніе = руйнува́ння, зруйнува́ння, руйно́вини, бу́рїння (С. Л.), зни́щення.

Разруши́тель, ница = розруши́тель, ка, нищи́тель, ка. С. Жел.

Разруши́тельный = руйну́ючий, нищи́тельний (С. Жел.).

Разру́шить = д. **Разруша́ть.**

Разрыва́ніе = розрива́ння, розірва́ння, ша́рпання.

Разрыва́ть, разорва́ть, ся = 1. розрива́ти, ся (С. Л.), рва́ти ся, роздира́ти, ся, ша́рпати (С. Л.), шматува́ти, шматкува́ти, пана́хати, розірва́ти (С. Л.), розідра́ти, розде́рти, ся, розша́рпати (С. З.), розшматува́ти (С. Л.), розшматкува́ти (С. З.), розпана́хати (С. Л.), розча́ли́ти, розтелесува́ти (що живе), порозрива́ти, пороздира́ти, ся і т. д. — Лев роздирає там вовка в куски. Кот. — Щелепи йому на двоє роздеру. Кн. — Завтра рано ми ударим боєм і турецький розшматуєм табір. Ст. С. — Щоб мене живого чорти розшматували, коли я що знаю. І. Г. — Твою долю розшарпав Виговський. н. о. — О, Гамлете! Ти мінї на двоє розпанахав серце. Ст. Г. — **Разрыва́ющій ся легко́** = рвачки́й.

2. д. **Прерыва́ть, прерва́ть.**

Разрыва́ть, разры́ть = розко́пувати, розрива́ти, розкопа́ти, розри́ти, порозко́пувати, порозрива́ти. — Дніпро, брат мій, висихає, мене покидає, і могили мої милі москаль розриває. — Нехай рие, розкопує, не свого шукає. К. Ш.

Разрывно́й, разры́вный = розривни́й.

Разры́вчатый = мере́жаний, мере́жчатий.

Разры́въ = 1. розірва́ння.

2. мира — ро́змир (С. Л.), дружби — ро́збрат.

Разры́ть = д. **Разрыва́ть.**

Разрыхля́ть, разры́хлить = пуши́ти, підпуши́ти, ралом — ра́лити, бороною — заскоро́дити. — Побачив я, що верхній підпушений шар (землї) зїг ся з нижчим, я зараз заскородив, підпушив його гарненько. Чикаленко. Розм. про с. х.

Разрыда́ться = розрида́ти ся, розскиглити ся.

Разрѣжа́ть, разрѣ́живать, разрѣ́дить = розріжа́ти, розріди́ти, обріди́ти. — Обріди́ть лїс. Лев.

Разрѣза́ть, разрѣ́зывать, разрѣзать = розрі́за́ти, розрізувати, кра́яти, розкра́ювати, розрізати, розкра́яти, розпана́хати, що шите — розпо́рювати, розпоро́ти, вздовж — розплата́ти. — Благослови Боже і отець і мати, коровай розкраяти. н. п. Под.

Разрѣзно́й = розрізни́й. — **Разрѣзны́е рукава́** = вильо́ти. С. З. — Кунтуш з вильотами.

Разрѣ́зъ = 1. розрі́за́ння, розрі́зування.

2. розрі́з, ро́зпірка, ро́зпора (на пр. в одежі). — **Въ разрѣзъ** = в са́му сере́дину.

Разрѣша́ть, разрѣши́ть = 1. дозволя́ти, дозво́лити.

2. розвя́зувати, розга́дувати, розвяза́ти, розгада́ти. — Тільки вона одна може розвязати се питання. Кн. — Розгадай загадку. — **Разрѣши́ться отъ бре́мени** = розроди́ти ся, ородини́ти ся, опорожни́ти ся, розси́пати ся. — **Разрѣша́ть отъ грѣхо́въ** = відпуска́ти гріхи́, дава́ти розгріше́ння. — **Разгрѣши́ть отъ эпитеми́й** = зня́ти поку́ту. — **Р. запреще́ніе** = зня́ти заборо́ну.

Разрѣше́ніе = дозві́л; розвя́зування. — **Р. грѣхо́въ** = розгріше́ння. С. З. — Яка сповідь, таке й розгрішення. н. пр.

Разрю́миться = розру́(ю)мати ся, розрюмсати ся, розскиглити ся.

Разря́дный = розря́дний, розрядо́вий (С. Жел.).

Разря́дъ = розря́д (С. Жел.), стать, стаття́. — Скрізь сидять померші усе по статтям: молоді в молодій статті, а старі в старій. н. к.

Разряжа́ть, разряди́ть, ся = 1. виряжа́ти, чепури́ти, ви́рядити, ви́чепурити, ви́строїти, ся. — Вирядила ся, мов на весїлля.

2. розряжа́ти, розряди́ти (С. Жел.), ви́крутити набої.

Разса́да = розса́да, роса́да.

Разсади́ть = д. **Разса́живать.**

Разса́дникъ = розсадни́к, розсадничо́к, шкілка. С. Жел.

Разса́дный, разсадно́й = розса́довий.

Разса́живать, разсажа́ть, разсади́ть, ся =

розса́жувати, розсажа́ти, розсади́ти; розсіда́ти ся, розсі́сти ся.

Разса́ривать, разсори́ть = 1. розсипа́ти, розси́пати. — Розсипав овес.

2. три́нькати, ростри́нькати, розвіяти, проци́ндрити, прогайнува́ти і д. **Разма́тывать 2.**

Разсве́рливать, разсверли́ть = розсве́рлювати, розвірчувати (свердлом), розсве́рдлити, розвертіти.

Разсверча́ться = розцьвірча́ти ся, розцьвірі́нькати ся.

Разсвирѣпѣ́ть = розлютува́ти ся, розъяри́ти ся, роздрочи́ти ся. — Розлютував ся так, аж піна скаче. н. о.

Разсвѣта́ніе = сьвіта́ння.

Разсвѣта́ть, разсвѣ́сть = сьвіта́ти, розви́днювати ся (С. Л.), на сьвіт благословля́ти ся, займа́ти ся, розсьвіта́ти, розвидня́ти ся, сьвітлі́ти, дніти, розсьвіну́ти (С. Л.), осьвіну́ти, розви́дніти ся, повиднїти, повиднїшати, просьвіну́ти, підзорі́ти, на сьвіт благослови́ти ся, заня́ти ся. — Незабаром зовсім вже розвиднїло ся. Лев. В. — Коли це стало сьвітать, розвиднилось. н. о. Гр. Чайч. — Тілько що розвиднилось, як до волості підъїхала підвода. Ст. Х. — Стало розвиднятись, аж ось почали і люди сходитись. н. к. — От же стало на сьвіт благословить ся. н. о. Гр. Чайч. — Ішов козак од дівчини — починало дніти. н. п.

Разсвѣ́тъ = ро́зсьвіт, сьвіта́ння, до́сьвіток (С. З.). — **На разсвѣ́тъ** = на сьвіта́ннї, у до́сьвіта. — Вранцї рано, на сьвітаннї саме, виступає в похід пишне військо. Ст. С. — Прокинувсь він у досьвіта. н. о. Гр. Чайч. — У досьвіта встав я — темно ще на дворі, де-не-де по хатах ясне сьвітло сяє. К. Д. — **До разсвѣта** = ще на сьвіт не благословля́лось, о пі́вніях. — Виїхали ми рано, ще й на сьвіт не благословлялось. н. о. — **Съ разсвѣ́томъ** = по видноті, як заднїло. — Бавили ся ми цїлу ніч і розійшлись вже як заднїло. Кн.

Разселя́ть, разсели́ть, ся = розселя́ти, розсели́ти, ся, розпомісти́ти, ся, порозселя́ти.

Разсе́рживать, разсерди́ть, ся = се́рдити, гнїви́ти, дрочи́ти, розсе́рдити, ся, розгнїви́ти, розгнівати, ся, роздрочи́ти, ся, нагнівати ся, осе́рдити ся, роздратува́ти ся, розлости́ти ся, за се́рце узя́ти, вхопи́ти, разом і розвередувавшись — розприськати ся, дуже — розлютува́ти, ся, розъяри́ти, ся, осатанїти, осанїти, розбісити, ся, з криком — розгрімати ся, розгрімота́ти ся. — Розсердив ся мій миленький, аж погами тупотить. н. п. — Тодї він розлютувавсь та й кричить. Ет. зб. — А ти так розлютувавсь, що аж руками на мене замірявсь. Ч. К. — А далї так розлютувалась, що схопила чапїю, та... н. о. Яс. — Так того чоловіка ся груба річ за серце й узяла, він як крикне... н. к. Ман. — Запінилась, посатанїла, неначе думану ізъїла. Кот. — **Разсе́рженный** = гнївний, розгнїваний, розлю́чений, серди́тий. — Вбігає розлючений. Ет. зб. — **Разсердя́вшись** = з пересе́рдя. — Він тодї з пересерди каже: піду вбъю. н. о. Гр. Чайч.

Разси́живаться, разсиде́ться = 1. засі́жувати ся, засиді́ти ся. — Іди та не засижуй ся там. н. о.

2. сїда́ти на я́йця (про птиць).

Разска́зъ = оповіда́ння (С. Л.), о́повідь (Ос.), по́відь, по́вістка, ка́занка. — Народні оповідання (По́вістки) Марка Вовчка. Спб. 1861 р. — Великого стоять сї оповідання. К. Х. — Не соромив ся він і про семъю свою оповідь оповідати. Ос.

Разска́зывать, разсказа́ть = роска́зувати, оповіда́ти, розповіда́ти, розповідувати, опові́дувати (С. З.), повістува́ти, повіда́ти (С. Л.), росказа́ти, опові́дати, повідати, розпові́дати, запинаючись — ви́слебезувати, багатьо́м — пороска́зувати, порозповіда́ти. — Так дїд колись росказував, а я за ним. К. Ш. — Таке люди оповідають, що хіба тільки у гарному снї приснить ся. Ос. — Розповів йому про істнования в Київі Кирило-Мефодіївського братства. Кп. — Що от ся молодичка оповідувала. К. Х.

Разска́зчикъ, ца = опові́да́ч (С. Л.), повіда́ч, ка, ви́кладчик. — Хочеш буть добрим оповідачем, будь добрим слухачем. н. пр.

Разскочи́ться = 1. розірва́ти ся.

2. розбі́гти ся, розлетіти ся.

Разслабля́ть, разсла́бить = д. **Ослабля́ть.**

Разслабѣва́ть, разслабѣ́ть = д. **Ослабѣва́ть.**

Разсла́вливать, разславля́ть, разсла́вить = розславляти, розголоша́ти, розпуска́ти чу́тку, сла́ву, розсла́вити, розголоси́ти, розпусти́ти чу́тку, сла́ву.

Разсла́нивать, разслони́ть = д. **Отсла́нивать.**

Разсла́щивать, разласти́ть, ся = розсоло́жувати, підсоло́жувати, розсолоди́ти і т. д. д. **Подсла́щивать.**

Разслу́шивать, разслу́шать, ся = розслу́-

хувати, вслуха́ти ся, прислуха́ти ся, дочува́ти ся. дослуха́ти ся, розслу́хати, ся, вслу́хати ся, прислу́хати ся, дослу́хати ся, дочу́ти ся. — Почав він ще більше прислуха́ти ся, що вони кажуть. п. о.

Разслы́шать = розслу́хати, учу́ти (С. Ш.), вчу́ти, почу́ти, розчу́ти, дочу́ти. — Батько мабуть не розслухав або не розібрав, що сказав синок. Гр. Чайч. — Глухий не дочує, то видумає. п. пр.

Разслѣ́дованіе = ро́звідка, розві́дини, ви́відка.

Разслѣ́дователь = ви́відач, розві́дач.

Разслѣ́довать = вивідувати, розві́дувати, дознава́ти ся, ви́знава́ти, дошу́кувати ся, ви́відати і т. д.

Разсма́триваніе = ро́згляд, розгля́дини, пере́гляд. — Я не брав під певний розгляд людського серця. Кн. — Розгляд слі́дства довів мене до певної думки. Кн.

Разсма́тривать, разсмотрѣ́ть = розглядáти, роздивля́ти ся (С. Л.), роззира́ти ся, розгля́дувати, розгляді́ти, розгле́ді́ти, роздиви́ти ся, про кілько — поогляда́ти, порозгляда́ти. — Ходив, розглядав, побачив гніздо. Гр. Чайч. — Нахилилась і роздивлялась, чи добре невістка помазала. Лев. — Вона виглянула в ворота і почала роздивляти ся на богомольців. Лев. — Коли він роздивив ся, аж то знакомий. п. о. Гр. Чайч. — У нас тепер що рік — то все нові герої. Роздивимось, аж ні! не гектори се Трої. К. Д. Ж. — Стоять і роззирають ся по хаті. Зап. Фр.

Разсмотри́тельность = д. **Осмотри́тельность.**

Разсмо́тръ = ро́згляд і д. **Разсма́триваніе.**

Разсмѣши́ть = розсьміши́ти, кількох — порозсьмі́шувати.

Разсмѣ́яться = розсьмія́ти ся, дуже — розреготáти ся, зразу — ви́рснути.

Разснурóвывать, разснурова́ть, ся = розшнурóвувати, розшнурувáти, ся.

Разсоба́читься = розопсі́ти, розіпсі́ти ся, розстерві́ти ся.

Разсо́вывать, разсова́ть, разсу́нуть = 1. розсóвувати, розтика́ти, розсу́нути, розти́кати, порозсóвувати, порозтика́ти. — Порозтикав книжки не знать куди.

2. розпи́хувати, розпиха́ти, розіпху́ти, розпихну́ти. — Розіпхнув людей і увійшов.

3. розсила́ти, розісла́ти, порозсила́ти. — Порозсилав усіх слуг.

4. роздава́ти, розда́ти, порозда́вати. — Порозда́вав усі гроші.

Разсовѣ́тывать, разсовѣ́товать = розра́ювати, розра́жувати, розра́яти (С. З.), розра́дити, розгу́дити (С. З.), порозра́ювати. — Розраяли, розсудили, щоб ми в парі не ходили. п. п. — Я було й хотів купити, та люди розрадили. — Сужене — не розгужене. п. пр.

Разсо́лъ = росі́л, дуже міцний — роп**á**, в котрому солять рибу — тузлу́к (С. Ш.). — Солоне, як ропа. п. пр.

Разсо́льникъ = квасо́к (страва — юшка з солоними огірками, з м'ясом, лавровим листом).

Разсо́льный = росі́лний, ропля́ний.

Разсопѣ́ться = розсопти́ ся.

Разсо́ривать, разсо́рить, ся = свари́ти, розсвари́ти, ся, посвари́ти, ся, розцура́ти ся, розгри́зти ся, про приятелів — розбрата́ти ся. — Розпурались і розлучились вони ворогами. Кн.

Разсори́ть = д. **Разса́ривать.**

Разсортиро́вывать, разсортирова́ть = сортува́ти, посортува́ти, по мастям — розмасти́ти.

Разсо́ха = розсо́ха, чепіга (у сохи).

Разсо́хнуться = д. **Разсыха́ться.**

Разсо́шистый = розсохáтий, розхи́льчастий. — Поставив на возї ручиці дуже розхильчасті. Лев.

Разспесѝвиться = розчва́нитися; розпри́ндити ся і д. **Разгорди́ться.**

Разспра́шивать, разспроси́ть, ся = розпи́тувати, розпита́ти, ся (С. З.), опита́ти. — Розпитав ся, де він живе. п. о. — Розпитай його гарненько — як, що й до чого?

Разспро́съ, частіше мн. **разспро́сы** = розпи́тування, ро́зпитки (С. Л.), о́пит, пе́ре́питки. — Ой заплакала мати, ідучи до хати, що не можна за сина й опита узяти. п. п. — Почались розпитки, та нічого не довідались.

Разсро́чивать, разсро́чить = розкладáти, розкла́сти на ви́плат.

Разсро́чка = од(від)кла́д, ви́плат. — **Въ разсро́чку, съ разсро́чкой** = на ви́плат, на роспла́тку (Лев.), на розкла́д.

Разстава́ніе = розста́ння, розлу́ка, розлуча́ння.

Разстава́ться, разста́ться = розлуча́ти ся, розтрява́ти, розлучи́ти ся, розмину́ти ся, розстря́ти, ся. — Як душа козацька молодецька з білим тілом розтрявала. п. д.

Разста́вливать, разставля́ть, разста́вить,

ся = 1. розставля́ти, розстановля́ти, розста́вити, розстанови́ти, порозстановля́ти, порозстано́влювати. — Порозстановляв книжки. — **Разставля́ть вѣхи** = розстромля́ти ві́хи. — **Разставля́ть, разста́вить но́ги** = розкаря́чити, о́каряч ста́ти, розчепі́рити, руки — розкрили́ти ся, пальцї — розчепі́рити. — Він став і ноги розкарячив. — Він мусив добре розчепірити свої ноги, щоб всїстись на мішку полови. Бар. — Читаю поміж твоїми розчепіреними пальцями. Лев.

2. випуска́ти, розпуска́ти, розпусти́ти. — Треба розпустити свиту, щоб просторнїша була.

Разстана́вливать = д. **Разста́вливать** 1.

Разста́ніе = розста́ння, розлу́ка.

Разстано́вка = 1. розста́влювання.

2. пере́рва, переме́жок (просторінь між розставленими речами).

3. переста́нок, уста́нок, припи́нка; одночи́нок.

Разста́ться = д. **Разстава́ться**.

Разстега́й = 1. (здр. **разстега́йчикъ**) — жіно́ча су́кня.

2. пиріжо́к (з незаїпленими боками).

Разстега́ть, разстёгивать, разстегну́ть, ся = розстьо́бувати, розстїба́ти, розщіпа́ти, розстїбну́ти, ся, розщіпну́ти, ся, порозстьо́бувати, ся, сорочку — розхрі́стати, ся. — Розстїбнув жупан. — Розщіпнув чумарку на всї гаплики.

Разстила́ть, разосла́ть, ся = стели́ти (С. Л.), розстила́ти (С. Л.), розсте́лювати, розстеля́ти (Кр.), простеля́ти, розгорта́ти, розісла́ти, розстели́ти, простели́ти, ся, розгорну́ти, повистила́ти, ся. — Тодї тобі женити ся, як гарбузам стелити ся. н. п. — Простеляють на землї рядно. Кр. — І не верстовиї, а вольниї, широкиї скрізь шляхи сьвятиї простелять ся. К. Ш. — Знявши свою торбину, на травицї зеленькій простелив свитину. Руд. — Розіслав свою свиту і сїв.

Разстона́ться = розстогна́ти ся, роз'о́хати ся, розкрек(х)та́ти ся.

Разстоя́ніе = ві́дстань, про́тяг, про́сторінь, одле́глість, віддаль (С. Жел.), далечина́, далечінь (С. Пар.), як можна кинуть рукою — кидь. — Відстань місяця від землї виносить 5¹.827 миль. Зем. — **На разстоя́ніи вы́стрѣла** = на ви́стріл. — **На не большо́мъ, въ недалёкомъ разстоя́ніи** = недале́ко. — **Въ разстоя́ніи пяти́ вёрстъ отсю́да** = за пять ве́рст відціля́. — **Въ нѣкоторомъ разстоя́ніи отъ го́рода** = тро́хи олдаля́ од мі́ста.

Разстоя́ться = застоя́ти ся.

Разстри́га = ростри́га.

Разстрига́ть, разстри́чь = розстрига́ти, розстри́гти.

Разстра́ивать, разстро́ить, ся = розла́жувати, розла́дити, розснасти́ти, ся, розладна́ти, ся і т. д. д. **Разла́живать, ся.** — Журавель коло криниці розснастить ся, як добре не збитий кілками. Лев.

Разстро́йство = розстро́йство, ро́зстрій (С. Жел.); нела́д; неспо́кій, незго́да. — **Р. желу́дка** = нестра́вність.

Разстрѣ́ливать, разстрѣля́ть = 1. вистрѣ́лювати, ви́стреляти, розпу́кати, повистрѣ́лювати. — Повистрелювали всї набої.

2. прострі́лювати, розстрі́лювати, простреля́ти, розстріля́ти. — Простреляли корабель. — Перекидчика розстріляли.

Разступа́ться, разступи́ться = розступа́ти ся, роздава́ти ся, розступи́ти ся, розда́ти ся.

Разсуди́тельность = розсу́да, розсу́дливість (С. Жел.), поміркова́ння. — Практична розсудливість Шевченка перемішана з ідеалїзмом. Зап. Кн. — Голові його бракує розсуди, а про те він... Пр.

Разсуди́тельный = розсу́дливий, розсу́дний (С. Ж.), розва́жливий, розва́жний, поміркова́ний, поми́сльний. — Її стара розважлива голова. Пр.

Разсуди́ть = д. **Разсужда́ть** і **Разсужа́ть**.

Разсу́дливый = д. **Разсуди́тельный**.

Разсу́докъ = розсу́док, глузд (С. З. Л.), тя́ма (С. Л. Ш.), па́мороки. — **Лиши́ть, ся разсу́дка** = глузд одби́ти (С. З.), з глу́зду зсу́нутись (С. Аф.), обезглу́здїти (С. З.).

Разсужа́ть, разсуди́ть, ся = 1. д. **Разсужда́ть**.

2. розсу́жувати, розбіра́ти, розсуди́ти, розібра́ти, ся. — Розрядили, розсудили, щоб ми в парі не ходили. н. п. — **Разсуди́те насъ** = розсуди́ть нас, бу́дьте між на́ми суддє́ю. — **Кто ихъ разсу́дитъ?** = хто їх розбере́?

Разсужда́ть, разсуди́ть, ся = міркува́ти (С. З.), метикува́ти (С. Л.), мізкува́ти (С. Л.), розважа́ти, обміркува́ти, ся, розміркува́ти, поміркува́ти, як старий — старува́ти. — Так княгиня міркувала, та сама себе питала: що його робить? Кон. — Не-

хай, побачим, поміркуєм, а може й иньшу річ яку прочуєм. К. Б. — Спочинь та вже тоді міркуй. Кот. — Жінці все забавки, діла ж нема, так метикує Хома. Гр. Чайч. — Ти вмієш старувать, а щоб зробить, то й не втнеш.

Разсужде́ніе = 1. міркува́ння (С. З.), метикува́ння, обмі́сл. — Уважай на міркування кожне, але власне ти ховай про себе. Ст. Г. — **Безъ разсужде́нія, дѣ́лай, что веля́тъ** = нїчого мудрува́ть, роби, що зве́лено. — **Въ разсужде́ніи сего́** = що до сьо́го, з по́гляду на се́.

2. розпра́ва. — Розправа о язицї южнорускім — Я. Головацького. — **Учёное разсужде́ніе** = наукова́ розпра́ва.

Разсу́живать, разсуди́ть = д. **Разсужа́ть.**

Разсу́нуть = д. **Разсо́вывать.**

Разсупо́нивать, разсупо́нить = розсупо́нювати, розсупо́нити, порозсупо́нювати.

Разсу́чивать, разсучи́ть, ся = 1. розсу́кувати, розкру́чувати, розсука́ти, розкрути́ти, ся, порозсу́кувати, ся. — Розсукати шнур.

2. вика́чувати, ви́качати (на пр. тїсто).

Разсчи́тывать, разсчита́ть, разсче́сть, ся = розлїчувати (С. Л.), лїчи́ти, рахува́ти, ся (С. З.), вилїчувати, вирахо́вувати (С. Л.), розлїчи́ти, ся (С. З.), розрахува́ти (С. Л.), зрахува́ти, облїчи́ти, ся; розпла́чувати ся, розплати́ти ся (з ким), розщи́тувати, розщита́ти (кого), квїтува́ти, поквїтува́ти (кого), поквїтува́ти ся (з ким). — Як не розлїчуй, а грошей не стане. — Як рахувати сир, масло — то й вареників не їсти. н. пр. — **Разсчи́тывать слу́жащихъ** = розщи́тувати, зміща́ти, відправля́ти. — Змістив покойовку. Кр.

Разсыла́ть, разосла́ть = розсила́ти, розісла́ти, порозсила́ти.

Разсы́льный, разсы́льщикъ = посланє́ць, гінє́ць, розси́льчик, сті́йчик. — Приніс розсильчик письма. Кп. — Слїдователь послав стійчика за ним. н. о.

Разсыпа́ть, разсы́пать, ся = 1. розсипа́ти, ся, розси́пати, ся, розтрусити, ся, зразу — порозсну́ти, пи́рснути, багато — порозсипа́ти, ся. — Порозсипалось дороге намисто. Ог.

2. розпада́ти ся, розпа́сти ся, на дрібні шматочки — розпорошити ся.

3. розбіга́ти ся, розсипа́ти ся, розбі́гти ся, розси́пати ся. — Козаки розсипались по кущах. — **Разсы́паться въ благода́рностяхъ** = роздя́кувати ся. — **Разсыпа́ться ме́лкимъ бѣ́сомъ** = бісики підпуска́ти, пуска́ти (С. Ш.), підсипа́ти ся. — А до мене губерець підсипавсь і любови добивавсь. Кот. — **Ружьё разсыпа́етъ** = різни́ть рушни́ця, роскида́є.

Разсыпно́й = розсипни́й. — **Вразсыпну́ю** = вро́стіч, вро́стич, вро́скид, різно. — То збірали ся до купи, то розбіга́ли ся вростич. Прав. — Вояки од його зараз вростич, мов од кібця горобці по лозах. Ст. С. — Славъяне раз-у-раз воювали поміж себе і жили групами вроскид. Бар. О. (Д. ще під сл. **Вразбро́дъ** і **Вразсыпну́ю**).

Разсы́пчивый = сипки́й, сипли́вий, розси́пчастий.

Разсыро́пливать, разсыро́пить = цукром — підсоло́жувати, підсолоди́ти, медом — розсити́ти.

Разсыха́ться, разсо́хнуться = розсиха́ти ся, розсо́хнути ся.

Разсѣва́лень = сїялка, сіва́лка. — Я сію американською рядовою сівалкою. Чикаленко. Розмова про С. Хаз.

Разсѣва́ть, разсѣ́ять, ся = 1. сїяти, засіва́ти, посіва́ти, розсіва́ти, засіяти, посіяти, розсіяти, ся, розкида́ти, розки́дати; порозсіва́ти, порозсію́вати, позасіва́ти. — Засіяв цілу мірку жита. — Ой посіяв мужик тай у полї ячмінь. п. п. — А де-ж твої думи? Чи м же на віки в серцї заховав? Ой не ховай, брате! розсип їх, розкидай, зійдуть і ростн муть. К. Ш.

2. розпуска́ти, розголоша́ти, розпусти́ти, розголоси́ти. — Розпускають чутку, поголоску.

3. розгоня́ти, розго́нити, ро́зігна́ти, роспу́дити, розпорошити, розчухра́ти. (Д. **Разга́нивать**).

4. д. **Разсыпа́ться 3.**

Разсѣда́ться, разсѣ́сться = розпада́ти ся, тріскати ся, розпасти ся, потріскати ся. — Спека була така, що аж земля потріскалась.

Разсѣ́дина = д. **Разсѣ́лина.**

Разсѣ́длывать, разсѣдла́ть = розсїдлувати, розсїдла́ти, розкульбачити, про кількох — порозсїдлувати. — Порозсїдлували коней.

Разсѣка́ть, разсѣ́чь, ся = розру́бувати, розсіка́ти, розтина́ти, розрубати, розсі́кти, розтя́ти, розкра́яти, розчеса́ти, ся. — Як ударив ножем, так і розчесав пополам.

Разсѣ́лина = розпа́лина (С. З. Л.), розпа́дина (С. Л.), розко́лина, розпа́рина, шкалу́бина, шкалбо́вина, шкале́ба.

Разсѣ́ться = розсі́сти ся.

Разсѣ́чь, ся = д. **Разсѣка́ть, ся.**

Разсѣ́яніе = 1. розсі́ва́ння, розпуска́ння і такі инші іменники від гл. — д. **Разсѣва́ть.**

2. розва́га, розри́вка (д. **Развлече́ніе**).

3. д. **Разсѣя́нность.**

Разсѣя́нность = розсі́яність (С. Жез.), розкиданність, роз(с)ки́дливість. — Обіцяв та й байдуже, а все з отієї своєї розкидчивости. Пр. — Зазирнувши в те життя його, не бачимо жадної розкидливости. Кн.

Разсѣя́нный = розсі́яний (С. Жел)., розки́дливий, в жарт — розсоло́ха. — Життя Тараса здавало ся Сошенкові розкидливим і не ро'удливим. Зап. Кн. — Ой доню! яка ти розсолоха: де що поставиш — аби одійшла, так і забула, де воно. Кн.

Разсѣ́яться = 1. д. **Разсѣва́ться.**

2. розва́житись (д. **Развлека́ться**).

Разтанцова́ться = розтанцюва́ти ся, розгонцюва́ти ся.

Разубира́ть, разубра́ть, ся = у(в)бира́ти, прибира́ти, чепури́ти, виряжа́ти, зряжа́ти, убра́ти, прибра́ти, ви́чепурити, причепури́ти, ви́рядити, ся, квітками — квітча́ти, у(в)квітча́ти (С. Ш.), заквітча́ти, заквіча́ти. — Вирядилась, як на весілля. — Весна сонну землю розбудила, уквітчала її рястом, барвінком укрила. К. Ш.

Разубѣди́ть, ся = переконáти, ся, переви́рити, ся. — Як забъе що собі в голову, то вже його нїяк не переконаєш. Кр.

Разубѣжде́ніе = переконáння.

Разува́ть, разу́ть, ся = роззува́ти, розу́ти, ся, порозува́ти, поззува́ти, порозбува́ти ся. — Велять мінї ще й під рученьки брать, велять мінї роззувать, роздягать. н. п. — Порозбувались усї тай почали бігать босяка.

Разувѣре́ніе = переконáння.

Разувѣ́рить, ся = переконáти, ся, зневі́рити ся (С. Аф.).

Разузнава́ть, разузна́ть = роззнава́ти, визнава́ти, розпізнава́ти, перевідува́ти, розві́дувати, розізна́ти, ви́знати (С. Л.), розпізна́ти, розві́дати (С. Л.), навідати, розпита́ти, ся, розчу́ти ся, порозпізнава́ти і т. д. — Чи ще Ти, Господи, мене не розізнав? Чи ще не вивідав — чим був я і чим став? Гул. Ар. — Завжди розумні люди розпізнають дурнів. Гр. Чайч.

Разукраша́ть, разукра́сить = з'украша́ти, краси́ти, оздобля́ти, з'укра́си́ти, оздо́бити, квітками — квітча́ти, росквітча́ти, у(в)квітча́ти, заквітча́ти, золотом — роззолоти́ти, обзолоти́ти, гаптуванням — розгаптува́ти, мережками — мере́жати, розмере́жувати, розмере́жати, гвіздками — розцьвяхува́ти, багато — пооздо́блювати, порозквітчувати, пообмере́жувати, порозцьвяхова́ти. — Дощі землю з'орошають, травою встилають, а квітами з'украшають. н. п. — Оздоблений гальонами. С. З. — Весна землю рястом уквітчала. К. Ш.

Разу́мникъ, ца = розу́мний, на, розу́мник, ця.

Разу́мный, но = розу́мний, но.

Ра́зумъ = 1. ро́зум; глузд і д. **Разсу́докъ.**

2. розумі́ння (д. **Значе́ніе**).

Разумѣ́ніе = розумі́ння і д. **Понима́ніе** і **Значе́ніе.**

Разумѣ́ть = розуміти, тя́мити і д. **Понима́ть.** — **Разумѣ́ется** = а вже́-ж, та вже́ ж, ко́нче (С. Л.), пе́вне, пе́вна річ (С. Л.).

Разу́ть, ся = д. **Разува́ть, ся.**

Разутю́живать, разутю́жить = гла́дити, прасова́ти, ви́гладити, попрасова́ти.

Разу́чивать, разучи́ть, ся = 1. вичувати, навча́ти, ви́учити, ви́вчити, навчи́ти, ся. — Вивчив ролю.

2. роз'у́чувати ся, од'уча́ти ся, одвика́ти, роз'учи́ти ся, од'учи́ти ся. — Роз'учив ся грать на скрипці, тепер не вмію.

Разф.., разх.., разц.., разч.., разш.., разщ.., = д. **Расф.., Расх..** і т. д.

Разъ, здр. **разо́къ, разо́чекъ** = раз, здр. разо́к, разо́чок. — **Въ пе́рвый разъ** = вперше. — **Какъ разъ** = як раз, са́ме вра́з. — **Ра́зомъ** = ра́зом, враз, од ра́зу, заразо́м. — **Ско́лько разъ** = скільки разів. — **Съ ра́зу** = зра́зу, од ра́зу.

Разъ = раз, оди́н раз, одного́ разу́, я́кось, частїше — раз я́кось, колись. — Раз пішов я на улицю, та й тепера каюсь. н. п. (Д. ще під сл. **Одна́жды.**)

Разъединéніе = розъ̀єднáння, розбráння, ро́стич, різна́ция. — Повне розъєднання маси українського народу з панами. Кн. — Що з законною жоною в нас розбранпчко було. н. п. — Така у нас ростич, що що чоловік, то й громада. Кн. — Жили любо в згоді, а тепер пішли в ростич — він соб, а я цабе. Кн.

Разъединя́ть, разъединя́ть, ся = розъ̀єдиня́ти, розъ̀є́днювати, розрізня́ти, розлуча́ти, розъ̀єдини́ти, розрізни́ти, порізни́ти, ся, розлучи́ти, ся, пару —

розпарува́ти. — Прощавай мій розумний, мій любий, розъєднає далекий нас край. Чайч. — Життя Шевченка так міцно спаяне з долею українського народу, що розъєднати їх не можна. Кн. — Сей вчинок ні на зерно не розъєднює нас. Кн. — Люди гордиї, злі розрізняли взяли, та повезли до прийому — оддали в москалї. К. Ш. — Неситиї ксьондзи, магнати нас порізняли, розвели, а ми б і досї так жили. К. Ш. — **Разъединя́ющій** = розлу́чний.

Разъёмистый, разъёмчивый = пъянки́й, пъянкува́тий. (Д. **Опьяня́ющій**).

Разъёмный = розъёмний.

Разъика́ться = розгика́ти ся.

Разъѣда́ть, разъѣсть, ся = 1. їсти, зъїда́ти, зъїсти, поїсти, ся; розъїда́ти ся, розъїсти ся. — Ми зъїли з ним цїлу макітру варенників. — Розъїв ся так, що тільки подавай йому.

2. розъїда́ти, розъїсти, розъятри́ти, ся. — Присипав рану порошком тим, а воно ще більше розъїло. — Уразка розъятрила ся від купервасу.

3. розгла́дшати, розтовстїти.

Разъѣзди́ть, ся = 1. д. **Разъѣзжи́вать, ся.**

2. розъїзди́ти ся. — Що це ви так розъїздились, що й дома вас не застанеш?

Разъѣ́здъ = 1. розъїзд. — При розъїзді, як разом всї розъїздились, я не потрапив та й зачепив ся за ворота.

2. розъїзд, ча́та (С. З.), частїше мн. ча́ти. — І кодо Уманя часто чати отправуючи. Л. С.

Разъѣзжа́ть = розъїзжа́ти.

Разъѣзжа́ться, разъѣ́хаться = 1. розъїзди́ти ся, розъїхати ся, порозъїзди́ти ся. — Стали чумаки розъїздити ся по дворах. п. о. Гр. Чайч. — Гостї розъїхали ся (або: порозъїзди́ли ся).

2. розмина́ти ся, розмину́ти ся. — Уличка така тїсна, що ледве розминули ся. — Якось ми розминули ся — він сюди, а я туди, так і не бачились.

3. розла́зити ся, розлїзти ся. — Свитка стара — так і розлазить ся.

Разъѣзживать, разъѣздить, ся = торува́ти, уто́птувати, угорува́ти (С. Ш.), утопта́ти, накоти́ти (дорогу).

Разъѣ́хаться = д. **Разъѣзжа́тся.**

Разъяря́ть, разъяри́ть, ся = розъяря́ти, ся, розъяри́ти, ся, розлютува́ти, ся (С. Л.), надто — озьвіря́ти ся, озьвірчити ся, охижіти, посатанїти, розсатанїти. — Народ, як дикий звір, розлютував ся. І. Г. — А буря ще гірше розлютувалась. К. К. — Так лютий Пирр, після хвилини спину, розсатанїв до помсти павіспої. Ст. Г. — Запінилась, посатанїла, неначе дурману ізъїла. Кот.

Разъя́снивать, разъяснѣ́ть, разъясни́ться = розъя́снювати ся, вия́снювати ся, розгоди́нювати ся, розъяснїти, розъясни́ти ся, ви́яснити, ся, розгоди́нити ся, ви́годинити ся, ви́погодити ся, на годи́нї ста́ти. С. Л. — Нехай вияснить ся — бач як нахмарило. н. пр.

Разъясня́ть, разъясни́ть, ся = розъясня́ти, вия́сня́ти, тлума́чити (С. Ш.), това́чити, товкма́чити (С. Ш.), розъясни́ти, ви́яснити, поясни́ти, ся, потлума́чити, ви́товмачити, розтовкма́чити.

Разъя́ть = д. **Разыма́ть.**

Разыгра́ть, ся = 1. д. **Разы́гривать, ся.**

2. розгуля́ти ся, розпустува́ти ся, розжартува́ти ся, про коней — розбрика́ти ся.

Разы́гривать, разыгра́ть, ся = розгрива́ти, розігра́ти; програва́ти, програ́ти; відгрива́ти, відігра́ти. — Розіграли в лотерею. — Погано розіграв і через це програв. — Він програ́є на скрипці нову пієсу. — Актьори добре відіграли комедію. — **Пого́да разыгра́лась** = пого́да розгуля́ла ся. — **Мо́ре разыгра́лось** = розхвилюва́ло ся, розбу́рхалось мо́ре. — **У нее разыгра́лся румя́нецъ** = вона́ розчервонїла ся, розже́врілась.

Разыма́ть, разъя́ть = д. **Разнима́ть.**

Разыска́тель, ница, разы́щикъ, ца = шука́ч, ка, шука́льник, ця (Чайч.).

Разы́скивать, разыска́ть, ся = розшу́кувати, вишу́кувати, одшу́кувати, розшука́ти, ви́шукати (С. Л.), одшука́ти, ся (С. Л.), ви́найти, знайти́, ся, крадене — ви́трусити, роспитуючи — напита́ти. — Почали розшукувати провинників. Лев. — Узяла з собою наймичку тай поїхала розшукувать свого чоловіка. Гр. Чайч. — Може вашу пропажу розшукать. Гр. Чайч. — Я поїду на Косове поле, розшукаю ворога свойого. Ст. С. — І княгиня теж пізнала, свого князя розшукала. К. н. — Коли б я чию долю піймав, то може б і свою тодї розшукав десь. п. о. Гр. Чайч. — Напитайте мінї наймичку! Добре напитуватиму. Кр. — Знайшлась пропажа. — Витрусили у його де-що крадене.

Разъва́ть, разы́нуть, ся = роззявля́ти, роззя́вити, порозззявля́ти, порозззя́влювати, ся. — Ага! скрикнув він зрадївши, тай роззявив рота. Гр. Чайч. — Шкарбани — не чоботи узуті та ще й ті роти порозззявляли. Гр. Чайч. — Роти порозззявляли

— пити хотять. н. к. — **Разúнутый** = роззя́влений.

Рай = рай. — Був рай та пусткою взяв ся. н. пр. — **Рай-дéрево,** рос. Populus balsamifera L. = золотá верба́. С. Ан.

Райна = д. **Рай-дéрево.**

Райóнъ = окру́га. — В моїй окрузї дуже багато дїла.

Рáйскій = рáйський. — **Рáйское дéрево** = д. **Рай-дéрево.** — **Рáйская птúца,** Paradisea apoda = рáйська птáшка. — Ой шуги в луги райськиї пташки. Сьвятий вечір! н. п.

Рáка = домови́на або кіóта з мощáми сьвятóго.

Ракúта, ракúтникъ, ракúтовый кустъ = рос. Cytisus austriaeus L. = дереза́, зїнóвать, C. biflorus L' Her. = вяз, зїнóвать, ракúтник, ракúтовий кущ. С. Ан.

Рáковина = 1. ракýшка, черепáшка, скóйка.

2. жолобóк, рівчачóк (в будові).

Рáковистый = жолобкувáтий, жолóбчастий.

Рáковый = рáковий, рáчачий, рáцький рачúний. — Ракові шийки. — Рачина кашка.

Ракъ = 1. Cancer — рак, здр. рачóк, самиця — рачúха, тодї як він линяє — линéць, шкурка його — линóвище. — **Ползтú рáкомъ** = рáчки лїзти. С. З. — Такий пъяний, що вже не йшов, а рачки лїз до дому.

2. мед. — рак, пістря́к, на дереві — вітровина. — Який це чиряк, глядїть, щоб не був, крий Боже, пістряк.

Рáма = ря́ма, ря́мка, мн. ря́ми, ря́мцї, колиски, кроваті, борони — бúльце. — Завів під шкло у рямцї. С. Л. — Посадив би тебе в рямцї, сїв би тай дивив ся. н. п.

Рáна = рáна (С. Л.), ураза́ (С. З. Ш.), ура́зка (С. Л. Ш.), пораза́, ви́разка (С. Аф. Л.), од обрізу — óбріз, од укуса — ґéдзло, на ногах од стернї — стерня́нка, частїше мн. стерняники.

Рáнговый = ранговúй.

Рáнгъ = рáнга.

Рáненный = рáнений, рáнний (С. З.), порáнений. — Ранних жеби гоєно. Л. В.

Рáненько, ранёхонько, ранёшенько = ранéнько (С. Л.), рано-ранéньку, рáноранком, рáно врáнцї (С. Л.), ранéсенько (С. Л.), раніснько. — В понедїлок раненько, поснїдавши гарненько. К. Х. — У недїленьку рано — пораненьку моя матїнка йде. н. п. — Рано врапцї новобранцї виходили із села. К. Ш.

Рáнецъ = рáнець, бесáг, бесáга (Гал.). — Роспитай же буйних вітрів з далекого краю, як наш кобзарь, з важким ранцем, під ружжем гуляє. К. Х.

Рáнить, порáнить, ся = рáнити, порáнити (С. Л.), уражáти (С. Ш.), уразúти, ся (С. Л. Ш.), калїчити, покалїчити, ся, ногу копитом — осїкáти, посїкáти, осїкти, ся. — Трудно рану гоїти, а не уразити. н. пр.

Рáннiй = рáнній. — Рання пташка сьпівае, а пізня очі продирае. н. пр. — **Рáнней веснóй** = на прóвеснї. — Це було на провеснї. Кр. — Так на провеснї у вербну Суботу. С. З. — **Рáннимъ рáно, рáннимъ ýтромъ** = рáннїм рáнком, рáно врáнцї, рáно по ранéньку. (Пр. д. під сл. **Ранéнько**). — **Рáннее ýтро** = порáнок.

Рáнный = рáнний, ураźовий.

Рáно = рáно, рáнком, пóрано, дуже — спозарáнку; зарáнї (С. З.), завчасý, зáгодя (Лев.). — Устав рано. — Виїхав з двору ранком. — Порано нам, панове, проекти останнє слово про нашого кобзаря. Ос. — Не ходи Гусарин зарані до мене, та не роби слави на себе й на мене. н. п.

Рановáто = раненько.

Рановрéменный = д. **Преждевре́менный.**

Рáньше, рáнѣе = раніш, раніше, раніще, ранній, попéреду, передніше (Лев.), перéдше (Гал.), раніше що зробить — порáнити ся (Сп.). — **Какъ мóжно рáнѣе** = як найраніше.

Рана́ = ропá.

Рапортовáть = рапортувáти, лепортувáти.

Рапóртъ = рáпорт, лепóрт (С. З.).

Рапсóдъ = кобзáрь, бандури́ста.

Рапсъ = рос. Brassica Napusoleifera biennis — рапс, свиріпа, суріпиця, B. Rora campestris — ріпáк, ріпій, гірчúця лубéнська. С. Ан.

Рапýнкулъ, рос. Campanula Rapunculus L. = чобітки малí. С. Ан.

Раскáиваться, раскáяться = кáяти ся, жалкувáти (С. Л.), покáяти ся. — Покаяв ся в гріхах.

Раскáливать, раскалúть, ся = розпікáти, розпáлювати, розпектú, розпалúти, ся, розжéврити, ся, порозпікáти, порозжéврювати. — Розпік залїзо, аж червоне стало.

Раскáлывать, расколóть, ся = 1. колóти, розколювати, скéпати, розколóти,

ся, розча́лити, ся, цюкаючи — розцю́кати, розцюкну́ти, про кілько — порозко́лювати, про живе дерево — розчахну́ти, ся (С. Л.), про посудину — розхря́пати, розтрі́снути ся. — **Раско́лотый** (про посудину) — розхря́панний, ро́зхряпень (напр. горщик), хряпува́тий.

2. пришпи́лювати, пришпили́ти.

Раскаля́каться = розбазі́кати ся, розгуто́рити ся.

Раскапри́зничаться = розвередува́ти ся, розковерзува́ти ся, роспри́ндити ся, зґе́дзати ся. — Дитина розвередувала ся дуже. — З якої речі вона зґедзала ся на мене? Кн.

Раска́пывать, раскопа́ть, ся = розко́пувати, розрива́ти, розкопа́ти, розри́ти, ся, порозко́пувати, порозрива́ти. — Нехай рие, розкопує, не своє шукає. К. Ш.

Раска́ркаться = розкра́(я)кати ся.

Раска́рмливать, раскорми́ть, ся = вигодо́вувати, розгодо́вувати, ви́годувати, розгоду́ва́ти, скотину — однаса́ти, однасти́ і т. д. д. **Отка́рмливать.**

Раскаря́ка = розкаря́ка.

Раскаря́чивать, раскаря́чить, ся = чепі́рити, розкаря́чувати, розчепі́рити, розкаря́чити, ся.

Раската́ть = д. **Раска́тывать.**

Раската́ться = 1. д. **Раска́тываться.**

2. розъїздити ся, розката́ти ся (багато їздити, катати ся).

Раска́тистый = сковзький; розко́тистий.

Раскати́ть = д. **Раска́тывать.**

Раска́тъ = розка́т. С. Жел. — Санки забігають на розкаті. — **Раска́ты гро́ма** = гу́ркіт гро́му.

Раска́тывать, раската́ть, раскати́ть, ся = 1. розко́чувати, розкоти́ти, ся. — Розкотили ся бочки.

2. розго́ртувати, розгорну́ти, розви́нути, ся. — Розгорнула сувій полотна.

3. кача́ти, на маґлі — маґлюва́ти (білизну).

4. кача́ти, ви́качати (тісто).

5. розбива́ти, розби́ти, розчухра́ти, розпоро́шити. (Д. **Разбива́ть** 2.).

Раска́чивать, раскача́ть, ся = розколи́хувати, розхи́тувати, розколиха́ти, розхита́ти, розго́йдайти, ся, про кілько — порозколи́хувати і т. д. — Не розколихуй дуже колиску. — Треба добре розхитати стовп, тоді легше витягти. — То не в поді дві тополі одна другу та розхитує. Мова. — Розгойдали гойдалку.

Раска́шляться = розка́шляти ся, розбухи́кати ся.

Раска́яніе = ка́яння (С. Л.), ка́яття (С. Л.), жаль, скру́ха (С. З.). — Є каяття, та воротня не має. п. п.

Раска́яться = д. **Раска́иваться.**

Раскваси́ть = розби́ти, розква́сити. — Лиш сунься, тобі розкваш ніс. Кот.

Раскви́таться = поквітува́ти ся.

Раске́пъ = д. **Расще́пъ.**

Раскидно́й = відкидний.

Раски́дывать = 1. (**раскида́ть, ся**) — розкида́ти, розки́дати, ся, порозкида́ти; розкида́ти ся, розляга́ти ся, розки́дати ся, розляґти́ ся. — Порозкидали скрізь мої папери. — А на ліжку... білі ручення розкидала, роскрила ся. К. Ш. — Розліг ся на всю лаву.

2. (**раски́нуть, ся**) — напина́ти, напъясти́; розпуска́ти ся, розпу́кувати ся, розпусти́ти ся, розпу́кнути ся. — Ой напъяли козаченьки великий намет. п. п. — Верба розпу́кує ся.

Раскипѣться = розкипі́ти ся, порозкипа́ти ся.

Раскиса́ть, раски́снуть = розкиса́ти, розки́снути, порозкиса́ти, про чоловіка — розки́снути, розми́ндитись, розкапу́ститись. Граб.

Раскла́дка = ро́зклад, ро́зкла́дка, розполо́г.

Раскла́дывать, раскла́сть, разложи́ть = розкладати, розкла́сти, розікла́сти. — **Раскла́дывать ве́щи, това́ры, раскла́сться съ това́рами** = ташувати, ся (С. Ш.), розташува́ти ся. — **Р. ка́рты** = ворожи́ти на ка́ртах. — **Р. цѣны на това́ры** = значи́ти ці́ну, ці́нувати. — **Разложи́ть кни́гу** = розгорну́ти кни́жку. — **Р. ого́нь** = розкла́сти, розвести́ бага́ття.

Раскла́ниваться, раскла́няться = 1. кла́няти ся (кому), уклоня́ти ся, вклоня́ти ся, уклони́ти ся (С. Ш.). — Одъїжаючи, він шапочку зняв, низенько вклонив ся. п. п.

2. д. **Расходи́ться 4.**

Раскла́сть = д. **Раскла́дывать.**

Расклёвывать, расклева́ть = 1. розкльо́вувати, роздзьо́бувати, розклю́вати, роздзьо́бати. — Сорока розклювала яйце. — Йому ворон чорнокрилий костї роскидає, біле тїло роздзьобує, кровцю розливає. п. п.

2. викльо́вувати, видзьо́(ю)бувати і д. **Поклева́ть.**

Раскле́ивать, расклеїть, ся = розкле́ювати, розлїплювати, розкле́їти, розлїпи́ти, ся, порозкле́ювати, порозлїплювати, ся. — Розклеїла ся шухлядa. — Порозлїплювали на всїх стовпах афіші. — **Дѣ́ло расклеи́лось** = розійшло́ ся ді́ло, не вдало́ ся.

Раскле́пывать, расклепа́ть = розклепа́ти, рознютова́ти.

Разкли́нивать, расклинить = 1. вибива́ти, ви́бити клин.
2. забива́ти, заби́ти клин, заклинцюва́ти і т. д. д. **Заклинивать.**

Расковáть = д. **Расковывать.**

Расковéркать = розкуйо́вдити, порозкида́ти, попереверта́ти. — Шукав книжки, та тільки порозкидав усе.

Расковывать, расковáть, ся = розко́вувати, розкува́ти, ся, порозко́вувати, ся. — Розкуйте ся, братайте ся. К. Ш.

Расковыривать, расковырáть = розколу́пувати, розколу́плювати, роздо́вбувати, розколупа́ти, роздо́вба́ти, роздлу́бати, розкопирса́ти, розкорпа́ти, розворса́ти, порозколу́плювати і т. д.

Раскозыря́ться = розкозиря́ти ся.

Раско́кать = розби́ти, розтовкти́. — Розбив яйце.

Расколáчивать, расколотúть, ся = розбива́ти, розби́ти, ся. — Розбив молотком камінь. — Треба розбити чоботи, щоб були просторніші.

Расколебáть, ся = розколиха́ти, розхита́ти, ся і д. **Колебáть, ся.** — **Расколебáлось мóре** = розхвилюва́ло ся.

Расколотúть = д. **Расколáчивать.**

Расколóть = д. **Раскáлывать.**

Раско́лъ = 1. ро́зчах (на пр. дерева), відчах.
2. роско́л, одщепенство.

Расколыхáть, ся = розколиха́ти, розколиса́ти, розго́йдати, ся. — Розгойдались, як та хвиля, думоньки з загнїти. Баз.

Раско́льникъ, ца = роско́лець (С. Л.), роско́льщик, ця (С. З.), старові́р, ка, єретик і д. **Отщепéнецъ.**

Раско́льническій, раско́льничій = роско́льницький, старові́рський, єрети́чий, єрети́цький.

Раскопáть = д. **Раскáпывать.**

Раско́пка = роско́пування, ро́скопи. — Шевченко з Іванишовим поїхали на роскопування археологічні. Кн.

Раскормúть = д. **Раскáрмливать.**

Раскоробúть, ся = поко́рчити, пожолобити, попачи́ти, ся і т. д. д. **Коро́бить, ся.** — Стіл попачило.

Раско́рчивать, раско́рчить = розгина́ти, розігну́ти.

Раско́сый = д. **Косогла́зый.**

Раскошéливаться, раскошéлиться = дава́ти, видава́ти гро́ші, буквально — розкрива́ти кали́тку.

Раскрáдывать, раскрáсть = розкрада́ти, розікра́сти, покра́сти, порозкрада́ти. — Покрали все наше добро. Кр. — Порозкрадали усе.

Раскрáивать, раскроúть = 1. кра́яти, кро́їти, покро́їти, покра́яти, порозкро́ювати.
2. розбива́ти, розби́ти (голову).

Раскрáпывать, раскрáпать = розкрапля́ти, накрапля́ти, розкра́пати, накра́пати.

Раскрасáвица = Краcу́ня. — На все село красуня.

Раскрáсить = д. **Раскрáшивать.**

Раскраснéться = розчервоні́ти ся, розжевріти ся (С. З.), зашарити ся. — Він став веселий, розчервонів ся. Лев. — Смугляве личенько розчервоні́лось. Коц. — Він весь зашарився, мов жар в печі. С. З.

Раскрáсть = д. **Раскрáдывать.**

Раскрáшивать, раскрáсить, ся = розмальо́вувати, розмалюва́ти, розхварбува́ти, порозмальо́вувати, порозхварбо́вувати, ся. — **Раскрáшенный** = розмальо́ваний, мальо́ваний, кольоро́вий, кольоро́ваний, процьві́тапний. — Ой із города із Трапезонта виступала галера, трьома цьвітами процьвітана, мальована. н. д.

Раскритиковáть = оха́яти, огу́дити, обцирклюва́ти, оцирклюва́ти і д. **Окритиковáть.**

Раскричáться = розкрича́ти ся, розгомоні́ти ся, кличучи кого — розгука́ти ся, розге́йкати ся, сильно — розрепетува́ти ся, розлементува́ти ся, розгвалтува́ти ся, роззіпати ся, розгаласува́ти ся, з верещанням — розверещáти ся, розпоро́щати ся, с злістю — розгрі́мати ся, розгрімота́ти ся, про ворони і гави — розкру́(ю)кати ся, про гуси — розге́рґота́ти ся, про курей і жінок цокотух — розсокота́ти ся, розкудкудáкати ся, про орлів — розклекота́ти ся, розклекоті́ти ся, про сокола — розквили́ти ся і т. д. д. **Крича́ть.**

Раскрова́вить, ся = покрива́вити, розъюши́ти, ся.

Раскроúть = д. **Раскрáивать.**

Раскро́шивать, раскроши́ть, ся = кришити, розкришити, ся.

Раскру́чивать, раскрути́ть, ся = 1. розкру́чувати, розкрути́ти, розсу́кувати, розсука́ти, ся, про пряжу — роспряда́ти, ся, роспрядови́ти ся.

2. розвъя́зувати, розвъяза́ти, розшнурува́ти, розмоту́зити.

Раскручи́ниться = розтужи́ти ся, в ту́гу вда́ти ся, зажури́ти ся.

Раскрыва́ть, раскры́ть, ся = розкрива́ти, розкри́ти, ся, що затулене — розту́лювати, розтули́ти, ся, що зачинене — розчиня́ти, розчини́ти, ся, що згорнуте — розгорта́ти, розго́ртувати, розгорну́ти, що замкнуте — розмика́ти, розімкну́ти, ся, груди — розхрі́стати, ся, двері — розчини́ти, розтя́гнути, книжку — розгорну́ти, очі — розплю́щити, рота — розтя́вити, кулак, руку — розігна́ти. — Губоньки маленькі розкривають ся і очі, як блакіть синенькі, теж розплющились. Гр. Чайч. — Повні уста розтулились. Коц. — Тільки що помазав ся книжкою, що й розгорнути гаразд не вміє. н. о. — Роман підвів голову, ніби розплющив очі. Лев.

2. виявля́ти, виявити (що), вика́зувати, ви́казати (на кого), видава́ти, ви́дати (кого).

Раскудáхтаться = розкудкудáкати ся, розкудáкати ся.

Раскуми́ться = розкума́ти ся.

Раскупа́ть, раскупи́ть = розкупа́ти, розкупи́ти, порозкупо́вувати, порозку́плювати.

Раску́поривать = д. **Отку́поривать.**

Раску́ривать, раскури́ть = 1. запа́лювати, запали́ти, закури́ти, розкури́ти. — Та викрешем огню та запалим люльку. н. п. — Розкури цигарку, а то потухне.

2. випа́лювати, ви́палити, закури́ти.

Раску́сывать, раскуса́ть, раскуси́ть = 1. розку́сювати, розгриза́ти, розкуси́ти, розгри́зти, горіх — розлу́щити, розлу́скати.

2. розбіра́ти, розібра́ти, розчо́впати, розшолопа́ти і т. д. д. **Разбира́ть 4.**

Раску́тывать, раску́тать = розку́тувати, розку́тати, порозку́тувати.

Распада́ться, распа́сться = розпада́ти ся, розсипа́ти ся, розва́лювати ся, розсі́да́ти ся, розпа́сти ся, розвали́ти ся, розсі́пати ся, розсі́сти ся, порозпада́ти ся і т. д.

Распаде́ніе = ро́спад. (Пр. д. під сл. **Разложе́ніе**).

Распа́ивать, распаять, ся = розпаяти, одлютова́ти, ся.

Распа́ивать, распои́ть = роспо́ювати, роспоїти, спо́ювати, споїти.

Распако́вывать, распакова́ть = розпако́вувати, розпакува́ти.

Распа́лзываться, распо́лзтйся = 1. розповза́ти ся, розлі́за́ти ся, розпо́взати ся, розлі́зти ся, порозповза́ти ся, порозлі́за́ти ся. — А ми — розлізли ся межи людьми, як мишенята. К. Ш.

2. розла́зити ся, розлі́зти ся. — Свита стара, так і розлазить ся.

Распа́ливать, распали́ть = випа́лювати, ви́палити, вистре́лювати, ви́стрелити, розпу́кати, повипа́лювати, повистре́лювати. — Повистрелювали всї набої.

Распаля́ть, распали́ть, ся = розпа́лювати, розпали́ти, ся, порозпа́лювати. — Розпали піч. — Він так розпалив ся, що вже й сам себе не тямить.

Распа́ривать, распа́рить, ся = розпа́рювати, розпа́рити, відпа́рити, ся, порозпа́рювати.

Распа́рывать, распоро́ть, ся = розпо́рювати, розпоро́ти, ся, ви́пороти.

Распа́хивать, распаха́ть = роз'о́рювати, роз'ора́ти (плугом), розпа́хувати, розпаха́ти (сохою), розра́лювати, розра́лити (ралом), пороз'о́рювати і т. д. — Плугами не роз'орем проклятy ниву: поросла колючим терном. К. Ш.

Распа́хивать, распахну́ть, ся = розкрива́ти, розкри́ти, ся, розстібну́ти ся, розчахну́ти, ся, на грудях — розхрі́стати ся. — **Р. дверь** = розчини́ти.

Распашёнка = дїтська сороче́нка, спе́реду розрі́зана.

Распа́шка = о́ранка. — **Душа́ на распа́шку** = душа́ щи́ра.

Распашно́й (про одежу) = незастібнутий.

Распая́ть, ся = д. **Распа́ивать, ся.**

Распека́ть, распе́чь, ся = 1. розпа́рювати, розпа́рити, ся. — Поклади бублик на самовар, щоб трохи розпарив ся.

2. вимовля́ти, карта́ти, цирклюва́ти, ви́мовити, чу́ба нами́лити. — А хазяїн його лає, ще й хозяйка вимовляє. н. п.

Распелёнывать, распелена́ть, ся = розповива́ти, розпови́ти, ся.

Распере́ть, ся = д. **Распира́ть, ся.**

Распестри́ть, ся = д. **Распещря́ть, ся.**

Распетля́ть = розвъязáти пéтлю, розшморгнýти.

Распечáтывать, распечáтать = розпечáтувати, розпечáтати, порозпечáтувати.

Распéчь = д. **Распекáть**.

Распещря́ть, распестри́ть, ся = мереживáти, цяцькувáти і т. д. д. **Испещря́ть, ся**.

Распива́ть, распи́ть, ся = 1. попивáти. випивáти, ви́пити. — Сидить, чайок попиває. — Вони у двох випили цíлу кварту.

2. розпивáти ся, розпи́ти ся, порозпивáти ся, позпъя́нувати ся.

Распи́вочный = чáрочний, дрібни́й (що продаєть ся дрібною мірою, про трунки).

Распи́ливать, распили́ть, ся = розпи́лювати, розпиля́ти, порозпи́лювати, ся.

Распи́лка, распило́вка = пи́лянка, пиля́ння (д. **Пиле́ніе**).

Распина́ть, распя́ть, распну́ть, ся = розпинáти, крижувáти, розіпну́ти, розіпъя́сти. — **Распя́тый, ра́спнутый** = розíпнутий, крижóваний.

Распира́ть, распере́ть = 1. розпирáти, розпéрти. — Розперло бочку, аж обручі позлiтали.

2. д. **Отпира́ть**.

Расписа́ніе = спúсок, табли́ця (С. Ш.).

Расписа́ть, ся = д. **Распи́сывать, ся**.

Распи́ска = 1. розпúсування, розмальóвування.

2. ро́зписка. — Як він буде править грóші, коли у йóго нíякої ро́зписки не має? — **Платёжная распи́ска** = квíт (С. З.), квітóк. — Він дав мíнї квíток, що я заплатив усї грóші.

Распи́сочный = розпúсковий.

Распи́сывать, расписа́ть, ся = 1. розпúсувати, розписáти, ся, порозпúсувати, ся. — Розписали все, кому і де, коли бути. — Він розписав ся за мене.

2. розпúсувати, розмальóвувати, вимальóвувати, розписáти, розмалювáти, порозпúсувати і т. д.

Распи́ть, ся = д. **Распива́ть, ся**.

Распи́хивать, распихáть, распихну́ть = розпúхувати, розпихáти, розíпхнути, порозпихáти.

Распла́вливать, расплавля́ть, распла́вить, ся = топúти, розтóплювати, розтопúти. — Розтопив оливо.

Распла́каться = розпла́кати ся, тихенько, пхикаючи — розпхи́кати ся, хлипаючи — розхли́пати ся, голосно — розголосúти ся, розревíти ся, розлементувáти ся, роззíпати ся, рюмсаючи — розрю́мсати ся, розрéмсати ся, про дíтей маленьких — розкувáкати ся.

Распла́стывать, распласта́ть, ся = платáти, карбувáти, розплатáти, ся (Кр. Ман.). — **Распла́станный** (про рибу) = плáтаний.

Распла́та = розпла́та, запла́та, ви́плата. — По божому розплату давай. Ет. зб. — **Тугъ на распла́ту** = скупи́й на розпла́ту.

Распла́чиваться, расплати́ться = розпла́чувати ся, розплатúти ся, заплатúти, ви́платити, ся, поквітовáти. — Виплативши усе, що був винен. — За три роки поквітовав усї батьківські позики. Кн. — Нехай колись я поквітую з вами. Кн.

Распла́щивать, расплощи́ть, ся = розплю́щувати, розплю́щити, розплюскати; розплескáти, поплíшити, лезо, щоб виправить щербини — штихвувáти.

Расплева́ть, ся = розплювáти, ся.

Распле́скивать, расплеска́ть, ся = розхлю́пувати, розплю́скувати, розхлю́пати, розплюскати, ся, розбóвтати, ви́бовтати, розбéхтати, порозхлю́пувати і т. д. — Розлиту та розхлюпану воду кругом криниці. Лев. — Старий був і бояв ся, щоб не розхлюпати дари. Лев. В. — Геть усю воду розбехтав. Кр.

Расплета́ть, распле́сть, сти́, ся = розплiтáти, розплестú, порозплiтáти, ся, само собою — розтрíпати ся. — Розплела косу. — Розплíв батíг.

Расплоди́ть, ся = д. **Распложа́ть, ся**.

Распло́дъ = плíд, розплíд.

Распложа́ть, расплоди́ть, ся = плодúти, розпло́жувати, розплодúти, розво́дити, розвести, ся, намно́жити, порозпло́жувати і т. д.

Распло́хъ = д. **Враспло́хъ**.

Расплощи́ть = д. **Распла́щивать**.

Расплыва́ться, расплы́ться = 1. розпливáти ся, розплúсти ся, розплúти ся, розплúнути ся, порозпливáти ся. — Гуси порозпливали ся скрізь по всьому ставу.

2. розливáти ся, розтíкати ся, розливáти ся (С. Жел.), розхóдити ся, розлúти ся, розтíкти ся, розплистú ся (С. Жел.), розíйти ся (С. Пар.). — Чорнило розходить ся.

Расплю́щивать, расплю́щить, расплю́снуть = д. **Расплощáть**.

Расплясáться = розтанцювáти ся, розгоццювáти ся.

Распну́ть = д. **Распина́ть.**

Расповѣща́ть, расповѣсти́ть = розповіща́ти, розповісти́ти.

Распого́диться = розгоди́нити ся, ви́погодити ся, на годи́нї ста́ти. — Розгодинилось добре. н. о.

Распознава́ть, распозна́ть = розпізнава́ти, роззнава́ти, розпізна́ти, розізна́ти, один другого — опізна́ти ся, на смак — смаку́ва́ти, розсмакува́ти.

Распо́ить = д. **Распа́ивать.**

Располага́ть, расположи́ть, ся = 1. рядѝти, у́ряжа́ти (С. Ш.), порядкува́ти, лашту́ва́ти, урядѝти, упорядкува́ти (С. Ш.), улашту́ва́ти, військо — ушикова́ти (С.Ш.).

2. пра́вити, ору́дувати, порядкува́ти. — По своїй волї своїм добром орудувати. — **Располага́ть свои́ми права́ми** = своїм пра́вом користуватись.

3. понука́ти, спонука́ти; схиля́ти, прихиля́ти, схили́ти, прихили́ти. — Огидливість до Бруховецького спонукала людей пристати до кого иншого. Кн. — Його ласкавий погляд зразу прихиляв до його. — **Расположе́нный** = прихи́льний (до кого), схи́льний (до чого). — **Не расположе́нъ рабо́тать** = не ма́ю охо́ти до робо́ти.

4. заміря́ти ся, покла́дати собі, ма́ти на ду́мцї, замі́рити ся, покла́сти собі. — І поклав собі на тім тижнї засилати старостів. М. В. — **Располага́ю за́втра вы́ѣхать** = ма́ю, (або: ду́маю, або: ма́ю на ду́мцї) за́втра їхати.

5. става́ти, ста́ти; розкла́дати ся, розікла́сти ся, розта́борити ся, розпомісти́ти ся, отакува́ти ся, отабу́нити ся. — **Расположи́ться ла́геремъ** = та́бором ста́ти, ота́борити ся. — **Расположи́ться съ вещами́, съ това́рами** = розташува́ти ся. — А він розіклав ся на столї, а мінї й місця нема. Кр. — Він розтаборив ся в указаній йому кімнатї. Бар. — Ішли та потомили ся, от ми на стернї й отабунили ся. Кн.

Распо́лзаться = д. **Распа́лзываться.**

Распо́лзаться = розпо́взати ся, розла́зити ся. — Дитина розповзала ся.

Распо́лзтися = д. **Распа́лзываться.**

Распо́лнѣть = поповнїшати, погладшати.

Расположе́ніе = 1. розполо́г, розпоря́док. — Розполог байок по алфавіту. Б. Г.

2. охо́та, хіть. — Не маю до того нїякої охоти.

3. прихи́льність, прихи́лля (до кого), ла́ска; схи́льність (до чого), по́хіп. — Маючи до тебе прихильність. Кн. — **Расположе́ніе ду́ха** = на́стрій. — **Въ хоро́шемъ расположе́нїи ду́ха** = в до́брому настрої.

Располо́женный = д. під сл. **Располага́ть.**

Располосо́вывать, располосова́ть = роздира́ти, розде́рти, розшмату́ва́ти; розрі́за́ти, розрізати (смугами). — Роздерти одежу. — Розрізали землю.

Распо́па = розстри́га (піп).

Распо́рка = 1. ро́зпірка.

2. розпо́рювання.

Распоро́ть = д. **Распа́рывать.**

Распо́ръ = 1. розпира́ння.

2. д. **Распо́рка.**

Распоряди́тель, ница = впоря́дник, ця, поря́дчик, впоря́дчик, ця, розпоря́дник, ця, орударь. — Збірають ся впорядити читання за-для народу, та почув я се не від впорядників, а через люде. Лев. В. — Всї брати мають слухати Ольгерда яко великого князя і верховного розпорядника удїлів. Бар. О. — Напросила свашок, сьвітїлок, порядчиків і всякого народу, якого треба на весїлля. Кв.

Распоряди́тельность = розпоря́дливість.

Распоряди́тельный = розпоряднвий.

Распоря́докъ = розпоря́док.

Распоряжа́ть, распоряди́ть, ся = рядѝти, порядкува́ти (С. Л.), ору́дувати (С. Л.), заправля́ти (С. Л.), господарювати, хазяїнува́ти, верхово́дити (С. Л.), старшинувати, обла́дувати, розпоряди́ти, розпорядкува́ти, напорядкува́ти, наору́дувати. — Треба ж комусь порядкувати в хатї, щоб лад давати. Лев. — Коли ж тепер жінка стала старша і вона всїм порядкує. н. о. Яст. — Трохи переходом вийшов на двір і почав порядкувати біля воза та біля коней. О. Мир. — Треба ж розпорядкувати, кому держати в церкві ставники, кому носити. Лев. — Орудуй з обох шахвів книжками. Кн. — Не йдіть до його: там вона вже обладує, а не він. Кр.

Распоряже́ніе = розпоря́док, розпорядкува́ння, ору́дування. — Зараз вона розпорядок учинила. н. к. Гр. Чайч.

Распотѣть = запоті́ти, упрі́ти.

Распоя́ска = розперізування.

Распоя́сывать, распоя́сать, ся = розперізувати, розпереза́ти, ся (С. Л.), порозперізувати, ся. — Денис розперезав ся, скинув свитку і сїв. Лев.

Распра́ва = 1. розпра́ва.

2. збо́рня, розпра́ва. — Староста тепер у зборнї. Кр.

Распра́вливать, распра́вить, ся = розправля́ти, розгла́жувати, розпра́вити, розгла́дити, ся, розпрости́ти.

Распра́вляться, распра́виться = 1. д. **Распра́вливаться.**

2. д. **Развѣ́дываться.**

Распра́шиваніе = розпи́тування, ро́зпитки. — Аж обридла вона з своїм розпитуванням про їх. Гр. Чайч.

Распра́шивать, распроси́ть, ся = пита́ти, розпи́тувати (С. Л.), обпи́тувати, перепи́тувати, пропи́тувати, розпита́ти, ся (С. Л.), опита́ти, перепита́ти, кількох — порозпи́тувати, ся. — Він підійшов до неї і зачав її розпитувать. н. о. Гр. Чайч. — Нема кому розпитати, чого плачуть очі, нема кому розказати, чого серце хоче. К. Ш. — Розпитались, хто і відкіля. н. к. — Вилинула і розпитала, чого така стала? н. п. — Треба людей про неї розпитати. Лев. — Стрілась і почала розпитуватись. Вона і каже... Гр. Чайч. — Розпитать хочу: де ж ти бував, а що ти видав? н. п. — Не диви ся, що рукавці шиті, перевідуй, перепитуй, чи мисочки миті! н. п. — Наняла и свого Степанка і стала пропитувати, щоб і дівчат понаймати. Г. Бар.

Распредѣле́ніе = розполо́г (С. Л.); розрахува́ння.

Распредѣля́ть, распредѣли́ть, ся = розпоряди́ти (С. Л.), розпорядкува́ти, розписа́ти; розрахува́ти, розлїчи́ти, здобич — розпаюва́ти, подува́нити. — Сірко все військо своє здобичами кримськими подуванив. Л. В. — **Распредѣля́ть пало́ги** = розкладати по́дати. — **Р. по жре́бію** = ки́дати же́реб. — **Р. по катего́ріямъ** = гуртува́ти, згуртува́ти.

Распробова́ть = розкошту́вати, розсмакува́ти.

Распродава́ть, распрода́ть = розпрода́вати, розпро́дувати, випродава́ти (С. Л.), розпрода́ти, ви́продати, розторгува́ти, спрода́ти, ся, порозпродава́ти, порозпро́дувати, поспро́дувати, ся.

Распрода́жа = розпро́даж, спрода́ння.

Распрокля́тый = трекля́тий, стокля́тий.

Распропада́ть, распропа́сть = розпропада́ти, порозпропада́ти. — Багато книжок порозпропадано.

Распроси́ть, ся = д. **Распра́шивать, ся.**

Распростира́ть, распросте́рть, распростере́ть, ся = розпростира́ти, розпрості́рювати, розпростере́ти, розпістере́ти, ся, розпростори́ти, ся, простяга́ти, простягти́, ся, простягну́ти ся (С. З.), розтяга́ти, розтягну́ти ся. — Вилізла на млина, розпросторила руки, наче крила, та й ну махати. Гр. Чайч. — По середині вишито рясно: розпістерли орли свої крила. Гр. Чайч. — Велике село простяглось по-над річкою вздовж. Лев. В. — **Встрѣ́тилъ меня́ съ распростёртыми рука́ми** = з вели́кою ра́дістю зустрів мене́ (власне: з простягнутими до мене руками).

Распрости́ться = д. **Распроща́ться.**

Распростране́ніе = розпросто́рення (С. Жел. Пар.), розпросто́р (С. Жел.), розпространя́ння (С. Жел.), ши́рення, скрізь — розповсю́жування, розповсю́дження (С. Жел.), чуток — розголо́шення (С. Пар.).

Распространи́тель, ница = ширитель (С. Жел.), розшири́тель, ка (С. Пар.).

Распространя́ть, распространи́ть, ся = 1. розпросто́рювати (С. Жел.), розпросто́ряти (С. Жел.), проста́ти, ши́рити (С. Жел.), ши́ршати, розпросто́рити, розпросте́рти (С. Пар.), розпісте́рти, ся, розши́рити (С. Пар.), пошири́ти; розляга́ти ся, розлі́гти ся, розполонити ся, розли́ти ся, скрізь — розповсю́жувати, розповсю́дити, ся (С. Жел.), про сип — розки́дати ся, розо́гнити ся, про чутки — кружа́ти, віяти ся, розголоша́ти, розголоси́ти, розсла́вити (С. Пар.). — Слава про те розпросторилась на сході з часів хрестових походів. Ст. С. — Простати в громаді смак до краси природи. Кн. — Ідею Товариства простав більш за всіх Д. Пильчиков. Зап. Кн. — Заходів своїх їм не можна було простати широко. Кн. — Ідеєю товариства перенив ся він до фанатизму і простав її скрізь, де можна. Кн. — Тому шкодливому звичаєві не хотіли допустити ширити ся. Ст. Л. — Ягайло ревне ширив віру латинську на Руси. Бар. О. — Шевченкові не можна було не ширити своєї знайомости. Кн. — Почав проповідувати і ширити кругом чутку. К. Св. П. — Християнство було доволї розповсюднене на Руси. Бар. О. — Християнська віра надзвичайно швидко розповсюдила ся між руськo-славянським народом. Бар. О. — Де поміж москалями розповсюжене сектярство. Ег. зб. — Гутірки про холеру почали кружати по селах. Кн. — Поголоски з Криму віяли ся. Л. В. — Він скрізь розславив ту поголоску. н. о.

2. просторі́кувати. — Годї тобі просторікувати, есть старші за тебе. н. о.

Распро́съ = розпи́тування, ро́зпитки, ви́відка.

Распроща́ться, распроти́ться = попроща́ти ся.

Распру́дить = розгати́ти, порозга́чувати.
Распры́гаться = розплі́гати ся, розскака́ти ся, розстриба́ти ся, про кількох — порозплі́гувати ся.
Распры́скивать, распры́скать = розбри́зкувати, розбри́зкати.
Ра́спря = незго́да, незго́дина, нела́года, супере́ка, пере́чка (С. Ж.), супере́чка. — Ой ти старий, я молода — тим між нами нелагода. н. п.
Распря́гать, распря́чь = розпряга́ти, випряга́ти, розпрягти́, ви́прягти, порозпряга́ти. — Розпряжи коня. — Порозпрягали коней.
Распря́даться = д. **Распры́гаться.**
Распря́мливать, распрямля́ть, распря́мить, ся = розправля́ти, розпрямля́ти, розгина́ти, розпра́вити, розпря́мити, розігну́ти, ся.
Распря́чь, ся = д. **Распряга́ть, ся.**
Распу́гивать, распуга́ть, распугну́ть = полоха́ти, ляка́ти, розполоха́ти, розляка́ти, розпу́дити, порозполо́хувати і т. д.
Распу́дривать, распу́дрить = 1. поро́шити, посипа́ти, присипа́ти, напоро́шити, присипати (пудрою або чим таким).
2. вимовля́ти (кому), ми́лити, нами́лити го́лову, чу́ба, чупри́ну. — **Распу́дривать пе́чи** = вапни́ти шви́ між ка́хлями.
Распу́живать, распужа́ть = д. **Распу́гивать.**
Распу́киваться = розпу́кувати ся, розпука́ти ся, про кілько — порозпу́кувати ся. — Верба вже розпукуєть ся.
Распуска́ть, распусти́ть, ся = 1. розпуска́ти, розпусти́ти. — Школярів вже розпустили на Великодні Сьвята.
2. розгорта́ти, розпуска́ти, розгорну́ти, розпусти́ти, ся. — Розгорнули корогви.
3. розпуска́ти, розво́дити, розпусти́ти, розвести́, ся; розтопля́ти, розтопи́ти, ся; розчиня́ти, розчини́ти. — Розпустити сіль. — Мідь розтопила ся в кислоті. — Розчинила тїсто.
4. розпуска́ти, спуска́ти, розпусти́ти, спусти́ти (петлю).
5. розпуска́ти ся, розпу́кувати ся, бро́снити ся, бринїти, розпусти́ти ся, розпу́кнути ся, розпу́кати ся, про кілько — порозпу́кувати ся. — Бузок вже розпукуєть ся. — Вишня почала розпукувати ся. — **Распусти́ться** (морально) = у пусто́ту, у дурни́цю вда́ти ся, зледащі́ти, розледащі́ти, в леда́що пусти́ти ся, розбе́стити ся, розпусти́ти ся. — Ой Грицю, не вдавай ся у дурницю. н. п. — Розбестивсь, як собака. Ман. — **Распусти́ть молву́** = пусти́ти чу́тку, поголо́ску, розсла́вити. — **Р. язы́къ** = розсупо́нити ха́ньки. Кн.
Распу́стка = тї́чка (С. Ш.). — На Ганни Зачатиє (9. Грудня) починають тїчки бігать. С. Ш.
Распу́тать, ся = д. **Распу́тывать, ся.**
Распу́тица = ро́стань (С. Ж.), ро́стань (С. З.), бездоро́жжя, сльота́ (С. З.), ро́зкаль, хля́ґа (Ман.), ро́зквась (С. З.). — Під час сльоти осїнньої. С. З. — Настало таке бездорожжя, що хіба тільки верхи проїдеш. — Але стала великая розквась. Л. С.
Распу́тіе = розпу́ття, роздоро́жжя (Кр.), ро́стань, розви́лки, перепу́ття (С. Л.), розхре́стя, перехре́стя, розто́к, розто́ка. — Сидить кобзарь на розпуттї. К. Ш. — Ой як стали на розхрестї шляху. Ст. С.
Распу́тничать = бахурува́ти, ку́рвити ся і д. **Развра́тничать.**
Распу́тный = розпу́стний, розпу́тний. (Пр. д. під сл. **Развра́тный**). — **Сдѣла́ться распу́тнымъ** = розку́рвити ся, розпусти́ти ся.
Распу́тство = розпу́ста і д. **Развра́тъ.**
Распу́тствовать = д. **Распу́тничать.**
Распу́тывать, распу́тать, ся = розпу́тувати, розплу́тувати, виплу́тувати, розплу́тати, ви́плутати, ся, розплі́нтати, розбо́рсати (Граб.), звязані крила птиці — розбо́ркати, про кілько — порозплу́тувати, повиплу́тувати, ся.
Распу́тье = д. **Распу́тица.**
Распуха́ть, распу́хнуть = розпуха́ти, розпу́хнути, зду́ти ся (Сп.), про кілько — порозпуха́ти.
Распу́хлый = розпу́хлий, опу́хлий.
Распу́чивать, распу́чить, ся = роздима́ти, роздува́ти, надима́ти, роспіра́ти, розду́ти, роспе́рти, здути, ся.
Распушáть, распушúть, ся = робити пухна́тим, пухки́м, покрива́ти пу́хом.
Распушúть = вилаяти, розла́яти.
Распущáться, распусти́ться = д. **Распуска́ться.**
Распу́щенность = розпу́ста. — Ой, Господи! яка розпуста, яка попсованість! Лев.
Распу́щенный = розпу́стний.
Распы́хаться = заса́пати ся, розхе́кати ся. — Дуже довго біг, та так засапав ся, що нїяк не оддишусь.
Распѣва́ть = сьпіва́ти, висьпі́вувати (С. Л.). — Ходи собі та висьпівуй. К. Ш.

Распѣть = просьпівáти.

Распѣться = розсьпівáти ся. — Розсьпівали ся наші хлопці — вже й ніч настала, а вони все сьпівають.

Распя́ливать, распя́лить, ся = розпинáти, розтя́гувати, розіпъя́сти, розтягти́, ся.

Распя́лъ = розтопі́рка.

Распя́тіе = 1. розпинáння.

2. розпя́тіє (образ Христа, розіпнутого на хресті).

Распя́ть = д. **Распинáть.**

Растáивать, растáить = топи́ти, розтопи́ти, відто́плювати, відтопи́ти, відпáрювати, відпáрити. — Розтопити віск. — Треба відпарити мъясо, а то зовсім замерзло.

Растáлкивать, растолкáть, растолкну́ть = розпихáти, розшто́вхувати, розіпхáти, розіпхну́ти, розшто́вхати, порозпи́хувати, порозшто́вхувати.

Растáпливать, растопи́ть, ся = 1. розтопля́ти, розто́плювати, підто́плювати, розпáлювати, розтопи́ти, підтопи́ти, розпали́ти, ся. — Розпали тріски в челюстях. Кр.

2. д. **Растаявáть.**

Растáптывать, растоптáть = розто́птувати, розтоптáти, глину то-що — місúти, грузúти, розмісúти, розгрузúти.

Растáскивать, растаскáть, растащи́ть = розтягáти, розволі́кати, розтягти́, розволокти́, порозтягáти. — Бились так, то насилу їх розтягли. — Порозтягали куди хто хотів.

Растаявáть, растáять = тáнути, розтавáти, топи́ти ся, розтопля́ти ся, розтáнути, потáнути, розтáти, розтопи́ти ся, розплисти́ ся. — Сніг розтанув. — Віск розтопив ся. — Сніги розтопились, злили ся струмками. Чайч.

Растворúмость = розчи́нність. С. Жел. Пар.

Растворúмый = розчи́нний, розпустни́й. С. Жел. Пар.

Раствóрный, раствóрчатый = що розчиня́ється ся. — Вікно таке, що розчиняється ся.

Раствóръ = ро́зчин (С. Жел. Пар.), мішани́на (С. Пар.), мучни́й — ро́зчина (С. Л.), замі́с (С. Пар.), меду — сита́, ванна з піском — чаму́р.

Растворя́ніе = розчиня́ння.

Растворя́ть, растворúть, ся = 1. розчиня́ти, одчиня́ти, розчини́ти, одчини́ти, ся. — Розчинили ся двері і у хату ускочило маленьке хлопъя. Лев. В. — **Растворúть нáстежъ** = роздя́пити, роззя́пити, відзя́пити.

2. розпуска́ти, розбавля́ти, розво́дити, розпусти́ти, розба́вити, розвести́, ся, мед — сити́ти, розсити́ти, до наситу — насити́ти. — **Растворя́ть хлѣбы** = розчина́ти, розчини́ти. — **Р. мета́лы** = розтопля́ти, розтопи́ти, ся, розплисти́ ся.

Растегáй, чикъ = пиріжо́к з на́чинкою, по середи́ні не зали́плений.

Растекáться, растéчься = розті́ка́ти ся, розлива́ти, розтекти́ ся, розли́ти ся, порозті́ка́ти ся, порозлива́ти ся.

Растéніе, здр. **растéньице** = рослúна (С. Жел.), ростúна (С. Л. Жел.), росли́(ти́)нка, травъяне — зело́ (С. Л.), билúна, билúнка, билúночка (С. Ш.), переважно лі́карственне — зі́лля, зі́ллячко (С. Аф.), городне — горо́дина, садове — садовúна, з широким листом — лапа́те, лопуха́те, яке виросло з насіння, що осипалось — па́далиця, па́далишне, городне, що на насіння — ви́садки, знову посажене — поса́дка, поса́дина, посадки́. — Яке в землі була коріння, таке в рослини і насіння. Ал. Ск. — Чи щаслива та билина, що росте у полі? н. п. — На смерть немає зі́ля. н. пр.

Растерéбливать, растеребúть = роздира́ти, та́ргати, то́ргати (С. Ш.), шáрпати, смúкати, сіпати, розде́рти, розша́рпати, пота́ргати.

Растерéть = д. **Растирáть.**

Растéрзывать, растерзáть = роздира́ти, розде́рти, розідра́ти, розша́рпати (С. З.), розшматува́ти (С. З.). — Лев роздирає там вовка в куски. Кот. — Твою долю розшарпав Виговський, що серце — мов камінь, а розум бісовський н. д.

Растéривать, растеря́ть, ся = 1. розгу́блювати, перегу́блювати, розгубúти, ся, погубúти, порозгу́блювати, позагу́блювати, попереґу́блювати. — Це ж наша Палазя розгубила десь свою череду. Лев. — Ой погубила горлиця дітей — од доріженьку бъється. н. п. — Та не забув чумаченько серця свого кралю, не розгубив по степах він за милою жалю. Мова — **Растеря́ться** = розгубúти ся (С. Л.); змішати ся, стеря́ти ся, обаранúти. — Розгубив ся, як швець з копилами. н. пр. — Я вже й сам тут розгубив ся, не взав, що й робити. Баз. — Одним поглядом усе скаже і я знов збожеволію і стеряюсь. Кроп. — **Растéрянный** = розгу́блений.

Расте́чь = напу́хнути, набря́кнути. — Набрякли ноги.

Расти́ = рости́, вирости́ти, зрости́ти, ви́шчати, бі́льшати. — Виростали мої ді́ти, мої славні квіти. К. Ш. — Що без ба́тенька зростає та ледачу матір має. Мова. — Гидування зростало у мене до нудоти. Кн. — **Расти́ роско́шно** = буя́ти. С. Ш. — **Расту́щій бы́стро** = ростю́чий, ростови́тий, гінки́й, гінчакува́тий. — Верба дерево ростюче, нема ростючішого дерева, як вона. Хар. — **Расти́ въ сте́бель, въ стрѣ́лку** = стебли́ти ся, іти́ в сто́вбур. — Лихо мині! уся цибуля йде в стовбур. Лев. — Уся морква поросла в стовбур. Кн.

Растира́ть, растере́ть, ся = розтира́ти, розте́рти, ся.

Расти́скивать, расти́снуть = розти́скувати, розтуля́ти, розти́снути, розтули́ти, зуби — розщи́пити.

Расти́тельность = рость, рослинність, ростинність (С. Жел.). — З посеред шуму та шелесту буйної ростинности. Фр.

Расти́тельный = рослинний, ростинний. С. Жел. — Царство рослинне. Зем.

Расти́ть, вы́растить = рости́ти, ви́рости́ти, зрости́ти, ви́кохати. — Ростив теличку літо й зіму, а потім продав. Лев.

Растли́тель, ница = розтли́тель, ка.

Растлѣ́ніе = розтлі́ння.

Растлѣ́вать, растли́ть = розтлі́вати, розтли́ти. С. Жел.

Расто́къ = рука́в, розто́ка (річки).

Растолка́ть, растолкну́ть = д. **Раста́лкивать.**

Растолко́вывать, растолкова́ть = товкува́ти (С. Ш.), товма́чити (С. Ш.), тлума́чити (С. Ш.), товкма́чити (С. Ш.), розтовма́чити, розтлума́чити, ви́толкувати (Кр.), ви́товмачити, ви́товкмачити. — Ніяк не вгадав, та вже аж той мині розтовмачив. Лев.

Растоло́чь, ся = розтовкти́, розтовкма́чити, ся.

Растолстѣ́ть = розгла́дшати.

Растопи́ть = д. **Раста́пливать.**

Расто́пка = розто́плювання, розпа́лювання, підпа́лювання; ро́зпал, підпа́л (С. Л.). — Очерет як порох був палкенький, його держали на підпал. Кот. — Без підпалу дрова не горять. н. пр.

Растопля́ть = д. **Раста́пливать.**

Растопта́ть = д. **Раста́птывать.**

Растопы́ривать, растопы́рить = розтопи́рювати, розтопи́рити, ноги — розкаря́чити, розчепі́рити, пальці — розчепі́рити.

Растопы́ря = 1. розкаря́ка (що ходить розкарячившись).
2. нечо́са, патла́нь, патла́ч, кудла́нь.

Расторга́ть, расто́ргнуть, ся = зрива́ти, розрива́ти, зірва́ти, розірва́ти, розша́рпати, розъєдна́ти, ся.

Расторже́ніе = зірва́ння, розірва́ння, розъєдна́ння. — **Р. бра́ка** = розбра́ння.

Растормози́ть = розгальмува́ти.

Растормоши́ть = розворуши́ти, розтермо́сити.

Расторо́пность = жва́вість.

Расторо́пный, ая = жва́вий, жва́ва, хистки́й (С. Л.), мото́рний (С. Л.), мотору́н, моторя́к, мотору́ха, покіпни́й, поворо́тниця. — Така поворотниця, як ведмідь. Кр.

Растосковáться = д. **Разгорева́ться.**

Расточа́ть, расточи́ть = д. **Прома́тывать 3.**

Расточи́тель, ница = марнотра́в, марнотра́вця, марнотра́вник, марнотра́тник (С. Жел.), марнотра́вниця, ци́ндра(я) (сп. р.), три́нькало (С. Ш.), перевідчик, перевідень, грошогу́б і т. д. д. **Мотъ.** — Марнотравця, дитя, іноки не могуть нїкому нї обіцювати нї дарувати. Б. Н.

Расточи́тельность = марнотра́та, марнотра́вство, три́нкання і д. під сл. **Мотовство́.**

Расточи́тельный = марнотра́вний (С. Жел.), розтра́тний.

Расточи́ть = д. **Расточа́ть.**

Растра́вливать, растравля́ть, растра́вить = 1. вереди́ти, розъя́трювати, розража́ти, розвереди́ти, розъятри́ти, розрази́ти, розскоро́дити. — Посипав галуном уразку та ще більше розъятрив.
2. дратува́ти, роздратува́ти, роздрочи́ти, розлютува́ти. — Роздратували собак.

Растранжи́рить = проци́ндрити, розтри́нькати, розманта́чити. — Розтринькав усї гроші.

Растра́та = розтра́та, перевід, перевідня. — Достанеться чужим людям на сьміх на розтрату. К. Ш.

Растра́чивать, растра́тить = тра́тити, розтра́тити; д. теж **Прома́тывать 3.** — **Растра́тить си́лу** = ви́силкувати ся.

Растребуши́ть = розтельбуши́ти, розпотроши́ти.

Растрево́живать, растрево́жить, ся = турбува́ти, розтурбува́ти, стурбува́ти, знепоко́їти, ся.

Растрезво́нить = розголоси́ти, розсла́вити, роздзвони́ти, розбла́говістити, по-

роздво́нювати. — Що не скажи йому, зараз скрізь роздзвонить.

Растрёпа = розкудо́вчений, розку́дланий, розпа́тланий і д. **Растопы́ря 2.**

Растре́пливать, растрёпывать, растрепа́ть = 1. розтрі́пувати, розтріпа́ти, порозтрі́пувати; тїпати, потїпати. — Розтріпай вірьовку. — Потїпати коноплю.

2. куйо́вдити, розкуйо́вжувати, ко́шлати, кудо́вчити, розку́длувати, розкуйо́вдити, розко́шлати, розкудо́вчити (С. З.), розку́длати, розпа́тлати, порозкуйо́вжувати і т. д. — **Растрёпаный** = розко́шланий (Ос.) і д. **Растрёпа.** — **Растрёпанные во́лосы** = па́тлї, ку́дла, розкудо́вчене воло́сся. С. З.

Растре́скаться = розтрі́скати ся, розже́рти ся.

Растре́скиваться, растре́скаться, растре́снуться = розтрі́скувати ся, розлу́скувати ся, ре́пати ся, щі́лити ся, розтрі́снути ся, розлу́снути, розре́пати ся. — **Растре́снутый** = тріснутий, розре́паний.

Растро́гивать, растро́гать, ся = 1. розвору́шувати, розворуши́ти.

2. розвере́жувати і т. д. д. **Разбере́живать.**

3. вража́ти, вразити, жа́лю завдава́ти, завда́ти. — Помалу, малу, чумаче, грай, не врази мого серденька вкрай. н. п. — Ой не шуми луже дібровою дуже, не завдавай серцю жалю, бо я в чужім краю. н. п.

4. дражни́ти, роздражни́ти. — Роздражнили пчіл.

Ра́строгъ, рос. Teucrium Chamaedrys L. = самоси́л, чебре́ць лїсови́й, польові васи́льки, польови́й ма́точник. С. Ан.

Растру́бъ = широ́кий кіне́ць сурми́ або ро́га. — **Растру́бы** = подвійний верх халяви для охорони колїн у верховців.

Растру́шивать, раструси́ть, ся = розтру́шувати, розтруси́ти, розпорошити, ся.

Растряса́ть, растря́сывать, растрясти́, ся = розтряса́ти, розтрясти́, ся. — **Растрясти́ де́ньги** = розвіяти, розтриньками, розманта́чити, проциндрити. — А він ті гроші розтриньками. Кн.

Растушёвывать, растушева́ть = тушува́ти (С. Ш.), розтушува́ти, тїни́ти (С. Ш.), розтїни́ти (тушем).

Растыка́ть, расткáть = розітка́ти. — Треба розіткати, бо погано зіткано.

Расты́кивать, расты́кать = 1. розтика́ти, розстромля́ти, розти́кати, розстроми́ти, порозтика́ти, повстромля́ти.

2. розсила́ти, порозсила́ти. — Порозсилав усїх слуг.

Расти́вкаться = роздзя́вкати ся, розга́вкати ся (про маленьких собачок).

Растягиваніе = розтя́гування, розтяга́ння.

Расти́гивать, растяну́ть = розтя́гувати, розтяга́ти (С. Жел.), розтягти́, розтягну́ти; напина́ти, розпина́ти, напну́ти, розіпну́ти. — **Растяну́ться на чёмъ** = простягти́ ся, розплата́ти ся. С. Л.

Растяже́ніе = розтягне́ння, розтя́глість.

Расти́жка = розтяга́ння. — У виразї: „**врасти́жку**“ = простя́гшись або роски́давши ру́ки й но́ги.

Растяжи́мый = тягу́чий, розтя́гливий.

Растяжи́мость = розтя́гливість.

Растяну́ть = д. **Расти́гивать.**

Расти́пывать, расти́пать, расти́пнуть = розру́бувати, розтина́ти, розруба́ти, розтя́ти, розітну́ти.

Расфилосо́фствоваться = розмудрува́ти ся.

Расфранти́ться = ви́рядити ся, причепури́ти ся.

Расфуфы́риться = розпиндю́чити ся, набундю́чити ся.

Расфы́ркаться = розпи́рскати ся.

Расха́живать = похожа́ти. — По дворику похожае, на сонечко поглядае. н. п.

Расха́пывать, расха́пать = розхо́плювати, розхапа́ти, похапа́ти, порозхо́плювати.

Расха́рчивать, расхарчи́ть, ся = вихарчувати, ви́харчувати, ви́харчити ся, на харчі потра́тити.

Расхва́ливать, расхвали́ть, ся = розхва́лювати, вихваля́ти, розхвали́ти, порозхва́лювати.

Расхва́стываться, расхва́статься = вихваля́ти ся, розхва́стати ся.

Расхва́тывать, расхвата́ть = розхо́плювати, розхопи́ти, розхапа́ти, розхвата́ти, похапа́ти, похвата́ти, порозхо́пувати.

Расхвора́ться = рознеду́жати ся, рознемогти ся, рознемощі́ти, розхи́ріти ся.

Расхища́ть, расхи́тить, ся = розкрада́ти, розікра́сти, розхапа́ти, розгра́бати.

Расхище́ніе = розкрада́ння, крадїжка.

Расхлёбывать, расхлеба́ть = хлепта́ти, сьо́рбати, ви́хлептати, ви́сьорбати (з ким другим).

Расхлёстывать, расхлеста́ть = розбива́ти хвиськаючи.

Расхло́пывать, расхло́пать = розбива́ти ля́скаючи, грю́каючи.

Расхля́бываться, расхля́баться = розхи́тувати ся, розхита́ти ся, порозхи́тувати ся.

Расхны́каться = розпхи́кати ся.

Расходи́ться, разойти́ся = 1. розхо́дити ся, розіхо́дити ся, розійти́ ся (С. Л.), розмандрува́ти ся, порозхо́дити ся. — Стелини розійшлись, треба збити. — Чи ми ще зійдемо ся знову, чи вже на віки розійшлись? К. Ш. — От як усї порозхо́дились він і виліз. н. к. М.

2. розмина́ти ся, розмину́ти ся. С. Л. — Ми розминулись з ним в дорозї.

3. розхо́дити ся, розійти́ ся, посварившись — розцура́ти ся, розпе́кати ся (С. Л.), з приятелем — розбрата́ти ся, жінцї з чоловіком — відбі́гти чоловіка. — Посварились і розцурались на довго. Кн. — З тією зазнав ся, а з жінкою розцурав ся. н. п. — Розцурали ся і розлучили ся вони ворогами. Кн. — У нас не диво, що жінка відбіжить чоловіка. Кн.

4. розпуска́ти ся, розхо́дити ся, розпусти́ти ся, розійти́ ся. — Олива було замерзла, тепер розпустила ся.

Расходи́ться = 1. розходи́ти ся.

2. розпали́ти ся, розгнівати ся, розприскати ся, розгрі́мати ся.

Расхо́дникъ, рос. Adonis vernalis L. = гори́цьвіт. С. Ан.

Расхо́дный = росхі́дний.

Расхо́довать, израсхо́довать, ся = тра́тити, ви́тратити і т. д. д. **Изде́рживать** і **Израсхо́довать.**

Расхо́дчикъ = видавни́к. С. Пар.

Расхо́дъ = ро́зхід (С. Л. Жел.), вида́ток, кошт, накла́д, тра́та, втра́та. — Не збережеш нїчого, бо на все й про все видатки великі. Кн. — Поменшало доходу — треба поменшити й видатки. Кн. Пр. д. ще під сл. **Изде́ржка.**

Расходя́щійся = розхідни́й (С. Жел.), розхи́льчастий (Лев.). — Поставив на возї ручиці дуже розхильчасті. Лев.

Расхо́жій = розхо́жий. С. Жел.

Расхола́живать, расхолоди́ть, ся = охоло́жувати, охолоди́ти, ся і д. **Охлажда́ть.**

Расхамута́ть, ся = зня́ти хаму́т.

Расхо́хливать, расхохли́ть, ся = збива́ти, збити собі чуб.

Расхорохо́риться = нахоро́брити ся, напу́дрити ся; розприндити ся, наіндичити ся. — Порося, як напудрить ся, то й на собаку кидаєть ся. Кр. — Так розприндив ся, що й не підступай. С. Л.

Расхохота́ться = розреготати ся. — На всю хату розреготав ся.

Расхрабри́ться = розхвабрува́ти ся, обсьмі́лити ся. — Далї як обсьміливсь... Кр.

Расцара́пывать, расцара́пать, ся = роздря́пувати, роздря́пати, розчу́хати, ся, породря́пувати.

Расцвѣта́ть, расцвѣсть = розцьвіта́ти, розцьвіча́ти, проквіта́ти, проквіча́ти, процьвіта́ти, розпуска́ти ся, розцьвісти́, процьвісти́, проквітну́ти, розпусти́ти ся, розпу́кнути ся, вповнї — розповни́ти ся, про кілько — порозцьвіта́ти. — Розівъеть ся калинонька і садок, розцьвітуть ся і вишенька і бузок. Б. Г. — Вишнї і сливи розповнили ся цьвітами. Кн. — Шевченко тодї саме розповнив ся всїма духовними і моральними сторонами. Кн.

Расцвѣлый = розквітлий.

Расцвѣтъ = ро́зцьвіт, ро́зквіт, підчас повного розцьвіту — ро́зверт. — З сим князем іде знов розцьвіт руско-української народности. Кн. — Письменство є така чутка квітка, що про свій розцьвіт вимагає яко мога більше волї життя, сьвіту, волї духа. Кн.

Расцвѣча́ть, расцвѣчивать, расцвѣти́ть, ся = розцьвіча́ти, розмальо́вувати, розцьвіти́ти, розмалюва́ти, ся.

Расцѣлова́ть, ся = обцїлува́ти, ся.

Расцѣнивать, расцѣни́ть = цїнува́ти, розцїнува́ти, порозцїно́вувати.

Расцѣнка = цїнува́ння.

Расцѣпля́ть, расцѣпи́ть, ся = розчіпля́ти, розчепи́ти, ся, порозчепля́ти.

Расчва́ниться = розчва́нити ся, розприндю́чити ся, розчерепа́шити ся (Сп.), розчабанува́ти ся (Сп.) і д. **Развáжничаться.**

Расчёрпывать, расчёрпать = 1. вичёрпувати, ви́черпати, повичёрпувати.

2. розплу́тувати, розплу́тати.

Расчеса́ться = д. **Расчёсываться.**

Расчёска = 1. розчі́сування.

2. гребі́нка, гребіне́ць, гребі́нчик.

Расчёсъ = 1. д. **Расчёска 1.**

2. про́дїл (д. **Пробóръ**).

Расчёсывать, расчеса́ть, ся = 1. розчі́сувати, розчеса́ти, порозчі́сувати, ся.

2. розчу́хувати, чу́храти, розчу́хати, розчу́храти, порозчу́хувати, порозчу́х-

рувати; розсвербíти ся. — Розчухав болячку, аж горить. — Розсвербів ся чиряк.

Расчéсть = д. **Расчúтывать.**

Расчётъ = рахýнок, порахýнок (С. З.), рахýба, розчóт (С. Жел.), рахувáння, розрахувáння, сквітовáння, розквітáння. — Прийдеш Юрку до порахунку. н. пр. — Коли б же нам до пущання дожити, та й у свого папа розчот получити. н. п. — За мною три гривні — от і все наше сквітования. Кн. — **Взять, принять въ расчётъ** = взяти на увáгу, мáти на увáзі. — **Обманýться въ расчётѣ** = омилúти ся, помилúти ся в рахýнку, прощитáти ся, іронічно — вхопúти шúлом пáтоки, óблизня піймáти. — Недавно на другій женив ся, та бач в рахунку помилив ся. Кот. — **У меня съ нимъ корóткій расчётъ** = я з ним скóро розправлюсь.

Расчилúкаться = розцьвірінькати ся. — Горобці щось розцьвірінькались.

Расчисленíе = розрахувáння.

Расчúсливать, расчислúть, расчúслить = рахувáти (С. Л.), лїчúти (С. Л.), розрахóвувати, вирахóвувати (С. Л.), розлїчувати (С. Л.), вилїчувати, розрахувáти, розлїчúти, порозлїчувати. — Як рахувати сир, масло — то й вареників не їсти. н. пр. — Богатий тут на смерть гиївив ся, що він з грішми не розлїчив ся. Кот.

Расчúстить = д. **Расчищáть.**

Расчитáться = зачитáти ся.

Расчúтывать, расчитáть = д. **Расчúсливать.**

Расчихáться = розічхáти ся.

Расчищáть, расчúстить = розчищáти, розчúстити. — **Расчúстилось на дворѣ** = вúяснилось, розгодúнилось.

Расшалúться = розпустувáти ся, розжирувáти ся, розжартувáти ся, про коня — розбасувáти ся, розгерцювáти ся. — Та не дурій бо так! Ото розпустувалась, неначе збожеволїла. Лев.

Расшáтывать, разшатáть, ся = розхúтувати, розхитáти, розколивáти, розхвíяти, порозхúтувати, порозвúхувати.

Расшвырáть = розкúдати, порозкидáти.

Расшевéливать, разшевелúть, ся = розворýшувати, розворушúти, розрýхати, ся, порозворýшувати. — Ти серце так розворушив мое, козаче, що я заплакала. К. К.

Расшибáть, расшибúть, ся = розбивáти, розбúти, забúти, ся. — Упав і здорово забив ся.

Расшúва = сýдно з чардакóм і щóглою (на річці Волзі).

Расшивáть, расшúть, ся = 1. розшивáти, розпóрювати, розшúти, розпороти, ся. 2. вишивáти, мереживáти, гаптувáти і т. д. д. **Вышивáть.**

Разширéніе = шúрення, розшúрення.

Расширúтель, ница = шúритель, розшúритель, ка.

Расширя́емость = розширя́льність. С. Жел.

Расширя́емый = розширя́льний, розшúрливий, розтягливий. С. Жел.

Расширя́ть, расшúрить, ся = шúрити. ся (С. Л.), шúршати (С. Л.), широчúти, поширя́ти, розпростóрювати, розтóчувати, розшúрити, ся, пошúрити, поширотїти, розпростóрити, ся, порозширя́ти, ся — На що нам ширити нашу вулицю, вона досить широка. Кн. — Володимир і Витовт поширили межі за річку Рось. Бар. О. — Поширив свою сьвідомость национальну і сьвітогляд загальний. Кн. — Широчив листя та буйний вітер. н. п. — Будемо церкву розточувати. Хар.

Расшúть = д. **Расшивáть.**

Расшумéться = розгомонїти ся (С. Л.), розгаласувáти ся, розгукáти ся.

Расшутúться = розжартувáти ся, розшуткувáти ся, розжирувáти ся. — Він розговорив ся, розжартував ся. Лев.

Расщебетáться = розщебетáти ся, розцьвірінькати ся.

Расщéдриваться, расщéдриться = розщéдрити ся, роздоброхóтити ся.

Расщéливаться, расщелúться, расщéлить-ся = трíскати ся, потрíскати ся; розхóдити ся, розійтú ся. — Потріскалась піч. — Дошки розійшлись — треба збити.

Расщéлина = щілина (С. Л.), щéлина, шпáра, розкóлина, розколюка, роззя́вина, роззя́пина. — Щілини такі в помості, що й палиця пролізе. — Вода в росколини лила ся, що аж Сивила підняла ся. Кот.

Расщéпъ = розкéп, рóзкіп, рóзщіп. С. Жел.

Расщéпывать, расщепáть, расщепúть = 1. колóти, розкóлювати, трощúти (С. Ш.), розколóти, розтрощúти, розчáлити. — Трощіте сосну на дрізки. н. п. 2. робúти розкéп у перá.

Расщúпывать, расщипáть = розскýбувати, розскубтú.

Рáтай = д. **Земледѣлецъ.**

Рáтникъ = хто одбýв військовý слýжбу, але до слýшного чáсу мóже бýти призваний.

Ра́тный = військови́й. — **Ра́тное по́ле** = бо́їще (С. Ш.), бойо́вище.

Ратобо́рство = війна́; бата́лія.

Ратобо́рствовать = воюва́ти, би́ти ся.

Ра́товать = воюва́ти, ся, стоя́ти за що́, повстава́ти.

Ра́товище = ра́тище (Д. **Конье́вище**).

Ра́туша = ра́туша (купецька управа по малих містах).

Рать = 1. війна́. 2. ві́йсько.

Рафина́дъ = са́харь очи́щений.

Рафини́ровать = очища́ти (сахарь то-що).

Рацея́ = ра́ция. С. З. — Скінчивши так сю поважну рацию. Лев. В.

Раціоналисти́ческій = рационалисти́чний.

Раціонали́стъ = рационали́ста.

Раціо́нъ = па́йка (корму для коня).

Ра́чекъ = рачо́к.

Рачёніе = дбання́, пи́льність.

Рачи́тель, ница = стара́тель, ка.

Рачи́тельность = дба́лість (С. Ж.), пи́льність.

Рачи́тельный = дба́лий, упа́дливий (С. Ш.), пи́льний і д. **Прилёжный.** — Не дбалий ти наймит! Не дбаєш про моє добро. Кн.

Ра́шпиль = д. **Напи́локъ.**

Ращёніе = вирощування.

Рва́ніе = рвання́, драння́.

Рвану́ть, ся = шарпну́ти, смикну́ти; скубну́ти, скубону́ти, сіпну́ти ся. — Він схопив за полу та як шарпне, так і розпанахав. — А він як скубне за чуба. — Звязали його вірьовками, він як сіпнув ся, так вони й попадали. н. к. — **Рвань** = вірва́нт. С. Аф.

Рвать, ся = 1. (**разорва́ть, ся**) — рва́ти, ся, де́рти, ся, дра́ти, ся, ша́рпати, шмату́вати, розірва́ти, ся, розде́рти, ся, розша́рпати, розшмату́вати, розпана́хати. — Сум серце шматує через таке пекельне життя. н. о. Гр. Чайч. — Пр. д. ще під сл. **Разрыва́ть.** — **Рва́нный** = дра́ний, шмато́ваний. — Хоч у мене жупан дран, єсть у мене грошей жбан. н. п. — Ой дай жупан шматований, та кулями пострілянний. В. Щ. — **Рва́нное пла́тье** = дра́нтя, дра́нка, шарпани́на. — **Рву́щійся легко́** = рвачки́й. — Рвачкі нитки. Сп.

2. (**вы́рвать, ся**) — рва́ти, видера́ти, ви́рвати, ви́дерти, ся. — Дай або видеру. н. пр. — Схопили злодія, але він вирвався.

3. (**сорва́ть, вы́рвать**) — блюва́ти, рига́ти, ви́блювати, ви́ригати. — **Его́ рвётъ** = він блює.

4. (**нарва́ть**) — нарива́ти, нарва́ти. — Нарвало палець.

5. (**сорва́ть, нарва́ть**) — рва́ти, зрива́ти, зірва́ти, нарва́ти, льону, конопе́ї — бра́ти, набра́ти, грибів — збіра́ти, назбіра́ти, листу або дрібненьких гілочок — чухра́ти, начухра́ти, до того що нарвано — приpва́ти. — Зірви квітку. — Прирви щавлю, а то сього не стане на борщ.

6. порива́ти ся, змага́ти ся (до чого).

Рвёніе = дбання́, дба́лість, щи́рість, горли́вість. С. Ж.

Рво́та = блюва́ння, блюво́та (С. Л. Ш.), риго́чка (С. Л.), ри́глі.

Рво́тина = блюво́тина. С. Ш.

Рво́тное = блювне́. С. Жел.

Рдестъ, рос. Patamogeton L. = кушпи́р, куш'у́р. С. Ан.

Рдѣть, ся = червоніти, шарі́ти, жа́рити, ся.

Ребёнокъ, ребёночекъ = дити́нка, дитинча́ (С. Л.), дитиня́тко (С. Л.), хло́пчик, хлопъя́, хлопъя́тко, дівчинка, дівча́, дівча́тко, вирізане з утроби матері — ви́пороток. — **Грудно́й ребёнокъ** = цицькова́ дити́на (Лев.), немовля́тко. — **Избало́ванный ребёнокъ** = блазня́тко і д. **Ба́ловень.** — **Незаконнорождённый р.** = байстря́, байстря́тко і д. під сл. **Незаконнорождённый.** — **Прижи́ть ребёнка** = пригуля́ти. — В неї дитинча недуже. Ал. Ск.

Ребёрный = ребро́вий. — **Ребёрная часть мя́са** = поре́брина.

Ребри́стый = реброва́тий.

Ребро́, здр. **рёбрышко** = 1. ребро́, здр. ребе́рце.

2. край, бік, руб (С. Л.), пруг. — **Ребро́мъ** = ру́ба (С. Л.), ру́бок (С. З. Л.). — Поставив руба.

Ребро́вый = що ста́вить ся, кладе́ть ся ру́ба.

Ре́бусъ = за́гадка.

Ребя́та = 1. дітки, дитиня́та, мале́ча.

2. хло́пці. — **Пойдемъ ребя́та** = ході́м хло́пці! (Як до малих, так і до людей дорослих).

Ребя́тишки = д. **Ребя́та** 1.

Ребя́тушки = д. **Ребя́та** 2.

Ребя́ческій = дитя́чий, дитинячий, блазе́нський (С. Ш.), хлопъя́чий.

Ребя́чество = дити́нство; блазе́нство (С. Ш.). — **Впасть въ ребя́чество** = здити́нити ся.

Ребя́читься = блазни́ти ся.
Ребя́чій = д. **Ребя́ческій.**
Ревенёкъ = д. **Реве́нь.**
Реве́нный = ревіньо́вий.
Ревенту́хъ = полотно́ товсте́ (що вживаєть ся на вітрила або на військові намети).
Реве́нь, рос. Rheum L. = ре́вінь.
Ревижскій = ревизький. — Напали ся на мене: пропустив ревизьку душу. Кн.
Ревизія = 1. пере́пис, ревизія.
2. огля́дини, ревизія.
Ревизіо́нный = ревизійний.
Ревизова́ть = ревизува́ти, ревідува́ти; повіря́ти, перевіря́ти.
Ревмати́змъ = ломо́та (С. Жел.), ломе́ць, костоло́м, гризь, госте́ць (С. Жел.). — Мне, як гостець бабу. н. пр. — Заклинаю тя гостець, аби ти гостець та жадної шкоди не учинив. н. зам. — З чого ти почав ся гостець? Чи то з вітру, чи з холоду, чи з роботи? Я ж тебе замовляю і т. д. н. зам.
Ревмати́ческій = ломови́й. С. Жел.
Ревни́вецъ = ревни́вець. С. Жел.
Ревни́вый = ревни́вий.
Ревни́тель, ница = засту́пник, ця, оборо́нець.
Ревнова́ть = 1. (**поревнова́ть**) — дба́ти, клопота́ти, ся, подба́ти, поклопота́ти, ся.
2. наслі́дувати (кому), іти́ за ким, перейма́ти (від кого).
3. (**приревнова́ть**) — ревнува́ти, рівня́ти, прикла́дати, тули́ти, прирівня́ти, прикла́сти, притули́ти. — Усе свариш ся та лаєш, кума на щось прикладаєш. Ряб. — Лаєть ся, тулить до всіх, бъеть ся, вже не видержка. Кр. (Пр. д. ще під сл. **Приревнова́ть**).
Ре́вностный, но = ре́вний, но (С. Жел.), щи́рий, ро, запопа́дливий, во, упа́дливий (С. Ш.), чінки́й. — Ягайло ревне ширив віру латиньску на Руси. Бар. О. — Щиро узяв ся за ді́ло. С. Л. — Жінка дуже господарна та запопадлива. Фр.
Ре́вность = 1. ре́мство (С. Жел.), щи́рість, горли́вість (С. Ж. З.). — Щирість до громадського ді́ла. — Горливість ку отчизні. С. З.
2. ре́вність, ревниця (С. Жел.), рівни́ці (С. Жел.). — Думка, що усякий може однять од мене коханку, зробила мене лютим, а рівниці неначе гарячим залізом палили моє нутро. О. С.
Революціо́нный = революці́йний.
Революція = революція; повста́ння і д. **Мятежъ.**
Ревунъ, ревунья = ре́ва (сп. р.), рю́ма, рю́мса (сп. р.).
Рёвъ = рев, ревіння, ре́вище. — Скотина таке ревище підняла. Сп.
Ревѣть, заревѣть = реві́ти, ревти́ (С. Л.), заревти́. — Корова реве. — Реве та стогне Дніпр широкий. К. Ш.
Рега́ліи = клейно́ди.
Ре́гель = підпо́ра, підпі́рка.
Регентъ = ре́ент (правитель царства підчас дитинства царя). С. Жел.
Ре́гентъ = ре́нтий. С. Жел.
Регуля́рный = 1. постійний, ста́лий, статечний і д. **Пра́вильный** і **Постоя́нный 1.**
2. реєстро́вий (С. З.), лейстро́вий (С. З.), хорунго́вий.
Редакторъ = реда́ктор, впоря́дчик.
Реду́тъ = реду́т, ша́нець.
Ре́естръ = ре́естр, ле́естр.
Резеда́, рос. Reseda L. = резеда́, R. odorata L. — малиновий цьвіт, R. Luteola L. — хаврашо́к. С. Ан.
Резе́рвъ = запа́с, запасне́ ві́йсько.
Резервуа́ръ = водозбі́р, са́жавка.
Резиде́нтъ = посе́л (3-ої ранги при чужоземній державі).
Резиде́нция = місце пробува́ння мона́рхи в своє́му ца́рстві.
Резона́нсъ = 1. ві́дголос, ві́дгук, ві́длясок і д. **Отголо́сокъ.**
2. в музич. струментах — до́шка, на ко́трій на́пнуті стру́ни.
Резона́торъ = голосни́к.
Резонёрствовать = просторі́кувати, старува́ти. Граб.
Резонёръ = стару́н (любить старувати, поуча́ти).
Резо́нъ = ра́ція (С. З.), ра́ция (С. Жел.). — Та в його рації якісь про все були, яких би і сто баб розплутать не змогли. К. Д. Ж.
Резо́нный, но = розсу́дливий, во. (Д. **Основа́тельный.**)
Результа́тъ = здобу́ток, по́слїдок, послїдки, ску́ток. — Здобутком їх роботи користувались иньші люди. Бар. — Ясність поеми є здобутком довгої творчої праці поети. Зан. Фр. — Не добрі послїдки вийшли з того ді́ла. С. Л.
Рекогносцирóвка = ча́ти. — І коло Уманя чати одправуючи. Л. Сам.
Рекогносци́ровать = чатува́ти. С. З.
Рекоменда́тельный = рекомендаці́йний.
Рекомендова́ть = рекомендува́ти; ра́яти, ра́дити.
Рекру́тскій = некру́тський, новобра́нський. — **Р. набо́ръ** = набі́р, бра́нка.

(Пр. д. під сл. **Набо́ръ 1**). — **Р. повѝнность** = некру́тчина, некру́тство.

Ре́крутъ = не́крут, новобра́нець, бра́нець.

Рекрути́рованіе = набіра́ння, набі́р, бра́нка, принадами — вербува́ння, вербу́нок, вербу́нка. С. З. — Бути мінї у неволї, у некрутському наборі. н. п. — Пристань, пристань до вербунку — будеш їсти з маслом булку. н. п.

Рекрути́ровать = набіра́ти, бра́ти не́крутів, вербуванням — вербува́ти (С. З.). — Набірали некрутиків в неділеньку врапцї. н. п.

Ре́ли = 1. д. **Каче́ль**. — 2. д. **Пери́ла**.

Религіо́зность = релїгі́йність, побо́жність.

Религіо́зный = релїгі́йний; побо́жний, богомі́льний. — В справах релїгійних... Визволяти братів з неволї було у козаків найкращим дїлом релїгійним. Бар. О. — Вона жінка богомільна. (Д. ще під сл. **На́божный**).

Рели́гія = ві́ра, релїгія.

Рельёфъ = горо́різьба. — Од грубки до стїни йшла з вирісками і горорізьбою перегородка. О. Ст.

Ре́льсы = ре́льси, ко́лїя, ши́ни (Гал.).

Реме́нь, здр. **реме́шекъ, ремешо́къ**, мн. **ре́мни** = ре́мінь, здр. ремінець, ремінчик, мн. ре́мнї, ремі́ння, не вироблений — сири́ця, в машинах — пас, паси́ок, замість ланцюга — ре́тязь, ретязо́к, у шевцїв — по́тяг, коло сїдла, постолів — торо́ки (С. Ш.), на котрому висить стремено — пи́слище (Ман.), у невода — живе́ць, у обуви — обо́ри (С. З.), поволо́ка, злучений — по́шморга, коло котрого плететь ся батіг — живе́ць (Ман.), на котрому гострять бритви — паси́ок (С. З.), коло цїпа — у́вязь. Лев. — Держить хорта на ретязї. н. п. — Як суку в ретязку держав. Кот.

Ремённый = ремінний.

Реме́сленникъ, ца = реме́сни́к, ця (С. З. Л.), рукоме́сник, ця (С. Л.), цеховий — цехови́к.

Реме́сленничать = реме́ствувати.

Реме́сленный = реме́сний, рукоме́сний (С. Л.). — Ви люди рукомесні. С. Л.

Ремесло́ = ремество́ (С. Л.), руко́месло, рукоме́ство (С. Л.), рукодїйство.

Реме́шекъ, ремешо́къ = д. **Реме́нь**.

Ремонти́ровать = нови́ти, поновля́ти, ла́годити, лата́ти.

Ремо́нтъ = 1. поста́ча ко́ней для вій́ська. 2. попра́вка, пonóва. 3. кошт на утримання або на поправку чого.

Ремя́нка = д. **По́поязень 3**.

Ренсковой = ре́нський.

Ре́нское = ре́нське (вино).

Ренега́тъ = від народности — пере́вертень, перекинчик, од української народности до польскої — недоля́шок, до турецької — потурна́к, до московської — моско́вський недоло́мок, від віри — недо́вірок, полувірок. — Гегемонїя московського уряду зростила вже за часів Шевченка масу перевертнїв, що відцурали ся свого народу. Зап. Кок. — Баша турецький, бусурманський, недовірок християнський. н. д. — Лях, потурна́к, клюшник галерський, недовірок християнський. н. д. (Д. ще під сл. **Отсту́пникъ**).

Ре́нта = ра́та, чинш. — Рата дорочная, до скарбу військового належная. Самойлович. С. З.

Репёкъ = 1. д. **Репе́й**. 2. колїща́тко з зубця́ми у остроги́.

Репе́й = 1. д. **Репе́йникъ**. 2. репъя́х (насїння).

Репе́йникъ, репейня́шникъ, рос. Lappa Tourn = лопу́х, L. major Gartn. — дїдовни́к, репъя́х, репъяхи́. С. Ан. — Держить ся, як репъях кожуха. н. пр.

Репе́йчатый = репъяхува́тий, шерсткий.

Репута́ція = сла́ва.

Репя́шки, репя́шникъ, рос. Agrimonia eupatoria L. = гладишник, пари́ло, парни́к, репъяшкй польові, кожу́шка. С. Ан.

Рескри́нтъ = гра́мота царе́ва підда́нному.

Респу́блика = респу́блика, річ посполи́та.

Республика́нскій = республика́нський, посполю́дний. — То монархічна держава, а то посполюдна або республика. Зем.

Рети́вый = беркий, беручки́й, вороткий, загарливий, огняний, про коня — баский. — Почувала себе беркою до науки. Кн. — Поїхала в своїм ридвянї баскими конями, як звір. Кот.

Ретира́да = відступ вій́ська.

Ретирова́ться, отретирова́ться = відступа́ти, відступи́ти, ся.

Ретрашеме́нтъ = вал, окіп.

Рехну́ться = глу́зду відбути ся, з глу́зду зсу́нути ся, ошалїти і д. **Помѣша́ться**.

Рече́ніе = річе́ння, ви́раз.

Речитати́въ = ро́сказка, сьпівомо́вка. — Ро́сказкою я не можу проказать пісні. Кр.

Ржа = 1. ржа́, іржа́. — Іржа залїзо їсть. н. пр. 2. зана́, са́жка, снїдь. (Д. **Головня́ 3**.)

Ржа́вистый = іржа́вий. — **Р. вода́** = руда́на. — **Р. болото** = іржа́вець.

Ржа́вчина = д. **Ржа 1**.

Ржа́вый = іржа́вий.

Ржа́вѣть = ржа́віти, іржа́віти.

Ржа́нецъ, рос. Phleum pratense L. = пирі́й, ржа́нець. С. Ан.

Ржа́ніе = іржа́ння.

Ржано́й = жи́тний. С. Аф. — **Р. хлѣбъ** = жи́тний хлі́б, житня́к.

Ржать = іржа́ти.

Ри́га = кля́ня (Лів.), стодо́ла (Прав.), місце в клуні, де складають немолочені снопи — засторо́нок. — Хліба повна клуня. С. З. — Як у клуні не молотить ся, то в хаті колотиться. н. пр. — Біда й на престолі, коли нема нічого в стодолі. н. пр.

Ридикю́ль = то́рбочка до схо́ву жіно́чої робо́ти то-що.

Ри́за = 1. ри́за. — Коли не піп, то і в ризи не сунь ся. н. пр.

2. ша́та. С. Ж. З. — Образ в срібній шаті.

Ри́зки = кри́жмо. — Попроси її за куму, вона принесе дороге крижмо.

Ри́зница = ри́зниця (С. Жел.), тита́рня (С. Ш.).

Ри́зничій = ключа́рь.

Рикоше́тъ = ві́дскок. — **Рикоше́томъ** = ві́дскоком, навкопи́ть.

Ри́нуть, ся = д. **Рѣять, ся.**

Рискова́ть, рискну́ть = пуска́тись, роби́ти, іти́, пусти́ти ся, зроби́ти, пі́ти на уда́чу, на ща́стя, навмання́, на одча́й, про́бовати, попро́бовати ща́стя, шати́рити, пі́ти на шати́рь, відва́жити ся.

Рисова́льный = рисунко́вий. С. Жел. Пар.

Рисова́льщикъ, ца = рисо́вник, ця. С. Жел. Пар.

Рисова́ніе = рисува́ння, фарбами — писа́ння (на пр. пи́санок), малюва́ння, ма́лево.

Рисова́ть, нарисова́ть, ся = рисува́ти (С. Жел.), нарисува́ти, ся, фарбами — писа́ти, малюва́ти, написа́ти, намалюва́ти, ся, погано — маглюва́ти, ля́пати, наля́пати. — **Рисо́ванный** = рисо́ваний, пи́саний, мальо́ваний. — Личко біленьке хоч малюй, губки румъяні — хоч цілуй. н. п. — Намалюю матір, на божник поставлю, на божничок гляну — матір іспомъяну. н. п. — Якийсь гарний веселий сон малює йому привітні малюнки. Лев. В. — Носить ся як дурень з писаною торбою. н. пр.

Рисова́ться = статува́ти, ся, штатува́ти, ся, хизува́ти ся. — Хлопці й дівчата одно поперед одного, мов хизуючись, так і сипали найпогаснішими словами, як тим горохом. Лев. В.

Рисо́вка = 1. д. **Рисова́ніе.**

2. хизува́ння.

Ри́совый = ри́жовий, з ри́жу.

Риста́ніе = гарцюва́ння.

Риста́лище = бігови́сько (С. Ш.), го́ни (К. Св. П.).

Рису́нокъ = рису́нок (С. Жел.), малю́нок (С. Л.), друко́ваний — куншт, ку́нштик (С. З.). — Малюнки ті були не які більш, як так звані лубошні. Зап. Кн. — І книжечок з кунштиками в Ромні накупила. К. Ш.

Рисъ = риж. С. З. Л. — Вези овес до Парижу, а не буде з вівса рижу. н. пр.

Ритурне́ль = при́гравка. — Музики заграли пригравку до кадріля. Бар.

Ритмъ = розмі́р (на пр. в музиці, віршах).

Рифъ = ске́ля підво́дна, кряж камі́ння під водо́ю.

Ри́фма = ри́фма, лад, при́клад. — **Въ ри́фму** = до при́кладу, при́кладно.

Рифма́чъ, рифмоплётъ, рифмотво́рецъ, рифмотка́чъ = віршома́з. — А я дурний, не бачивши тебе, цяцю, й разу, та й повірив тупорилим твоїм віршомазам. К. Ш.

Робёнокъ, робёночекъ = д. **Ребёнокъ.**

Ро́бкій, ко = боязки́й, бо́язко, бо́язний, но, несьмі́лий, ло, страшли́вий, во.

Ро́бкость = бо́язкість, бо́язність і д. **Боязли́вость.**

Робѣть, оробѣть, оробѣть = боя́ти ся, тороні́ти (С. Ш.), ляка́ти ся, оторопі́ти, вжахну́ти ся, зляка́ти ся.

Рове́сникъ, ца = рове́сник, ця, однолі́ток (Лев.), перерве́сник (С. Л.), рі́вень, рі́вня (лі́тами).

Ро́викъ = д. **Ровъ.**

Ровни́на = д. **Равни́на.**

Ро́вно = як ра́з; зовсім, цілко́м; рі́вно, пла́вко. — **Ро́вно въ два часа́** = як раз в дві годи́ни. — **Ро́вно ничего́ не понима́етъ** = зовсім нічо́го не тя́мить. — **Чита́ть ро́вно** = чита́ти рі́вно, пла́вко.

Ро́вность = рі́вність.

Ро́вный = 1. рі́вний, гла́дкий.

2. д. **Пла́вный.**

Ро́вня = рі́вня. — Хіба він тобі рівня? — — Ви пан, а я мужичка, та й по всьому я вам не рівня. Кот.

Ровъ, ро́викъ = рів, рівча́к (С. Л.), рівчачо́к (С. Л.), рове́ць (Кр.), перекоп, ша́нець.

Рога́стикъ = варе́ник.

Рога́стый = рога́тий, рога́ль.

Рога́тина = ви́ла, рога́тина. С. Жел. Пар.

Рога́тка = 1. рога́тка, пъяло.

2. риба Gasterosteus aculeatus — колю́чка. С. Жел.

Рога́тый = рога́тий. — **Р. скотъ** = това́р (С. Ш.), худо́ба (С. Л.), ста́ток (С. З.), скот (С. Л.), би́дло, рогати́зна, рога́тий, рогови́й това́р, рогова́ худо́ба, штука — това́рина (С. Ш.), худо́бина, скоти́на, поб. — товаря́ка (С. Ш.), здр. — худоби́нка, худі́бка. — Ой яром, яром за товаром, манівцями за вівцями. н. п. — Швець не купець, а кога не товар. н. пр. — Народ, як товар у череді: усякі є. н. пр. — Бо я хлопець пребогатий: в мене товар є рогатий. н. п. — Пошануй худобу раз, вона тебе десять разів пошанує. н. пр. — Щастячко на двір, на худобочку на роговую, здоровъя на челядочку на домовую. н. п. Под. — В дорозі, в гостині намъятай о худобині. н. пр. — Не було чим статку кормити. Л. Сам. — Не буде статку, не буде й упадку. н. пр.

Рога́тѣть = рогатіти.

Рога́чъ, ком. Lucanus cervus = рога́ль, розсоха́ч і д. **Жукъ-оле́нь**.

Рогови́къ = гре́бінь роговий.

Рогово́й = роговий.

Рого́жа, рого́жка = рого́жа, рого́жка, соломъяна — ма́та, ма́тка.

Рого́зъ, рос. Typha latifolia L. = рогі́з, рого́з, рогоза́, початок — кіяхи́, султа́нчики, трава — куга́, квіти — на́лки. С. Ан.

Рогу́лина = рогу́ля, криву́ля.

Рогу́льки, рос. Trapa natans L. = боло́тні, водяні́, чо́ртові орі́хи. С. Ан.

Рогу́ля = д. **Рогу́лина**.

Рогъ = 1. ріг, ріжо́к, (у тварів), роги, що ростуть в різні сторони — розло́гуватi (Сн.), розсоха́ті, віл з такими рогами — розсоха́тий, з прямими — пирка́тий, з круто загнутими — круторо́гий.

2. ріг, ріжо́к (Муз.). — **Пороховой рогъ** = порохівни́ця. — **Рогъ табаку́** = ріжо́к. — **Согну́ть въ бара́ній рогъ** = д. під сл. **Бара́ній**. — **Стере́ть, спили́ть, сбить кому́ рога́** = збити пиху́.

Роди́льница = роди́(і)лля, породі́лля, роди́льня, роже́ниця. — Роділлі до сорок днів не можна ні на базарь, ні на грядки ходить. Ман. — Весь день турбувалась моя породілля. Пч.

Роди́льный = родови́й. — Родова гарячка. Кр.

Роди́мецъ = роди́мець. С. З.

Роди́мый = 1. рідни́й, питоми́й. — **Роди́мая сторона́** = рідни́й край, рідна́ країна, сторона́. — **Роди́мая ма́тушка** = рі́дна не́ня, не́нька, ма́тінка рідне́нька, питома.

2. прирожде́нний, роди́мий. — **Роди́мое пятно́** = ро́динка.

Ро́дина = ро́ди́на, рі́дний край, родови́ще, ба́тьківщина. — За для їх із родовища ти у путь велику пустивсь. Мова. — **Тоска́ по ро́динѣ** = ту́га за роди́ною.

Роди́тели = роди́телі, старі́, батьки́, ба́тько й ма́ти. — Як помер її чоловік, вона знов вернула до батьків. Кр.

Роди́тель, ница = роди́тель, ба́тько і д. **Отецъ**, роди́телька, ма́ти і д. **Мать**.

Роди́тельный паде́жъ = дру́гий відмі́нок. Гр. См. Ст.

Роди́тельскій = роди́тельський, батьківський і ма́терин, отче́вий і ма́тчин. — Отцева і матчина молитва зо дна моря рятує, а проклін у калюжі топить. н. пр. — **Роди́тельская суббо́та** = поминальна субо́та. — **Роди́тельское насле́діе** = ба́тьківщина.

Роди́ть, ся = д. **Рожда́ть**.

Родниково́вый = кринишний і д. **Ключево́й 2**.

Родни́къ, родничёкъ = д. **Ключъ 2**.

Родни́ться = рода́ти ся, рідни́ти ся.

Родно́й = рі́дний, кре́вний. С. Л. — Рідний брат. — Рідний батько. — **Родны́е** = рі́дня́, ро́дичі, рід, роди́на, свої, кре́вні. — Тільки в мене рідні, що жиди одні. н. пр. (про жидівську наймичку). — Ой випъємо родино, щоб нам жито родило, і житечко і овес — і зібрав ся рід увесь. н. п. — Пливи, пливи з рожі квітка аж до мого роду, вийде мати води брати, буде квітку пізнавати. н. п. Под. — Чи привикла, сестро, з чужим родом жити. н. п. — Принеси, Боже, здалека родину, то ми і в будень зробимо неділю. н. пр. — Висип мати високу могилу, збери мати всю нашу родину. н. п. — Ой стану я на билину, крикну на родину: сходи ся, мій родочку, роспліта́й косочку. н. п. Под. — Болить моя головонька, нічим завъязати, а далеко до родини — нїким наказати. н. п. — При добрій годині — куми й побратими, а при лихій годині, чорт має й родини. н. пр. — Повне село своїх, та чорт по їх. н. пр.

Ро́дный = до́брого пло́ду, про рослину — вели́кий, бу́йний, про овоч, зерно — дорі́дний. — **Ро́дные порося́та** = поросята́ до́брого пло́ду. — Буйне жито. — Дорідні яблука.

Родня́ = 1. ро́дич, ка.

2. д. **Родны́е**.

Родово́й = родови́й. — **Родово́е име́ніе**,

наслѣ́дство = д. під сл. **Имѣ́ніе** і **Наслѣ́дство.**

Родосло́віе = родові́д, роди́во (С. Л.). — Всї вони памъятали про свій родовід і повинні були складати одну сїмъю. Бар. О. — Отсе у Євангелії і починаєть ся родиво Ісуса Христа. С. З.

Родосло́вная, р. кни́га = спи́с, кни́га родово́ду.

Ро́дственникъ, ца = ро́дич, ка, рідня́к, рода́к, чка (Кр.), кре́вний, на, кревня́к, чка. — **Ро́дственники** = ро́дичі, рідня́ і т. д. д. **Родны́е.** — Хоч би ще рідніші родичі. н. пр. — Ми з тобою родичі? Родичі. Які? Мій батько горів, а твій штани грів. н. пр. — Мінї батько не рідня́, мінї мати не рідня, мінї теща родина — мінї жінку родила. н. пр. Д. ще під сл. **Родны́е.**

Ро́дственный = рідни́й, роди́нний, спорі́днений. — Споріднені українській словъянські нації. Кн. — Роди́нна любов.

Родство́ = роди́нність, ро́дство (Кр.), кре́вність, покре́венство. — А в мене у Київі було сродство: тїтка. Кр. — Єсть покревенство духовное між тим, который крестить і тим, который крестить ся. Б. Н. — **Родство́ подде́рживать** = родича́ти ся. — Він не дуже то родичаєть ся з ними. н. о.

Родъ = 1. рід, пле́мъя, коліно, зневажливо — ко́дло. — Кляне свій рід і плід. н. пр. — Решнїна була дитиною свого кодла. Кн.

2. рід, поро́да, поріддя, порідня́. — Добра порода та лиха врода. н. пр.

3. врожа́й. — **Нынѣ́ гриба́мъ родъ** = тепе́р на гриби́ врожа́й. — **Отъ ро́ду не вида́лъ** = з ро́ду не ба́чив.

Ро́ды = ро́диво, пологи́, поно́с. — Померла з родива. Ман. — Родиво було важке; дитина родилась печасна́. Лев. — З пологів і сама вмерла і дитина мертва. Кн. — Близнят? Ого, в мене аж три поноси було, то шестеро синів. Кр. — **Пере́дъ рода́ми** = на по́ступі.

Роёвка, роёвня = козубе́нька або ко́шик, в котрі збірають рій.

Рое́ніе = рійба́ (С. З.), ройови́ця. — На пчолу тепер саме рійба; оден рій вийде, за ним другий, тільки пильнуй. Кн. — Рійба починаєть ся з середини або з кінця мая і кінчаєть ся вже біля Маковія. Ст. О.

Ро́жа = 1. пи́ка (С. З. Л.), мацапу́ра, марми́за, мармуза, пи́сок (С. З.), пицю́ра. — Пика, як у комлика. н. пр. — Якась сердита та гладка мацапура. Лев. В. — Підходить до старшого та в пику зразу як затопить. К. Ш.

2. Erisipelas — беши́ха (С. Аф. Л. Ш.), бешпиниця, дуже уперта — бех, беш, дуже гостра — гербарець. — Ти беш, ти бешиха, ти водина, ти вітряна, тут тобі не стояти, червоної крові не пити і т. д. н. зам. Яст. — Щоб розсів ся бех і бешпинниця, вітряна, водяна і пристрітна. н. зам. Яст.

Рожа́ть = д. **Рожда́ть 1.**

Рожде́ніе = рід, родїння, нарожде́ння. — **Отъ рожде́нія** = з ро́ду. — **Р. луны́** = настаттє місяця. — Цітвар треба вживати на східних днях, а тепер саме настаттє місяця. Кн.

Рождественскій = різдвя́ний. — Різдвяні сьвята. С. З.

Рождество́ = д. **Рожде́ніе.** — **Рождество́ Христо́во** = Різдво́ (Д. під сл. **Пра́здникъ**). — На Різдво сорочка хоч сурова, аби нова. н. пр. — Обійдеть ся на Різдво і без сьвяченого. н. пр. — **Р. Пресвятыя Богоро́дицы** = д. під сл. **Пра́здникъ.**

Роженица = д. **Роди́льница.**

Рожественскій = д. **Рождественскій.**

Ро́жистый = бешиховий. — **Ро́жистое воспале́ніе** = беши́ха і д. **Ро́жа 2.**

Ро́жица = пи́чка, пицю́рка.

Рожне́цъ = клю́чка. — Витяг ключкою трохи сїна з стога.

Рожо́къ = ріжо́к. — **Рожо́къ для кормле́нія** = мізю́к.

Рожо́нъ = рожен (С. З.), кіл. — **Како́го рожна́ ну́жно** = якої болячки тре́ба? Кр.

Рожь, рос. Secale sereale L. = жи́то (С. Аф. Л. Ан.), здр. — житце́ (С. Аф.), з половою — полови́чанка. — Пшениця добра, а жито заміркувате, дощі прибили. Кн. — Жито посіяло, приспіло дїло, ідуть женцї жати. н. п.

Ро́за, рос. Rosa Tourn. = рожа́н, ру́жа, R. canina I. — ро́жа (С. Ан.), **Ди́кая ро́за,** R. canina, spinosissima, а по сл. Л. — R. Eglanteria L. — шипши́на (укр.), ди́ка ро́жа, шипча́к (гал.), **Р. центифо́лія,** R. centifolia L. — по́вна ро́жа, троя́нда (С. Ан.), **Р. іерихо́нская,** Anastatica hierochuntia L. = ру́чка Бо́жої ма́тері, **Р. альпійская,** Rhododendron ferrugineum = когітни́к (С. Жел.). — Я в батька була, як рожа цьвіла, а тепер стала, як трава вяла. н. п. — Максим козак Заїзняк, козак з Запорожжя, як виїхав на Вкраїну, як повная рожа. н. п. — А шипшина йому в боки колить ся. н. п. — Хвалив ся будяку, надувшись коровъяк, що на троянду він походить колючками. Б. Б. — Вже троянди жовкнуть, ронють листоньки, швидко і різдвяні надбіжать сьвятки. Ст. Ан.

Ро́занъ = д. **Ро́за.**

Ро́звалень = чвала́й, тюхтій і т. д. д. **Вахла́къ 2.**

Ро́зга́ = різ́ка, лозя́на. — **Ро́зги** = різ́кий, лоза́, бере́зова ка́ша.

Ро́зга золота́я, Solidago Virgaurea L. = золоту́ха, жовтобрю́х. С. Ан.

Ро́зговѣнье = ро́зговіни.

Ро́здыхъ = одпочи́нок, спочи́нок. — **Взять ро́здыхъ въ доро́гѣ** = одпочи́ти в доро́зі.

Розмари́нъ, рос. Rosmarinus officinalis I. = розмайри́н, розма́рія, **Р. ди́кій,** Ledum palustre I. = багно́, багню́к, боло́тник, головоло́м. С. Ан.

Ро́змахъ = д. **Разма́хъ.**

Ро́знить, ся = різни́ти, ся, вирізня́ти, ся, одрізня́ти ся.

Ро́зница = д. **Ра́зница.**

Ро́зничный = роздрі́бний, що продає або продаєть ся не гуртом, а в роздробицю, у роздріб.

Ро́зно = різ́но, на́різно, осо́бо.

Ро́зный = різ́ний, не одна́ковий, не пари́стий, осо́бний. — Не пари́сті чоботи.

Рознь = 1. різ́ниця, ро(і)зна́ция і д. **Ра́зница 1.** — Розсипались в рознацию і упъять збірались. Ман.

2. д. **Раздо́ръ.**

Ро́зовый = рожево́вий (С. З. Л.), ружево́вий (С. Л.), рожо́вий (С. З.), рожа́ний. — Серце моє коханеє, квіте мій рожевий. Мазепа. С. З. — Мої квіти рожевиї морозом прибиті. К. Ш. — І сонце море покриває рожевою пеленою. К. Ш. — А цьвіт королевий схилив свою головоньку червоно-рожову на білеє поникліє личенько лїлеї. К. Ш. — Легенькі хмарки поняли ся рожевим колїром. Пісоч. — Зроблю тобі хатину з рожового цьвітину. н. п. — Дївчиноньку, ружевий квіте. н. п. — Мій квіту рожаний. Кот.

Ро́зсыпь = все що розсипано. — **Золотоно́сная ро́зсыпь** = золота́ руда́, золоти́й пі́сок (С. Пар.), власне пісок, в котрому знаходять дрібненькі зернятка золота. — **Вро́зсыпь** = д. **Вразсыпну́ю.**

Ро́зыгрышъ = ро́зигри.

Розыскно́й = слі́дчий.

Ро́зыскъ = ро́звід, ро́звідка, слі́дство. С. Пар.

Рой = рій, 1-й перва́к, 2-й друга́к, 3-й третя́к (Ст. О.), що одрізнив ся від роя, як вийде з старого улика — па́рой, авангард роя — скала́. — До Іллї нехай рій сидить на гиллї. н. пр. — Кожного роя ще заздалегідь можна сподївати ся. Ст. О.

Ро́йный = ройови́й. — Коли скінчаєть ся зовсім ройова пора, тоді бджоли починають зараз вбивати трутнїв. Ст. О.

Ро́йстый = роїстий.

Ро́йться = 1. (**отро́йться**) — роїти ся, дуже — розроїти ся, перестать — відроїти ся. — Ці бджоли, що мають роїти ся, так і клекотять в улику. Ст. О.

2. (**зарои́ться**) = роїти ся, зароїти ся (С. З.). — Отакі думки роїли ся у мене в голові. Кн. — У мене в голові зароїло ся. С. З.

Рокамбо́ль, рос. Allium Schoenoprasum L. = трибу́лька. (Д. під сл. **Лукъ**).

Рокова́й = су́дний (С. Жел.), су́дженний (С. Жел.), призна́чений (долею); нещасний.

Рокота́ть = бреньча́ти, брязча́ти; гу́ркати, гурча́ти, гуркотїти.

Ро́котъ = бре́нькіт, брязк; гу́ркот.

Рокъ = до́ля (С. Пар.), судьба́ (С. Жел.), призначе́ння, пере́дсуд; безтала́ння (С. Ш.), лиха́, нещасли́ва годи́на (С. З.). — Нещаслива ж моя годинонька! С. З. — Така її доля! К. Ш. — **Такъ суди́лъ рокъ** = так суди́лось, така́ до́ля, так на роду́ напи́сано.

Роль = ро́ля. — Він добре відіграв свою ролю.

Романи́ческій = романи́чний.

Рома́нсъ = рома́нс, сьпів на взір пісні.

Романти́змъ = романти́чність.

Романти́ческій = романти́чний.

Рома́шка, рос. Matricaria Chamomilla L. = рома́шка, роме́н (С. Ан. Л.), романе́ць (С. Ан.), **Р. ди́кая, ру́сская,** M. inodora Z. = рома́н, роме́н (С. Ан.), **Р. ри́мская, бе́лая, лека́рственная** = роме́н, марина́ (С. Ан.), мару́нка (С. Л.), румя́нок (С. Ан.), **Р. жёлтая, борова́я,** A. tinctroria L. = роме́н, жо́вта рома́шка, жовти́ло. С. Ан. — Роман — зїлля по дорозі розстилаєть ся. н. п.

Рома́шковый = рома́шковий, роме́новий, румя́нковий.

Ро́менъ = д. **Рома́шка ри́мская.**

Ро́ндикъ = ронд, ро́нда. — Коні в сїдлах і рондах легких, але модних. Л. В.

Ро́нжа, пт. Corvus glandarius = со́я, со́йка. — Ой пошлю я сою по милую свою... Соя прилїтає, мила прибуває. н. п.

Роня́ть, урони́ть = упуска́ти, випуска́ти, упусти́ти (С. Ш.), ви́пустити; губи́ти, загуби́ти; рони́ти, урони́ти (С. Ш.). Останнє слово, здаєть ся, вживаєть ся тільки тоді, коли річ іде про сльози і про пірья, що птиця ронить, і лист, що пада. — Упустила до долу і розбила. — Кий упустив. С. Ш. — Сижу та роню сльози з ранку до вечера. Кн. — Там дївчина ходила, дрібні

сльози ронила. н. п. — Пави ходили, пір'я ронили. н. п. Под. — Вже троянди жовкнуть, ронють листоньки. Ст. Ап.

Ро́полка, рос. Cucurbita ovifera L. = ро́повка (С. Ан.), ха́нька, ха́нка (С. Ан. Ш.), хорохо́нька, тарапу́нька, таракуцька. С. Ап.

Ро́потъ = парика́ння (С. Л.), ре́мство.

Ропта́ть, возропта́ть = парика́ти (С. Л.), ре́мствувати, ре́мстити, заре́мствувати. — Не нарікаю я на Бога, не нарікаю ні на кого. К. Ш. — Тяжко їм жилось, але ніколи на се не реметвували. Гр. Чайч.

Роса́ = роса́. — **Р. медвенна́я** = падь (на колосї). — **Оби́льно росо́ю** = ро́сно (С. Л.), ро́сяно. — Не йдіть туди, бо там росяно. Кр. — **День безъ росы́** = суходе́нь. — **Покрыва́ться росо́ю** = роси́ти ся, росїти.

Роси́нка = ріска, рісочка. — З самого ранку і ріски в росї не було. н. к.

Роси́стый = росяни́й. С. Л.

Роси́ть, ороси́ть, ся = роси́ти, ся, росїти, зроси́ти, ся. — Дрібненькими сїзоньками все поле зросила. н. п.

Ро́сказни = баля́си, баляндра́си, тереве́нї.

Роско́шество = роскошува́ння.

Роско́шествовать = роскошува́ти (С. Л.), жирува́ти (С. З.), жиркува́ти. — До схочу роскошував і цїлїсїнькеє лїто, не вгаваючи, сьпівав. Б. Г. — Налетїли гуси, стали жирувати. н. п.

Роско́шникъ, ца = роскі́шник, ця.

Роско́шничать = д. **Роско́шествовать.**

Роско́шный, но = роскі́шний, но; ни́шний, бу́чний, но. — Роскішний обід. — А той пишний та роскішний. К. Ш.

Ро́скошь = ро́скіш (С. Л.), ро́ско́ші (С. З.), по́впява, пиха́ (С. Л.). — Та колись була роскіш — воля, а теперечька неволенька. н. п. — Живе в роско́шах.

Ро́слый = висо́кий, рослявий (С. З.), ро́словий (Кр.), про хлїб, трави ще — бу́йни́й (С. Л. Ш.), гінки́й, вигі́нчастий. — Такий рословий парубчак. Кр. — Буйна́ трава. С. Ш. — Хлїба́ були великі і гінкиї. К. З. о Ю. Р.

Росни́къ = д. **Роси́нка.**

Росни́ца, рос. Alchemilla vulgaris L. = при́воротень. С. Л.

Роспи́ска = д. **Распи́ска.**

Ро́спись = спи́сок, ре́єстр.

Ро́спуски = бендю́г (С. Л.), бендюги́ (С. Л. Ш.).

Ро́спускъ = роспуска́ння, ро́спуск.

Россома́ха, зьв. Mustela gulo = росома́к, росома́х. С. Жел.

Россома́шечій, россома́шій = росома́ховий.

Ростби́фъ = ростбіф, печеня волова по англицькому.

Ростве́ркъ = підва́лина (під хундамент).

Рости́, ть = д. **Расти́, ть.**

Ро́стить, вы́ростить, ся = 1. рости́ти, ви́ростити; схо́дити, зіхо́дити, зійти́; кільчити ся, па́ростити ся, покільчити ся, поклю́чити ся, попарости́ти ся. — Насїння почало вже сходити. — Горох покільчив ся. — Насїяла росади в черепки, а потім посїяла, як насїння вже поключилось. Лев.

2. квокта́ти. С. З. — Курка почала квоктати, треба дивить ся, де знесеть ся.

3. те́рти ся. С. Ш. — Гиба почала вже терти ся.

Ростовщи́къ, ца = лихвя́р (С. Жел.), позича́йло. — З одної вбогої людини лихвяр правив гроші. Зїньк. — Лихвяр очевисте крадеть ближнього свого працю. Б. Н. — Хто би ся важив більш брати, таковий називаєть ся лихварем. Б. Н.

Ростовщи́чество = лихвя́рство.

Ростовщи́ческій, ростовщи́чій = лихвя́рський.

Росто́къ = па́гін, па́гонець (С. Жел.), па́рісль, па́рістоk (С. Жел.), кіле́ць, коле́ць (С. Жел.), про́рісь, про́рість, проро́сть (в зерні). — **Ростки пуска́ть, пусти́ть** = кільчити ся, па́ростити ся, покільчити ся, попарости́ти ся.

Ростро́гъ = д. **Растро́гъ.**

Ростъ = 1. ріст, зріст (С. Л.), ро́зріст, ви́ріст, здр. ріcточки, сильний — буя́ння. — Який зріст, така й сила. н. пр. — Хлїб на зріст добрий, та на зерно плохий. С. Л. — Не давали й не дають йому свобідно йти до культурного зросту. Кн. — Герасим не високий на зріст, сухорлявий. Лев. — Євмен був саженного зросту. Кн. — Хлїб на виріст гарний. Сп. — **Ро́стомъ** = на зріст. — Дівчина була не велика на зріст. Лев. В.

2. рост, приріст, верхи́ і т. д. д. **Проце́нтъ. — Отда́ть де́ньги въ ростъ** = віддати гро́ші на проце́нти, на прока́т.

Ро́схмель = підпи́ток.

Роси́нка, рос. Drosera L. = роси́чка, D. rotundifolia L. = росянка, роси́чка, бо́жа роса́. С. Ан.

Рота́стый = рота́тий.

Ро́тикъ, ротишко = д. **Ротъ** (здр.).

Рота́ще = д. **Ротъ** (поб.).

Ро́тный = ро́тнїй.

Рото́вый = ротови́й.

Ротозѣ́й, ка = роззя́ва (С. Л.), роззявля́ка, солопій, ґа́ва, ви́торопок, на́долобень (Ман.) і д. **Зѣва́ка і Разя́ня.**

Ротозѣ́ить, ротозѣ́йничать = ґа́ви ловити, ґа́вити, гавро́нити, ви́трішки продава́ти, купува́ти.

Ротозѣ́я = д. **Ротозѣ́йка.**

Рото́къ = д. **Ротъ** (здр.).

Рототни́къ = д. **Подмаре́нникъ 1.**

Ротъ = ріг, рот, уста́, здр. — рото́к, ротеня́, тко, у́стоньки (С. Ш.), поб. — рти́ще, зневажливо — пе́лька, ни́сок. — Роззяв ріт, то я сам тобі вскочу. н. к. — На чужий роток не накинеш платок. н. пр. — В кого в руках, в того й в устах. н. пр. — Апї пари з уст. н. пр. — Склепили ся карі очі й устоньки мої. н. п. — **Въ ротъ ничего́ не йдётъ** = в пе́льку ні́чо́го не лїзе. — **Зажа́ть кому́ ротъ** = защіпити, защи́тькати. — **Хлопо́тъ по́лонъ ротъ** = кло́поту по́вна голова́.

Ро́хля = маку́ха, мни́ха, лемі́шка і т. д. д. **Неповоро́тливый.**

Ро́ща = гай (С. З.), га́ю́к, гайо́чок, лїсо́к. — Садок, гайочок розведу. К. Ш.

Рояли́стъ = царя́нин.

Рта́читься = д. **Арта́читься.**

Рти́ще = д. **Ротъ** (поб.).

Рто́вый = д. **Рото́вый.**

Рту́тить, парту́тить = живи́м сріблом наво́дити, навести́.

Рту́тный = з живого срібла́. — **Р. мазь** = полїта́нь.

Ртуть, Hydrargyrum, mercurius, argentum vivum — живе́ сріблó. С. З. — З одного краю тії дудочки видимають із скла бульбашку, наливають туди живого срібла. Дещо про Сьв. Б.

Руба́ка, руба́чъ = руба́ка.

Руба́нокъ, руба́нъ = ге́мбель, ско́бель. С. Л.

Руба́ха, руба́шка, здр. — **руба́шечка, рубашёнка** = соро́чка (С. З. Л.), кошу́ля (С. З. Л.), здр. — соро́ши́на, соро́чечка, кошу́лька (С. З. Л.), дїтська — льо́ля (С. Л.), цїльна — додїльна (Ман.), верхня частина жіночої сорочки — стан, спідня — пі́дтичка (Ман.), передній спід — пе́лена, під руками — ласти́вка, плечі — у́ставка (С. Ш.), підшивка на грудях і на плечах — підоплїчки (Ман.), вишивка на рукавах — по́лики, в низу — ли́штва, сорочка молодої покрівавлена — покра́са. — І сорочку пошила і уставки повишивала. н. п. — На нїм кошулька, як біль біленька, як папір тоненька. н. п. Под. — Як буде доля, то буде й льоля. н. пр. — Хоч в одній льолї, аби до любові. н. пр.

Руба́шечный = соро́чковий. — **Р. воротни́къ** = ко́мір соро́чки.

Руба́шка = 1. д. **Руба́ха.**

2. соро́чка (про карти), масть (про коней). — **Пусти́ть въ руба́шкѣ** = в старцї пусти́ти, зни́щити. — **Оста́ться въ одно́й руба́шкѣ** = звести́ ся нї на що, перевести́ ся на зли́днї.

Рубе́жный = д. **Пограни́чный.**

Рубе́жъ = д. **Грани́ца.**

Рубе́цъ = 1. пруг (С. З.), пружо́к (С. З.), сму́га, карбі́ж.

2. шрам, бли́зна. С. З. — У його на виду шрам. — І близни од стріл бусурманських. Кочубей. С. З.

3. рубе́ць (обшитий край тканини і Reticulum, д. **Желу́докъ**).

Руби́ть, ся = 1. (**разруби́ть**) — руба́ти, тя́ти, розруба́ти, розтя́ти, цюкаючи — розцю́кати. — Як ударив раз, другий, так і розтяв по полам. — Розрубав на двоє.

2. (**сруби́ть**) — руба́ти, зтина́ти (С. З.), помалу — цю́кати, зруба́ти, стя́ти (С. З.), зітну́ти. — Зрубав дерево. — Підійшов до дерева, цюкнув сокирою. н. к. — Злїз на дуба та й цюкаю гилля. н. к. Ман. — Цюкаю тай цюкаю — мій дуб стоїть неначе не його й цюкають. К. Х. — Голову стяли. С. З. — **Руби́ть до корня́, до после́дняго** = у пе́нь руба́ти. — А в городї у Батурині мужиків та жінок у пень сїкли та рубали. н. п. — Ой ти гадаєш, Мазепо, Москву у пень рубати. н. п.

3. (**изруби́ть**) — руба́ти, сїкти, поруба́ти, посїкти, дрібно — локши́ти, полокши́ти. — **Р. капу́сту** = сїкти, шатківницею — шаткува́ти.

4. (**обруби́ть**) = обру́блювати, підру́блювати і т. д. д. **Обруба́ть 2.** — **Руби́ть платки́** = підру́блювати хусткй.

5. руба́ти, ся, би́ти ся. — **Рубиться саблями** = на ша́блях би́ти ся. — **Руби́ть избу́** = ста́вити, будува́ти ха́ту (з дерева). — **Дождь ру́битъ** = дощ пері́щить (сильний і краплистий).

Ру́бище = ру́бъя (С. Л.), рубіж (С. Л.), ру́бцї (С. З.), ра́мъя (С. Л.), дра́нтя, дра́нка (С. Л.), ла́ти, ла́танцї, лахма́ни (С. Л.), лахмани́на (С. З.), стра́пки, стра́плї, стра́пъе. — Дасть сорочку мінї, бо, бач саме рубъя. н. к. — Треба прясти, щоб рубъям не трясти. н. пр. — Нїчого не справ-

ляв і в рамъї ходив, не доїдав та все гроші ховав. Гр. Чайч. — Як наймичка жидівська, доношувала тільки дядине рамъя. О. Мир. — Наче жебрак обвішаний драпгям. Кн. — Будуть вони по улицях тепер драпгям трясти, як не схотять молотити, а жінки їх присти. н. п. — Он у подруг і те і се нове, а у мене одно драпгя. О. Мир.

Ру́бка = руба́ння, ру́банка (С. З.), цю́кання. — Огнем, рубанками руйнувати і городи одбірати. Мазепа. С. З.

Рублёвикъ = карбо́ванець (срібна рос. монета = 100 коп.). С. З. — Сьвяті отцї — карбованцї. н. пр. — Встань мила чорнобрива, пробудись, на — одного карбованця, піди похмелись. н. п.

Рублёвый = рубльо́вий, ва́ртий рубля́, ку́плений або про́даний за карбо́ванця. — **Рублёвая моне́та** = д. **Рублёвикъ**.

Рубль = ру́бель, руб, карбо́ванець. — Я за Гапку рубля дав, бо я Гапку сподобав, за Марусю пъятака, бо Маруся не така. н. п. — **Взгля́нетъ, сло́вно рублёмъ подари́тъ** = гля́не, мов со́нечко я́сне, аж на душі ве́село ста́не. — **Рубль ме́лкой моне́той** = на карбо́ванця дрібних.

Рубцы́ = фля́ки (С. Ш.), хля́ки (С. З.). — За фляки нема дяки. н. пр.

Рубча́тый = карбо́ваний.

Ру́бчикъ = д. **Руба́чъ**.

Рубщи́къ = руба́ч. — Гура! кричать рубачі при кождім упадку лїсового велетня. Фр.

Руга́ніе = ля́яння. С. Л.

Ру́гань = ля́йка, ля́янка. С. Л. (Д. **Брань 1.**)

Руга́тель, ница = лайли́вий, ва (Сп.), нару́гач.

Руга́тельный = лайли́вий. Д. **Бранли́вый.**

Руга́тельство = д. **Ру́гань.**

Руга́ть, ругну́ть, ся = ля́яти, ся, пола́яти, нала́яти, дуже — шпе́тити, кобени́ти, бе́штати (С. Ш.), банїтува́ти, паскудними словами — паску́дити (Кр.), в батька — батькува́ти, матерно — матїркува́ти, матюка́ти, ся, матюкува́ти, матюки́ гну́ти, по моско́вськи ля́яти, ся. — Не то що не бив, навіть пїколи не лаяв ся з нею. Лев. — А він мене анї бъє, нї лає, а він мене гуляти пускає. н. п. — На улиці не весело, в хатї батько лає, а до вдови на досьвітки мати не пускає. К. Ш. — Ти, каже, сякий-такий, а він його шпетить на всю губу. н. о. — А вже я його добре бештав. С. Ш. — Давай його знов батькувати. н. к. — Яременка в пику тиче, по московськи лає. К. Ш. — Д. ще під сл. **Брани́ть.**

Руда́ = 1. кров, мазка́, руда́ і т. д. д. **Кровь 1.** 2. руда́. С. З. — **Р. желѣ́зная** = д. під сл. **Желѣ́зный.**

Рудни́къ = копа́льня (С. Жел.), ру́дня, рудоко́пи (Волинь. Зап. М. Сидоренко), рудоко́пня, рудокопа́льня, рудни́к. С. Жел.

Рудни́чный = рудни́цький.

Рудно́й = рудни́й.

Рудожёлтый = рудожо́втий.

Рудоко́пня = д. **Рудни́къ.**

Рудоко́пщикъ, рудоко́пъ = рудни́к (Волинь. Зап .М. Сидоренко), рудоко́п, рудоко́пник. С. Жел.

Рудоко́пъ = д. **Рудни́къ.**

Руда́ный = д. **Кровяно́й.**

Ружёйникъ = пушка́рник, рушника́р. С. Жел.

Ружёйный = рушни́чний. С. Жел. — **Р. стволъ** = цївка.

Ружёйня = пушка́рня.

Ружьё, здр. **ружьецо́,** знев. — **ружьи́шко** = руч(ш)ни́ця (С. З. Л.), рушни́чка, ружжє́, ружи́на (С. Л.), ружни́ця (С. З.), оружи́на, стрільба (Гал.), стре́льба, фу́зия, фу́зійка (С. З. Ш.), у Запорожцїв — булди́мок (С. Аф. Ш.), булди́мка (С. З.), мушке́т, самопал (С. З.). — Частини: **стволъ** = цївка і д. **Ду́ло, ло́жа** = прикла́д, де цївка приходить ся до приклада — хвостови́к. — **Р. кремнёвое** = кре́са́к. — **Р. Крѣпостно́е** = гаківни́ця. Л. Сам. — **Р. съ растру́бомъ** = горла́ч. — Ой візьми, сину, з кілка рушницю, та забий сиву зозулицю. н. п. Под. — У городї у Глухові стрельнули з рушницї — не по однім козаченьку плакали сестрицї. н. п. — Дали йому в руки рушницю: оце тобі вірна сестриця; дали йому у руки ружину: оце тобі вірна дружина. н. п. — Він собі купив охотницьку рушницю і почав ходити на охоту. Гр. Чайч. — А Осман узяв рушницю добру та і сїв держати сам сторожу. Ст. С. — Москаль, стоячи коло будинку з оружиною, зараз гукне: куди? Ос. — Для сильной армії своєї рушниць, мушкетів, оружия наслали повні гамазеї, гвинтовок, фузий без пружин, булдимок, флинт і яничарок. Кот. — Як наш кобзарь з важким рапцем під ружжєм гуляє. К. Х. — А я фузию набъю, таки тую бабу вбъю. н. п. — Чи в очереги зо стрільбами по качки. Фр. — **Къ ружью!** = до збро́ї! — **Положи́ть ружьё** = зложи́ти збро́ю. — **Становйться подъ ружьё** = става́ти до збро́ї.

Рука́ = рука́, ру́ченька, права — прави́ця (С. З.), пра́вша, лїва — лїви́ця. — Кожна рука до себе горне. н. пр. — Рученьки звязали, гулять заказали. н. п. —

Що це правші моєї нема? Де-ж моя рука? Кн. — **Рукáми** = рýчно, рукóшма (Лев.), рукóпаш. — Витягайте соху рукошма. Лев. — **Прáвою, лѣвою рукóю** = праворýч, лївoрýч. — **Обѣ́ими рукáми** = обіруч. — Махає обіруч до мене. — І обіруч мечем опоясав до поясниці. Кот. — Взяв дрючок обіруч. Лев. — І не рад за гарячий камінь, та треба обіруч. н. пр. Гр. Чайч. — **Рука́-о́бъ-руку** = пóруч, пóбік, пóпліч. — Тепер він стоїть поруч панської дитини. Кн. — Шевченко йдучи попліч з Костомаровом, мусів розважати його. Кн. — **Пóдъ руку** = під плечé. — Взяв мене під плече і пішли ми до Дніпра. Кн. — **Изъ рукъ въ рýки** = з рук до рýк, з рук на рýки. — **Рýку набúть** = приломúтись (Ман.). — **Съ рукú** = на рýку, на рýку ковíнька (С. З.). — **Съ лёгкой рукú** = в дóбрий час. — **Подъ рукóю** = на пóхваті. — Нема в мене на похваті книжки. Кн. — **Къ рукáмъ прибрáть кого, что** = а) до рук прибрáти, у рýки взяти, б) приховáти, загáрбати. (Д. під сл. **Прибирáть**). — **На скóрую рýку** = на швидкý рýку, прúхапцем, абú-як (що зробити). — **Поднúть на себя́ рýки** = самóму собí смерть заподіяти. — **Сидѣ́ть, поджáвши рýки** = нїчóго не робúть, згорнýвши рýки сидїти. — **Онъ емý съ рукú** = він за його рýку тя́гне. — **На́ руку нечúстъ** = хапкúй (С. Ш.), злодíйкувáтий. — **Подъ пья́ную рýку** = на підпúтку, по пья́ному. — **У него́ дóлги рýки** = а) хапкúй (С. Ш.), злодíйкувáтий, б) битлúвий. — **Изъ рукъ вонъ плóхо** = зовсíм погáно. — **На всѣ́ рýки** = на все здáтний. — **На свою́ рýку охýлки не полóжить** = д. під сл. **Охýлка.** — **Большóй рукú плутъ** = велúкий плутя́га. — **Держáть чью рýку** = тягтú за кóго.

2. рука́, письмó. (Д. **Пóчеркъ.**) — **Приложúть рýку** = підписáти ся. — **Это письмó егó рукú** = це пúсано його рукóю, це його́ рука́.

3. сторона́, бік, рука́, права — правúця (С. З.), лїва — лївúця. — **По прáвую, по лѣ́вую руку** = на прáво, праворуч, на лїво, лївóруч.

Рукавéцъ = д. **Рукáвъ** (здр.).

Рукавúца, рукавúчка = рукавúця, рукавúчка, мн. — рукавúцї, верхні шкуратяні — нáкожнї, короткі — хáньки.

Рукавúчникъ = рукавúшник. С. Жел.

Рукавúчный = рукавúшний.

Рукавúще = д. **Рукáвъ** (поб.).

Рукáвный = рукáвний, од рукавá.

Рукáвъ, здр. **рукавéцъ, рукáвчикъ,** поб. **рукавúще** = 1. рукáв, рукавéць, передня частина рукава жіночої сорочки вишивана — пóлики, край рукава сорочки — чóхла (С. З.). — **Разрѣзны́е рукавá** = роспóри, роздьóри (Ев.), вильóти. — Ой чи той то Микита, що з вильотами свита. н. п.

2. матня́ (д. під сл. **Нéводъ**).

3. кúшка (до смоку).

4. рукáв, протóка, вітка, річáк, невеличкий — зарíчок. — Такі всї вітки впадають в великую воду, а з неї гирла в Днїпр од самої Сїчі. Л. В.

Рукáстый = рукáтий. — Кіт, кажеш, зъїв? Мабуть, рукатий. Кр.

Рукоблýдіе, рукоблýдство = д. **Онанúзмъ.**

Рукоблýдникъ = д. **Онанúстъ.**

Руководúтель, ница = проводúрь, привíддя (С. Л.), поводáр (С. Л.), поводáтар, ка (С. Л.), орудáрь, орýдник (С. Жел.), руковóдник (С. Жел.), ватáг, ватажóк, напрáвник, напýтник, ця, кермáнич, керовнúчий. — Все що жило новим життям, скрізь заворушилось; як бажали проводирі, все так і робилось. Кост. — Маючи за керманича духовенство, школа не спроможна була. Кн.

Руководúтельство = прúвод, орýдування, керувáння, руковóдство (С. Жел.). — Всюди привод дає, а сама не хоче за чужим приводом ходити. Номис. С. Л. — Ви бо всюди бували, то за вашим приводом і титарь наш краще справить ся. Ос.

Руководúтельствовать = пéред водúти, вести́, орýдувати, керувáти (С. Жел.), верховóдити, кермовáти, ся. — Дівок танок ходить, Бондарівна усїм перед вóдить. н. п. — Пропав і той, хто всїм верховодив. К. Ш. — Люди солїдарні в ідеї, повинні кермовати ся інтересами загальної ідеї. Кн.

Руковóдство = 1. д. **Руководúтельство.**

2. підрýчник. С. Жел.

Руковóдствовать, ся = 1. д. **Руководúтельствовать.**

2. тримáти ся. — Що до правописї, тримаю ся Кулішівки.

Рукодѣ́лiе = 1. рукодíльство, рукодíя, рукодíяння (Лев.).

2. рукодíлля.

Рукодѣ́льникъ, ца = рукодíльник, ця,

рукодіїйник, ця, руко́діль, руко́діля. С. Жел. — Яка хазяйка, яка рукодільниця. Кот.

Рукодѣльный = рукодільний.

Рукомойникъ = умива́льник, ця, ми́йниця. С. Жел.

Рукопа́шный, ру́копашь = рукопа́шний. руко́па́ш (С. Жел. З.).

Рукопи́сный = руко́писний. С. Жел.

Ру́копись = руко́пись (С. Жел.), руко́пис. — Загубив ся десь мій рукопис.

Рукоплеска́ніе = о́плески (С. Жел.), по́плески. — Просьпівав так добре, що довго не змовкали оплески.

Рукоплеска́ть = плеска́ти, рукоплеска́ти. (С. Жел.).

Рукополага́ть, рукоположи́ть, ся = сьвяти́ти, ся, висьвя́чувати, ся, висьвячáти (С. Л.), ви́сьвятити, ся, ста́вити ся. — У неділю він ставив ся на попа, висьвятив його сам митрополіта. Кн.

Рукоположе́ніе = висьвяче́ння (С. Л.), ста́вленнѧ, поставле́ння.

Рукоприкла́дство = пі́дпис, підписа́ння.

Рукоприкла́дчикъ = підпи́сач.

Рукоприкла́дствовать = підпи́сувати. С. Жел.

Рукоя́тка, рукоя́ть = руківъ́е (Нік.), ру́чка, батога — пу́жално (д. **Кнутови́ще**), грабель — граби́льно, гра́блище (д. **Гра́бли**), дверей — ру́чка, жорна — мили́н заступа — заступи́льно (д. **За́ступъ**), коси — кісся́, косьé (д. **Коса́**), колóворота — кóрба, крути́ло, кочерги — кочержи́льно (д. **Кочерга́**), ложки — держачóк, стебло́, мітли — де́ржало, де́ржално, мі́тлище (д. **Метлови́ще**), меча, шаблї — де́ржално, держа́к, де́ржало (С. Л.), ру́чка, ножа — колóдка, колóдочка (С. Л.), посудини — де́ржало, ру́чка, у́шко (С. Ш.), рогача — рогачі́льно, свердла — цендибáр, сапи — сапи́льно, сокири — топори́ще (С. Л. Ш.), топори́ско, цїпа — цїпи́льно, цїпи́льня, черпака — держа́к, де́ржално (С. Л.), щітки — щітни́к. — Вельми коротке пужално, наче у нагайки. Кн. — До залїзних грабель треба й грабильно залїзне. Кн. — Пішов набити заступ на заступильно. Кн. — Незручна ся коса; про мене треба довшого косья. Кн. — А до маховика приправляна корба. Кн. — Держачок у ложки непомірно довгий. Кн. — Поти бились, поки в руках од мечів самі держална позоставались. Б. К. — Засадив ніж у груди по саму колодочку. Кн. — Грай, грай, глечику, а підеш без ушка. н. пр. — Треба вкоротити сапильно, довге воно, тому й сапати важко. Кн. — Товсте топорище, таке, що й рукою не обіймеш. Кн. — Як утопає, сокиру дає, а як порятують, і топорища жаль. н. пр. — Позагублявши сокири, добре й топориско. н. пр. — Ось привъяжу бича до цїпильна. Кн. Д. ще під сл. **Держа́лка.**

Рулево́й = стерни́к (Ман.), стерни́чий (С. З. Л.), припи́нщик (Ман.). — Копитан гукає на стерника, а він куняє. Кн. — Д. ще під сл. **Ко́рмчій.** — **Рулевы́мъ быть** = стерни́ти, на стерні́ бу́ти.

Руло́ (полотна) = сувій. С. З.

Руль = стерно́ (С. Л.), прави́ло, корми́ло, у плота — трепло́ (С. Л.). — Стерном керують корабель. Чайч. Д. ще під сл. **Корми́ло.**

Ру́льный = папу́шний. — **Р. таба́къ** = тютю́н в папу́шах.

Ру́ля = папу́ша. С. З. — Та продала дівчина душу та купила козакові тютюну папушу. н. п.

Румы́нія = Руму́нїя, Молда́ва, Молда́вщина (С. Л.), Воло́щина (С. З. Л.).

Румы́нъ, ка = руму́н, ка, во́лох (С. З.), воло́шин, воло́шка.

Румы́нскій = румунський, волоський, молдавський.

Румя́на, румя́нка, рос. Echium rubrum L. = кра́сний ко́рінь, E. vulgare — шарйло, синéць, громови́к, за́ячі бурячки́, меденúшник, ра́нник.

Румя́нецъ = кра́ска, румъя́нець (С. Жел.).

Румя́нить, нарумя́нить, ся = румъя́нити, нарумъя́нити, ся.

Румя́ны = красúло, румъяни́ло, румъянéць. — Купи мінї і білило і красило. н. п.

Румя́ный = румъя́ний (С. Жел.), румяний, червоновúдий, ружня́ний (С. З.).

Румя́нѣть = румъяні́ти. С. Жел.

Ру́нистый = руни́стий, волоха́тий.

Ру́нный = 1. вовня́ний, ру́нний.
2. табу́нний (д. **Руно́ 3**).

Руно́ = 1. во́вна.
2. ру́но, о́стриг.
3. табу́н. — Оселедцї ходить табунами. С. Ш.
4. пучóк горóху з бадúллям.

Ру́поръ = рупій, говірна труба́.

Русáкъ = заєць з сивою чи сїрою шерстю на спинї.

Руса́лка, руса́лочка = руса́лка, руса́лочка, руса́лонька, дитина — ма́вка. С. З. Л. — Щоб мавки не залескотали. С. З.

Руса́лкинъ = руса́льчин.

Русáльный = русáльний, мáвський. — **Р. недѣля** (перед Зелеными Сьвятками) — русáльна неділя (С. З.), мáвський тиждень.

Русло́ = річи́ще (Ман.), кори́то, стри́жень, пото́ка, водото́к, пото́чина, вузьке — вузьмина́. — Глибина, котрою плине річка, зветь ся річище. Зем.

Ру́сый = ру́сий, руся́вий.

Русѣть, порусѣть = руся́віти, поруся́віти.

Русѣть, обрусѣть = моска́лити ся, кацáпити ся, обмоска́лити ся і т. д. д. **Обрусѣть.**

Ру́та, рос. Ruta graveolens = ру́та (С. Ан.), зроблений з рути — рутвя́ний. — Рутвяний вінок.

Ру́тный = рутвя́ний. С. З. — Так і завъянеш, як рутвина квітка. С. З.

Ру́хлость = кри́хкість.

Ру́хлый = крихки́й, сипки́й.

Рухлѣть = става́ти крихки́м, сипки́м.

Ру́хлядь = збіжжя (С. Аф.), мізе́рія (С. З.), скарб, мана́тки, мана́ття (С. Л.), шу́плаття. (Останні три слова переважно про одежу). — Забірай з собою усе своє збіжжя та йди куди знаєш. н. о. — Мізерії наклав дві скринї. Кот. — Дала мати за дочкою і скриню і корову і надавала усякого шуплаття. Лев. — **Мя́гкая ру́хлядь** = д. **Мѣхъ 1.**

Ру́хнуть, ся = упáсти, повали́ти ся, завали́ти ся. — Завалила ся стеля.

Ручáтель, ница = д. **Поручи́тель, ница.**

Ручáтельство = зару́ка, пору́ка, запору́ка, рукоє́мство (д. **Пору́ка 2**). — Вбачав в Шевченкові заруку своєї будущини. Кн.

Ручáться, поручи́ться = ручи́ти ся, поручáти ся, ймáти ся, поручи́ти ся. — І за свою пазуху не ручись. н. пр. — За те ручитись не буду. Кр. — Ручу ся вам, що добре буде. Кн. — Хто ручить ся, той мучить ся. н. пр. — Не ймай ся нї за кого. н. пр.

Ручево́й = струме́невий.

Ручéй, ручеёкъ = струме́нь, струмо́к (С. Л.), струмо́чок (С. З.), стругá, стружо́к (С. Л.), течія́, водоте́ча (С. Л.), ручáй, брідо́к, брідо́чок, буркотливий — бурча́к (С. Л.). — От полили ся струмки по землї і обмивають і будять її. Чайч. — Снїги розтопились, злили ся струмками, земля молодїє, укрилась квітками. Чайч. — Струмочок холодний котив ся, із мертвого грунту джерелом точив ся. Пч. — Згадки його лили ся тодї живим струмком, що то тихо й журливо дзюрчав свою смутну пісеньку, то гучно ревів, мов бурчак, спадаючи у безодню. Лев. В. — Знову вже тануть снїги, знов ручаї у яри покотились. Мова. — В саду тече ручай. Кн.

Ручéйный = д. **Ручево́й.**

Ру́чка = 1. ру́ченька (д. **Рука́ 1.**).

2. ру́чка і д. **Рукоя́ть.**

Ручно́й = 1. ручни́й. — Ручний млинок. — **Ручно́й бой** = бíйка на ша́блях, списа́х то́-що, а не огнепа́льною бро́нею.

2. ручни́й, прируче́ний, хо́ваний. — Приручений голуб.

Ручьи́стый = струмени́стий.

Ру́шать, поруша́ть, наруша́ть, изруша́ть = рíзати, кра́яти, нарíзати, порíзати, накра́яти, покра́яти. — Нарізати хлїба. — Накраяла мъяса.

Ру́шить, разру́шить = руйнува́ти, розруйнува́ти і д. **Разруша́ть.**

Ру́шиться, разру́шиться = 1. вали́ти ся, розвали́ти ся, повали́ти ся, завали́ти ся. — Стара церква розвалила ся.

2. рва́ти ся, порва́ти ся, перерва́ти ся. — Між ними порвалась дружба.

Ры́ба, ры́бка = ри́ба, здр. — ри́бка, ри́бонька, мале — рибеня́, рибя́, поб. — риба́ха, самчик — **молоче́нник,** риба, що йде з моря в річку викидати ікру — **ходови́к,** що йде назад у море — **утіка́ч** (Попка — Черноморскіе козаки). — Риба уже не ловилась і став він збірать ся до дому, — гульк, аж піймалось іще одно рибеня. Ск. Ал.

Рыба́къ = 1. риба́лка (С. З. Л.), риба́лочка, риба́лонько (С. З.), ри́барь (С. Жел. З.), рибо́вчик (С. Жел. З.), риба́к (С. Жел.), риболо́в, ець (С. Жел.), що тягне невід — **невідни́чий,** простий робочий на риболовлї — **забро́дчик.** — Сам Бог з рибалки апостола вчинив. н. пр. — Ой рибарі-рибареньки, дам я вам напить ся, ой витягніть Василенька та хоч подивить ся. н. п. — Хлопцї риболовцї, ви закиньте сїтку. н. п. — Звели ти своїм невідничим — хай вловлять рибку. н. к. Ман. — **Рыбако́мъ быть, пробыть** = риба́льчити (С. Л.), прориба́льчити.

2. ри́бник (С. Жел. З.), риба́с. — Рибникам і різникам торгувати в нижнім Київі. Л. В.

Рыба́цкій, рыба́чій = риба́льський, ри́барський; риба́лчин. — Рибальський цех. С. З.

Рыба́чка = риба́лчиха (жінка рибалки), риболо́вка (що сама рибальчить).

Ры́бенный = ри́бʼячий. — Рибячі кістки.

Ры́бина = рибина. — За цілий вечір піймав одну рибину.

Рыбешокъ = рибеня́, тко, рибя́. (Пр. д. під сл. **Рыба.**)
Рыбистый = ри́бний. — Рибний ставок.
Рыбица = ри́бка. — **Бѣлая рыбица** = д. **Бѣлорыбица.**
Рыбишка = д. **Рыба** (здр.).
Рыбища = д. **Рыба** (поб.).
Рыбій = ри́бʼячий, ри́бин, ри́бʼяний. — **Р. жиръ** = трін, трону. С. Ш. — **Р. клей** = карю́к.
Рыбка = ри́бка, ри́бонька. — **Мѣлкая рыбка** = мілька́, мулька́.
Рыбный = ри́бний. — **Р. ло́вля** = риболо́вля. — **Мѣсто рыбной ло́вли** = риба́льня, риболо́вня. — **Р. торго́вецъ** = д. **Рыба́къ 2.**
Рыболо́вство = риба́льство (С. Л. Жел.), риба́цтво, ри́ба́рство (С. Жел.). — **Занима́ться рыболо́вствомъ** = риба́льчити (С. Л.), риба́лчити, рибалкува́ти, риба́лити (Граб.), риба́рити, риба́чити. С. Жел.
Рыболо́въ = 1. д. **Рыба́къ 1.**
2. пт. Larus = марти́н (С. Жел.), риба́лка, кря́чок.
Рыбопромы́шленникъ = д. **Рыба́къ 1** і **2.**
Рыга́ніе = рига́ння.
Рыга́ть, рыгну́ть = рига́ти, одри́гувати, ригну́ти, одригну́ти.
Рыго́та = рига́ння.
Рыда́ніе = рида́ння, голосі́ння, ле́мент (С. Жел.). — Жіноцство тремтїло від спазматичних ридань. Кн.
Рыда́ть = рида́ти, голоси́ти (С. Л.), лементува́ти (С. Жел.).
Рыжебоpо́дый = рудобоpо́дий.
Рыжева́тый = рудова́тий.
Рыжиковый = 1. ри́жиковий. 2. ри́жійний.
Рыжикъ = 1. гр. Agaricus deliciosus — ри́жик (С. Ан.), ри́жок, мн. ри́жки. С. Ан. Л. 2. рос. Camelina sativa Crontz. — ри́жій. С. Ан.
Рыжій = руди́й (С. Л.), з темними смугами — мару́гий (д. під сл. **Масть**). — З чорнявою вечір стою, з білявою обнїмаю ся, а з рудої, як з дурної, що вечора насьміхаю ся. н. п. — Мамко моя мила! Не дай мене за рудого, бо я чорнобрива. н. п.
Рыжѣть, порыжѣть = рудїти (С. Л.), порудїти.
Рыка́ть, рыкну́ть = рича́ти, рика́ти, рикну́ти.
Рыкъ = рик, рича́ння. С. Жел.
Рыле́йщикъ = лїрник.
Рыло = ни́сок, мо́рда; ни́ка, мармі́за, мармо́за. — **Немы́тое ры́ло** = мо́рза. — Свинячий писок. — Пр. д. ще під сл. **Мо́рда** і **Ро́жа 1.**
Рыльце = 1. мо́рдочка, ни́чка, ми́дзя, пицю́рка (д. **Морда́шка 2**).
2. но́сик (посудини).
Рылѣ = лїра. — **Игра́ть на рыля́хъ** = гра́ти на лїрі.
Рыля́стый = д. **Морда́стый.**
Ры́нокъ = ри́нок, база́рь (С. Аф.), торг, торжо́к, торго́виця (С. Ш.), мі́сто. С. З. — У Київі на ринку пъють чумаки горілку. н. п. — Бути козї на торзї. н. пр. — Не рада коза на торг, так ведуть. н. пр. — Куди їдеш? На торговицю. С. Ш. — Пішов на торжок, купив собі пиріжок. н. п. — Іти на місто. С. З. — **Толку́чій ры́нокъ** = товчо́к, товку́н, товку́чка, точо́к. С. Ш. — Купив на товкунї. С. Ш.
Ры́ночный = базарьний, міський. — Базарьна ціна.
Ры́нуться = суну́ти, гину́ти, про воду — ри́нути.
Рыса́къ = рися́к. С. Жел. Пар.
Рыси́стый = сягни́стий, сягови́тий.
Ры́сій = ри́сячий.
Ры́скать = гаса́ти, галюва́ти, ганя́ти, шва́(е́)ндяти.
Рыско́нъ, рыску́нья = шве́ндя (сп. р.) і д. **Непосѣда.**
Рысца́ = рись, ристь (С. Жел.), трух (С. Ш.). — А далї аж не оглядав ся, з двора в собачу ристь побіг. Кот. — **Рысцо́й ме́лкой** = трю́шки, трюшко́м (С. Ш.), трюхо́м, трусько́м, тру(ю)хи-тру(ю)хи (С. Ш.), трухце́м, тю́пки (С. З. Ш.), тюпце́м, підтюпцем. — **Ѣ́хать рысцо́й** = тру́(ю́)хати, трюхи́кати (С. Ш.), тю́пати (С. З.). — **Побѣжа́ть рысцо́й** = потрю́хати. — Кінь біжить у трух. С. Ш. — Кінь трухає. С. Ш. — Кінь біжить труськом. н. о. — Я пішов доганяти небожа, бо він поїхав собі тюпки. К. Х. — **Ѣзда́ рысцо́й** = тру́(ю́)хання. С. Ш.
Рысь = 1. д. **Рысца́.**
2. зв. Felis Lynx — рись. С. Жел.
Ры́твина = ри́тва, рівча́к, глибока — чорторий, з водою — баюра, водорий і д. **Промо́ина 1.**
Рыть, ся = 1. (**вы́рыть**) — ри́ти, копа́ти, ви́рити, викопати, ся, нори — нори́ти, про кротів — кроти́ти.
2. (**разры́ть, ся**) — ри́ти, розри́ти, копа́ти, розко́пувати, розкопа́ти, ся. — Нехай риють, розкопують, не своє шука-

ють. К. Ш. — **Рыть кому́ я́му** = підко́пувати ся під ко́го.

3. гребти́ ся, перегріба́ти. — Курка гребе́ть ся в землі.

Ры́хлить, изры́хлить = пуши́ти, підпуша́ти, підпуши́ти.

Ры́хлый = пухки́й (С. Л.), пухна́тий (С. Жел.), пухке́нький (С. Жел.), про камінь то-що — крихки́й, сипки́й. — Пухка пали́ниця. — Пухка земля.

Рыхле́ть = дірча́віти, става́ти крихки́м, сипки́м.

Ры́царски = по лица́рськи.

Ры́царскій = лица́рський. С. З.

Ры́царство = лица́рство.

Ры́царь = ли́царь, ри́цер. С. З.

Рыча́чъ = руша́лка, воруши́ло, коро́мисло, коро́мисел, двига́ч, дви́жник (С. Жел.), щоб підіймати вагу — підо́йма (С. Жел.), підва́жня, важни́ця (С. Аф.), щоб повертати вітряк у стріли — верло́, вирло́, у млиновій ступі — ла́па, у колодязи — жураве́ль (С. Аф.). — Бадьорість духа є підоймою поступу. Кн. — Вони були підоймою ганебного вчинку. Кн. — Лежить чумак між возами, на важницю схилив ся. н. п. — **Рычагомъ поднять** = ви́важити.

Рыча́ніе = рик, рича́ння. С. Жел.

Рыча́ть = д. **Рыка́ть**.

Рья́ный = берки́й, беручки́й і д. **Ретивый**.

Рѣденькій = рідéнький.

Рѣдечка = д. **Рѣдька** (здр.).

Рѣдечный = ре́дьковий.

Рѣдизна́ = рідина́. Сп.

Рѣдѣть = рідіти.

Рѣдкій = рідки́й, не густи́й, про тканину ще — сі́вки́й. — Рідкий лі́с. — Рідке́ волосся. — Сі́вкий серпанок.

2. рідки́й, ди́вний, незвича́йний. — Рідкий гість. — Дивна краса. — Незвичайна здатність до...

Рѣдко = рі́дко (не густо або не часто), зрі́дка, рі́дко коли́ і т. д. д. **Изрѣдка** (не часто). — Виори мілко, посі́й рідко, то й уродить ся дідько. н. пр. — Рідко коли бачимось. — Чеши дідька з рідка — гла́дкий буде. н. пр. — **Хоть рѣдко, да мѣтко** = хоч раз, та гара́зд. н. пр.

Рѣдкова́то = рідéнько, впро́рідь (не густо). — Посіяв впрорідь.

Рѣдкова́тый = рідéнький, по́рідкий, о́брідкий, обрі́дчастий. — Борода, баки — все ще в його по́рідке. Кр. — Жито обрідке. Сп.

Рѣдкость = 1. рі́дкість.

2. рі́дкість (С. Жел.), дико́вина, дивови́жа.

Рѣдни́на, рѣдь = рядни́на.

Рѣдька, рос. Raphanus = ре́дька, **Р. ди́кая,** R. Raphanistrum L. = ре́дька ди́ка, свири́па (укр.), ріпи́ця, ріпець, ріпі́й (Гал.). С. Ан.

Рѣдѣть, порѣдѣть = рідіти, рідшати (С. Л.), рідіша́ти, рі́дчати, порі́дшати, про тканину ще — сі́вкати ся. — Людность в країні все рідшала. Бар.

Рѣдя́га = ре́пух (д. під сл. **Мѣшо́къ**).

Рѣжа = сі́тка рибальська (рідко плетена).

Рѣжи = кла́дки під міст, замі́сць паль (зроблені на взір кліткн).

Рѣжу́ха = 1. рос. Nosturtium — водяни́й, ди́кий хрін.

2. д. **Рѣзу́ха**.

Рѣжъ = 1. брусо́вана кліт́ка під гре́блю.

2. зруб, цямрина.

Рѣза́къ = 1. різа́к (короткий віж з довгою колодочкою). С. З.

2. леміш (д. під сл. **Плугъ**).

Рѣзальщикъ = кра́йчий С. Пар.

Рѣзаніе = рі́зання, різани́на. С. З.

Рѣзать = 1. (**разрѣзать, нарѣзать**) — рі́зати, кра́яти, тну́ти, тя́ти (С. Ш.), розрі́зати, розкра́яти, розтя́ти, нарі́зати, великими шматками — батува́ти, рядами — плата́ти, розплата́ти, аби-як — чи́кати, чикри́жити, дрібненько — криши́ти, накриши́ти, локшину — ло́кшити, карбами — карбува́ти. — Пан дружба ножик має, хороше коровай крає. н. п. Под. — Ниє серденько, як ножем крає, що батенька не має. н. п. — Опанас поставив пляшку, оселедець крає. Дум. — Грай, грай, тілько мого серця не край. н. к. — Не стій, мила, із иньшими, не край мого серця. н. п.

2. (**зарѣзать, ся**) — рі́зати, стина́ти, зарі́зати, ся, стя́ти. — Зарізала курку. — Схопила ніж і зарізалась. — Жолнїри людей стинали, а татаре у полон брали. Л. С.

3. рі́зати, вирі́зувати, ви́різати. — Вирізав печатку.

4. рі́зати. — В животі ріже. — **Зу́бы рѣ́жутся** = зу́би вирі́зують ся.

Рѣзви́ться = гра́ти ся (С. Аф.), пустува́ти (С. З.), жирува́ти, про коней — басува́ти (С. Ш.), вибри́кувати. (Останнє слово прикладаєть ся часом і до дітей). — Дїти на дворі пустують. — Кінь вирвав ся тай басує. С. Ш.

Рѣзво = жва́во, шви́дко, мото́рно.

Рѣзвость = жва́вість.

Рѣзвýнъ, рѣзвýнчикъ, рѣзвýнья, рѣзвýха, рѣзвýшка = пустýн (С. Л.), пустýнчик, жирýн (С. Л.), брикýн (С. Л.), брикунéць, пустýха, пустýшка (С. Л.), жирýха (С. Л.), брикýха (С. Л.).

Рѣзвый = жвáвий, мотóрний, д. ще **Рѣзвýнъ**; про коней — баскúй, порськúй. — Що то за кобила була добра, що за прудка, що за баска. К. Х.

Рѣзвúкъ = д. **Рѣзвýнъ**.

Рѣзéцъ = 1. різéць, різáк.

2. д. під сл. **Зубъ**.

Рѣзка = 1. різання, крáяння.

2. різáк (чим ріжуть).

3. сíчка (порізана дрібно солома для худоби).

Рѣзкій = різкúй (С. Жел.), гóстрий, сокúркуватий, жалкúй, грýбий, прúкрий. — **Рѣзкій вѣтеръ** = хвúсткий, шпуйнúй, шкулкúй. — **Рѣзкій гóлосъ** = верескли́вий, проні́зливий. — **Р. вкусъ** = гóстрий на смак. — **Рѣзкія слова́** = колю́чі, шкулкі слова і д. під сл. **Кóлкій 2.** — **Р. тѣни** = грýбі тíні.

Рѣзко = 1. гóстро, прúкро, проні́зливо і д. **Кóлко**.

2. жвáво, мотóрно, швúдко.

Рѣзкость = рíзкість (С. Жел.), гóстрість і д. **Кóлкость 2.**

Рѣзна́я = різбя́рня.

Рѣзнúкъ = різни́к (С. З.), свиней — кабáнник. — **Быть, побыть, пробыть рѣзникóмъ** = різникувáти, порізникувáти, прорізникувáти.

Рѣзни́ца = різни́ця, частíше мн. різни́цї. С.З.

Рѣзнýть = різонýти (С. З.), різнýти.

Рѣзнóй = вирізаний, вирізуваний, карбóваний.

Рѣзня́ = різня́, різани́на (С. З.), сíчня.

Рѣзýха, рос. Camelina sativa Grantz. = рижíй, рижéй. С. Ан.

Рѣзчúкъ = різбáр, різьбя́р (С. Жел.), сни́цер (С. З.). — З його був мастак різбар: яких тільки ложок, полумисків, ковшів він не понарізував. Кн.

Рѣзы = д. **Дербá**.

Рѣзь = 1. д. **Рѣзýха**.

2. різáчка, з нудотою — сóняшницї, сóяшницї, з кольками — завíйна, завíйни́ця, з блювотою і проносом — надсéрдні сóняшницї, з корчами — перелóги. Яст. — Щоб тебе різачка порізала. н. пр. — Молодиця занепала на різачку. Кн. — Щоб тебе завійна ухопила. н. пр. — Соняшницї виливали, лихоманку проганяли. н. о. — Заговорюю сонашницї, заїдені й запитені, сонашницї водяні, с. вітряні і т. д. н. зам. Яст. — А ви, перелоги, ідíть собі чортові у ноги. н. зам. Яст.

Рѣзьбá = різь, різьбá, вирізка, горбовата — горóрізьба. — **Украшенный рѣзьбóю** = вирізуваний і д. **Рѣзнóй**.

Рѣка́ = рікá, рíчка, здр. рíченька, рíчечка, в нар. піснях в знач. річки трапляється слово — дунáй. — Тече річка невеличка, схочу — перескочу. н. п. — Хіба піду до річеньки, з жалю утоплю ся. н. п. — Ой піду я понад дунаями, а там стоїть вода стоянами. н. п. — **Вверхъ, внизъ по рѣкѣ** = д. під сл. **Вверхъ** і **Внизъ**.

Рѣпа, рос. Brassica Rapa L. = рíпа. С. Ан.

Рѣпникъ = 1. росáда рíпи.

2. кáша з рíпи з крупáми або пирíг з рíпою.

Рѣпóвникъ, рос. Barbarea vulgaris L. = свирíпа. С. Ан.

Рѣсни́ца, частíше мн. **рѣсни́цы** = вíя, вíї (С. Л.), вíйниці, клíпа (Кр.), клíповки. — Сльози полили ся з його темних вій, щоб засхнути краплями на щоці твоїй. В. Щ. — Та що-ж бо значить те зітхання? Чого на віях та сльоза? Ал. Ся. — Сльози затремтíли на її довгих віях. Коц. — Смутно якось так через густенькиї вíйниці глядять на мене крадькома твої ясненькиї очиці. І. Г.

Рѣчёнка = рíчечка (маленька, аби яка).

Рѣченька = рíченька (д. **Рѣка́**).

Рѣчúстый = дорíчний, мóвний, промóвистий, річни́сний, прорéчистий (Вол.). — Вона дорічніша від чоловіка. Сп.

Рѣчка = рíчка (д. **Рѣка́**).

Рѣчнóй = річний, річковúй.

Рѣчь = 1. річ, мóва. — Чия згуба, в того річей повна губа. н. пр. — По сій мові, будьмо здорові! н. пр. — Красная мова находить добрі слова. н. пр.

2. вúмова, помóвка. — У його добра вимова.

3. річ, промóва, кáзань. — Дозвольте річ держати. — Один хвил. зоф чи богослов казав промову над якимсь помершим паном. н. о. Гр. Чайч. — Сказав коротеньку, але дуже гарну промову. Пр. — А казать промову стане, то й не жди, щоб був кінець. Сам. — **Вступúтельная рѣчь** = передмóва, приповістка. — **Поздравúтельная, привѣтственная рѣчь** = рáція, орáція, привітна́ річ.

4. мóва, розмóва і д. **Разговóръ**. — Мова мовить ся, а хлíб їсть ся. н. пр.

Рѣшáть, ся, рѣшúть, ся = 1. рішáти,

розвя́зувати, рішúти (С. Жел.), розвяза́ти, ся. — Розвязати питання.

2. покладáти, покла́сти; вершúти, постановля́ти (рішенець, вирок), рішúти, постановúти і д. **Опредѣля́ть 2.** — Поклав неодмінно сватати її. Кр.

3. ва́жити ся, зважáти ся, відва́жувати ся, зва́жити ся, нава́жити ся, відва́жити ся, настановúти ся, наполу́жити ся. — Як прибиті так зостались, довго очі звести не зважались. Гр. Чайч. — Не розмовившись з головою, ні до чого не важ ся. н. пр. — Нїхто не важив ся приставати до них. К. Св. п. — Заказаное під карою смерти важив ся вкусити. Б. Н. — І не важив ся навіть на турків нападати, доки не прибули козаки. Бар. О. — Ти сьогодня бачу я розум стратив, що прохать синів у мене зважись Ст. С. — Було б справ дї чудо, коли б зважись хто на герць з ним стати. Ст. С. — Мнеть ся щось біля дверей, немов щось хоче казати, та не зважить ся. Лев. В. — От вони й наважились йому чим небудь оддячити. н. о. Гр. Чайч. — Вже я на що наважусь, то мінї все байдуже. Ос.

Рѣше́ніе = рішéннє, рішенéць (С. Жел. З. Л.), рішинéць (Сп.), розвязáння, постанóва, вúрок (С. З.), прúсуд (С. Л.). — Тетяна під вікном стояла та як почула рішенець, у хату вбігла, в ноги впала: будь мати, будь мінї отець! Зб. Мет.

Рѣше́тина = 1. лáта (на кроквах). С. З. 2. сїтка (в решетї), дно решетá.

Рѣшети́ть, обрѣшети́ть = 1. латúти, латнúти (С. Жел.), облатúти (прибивати лати до кроков).

2. решетувáти, обрешетувáти (прибивати дранички до стелї чи стїн вдовж і впоперек).

Рѣшётка = 1. ґрáта (С. Жел.), частїше мн. ґрáти (С. Л.), решíтка (С. Жел.), решóтка (С. Жел.). — За ґратами сидить. н. о. — Із за решотки виглядали. К. Ш. — Широкий ґанок, обгороженій дрібними, наче сїтка, ґратками. Пр.

2. штахéти (д. **Огрáда 1**).

3. рéшка (монети). — А ну киньмо! Орел чи решка? (в грі в орлянку).

4. клїтка, кáрта, ґрáтка (ґратчаста мережка).

5. дно (в самоварі).

Рѣшётникъ, ца = решітни́к, ця, решетáр, ситни́к. С. Жел.

Рѣшётный = решíтний. — **Рѣшётная мука́** = просїяна на рéшето, раз — разова.

Рѣшето́, рѣшетцо́ = рéшето, решíтце, густе — сúто, сúтечко, óбід на йому — решетúще, обичáйка.

Рѣшёточка = д. **Рѣшётка.**

Рѣшёточный = решíточний.

Рѣшётчатый = 1. ґратчáстий, ґратчáтий, картáтий. — Допекла страх Маркові темниця, він схилив ся на вікно ґратчасте, та й угледів дівчину хорошу. Ст. С. — **Рѣшётчатый забóръ** = штахéтовий. — **Р. воротá** = щабля́сті воротá.

2. дїрчáстий.

Рѣши́мость = рішúмість (С. Жел.), вíдвага (С. Л.), рішýчість (С. Жел.).

Рѣши́тельно = рішýче, відвáжно; зóвсїм, цїлкóм, в'остáннє, на óдруб, притьмóм. — Він рішуче завіряв себе, що не хоче родинного житя. Лев. В. — Мінї в судї сказано, що я програв справу на одруб і далї нїчого походеньки справляти. Кн. — То була невесела, а тут уже притьмом до дому хоче йти. Кв. — І сумує, сердешна, і нишком поплаче, та притьмом нїчого робити. Кв. — **Я рѣши́тельно не понима́ю его́** = я зовсїм йогó не розумíю. — **Онъ рѣши́тельно ничего́ не дѣлаетъ** = він зовсїм нїчóго не рóбить. — **Рѣши́тельно никого́, никто́** = нїкогісінько, нїхтóйсенько. — **Рѣши́тельно ничего́ нѣтъ** = не мáє нїт нїчóго. — Оглянеть ся добрий молодець, аж не має нїт нїчого. н. п.

Рѣши́тельность = рішýчість (С. Жел.), відвáга.

Рѣши́тельный = 1. рішýчий (С. Жел.), відвáжний. — Його характер був рішучий і сьмілий. Зап. Кок.

2. рішýчий, конéшний, остáннїй, остáтнїй. — Щоб знати, чого в рішучій хвилї сподіватись можна. Бар. — От наступа рішуча мить у брані. Ст. Б. Х.

Рѣши́ть, ся = д. **Рѣша́ть, ся.**

Рѣ́ять, ри́нуть, ся = 1. ри́нути, тїкти́, ли́ти ся швúдко. — З кринацї вода рине.

2. ду́ти, дмýхати, бýрхати, ду́нути, дмухну́ти, бурхну́ти (про великий вітер).

3. кúдати ся, кúнути ся, суну́ти, хряснути, пори́нути. — Народ від'усюди так і кинув ся туди. — То з ярмарку народ так і сунув, так і хряснув на той бік. К. З. о Ю. Р. — **Рѣять въ воздухѣ** = мрíти, майорíти. — Вітер так і понїс тую копицю. Дивимось — аж вона тілько мрїє над землею. Кр.

Рю́мить, зарю́мить = ру́(ю)мати, ру́(ю)мсати, зарю́мати.

Рю́мка, здр. **рю́мочка**, поб. **рюми́ще** = 1. ча́рка, ча́рочка, чарчи́на, ча́ра, келїшок (прав.), велика — чепуру́ха, срібна на взір ріпи — рі́пка. С. Л. — По чарцї, по парцї, та впъять по пъять. н. пр. — Його в бояре, в куми просять і першу чарочку підносять. Б. Г.

2. ка́хлї за́дня части́на.

Рю́мочный = ча́рочний.

Рю́тить, врю́тить, ся = пха́ти, упиха́ти, упха́ти, ся.

Ря́бенькій = рябе́нький.

Рябина = 1. рос. Sarbus aucuparia L. = горобина́ (С. Ан. З. Л.), оробина́ (укр.), вонега́ (гал.). С. Ан. — Хоч би де замріла квіточка одна, тільки й червонїє що горобина. В. Щ.

2. (здр. **рябинка**) — ві́спина, ві́спинка (С. Аф.), лу́щина, рябина́ (С. Жел.), частїше зб. — рябо́тиння (Кр.), тарани́ (С. Ш.). — Хоч тарани на виду, так маслак до ладу. н. пр.

Рябиновка = горобинівка.

Рябиновый = горобиновий.

Рябить = рябіти. — Рябіє в очах.

Ря́бка = д. **Куропа́тка**.

Рябова́тый = рябе́нький, дзюба́тенький (С. Л.). — Ой хоч бо я дзюбатенька на лобу, таки бо я зроблена до ладу. н. п.

Ря́бой = 1. рябий (С. З. Л.), дзюба́тий (С. З. Л.), таранкува́тий.

2. (про птиць) — рябий, різнопе́рий, сорока́тий, зозуля́стий. — Огу зозулясту курку піймай. Чайч.

Ря́бчикъ, пт. Tetrao bonasia = рябо́к, рябе́ць (С. З. Жел.), ря́бчик (С. Жел.), горобка, оробка (С. Л.).

Ря́бый = д. **Ря́бой**.

Рябь = 1. бри́жжі, жму́рки (на водї).

2. д. **Вьюно́къ**.

Рябе́ть, порябе́ть = рябіти, порябіти.

Ряди́ть = 1. (**порядить, подряди́ть, ся**) — підряжа́ти, годи́ти (С. Л.), єдна́ти, найма́ти, підряди́ти, згоди́ти, поєдна́ти, ся і д. **Подряжа́ть**. — Поєднали ся! Він єднав ще й другого майстра, а я кажу — не треба. Кн.

2. (**нарядить, ся**) — виряжа́ти, убира́ти, прибира́ти, чепури́ти, ви́рядити, ся і т. д. д. **Наряди́ть, ся**.

Рядко́мъ = д. **Ря́домъ**.

Ря́дная за́пись = д. під сл. **За́пись**.

Рядово́й = рядови́й, про́стий.

Рядо́**къ** = д. **Рядъ**.

Ря́домъ, рядко́мъ = ря́дом (С. Л.), рядко́м, вряд, по́ряд, по́плїч (С. З. Л.), по́руч (С. З.), впо́руч, урядови́цю, упо́руч, о́бік, су́спіль, ра́зом. — Всї в ряд поставали. К. Ш. — Сідаю собі поплїч з нею. Кн. — Поплїч сїдає. С. З. — В саду поруч з дворцем — аранжерея. Кн. — І пішли вони геть поруч. С. З. — Упоруч себе посадив. С. Ш. — За моєю хатою стояла суспіль комора. Кн. — Обік його жіночка небога. К. Ш.

Ря́дчикъ = рядчи́к. С. Жел.

Рядъ, рядо́къ = ряд, рядо́к, рядови́ця (С. Л.), ла́ва (С. З.), шере́га, скошеного хлїба, трави — вало́к, вало́чок, кіп — ста́йка, ста́я (Лев.), снопів у стозї — верства́ (Ман.), конопель намочених — по́мок, один на другому — шар, в чому плетеному — ста́лька, в тину — вія. — Військо йшло лавами... в лаві чоловік з 20. Кн. — О полудні гребли сїно і в валочки клали щільно. н. п. — Поклала шар огірків, шар листу вишневого. — Сплів батіг у чотири стальки. — **Мясно́й рядъ** = мясни́цї. — **Къ ря́ду** = ря́дом, по́спіль. — Були на храму в селї два годи поспіль. Лев. — У мене було семеро дочок поспіль. Чайч. — **Рядъ за ря́домъ** = ряд по ряду́.

Ря́жанка = колоту́шка. Лев.

Ря́женый = д. **Ряди́ть** (прич.). — **Су́женой и ря́женый** = су́жений. — Суженого конем не объїдеш. н. пр. — **Ря́женые** = машкара́. — **На пра́здникахъ хо́дятъ ря́женые** = на сьвя́тках хо́дять з машкаро́ю.

Ряжъ = д. **Ря́жъ**.

Рязáнь = я́блука моро́жені.

Ря́са, рясёнка, ря́ска = ря́са, ря́ска.

Ряхну́ться = д. **Рехну́ться**.

Кінець III-го тому.

Закінчивши 3-й том нашої праці, мусимо знову перепросити наших шановних передплатників, що так спізнили ся, а стало ся се з різних непогодних і не від нас залежних причин, які були і раніше на перешкоді нашій праці і врешті довели до того, що третій том цїлком мусів укладати нижче підписаний сам без нїякої запомоги. Про все те і 3-й том словаря виходить під тїєю ж фірмою, як і перші два: М. Уманця і А. Спілки, бо спілка чимало причинила ся до запомоги в сій праці, коли матеріяли списували ся на карточки і лаштували ся по алфавіту. При сім вважаємо за обовязок з великою шанобою і подякою згадати наших сотрудників Г. Андрієвського і М. Климовича, що в сім році упокоїли ся. Вельми шановні небіжчики своєю щирою прихильностю до нашої роботи і знаттям народної української мови чимало у свій час допомогали нам. Пером земля їм і вічна памъять! Просимо наших вельми шановних дописувачів: І. Левицького, О. Конїського, Х. Кримського, І. Спілку і П. Граба, що раніше, спасибі їм, чи мало допомогали нам, присилаючи знадібки до словаря, і на дальше не забувати нас, а всїм иньшим, кому любе наше рідне слово, пригадуємо нашу замітку, надруковану в Зорі за 1893 рік в 12 числї, наперед дякуючи за всяку запомогу в сім дїлї. Четвертий і останнїй том тепер саме лаштуєть ся і з того року почне друкувати ся.

Львів 1897 року.

М. Уманець.

Третій добавочний список джерел,

на які ми здаємо ся в сій праці.

Гр. Чайч. — Грінченко (Чайченко). — Книга казокъ виршомъ. Од. 1896 р. — Покынута у лиси дивчына. Од. 1896 р.

Ет. зб. — Етнографічний збірник видає товариство імени Т. Шевченка, за редакциєю М. Грушевського. У Львові. 1895 р. Т. І.

З. Баян. — Зоря, часопись літературна за 1895 р. ст. Баяна.

З. Ог. — Зоря, статті О. Огоновського.

Зап. Гр.
Зап. Кн.
Зап. Кок.
Зап. Кол.
Зап. Ог.
Зап. Фр.

Записки наукового товариства імени Т. Шевченка. У Львові. 1885 1897 р. — Статті М. Грушевського, О. Конїського, Кокорудза, Колеси, О. Огоновського і І. Франка.

Кроп. — Кропивницький М. — Збирнык творивъ. Выдання 3. Харькивъ. 1895 р.

н. з. н. пр. Яст. — Народня загадка. Народня приказка. — Матеріалы по этнографіи Новороссійскаго края, собранные В. Ястребовымъ. Од. 1891/2.

н. к. н. о. н. пр. Гр. — Народня казка. Народнє оповідання. Народня приказка. — Этнографическіе матеріалы, собранные въ Черниговской и сусѣднихъ губерніяхъ. Б. Гринченко. Черниговъ. В. 1. і 2. 1895 і 1896 р.

Р. Петр. — Русалочка. — Збирнык виршивъ З. Петруся. Київ. 1893 р.

Чек. — Чекаленко С. — Розмова про сельське хазяйство. Од. 1897 р.

Про иньші джерела дивись список після передмови спочатку І-го тому, перший добавочний список в кінці 1-го тому і другий добавочний список в кінці 2-го тому.

Найважнїйші помічені в третьому томі друкарські помилки, котрі треба наперед виправити.

На якій сторонї	під яким словом	надруковано	треба читати
2	**Пáкля**	ключчя	ключчя
5	**Парнóй**	**Парнéе**	**Парнóе**
9	**Пепели́ть, ся**	**Пепели́тъ, ся**	**Пепели́ть, ся**
26	**Перепу́тье**	**на перепу́тье**	**на перепу́тьи**
30	**Перетóпки**	вúшкварк	вúшкварки
31	**Переу́гливать**	вуґíлля	вýґілля
32	**Перехули́ть**	перегáнути	перегáнити
37	**Пили́льщикъ**	**Пипи́льщикъ**	**Пили́льщикъ**
41	**Плацъ**	мандáн	майдáн
—	**Плевóкъ**	**Плевáкъ**	**Плевóкъ**
51	**Повóзка**	вівóк	візóк
53	**Повѣса**	спрасляє	справляє
54	після: **Погла́дывать**	**Погладѣть**	**Поглазѣть**
—	**Погоди́ть**	А таки	Я таки
58	**Подбóрщикъ**	бірач	підбірач
—	**Подбóръ**	на пари	до пари
61	**Подготовля́ть**	ви(на)готóвити	ви́(на)готóвити
—	**Пóдкладень**	пóдкладка	пóкладка
74	**Подсóвывать**	пiпiдхнýти	пiдiпхнýти
—	**Подсóлнечникъ**	височенко	височенько
82	**Позвенѣть**	подзéленькати	подзéнькати
92	**Пóле 3.**	величеннями	величенними
94	**Полóгій**	**Отлóгость.**	**Отлóгій.**
96	**Полулýніе**	півбухонця	півбуханця
97	**Пóльза**	молоко	молока
98	**Пóльзовать**	**Выпользозать, ся**	**Выпользовать, ся**
103	**Помѣха**	коли б нам	коли б нам не було
104	**Понаигра́ться**	пожартува́ти ся	нажартува́ти ся
105	**Понама́рь**	поломав	поламав
107	**Пона́шивать**	посúти	носúти
110	**Поостри́ть**	манточкою	мантачкою
114	**Попрóбовать**	само	сало
120	**Порýсски**	Яременко	Яременка
128	**Постановля́ть**	установили	установиш

На якій сторонї	під яким словом	надруковано	треба читати
134	**Потому́**	Кому	Чому
135	**Потребля́ть**	Чи це	Чи не
136	**Потроши́ть**	хлючі	ключі
141	**Почита́ть**	поважатя	поважати
145	після: **Пра́дѣдъ**	**Пра́знество́**	**Пра́зднество́**
148	**Прегрѣше́ніе**	прегрішення	прогрішення
149	**Предводи́тель**	прові́дник	прові́дник
—	**Предложе́ніе**	предклада́ння	прекла́да́ння
—	——	прекладанна	прекладання
152	**Представля́ться**	ходи́ть	хо́дить
155	**Прельсти́тельный**	привабна	привабная
—	**Прелюбодѣ́йничать**	иехай	иехай
160	**Привлека́тельность**	гірської	гірської краси
168	**Прика́зный**	кирлю́чка	карлю́чка
—	**Прика́лывать**	пришпилив його	пришпилив його до
170	**Прикочёвывать**	на кого вище	на кочовище
176	**Припаса́ть**	назапа́сати	назапа́сити
177	**Припряда́ть**	допря́дати	допряда́ти
178	після: **Приработывать**	**Прирóвнивать**	**Прира́внивать**
181	**Пристраща́ться**	після: впада́ти	треба: вда́ти ся
182	**Пристрѣля́ть**	ви́стрілятй	ви́стріляти
193	**Провозглаше́ніе**	ололо́шення	оголо́шення
—	**Про́волока**	робив	наробив
194	**Прогля́дывать**	сипнули	сипнула
196	**Продря́блый**	трухли́вий	трухля́вий
—	**Продува́ть**	Вітерь	Вітер
—	після: **Продырѣ́ть**	**Продыря́тъ**	**Продыря́ть**
197	**Прожо́ра**	(сп.)	(Сп.)
200	**Прокра́шивать**	прохварбо́вувити	прохварбо́вувати
201	**Пролета́рій**	гала́йда	галайда́
203	**Промо́й**	Про греблї	На греблї
205	після: **Пропирова́ть, пропи́ршествовать** — треба: пробенкетува́ти, прогуля́ти, за тим повинно буть слово: **Пропи́сывать, прописа́ть** = прописувати і т. д. як надруковано.		
208	**Прославля́ть**	ви́славлювати	висла́влювати
210	**Прострѣ́лъ 2.**	зозу́ліні	зозу́лині
—	**Просчи́тывать**	прошита́ти	прощита́ти
212	**Проти́виться**	о́пір ставйти	о́пір става́ти
221	**Пуска́ть. II. росткй**	побру́стити ся	побростйти ся
—	**Пусторо́сль**	був, бусина́	буз, бузина́
223	**Пухъ**	геть, чи́сто	геть чи́сто
224	**Пче́льникъ 1.**	в останньому примірі спочатку замість: не	треба: на
226	**Пы́щиться**	инди́чити	инди́чити ся
—	**Пѣ́на**	тумом	шумом
227	**Пѣту́шій. II. гребешкй**	пі́внуки	пі́вники
228	**Пядь**	**ничого́**	**ничего́**
—	**Пята́ 1.**	пъятя́	пъята́

На якій сторонї	під яким словом	надруковано	треба читати
228	**Пятирублёвка**	бомажа	бомажка
230	**Равнёхонько**	одноковісїнько	однаковісїнько
233	**Разбры́згивать**	робри́зкати	розбри́зкати
234	**Развёртывать**	ви́вінувати	ви́вінути
237	**Развѣ́шивать 2.**	розві́шави	розві́шати
—	**Развя́зывать**	розмотизува́ти	розмотузува́ти
238	**Разга́ръ**	завіза	завіса
245	**Размозча́ть**	чаву́нити	чаву́чити
—	**Размышля́ть**	міскува́ти	мізкува́ти
248	**Разриcо́вывать**	обкітча́ти	обквітча́ти
249	**Разрѣша́ть 2.**	**Разгрѣши́ть отъ эпитемій**	**Разрѣши́ть отъ эпитеміи**
250	**Разсвѣта́ть**	розвинятись	розвиднятись
—	**Разсвѣ́тъ**	**На разсвѣ́тъ**	**На разсвѣ́тѣ**
254	**Разсѣя́нный**	росудливим	розсудливим
—	**Разузнава́ть**	перевідува́ти	переві́дувати
258	після: **Расклёпывать**	**Разкли́нивать**	**Раскли́нивать**
261	**Распознава́ть**	**разпозна́тъ**	**распозна́ть**
263	**Раста́скивать**	так, то	так, що
—	**Расте́ривать**	од доріженьку	об доріженьку
265	**Расторо́пный**	покіпни́й	похіпни́й
—	**Растра́вливать**	**растра́вить**	**растрави́ть**
268	після: **Расшива́ть**	**Разшире́ніе**	**Расшире́ніе**
269	**Ребро́**	ру́бок	ру́бом

И 55.801
3 /Зпр

Ціна: в Австриї 2·50 зр., в Росиї 3·00 руб.

СЛОВАРЬ
РОСИЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ

ТОМ ТРЕТІЙ.

П—С.

ЗІБРАЛИ І ВПОРЯДКУВАЛИ

М. Уманець і А. Спілка.

ЛЬВІВ, 1897.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.